

R. D. D. RUPERTI

ABBATIS TUITIENSIS

IN OPUS

DE GLORIA ET HONORE FILII HOMINIS SUPER MATTHÆUM

PROLOGUS.

563 Exigis a me, o philochriste Cyno, venerabilis quondam abbas cœnobii Sigeburgensis, nunc autem præsul Ecclesiæ Ratisponensis, novum condere opus, De gloria et honore Filii hominis constituti super opera manuum Patris, sive sedentis ad dexteram majestatis in excelsis, ut omnia subjiciantur ei (Hebr. 1), et hujusmodi operis ædificium construere super Evangelii fundamentum, Evangelii secundum Matthæum. O quam optabile mihi est, et tibi esse dicis, ut, quoniam novissimum, te monitore et pene præceptore, nuper edidi opus De victoria verbi Dei, scribere nunc merear digne de gloria et honore (ut jam dictum est) Filii hominis, propter spem repositam in veritate ejusdem Dei et hominis, dicentis: « Ex verbis tuis justificaberis (Matth. xii). » Tute scis quam impatienter hactenus te hoc exigentem cœdierim, quam asper et pene intractabilis econtra fuerim. Unde hoc? Videlicet ex multis causis. Multis namque modis me non minus quam te angustat cura domus Domini, quæ credita est mihi. Præterea non facile est homini peccatori os suum aperire et attrahere spiritum (Psal. cxviii), cum sit hoc illorum duntaxat qui desiderant mandata Domini. Adde (quod ipse nosti, quod audisti et vidisti) quia scripta mea sic plerique legunt, ut insidientur mihi. Unde et contingit eis illud quod hic idem Filius hominis glorificandus et honorandus dixit: « Si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosus erit (Matth. vi). » Poteram ego jam hic in capite sermonis, illi, quem bene nosti, respondere juxta quod meruit: qui quoniam non simplici oculo legit, ambulavit in tenebris, et ita offendit, ut semetipsum non solum invidum, verum etiam demonstraret satis imperitum. Maledictis, quæ in me concitari, non injustum elogium scripto redderetur, sed « Mihi vindicta et ego retribuam, dicit Dominus (Deut. xxxii; Rom. xii). » Cum Semei filius Gera filii Jemini, maledictione pessima malediceret David, mittens lapides adversus eum, terramque spargens: « Dimittite eum, ait David, ut maledicat, si forte respiciat Dominus afflictionem meam, et reddat mihi bonum pro maledictione hac hodierna (II Reg. xvi). » Dixi causas quæ benevolentium circa Scripturas sacras perturbant animum. Sic turbæ præcedentes atque sequentes volentem videre Jesum quis esset, et currentem ad videndum impediabant Zachæum, statura pusillum (Luc. xix). Sic Pharisei murmurabant, propterea quod divertisset Jesus ad hunc ipsum apostolum et evangelistam Matthæum (Matth. ix), id est donatum. At ille perseverans, magnum fecit ei convivium in domo sua. Similiter quisquis de superni spirituali donatus est gratia, perseverantiam habens inter turbas curarum, inter detractiones invidorum currere debet ad videndum Jesum, ad contemendum Salvatorem suum, ut in domo pectoris sui suscipiat eum, faciatque illi, si plus non potest, saltem boni ac fidelis sermonis convivium, quia sermo bonus super datum optimum (Prov. xv). Igitur adsit ipse, qui hunc hominem publicanum vidit, et videndo apostolum atque evangelistam fecit. Et tunc demum quod exigis, mihi quæ esse optabile sensi, conabor assequi, proposita spe supernæ consolationis.

LIBER PRIMUS.

564 « Liber generationis Jesu Christi filii David, Amen eorum Adam, in die de quo creati sunt (Gen. v). » Sicut primus ille homo de terra, terrenus; novissimus vero iste de cœlo, cœlestis (I Cor. xv): ita liber ille generationis Adam, liber terrenus, et iste liber generationis Jesu Christi, liber est cœlestis. In illo libro terreno omnes reprobi scripti sunt, juxta illud: « Domine, omnes qui te derelinquunt, con-

fundentur : recedentes a te, in terra scribentur (*Jer. xvii.*) » In isto scripto scripti sunt omnes electi, quibus ipse Dominus : « Gaudete, inquit, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis (*Luc. x.*) » Et omnes quidem, tam electi quam reprobi, in terra sive terreno libro conscripti fuerunt, ex peccato primi illius hominis, in quo omnes peccaverunt : sed per justitiam novissimi hujus hominis, omnes electi transcripti sunt in libro vitæ, libro generationis Jesu Christi, per quem justificati sunt (*Rom. v.*) Quomodo in isto tali libro transcripti sunt? Nimirum credendo in hunc Jesum Christum, quemadmodum de primo patrum generationis hujus Abraham scriptum est : « Credit Abraham Deo, et reputatum est ei ad justitiam (*Gen. xv; Rom. v.*) » In quo enim creditur Deo ut justificaretur, nisi in promissione seminis, quod est hic idem Jesus Christus? Dixerat enim illi Deus : « Suspice cœlum et numera stellas, si potes ; sic erit semen tuum (*Gen. xv.*) » Et in hac promissione fuerat egressus de terra et de cognatione sua : « In semine tuo benedicentur omnes gentes (*ibid.*), » quod Christus est. Cum igitur audis, « Liber generationis Jesu Christi, filii David, filii Abraham, Abraham genuit Isaac (*Matth. i.*) » etc., ne parvum tibi facias librum hunc, non illud solum attendas quod Abraham secundum carnem genuit Isaac, et Isaac secundum carnem genuit Jacob, similiterque de cæteris : sed hoc potius, quod et Abraham secundum promissionem genuit Isaac, et Isaac secundum promissionem genuit Jacob. Hoc namque animadverso, prolixius liber et grandis pagina per singulas fere gentes apparet, dum promissionis verbum in memoria repositum, recogitare facit quid et qualiter ad illos Patres sanctos Deus locutus est. Jam hic considerandum est de hoc ipso generationis libro, quod ita terminatus est : « Jacob autem genuit Joseph (*ibid.*) » Nonne illam potuisset lineam sequi qua perveniret ad eum qui Mariam secundum carnem genuit, nisi potiore illam æstimaret genituram, quæ est fidei sive promissionis ; quæ est auditio sive observatio Verbi Dei? Siquidem et ipse Dominus hoc attestatur, nosque cognoscere vult, qui, ubi extollens quædam mulier vocem de turba, dixit : « Beatus venter qui te portavit, et ubera quæ suxisti. — Quintimo, » ait, « beati qui audiunt verbum Dei et custodiunt illud (*Luc. xi.*) » Et alibi : « Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus et frater et soror et mater est (*Matth. xii.*) » Felices itaque quorum etsi caro patres sive generationem Jesu Christi non contingit, anima tamen audiendo et custodiendo verbum Dei, mater facta est ejusdem Jesu Christi : sanctissimi vero, qui utroque modo patres sive parentes sunt tanti filii, quorum notissimi sunt hi duo magni patriarchæ, quorum nomina sic insigniter enuntiantur in capite libri hujus filii David, filii Abraham. Et de genitura quidem carnis veritas nostra assertione non indiget, quod secundum illam beata Virgo Maria ipsorum filia sit vel fuerit : de illa vero, qua secundum fidem sive

observationem verbi Dei quælibet anima sit mater ejusdem Jesu Christi, non superfluum est memorare, quomodo illorum filia fuerit : videlicet habendo fidem, habendo humilitatem, facta est filia Abraham, filia David ; habuit enim fidem, quæ angelo, sibi inaudita cunctis sæculis evangelizanti, imo Deo, cui Abraham crediderat, loquenti sibi per angelum, velociter credidit (*Luc. i.*) Habuit humilitatem, quæ ancillam audiens et credens sese fieri matrem Domini, professa est : « Ecce, inquiens, ancilla Domini (*ibid.*), » secundum similitudinem patrum suorum jam dictorum Abraham atque David : quorum quanta fuerit humilitas ex ipsorum verbis palam innotescit. Denique pater ejus Abraham, dum Deus cum ipso, et ipse cum Deo sermocinaretur, et amicus haberetur, inter cætera dixit : « Quia semel cœpi, loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis (*Gen. xviii.*) » **565** Porro David cum esset unctus rex electione Domini, et Saul persequeretur eum. « Quem persequeris, ait, rex Israel? quem persequeris? Canem mortuum et pulicem unum (*I Reg. xxiv.*) » Jam denique iustus docuerat eos Deus invisibilis, qui ex eis nasciturus erat homo visibilis, mitis et humilis, sicut dicturus erat ipse : « Discite a me quia mitis sum et humilis corde (*Matth. xi.*) » similemque sibi matrem præparaverat, quæ veraciter diceret : « Quia respexit humilitatem ancillæ suæ (*Luc. i.*) » Considera nunc initium hoc sive caput Evangelii, quantis vel qualibus titulis illustratum sit. « Liber generationis Jesu Christi, filii David, filii Abraham. » Quatuor insignia sunt notissima gloriæ et honoris hujus filii hominis, quia Deus est et homo, rex et sacerdos. Si rite consideres, nihil horum hic tacitum est. Nam ipso nomine, quod est Jesus, id est Salvator, cujus nominis sive vocabuli causa est, quia salvat a peccatis, dicente angelo ad Joseph : « Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum (*Matth. i.*) » ex ipso, inquam nomine, quod est Jesus, ex ipsa causa nominis, quæ est salvare a peccatis, quod facere est solius Dei, Deus esse asseritur, Deus verus esse cognoscitur. Porro sequenti nomine, quod est Christus et interpretatur unctus, prædicatur unctus Rex, unctus Sacerdos, Rex et Sacerdos, qui patribus suis jure successit, patri regi, patri sacerdoti, regi David, Abraham sacerdoti, quod prædicat hic titulus rutilans, et taliter enuntians, « Filii David, filii Abraham. » Rex namque David, sacerdos Abraham fuit quippe qui obediens et fidelis filium suum Deo in holocaustum obtulit (*Gen. xxii.*) Primogenitus quippe fuit Thare patris sui, et secundum morem, quo primogeniti usque ad id temporis sacerdotes fuisse traduntur, ipse sacerdos fuit, et post illum Isaac, sed hæc primogenita Esau propter gulam perdidit (*Gen. xxv.*) Horum patrum sive patriarcharum, qui utique homines fuerunt, iste filius et ipse homo est, sive Filius hominis, quia veram de carne illorum carnem assumpsit. Sunt igitur quatuor, ut jam dictum est, insignia præsentis titulo spectanda, quia

Deus est et homo, Rex atque Sacerdos. « Hic homo et in Sion natus est, et ipse fundavit eam Altissimus (*Psal. xlvi, lxxxvi*). » Iste Sacerdos semetipsum obtulit, et sacrificatus est tanquam vitulus. Iste Rex tanquam leo sive catulus leonis, ad prædam ascendit (*Gen. xlii*), apertis in morte sua dormiens oculis, et, spoliato inferno, surrexit a mortuis. Hic Deus, ut aquila volans, super omnes cælos ascendit. Secundum quatuor ista naturæ vel officii sui nomina, quatuor nobis sacramenta pietatis necessario credenda proposuit, scilicet incarnationis sive nativitatis, passionis, resurrectionis, ascensionis, quorum nullum Christiano ignorare licuit unquam aut licebit. Ex istis cognoscitur Jesus Christus qualis sit, scilicet vere bonus, et vere fortis, quia tanquam bonus propter nos homo fieri et passionem subire voluit, et tanquam vere fortis, victa morte, resurrexit et in cælum ascendit. Et quia talis exinde cognoscitur ecce quatuor unius animalis facies intuemur, ubi *Ezechiel* propheta loquitur : « Similitudo vultus animalium, vultus eorum facies hominis et facies leonis, facies vituli et facies aquilæ desuper (*Ezech. i*). » Nam, licet quatuor animalia dixerit, in primis tamen animal unum vult intelligi, quemadmodum longe infra, cum dixisset : « Facies una facies cherub; et facies secunda facies hominis; et in tertia facies leonis; et in quarta facies aquilæ; ipsum est, ait, animal quod videram juxta flumen Chobar (*Ezech. x*). » Animal unum, unus est Jesus Christus; quatuor facies sive quatuor animalia, quatuor jam dicta sunt unius ejusdemque Jesu Christi sacramenta. Facies istæ fulgent super justos, quia Jesus Christus videt eos, sicut scriptum est : « Oculi Domini super justos (*Psal. xxxiii*), » et videndo illo conformes facit sibi, sive cuilibet ex istis faciebus suis, multo efficacius quam specular penetrat, suamque in illo imaginem format. Vidit justum beatum Matthæum, sicut ipse de semetipso : « Cum, inquit, transiret Jesus, vidit hominem sedentem in teloneo, nomine Matthæum (*Matth. ix*); » vidit, inquam, istum sol verus, et in speculari pectoris ejus faciem formavit hominis; vidit alium et in illo figuravit faciem suam, faciem leonis; vidit alium, et in illo expressit faciem aquilæ volantis. Isti sunt quatuor evangelistæ, qui secundarie quatuor animalia dicuntur. Nam prima quatuor quæ jam dicta sunt, sacramenta, quatuor facies sunt, et animal unum est Jesus Christus. David hunc hominem sive hominis mysteria; hominis, inquam, et sacerdotis, regis et Dei sacramenta mirabiliter ore prophetico simul cum Psalterio decachordo cecinit calamoque conscripsit, et ipsa quatuor vocabula, Deum, hominem, regem, sacerdotem, pariter expressit. Exempli gratia : « Homo natus est in ea, et ipse fundavit eam Altissimus (*Psal. xlvi, lxxxvi*), » illic hominem enuntiavit. « Ascendit Deus in jubilatione (*Psal. xlvi*), » illic Deum hanc ipsam personam nuncupavit, nam qui descendit, ipse est et qui ascendit (*Joan. iii*). « Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion

A montem sanctum ejus (*Psal. ii*). » Item : « Domine, salvum fac regem (*Psal. xli*); » — « Domine, in virtute tua lætabitur rex (*Psal. xx*); » et alibi : « Quis est iste rex gloriæ; Dominus virtutum ipse est rex gloriæ (*Psal. xxxiii*); » illic regem pronuntiavit. « Juravit Dominus et non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech (*Psal. cix*); » illic sacerdotem edixit. Iidem sacramenta sive mysteria hominis sive seminis Abraham; Dei, sive volantis aquilæ; sacerdotis, sive vituli; regis, sive leonis. Sacramenta, inquam, sive mysteria incarnationis, vel nativitatis, passionis, resurrectionis et ascensionis ejusdem Jesu Christi Filii sui, prophetico, ut jam dictum est, et corde concepit, et ore peperit anima hujus beati David, cunctisque venturis post se sæculis legenda vel canenda conscripsit. Hoc Abraham non fecit, licet propheta fuerit, quippe qui nec litteras habuit. Primus namque Moses longe post illum, scribente digito Dei, litteras accepit (*Exod. xxiv, xxxii*). Recte igitur, licet Abraham fuerit anterior quam David, non dixit evangelista, Jesu Christi filii Abraham, filii David; sed ordinem præposterans, « filii David, inquit, filii Abraham. » Præterea et illud sciendum, quia cum isti duo sint patres, ad quos ejusdem Jesu Christi promissio facta est, verbum ejusdem promissionis ad David non parum auctum est. Nam ad Abraham dictum est : « In semine tuo benedicentur omnes gentes (*Gen. xxi*); » ad David : « De fructu ventris tui ponam super sedem meam (*Psal. cxxxi*). » Plus est esse regem seminis Abraham quam esse semen Abraham. Unde recte dixerim quia verbum promissionis non parum auctum est ad David. Sed et hoc inferam quia plus est esse patriarcham, regem, prophetam atque psalmistam, quod fuit vel est David, quam esse tantummodo patriarcham et prophetam, quod fuit vel est Abraham. Ita per omnia rationabiliter divinus evangelista providit, ut dicere mallet, « filii David, filii Abraham, » quam filii Abraham, filii David. His in titulo latius præmissis, nunc in ipsum generationis librum pergendum est. « Abraham genuit Isaac, Isaac autem genuit Jacob. » De utroque cum dicit, « genuit, » perpulchrum est subintelligere quem in promissione accepit, et in sacerdotem Deo sacravit. Quæ pars decoris **566** sive geniturae decentis, maxime decet libro generationis Jesu Christi, quia videlicet quemadmodum Apostolus dicit : « Non qui filii carnis, hi filii Dei; sed qui filii sunt promissionis, æstimantur in semine (*Rom. ix*). » Quomodo Isaac quem genuit Abraham, et Jacob, quem genuit Isaac, non filii carnis, sed filii sunt promissionis? Videlicet quia non solummodo susceperunt hæreditatem paternæ fidei, verum etiam non tam usu naturæ, quam dono gratiæ provenit hoc ipsum quod geniti sunt. Denique et Abraham sterilem conjugem Saram, et Isaac sterilem habuit Rebeccam. « Deprecatus est, ait Scriptura, Isaac Dominum pro uxore sua, eo quod esset sterilis, qui exaudivit eam, et dedit conceptum Rebeccæ (*Gen. xxv*). » Et Isaac

quidem filium suum Jacob sacerdotem verbo sacravit, indutum vestibus Esau valde bonis, quas Rebecca apud se habebat domi, in quibus ille cum esset primogenitus secundum morem, de quo jam supra dictum est, debuerat sacerdotio fungi; ipse autem, videlicet Isaac, ut verbo consecraretur vel benediceretur a patre, opus non erat, quia cum fuisset oblatum in holocaustum Domino, in typum hujus filii venturi Jesu Christi, ex tunc plus quam sacerdos erat, id est, non tantum sacerdos, verum et hostia. De eo quod jam dixi, quia et Abraham Isaac, et Isaac Jacob in promissione accepit, Apostolus ita scribit: « Promissionis enim verbum hoc est: Secundum hoc tempus veniam, et erit Saræ filius. Non solum autem illa, sed et Rebecca, » et cætera usque ad id. « Non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei: Quia major serviet minori, sicut scriptum est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui (Rom. ix). » — « Jacob autem genuit Judam et fratres ejus. » In generatione Judæ et fratrum ejus cessavit mos ille antiquus, quo, ut jam dictum est, eatenus primogeniti sacerdotio fungebantur. Ruben quippe, qui erat primogenitus, ipse peccavit, et propterea benedictionem sacerdotalem non promeruit, imo diminutionem acquisivit. « Effusus es, inquit pater, sicut aqua, non crescas, quia ascendisti cubile patris tui, et maculasti stratum ejus (Gen. xlix). » Nec vero ita cessavit prior ille mos sacerdotii, ut saltem junior quisquam ex illis fratribus sacerdotio fungeretur, velut idem junior Jacob amoto Esau, sed et ipsum sacerdotium omnino cessavit, quandiu in Ægypto fuerunt, ubi vendiderant Joseph fratrem suum, usque dum vociferantibus illis ad Dominum et dicentibus: « Eamus et sacrificemus Domino (Exod. v), » surgeret sacerdos Aaron frater Mosi, de tribu Levi. Tribum illam tulit Dominus pro cunctis primogenitis filiorum Israel, fueruntque filii Levi interim sacerdotes et ministri scrinarii pro cunctis primogenitis, donec veniret primogenitus iste filius hominis, sacerdos, gloriae et honoris, suumque amotis vicariis susciperet sacerdotium. Quod innuens divinus evangelista, cum dixisset de Maria, quam utique Virginem concepisse narraverat: « Et peperit filium suum, » continuo non otiose addidit, « primogenitum (Matth. 1; Luc. 1), » ut subintelligat prudens auditor, et idcirco sacerdotem dignum, in quem dictum est: « Juravit Dominus et non poenitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech (Psal. cix). » Quis autem ordo Melchisedech fuit, nisi offerre sacrificium panis et vini jure primogeniti? Primogenitus namque fuit Noe, et doctissimi perhibent, idem, qui alio nomine dictus est Sem. Quæ ergo fuerunt primogenita, quæ data sunt Joseph? Sic enim in Paralipomenon scriptum est: « Ruben quippe fuit primogenitus Israel, sed cum violasset eorum patris sui, data sunt primogenita ejus filiis Joseph filiis Israel, et non est reputatus in primogenitum (I Paral. v). » Quæ, inquam, fuerunt primogenita quæ data sunt filiis Joseph? Nimirum non ip-

sum sacerdotium quo nullus eorum, ut jam dictum est, in Ægypto functus fuisse legitur, sed illa pars una quam dixit ad eundem Joseph filium suum, benedicens filiis ejus, et constituens Ephraim ante Manassem: « En ego morior, et erit Deus vobiscum, reducetque vos ad terram patrum vestrorum. Do tibi partem unam extra fratres tuos quam tuli de manu Amorrhæi in gladio et arcu meo (Gen. xlviii). » Partis illius evangelista meminit, cum dicit: « Venit Jesus in civitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar, juxta prædium quod dedit Jacob Joseph filio suo (Joan. iv). » Ergo usque ad tempora illa utrumque primogenitis veniebat et honor sacerdotii, et extra fratres suos possessionis una pars. Et quidem benedixit eum Jacob benedictionibus dulcissimis, ita concludens: « Fiant in capite Joseph et in vertice Nazaræi inter fratres suos (Gen. xlix). » Sed quia nihil tale de illo scriptum est quale est, ædificare altare Domino, et invocare nomen Domini (Gen. xii), quod fecisse patres Abraham, Isaac et Jacob, Scriptura patenter astruit, decimasque et hostias offerre (Gen. xxviii), quod votum primus Jacob Domino vovit, palam constat, quia sacerdotium primogenitorum, sicut jam dictum est, in Jacob cessavit, et interim filii Levi primogenitorum fuere vicarii, donec veniret iste primogenitus et unigenitus virginis, primogenitus et unigenitus Dei. Quoniam intentio præsentis operis juxta propositum tendit ad gloriam et honorem Filii hominis, et quatuor facies, de quibus jam supradictum est, insignia summa sunt ejusdem gloriae et honoris, non præterire libet quia jam hic in benedictionibus Judæ, prima sese offert facies illius animalis, facies leonis. Nam ut Joannes ait in Apocalypsi, « animal primum simile leoni (Apoc. iv). » Et quidem Ezechiel prius enuntiat faciem leonis, sed illam esse vel non esse faciem primam, nequaquam dicit, ubi sic ait: « Similitudo vultus eorum, facies hominis et facies leonis, facies bovis et facies aquilæ (Ezech. 1). » Sed et alibi prius neque hominis, neque leonis, sed vituli faciem dicit: « Facies una, facies cherub (Ezech. x), » id est bovis sive vituli; « et facies secunda facies hominis; et in tertia facies leonis (ibid.), » etc. Cum ergo solus Joannes faciem primam dicit faciem leonis, constat quia non secundum ordinem, quo celebrata sunt sacramenta incarnationis, passionis, resurrectionis et ascensionis Jesu Christi, sed secundum ordinem Scripturæ Mosi taliter exprimit: « Et animal primum simile leoni, et secundum animal simile vitulo, et tertium animal habens faciem hominis, et quartum animal simile aquilæ volanti (Apoc. iv). » Nam ecce primo loco facies leonis: « Catulus leonis Juda, ad prædam, fili mi, ascendisti. Requiescens acubuisti ut leo, et quasi læna (Gen. xlix), » Ecce autem: « facies secunda, facies vituli, » quemadmodum dicit: « Et secundum animal simile vitulo. — « Si sacerdos peccaverit delinquere faciens populum, vel si omnis turba Israel ignoraverit, et per imperitiam fecerit quod contra Domini mandatum est, offeret pro peccato

vitulum immaculatum Domino (*Levit. iv*), et cætera, quæ miro modo et ordine vere sacro et mystico figurant sacramentum passionis Jesu Christi; cuius sanguis secundum quod ritus ille significat, emundavit conscientiam nostram, ait Apostolus, ab operibus mortuis (*Hebr. ix*). Porro facies tertia facies hominis, sufficienter exprimitur in Deuteronomio his verbis: « Prophetam de gente tua et de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi Dominus Deus tuus (*Deut. xviii*), » etc. Cum enim dicit, « sicut me, » nihil illi deesse testatur de **567** veritate naturæ humanæ. Faciem quartam, faciem aquilæ volantis, patenter habemus in verbis istis Cantici Deuteronomii: « Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, et super eos volitans expandit alas suas, et assumpsit eos atque portavit in humeris suis (*Deut. xxxii*). » Plane ad gloriam spectat et honorem Filii hominis Jesu Christi, quod non solum prophetæ et psalmi, de quibus jam supra dictum est, verum etiam primus ipse Moses, quatuor hæc scripsit sacramenta pietatis, quorum sine fide homo non vivit, quorum ex notitia cognoscitur bonitas et fortitudo talis hominis, tanti Dei, talis regis, tanti pontificis. Quæ non ignorans ipse, « quoniam necesse esse, inquit, impleri omnia quæ scripta sunt in lege Mosi et prophetis et psalmis de me (*Luc. xxiv*). Judas autem genuit Phares et Zaram de Thamar. » Nota historia est quod Thamar nurus fuerit Judæ, et quod ex ea genuerit Phares et Zaram, nesciens quod esset nurus sua, quæ dum concepisset hos geminos, nuntiatum est Judæ: « Fornicata est Thamar nurus tua, et videtur uterus ejus intumescere. Et ille: Producite, inquit, eam ut comburatur (*Genes. xxxviii*). » Nec mora rem cognoscens: Justior me est, quia non tradidi eam Sela filio meo (*ibid.*). Quis autem nesciat quod ex illa fornicatione nati sunt Judæi, imo et tota fere nobilitas Judaici generis, universa progenies regalis? Quid igitur Judæi, omnibus hominibus molesti, cum molesti essent Deo ac Domino nostro, jactitabant, dicentes: « Semen Abraham sumus (*Joan. viii*), » nos ex fornicatione non sumus nati? Et ille quidem: « Scio, inquit, quia filii Abraham estis (*ibid.*), » non tamen dixit, scio quia ex fornicatione nati non estis. Nam revera fornicata est Thamar, quæ concepit eos, et istud commemorando poterat confutare superbos, nisi quod prior ipse facere debuit; quod docet per apostolum suum, dicentem: « Nemini dantes ullam offensionem (*II Cor. vi*). » Porro nebula fornicationis illius, non solum obscurat gloriæ et honoris Filii hominis claritatem, verum etiam illustrat bonitatis ejus dignationem, quia sicut pro peccatoribus homo fieri, ita de peccatoribus nasci dignatus est. Hanc ejus gratiam evangelista non parvipendens, nosque eam agnoscere volens, solas ejusmodi mulieres assumit in hac genealogia Salvatoris, quales Scriptura reprehendit, Thamar et Rechab, Ruth et Bethsabe. « Nam Salmon, » ait, « genuit Booz de Rechab, » quam constat fuisse meretricem, et de ruinis Hierli-

A cho salvatam esse per fidem (*Jos. ii*). « Booz genuit Obed ex Ruth, » quam constat fuisse Moabitidem. In qua mirabile contigit illud quod cum pugnantibus inter se duabus legis divinæ sententiis, ipsa in salutem evasit. Nam lex dicit: « Ammonites et Moabites etiam post decimam generationem non intrabunt Ecclesiam Domini in æternum, quia noluerunt vobis occurrere cum pane et aqua in via, quando egressi estis de Ægypto, et quia conduxerunt contra te Balaam filium Beor de Mesopotamia Syriæ, ut malediceret tibi (*Deut. xxiii*). » Item lex dicit: « Si fuerit mortuus vir absque liberis, uxorem defuncti frater ejus vel propinquus accipiet, et suscitabit semen fratris sui (*ibid. xxv*). » Itaque lex ipsa quæ damnabat eam, quoniam Moabitis erat, suffragabatur illi ut acciperet eam Booz, quoniam uxor propinqui fuerat, et taliter non solum intravit Ecclesiam Domini, verum etiam principalem obtinet memoriam in Ecclesia Domini, ita ut semen quod ex ea suscitatum est, statim secunda generatione generaret David, principem et regem Ecclesiæ Domini; siquidem Obed ex ea generatus genuit Jesse; Jesse autem genuit David regem. » Et Booz quidem non solum excusatus, verum etiam justificatus est, ducendo uxorem Moabitidem, etenim lex, ut jam dictum est, justificat eum. At illum qui prior duxerat illam, non lex justificat, sed necessitas excusat, scilicet fames, quæ facta fuerat, et propter quam, ut Scriptura refert, abiit homo de Bethleem Juda, ut peregrinaretur in regione Moabitude cum uxore sua ac duobus liberis. Ipse vocabatur Elimelech, et uxor ejus Noemi, et de duobus filiis, alter vocabatur Maalon, et alter Chelion. Qui acceperunt uxores Moabidas, quarum una vocabatur Orpha, altera Ruth: manseruntque ibi decem annis, et ambo mortui sunt (*Ruth. i*). Cæterum, nisi necessitas illos excusasset, nec ipsi uxores ducere debuissent Moabidas, nec Booz lege teneretur, vel cæterorum aliquis, ut eam acciperet jure propinqui. Econtra sicut peccatrices et alienigenas propter fidem lex Dei assumpsit et evangelista hic nominare dignum duxit, ita quosdam domesticos seminis propter impietatem removit atque rejecit. Ait enim: « Joram autem genuit Oziam. » Tres de medio succidit, videlicet Oziam, Joas et Amasim. Quam ob causam? Nimirum propter impiissimam Athaliam matrem suam, cujus imitati sunt homicidia, occidendo prophetas Domini, sicut illa et mater ejus Jezabel in Samaria (*II Par. xxi*). Et quidem Manasses quoque multum sanguinem justum fudit (*IV Reg. xxi; II Par. xxxiii*). verumtamen reservatus est, quia poenitentiam egit. Et hoc revera multum attinet ad intentionem evangelistæ, de qua supradictum est, quia nisi potius illam æstimaret genituram, quæ est fidei vel promissionis, quæ est auditio siye observatio verbi Dei, quam illam quæ est carnis, poterat genealogiam sic texere, ut Patrem illum contingeret, qui beatam Mariam secundum carnem genuit. Qualem enim locum habere deberent inter parentes carnis Domini, hi sub

quibus nec saltem loqui licuit prophetis verbi Domini? Denique prophetam Domini quia fuit ausus loqui in nomine Domini, prophetam et sacerdotem Zachariam filium Joiadæ sacerdotis Joas interfecit, et non est recordatus misericordiæ quam fecerat Joiada pater illius secum, sed interfecit filium ejus (*II Par. xxv*). Post hunc Amasias prophetæ dicenti sibi a Domino: « cur adorasti deos qui non liberaverunt populum suum de manu tua (*II Par. xxv*), respondit: « Num consiliarius regis es? Quiesce ne interficiam te (*ibid.*). » Et quidem cæteri quoque præter David et Ezechiam et Josiam, omnes peccaverunt, verumtamen sub illis prophetare licuit prophetis, quod pertinebat ad hujusmodi genealogiam, quorum unus dicit: « A timore tuo Domine concepimus et peperimus, Spiritum salutis tuæ fecimus super terram (*Isa. xxvi*). » Atque idcirco isti soli de memoria præsentis, de libro generationis Jesu Christi repulsi sunt qui verbum audire vel præcones verbi Dei vivere passi non sunt. « Jacob autem genuit Joseph virum Mariæ, de qua natus est Jesus, qui vocatur Christus. » Ecce scala illa quæ in somno Jacob apparuit, quando parentibus obediens ibat in Syriam, ut de sua cognatione acciperet uxorem. « Ecce, inquam, scala stans super terram, et cacumen illius tangens cælum, et Dominus innixus scalæ, qui dixit ad eum: Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui, et Deus Isaac (*Gen. xxviii*), » et cætera. Licet et alius secundum moralem intellectum possit illius scalæ sensus utilis, nihilominus tamen scala illa, ista est generatio Jesu Christi: et latera scilicet summi patres vel principes sunt hujus generationis, Abraham atque David, ad quos promissio facta est, cum juramento ejus qui repromisit. Supremus scilicet gradus, cui Dominus innixus est, iste est beatus Joseph vir Mariæ, de qua Jesus qui vocatur **568** Christus, natus est. Quomodo iste Deus et Dominus huic innixus est? utique tanquam tutori pupillis, quippe qui in hoc mundo sine patre natus est; ita innixus est huic beato Joseph, ut esset infanti iste pater optimus, ut hujus solatio paterno puer cum Virgine puerpera sustentaretur. « Omnes ergo generationes ab Abraham usque ad David generationes quatuordecim, et a David usque ad transmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim, et a transmigratione Babylonis usque ad Christum generationes quatuordecim. » Quid sibi vult tam diligens generationum computatio, tam diligenter facta quasi percomplexionem sive conclusionem computationis divisio? Num frustra, vel sine rationis pondere taliter digessit vel complexus est generationes evangelista divinus, in quo, vel per quem sine dubio Spiritus sanctus locutus est, quippe qui cum publicanus fuerit, et homo sine litteris, non ab homine, neque per hominem, sed per Spiritum sanctum doctus est, ut scriberet. Sine dubio quidquid loquitur, pondus habet, et hoc ipsum quod nunc ait, vim sensus continet quam non præterire libet. Arbitramur enim imo et experimento dicimus

A plerosque mirari, cur benignitas Dei promissionem suam implere, scilicet incarnationem filii sui, verbi sui, mundo exhibere tandiu distulerit. Nimirum qui paratus studet esse vel cupit rationem reddere omni poscenti de justitia fidelis Dei, qui repromisit, ecce per isias *τεσσαρεσκαίδεκάδας* subtiliter animadvertere potest, illud magis esse mirandum, in gloriam et laudem justis, et, ut jam dictum est, fidelis Dei, quod immutabilis perstitit, et stabilis in promissa vel proposito suo permansit, cum ab illis, quibus promiserat, multipliciter et nimis graviter offensus fuerit. Offensiones illas numerus iste quatuordecim generationum triplicatus subtiliter insinuat. Quærat ergo aliquis: Cur Deus tandiu Christum suum distulit? Cur non primis parentibus, quibus promiserat, continuo dedit? Cur non statim vel in brevi de aliquo illorum B. Virgo nata est, quæ Christum conciperet et pareret? Hoc enim desiderabat ille, qui cum mitteretur ad Pharaonem: « Obsecro, inquit, Domine, mitte quem missurus es (*Exod. iv*). » Et continuo sequitur: Iratus Dominus in Mosen ait: « Aaron frater tuus Levites, scio quod eloquens sit (*ibid.*). » et cætera. Ac si diceret: Me dicente, obsecro, Domine, mitte quem missurus es, Dominus iratus erat: et idcirco de eo quod obsecrabat, nec saltem responsum ullum dedit, sed alia dixit. Et quam ob causam Dominus iratus erat? Videlicet propter peccatum domus Abraham, Isaac et Jacob, quibus promiserat, quia filii Jacob fratrem suum Joseph, per invidiam, in servum venderant, et ille quatuordecim annis servierat. Cum enim sedecim esset annorum, tunc venditus est: et quando eductus de carcere stetit in conspectu regis Pharaonis, triginta annorum erat (*Gen. xxxvii*). Itaque sicut quodam loco justus judex, id est, Dominus dicit: « Juxta numerum dierum quadraginta, quibus considerastis terram, annus pro die imputabitur, et quadraginta annis recipietis iniquitates vestras (*Num. xiv*), » ita et illic justum esse arbitremur judicium, ut diceret: « Juxta numerum quatuordecim annorum, » quibus servivit venditus Joseph, generatio pro anno imputabitur, et quatuordecim generationibus semen, quod promisit patribus vestris differetur, quod est Christus. « Igitur ab Abraham, inquit, usque ad David generationes quatuordecim, » subauditur et Christus non venit, et eo usque distulit eum iratus Dominus, unde et Moses loco supradicto congemit. Porro David, in quem generationes quatuordecim terminatæ sunt, cum jam et ipse promissionem accepisset eandem cum juramento Domini, peccavit et ipse non minus, quam priores illi, Uriam Æthazum percussit gladio, et uxorem illius tulit, et interfecit eum gladio filiorum Ammon (*II Reg. xi*). Itaque non minus super hoc irasci debuit Dominus, quam dudum fuerat iratus, et idcirco « a David usque ad transmigrationem Babylonis, ait, generationes quatuordecim » et Christus non venit. Porro in transmigratione Babylonis quæ poena fuit, transmigratis illis non minoris erat peccati vel criminis, quod reges Juda maximeque Ma-

nasses (*IV Reg. 11*), sanguinem innoxium fuderant multum (*Matth. 11*), donec implerent Hierusalem usque ad eos absque peccatis suis, quibus peccare fecerunt Judam, ut facerent malum coram Domino. Igitur te a transmigracione Babylonis, ait, usque ad Christum generationes quatuordecim subauditur, et nisi post tot generationes idem Christus venit. Et quidem tunc temporis funestus Herodes multo sanguine terram cruentabat: sed impietas ejus, generi Abrahamæ vel semini David imputari non debebat, ut propter illum Christus differretur; quippe qui non Judæus, sed alienigena erat, utpote, patre Idumæo, et matre ortus Arabica; « Jacob, inquit, genuit Joseph virum Mariæ, de qua natus est Jesus, qui vocatur Christus. » Virum Mariæ cum dicit, magnum et verum nomen beato Joseph attribuit, quia si est vir Mariæ, est et pater Domini. An non et lex hoc edicit, quod ea, quæ desponsata est, jam uxor sit? « Si puellam, inquit, virginem desponderit vir, et invenerit eam aliquis in civitate, et concubuerit cum ea, educes utrumque ad portam civitatis illius, et lapidibus obruentur (*Dent. 22*). » Puella quia non clamavit, cum esset in civitate, vir quia humiliavit uxorem proximi sui. Ergo vir Mariæ Joseph, et ipsa uxor illius. Proinde nec iste inepte dixit: « Joseph virum Mariæ, » nec alius Evangelista mentitus est patrem illum ejus, qui ex ea natus est, Christi appellando: « Et erant, inquiens, pater ejus et mater ejus mirantes super his quæ dicebantur de illo (*Luc. 11*). » Non solum autem Evangelista Joseph virum Mariæ dixit, verum etiam prior angelus, quod æquipollens est, Mariam conjugem Joseph enuntiavit: « Joseph, inquit, filii David, noli ti ere accipere Mariam conjugem tuam. » O conjugium verum et sanctum, conjugium cœleste, non terrenum: quomodo enim vel in quo conjugati fuerunt? Nimirum in eo quod unus spiritus, et una fides erat in eis, sola illic desiit corruptio carnis. Propterea verissime dixit apostolus: « Quia primus homo de terra terrenus, secundus homo de cœlo cœlestis (*I Cor. xv*), » non quod iste Jesus Christus, qui ex Maria natus est de cœlo cum carne venerit, et per Mariam quasi per fistulam transierit, sicut quidam dixerunt hæretici, sed quod conjugium vita sive conjunctio tota fuerit cœlestis, et Spiritus sancti amborum conjugaliter amor, quorum utique conversatio erat in cœlis, in ambobus præsidens, conjugem viri hujus fidei commiserat, et de carne virginis hominem formans paterno viro huic ejus qui nascebatur, infantis amorem penitus infuderit. « Omnes ergo generationes, ab Abraham usque ad David, generationes quatuordecim, » etc., ut supra. Quomodo per hominis scalam angeli Dei ascenderunt et descenderunt. Jam enim supra diximus (*Genes. xxviii*), quia scala quam vidit Jacob in somnis stantem super terram, etc., acumen illius tangens cœlum, angelos quoque Dei ascendentes et descendentes per eam, et Dominum innixum scalæ, mysterium fuit incarnationis hujus Jesu Christi, et Joseph cujus cura paterna Dominus de Maria natus

indignit, **569** gradum illum scalæ fuisse, cui videbatur inniti. Quid ergo significabat, quod angeli quoque Dei ascendebant et descendebant per eam? Nimirum ut subintelligas illud quod non dubium est: quia unus idemque qui de Maria natus est, uno eodemque tempore, quando natus est, et angelis major, et angelis erat minor. Ascendentes ergo vidit angelos, id est Deum habere supra se, in quem desiderant prospicere (*I Petr. 1*), quod revera est ascendere: descendentes vidit eosdem, id est minorem considerare quam se, hominem unum et eundem, quemadmodum psalmus dicit: « Minuisti eum paulo minus ab angelis (*Psal. viii*). » An non erat descendere, tanquam ad minorem sive inferiorem, id quod refert Evangelium: quia dum factus in agonia, prolixius oraret, apparuit illi angelus de cœlo confortans eum? (*Luc. xxii*.) Verumtamen eo modo jam non descendunt, non minorem aspiciunt ex quo resurgente illo a mortuis, et ascendente in cœlum factum est quod itidem præscriptum fuerat: « Gloria et honore coronasti eum, et constituisti eum super opera manuum tuarum (*Psal. viii*). » Hic nec illud præterire libet, quod apud beatum Job de diabolo Dominus loquitur: « An extrahere poteris Leviathan hamo? Et fune legabis linguam ejus? « item: » In oculis ejus quasi hamo capiet eum (*Job xl*). » Hæc namque generatio Jesu Christi, ab Abraham usque ad Joseph virum Mariæ, de qua Jesus, qui vocatur Christus, natus est, quasi longa piscantis linea est, cui videlicet lineæ ferreus hamus subligatus, carne adoperitur, ob hoc ut piscis edulio provocatus quod foris patet, ferro seipsum strangulat, quod intus latet. Divinitas Jesu Christi quasi ferrum diabolo existit, et hæc ex Maria veram assumendo carnis naturam, ibi fortitudinem suam abscondit, sine dubio futurum sciens quod ille homicida ab initio carnem suam morte appetiturus foret, et ita quasi ferro quod intus latebat captus, atque extractus, foras mitteretur, sicut factum esse credidimus, propter quod et loquimur. Et ista quidem secundum Matthæum genealogia Jesu Christi, linea est ejus modi: illa vero secundum Lucam sursum ascendens, textura genealogiæ prolixioris, revera quasi circulus existit: ita ut nihil rectius, quam ejusdem generationis excursum putemus posse intelligi in verbis illis quæ itidem ad B. Job Dominus dicit: « Nunquid pones circulum in naribus ejus? et armilla perforabis maxillam ejus? » (*Ibid.*) Quid enim? Nonne cum sic incipit: « Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum tringinta, ut putabatur filius Joseph, qui fuit Heli, » et sic finit, « qui fuit Adam, qui fuit Dei (*Luc. iii*); » nonne, inquam, initium et finem conjunxit, et circulum fecit? Cum enim uno ductu linea sic flectitur, ut ejus initium et finis jungantur, nonne circulus, verbi gratia, qui is est armilla, formatur? Ecce Jesus Christus, de quo sic incipit: « Et ipse Jesus incipiens quasi annorum tringinta ut putabatur filius Joseph, » Deus et homo est. Incipit autem ab homine, et in Deo de-

etus sui finem fecit. Nonne igitur quasi lineam, sive virgam longe subtilem sive subtiliter longam auream, sive ferream, a Jesu Christo incepit, et in Jesum Christum reduxit, dicendo « qui fuit Adam, qui fuit Dei, » cum unus idemque Jesus Christus, Deus et homo sit, nec alterius plasma fuerit Adam, quam hujus Dei? Verum igitur, o diabole, iste est circulus, quem Deus in naribus tuis posuit: ista est armilla, qua maxillam tuam perforavit. Junxit se initium fini, id est Deus homini, et ita hæc, scilicet initium et finis, occurrerunt sibi in utero Virginis, ut nares tuas transfixas teneret firmiter circulus inflexibilis, et maxillam tuam voracem perforaret armilla talis, armilla gloriæ et honoris, unde nunc usque fatuus traheris, et quod avidè momorderas, retinere non valens, per maxillæ foramen emittis. Ubi vel quando hæc initii atque finis conjunctio facta sit, et idem Lucas uberius scribit, et iste brevis eloquitur, cum dicit: « Christi autem generatio sic erat: Cum esset desponsata mater ejus Maria Joseph antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto. » Hic amplius splendet iste liber generationis, et in hoc tota est utilitas libri, omni legenti, vel audienti credere, quia Christi generatio sic erat, quia de Spiritu sancto Maria Virgo priusquam convenirent conceperat. Quam dissimilis generatio hæc generationibus cæteris, generationibus quamvis rectorum ut fuit Abraham? ut fuit Isaac? ut fuit Jacob? ut fuit David? Et quidem fuerit aliqua similitudo generationis, quia patres isti omnes steriles habuere conjuges, unde et qui generati sunt, in plerisque factis suis typum gesserunt hujus Jesu Christi qui vere natus est de utero sterili. Quid enim tam sterile, quam virginitas? Septem matres fuisse steriles, sacra Scriptura memorat: Saram, et Rebeccam, Rachel (*Gen. xviii, xxv, xxx*), et eam quæ peperit Samson (*Judic. xiii*), Annam matrem Samuelis (*I Reg. i*), Bethsabe, quæ fuit mater Salomonis, uxor Uriæ Æthæi (*II Reg. xi*), et Elizabeth quæ peperit præcursores Domini (*Luc. i*). Qui ex istis nati fuerunt, magni fuerunt, et in plerisque, ut jam dictum est, factis suis admirabiles quasdam similitudines Domini prætulerunt de virginitate nascituri, quæ naturaliter sterilis est, et non parit, videlicet Isaac et Jacob, Joseph et Samson, Samuel et Salomon. Joanne, qui septimus exstitit, major inter natos mulierum non surrexit (*Matth. xi*), quique ipsum Dominum non tam factis suis, ut cæteri, significavit, quam digito demonstravit. Octava sterilis, id est virginitas, de cognata sua sterili Elizabeth proximum accepit testimonium, « quia non erit, » inquit angelus, « impossibile apud Deum omne verbum (*Joan. i; Luc. i*). » Fuerit itaque aliqua, ut dictum est, similitudo in illis, verum tamen rationabiliter hic evangelista dicat: « Christi autem generatio sic erat. » Quod est dicere: Cujusque cæterorum generatio sic fuit, ut nullus eorum generaretur aliter, nisi convenientibus viro et muliere, sicut naturæ usus est; Christi autem ge-

neratio sic erat, ut antequam vir et mulier convenirent, inveniretur mulier in utero habens. Hoc est illud mirabile, et inauditum, quod Jeremias prævidens: « Et faciet, inquit, Dominus novum super terram, mulier circumdabit virum (*Jer. xiiii*). » Perspecto hucusque hoc libro generationis Jesu Christi, magnum et evidens ostium apertum est, ad contemplandas per ordinem facies quatuor unius animalis, quod videram, inquit Ezechiel, juxta flumen Chobar (*Ezech. i*), ita videlicet, ut contemplatio hæc summa sit nostri propositi, quod insinuat titulus præfixus huic operi, de gloria et honore filii hominis. Nam idem Ezechiel cum dixisset: « Et gloria Dei Israel erat super eam, » videlicet portam domus Domini orientalis, protinus significans quam diceret gloriam Domini, « ipsum est, ait, animal quod vidi subter Deum Israel juxta fluvium Chobar, quatuor vultus uni (*ibid.*), » etc. Jam ex hoc capitulo facies hominis, qualis, quam pulchra, quam gloriosa sit, debet animadverti, cum evangelista dicit: « Cum esset desponsata mater ejus Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto. » Et hoc, inquam, capitulo, et deinceps usque ad passionis ejus seriem quæ, ut superius jam dictum est, facies est vituli, considerare libet pulchritudinem faciei hujus, faciei hominis, quantum se ipse ostendere dignabitur: cui corde et ore clamamus: « Ostende faciem tuam, et salvi erimus (*Psal. lxxix*). » Quanta est hæc faciei hujus hominis pulchritudo, quod inventa est mater ejus **570** in utero habens de Spiritu sancto. Magnus hic honor generis humani, quod homo nostræ naturæ, nostræ conditionis, passibilis atque mortalis, incarnatus, vel conceptus est de Spiritu sancto, id est non de semine virili, sed de virtute, et operatione sancti Spiritus. Recte ergo facies ista, tantæ pulchritudinis conscia, dicit in Canticis canticorum: « Ego flos campi, et liliium convallium (*Cant. ii*), » id est honor humani generis, et decus parentum humilium. Tantam pulchritudinem, tantæ claritatis margaritam, jam tunc oculis invidis, propalari non expediebat. Ibi enim erat, qui dicere habebat: « Nolite mittere margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas, et conversi elidant vos (*Matth. vii*). » Etenim, ut de cæteris interim taceam, qualis tunc erat porcus Herodes? Quales erant porci omnes ejus funesti satellites? Nonne ergo fuisset hoc margaritam valde splendidam ante porcos mittere, Virginem prænantem sive parientem de semetipsa prædicare, unde haberet in utero, scilicet de Spiritu sancto? Fieret enim inquisitio unde concepisset, vel a quo imprægnata esset, si virum non habens peperisset. Igitur laudi deputandum est ejus, de quo in utero habebat, scilicet Spiritus sancti spiritus consilii, quod mater ejus desponsata erat, quia vere secundum hoc ipsum nomen vel præconium quod dicitur, et est spiritus consilii, dignum se fecit, digne providit, ut illa desponsaretur, et per hanc occasionem ab omni quæstione liberaretur. Sponsus

vel nomen sponsi cœlestibus nuptiis secretum fecit: A januas cubiculi clausas custodivit: ita ut non foris omnino pateret transeuntibus lux claritatis, quæ intus erat, nisi quantum per subtiles radios ex rimis, sive fenestris obliquis significari non postulabat. Idcirco erat desponsata, idcirco illam sponsum habere Spiritui sancto complacuerat, et quomodo falsus fuit Saul, cum ungeretur rex David, ita falleretur Herodes sive habitans in Herode diabolus, in hoc sacramento regis, et Domini, filii Dei, filii David, incarnati sive nascentis ex utero Virginis. Qualiter falsus fuit Saul cum ungeretur David? Cum diceret Samuel: « Quomodo vadam? audiet enim Saul, et interficiet me. — Vitulum, ait Dominus, de armento tolles in manu tua, et dices: Ad immolandum Domino veni (I Reg. xvi). » Nimirum juxta hanc similitudinem Spiritus Domini, spiritus consilii ita ordinaverat, ac si diceret in secretis suis: Virum unum de populo accipiat Virgo hæc, et sit ei desponsata, ut dum conceperit, et pepererit, dicat, quia virum duxi, quia nuptias celebravi, atque ita sicut Samuelem tunc liberavit immolatio vituli, quasi ob causam nullam aliam venisset in Bethleem, ita Virginem hanc ab omni quæstione liberet existimatio carnalis commercii, quasi nihil aliud in ea natum sit, quam quod solet in conjugio vel de conjugio nasci, verumtamen hoc prius Joseph nescivit, sed post angelo in somnis evangelizante didicit. « Joseph, inquit, fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. » Timebat enim eam accipere, nolebat eam traducere, sed volebat occulte dimittere. « Hæc ille cogitabat cum esset justus, » ait evangelista. Et revera hoc erat justis hominis, nec tantum justis, verum etiam pii, quod hinc timebat consentire peccatis alienis, et inde abhorrebat uti permissio vel severitate legis, dicentis: « Quod si non est in puella inventa virginitas, ejicient eam extra fores domus patris sui, et lapidibus obruent viri civitatis ejus, et morietur, quoniam nefas fecit in Israel, ut fornicaretur in domo patris sui, et auferas malum de medio tui (Deut. xxii). » Neutrum horum facere, scilicet neque traducere, neque in judicium voluit producere. Hoc unum prælegit, hoc maluit, videlicet occulte dimittere eam, quod ad perfectam pertinet justitiam. Hic percontari libet: Quare timorem ejusmodi Deus illi evenire permisit? Quare non prævenit? Quare hunc ipsum angelum, quem tandem missurus erat, non misit antea, tunc scilicet, quando misit ad Virginem, quæ ei desponsata erat? Videlicet ut tentaretur, et manifestum fieret tam sanctis angelis, quam nobis hominibus de ipso, quod esset justus, et talis, qui digne sic deberet appellari, Joseph filii David. Sic etenim idem pater ejus David maluit exulare, quam uti permissio legis dicentis: « Diliges amicum tuum, et odio habebis inimicum tuum (Levit. xix; Matth. v). Tradiderat Dominus in manu ejus Saul odientem, et persequentem: « Et nunc, ait Abisai, perfodiam eum

lancea in terra semel, et secundo opus non erit. » Ait ille: « Vivit Dominus, quia nisi Dominus percusserit eum, aut dies ejus venerit, ut moriatur, aut in prælium descendens perierit, propitius mihi sit Deus, ne extendam manum meam in christum Domini: Et post hæc surrexit David, et abiit ad Achis regem Geth, et habitavit cum Achis in Geth (I Reg. xxvi, xxvii). » Quomodo iste justus Joseph occulte dimittere eam voluit, quam habebat desponsatam, nisi proficisceretur in regionem aliquam, sicut fecit ille David, et sicut propter adversos casus fecerunt plerique alii? Amplius autem ex eo filius David tam insigniter, tali in re, tali in tempore, dignus fuit appellari, dicente angelo, « Joseph, filii David (Matth. i): » quia fidem habuit eandem, quam habuit pater ejus fidelis David: quippe qui prius inaudita credidit, videlicet quod ipsa, quæ conceperat, Virgo esset: secundum verba hæc ejusdem angeli, « quod enim in ea natum est de Spiritu sancto est (ibid.), » etc. Nara promissionis, sive repromissionis, in qua credendo pater Abraham justificatus, et amicus Dei appellatus est (Jac. u), consummatio est hic sermo angeli, quem in somnis accepit, et statim obedivit Deo, credulus, puellæ benevolus, eatenus vir justus, exinde justissimus. Spiritus sanctus maxime ex hoc facto suo nominatur, quia « quod in ea natum est, ait angelus, de Spiritu sancto est. » Antehac Spiritus Dei, sive Spiritus Domini dicebatur, nec facile in omni serie veteris Instrumenti reperies hoc insigne vocabulum, scilicet Spiritum sanctum præter quod David: « Et Spiritum sanctum tuum ne auferas, inquit, a me (Psal. l). » Nec ipse sic absolute Spiritum sanctum dixit, sed tuum addidit, sicut in cæteris scripturis legalibus, sive propheticis, nusquam absolute Spiritus sanctus, sed relative scribitur, ut jam dictum est, Spiritus Dei, sive Spiritus Domini. Ab hoc loco fere primum sonuit in auribus nostris hoc reverendum et insigne vocabulum, proprium atque absolutum, Spiritus sanctus: ubi angelus et ad Mariam, « Spiritus sanctus, ait, superveniet in te (Luc. i), » et ad Joseph, « quod enim in ea natum est, inquit, de Spiritu sancto est (Matth. i). » Quam ob causam? nisi quia (quod magna reverentia cogitandum est) maxime ex hoc opere, quod in Maria operatus est, claruit hic Spiritus Domini, quod vere sanctus sit. Quærat aliquis: Cum et Pater Spiritus, et Filius Spiritus, et Pater sanctus, et Filius sanctus sit, quam ob causam vocabulum hoc, quod est Spiritus sanctus, proprium ascribitur personæ huic, et sola hæc persona sic vocari debuit? Ad hæc inquam: Nimirum, quia tota personæ hujus operatio, non aliud nisi sanctificatio est. Hæc operationum distinctio diligenter animadvertenda est, quia Deus omne quod factum est, per Filium fecit, et omne 571 quod sanctum est, per Spiritum suum sanctificavit. Quid enim est spiritus ejus, nisi amor ejus? Et quomodo creatura quæcunque rationalis aliter, nisi amando Creatorem, potuit unquam vel

potest sanctificari? Igitur quamvis et pater, ut jam dictum est, Spiritus, et Filius Spiritus, et Pater sanctus, et Filius sanctus sit, recte tamen hæc sola persona, Spiritus sanctus debuit nuncupari, cujus operatio propria, creaturæ sanctificatio est, sine quo nec angelus sanctus, nec homo sanctus est, quem non habens angelus diabolus est, quem non habens homo, Antichristus vel membrum diaboli est. Hujus sanctificationis summam esse nemo est qui nesciat id quod in beata Maria natum est, imo et principium ejusdem operationis, id est, sanctificationis illa conceptio est. Denique ipsa est prima, in quam iste spiritus illo cum dato supervenit, propter quod et dicitur Spiritus sanctus, quod videlicet datum, remissio est peccatorum. Et quidem ante illam super multos venit hic idem spiritus Domini, sed alio dato, quod est gratiarum divisio. Duo quippe spiritus hujus data sunt: alterum quod est remissio peccatorum, alterum, quod jam dictum est, scilicet diversarum divisio gratiarum, de quo Apostolus : « Alii quidem, inquit, per spiritum datur sermo sapientie; alii autem sermo scientiæ; alteri fides; alii gratia sanctorum; alii operatio virtutum; alii prophetia; alii discretio spirituum; alii genera linguarum; alii interpretatio sermonum (I Cor. xii), » hujusmodi gratias ante beatam Mariam plures habuerunt, et nonnulli ex his qui habuerunt, non sancti fuerunt, exempli gratia ut Saul et Balaam. Datum aliud, quod est remissio peccatorum, spiritus Domini distulit in Christi adventum; et de hoc est dictum illud : « Nondum enim erat Spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus (Joan. vii). » Datum hoc, beata Maria prima omnium mortalium accepit in ipsa hora conceptionis, dicente angelo : « Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoque et quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei (Luc. i). » Et revera, ut omnino sanctum esset, quod ex ea nasceretur, oportebat ipsam sanctificari, id est emundari ab omni peccato, tam actuali quod majus erat, scilicet originali. Nec vero solum hoc tunc accepit Spiritus datum, quod est remissio peccatorum, verum etiam illud alterum, quod est divisio gratiarum, videlicet ita ut operationem virtutum omnimodam, maximeque fidem et prophetiam, sive omnem haberet propheticam gratiam. Nam ipsa est prophetissa illa, de qua dicebat Isaias : « Et accessi ad prophetissam, et concepit, et peperit filium (Isa. viii). » Præmiserat autem : « Et dixit Dominus ad me : Sume tibi librum grandem et scribe in eo stylo hominis : « Velociter spolia detrahe, cito prædare. Et addidit mihi testes fideles, Uriam sacerdotem et Zachariam filium Barachiz (ibid.). » Quis erat ille liber grandis, quem ut sumeret, et stylo hominis in eo scriberet, dictum sibi asserit, et adhibitis testibus, « accessi, inquit, ad prophetissam, et concepit, et peperit (ibid.). » Quis, inquam, erat liber ille grandis, nisi universa Scriptura sancta, quanta usque ad tempus illud conscripta fuerat a Mose et pro-

phetis? Hunc librum sumere fuit illi, et in eo scribere stylo hominis, propheticam accipere gratiam, et portionem suam scribere de adventu Christi Filii Dei, taliter ut ab homine posset legi et intelligi. Et quid erat illi hoc facto accedere ad prophetissam, quæ concepit et peperit, nisi ab ista beata Virgine illum cognosci, et sicut cæteras Scripturas, ita et librum Isaiæ mente ejus comprehendendi, docente illam repentina illuminatione supervenientis in eam Spiritus sancti? Inde gratulatur quod taliter ad hanc prophetissam accesserit, et quod hujus rei testes habeat Uriam sacerdotem et Zachariam filium Barachiz, id est, omnes credentes de utroque populo, gentili atque Judaico. Urias namque quod interpretatur *lux mea Deus*, ipse est anterior populus scilicet Judæus, cui soli quondam notus erat Deus, unde et dicere poterat, « lux mea Deus. » Zacharias vero, quod interpretatur *memor Domini*, ipse est posterior populus videlicet gentilis, qui nunc est memor Domini, quia quod ille populus exspectabat futurum, iste novit ac meminit jam esse factum, scilicet quod hæc prophetissa conceperit et peperit Filium. Uterque populus hodie testis est illi, quod in illo libro grandi veritatem scripserit. Igitur utrumque spiritus datum simul accepit hæc beata Virgo Maria, prophetarum prophetissa, et hæc est gratia plena, juxta salutationem angeli dicentis : « Ave gratia plena (Luc. i), » quia videlicet dum suscepit vel concepit Verbum Dei, Verbum Domini, simul accepit utrumque Spiritus Dei datum. Secundo loco, Joannes amicus sponsi, præcursor Domini utroque ejusdem spiritus dato meruit participare ex utero matris suæ, sicut prædixerat idem angelus, qui ad beatam Mariam locutus est : « Et Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ (ibid.), » quod videlicet tunc mater ejus præsensit, quando exclamans voce magna, et ipsa Spiritu sancto repleta : « Ecce enim, inquit, ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo (ibid.). » Unde sicut veraciter huic beatæ Virgini dixit angelus, « gratia plena, » ita verissime Dominus de illo dixit : « Inter natos mulierum major non surrexit (Math. xi). » De plenitudine gratiæ, quæ dictum est : « Ave, gratia plena, » primus ille accepit, et eodem Spiritu sanctificati sunt et hæc mater Domini, et ille amicus Domini. Et extunc qui prius dicebatur Spiritus Dei vel Spiritus Domini, Spiritus sanctus cepit altius enuntiari, primum ex ore angeli, et deinde ex omni Evangelio Christi, quod vocabulum venerabilius sonare non dubito omni habenti aures audiendi, licet et hoc nomen, Spiritus Dei, Spiritus Domini, satis et multum venerabile sit. Rationem nominis Spiritus sancti quam diximus, scilicet remissionem peccatorum, ipse angelus protinus evidenter exponit, cum dicit : « Pariet autem filium et vocabis nomen ejus Jesum. Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. » Quam novum nomen est Spiritus sanctus, tam nova est hæc ratio nominis, ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.

Nusquam enim in lege aut prophetis remissio peccatorum (quod datum est Spiritus sancti præcipuum) verbis enuntiatur tam manifestis. Quam aliam sive meliorem querere debemus novitatem in verbis illis sancti et veri dicentis : « Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, et foras non egredietur amplius, et scribam super eum nomen Dei mei, et nomen civitatis Dei mei novæ Hierusalem, quæ descendit de cælo a Deo meo, et nomen meum novum (*Apoc. iii*) ; » sive in illis apud Ezechielem promissis Domini : « Et dabo cor novum et spiritum novum ponam in medio vestri (*Ezech. xxxvi*). » Quæcumque vel quantacunque dicantur ad sanctam novitatem pertinentia, summa omnium est remissio peccatorum, quæ hinc habet initium, ubi dixit angelus : « Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. » Nihilominus, et hoc nomen Filius Dei, sive Filius Altissimi, novum est; sicut enim jam de nomine Spiritus sancti dictum est, ita et de isto nomine perpendere vel reminisci non otiosum est, quia non facile quisquam hoc reperiet in veteribus Scripturis legalibus, sive prophetis. **572** Denique sicut qui in lege sive prophetis dicebatur Spiritus Dei sive Spiritus Domini, nunc ex Evangelio prædicatur Spiritus sanctus, ita qui in illis Scripturis dicebatur Verbum Dei sive Verbum Domini, nunc dicitur Filius Dei, ex quo sic angelus prænuntiavit, « ideoque et quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. » Itemque « hic erit magnus, et Filius Altissimi vocabitur. » Erat plane in principio, erat de Patris corde natus hic Filius, hic Deus, sed erat filius occultus, Deus absconditus, dicebatque interdum de futuro tale quid : « Dominus dixit ad me filius meus es tu, postula a me (*Psal. ii*), » et cætera, sed vulgo non audiebatur, palam non loquebatur, neque cognoscebatur. Et idcirco confessio nominis ejus, non eo jure quo nunc exigitur, ab hominibus exigebatur. Ex quo is, qui erat ex Deo genitus, factus est nostræ naturæ filius, ex eo tam hujus filii quam ejus, de quo conceptus est, Spiritus sancti, a nobis confessio jure exigitur, sicut et Patris, cujus et hic filius, et iste est Spiritus sanctus, ut non dicamus tantum, sicut prius, Deus Abraham, Deus Isaac et Deus Jacob, sed quod clarius est Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus, « in quo vivimus, movemur et sumus (*Act. xvii*). » Solemne est, et illud hic perpendere, cum dicit : « Pariet autem Filium, » quia beata Maria cælum illud est, de quo fuerat præscriptum : « Et januas cæli aperuit, et pluit illis manna ad manducandum (*Psal. lxxvii*). » Si enim cujuslibet justî anima cælum est, quanto magis hæc singularis Dei habitatio vel sedes? Quot autem vel quæ sunt januæ hujus cæli, quas Dominus aperuit? Duæ, altera mentis, altera ventris. Januam mentis Deus aperuit, quia beata hæc credidit quæ dicta sunt ei : Januam ventris aperuit, quia sine viro virgo concepit, virgo peperit et post partum virgo permansit. Quis enim alius, nisi Deus januam ventris sic aperiret, ut et pareret, et virgo

A permaneret? Hinc est illud apud prophetam Ezechielem : « Et convertit me ad viam portæ sanctuarii exterioris, quæ respiciebat ad orientem, et erat clausa. Et dixit Dominus ad me : Porta hæc clausa erit, et non aperietur, et vir non transiet per eam, quoniam Dominus Deus Israel ingreditur per eam, eritque clausa principi; princeps ipse sedebit in ea, ut comedat panem coram Domino. Per viam vestibuli portæ ingreditur, et per viam ejus egredietur (*Ezech. xliiv*). » Notum est ecclesiasticæ fidei celebre, et usitatum est in laudibus Christi, et sanctorum Patrum scriptis, quia hæc porta clausa mater est incorrupta, clausa principi, id est, ad honorem principis Jesu Christi, qui videlicet princeps in ea sedit, quippe qui a die conceptionis, in sacri ventris hospitio novem mensibus habitavit et per viam vestibuli, id est, per auditum fidei ingressus, ita per viam ejus egressus est Deus et homo, unus idemque Dominus Deus Israel, ut per eam vir non transiret, id est, neque in concipiendo sese insereret, neque nascituro viam aperiret. Sed ad prioris prophetiæ capitulum revertamur. « Januas cæli aperuit et pluit illis manna ad manducandum, et panem cæli dedit eis, panem angelorum manducavit homo (*Psal. lxxvii*). » Judæi putaverunt Psalmistam hoc dixisse de manna illo transitorio, quod patres eorum manducaverunt in deserto (*Exod. xvi*). Cum enim curiose agentes, et otiose vivere volentes, dixissent : « Quod ergo tu facis signum, ut videamus, et credamus tibi? quid operaris? Patres nostri manducaverunt manna in deserto, » continuo subjunxerunt, « sicut scriptum est : Panem de cælo dedit eis manducare (*Joan. vi*). » Verum ita putando vel sentiendo multum errabant, si tali cibo vivere existimabant etiam angelos, quoniam continuo sequitur : « Panem angelorum manducavit homo. » « Dixit ergo eis Jesus : Amen, amen dico vobis, non Moses dedit vobis panem de cælo, sed Pater meus dat vobis panem de cælo verum (*ibid.*). » Et sensus est : Panem illum, de quo scriptum est illud, quod mihi objicitis : « Panem de cælo dedit eis manducare, » non præterito tempore datum est, nec Moses dedit, sed præsentî tempore « Pater meus dat vobis. » Etenim « ego sum panis vivus et verus, qui de cælo descendi (*ibid.*), » et de isto tempore dixit spiritus in David, « panem angelorum manducavit homo, » quamvis verbo sit usus præteriti temporis, dicendo, « manducavit, » sicut mos est frequens prophetis futura nuntiare verbis præteriti temporis. Igitur quando factum est, quod dixit angelus, « pariet autem filium, et vocabis nomen ejus Jesum, » tunc « januas cæli Dominus aperuit, et pluit nobis manna ad manducandum, panem cæli, panem angelorum. » Secundum similitudinem illius facti, quod ita scriptum est : « Mane quoque ros jacuit per circuitum castrorum, cumque operuisset superficiem terræ, apparuit in solitudine minutum (*Exod. xvi*), » appellavitque, ait Scriptura, domus Israel nomen ejus Man, secundum similitudinem, isquam,

illius signi factum est hic. Spiritus sanctus supervenit in beatam Virginem, qui in sanctis Scripturis per rorem solet significari. Et hoc fuit utique rorem jacere in solitudine, visceribus infundi Virginis solitariae, nullique viro perviae. Ille utrum virgineum caelitus irroravit, non de sua substantia, sed de naturali humore ipsius incorruptae carnis. In quo mira et magna distantia est, ab omni conceptu universae carnis, quia vim sementinam sacri corporis, non vir extrinsecus accedens, sed Spiritus sanctus intus operans, excitavit. Tunc in eadem solitudine apparere minutum, hoc fuit adesse in eodem secreto verbum subtilissimum atque fortissimum, quod eadem se humori miscuit tanquam coagulum, unde sicut filii Israel dixerunt ad invicem: Manhu? (*ibid.*) ita nos et multo magis nos dicamus: « quid est hoc? » (*ibid.*). » Dicamus etiam propter hoc: « Benedicta tu inter mulieres, et benedictus fructus ventris tui (*Luc. 1*), » quia videlicet mulier omnis concipiens de amore viri concipit, tu sola de amore Dei, id est, de Spiritu sancto concepisti. Hoc appellamus nos domus Israel Man, gustusque ejus nobis quasi similae cum melle, quo epulamur quotidie, tam auditu caelestis doctrinae, quam perceptione sacrae eucharistiae. Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur, quod dictum per prophetam dicentem: « Ecce virgo in utero habebit, et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel (*Isa. vii*), quod est interpretatum nobiscum Deus. » Dictum hoc propheticum, quis non audivit, quis non intellexit? Ubique praedicatum est Evangelium libri hujus generationis Jesu Christi, praedicatum est etiam hoc insigne praconium, recitatumque competens hoc testimonium veritatis, notumque factum est, et in usu habitum parvulis quoque Ecclesiae Catholicae filiis. Noli autem, o lector sive auditor praesentis Evangelii, noli hoc tantillum respicere quod calamus hic expressit, de propheta grandi, de vate magno et nobili: « Ecce virgo in utero habebit, sive concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel, » licet hoc tantillum de illo scripserit. Non scripti quantitatem, sed scribentis perpende intentionem, et scito, quia dum tantillum scribit, ad legendum, ea quae sequuntur te mittit. Quasi januam pulchre domus aperuit, et admota lucerna, quod sit intus, familiariter significavit. Quid enim intus est? quid vides? Trinam vocationem sive vocabuli positionem vides hujus Filii, de quo dictum est hic per angelum, « pariet autem filium et vocabis nomen ejus Jesum. » Primo, illic **573** dictum est: « Et vocabitur nomen ejus Emmanuel; butyrum et mel comedet, ut sciat reprobare malum et eligere bonum (*Isa. vii*). » Secundo, ibidem dictum est: « Voca nomen ejus, Accelera spolia detrahare, Festina praedari (*Isa. viii*). » Tertio, itidem dictum est: « Et vocabitur nomen ejus Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis, Pater futuri saeculi, Princeps pacis (*Isa. ix*). » Igitur vere divinus et Spiritu sancto evangelista illuminatus lucem introrsus in prophetica veritate brevi

A quidem dicto iniecit, sed latam et longam domum ejusdem propheticæ veritatis illustravit. Cum multa scripta sint in lege, et prophetis, et psalmis de puero hoc, quod et ipse sciens, « Quoniam oportet, inquit, impleri omnia quae scripta sunt in lege, et prophetis, et psalmis de me (*Luc. xxiv*), » sciendum quod apud nullum prophetarum, in nullo psalmodum, nusquam in tota lege, ita ut hic apud Isaiam, designatur ex nomine. Unde animadvertendum quia sanctus evangelista non segniter elegit, qui hoc testimonium propheticum praeter caeteris in causa praesenti assumere maluit. De nomine Emmanuel, quoniam hoc interpretatur nobiscum Deus, quam interpretationem apponere non superflue curavit, idem sentimus quod de illo dicto alterius evangelistae, « et Verbum caro factum est et habitavit in nobis (*Joan. 1*), » hoc tale vocabulum et hic sensus pulchre nobis aperit, quid mysterii contineat illud, quod ubi, sicut supra meminimus, « appellavit domus Israel nomen » cibi sive panis, quem Dominus dedit, man, quod erat quasi semen coriandri album, » ita subjunctum est, « gustusque ejus quasi similae cum melle (*Exod. xvi*). » Quid enim est juxta mysterium supra dictum simila cum melle, nisi caro hujus Emmanuel cum Divinitate? Qualis est gustus, ubi talis Emmanuel videtur? Etenim visio ejus, et sanctorum angelorum et omnium beatorum spirituum sive hominum vitalis est cibus, et immortalis indeficiens gustus, quod nos et si credimus, et utcumque scimus, tamen impossibile est scire sicut est, donec videndo manducemus, atque ita manducando experiamur, quia vere est simila cum melle, id est vera et munda est humanitas cum dulci et suavi Divinitate. Et vide hujus et caeterorum nominum quam pulcher et quam rationabilis ordo sit, quem dudum in alio quodam opere ita breviter me adnotasse memini. Primum, Emmanuel, id est nobiscum Deus, pro causa videlicet quae prima est in ordine, quia habitavit in nobis Deus homo factus (*Joan. 1*). Secundum, Accelera spolia detrahare, Festina praedari, ea videlicet pro causa, quia moriendo sortem armatum diabolum superavit, et spolia distribuit (*Luc. xi*). Tertium, Admirabilis videlicet, quia surrexit a mortuis et ascendens in caelum, gloria et honore coronatus, sedet a dextris Dei (*Psal. cviii*; *Matth. xxviii*; *Act. 1, 11*). Quartum, Consiliarius, ex eo scilicet quod dans Paracletum sanctum apostolis suis, consilium habuit cum eodem Spiritu consilii de repellendis Judaeis, et vocandis gentibus (*Marc. xiii*; *Act. 11, xiii*). Quintum, Deus, quia exinde omni mundo vere adoratur ut Deus. Sextum, Fortis, quia vere fortis in judicio, quo expectatur, apparebit. Septimum, Pater futuri saeculi, quia nimirum peracto judicio non jam ut Dominum servorum, sed ut pater filiorum regnabit. Octavum, Princeps pacis, quia revera laudabitur in aeternum, et grates habebit ut auctor pacis, qua Deo sumus reconciliati per mortem ejus, qui cramus inimici (*Rom. v*; *Ephes. 11*). « Exurgens autem Joseph a

somno, fecit sicut præcepit angelus Domini, et accepit conjugem suam, et non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum et vocabit nomen ejus Jesum. » — « Pluet super peccatores laqueos, » ait Spiritus sanctus in Psalmo, statimque subjungit, « ignis, sulphur, et spiritus procellarum, pars calicis eorum (*Psal. x*). Et est sensus: Dominus, cujus palpebræ interrogant, id est probant, filios hominum (*ibid.*), taliter suam condidit Scripturam, per quam illaqueentur peccatores, qui diligendo iniquitatem oderunt animam suam, quorum curiositas velut ignis, quorum expositio, qua Scripturas perverse exponunt, veluti sulphur, quorum verborum in disputando, velut spiritus est procellarum, et ista omnia sunt in præsentem partem calicis eorum, alia vero pars reservatur eis in futurum. Ex his fuit impurus Elvidius, cujus adversus blasphemias virginitatem beatæ Mariæ insigni epistola defendit vir illustris B. Hieronymus. Illum, quoniam erat peccator, et iniquitatem diligebat, hoc dictum evangelistæ, « et non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum, » sic illaqueavit, ut diceret: Donec sive usque, adverbium, certum tempus significat, quo completo, fiat id, quod usque ad illud temporis quod præscriptum est non fiebat, velut in præsentem, et non cognoscebat eam donec peperit filium. Apparet ergo, inquit, cognitam esse post partum, cujus cognitionem filii tantum generatio deferebat. Deinde nisus est approbare primogenitum non posse dici, nisi eum qui habeat et fratres, sicut unigenitus ille vocatur, qui parentibus solus est filius, et illos qui in Evangelio memorantur fratres Domini (*Matth. xii*), genitos fuisse ex matre Domini et Joseph, post generationem Jesu Christi, procaci et hæretica lingua contendit. Monstrum illud, scilicet Elvidium, totus orbis exsecratur, sicut exsecratus est atque sufficienter confutavit jam dictus vir catholicus atque orthodoxus, dicens inter cætera: Tu dicis Mariam Virginem non mansisse? ego mihi plus vindico, etiam ipsum Joseph virginem fuisse per Mariam, ut ex virginali conjugio virgo filium nasceretur. Si enim in uxorem sanctum fornicatio non cadit, et aliam eum uxorem habuisse non scribitur, Mariæ autem, quam putatus est habuisse, custos fuit potius quam maritus, relinquitur virginem eum mansisse cum Maria, qui pater Domini meruit appellari. Igitur natus est Christus, et in natiuitate ejus fidelis, et verax comprobatus est ipse qui promisit Deus. Gratulamur omnes dicentes cum Psalmista: « Fidelis Dominus in omnibus verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis (*Psal. cxliv*). Item: Qui rectum est verbum Domini, et omnia opera ejus in fide (*Psal. xxxii*). » — « Quotquot enim promissiones Dei sunt, ait Apostolus, in illo est. Ideo et per ipsum dicimus: Amen Deo ad gloriam vestram (*II Cor. i*). » Vere ad gloriam vestram quodammodo superatus est Deus licet fortior, et vicit volentem vinci fortis collectator noster per fidem pater Jacob. Quod dicimus ita scriptum est:

A « Cumque mature surrexisset Jacob, et transductis omnibus remansisset solus, ecce vir luctabatur cum eo usque mane, qui cum videret quod eum sperare non posset, tetigit nervum femoris ejus, et statim emarcuit. Dixitque ad eum: Dimitte me, jam enim ascendit aurora. Respondit: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Et ille: Si contra Deum, inquit, fortis fuisti, quanto magis contra homines prævaleris? Et benedixit ei in eodem loco. Dixitque Jacob: Vidi Dominum facie ad faciem, et salva facta est anima mea (*Gen. xxxii*). » Juxta magnum et mirum illud præsagium factum est, nascente Jesu Christo, et victor inventus est homo, sive genus Jacob, promissum exigens a Deo, et quasi jure superatus est Deus, promissi sui debitor. Num prava fuit aut ignota est collectatio? Nonne saltem ex eo cognosci potest quod ait ad Moysen: « Cerno quod populus iste duræ cervicis sit, dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, et deleam eos? (*Exod. xxxii*). » Ibi namque fortis fuit et invaluit Moyses eodem modo, quo pater ejus **574** Jacob loco vel tempore jam dicto, de quo et in Osea taliter scriptum est: « In fortitudine sua directus est cum angelo, et invaluit ad angelum, et confortatus est, fleuit et rogavit eum, in Bethel invenit eum, et ibi locutus est nobiscum (*Ose. xii*). » Hinc manifestum est qualis lucta illa fuerit, quia fleuit et rogavit eum. Secundum illud præsagium futurum erat et factum est, ut iratus Deus, quia sæpe fuit offensus, et iratus multis eorum adinventionibus, minaretur, quod recederet, imo et genus Jacob disperderet atque deleteret, et nunquam defuerunt in populo illo homines, quamvis pauci, in quibus esset fortitudo, id est fides Jacob, luctans et invalescens ad fortitudinem Dei, et quodammodo dicens, « Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. » Talium quisque fleuit et rogavit eum, et hoc fuit invalescere, et fortem esse contra Deum. Hic ille Moyses, de quo jam exemplum prælibatum est, fortiter luctabatur stans in confectione, id est in nimia mentis humilitione in conspectu ejus, cum dicente illo: « Dimitte me? » ipse orabat Dominum Deum suum dicens: « Cur, Domine, irascitur furor tuus contra populum tuum? Recordare Abraham, Isaac, et Israel servorum tuorum, quibus jurasti per te ipsum (*Exod. xxxii*), » etc. Sic multoties idem Moyses fleuit et rogavit eum, sic David fleuit et rogavit eum, sic et alii plures fleverunt et rogaverunt eum, quorum fletum et rogatum per ordinem narrare nimis longum est. Quid mala? Contra Deum fortis fuit Jacob nec dimisit eum nisi benediceret, et benedixit ei in eodem loco. Et itidem contra Deum sive contra iram Dei fortis fuit progenies ejusdem Jacob, nec dimisit eum, nisi daret Christum suum, qui est omnium gentium benedictio. Tunc tetigit nervum femoris Jacob, ubi benedixit eum et statim emarcuit. Quid est hoc, nisi quia sic rationabiliter futurum erat, ut postquam promissio compleretur, postquam hic Jesus Christus nasceretur, jam extunc omnis apud Deum genealogiarum

vetus diligentia pro nihilo, imo et pro stultitia vel fabulis haberetur? Sciendum quippe, quod omnis tam diligenter facta in lege tribuum ac familiarum sive generationum, domorum atque cognationum distinctio, verbi gratia, quod dictum est (*Num. xxxvi*) de filiis Juda per generationes et familias, ac domos, et cognationes suas, tot erant millia, maximeque illud, quod iussum est, ut unusquisque de tribu ac familia sua duceret uxorem, in unum et solum omnino Christum tendebat, propter veritatem Dei ad confirmandas promissiones patrum, ut dum veniret, dum nasceretur, non incertum sciri posset, aut dici ad gloriam et ad laudem iusti et fidelis Dei; quia sicut promisit et iuravit, sic et fecit benedictione, qua benedicentur omnes gentes mittendo de semine Abrahamæ, de tribu Juda, de stirpe seu de domo ac familia David. Postquam ergo venit, postquam natus est, quæ cura de illo femore, de illa tribuum, generationum, familiarum, domorum, atque cognationum divisione, seu supputatione? Imo pro extrema stultitia totum illud reputandum est: « Stultas, inquit Apostolus, quæstiones, et genealo-

gias, et contentiones, et pugnas legis devita, sunt enim inutiles et vanæ (*Tit. iii*). » Igitur omnium genealogiarum finis iste sit, quod idem Apostolus ait: « Paulus servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Evangelium Dei, quod ante promiserat per prophetas suos in Scripturis sanctis, de Filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum carnem (*Rom. i*). » Quod si ex semine David, ergo et ex tribu Juda, ut confirmetur veritas [Dei, dicentis] per os patriarchæ Jacob: « Non auferetur sceptrum de Juda, et dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, et ipse erit expectatio gentium (*Gen. xlix*). » Quod si ex tribu Juda, ergo ex semine Abrahamæ, ad quem primum dictum est: « Et in semine tuo benedicentur omnes gentes (*Gen. xxii*). » Jam de cætero femur Jacob marcidum sit, sicut vere est. Nam revera emarcuit, ita ut jam neque rex, neque dux, neque propheta, neque sacerdos possit inde sperari, et omnino vigor, sive viror ejusmodi sic defecit in illo, ut sic infidelis, imo et infideli deterior, qui spem habet in carne ejusdem populi, recepturus Antichristum sub nomine Christi.

LIBER SECUNDUS.

Gloriam Dei, gloriam quam prædicare intendimus, et honorem Filii hominis enarraturi erant quidam cæli, juxta illud propheticum: « Cæli enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annuntiant firmamentum (*Psal. xviii*). » Ejus gloriæ et honoris principium illud est, unde hactenus sermo habitus est, scilicet, quia « in sole posuit tabernaculum suum, et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo (*ibid.*). » Quod expositione jam non indiget, quia quod sit et tanquam sponsum processisse de thalamo suo, parvuli quoque audierunt, infantes elocuti sunt, qui de illius sponsi virginalibus nuptiis nati, imo renati sunt, et adoptionis filiorum Dei spiritum acceperunt (*Rom. viii*). Nihilominus et hoc fere omnibus notum est, quod cæli illi, qui gloriâ hanc enarraturi erant, apostoli fuerunt cæli vocales, cæli eloquentes, quia « non sunt loquelæ, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum, in omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum (*Psal. xviii*). » Quorsum illud? videlicet ad concilii divini, pulcherrimæque dispositionis laudem atque admirationem, quia futuram postmodum talium cælorum enarrationem, talisque firmamenti annuntiationem et auditum, sive ob auditionem gentium, quæ credituræ erant per voces eorundem cælorum continuo præsignavit, ubi natus est Christus in his, quæ confestim narrat

575 divinus Evangelista:

CAP. II. — « Cum ergo, inquit, natus esset Jesus in Bethlehem Judæ, in diebus Herodis regis, ecce magi ab Oriente venerunt Hierosolimam, dicentes: Ubi

est, qui natus est rex Judæorum? Vidimus enim stellam ejus in Oriente, et venimus adorare eum. » Nonne jam tunc cæli gloriam istam enarraverunt? Utique narraverunt et alios cælos, de quibus jam dictum est, enarraturos esse significaverunt. Et sicut tunc magi, id est sapientes utique gentiles, claritatem sive illustrationem istius cæli inanimati, scilicet stellam cognoscentes atque sequentes, venerunt dicentes: « Ubi est qui natus est rex Judæorum? » sic futurum erat ut gentes illuminationem cælorum, rationalium, id est apostolorum, videlicet donum Spiritus sancti quod acceperant intelligentes, venirent et poenitentiam sibi ad vitam donari postulerent. Item, sicut tunc « Herodes » propter magos seu magorum inquisitionem « turbatus est, et omnis Hierosolyima cum illo, et quæsivit puerum ad perdendum eum, » sic futurum erat ut gentibus Evangelium Jesu Christi suscipientibus, eadem civitas Hierusalem, totumque regnum Judaicum seditionibus turbatum conaretur funditus exterminare prædicationem apostolorum, et ipsam quodammodo occidere Christum, occidendo et crucifigendo, flagellando, et de civitate in civitatem persequendo (*Matth. xxiii*), plerosque ex prophetis et sapientibus et Scribis, quos ille misit. Nihilominus, sicut tunc dictum est Joseph: « Surge et accipe puerum et matrem ejus, et fuge in Ægyptum, » et sic fecit Joseph secedens cum puero et matre ejus in Ægyptum, sic futurum erat ut loquens in apostolis suis Christus diceret: « Vobis quidem oportebat primum loqui verbum Dei, sed quomodo repulistis illud, et

indignos vos judicastis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes (*Act. xiii*). » Itidem sicut, « defuncto Herode, rursus consurgens accepit puerum et matrem ejus, monitus ab angelo et venit in terram Israel, » sic futurum est quod Apostolus ait : « Quia cum plenitudo gentium subintraverit, tunc omnis Israel salvus fiet (*Rom. xi*). » Sed ut ad inceptum revertamur, quid pertinuit ad istam gloriam Dei signum ejusmodi? « Vidimus, aiunt, stellam ejus in Oriente? » Ad hæc, inquam. Multum ad rem tale signum pertinuit, si rite recorderis, quia quando pepigit Dominus cum Abraham fœdus, a quo liber generationis Jesu Christi cœptus est, et ad quem beati seminis repromissio facta est, tunc etiam eduxit eum foras, et ait illi : « Suscipe cœlum et numera stellas, si potes (*Gen. xv*). » Ac deinceps : « Sic erit semen tuum. In die illo, ait Scriptura, pepigit Dominus fœdus cum Abraham dicens : Semini tuo dabo terram hanc (*ibid.*), » etc. Hinc Apostolus : « Abraham dictæ sunt promissiones, et semini ejus. Non dicit : Et seminibus, quasi in multis, sed quasi in uno, et semini tuo qui est Christus (*Galat. iii*). » Hic unus est, « propter quem omnia, et per quem omnia, qui multos filios in illam gloriam adducere veniebat (*Hebr. ii*). » Ut sicut in cœlo stellæ innumerabiles sunt, si essent splendidi et incommutabiles per ipsum, atque incompleretur quod fidelis et verax promisit, sic erit semen tuum. Recte igitur non qualecunque signum, sed novum sidus cœli dederunt, videlicet propter ejusmodi promissum, quodammodo dicentes nobis : Laudate et congratulamini, quia fœdus, quod pepigit Deus cum Abraham, non fecit irritum (*Gen. xvii*); implevit quod promisit : « Suspice stellas, sic erit semen tuum (*Gen. xv*). » Hoc angeli scientes, eadem nocte primi glorificaverunt eum, quorum grandis exercitus, et magna fuit multitudo laudantium et dicentium : « Gloria in altissimis Deo (*Luc. ii*), » qui etiam congratulantes nobis, subjunxerunt : « Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis (*ibid.*). » Illud quoque ad rem pertinuit; quod evangelista cum dixisset : « Cum ergo natus esset Jesus in Bethlehem Judæ, » statim et locum nativitatis et tempus expressit dicendo « in Bethlehem Judæ, in diebus Herodis. » Quam ad rem hoc pertinuit? Nimirum ad veritatem ejusdem Dei, qui per eos patriarchæ Jacob, taliter prælocutus est : « Non auferetur sceptrum de Juda, et dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est (*Gen. xlix*) : » quique sicut Abraham, ita et Bethlehemitæ David promisit atque juravit, hunc Jesum Christum de semine ejus nasci. Non ante debebat auferri sceptrum et dux de Juda, donec iste veniret, alioquin fidelis et verax non appareret Deus, qui in patriarchis et prophetis locutus est, quique in patriarcha memorato tempus fere prælinivit, et in propheta, videlicet Michea, locum præsignavit : « Et tu, inquit, Bethlehem terra Juda, nequaquam minima es in principibus Juda : ex te enim exiet dux qui regat populum meum Israel (*Mich. v*). » Nonne sceptrum ablatum

A erat de Juda, et dux de femoribus ejus defecerat cum regnaret Herodes patre Idumæo. et matre ortus Arabica? Igitur dicendo « in Bethlehem Judæ in diebus Herodis, » scienter argumenta præbuit veritatis, breviter et sufficienter edicens, sic oportuisse fieri, id est tunc temporis debuisse nasci Christum, quo tempore narraverat eum esse natum, et illum debere nativitatis esse locum propter veritatem Dei et confirmandas voces prophetarum, fuerat autem conceptus in civitate Galilææ, cui nomen Nazareth. Quamcunque ob causam in illa civitate Galilææ tunc fuerint vel habitaverint Joseph et Maria, cum essent de domo David, nihilominus ut nasceretur Jesus in Bethlehem Juda, Deus miro providit modo, videlicet propheticæ veritati famulante Romano imperio. Denique Cæsar Augustus hoc modo famulatus est illi, ut et auferret sceptrum et ducem de Juda dando regnum Judææ Herodi alienigenæ, Antonio suffragante, unde et hic dicitur, « in diebus Herodis regis, » et edictum proponeret, « ut describeretur universus orbis (*Luc. ii*) : » quæ causa effecit ut ascenderet « Joseph cum Maria desponsata sibi uxore prægnante, in Bethlehem civitatem David eo quod esset de familia et domo David (*ibid.*). » Sic miro modo famulatum est nativitati Jesu Christi et propheticæ veritati, tam Romanum imperium nesciens, quam cœlum inanimatum sentiens; Romanum, inquam, imperium, tale edictum proponendo, cœlum autem, tale signum, id est novam stellam proferendo. Unde C propheticum illud impletum est : « Orietur stella ex Jacob, et exsurget homo de Israel (*Num. xxiv*). » Locum ipsum magi, licet divinitus inspirati, nescierunt; quippe qui non in Bethleem, sed primum Hierosolymam venerunt dicentes : « Ubi est qui natus est rex Judæorum? » Magis in sublimi quam in humili loco, magis in regia civitate quam in vico mediocri, magis in turba divitum quam in silentio pauperum nasci posse et quærendum esse putaverunt regem Judæorum; itaque Hierosolymam venerunt, sed hoc tale erat, ac si parvum non attendentes virgultum, ad excelsa suspicerent ligna silvarum. Dixerat autem Spiritus sanctus per prophetam : « Excelsi statura succidetur, et sublimes humiliabuntur, et subvertentur condensa saltus ejus ferro, et Libanus cum excelsis cadet. Et egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet (*Isai. x*), » et cætera. Et est sensus : Inter superbos erant jurgia, contra semetipsos dimicabant et cadent : quod tunc maxime factum est, quando Herodes homicidia, imo et parricida ad omnem Davidicæ stirpis odorem sæviens et contra omne regium genus dentibus stridens, nec uxori pepercit, nec socero, qui erant regii generis, et proprios quoque filios crudeliter morte damnavit. Vane furebat, **576** frustra insaniebat diabolus in illa sua securi, in qua secabat; quia non de excelsis cedris, aut robustis quercubus, sed de gracili virga, quæ inter arbusta latebat, flos erat ascensurus, id est non de superbis et purpuratis litivibus, sed de humili virgine, qualis in plebe vit

cognosci posset, Christus erat nasciturus. Hoc illi, videlicet magi, nescierunt, et quidem poterat facere Deus in primis, quod fecit postmodum, ut scilicet venientes illos ab Oriente, continuo « stella quam viderant, antecederet usque dum veniens staret supra ubi erat puer; » sed dilatio hæc utilis erat, ut interim qui de cælo acceperant signum, audirent de Scriptura testimonii firmamentum, quod æque nunc prodest nobis, propter quos est scriptum, ut profuit illis, propter quos tunc fuit recitatum. Quid tandem de muneribus dicendum, quæ illi obtulerunt? Auditum et celebre factum est in universo orbe gaudium ipsorum. Quia videntes stellam antecedentem se, quam viderant in Oriente, et stantem « supra domum ubi erat puer, gavisus sunt gaudio magno valde; et intrantes domum, invenerunt puerum cum Maria matre ejus, et procidentes adoraverunt eum; et apertis thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurum, thus et myrrham. » Vere cœlitus inspirati, vere cœlesti ministerio docti, veramque et cœlestem habentes materiam gaudendi. Quid, inquam, hic dicendum, nisi quia prophætæ ipsi et prophetica ipsorum munera fuerunt? Veritatem et mansuetudinem et gloriam et honorem protestati sunt, veritatem assumptæ carnis, mansuetudinem, id est humilitatem passionis, gloriam regni, et honorem divinitatis, unius ejusdemque Jesu Christi. « Quatuor facies uni erant, ait propheta, facies hominis, facies leonis, facies vituli, et facies aquilæ volantis (Ezech. x). » Quatuor istas facies, quatuor constat esse sacramenta, quæ nescire non licet homini Christianæ professionis, scilicet Incarnationem, passionem, resurrectionem atque ascensionem ejusdem Jesu Christi, quarum circa inspectionem facierum tota versatur intentio præsentis opusculi. Faciem unam ex his, videlicet faciem hominis præsentem invenerunt, quam et procidentes adoraverunt, cæteras mysticis muneribus mirabiliter præsignaverunt. Myrrha faciem vituli, id est sacramentum passionis, qua ipse sacrificandus atque mistura myrrhæ et aloes condiendum erat in sepultura corporis ejus. Aurum faciem leonis, id est gloriam resurrectionis per quam caro, quam ex nobis mortalem susceperat, tantum meliorata est, quanto aurum pulvere seu limo terræ pulchrius atque pretiosius est. Thure faciem aquilæ volantis, id est sublimitatem ascensionis, et confessionem ad dextram Patris, ex qua dato hominibus Spiritu sancto cognitum est quod Deus sit idem Filius Dei, cui sacrificium incensi legitimum jure debeat offerri, æque ut Patri, et sancto Spiritui. Et ejusmodi myrrham tota quidem illi offert sancta Ecclesia, dum credens et confitens, quod vere passus mortuum et sepultus fuerit, vitorum in se mala propter eum mortificat, maxime autem exercitus martyrum, qui gustu mortis amaro passioni ejus communicaverunt. Item thus ejusmodi, tota quidem illi offert Ecclesia credens et confitens, quia vere Deus est, et « omnis in eo plenitudo divinitatis corporaliter inhabitat (Coloss. ii), »

A maxime autem sanctorum ordo sacerdotum, qui propter eum cœlibem ducentes vitam, semper altari præsto sunt, offerre illi incensum dignum, et omne sanctum jugiter exsequi sacri altaris ejus ministerium. Itidem aurum ejusmodi tota quidem illi offert Ecclesia, credens et confitens, quia surrexit et immortaliter regnat qui mortalis et mortuus fuerat, maxime autem regum et principum potentia, divitumque fidei opulentia, qui ad construendas nomini ejus ecclesias, aurum et argentum illi fideliter obtulerunt, domumque ejus, « qui cum dives esset, propter nos pauper factus est (II Cor. viii), » largis donariis ditaverunt, juxta illud propheticum, quod tam secundum litteram quam secundum spiritum verissimum est. Et vivet, id est resurget, « et dabitur ei de auro Arabiæ. Reges Tarsis et insulæ munera offerent, reges Arabum et Saba dona adducent (Psal. vii). » Recte igitur munera hæc ore sacro evangelista magnificavit, et sic magnifice enuntiavit, ut dicturus, « obtulerunt ei munera, » præmitteret, « et apertis thesauris suis. » Nam vere thesauri fuerunt, et thesauri merentur appellari, non tam sistaria seu thecæ qualescunque, quibus clausæ portari poterant species ejusmodi, quam corda ipsa offerentium, quorum ex abundantia potuerunt invisibili Deo invisibiliter proferri causæ tam sanctæ, quas Ecclesia sancta in illis speciebus visibilibus venerabiliter intelligit. Nihilominus et gaudium illorum sic magnificavit, ut non contentus dixisse, « gavisus sunt gaudio magno, » adderet, « valde, » quia revera gavisus sunt, « gaudio magno gavisus sunt, » et gaudium eorum fuit in Spiritu sancto, qui et judicantem et exultationem thesaurizavit super eos, quibus nihil defuit de plenitudine scientiæ vel fidei, quæ a nobis exigitur diutina sanctarum Scripturarum lectione instructis, quod comprobatur ex ipsorum muneribus bene consideratis. Et vide quanta sit distantia in modis discendi, quantum distet inter eruditionem illius qui per angelum sive per hominem et illius qui per solam Spiritus sancti revelationem meretur erudiri. « Pastores » itaque Judæi, quippe qui « in regione eadem erant vigilantes, et custodientes vigiliis noctis supra gregem suum (Luc. ii), » non per hominem, sed (quod majus est) per angelum, natum sibi esse Salvatorem Christum Dominum didicerunt, et tamen non adeo docti sive eruditi fuerunt, ut procidentes adorarent, aut munera offerrent, sed tantummodo venerunt et « cognoverunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc, et reversi sunt glorificantes et laudantes Deum (ibid.). » Isti primitiæ gentium, neque per hominem docti, neque per angelum, sed per Spiritum sanctum, modo de quo jam dictum est, laudem perfecerunt, et tres homines, tribus partibus orbis, Asiæ, Europæ atque Africæ fidei vel confessionis atque adorationis exemplar existere meruerunt. Interea decet reverenter intueri, quam veraciter sancta Scriptura dixerit de isto tali filio hominis : « Minuisti eum paulo minus ab angelis (Psal. viii). » Denique ut factus erat ex mu-

liere, factus sub lege (*Galut. iv*), ita et factus est sub legibus naturæ, sub legibus infantie nihil pro semetipso visibiliter agens, nihil hominibus per semetipsum loquens, patronos habere dignatus angelos, qui agerent pro puero, loquerentur pro infantulo, et hoc duntaxat in somnis, qui non præcellentior est modus visionis. Ante et post minorationem talis filii, manifeste visos esse angelos legimus hominibus servis et ancillis hujus Domini; interim autem dum minor est, non manifeste, sed in somnis ubi descenderat in uterum virginis, angelus Domini in somnis apparuit Joseph, dicens : Joseph, fili David, noli timere; accipere Mariam conjugem tuam; » in somnis nihilominus eidem B. Joseph : « Surge, inquit, et accipe puerum et matrem ejus, et fuge in Ægyptum. » — « In somnis » itidem, « surge et accipe puerum et matrem ejus, et vade in terram Israel; » — « in somnis » rursus, dum timeret in Judæam ire, eo quod « Archelaus regnaret pro Herode patre suo, admonitus secessit in partes Galilææ. » Sicet magistri « in somnis » acceperunt **577** responsum, « ne redirent ad Herodem, et per aliam viam reversi sunt in regionem suam. » Ita quasi dedignentur manifeste loqui, loquuntur in somnis sancti angeli servis Domini sui non dedignantur, sed pro voluntate ejusdem Domini sui Scripturam veritatis honorantes, ut seipsos non tantum servis Domini sui, verum etiam ipso Domino suo sciant et recognoscant esse majores, cujus videlicet majoritatis novissimum illic fuit iudicium sive testimonium, ubi eidem Domino in passione agonizanti apparuit angelus de cælo confortans eum (*Luc. xxii*). » Legimus quidem angelos ministrasse illi, cum adhuc esset minor angelis, sicut scriptum est, « reliquit eum tentator et accesserunt angeli et ministrabant ei (*Matth. iv*); » sed illud huic sensui non valde repugnat, cum Helix semei et iterum angelus eo modo ministraverunt. « Projecerat se Helias et obdormierat in umbra juniperi, et ecce angelus Domini tetigit eum, et dixit illi : Surge comede. Respexit et ecce ad caput suum subcinericius panis et vas aquæ. Comedit ergo et bibit, et rursus obdormivit. Reversusque est angelus Domini secundo, et similiter fecit (*III Reg. xix*). » Quomodo Helix ministravit angelus, ut deinde jejunaret quadraginta diebus et quadraginta noctibus, quid mirum si eodem modo ministraverunt angeli huic Filio hominis cum jejunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus? Hæc idcirco dicta sunt, quia valere nobis debent ad cognitionem cælestis disciplinæ, ad venerationem magistri hujus qui dicit, et « Discite a me quia mitis sum et humilis corde (*Matth. xi*); » qui, sicut natura vel humana conditione, ita et ipso usu naturæ dignatus est angelis suis minor existere, juxta quod ipse testificatus est, dicens : « Quia Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare (*Matth. xx*). » Quid porro ipsa mater? Nunquid non saltem ipsa loquebatur, aut loqui poterat? Imo ipsam valde illud decebat, quod alius evangelista semel et secundo me-

A morat dicens : « Maria autem conservabat omnia verba hæc in corde suo (*Luc. iv*). » — « Tempus tacendi, ait Salomon, et tempus loquendi (*Eccle. iii*). » Discretionem ejusmodi virgo sapiens et prudens non ignoravit. Inde collaudans eam sponsus, quod utique fuit illi Deus, et Pater Domini nostri Jesu Christi, cui concepit et peperit, dicit in Canticis : « Hortus conclusus, soror mea sponsa; hortus conclusus, fons signatus (*Cant. iv*). » Denique hoc quidem sponsus Christus Dei Filius, convenienter dicit sponsæ suæ Ecclesiæ, sed hoc ipsum non minus congrue dicat persona Dei Patris, dilectæ sibi beatæ Mariæ, statim subjungens : « Emissiones tuæ, paradisi malorum puniceorum, cum pomorum fructibus (*ibid.*). » Etiam hoc præmiserat : « Favus distillans labia tua sponsa, mel et lac sub lingua tua (*ibid.*). » Quamdiu Filius hominis manere debuit minoratus paulo minus ab angelis, fere tandiu fuit beatæ Virgini tempus tacendi, et tandiu tacuit, tandiu in silentio fuit, velut « hortus conclusus. » — « Hortus, inquam, conclusus, fons signatus, » quo accedere, cujus secretum audire nullus meretur nisi cognitus, nullus cui talis hortus talisque fons clausuram vel signaculum oris sui aperire indignum arbitraretur, ubi autem gloria et honore coronatus est Filius hominis resurgendo, et in cælum ascendendo, ubi sedet ad dexteram Patris, ex tunc eidem beatæ Virgini fuit tempus loquendi, et hoc amicis, id est sanctis apostolis et talia loquendi, qualia prius portare non potuissent, quod scieas : ipse Filius hominis, dixerat quodam loco : « Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo (*Joan. xvi*). » Ubi venit, spiritus veritatis, primus quidem et princeps ipse illos omnem veritatem docuit, sed et ipsa beata Virgo testimonium suæ vocis adhibuit, et taliter locuta est auribus fidelibus ut proinde recte dicat dilectus ejus Deus : « Favus distillans labia tua, mel et lac sub lingua tua. Emissiones tuæ paradisi malorum puniceorum cum pomorum fructibus, cyprus cum nardo, nardus et crocus, fistula et cinamomum, cum universis lignis Libani, myrrha et aloë cum omnibus primis unguentis. Fons hortorum, puteus aquarum viventium, quæ fluunt impetu de Libano (*Cant. iv*). » Igitur Dei Filius, homo vel Filius hominis factus, et ita paulo minus ab angelis imminutus (*Hebr. ii*), somniantibus magis et beato Joseph nutritio ejus, vigilantibus autem angelis in custodia ejus, Herodis homicidæ malitiam elusit, « et in Ægyptum fugit, eratque ibi usque ad obitum Herodis. » Ut quid hoc? « Ut adimpleretur, ait evangelista, quod dictum est a Domino per prophetam dicentem : Ex Ægypto vocavi filium meum (*Ose. xi*). » Puta dixisse illum, ut per omnia fratribus assimilaretur, juxta quod Apostolus loquitur : « Nusquam enim angelos apprehendit. » Unde debuit per omnia fratribus assimilari, ut misericors fieret et fidelis pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi. In eo enim in quo passus est ipse tentatus, potens est eis qui tentantur, auxiliari (*Hebr. ii*). » Quis

enim filius, quis est de cunctis fratribus ejus, quem non ex *Ægypto* vocaverit Deus? Novit sanctorum fides, et in ore fidelis Ecclesie frequentissimum est, quia cunctis filiis Dei mundus iste, in quo quandiu sumus in corpore, ait Apostolus, peregrinamur a Deo (*II Cor. v.*) » *Ægyptus* est, et hoc in illa parte mundi, quæ vulgo vocatur *Ægyptus*, figuratum est, qualiter vocet Deus omnem filium ex *Ægypto* hujus mundi, id est « de tenebris in admirabile lumen suum (*I Petr. ii.*), per illud, quod sicut sacra narrat historia, populum illum, qui in *Ægypto* servivit carneo Pharaoni, vocavit Deus exinde tam admirabili ordine in terram promissionis (*Exod. v.*). Præter hanc universalem peregrinationem, quam universi peregrinamur in *Ægypto* hujus sæculi, propter prævaricationem Adæ, « in quo omnes peccaverunt, ait Apostolus (*Rom. v.*), » hoc illi plus habuerunt quod in illa *Ægypto* peregrinati sunt, et carneo Pharaoni in luto et latere servierunt propter peccatum proprium, quia vendiderant illum in servum Joseph fratrem suum (*Gen. xxxvii.*). Ergo quia debuit filius iste unigenitus per omnia fratribus assimilari, excepta dumtaxat participatione peccati, oportuit illum fugere, et in illa *Ægypto* peregrinari, et ita incipiendo, taliter totum peragere cursum vite præsentis in tentationibus suis, ut veram in semetipso præsentaret similitudinem utriusque peregrinationis necnon et utriusque vel vocationis, vel reversionis fratrum suorum, qui sunt omnes electi, scilicet et illius, qua et illi filii Israel in *Ægypto* peregrinati, et exinde vocati sunt, et hujus, qua omnes in *Ægypto* hujus sæculi peregrinamur, et hinc quia filii sunt, quotidie vocantur. Igitur « ut adimpleretur, ait, quod dictum est a Domino per prophetam dicentem: Ex *Ægypto* vocavi filium meum (*Ose. xi.*), » id est ut assimilaretur per omnia fratribus et « pro illorum similitudine per omnia tentaretur absque peccato (*Hebr. iv.*), » quia ad veram promissionis terram vocati vel vocandi sunt, oportuit illum in *Ægypto* fugere, et illic peregrinari, peccatum nec originale habentem, propter quod exsul in hoc mundo esse deberet, ut sumus nos omnes, nec actuale, propter quod in illa *Ægypto* peregrinaretur, ut peregrinatus est propter domesticum, de quo jam dictum est, peccatum populus ille, de quo ipse secundum carnem natus est, ubi servivit exsul ille, qui post eam quæ ad Abraham facta est, promissionem primus persecutionem pertulit, scilicet Joseph et deinde Jacob, et omnis domus ejus intravit, illic exsulando, iste passionum vel **578** tentationum suarum initium sumpsit. Ille populus Israel ex illa *Ægypto* vocatus, mare transivit, et deinde in deserto quadraginta annis tentatus est, quia Dominum tentavit. Iste puer Israel, sicut propheta dixit: « Quia puer Israel est, et ego dilexi eum, vocans ex *Ægypto* postmodum, quali oportuit modo mare transivit (*Ose. xi.*), » id est baptizatus est in baptismo Joannis, statimque ductus est in desertum a spiritu, non quadraginta annis tentavit, sed tenta-

A tus est quadraginta diebus. Itidem, ille populus Israel non ante, sed postquam tentationibus exercitatus fuit, terram repromissionis introivit, iste puer Israel, non ante, sed postquam tentationes superavit, regnum Dei appropinquare prædicavit (*Math. iv.*), » et « ecce regnum Dei intra vos est (*Luc. xvii.*), » inquit. Itaque assimilatus erat fratribus illis, id est electis prioris populi, sed necdum assimilationis perfectio vel finis. Ventum est ad aliam *Ægyptum*, cujus illa terra *Ægypti* fuit exemplum. Quæ est illa *Ægyptus*, nisi infernus? Illic detinebatur captivus fratrum ejus, id est sanctorum populus, quos omnes statim transduxit per mare Rubrum, id est per sanguinis et aque decurrentis ex latere suo sacramentum, et inimicos eorum, id est peccatum eorum operuit mare illud et usque nunc operit inimicos nostros, qui eodem Sacramento baptizati sumus. Nonne ergo per omnia fratribus assimilatus est, ut debuit, ut eos assimilaret sibi, qui ad fratres suos per multas tentationes usque ad infernum descendit ut eos faceret coheredes et participes sui. Eorum omnium quæ pertulit, principium fuit illud quod in *Ægyptum* fugit, et idcirco competenter evangelista meminit illius testimonii, et retulit ad eum: « Ut adimpleretur iniquiens, quod dictum est a Domino per Prophetam dicentem: Ex *Ægypto* vocavi filium meum. » Ad summum quoniam non illic ubi narravit dixisse angelum: « Surge, et accipe puerum et matrem ejus et vade in terram Israel, » quod et facit Joseph; sed ubi narravit, « quia consurgens, accepit puerum et matrem ejus nocte, et recessit in *Ægyptum*, » illic assumpsit hoc testimonium propheticum: « Ex *Ægypto* vocavi filium meum. » Quid si ipsam Judæam propter persecutiones *Ægyptias*, sive ipsam Hierusalem appellari voluit *Ægyptum*? Scriptum est enim in Apocalypsi: « Et corpora eorum ponent in platea civitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma et *Ægyptus*, ubi et Dominus eorum crucifixus est (*Apoc. xi.*). » Et ad ipsam Hierusalem loquitur Dominus per prophetam: Et nunc quid tibi vis in via *Ægypti*, ut hibas aquam turbidam? (*Jer. ii.*) Plura sunt exempla hujusmodi, quam ut præsentem loco possint cuncta conscribi, per quæ comprobari queat illa terrena Hierusalem, et Sodoma, et *Ægyptus*, et populus Judaicus jure et *Ægyptus*, et Chananæus, sive Cethæus magis quam Israel fuerit appellatus. Quare autem loco præsentem Judæam sive Hierusalem illam magis *Ægyptum*, quam Sodomam sive Chanaan placeat appellari? Videlicet propter similitudinem præsentis peccati, quia « turbatus est Herodes, et omnis Hierosolyma cum illo, » quoniam audierat in Bethlehem natum esse regem Judæorum. « Et mittens, occidit omnes pueros qui erant in ea, et in omnibus finibus ejus. » Nonne hoc simile est illi, quod præcepit obstetricibus *Ægypti*, dicens: « Quando obstetricabitis Hebræas, et partus tempus advenerit, si masculus fuerit, interficite illum, si femina, reservate (*Exod. i.*). » Itemque po-

pulo suo : « Quidquid masculini sexus natum fuerit, in flumen projicite, quidquid feminei, reservate? » (*Exod.* 1.) Nimirum et hic in Herode, et illic in Pharaone unus erat diabolus, in utroque unus idemque bacchabatur malignitatis spiritus. Illic idcirco necari volens omnes masculos, ut non esset semen, unde secundum promissionem, quæ ad Abraham dicta fuerat, Christus nasceretur, hic autem idcirco pueros omnes occidere properans in Bethlehem, et in omnibus finibus ejus, ut dum omnes occiderentur, non evaderet ille qui solus timebatur. Igitur non absurdum, imo rationabile est et verum, si dicas, tunc ex Ægypto vocatum esse filium istum, quando fugit Joseph puerum deferens ad illam, quam Scripturæ auctoritas spiritualiter et Sodomam vocat, et Ægyptum, et idcirco evangelistam recte non tunc, quando reversus est in terram Israel, sed tunc quando recessit in Ægyptum, dixisse adimpletum hoc propheticum, « ex Ægypto vocavi filium meum, » ut sit sensus : De manu Herodis eripui eum, et de manu omnium qui quærebant animam ejus, qui vere Ægyptii fuerunt. Difficile et nimis longum est, ea quæ sequuntur hoc dictum : « Et ex Ægypto vocavi filium meum, » discutere et tractare, ut manifeste constet, quod pertineant ad tempus et rem pro qua sumptum est ad testimonium veritatis evangelicæ. Proinde his omissis, videndum est et illud quod deinde subjungit : « Tunc, inquit, adimpletum est quod dictum est per Jeremiam prophetam, dicentem : Vox in Rama audita est, ploratus et ululatus multus, Rachel plorans filios suos, et noluit consolari, quia non sunt. » Hoc taliter apud Hieremiam scriptum est : « Hæc dicit Dominus : Vox in excelso audita est lamentationis, fletus et luctus Rachel plorantis filios suos, et nolentis consolari, quia non sunt (*Jer.* xxxi). » Paucisque interpositis, quæ pertinent ad consolationem lamentantis sive plorantis, causam illam satis evidenter dicit, propter quam pueros juxta veritatem Evangelii funestus Herodes occidit. « Quia creabit Dominus novum super terram, femina circumdabit virum (*ibid.*), » id est non deforis semen admittet, sed intus de Spiritu sancto concipiet et pariet filium. Nunquid vero propter istum quem femina circumdedit virum, propter istum qui de Virgine natus est regem Judæorum, soli infantes illi in Bethlehem et in omnibus finibus ejus occisi sunt? imo innumera in orbe terrarum millia martyrum, sed illi primitiæ fuerunt quos omnes Rachel, id est mater Ecclesia unuc usque deflet, et non vult consolari, quia non sunt, donec resurgant et immortaliter cum illo vivant qui est, quemadmodum dicit : « Ego sum qui sum (*Exod.* iii). » Quare autem talis mater, scilicet Ecclesia, præsentis loco nominari debuit Rachel? Videlicet quia mater illius, qui primus a tempore promissionis persecutionem propter justitiam passus est. « In servum quippe venundatus est Joseph, humiliaverunt in compedi- bus pedes ejus, ferrum pertransivit animam ejus (*Psal.* civ); » mater, inquam, illius dicta est Ra-

chel. Itaque et mater Ecclesia sive omnis anima, quæcunque Christiano persecutionem propter justitiam patienti compatitur, recte apud prophetam istum dicitur Rachel, et omnis ille, quicunque persecutionem propter justitiam patitur, recte nihilominus apud alium prophetam, videlicet Amos dicitur Joseph : « Sicut David, inquit, putaverunt se habere vasa cantici bibentes in phialis vinum, et optimo unguento delibuti, et nihil patiebantur super contritione Joseph (*Amos.* vi). » Non dixit, nihil patiebantur super contritione fratris, sed positus est pro fratre « Joseph, » ut quilibet frater sive matris Ecclesiæ filius, proprio significaretur ejus nomine, cujus ex fratribus fama præclara est, vel in malis quæ pendit, vel in bonis quæ rependit. Et hoc miro decore dixit, videlicet quia, ut supra dictum est, primus iste a tempore promissionis contritionem, id est persecutionem **579** propter justitiam passus est (*Matth.* v), ita ut « ferrum animam ejus pertransiret (*Psal.* civ). » Porro, ista mater qualiter et ploret, et consolari nolit, melius sentiri potest per experimentum quam per solum lectionis auditum. Qui enim? Nonne ploratus ejusmodi dulcior est omni consolatione præsentis sæculi? Dicit namque ille, quisquis est, qui ploratum hunc, quam sit dulcis, expertus est : « Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie ubi est Deus tuus (*Psal.* xli). » Sed dicit aliquis : Si bonum est matri huic filios suos plorare, si optimum est consolari nolle sive consolationem renuere, quomodo ploranti Dominus ibidem apud eundem prophetam verba consolationis ingerit, et eam a ploratu compescit? Ubi enim dixit : « Vox in excelso audita est lamentationis, fletus et luctus Rachel plorantis filios suos, et nolentis consolari super eis, quia non sunt (*Jer.* xxxi), » continuo sequitur : « Hæc dicit Dominus : Quiescat vox tua a ploratu, et oculi tui a lacrymis, quia est merces operi tuo, ait Dominus, et revertentur a terra inimici tui, et est spes novissimis tuis, ait Dominus, et revertentur filii tui ad terminos suos (*ibid.*). » Quomodo et Dominus eam consolatur, et ipsa consolari non vult? Si bonus, ut jam dictum est, illius est ploratus, quomodo dicitur ei : « Quiescat vox tua a ploratu? » Ad hæc inquam : **D** Non unus, idemque est ploratus ille, cujus vox in excelso audita est, et ille, cujus vocem Deus audire non vult, dicens : « Quiescat vox tua a ploratu. » Ploratus namque alius est veniens ex spiritu Dei, et alius veniens ex spiritu hujus sæculi. Hinc Apostolus : « Quæ enim secundum Deum tristitia est, penitentiam in salutem stabilem operatur, sæculi autem tristitia mortem operatur (*II Cor.* vii). » Non multis opus est; nam qualem ploratum interdicit Dominus, dicens : « Quiescat vox tua a ploratu, et oculi tui a lacrymis, » ipse in eo de Apostolo determinat cum dicit : « Nolumus vos ignorare de dormientibus, ut non contristemini, sicut et cæteri, qui spem non habent (*I Thess.* iv). » Denique et quod hic sub junxit consolando, « quia est spes novissimis tuis

et revertentur filii ad terminos suos, » idem est quod A
 illidem subjungit Apostolus : « Si enim credimus,
 quod Jesus mortuus est et resurrexit, ita et Deus eos,
 qui dormierunt per Jesum adducet cum eo (*I Thess.*
iv), et cætera usque ad id : « Itaque consolamini invicem
 in verbis istis (*ibid.*). » Ploratum alium, ploratum
 sive lætum tristitiæ, quæ est secundum Deum, non
 solum non interdicat, verum etiam beatificat idem
 Dominus : « Beati, inquit, qui lugent, quoniam
 ipsi consolabuntur (*Matth.* v). » Igitur et laudabiliter
 plorat, et laudabiliter consolationem renuit Rachel,
 et cur ita faciat causam rationabiliter habet, videlicet
 « quia non sunt, » id est quia nondum ad immutabilitatem
 filii ejus pervenerunt, de qua videlicet
 immutabilitatem in psalmo dictum est : « Hierusalem
 quæ edificatur ut civitas, cujus participatio ejus in
 B
 idipsum (*Psal.* cxxi). » Quamvis in celo sint animæ
 sanctorum, nondum est illis idipsum, quia videlicet
 adhuc in pulvere dormiunt corpora ipsorum (*Job*
xiii), adhuc in hoc sæculo peregrinatur pars ipso-
 rum, adhuc nascituri sunt, quia pertineant ad nu-
 merum ipsorum. Quando, sicut in propheta Domi-
 nus dicit, « filii, quos plorat Rachel, revertentur ad
 terminos suos, » id est quando Deus, sicut ipse in
 Apostolo loquitur, eos « qui dormierunt per Jesum,
 adducet cum eo (*I Thess.* iv), » tunc erit idipsum,
 tunc consolabitur mater super filios, quia sunt, quia
 « tunc videbunt sicuti est (*I Joan.* i), » eum qui di-
 cit : « Ego sum qui sum (*Exod.* iii). » — « Defun-
 C
 do autem Herode, ecce angelus Domini apparuit
 somnis Joseph, » et cætera usque ad id, « et admoni-
 tus in somnis recessit in partes Galilææ. Et veniens
 habitavit in civitate quæ vocatur Nazareth, ut
 adimpleretur quod dictum est per prophetas : Quo-
 niam Nazareus vocabitur. » Cum cætera satis per
 se clarent, illud solum quæstione indiget, cur cum
 dixisset, « et habitavit in civitate, quæ vocatur Na-
 zareth, » causam hanc subjunxit : « Ut adimplere-
 tur quod dictum est per prophetas : Quoniam Naza-
 reus vocabitur. » Quid enim? Nisi habitasset vel
 nutritus fuisset in civitate quæ vocatur Nazareth,
 non esse Nazareus, id est Deo consecratus? Ad hæc,
 inquam : Esset quidem, esset plane Nazareus, hoc
 est consecratus sive Nazareus, id est sanctus, sed
 non ita vocaretur. Oportebat autem illum ita vocari,
 quoniam ita per prophetas Spiritus sanctus præmun-
 tiavit quod sanctus imo et Sanctus sanctorum ipse
 sit. Exempli gratia : « Væ, inquit Isaias, genti pec-
 catrici, populo gravi iniquitate, semini nequam, fi-
 liis sceleratis. Dereliquerunt Dominum, blasphemaverunt
 Sanctum Israel, abalienati retrorsum (*Isai.*
i). » Item : « Ipsi autem ad iracundiam provocaverunt
 et afflixerunt Spiritum sancti ejus (*Isai.* lxxiii). »
 Et ad Daniel angelus loquitur : « Ut consummetur
 prævaricatio, et finem accipiat peccatum, et deleatur
 iniquitas, et adducatur justitia sempiterna, et
 impletur visio et prophetia, et ungatur Sanctus san-
 ctorum (*Dani.* ix). » Ipsum quoque verbum Hebrai-
 cum Nazareus, quod hic evangelista posuit, de pro-

phetis sive prophetiis reservatum accipimus : « Bene-
 dictionis patris tui confortatæ sunt, ait propheta et
 patriarcha Jacob, benedictionibus patrum ejus, do-
 donec venerit desiderium collium æternorum (*Gen.*
xliv), » quod sine dubio Christus est, desiderium
 angelorum (*I Petr.* i), et sanctorum omnium, in
 eum prospicere desiderantium, cujus typum gesserat
 ille Joseph in eo, quod « in servum venundatus
 (*Psal.* civ), » et post carceris angustias Dominus sive
 princeps terræ Ægypti factus est. Statimque sub-
 jungit : « Fiant in capite Joseph, et in vertice Naza-
 ræi inter fratres suos (*Gen.* xli, xlix). » Possumus
 et hoc dicere, quod juxta veritatem Hebraicam in
 Isaia scriptum sit : « Exhibet virga de radice Jesse,
 et Nazareus de radice ejus ascendet (*Isai.* i). » Mo-
 ses quoque cum legem Nazareæ scribit, dicens inter
 cætera : « Tunc radet Nazareus ante ostium ta-
 bernaculi fœderis cæsariem consecrationis suæ
 (*Num.* vi), » et subinde : « Post hæc potest bibere
 Nazareus vinum (*ibid.*), » et cætera quo, nisi in
 Christum tendit? Alioquin nisi cuncta quæ ibi dicun-
 tur, efferri debeant secundum spiritum vivificantem
 ad spiritualia sacramenta hujus vere consecrati, et
 vere sancti, quæ utilitas in littera hujusmodi? Oportebat,
 inquam, ut jam dictum est, illum ita vocari, quoniam
 ita Spiritus sanctus per prophetas prænuntiavit.
 Et quare hoc prænuntiavit? Videlicet quia ne-
 cessarium est ad æternam salutem omni credenti
 scire et confiteri quod solus iste sanctus sit, quod
 peccatum non fecerit, nec inventus sit dolus in ore
 ejus (*Isai.* lxxiii), et ita sanctus, ita sine peccato (*I*
Petr. ii), ut etiam tollat et tollere possit peccata
 mundi; igitur ut materia daretur tanti nominis, ut
 quod erat hoc diceretur, scilicet Nazareus sive Na-
 zareus, id est consecratus sive sanctus, digne factum
 quod « admonitus in somnis Joseph fecisset in
 partes Galilææ, et habitavit in civitate, quæ vocatur
 Nazareth. » Hinc namque occasione accepta, imo
 agente Spiritu Dei, qui etiam malis bene novit uti,
 Pilatus famosum et præclarum illum titulum, Hebraice,
 Græce et Latine super crucem ejus scripsit : « Jesus
 Nazareus Rex Judæorum (*Joan.* xix). » Hujus
 tituli non parva Spiritui sancto cura vel providentia
 fuit, ne corrumpere a pontificibus Judæorum,
 dicentibus ad Pilatum : « Noli scribere, Rex
 Judæorum; sed quia ipse dixit : Rex sum Judæorum
 (*ibid.*). » Quis enim nisi spiritus Dei, maligni
 illius 580 animam stare fecit, ut responderet eis :
 « Quod scripsi, scripsi? (*ibid.*) » ibi namque servus
 malus prophetis quorundam psalmorum bene servavit
 titulis, scilicet quinquagesimi quinti, quinquagesimi
 sexti, quinquagesimi septimi, quinquagesimi octavi
 et quinquagesimi noni, qui videlicet tituli fere
 omnino homini sunt. In finem ne corrumpas, ipsi
 David in tituli inscriptione. Nomen Nazareni in illo
 titulo et si cæteri evangelistæ præterierunt, at
 Joannes aquilino pervidens oculo, quod multum per-
 tineret ad nomen crucifixi, ut vere Salvatoris (quod
 est Jesus) et t vere regis, quod ei pro crimine as-

cribebatur, ita et vere sancti, quod est Nazarenus, non præterivit, totumque nobis perscripsit titulum, « Jesus Nazarenus rex Judæorum (*ibid.*). » Ad summum memoriter illud tenendum quod evangelista, cum dixisset, « habitavit in civitate Nazareth, » non ita causam apposuit, ut diceret, « ut adimpleretur, quod dictum est per prophetas, quoniam Nazareus erit, » sed « quoniam Nazareus vocabitur. » Siquidem non inde sanctus erat, vel est, quia « habitavit in Nazareth, » imò quia de Spiritu sancto conceptus est, sed hoc effectus inhabitatio civitatis illius, qui competenter secundum sanctorum suam vocatur Nazareus, sive Nazarenus, et sic eum vocat omnis lingua Hebræorum, Græcorum atque Latinorum, nec solummodo hominem, verum etiam angelorum malorum pariter et honorum, hominum piorum pariter et impiorum. Et quod magis mireris, mali angeli sive maligni spiritus, per ejus præsentiam torti, primi hoc nomine illum vocasse leguntur: « Quid nobis et tibi Jesu Nazarene? Venisti ante tempus perdere nos (*Marc. i.*). » Porro, angeli boni gratulantes in resurrectione ejus, non istud solemniter prædicaverunt: « Nolite expavescere, Jesum quaeritis Nazarenum crucifixum. Surrexit, non est hic (*Marc. xvi.*). » Homines impii, non solus Pilatus, ubi titulum scripsit supra memoratum, verum etiam illi qui comprehenderunt eum confessione sua provererunt, vimque vocabuli ejusdem protinus experti sunt. Interrogati namque ab eo, « quem quaeritis? Responderunt ei semel et iterum: Jesum Nazarenum (*Joan. xviii.*). » Et eo dicente: « Ego sum, abierunt retrorsum, et ceciderunt in terram (*ibid.*). » Hoc ordine processit iste gloriosus, et honore dignus Filius hominis, usque ad annum ætatis tricesimum, juxta quod Psalmista prædixerat: « Intende, prospere procede, et regna (*Psal. xlv.*). » Quem videlicet ordinem non recogitantes, imò recogitare, aut requirere nolentes Pharisei, et idcirco voluntarie errantes, quippe quos execraverat malitia ipsorum, dixerunt quodam loco ad Nicodemum, qui nocte venerat ad eum: « Nunquid et tu Galilæus es? » (*Joan. vii.*) Scrutare Scripturas, et vide quia propheta a Galilæa non surgit. Dixerat enim ille: « Nunquid lex nostra judicat hominem, nisi audierit ab ipso prius, et cognoverit, quod faciat? » De turba quoque cum propter sermones ejus alii dicerent. Hic est vere propheta, alii Christus, quidam dicebant: « Nunquid a Galilæa Christus venit? Nonne scriptura dicit, quia ex semine David, et de Bethlehem castello, ubi erat David, venit Christus? » (*Ibid.*) Quasi vero fieri non possit et aliquando factum non sit, ut inde alio loco natus quispiam, in alio nutriatur. Imò et si in Galilæa, ubi fuerat conceptus, fuisset etiam natus, nihilominus veraciter de Bethleem castello venisset Christus: nam Bethlehemitis de domo et familia David, erat mater ejus. Alioquin mentitur Scriptura, Ephrathæum, id est Bethlehemitam fuisse dicens Helchanam patrem Samuelis (*I Reg. i.*), qui fuit dux populi in reversione a Babylonica captivi-

A tate, quique ob hoc dictus est Zorobabel, quia natus est in Babylone, de Judæa non erit, neque alii quicumque nati sunt illic per septuaginta annos captivitatis. Hæc adversus improbitatem illorum, qui quasi edificantes lapidem hunc reprobarerent, unde et de peccato suo inexcusabiles sunt, quia si voluissent, cito scire potuissent quod nos juniores scimus et prædicamus, quia quamvis in Nazareth nutritus fuerit, nihilominus de Bethlehem castello venit, ubi erat David, nec quomodoque venit, sed ibi natus fuit. Prophetis libenter immoror testimoniis, quoniam illa sunt quæ maxime operantur ad clarificationem Filii hominis, ejus gloriam et honorem prædicare (*Jes. ii.*) præsens opus intendit. Quod non nesciens ipse cum dixisset, « adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo (*Joan. xvi.*). » continuo subjunxit: « Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis, omnia quæcumque habet Pater, mea sunt. Propterea dixi, quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis (*ibid.*). » Ex illis erit iste Mattheus, quondam publicanus, et idcirco nondum poterant portare cuncta illa quæ de Scripturis habebat eis dicere, « quia erant homines sine literis et idiotæ (*Act. iv.*). » Factum est quod promisit, venit Spiritus veritatis post resurrectionem et ascensionem ejus, et docuit eos omnem veritatem, sicut apparet tam ex istis quæ jam hic posuit, prophetis quinque testimoniis, quam ex aliis quibus et iste et ceteri evangelistæ valde convenienter utuntur, in causis locisque opportunis. Hoc erat quod dixit, « quia de meo accipiet et annuntiabit vobis, » quia videlicet suum est omne Scripturarum sacramentum, « sua sunt, » hujus Filii hominis sunt, et in ipsum tendunt omnia, « quæ habet Pater, » subauditur, in thesauris legis, et prophetarum et psalms. Quoties aliquid eorum recte intelligimus, quod utique fit per Spiritum veritatis, toties fit quod promisit, « quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis, » atque ita clarificatur ipse in cordibus nostris, dum per testimonia Scripturarum quæ non possunt solvi cognoscitur id esse, quod est, verus scilicet Filius Dei, verus quoque Filius hominis. Quomodo autem potuisset decenter vel congruè fieri ut solus ipse, cum esset inter homines, parvus et humilis; solus, inquam, velut primus testimonium sibi ferret ipse tantæ magnitudinis? Si prodiret in turbas, si veniret in cælum Phariseorum et Scribarum, quibus et erat magnum superbiæ supercilium, sic nihilominus magnum erat invidiæ tormentum, ut diceret eis: Ecce ego (quem scripsit Moyses in lege, et prophetæ (*Joan. i.*); ecce ego Messias, « creditis in Deum, et in me credite (*Joan. xiv.*), » quomodo consequenter diceret nobis, et « discite a me, quia mitis sum, et humilis corde? » (*Matth. xi.*) Profecto sic illum procedere non decebat, qui est ipsa sapientia, sed nec filiorum sapientiæ quemquam decet, ut ipse primus gratiam prædicet, qualiscumque sibi fuerit

collata, decebat ipsum, cujus hæc sententia est : A quod eo majus est, existimabat populus, et cogitabant omnes in cordibus suis de illo, ne forte ipse esset Christus. Horum omnium, quæ magnitudinem ejus indicant, hic evangelista primum hoc posuit : « Hic est enim qui dictus est per Isaiam prophetam, dicentem : Vox clamantis in deserto, » etc. Magnum hoc est præconium Joannis quia est vox. Non dicitur vocalis sive vocem habens, sed vox, sicut ipse confessus est, dicens : « Ego vox clamantis in deserto (Joan. 1). » Et vox utique alterius vox est. Cujus ergo Joannes est vox? Utique clamantis. Et quis est clamans, nisi ille, cujus omnis vita, omne tempus, quo hic in carne deguit, clamor sive inclamatio fuit? Hinc enim Apostolus dicit : « Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesque ad eum, qui possit illum a morte salvum facere, cum clamore valido et lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia (Hebr. v). » Hujus ita clamantis Joannes prima vox fuit. Humilitas quippe vocem non habebat, sed in civitate Nazareth secum habitabat, et annus ætatis ejus jam tricesimus incipiebat. Hoc est quod dicere molitur, quia sicut verbum cujusque nostrum clara vel sonora voce indiget, ut melius audiatur, ita Verbum Dei caro factum testificante Joanne indiguit, ut homines minus in eo scandalizarentur, quod et factum est. Non solum enim apud simplices, verum etiam apud invidentes, et voluntarium scandalum patientes, auctoritas Joannis causam ejus persæpe defendit, ut illic, cum dicerent ei, « in qua potestate hæc facis? Respondens, dixit eis : Interrogabo vos et ego unum sermonem, quem si dixeritis mihi, et ego vobis dicam, in qua potestate hæc facio. Baptismus Joannis unde erat? Et cælo, an ex hominibus? At illi cogitabant inter se dicentes : Si dixerimus de cælo, dicet nobis : Quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus ex hominibus, timeamus turbam. Omnes enim habebant Joannem sicut prophetam. Et responderunt Jesu, dixerunt : Nescimus. Ait illis et ipse : Nec ego dico vobis in qua potestate hæc facio (Matth. xx1). » Nec vero illa tamen tempora sive illius temporis aut gentis homines attendere quis debet, sed omnes gentes sive nationes usque ad finem sæculi, quia quocumque et quandiu prædicatur Christi adventus, adest hic idem testis Joannes, et testificans digito suo confirmat quia Christus alius non fuit, nec est, nec erit, nisi is qui putabatur filius Joseph. Hoc valuit magnitudo sive auctoritas illius amici et testis, ut reciperent tunc filium saltem pauci, saltem duodecim, incipientes ab ista voce, qua dixit : « Ecce Agnus Dei qui tollit peccata mundi (Joan. 1). » Et si non plures illum recepissent, receperunt autem etiam alii nonnulli : sufficere poterant huic sancto Israeliti ad propagandam gentem spirituales tot spirituales filii, quot secundum carnem filios primus Israel pater ejus habuit. Lucas evangelista pulcherrimi prudens auctor eloquii hunc adventum hujus Joannis taliter edicit : « Anno quintodecimo imperii Tiberii Caesaris, procurante Pontio Pilato

collata, decebat ipsum, cujus hæc sententia est : A quod eo majus est, existimabat populus, et cogitabant omnes in cordibus suis de illo, ne forte ipse esset Christus. Horum omnium, quæ magnitudinem ejus indicant, hic evangelista primum hoc posuit : « Hic est enim qui dictus est per Isaiam prophetam, dicentem : Vox clamantis in deserto, » etc. Magnum hoc est præconium Joannis quia est vox. Non dicitur vocalis sive vocem habens, sed vox, sicut ipse confessus est, dicens : « Ego vox clamantis in deserto (Joan. 1). » Et vox utique alterius vox est. Cujus ergo Joannes est vox? Utique clamantis. Et quis est clamans, nisi ille, cujus omnis vita, omne tempus, quo hic in carne deguit, clamor sive inclamatio fuit? Hinc enim Apostolus dicit : « Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesque ad eum, qui possit illum a morte salvum facere, cum clamore valido et lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia (Hebr. v). » Hujus ita clamantis Joannes prima vox fuit. Humilitas quippe vocem non habebat, sed in civitate Nazareth secum habitabat, et annus ætatis ejus jam tricesimus incipiebat. Hoc est quod dicere molitur, quia sicut verbum cujusque nostrum clara vel sonora voce indiget, ut melius audiatur, ita Verbum Dei caro factum testificante Joanne indiguit, ut homines minus in eo scandalizarentur, quod et factum est. Non solum enim apud simplices, verum etiam apud invidentes, et voluntarium scandalum patientes, auctoritas Joannis causam ejus persæpe defendit, ut illic, cum dicerent ei, « in qua potestate hæc facis? Respondens, dixit eis : Interrogabo vos et ego unum sermonem, quem si dixeritis mihi, et ego vobis dicam, in qua potestate hæc facio. Baptismus Joannis unde erat? Et cælo, an ex hominibus? At illi cogitabant inter se dicentes : Si dixerimus de cælo, dicet nobis : Quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus ex hominibus, timeamus turbam. Omnes enim habebant Joannem sicut prophetam. Et responderunt Jesu, dixerunt : Nescimus. Ait illis et ipse : Nec ego dico vobis in qua potestate hæc facio (Matth. xx1). » Nec vero illa tamen tempora sive illius temporis aut gentis homines attendere quis debet, sed omnes gentes sive nationes usque ad finem sæculi, quia quocumque et quandiu prædicatur Christi adventus, adest hic idem testis Joannes, et testificans digito suo confirmat quia Christus alius non fuit, nec est, nec erit, nisi is qui putabatur filius Joseph. Hoc valuit magnitudo sive auctoritas illius amici et testis, ut reciperent tunc filium saltem pauci, saltem duodecim, incipientes ab ista voce, qua dixit : « Ecce Agnus Dei qui tollit peccata mundi (Joan. 1). » Et si non plures illum recepissent, receperunt autem etiam alii nonnulli : sufficere poterant huic sancto Israeliti ad propagandam gentem spirituales tot spirituales filii, quot secundum carnem filios primus Israel pater ejus habuit. Lucas evangelista pulcherrimi prudens auctor eloquii hunc adventum hujus Joannis taliter edicit : « Anno quintodecimo imperii Tiberii Caesaris, procurante Pontio Pilato

collata, decebat ipsum, cujus hæc sententia est : A quod eo majus est, existimabat populus, et cogitabant omnes in cordibus suis de illo, ne forte ipse esset Christus. Horum omnium, quæ magnitudinem ejus indicant, hic evangelista primum hoc posuit : « Hic est enim qui dictus est per Isaiam prophetam, dicentem : Vox clamantis in deserto, » etc. Magnum hoc est præconium Joannis quia est vox. Non dicitur vocalis sive vocem habens, sed vox, sicut ipse confessus est, dicens : « Ego vox clamantis in deserto (Joan. 1). » Et vox utique alterius vox est. Cujus ergo Joannes est vox? Utique clamantis. Et quis est clamans, nisi ille, cujus omnis vita, omne tempus, quo hic in carne deguit, clamor sive inclamatio fuit? Hinc enim Apostolus dicit : « Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesque ad eum, qui possit illum a morte salvum facere, cum clamore valido et lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia (Hebr. v). » Hujus ita clamantis Joannes prima vox fuit. Humilitas quippe vocem non habebat, sed in civitate Nazareth secum habitabat, et annus ætatis ejus jam tricesimus incipiebat. Hoc est quod dicere molitur, quia sicut verbum cujusque nostrum clara vel sonora voce indiget, ut melius audiatur, ita Verbum Dei caro factum testificante Joanne indiguit, ut homines minus in eo scandalizarentur, quod et factum est. Non solum enim apud simplices, verum etiam apud invidentes, et voluntarium scandalum patientes, auctoritas Joannis causam ejus persæpe defendit, ut illic, cum dicerent ei, « in qua potestate hæc facis? Respondens, dixit eis : Interrogabo vos et ego unum sermonem, quem si dixeritis mihi, et ego vobis dicam, in qua potestate hæc facio. Baptismus Joannis unde erat? Et cælo, an ex hominibus? At illi cogitabant inter se dicentes : Si dixerimus de cælo, dicet nobis : Quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus ex hominibus, timeamus turbam. Omnes enim habebant Joannem sicut prophetam. Et responderunt Jesu, dixerunt : Nescimus. Ait illis et ipse : Nec ego dico vobis in qua potestate hæc facio (Matth. xx1). » Nec vero illa tamen tempora sive illius temporis aut gentis homines attendere quis debet, sed omnes gentes sive nationes usque ad finem sæculi, quia quocumque et quandiu prædicatur Christi adventus, adest hic idem testis Joannes, et testificans digito suo confirmat quia Christus alius non fuit, nec est, nec erit, nisi is qui putabatur filius Joseph. Hoc valuit magnitudo sive auctoritas illius amici et testis, ut reciperent tunc filium saltem pauci, saltem duodecim, incipientes ab ista voce, qua dixit : « Ecce Agnus Dei qui tollit peccata mundi (Joan. 1). » Et si non plures illum recepissent, receperunt autem etiam alii nonnulli : sufficere poterant huic sancto Israeliti ad propagandam gentem spirituales tot spirituales filii, quot secundum carnem filios primus Israel pater ejus habuit. Lucas evangelista pulcherrimi prudens auctor eloquii hunc adventum hujus Joannis taliter edicit : « Anno quintodecimo imperii Tiberii Caesaris, procurante Pontio Pilato

Judæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre ejus tetrarcha Iturææ et Trachonitidis regionis, et Lysania Abilinæ tetrarcha, sub principibus sacerdotum Anna et Caipha, factum est Verbum Domini super Joannem Zachariæ filium in deserto. Et venit in omnem regionem Jordanis (*Luc. III*), » etc. Quam pulchre narratio hæc illi prophetiæ Danielis visioni concordat : « Aspiciebam in visione noctis et ecce bestia quarta terribilis atque mirabilis et fortis nimis, dentes ferreos habens magnos, comedens atque comminuens, et reliqua pedibus suis conculcans (*Dan. VII*). » Et subinde : « Aspiciebam ergo in visione noctis, et ecce in nubibus cæli, quasi Filius hominis veniebat et usque ad Antiquum dierum pervenit, et in conspectu ejus obtulerunt eum, et dedit ei potestatem, et honorem, et regnum, et omnes populi, tribus et linguæ servient ei. Potestas ejus potestas æterna, quæ non auferetur, et regnum ejus quod non corrumpetur (*ibid.*). » Quid enim erat videre illam talem bestiam, non æolum comedentem, sed etiam comminuentem, nisi quod hic pulchre commemorat Romanum imperium, non solum ut cæteras gentes Judæorum regnum suæ ditioni subdidisse, verum etiam in tetrarchias comminuisse? Ut enim Judaici regni comminueret potentiam, propter nimiam gentis illius insolentiam, idcirco in tetrarchias illud, id est in quatuor principatus dissipavit, videlicet Pontium Pilatum, Herodem, Philippum et Lysaniam. Nec vero solummodo regnum, verum etiam sacerdotii principatum, in duos, scilicet Annam et Caipham, dividendo comminuit. Futurum autem erat, ut reliqua pedibus suis conculcaret, quod tunc fecit quando gentem et locum tulit, et eos qui bello superfuerunt in captivitatem dispersit. Nunc igitur levemus oculos nostros, oculos mentis, et prospectum fidei, quia quod illic propheta videbat in visu noctis venientem in nubibus, quasi Filium hominis, dum comedisset, atque comminuisset illa bestia terribilis atque mirabilis et fortis nimis, hoc est, quod hic narrant evangelistæ, venisse et manifestum esse in Israel hunc vere filium hominis, **582** et initium veniendi fecisse a baptismo Joannis, dum regnum Judaicæ gentis sibi subdidisset, et in tetrarchias, ut jam dictum est, comminuisset magna potentia Romani imperii. « Incipiens enim, » ait Petrus apostolus, « post baptismum, quod prædicavit Joannes, Jesum a Nazareth, quomodo unxit eum Deus, Spiritu sancto et virtute (*Act. XV*), » etc., usque « Quia ipse est qui constitutus est a Deo judex vivorum et mortuorum : huic omnes prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen ejus omnes qui credunt in eum (*ibid.*). » Initium ergo faciendi veniens a baptismo Joannis, qui latuerat eatenus, habitans cum parentibus Nazareth, et subditus illis, quousque processit? « Usque ad Antiquum dierum pervenit, et in conspectu ejus obtulerunt eum, et dedit ei potestatem, et honorem, et regnum (*Dan. VII*), » etc., « ipse est, » ait Petrus, ut jam dictum

A est, « qui constitutus est a Deo judex vivorum et mortuorum, » et sicut ait David : « Gloria et honore coronavit eum, et constituit eum super opera manuum suarum, omnia subjecit sub pedibus ejus (*Psal. VIII*). » Hoc est unde præsentem opere loqui propositum est, ad gloriam et honorem filii hominis, cui sermo bonus est super datum optimum (*Eccli. XVIII; Jac. I*), quem et ipse exoptans dicit ad dilectam animam : « Quæ habitas in hortis, amici auscultant, fac me audire vocem tuam (*Cant. VII*). » — « Factum est Verbum Domini (ait jam dictus evangelista Lucas) super Joannem Zachariæ filium in deserto (*Luc. III*), » et idem Joannes apud alium evangelistam, quid ad se dictum fuerit, vel ad quid Verbum Domini super se factum fuerit, prædicat hoc modo : « Et ego nesciebam eum, sed ut manifestaretur in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans (*Joan. I*). » Item : « Et ego nesciebam eum, sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit : Super quem videris Spiritum descendantem, et manentem in eo, hic est qui baptizat in Spiritu sancto (*ibid.*). » Hoc ex præteritis quæ Scriptura narrat evangelica, satis evidenter constat, quia Joannes nesciebat eum, videlicet eo modo quo invicem sciuntur, vel sciri possunt facies hominum, qui vel pariter commanent, vel aliquando mutuos sibi aspectus præbuerunt. Jesus namque adhuc infantulus necdum biennis, fugerat in Ægyptum, et Joannes puer, nesciens quot annorum, verumtamen in teneris annis, secesserat in desertum. Ergo secundum faciem nesciebat eum, licet secundum spiritum scire potuerit eum jam advenisse, quo agente exsultavit in gaudio, clausus in utero matris suæ (*Luc. I*). Sed « ut manifestaretur, » ait, « in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans, » subauditor et prædicans, quod hic Matthæus primus exprimens : « Venit, » ait, « Joannes Baptista prædicans in deserto Judææ, et dicens : Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cælorum. » Hæc ejus prædicatio viam paravit, ut manifestaretur in Israel iste filius hominis, et appareret in nubibus cæli, perventurus, ut supra memoratum est, « usque ad Antiquum dierum, » id est eligeret sibi apostolos, de quibus dictum est per prophetam : « Qui sunt isti, qui ut nubes volant? » (*Isa. LX*.) Testes illos habiturus, et videntibus illis ascensurus in cælum (*Act. I*), et cum illorum testimonia prædicandus per mundum universum. Et notandum quod primus iste præcursor Domini nomine expresso prædicat regnum cælorum, sciendumque solum et unicum regnum cælorum regnum esse legitimum, rapinam autem fuisse omnia regna terrarum, præter solam sedem David, quæ hujus regni cælorum præparatoria fuit. Regna terrarum illa dicimus quæ absque Deo fuerunt, et sine spe regni cælorum pertransierunt, quorum maxima erant capita læxna et ursus, pardus, et illa sine nomine quarta bestia, quas videlicet bestias Daniel vidit in visione supra memorata (*Dan. VII*), per quas intelligimus quatuor principalia regna,

quorum primum, regnum Babyloniorum, populum A Dei captivavit; secundum regnum Persarum et Medorum, agente Aman superbissimo, populum eundem funditus delere voluit; tertium, regnum Græcorum, mala in eodem populo gessit illa, quæ Machabæorum narrant libri; quartum, regnum Romanorum, et ipsum Filium hominis, tradentibus eum Pontio Pilato Judæis, et martyre ejus usque ad tempora Constantini crudeliter occidit. Quod illic post bestias illas datum sive dandum esse vidit Daniel regnum Filii hominis, dictumque est ad eum: « Suscipient autem regnum sancti Dei altissimi, et obtinebunt regnum usque in sæculum et sæculum sæculorum (*ibid.*) » hoc est regnum quod prædicans Joannes, præmittit, « Pœnitentiam agite, » et tunc demum causam subnectit, « Appropinquavit enim regnum cœlorum. » Hic jam nec illud prætereundam quod hoc sit prophetiæ gratiæ singulare præconium, ubicunque legeris vel audieris ad quempiam factum esse verbum Domini, et hinc prophetas sanctos esse vel dici, quia factum est ad eos verbum Domini. Novissimus omnium illorum iste est Joannes, super quem scribit evangelista (*Luc. III*) factum esse verbum Domini, ut veniret prædicans et baptizans, et sic manifestaretur in Israel filius hominis. Primus autem omnium fuit pater Abraham, de quo sic scriptum est: « Factus est sermo Domini ad Abraham per visionem dicens: Noli timere Abraham, ego protector tuus sum (*Gen. xv*), » et subinde, « Statimque sermo Domini factus est ad eum, dicens: Non erit hic hæres tuus, sed qui egredietur de utero tuo ipsum habebis hæredem, etc. (*ibid.*), » quibus utique verbis promittebatur adventus ejusdem Filii hominis. Igitur cum dicit hic, « In diebus illis venit Joannes Baptista, » subaudiendum est in testimonium. Sic enim alius Evangelista sublimer enuntiavit, præmittens, « Fuit homo missus a Deo, » cui nomen erat Joannes (*Joan. I*), » statimque subjungens, « Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum (*ibid.*). » Nec verum solummodo ex deserto in omnem regionem Jordanis, verum et ex matris utero in lucem vitæ præsentis in testimonium venit: idcirco senibus justis datus est; idcirco sterili utero conceptus; idcirco adhuc ex utero matris suæ Spiritu sancto repletus est; idcirco cum gaudio multorum et admiratione plurimorum natus est; idcirco duce Spiritu sancto in desertum a sæculo fugit, et vitam angelicam duxit, omnemque ordinem vitæ irreprehensibilem gessit, victu atque vestitu venerabilis, et omni sanctitate mirabilis, ut esset idoneus testis et omnibus his modis in testimonium venit. Sacerdos erat, et patri sacerdoti succedere jure debebat, sed vetera sacerdotii veteris insignia respiciens, legemque cæremoniarum in diebus suis esse finientem optime sciens, solum prælegit prædicare, et in semetipso dedicare pœnitentiam, quæ sacerdotalis officii pars optima est. Noverat quippe, sicut beatus ille et justus Simeon, noverat, inquam,

« et responsum acceperat ab eodem « Spiritu sancto » qui hominem talem, pulchrum gratiæ suæ vehiculum paraverat, « non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Dominum (*Luc. II*), » et illum regni cœlorum regem quærendum sibi esse, non per ostensionem sive promissionem aulicæ purpuræ, sed per prædicationem austeræ pœnitentiæ. Nam, « ut manifestaretur, » ait, « in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans, et prædicans baptismum pœnitentiæ (*Joan. I*). » Dicit aliquis: Non poterat alio modo fieri, ut manifestaretur in Israel, nisi prædicando pœnitentiam? Ad hæc, inquam, poterant quidem, sed omnium modorum, quibus hoc fieri poterat, iste modus erat optimus, et pro re magis congruus, magisque necessarius. Quid enim? Nonne ad hoc venerat Filius hominis, nonne ad hoc natus erat Agnus Dei, ut pœnitentiam susciperet pro peccatis totius generis humani, et ut pœnitentiam incipiens a jejunio quadraginta dierum, perseveraret agendo illam in laboribus plurimis, « usque ad mortem, mortem autem crucis? » (*Philip. II*). « Nonne illa morte a Domino factum est illud, et est mirabile in oculis nostris (*Paul. cxvii*), » quod cum lapis ille Filius hominis in cruce penderet, jamque spiritum emisisset, patefactum est latus ejus militis lancea, « et continuo exivit sanguis et aqua? » (*Joan. xix*.) Hoc fuit, hoc est baptismum ipsius, de quo dixit ipse jam dudum baptismate Joannis baptizatus: « Ego habeo baptismum baptizari, et quomodo coarctor usque dum perficiatur? » (*Luc. xii*.) Illo baptismate nos baptizandi eramus et baptizati sumus. Hinc Apostolus: « Quicumque enim, ait, baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus (*Rom. vi*). » Modus ergo manifestationis hic erat optimus et valde congruus, « ut gloriam humilitas præcederet (*Prov. xv*), » humilitatem gloria sequeretur, atque illic præmonstraretur quali cum fructu susceptam pœnitentiam foret consummaturus. Humilitas quippe fuit, quod venit Dominus ad baptismum servi, et inter peccatores pœnitentiam suscipientes, qui peccatum non fecerat, baptismum pœnitentiæ suscepit. Quæ vel qualis humilitatem gloria continuo secuta est? « Ecce, inquit, aperti sunt ei cœli, et vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam, et venientem super se. Et ecce vox de cœlo dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. » Hoc et miraculum gloriosum, et majoris fuit gloriæ signum. Similiter namque humilitatem mortis quæ, ut jam dictum est, pœnitentiæ propter nos susceptæ consummatio fuit, secutura erat gloria resurrectionis, qua effulgente, nimirum aperti sunt ei cœli, et ipse in cœlum ascendit, et gratia Spiritus sancti non jam super eum, sed super credentes in eum baptizatos in nomine ejus descendit. Alias autem et vere super eum descendit, quoniam ipse est caput, et ipsi sunt corpus ejus, super quos Spiritus sanctus descendit, nec ob aliud super eos descendit, nisi quia Christus ipse est in eis, quem-

admodum Apostolus dicit « habitare Christum per A
fidem in cordibus nostris (*Ephes. III*). » Unde autem
huic Joanni, ut tam cito cognosceret eum, dice-
retque venienti ad se illud memorabile ex humili corde :
« Ego a te debeo baptizari, et tu venis ad me? »
Dixit enim secundum Joannem, ut supra memoratum
est; dixit, inquam, semel et iterum. « Et ego ne-
sciebam eum (*Joan. I*). » Unde ergo tam cito cognovit
cum? Ad hæc breviter respondendum quia per vim
prophetici spiritus cognovit eum, utique volentem
cognosci, quia jam tempus aderat cognoscendi eum.
De illa vi prophetici spiritus, loquitur Apostolus :
« Si omnes prophetent, intret autem quis infidelis
vel idiota, vincitur ab omnibus, dijudicatur ab
omnibus, etiam occulta cordis ejus manifesta fiunt,
et ita cadens in faciem, adorabit Deum pronuntians
quod vere Deus in vobis sit (*I Cor. XIV*). » Hoc in
laude prophetice gratiæ dicit, quod illi « occulta
cordis alterius manifesta sint. » Erat autem Joannes
propheta, jamque ex utero matris suæ gratiam pro-
pheticam acceperat, spiritu prophetico repletus fue-
rat. Sed ut et hoc inferam quod aliud verbum Do-
mini factum fuerat, ut Lucas meminit, super Joan-
nem Zachariæ filium in deserto, nisi ipsum, quod
caro factum fuerat, ex Mariæ Virginis utero? Ergone
Verbum quod factum fuerat super eum, ut veniret,
et assumptum hominem sive carnem quam assump-
serat, manifestaret ille in Israel, non ostenderet illi
cito quem quærebat, et propter quem ut manifesta-
retur, obediens Verbo advenerat? Igitur cum ista sit
vis prophetici spiritus, ut jam dictum est, « mani-
festa facere occulta cordis (*ibid.*), » etiam nolentis,
quanto magis manifesta fieri debuerunt Joanni oc-
cultæ cordis Domini Jesu, præsertim volentis, ut non
ex facie mentem, sed (quod mirabilius est) ex mente
cognosceret ejus faciem? Et ille quidem, quisquis
est, « cujus occulta cordis ita manifesta fiunt, ca-
dens in faciem, ait Apostolus, adorabit Deum, pro-
nuntians quod vere Deus in vobis sit (*ibid.*). » Do-
minus autem Jesus, cujus non est adorare, sed ado-
rari, quo debuit modo, gratiam illam, gratiam pro-
pheticam honoravit, cui manifesta facta fuerant
occulta cordis sui, quatenus Joannes dicere posset,
« Ego a te debeo baptizari, » sive illud secundum
Joannem : « Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata
mundi (*Joan. I*). » Et quomodo gratiam illam hono-
ravit? Videlicet pronuntiando, quod vere Deus, vere
Spiritus sanctus, vere spiritus propheticus, et plus-
quam propheticus esset in mente Joannis. Dixit
enim ubi opportunum fuit : « Sed quid existis in
desertum videre? Prophetam? Etiam dico vobis, et
plusquam prophetam. Ille est enim, de quo scriptum
est : Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam,
qui præparabit viam tuam ante te. Amen dico vobis,
inter natos mulierum non surrexit major Joanne
Baptista (*Matth. XI*), » etc., usque : « Et si vultis re-
cipere, ipse est Elias, qui venturus est. Qui habet
aures audiendi, audiat (*ibi. I.*). » Ubi vero factum
est eidem Joanni, quod dixit : « Ego debeo a te bap-

lizari? » Oportet namque verum et statè rationis
esse ponderatum, quod tali in tempore, talem ob
causam, tali tantoque Filio hominis dixit propheta
veritatis, homo tanti meriti, angelus tam magni præ-
conii. Ubi ergo factum est ei? Ubi baptizatus est ab
illo qui ad baptismum ejus veniebat, Filio hominis?
Illic nimirum, ubi peccata mundi tulit idem Agnus
Dei, quem digito demonstravit. Ubi hoc? Profecto
ubi Agnus ipse immolatus est, et nostros sanguine
suo postes sacravit, et Pharaonem cum suis Egyptiis
ita flagellavit (*Exod. XII*), ut vinceret, qui victas
non fuerat decem præceptorum legalium plagis
magnis, Pharaonem non carneum sed spiritalem,
scilicet diabolum principem tenebrarum. Ubi tra-
duxit illum palam confidenter æmigans cruci (*Colos.
II*), » et mare magnum, mare rubrum, scilicet san-
guinem et aquam de latere suo lancea percussus
emisit, ibi factum est Joanni quod sperabat, et scie-
bat dicens : « Ego a te debeo baptizari, » nec soli
Joanni, verum etiam sanctis et electis omnibus, qui
expectabant eum ab origine mundi. Et quidem scire
poterat, quod ex utero matris suæ sanctus esset,
quippe qui sancto Spiritu adhuc ex utero matris suæ
repletus est, sed quia erat illi Dominus, sicut scrip-
tum est : « Juxta est Dominus his qui tribulato
sunt corde, et humilis spiritu salvabitur (*Psal.
XXXIII*); » quia, inquam, juxta illi erat Dominus, et
de prope sciebat in contritione cordis, et in humili-
tate spiritus, quod Dominus solus sine peccato esset
de virgine natus, ipse autem quamvis magno mo-
dere sacratus, tamen de commixtione maris et fe-
minæ fuisset procreatus, sanctitatem illam quasi
nescire voluit, nec sibi sufficere judicavit, nisi pro eo
funderetur sanguis illius Agni quærens videbat, cui lo-
quebatur, Agni solius sancti, solius immaculati. Et
revera, nisi mare illud **584** inimicos nostros ope-
ruisset, nisi sanguis ille fusus fuisset, et aqua illa
inundasset, sanguis redemptionis et aqua emenda-
tionis, neque huic, neque illi cui ante hunc dictum
est : « Priusquam te formarem in utero, novi te; et
antequam exires de ventre, sanctificavi te (*Jer. I*); »
neque alicui sanctorum sanctitas ulla sufficisset,
quicumque dicti sunt sancti, ut Aaron, de quo *Psal-*
mista dicit : « Et irritaverunt Mosen in castris, Aa-
ron sanctum Domini (*Psal. CV*). » Sunt enim plures
modi, quibus quilibet sanctum dici consuevit, ne-
cum sanctum audieris, statim perfectum et ab omni
putes esse peccato liberum. « Scriptum quippe est
in lege Mosi, quia omne masculinum adaperiens
vulvam, sanctum Domino vocabitur (*Luc. II*). Sancti-
fica mihi, ait Dominus, omne primogenitum, quod
aperit vulvam in filiis Israel, tam de hominibus,
quam de jumentis, mea enim sunt omnia (*Exod. XIII*). »
Et in lege Nazaræi scriptum est : « Sanctus enim
erit crescente cæsarie capitis ejus; omnes dies sepa-
rationis suæ sanctus erit Domino (*Num. VI*). » Et
Joannes quidem istis quoque modis sanctus fuit, ut-
pote primogenitus, ante quem sterilis mater nullum
genuit, idemque Nazaræus, uti angelus est, « vnum

et siceram non bibit (*Luc. i.*) » Sed nunquid omnis ejusmodi sanctus, qui inde sanctus est, quod primogenitus, immunis a peccato existimabitur? Aut nunquid Nazareus, quoniam siceram et vinum non bibit, et novacula super caput ejus non ascendit, sive Sanson, sive alius quis ejusmodi, ideo consummata sanctitatis erit? Verumtamen secundum illum sanctitatis modum, quem infusio sancti Spiritus operatur, « Joanne sanctior inter natos mulierum nemo quidem surrexit (*Matth. xi.*) » sed nihilominus Sancti sanctorum Jesu Christi baptismate, id est sanguinis effusione vel ejus morte indigni, et ideo rati homilitate dixit: « Ego a te debeo baptizari. » Nunc vide hunc Sanctum, hunc primogenitum, hunc Nazareum, quantum deceat sic esse vestitum, ut evangelista refert, dicens: « Ipse autem Joannes habebat vestimentum de pilis camelorum, » et laudari a Domino dicente: « Quid existis in deserto videre? hominem mollibus vestitum? » (*Ibid.*) ubi subauditur non, et sequitur: « Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt (*ibid.*) » Vere talis habitus decebat eum vestimentum de pilis camelorum et zona pellicea circa lumbos, sicut Heliam, de quo idem scriptum est: « Vir pilosus et zona pellicea accinctus renibus (*IV Reg. i.*) » Tales enim utriusque fuerunt mores, et zelus austerus, talisque vita qui non indulgebat sibi ut esset remissior, suentibusque deliciis luxuriaretur. Hoc de isto confestim Scriptura præsens testatur, quia non molliter peccatoribus blandiebatur. Dixit enim, « videns multos Pharisæorum et Sadducæorum venientes ad baptismum suum: Progenies viperarum, quis ostendit vobis fugere a ventura ira? Facite ergo fructum dignum penitentiae, et ne velitis dicere intra vos: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. Jam enim securis ad radicem arboris posita est. Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur. » Ecce vere hominem non mollibus vestitum, quippe cujus sermo pilis camelorum quibus vestitus erat multo est asperior; unde et non potuit esse in domibus regum, imo in domo regis Herodis et reginæ Herodiadis decollatus est propter sermones ejusmodi, sermones veritatis, quibus ipse non mollis peccatorum molles et adulationis avidas arguendo nimis offendit. Apud Lucam sensus quidem et verba ipsa pene sunt eadem, nisi quod hic manifestius designat propter quos maxime sic inceperit, « progenies » sive « genimina viperarum, » videlicet propter Pharisæos et Sadducæos, qui erant hæretici Judæorum. Nam Pharisæi ex Hætræe in Latinum interpretantur *divisi*, eo quod traditionum et observationum, quas illi dædotes vocabant justitiam præferebant, unde et divisi vocabantur a populo, quasi per justitiam. Sadducæi interpretantur *justi*. Vendicabant enim illi quod non erant. Corporis resurrectionem negabant et animam cum corpore interire prædicabant. Illi quinque tantum libros legis recipiebant, propheta-

rum vaticinia respuentes. Igitur cum dicit Lucas: « Dicebat ergo ad turbas quæ exhibant ut baptizarentur ab ipso: Genimina viperarum (*Luc. iii.*) » hic autem præmissis: « Tunc exhibat ad eum Hierosolyma et omnis Judæa et omnis regio circa Jordanem, et baptizabantur ab eo in Jordane, confitentes peccata sua, » tunc demum sic incipit: « Videns autem multos Pharisæorum et Sadducæorum venientes ad baptismum suum, dixit eis: Progenies viperarum. » Constat quod pariter quidem totam, sed non æqualiter totam gentem malitiæ sævientis arguit, quod scilicet invicem invidendo, et invicem mordendo Judæi forent ab invicem consumendi, maxime autem Pharisæi et Sadducæi futuri essent auctores vel causa sibi met tanti mali et iræ superventuræ. Ut pro miraculo deceat esse rarus quisque, qui illam sciret vel posset effugere. Nec vero ita denotavit eos solus vel primus. Si quidem prior Moses inter cætera dixit: « Fel draconum vinum eorum, et venenum aspidum insanabile (*Deut. xxxii.*) » Nunquid minus est dicere, fel draconum sive venenum aspidum, quam, progenies sive genimina viperarum? Et illos quidem Pharisæos, quibus hæc et cætera dixit, putarem sic venisse ad eum, ut vellent percipere baptismum, quoniam sic evangelista dixit: « Videns autem multos Pharisæorum et Sadducæorum venientes ad baptismum suum, » sed repugnat illud quod alius evangelista magis illos insinuat venisse ad insidiandum. « Miserunt, ait, Judæi ab Hierosolymis sacerdotes et levitas ad Joannem, ut interrogarent eum. Tu quis es? Cumque interrogantibus tandem respondisset: Ego vox clamantis in deserto: Dirigite viam Domini, sicut dixit Isaias propheta (*Joan. i; Isa. xl.*) » post hæc illius responsionem statim subintulit: « Et qui missi fuerant, erant ex Pharisæis (*ibid.*) » Hoc dicto, deinde sequitur: « Et interrogaverunt eum, et dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias neque propheta? » (*Ibid.*) Per hoc melius intelligitur istud quod ait Matthæus: « Videns multos Pharisæorum et Sadducæorum venientes ad baptismum suum, » scilicet quia venerant, non ut ipsi baptizarentur, sed ut baptizantem calumniarentur, præsertim cum et alius evangelista dicat: « Et omnis populus audiens, et publicani, justificaverunt Deum, baptizati baptismi Joannis. Pharisæi autem et legisperiti consilium Dei spreverunt in semetipsis, non baptizati ab eo (*Luc. vii.*) » Quod erat illud vel quale Dei consilium, quod Pharisæi spreverunt? Nimirum penitentiam agere et dignos poenitentiae fructus facere. At illi scilicet Pharisæi confidebant in se tanquam justi et aspernabantur cæteros, sicut attestatur locis opportunis veritas Evangelii. Unde apud Lucam diligenter animadvertendum, quia « interrogabant turbæ dicentes, quid ergo faciemus? interrogabant publicani venientes ut baptizarentur, et dicebant: Magister, quid faciemus? Interrogabant et milites dicentes, quid faciemus et nos? » (*Luc. iii.*) Turbæ interrogabant, publicani interrogabant, milites quo-

que interrogabant dicentes, « quid faciemus? » Pharisei vero nusquam interrogasse leguntur et dixisse, « Quid faciemus? » Claret igitur quod vel quale consilium Dei, quomodo consilium Dei spreverint Pharisei, non baptizati baptismo Joannis, quia **585** videlicet erant superbi, confidentes in se tanquam justi (*Luc. III*), « suam justitiam statuere volentes, et justitiæ Dei non subjecti (*Rom. X*), » unde et magno supercilio magistrum pietatis, filiumque patris misericordiarum Christum redarguisse leguntur, dicendo discipulis ejus, « Quare manducat magister vester cum publicanis, et peccatoribus? » (*Matth. IX*.) Porro « quem tu erudieris, Domine, et de lege tua docueris cum (*Psal. XCIII*), » illa desiderat, ut sciat pœnitentiam agere, desiderat ut possit dignos pœnitentiæ fructus facere. Ille scit, ille confitetur quod justitia nulla sit, quod omnis ex operibus justitia vana sit, nisi testimonium habeat ex fide hujus Filii hominis Jesu Christi, cujus sanguis cum aqua fluens de latere ejus, ut superius dictum est, nisi justos omnes emundasset, immundæ et sordidæ essent omnes (justitiæ, juxta illam veridicam confessionem justis et justificandi prophetæ Esaiæ : « Et facti sumus ut immundi omnes nos, et quasi pannus menstrualæ universæ justitiæ nostræ (*Isa. LXIV*). » At illi falso justis, et vere peccatores, ne istam cognoscerent justitiam, scutum sui cordis habebant patrem suæ carnis, Abraham, quasi caro Abrahæ, quoniam de illa profluxerant, sufficere posset eis ad justitiam. Proinde cum dixisset : « Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ, » subjunxit atque ait : « Et ne velitis dicere vos, Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Jam enim securis ad radices arborum posita est. Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum excidetur et in ignem mittetur. » Hæc eo dicente, opportune reminiscimur sermonis illius prophetici ex ore Hieremiæ : « Maledictus vir qui confidit in homine, et ponit carnem brachium suum, ut a Domino recedat cor ejus. Erit enim quasi myricæ in deserto, et non videbit cum venerit bonum, sed habitabit in siccitate in deserto, in terra salsuginis et inhabitabili (*Jer. XVII*). Benedictus vir qui confidit in Domino, et erit Dominus fiducia ejus, et erit tanquam lignum quod transplantatur super aquas quod ad humorem mittit radices suas, et non timebit cum venerit æstus. Et erit folium ejus viride, et in tempore siccitatis, non erit sollicitum, nec aliquando desinet facere fructum (*Psal. I*). Quid, quæso, aliud est velle dicere intra semetipsos, « Patrem habemus Abraham, » sive « Pater noster Abraham est, » et hoc adversus Dominum, nisi confidere in homine, et ponere carnem brachium suum, ut a Domino recedat cor eorum? Nam veraciter ut a Domino corde recederent, imo ut Dominum in sermone cæperent, idcirco nonnunquam dixisse leguntur : « Pater noster Abraham est (*Joan. VIII*), » et illud : « Nos ex fornicatione non sumus nati (*ibid.*), » itemque : « Semen Abrahæ sumus (*ibid.*), »

A et : « Nos autem Mosi discipuli sumus (*Joan. IX*). » Nonne hoc est confidere in homine, et ponere carnem brachium suum? Fiducia Mosi et carnis Abrahæ, spernere consilium Dei, et gloriari contra Filium Dei, quod sola et unica est gloria Abrahæ, sive Mosi, qua remota, inglorius est Moses, Abrahamque non nisi pulvis et cinis? « Ne ergo velitis, » ait, « ita dicere intra vos. » Maledictus enim quisque ille est, qui in carne contra consilium Dei gloriatur, ut non faciat dignos pœnitentiæ fructus. Maledictus est ille sicut Chanaan, de quo dixit pater ipsius hanc sententiam maledictionis, « Servus servorum erit fratribus suis (*Gen. IX*). » Etenim ille talis eidem Chanaan similis est, Chanaanæus et non Judæus est. Hæc enim dicit Dominus ad Hierusalem apud Ezechielem : « Radix tua et generatio tua de terra Chanaan. Pater tuus Amorrhæus, et mater tua Cethæa (*Ezech. XVI*), » ille, inquam, non quasi oliva est fructifera in domo Domini (*Psal. LI*), sed quasi myricæ in deserto in terra salsuginis et inhabitabili, quæ videlicet arbor ex amaritudine nominata est, gustus enim ejus nimis amarus est, et hæc in solitudine et saxosa humo nascitur. « Jam, » inquit, « securis ad radicem » ejusmodi « arborum posita est » ut « quæ fructum bonum non facit, » excidatur et « in ignem » mittatur, sive illa oliva sive myrica sit. Etenim etiam si de radice bonæ olivæ creverit, sive oleaster aut myrica sit, exciderunt propter sterilitatem, propter incredulitatem. Inde Apostolus : « Si enim, » inquit, « Deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat, vide ergo bonitatem et severitatem Dei, in eos quidem qui ceciderunt severitatem, in te autem bonitatem, si permanseris in bonitate, alioqui et tu excideris (*Rom. XI*). » Hoc de invisibili excisione dixit, qua projicitur incredulus a regno Dei, securi excisis divini judicii. Verumtamen et alia excisio illorum propter quos vel quibus dicebat, « Et ne velitis dicere intra vos, Patrem habemus Abraham, » etc., videlicet illa, qua corporaliter quoque excidendi erant et extirpandi de terra sua, securi visibili, scilicet manu Romana. Hinc Psalmista prædixerat : « Quasi in silva lignorum securibus exciderunt januas ejus in idipsum, in securi et ascia dejecerunt eam, incendunt igni sanctuarium tuum, » etc. (*Psal. LXXIII*). Quid porro est quod ait : « Dico enim vobis quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ? » Quos vel quales videbat, sive digito demonstrabat lapides? Non enim solummodo dixit de lapidibus, sed signanter ait, « de lapidibus istis, » quo videlicet pronomine solemus uti cum digito demonstramus vel demonstrare possumus ipsas res de quibus nobis sermo est. Et quidem sensus verus est, per lapides recte intelligi homines gentiles, lapidea simulacra colentes, de quibus et nos faimus vel sumus in filios Abrahæ suscitati per fidem Jesu Christi, sed non leguntur tunc adfuisse vel venisse ad Joannem in Jordanem ejusmodi lapides, ejusmodi homines. Quos ergo videbat vel demonstrabat in Jordane lapides? Putasne illos quos de Jordane tulit,

et quos in medio Jordanis Josue alveo, Domino jubente, posuit? « Elige, inquit Dominus, duodecim viros singulos per singulas tribus, et præcipe eis, ut tollant de medio Jordanis alveo, ubi steterunt sacerdotum pedes, duodecim durissimos lapides, quos ponetis in loco castrorum, ubi fixeritis hac nocte tentoria. Fecerunt autem filii Israel sicut eis præceperat Josue portantes de medio Jordanis alveo duodecim lapides, ut ei Dominus imperarat, juxta numerum filiorum Israel, usque ad locum in quo castrametati sunt, ibique posuerunt eos. Alios quoque duodecim lapides posuit Josue in medio Jordanis alveo ubi steterunt sacerdotes qui portabant arcam fœderis, et sunt ibi usque in præsentem diem (*Josue iv*). » De hoc et de cæteris constat auctoritate Apostoli, quia « omnia in figura contingebant illis (*I Cor. x*). » Quod cum ita sit, nonne spiritualiter nobis lapides illi prophetæ sunt et apostoli, lapides vivi, lapides magni, qui fidem nostram velut fundamentum portant, necessariamque nobis factis et dictis operum Domini memoriam semper suscitant? Nam de illis lapidibus cur sic a Domino præceptum et sic est factum? « Quando, » inquit, « interrogaverint vos filii vestri cras dicentes, Quid sibi volunt isti lapides, respondebitis eis : Defecerunt aquæ Jordanis ante arcam fœderis Domini Dei nostri, cum transiret eum. Idcirco positi sunt lapides isti in monumentum filiorum Israel usque in æternum (*Josue iv*). » Nihil verius quam lapides istos, scilicet prophetas et apostolos, qui significabantur per lapides illos in monumentum nobis usque in æternum esse positos. Si veraciter dixit Apostolus Christi, « Petra autem erat **586** Christus (*I Cor. x*), » cum de petra inanimata, de qua populus biberat, fuisset locutus, quomodo non veraciter dicat præcursor Christi, lapides isti quos Josue Domino jubente pro monumento posuit, prophetæ sunt et apostoli, quorum alios, videlicet prophetas, olim posuit, alios scilicet apostolos sine dubio continuo positurus est (*Ephes. iv*). Et prophetæ quidem quia profundiora vel obscuriora sacramenta continent, quasi medio Jordanis alveo sub aquis latent. Apostoli vero, quia nuda et aperta facie Salvatoris opera testantur, quasi in Galgala positi, quod interpretatur *revelatio*, semper sub dio conspectibus omnium patent. Igitur « Ne cœperitis, » ait, « dicere intra vos, Patrem habemus Abraham, dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahamæ. » id est, ne argumini vos pœnitentia vel pœnitentiæ fructibus non indigere, sive regnum cœlorum vobis hæreditarium esse, quoniam secundum carnem estis filii Abrahamæ, quia profecto sola caro Abrahamæ ad consequendum regnum cœlorum non magis valet quam isti lapides, quo de carne Abrahamæ multi sunt filii diaboli, per verbum illorum quorum in figura positi sunt lapides isti multi nascentur qui vere sint filii Abrahamæ, vere filii Dei. Nam fides est quæ sola facit filios Abrahamæ, caro autem sola non prodest quidquam (*Joan. vi*), et talium quisque virorum benedictus est, juxta pro-

phetam supra memoratum, quia confidit non in homine, sed in Domino, in quo confusus est et Abraham non deus, sed homo, quia non ponit carnem Abrahamæ brachium suum, ut a Domino recedat cor ejus, sed Dominus est fiducia ejus, et idcirco non erit, quasi myricæ in deserto, neque habitabit in siccitate in terra salsuginis et inhabitabili, sed erit quasi lignum quod transplantatur super aquas, et quod ad humorem mittit radices suas, ut dignos pœnitentiæ fructus facere non desinat. Interea cum hæc et his similia, quæ cæteri evangelistæ non tacent, loqueretur turbis, hic amantissimus præcursor Domini non ignorabat, propheticam habens scientiam, quia non esset illi tempori vel officio destinatus quo prædicandum erat cunctis gentibus qui ex utero Virginis supra naturam hominis natus esset ipse quem præcurrebat mediator Dei et hominum homo Jesus Christus (*I Tim. ii*). Hoc ut erat vere instructus spiritu humilitatis, constitetur humiliter, sæque reputat indignitati dum præmittens : « Ego quidem vos baptizo in aqua in pœnitentiam, qui autem post me venturus est, fortior me est, » subjungit continuo, « cujus non sum dignus calceamento portare, ipse vos baptizabit in Spiritu sancto. » Per calceamenta quippe, cum sint ex coriis mortuorum animalium, significatur humanitas ejusdem Filii hominis Jesu Christi, in qua erat mortalis et passibilis. Unde est illud : « In Idumæam extendam calceamentum meum (*Psal. cvii*), » id est, notum faciam gentibus incarnationis meæ sacramentum. Hoc per apostolos erat faciendum, ipse autem Joannes non erat victurus usque ad illud tempus quo apostoli taliter calceamenta Domini portaverunt, id est, publice prædicare cœperunt natum esse de Virgine Deum et hominem Jesum Christum, quia « Verbum erat in principio Deus apud Deum, et Verbum caro factum est (*Joan. i*), » et sicut angelus locutus est ad Joseph, « Quod in beata Virgine « natum est, de Spiritu sancto est (*Matth. i*). » Igitur cum dicit, « Qui autem post me venturus est, fortior me est, cujus non sum dignus calceamenta portare, » promptum est animadvertere, quam libenter hominis officium subiret, quanta cum dilectione gloriam istam Filii Dei, Filii hominis, cum illis cœlis annuntiare et enarrare pergeret (*Psal. xviii*). Et ipse quidem de seipso ita sentiendo, ita indignum semetipsum judicando, regulam custodiebat veræ humilitatis, quia non considerabat quod ipsa solus esset præcursor Domini, imo et angelus Domini, sicut de ipso in Malachia Spiritus propheticus prædixit (*Malach. iii*), sed illud considerabat, quod illi futuri essent cœli, qui, sicut jam dictum est, calceamenta portando Jesu Christi, enarrant ejusdem gloriam Dei. Hæc est regula quam Apostolus breviter præscribit ad Philippenses his verbis : « Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam, sed in humilitate superiores sibi invicem arbitantes. Non quæ sua sunt singuli considerant, sed, ea quæ aliorum (*Philipp. ii*). » Ipse, inquam, ita judicando, ita non quæ sua, sed quæ aliorum erant, considerando et su-

periores sibi futuros apostolos arbitrando, regulam custodiebat sanctæ et veræ humilitatis, semetipsum deprimens, tanquam minor esset omnibus illis. Sed nunquid ita iudicabat Dominus iudicii? Nequaquam, sed, « Amen dico vobis, » ait, « non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista (*Matth. xi*). » Ergo et nullus omnium illa Domini calceamenta portantium, illam Domini de utero Virginis Incarnationem suo tempore publica prædicatione sequentibus signis prædicantium (*Marc. xvi*), major te est, o Joannes Baptista. Porro fortitudinem, quam intendit dicendo: « Qui autem post me venturus est, fortior me est, » miro modo non quidem exprimit, quoniam exprimi non potest, et ineffabilis est, sed parumper significat, ita dicendo: « Cujus ventilabrum in manu sua, et præmundabit aream suam, et congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igne inextinguibili. » Quanta, quæso, est fortitudo ista, ventilabrum suum habere in manu sua? Non enim saltem ita dixit, cujus ventilabrum in manu Dei. Simile illud est, quod in Isaia legimus: Cujus imperium super humerum ejus, sive: » Et factus est principatus super humerum ejus (*Isa. ix*). Neque iste dicit, cujus ventilabrum in manu Dei, neque ille dixit, imperium ejus, sive principatus ejus factus est super humerum Dei, sed, ut animadvertas ipsum in sua fortitudine sufficientem esse sibi, et iste « cujus ventilabrum in manu sua » dicit, et ille « principatum ejus super humerum ejus » factum esse asserit. Neque ita dicit iste, et præmundabit aream Domini, et congregabit in horreum triticum Domini, sive Dei, sed « aream suam præmundabit, et triticum, » inquit « suum congregabit. » Ergo Dominus est areæ, et possessor est totius tritici, et Deus fortissimus ipse est, cujus ventilabrum est, et cui ad ventilandum ipsa manus sua sufficit, sicut humerus suus ad imperium sive principatum tenendum satis est, satisque valet absque impendiis alienis. Igitur Deus est, Deus, inquam, et Dominus omnipotens ipse est, qui auxilio nullius indiget. Quid dicemus fortibus? quid dicemus superbis? Nimirum quia palea ipsi sunt, humiles autem, et qui timent Dominum ipsi sunt triticum, Verbum autem Domini Verbum incarnatum, Verbum plenarie manens, et inhabitans in pectore, spirans de ore hujus Filii hominis, pro similitudine illis est et erit venti vehementis, quod tam facile imo et multo facilius reprobos et superbos omnes exterminabit,

A quam vehemens aura sive ventus quemlibet fortis palam de area cujuscumque eliminare possit. « Omnes eos, ait ipse Dominus per prophetam, auferet ventus, tollet aura (*Isa. lvi*). » Quos eos, nisi omnes fortes fortitudine fallaci, de quibus et ita præmisit, « Cum clamaveris, liberent te congregati tui? » (*ibid.*) Præmiserat etiam et ipsis, « Effudisti libamen, obtulisti sacrificium (*Isa. xl*). » Ergo omnes eos, subauditur, male fortes, visibiles seu invisibiles, auferet, ait, ventus, tollet aura, et ita dicendo, magnam Divinitatis fortitudinem, et magnam contra omnis creaturæ infirmitatem esse designat. Multa sunt in Scripturis dicta **587** homini, secundum similitudinem suffiantis, « exsiccatum est fenugrecum, et cecidit flos (*Isa. xl*), » quia spiritus Dei sufflavit in eo, et in Job: « Vidi, ait Eliphaz Themanites, eos qui operantur iniquitatem, et seminant dolores, et metunt eos, flante Deo periisse, et spiritu iræ ejus esse consumptos (*Job, iv*). » Et his similia, per quæ hoc intendit sanctus sacre Scripturæ Spiritus, ut facilitatem divinæ omnipotentiae cognoscamus, quod multum facile sit ei, dejectare cito, quidquid contra fortitudinem ejus fortiter stare videbatur. Ibidem quoque apud Esaiam, ubi præmiserat quod jam dictum est: « Et omnes eos auferet ventus, tollet aura (*Isa. lvi*), » postmodum subjunxit: « Quia spiritus meus a facie mea egredietur, et flatus ego faciam (*ibid.*). » Frequens est lectio, sed experimentum in vita præsentis valde rarum, ut experiatur quisquam, quem Divinitas ad experiendum admittere dignatur, tangendo pectus sive labia ejus in momento, sive in ictu oculi, taliter afficiatur tactu sensibili, quem B. papa Gregorius ibi vult intelligi, ubi ad Heliam loquens Dominus dicit: « Et post spiritum commotio. Non in commotione Dominus. Et post ignem sibilus auræ tenuis (*III Reg. xix*), » et ibi Dominus. Et quidem subtilitas Divinitatis, omnem non solum corporis, verum etiam animæ sensum excedit; sed cum vult, non tantum animam, verum etiam corpus tactu suo sensuiviter afficit. Qui videlicet tactus, dum vult, suavis; et dum vult, valde est terribilis, ita ut quisquis illum sensit jam pene non sit illi opus verbis edoceri, quæ vere Deus fortissimus spirituum sit nec penitus ignorat, licet omnino effari non possit qualis ille sit tremor, quo majestatem Domini tremere dicuntur etiam sancti angeli.

LIBER TERTIUS.

« Omnes sitientes, ait Spiritus sanctus, venite ad aquas, et qui non habetis argentum, properate, emite et comedite (*Isa. lv*). » Aquæ præsentis loco Scripturæ sunt quibus spiritualium continentur my-

steria gratiarum, sicut et illic: « Bibe aquam de cisterna tua, et fluenta putei tui. Deriventur fontetui foras, et in plateis aquas tuas divide (*Prov. v*). » Aquæ istæ aquæ Domini sunt, et quicumque emer-

cas, ejus sunt nec Domini esse desinunt. Quid rogo est, quod cum omnes sitientes invitaverit ad Domini aquas, illes maxime invitati ad emendum, qui non habent argentum? Ait enim: « Et qui non habetis argentum, proparate, emite. » Certe in omni negotatione terrena magis illi solent invitari ad emendum, qui habent vel habere videntur argentum. Hæc autem negotiatio tota cœlestis, tota spiritualis est. Quid ergo est argentum non habere, nisi in philosophia sæculari, sive prudentia eloquii non confidere? talibus namque non habentibus ejusmodi argentum, ipsa humilis conscientia, magnum est emptionis pretium. Talis erat Moyses, cum diceret ad Deum: « Obsecro, Domine, non sum eloqueas ab heri et mediastertias, et ex quo locutus es ad servum tuum, impeditoria et tardioris linguæ sum (Exod. iv). » Et in parabolis Sapiens loquitur: « Stultissimus sum virorum, et sapientia hominum non est necum: non didici sapientiam, et non novi sanctorum scientiam (Prov. xxx). » Quid igitur, o zemule, subannas? Quil obtrectorator me laceras? Fateor quia catygetas [cathogotas] tuos audiui, omnes sapientes et prudentes eloquii mystici, et omnino nullas habeo divitias argenti ejusmodi, et si quid percepi de sæcularibus philosophis, non sunt mihi pro divitiis, sive pro nummis argenteis. Sed nunquid oh hoc mihi ab aquis istis erat desperandum? imo magis sperandum, quoniam inter omnes scientes, illos qui non habent argentum audio maxime invitari ad emendum. Subanna quantum vis, licet scripta mea non nisi insidiando legere velis, et si libet etiam illud dic: « Quomodo hic litteras scit cum non didicerit? (Joan. vii.) » Si enim cum illo, in quem hoc dictum est, participes fuerimus opprobrii, erimus etiam gloriæ et honoris. Proinde dissimulanda est præsentis amaricatio ventris, ex comestione libri, quem qui devoravit, « erit, inquit, in ore meo tanquam mel dulce, et cum devorassem eum amaricatus est venter meus (Apoc. x). » et itinere cœpto pergendum est in opere Dei, in intentione quam significavit titulus præscriptus operi de gloria, et honore Filii hominis. « Ego quidem, ait Joannes, baptizo te in aqua (Joan. i). » Quam vel qualem habet rationem baptizari sive baptizare in aqua? Consilium Dei erat in aqua baptizari, sicut alius evangelista significans, « Pharisei autem, inquit, et legisperiti consilium Dei spreverunt in semetipsis, non baptizati baptismo Joannis (Luc. vii). » Quid ergo habet rationis tale consilium Dei, quod nobis scire prosit? Sunt quidem « incomprehensibilia judicia ejus, et investigabiles viæ ejus, ut Apostolus ait (Rom. xi); » sed hæc et his similia non nos prohibent, ne simus laudatores, aut ne velimus habere scientiam viarum Dei, verum hoc tantum ne simus nimii scrutatores majestatis (Prov. xxv). Quam ergo rationem habeat tale consilium Dei quærimus, non scrutando nimium, sed laudare optando majestatem Dei, et sicut cætera « ex parte scimus et ex parte prophetamus (I Cor. xiii), » ita de isto quoque gratulemur, quo non qui-

dem ad perfectum cognoscimus, sed ex parte aliquid sublucet, quo delectemur. Quid illud est? Nimirum, quia tali consilio bene disposuit Deus ut ad ordinem suum creatura humana reduceretur. Fuerat quippe homo supra se nimis elatus, quoniam voluit esse sicut Deus secundum illud falsum serpentis susurrum, « comedite et eritis sicut dii, scientes bonum et malum (Gen. iii). » Nam primi hominis timorem, multi ex eo progeniti homines imitati, 588 deos sese appellari voluerunt. Et nonnulli quidem ex eis post mortem suam stulto errore hominum pro diis habiti sunt, ille autem Cæsar Augustus, cujus tempore natus est iste filius Jesus Christus, vivens quoque pro deo haberi non timuit. Unde adulando illi Flaccus dicit:

*Præsenti tibi maturos largimur honores,
Jurandasque tuum per nomen ponimus aras.*

(HORAT. lib. ii, epist. 1.)

Hæc prima fuit altitudo cordis nostri, ut vellent esse homines sicut dii, et hoc est Adæ peccatum, « in quo, ait Apostolus, omnes peccaverunt (Rom. v). » Porro humana conditio sive conditionis humanæ principium, non solum creatore Deo, verum etiam creatura Dei inferius est, et ut manifestius dictura sit, non solum Deo, verum etiam aquæ elemento. Formavit enim Deus hominem de limo terræ, quod videlicet elementum elemento aquæ inferius est et erat, et sub eo latebat, donec diceret Deus. « Congregentur aquæ, quæ sub cœlo sunt in locum unum et appareat arida (Gen. i). » Multum ergo terra intumuerat ordineque excesserat, ubi homo terrenus Altissime similis esse concupierat. Reducendus erat ad ordinem et docendus, ut sciret consistere cujus esset conditio atque in testimonium ejusdem confessionis submergeretur elemento aquæ quo gravias atque æquius elementum terra est, unde et homo principium sumpsit, et quod, sicut jam dictum est, totum in initio sub aquis latuit. Grande habet momentum in ratione justitiæ, conditionis hujus meminisse, et abrenuntiandæ superbiam diaboli, sub aqua corpus deprimere, ac deinceps memoria tenere, quod Deus propter superbiam dixit homini: « Quia pulvis es, et in pulvrem reverteris (Gen. iii). » Proinde diligenter animadvertendum est quod « Cum venisset Jesus a Galilee in Jordanem ad Joannem, ut baptizaretur ab eo, et Joannes prohiberet eum, dicens: Ego a te debeo baptizari, et tu venis ad me, respondens ipse, dixit ei: Sine modo: sic enim decet nos implere omnem justitiam. » Nam vere mitis et humilis corde considerabat quod, quamvis Sanctus sanctorum esset, nullumque omnino peccatum haberet, tamen de terra sumptum corpus haberet, quodque ad justitiam pertineret, ut humilitatis remedium propter quod docendum venerat ipse in semetipso demonstraret, submitiendo aquis quam assumpserat carnem nostram quæ se ad similitudinem Creatoris omnium extollere affectaverat in Adam, « et sic, ait, decet nos implere omnem justitiam. » Respiciebat Joannes quod de Spiritu sancto conce-

ptus fuerat, et hoc illi ad plenam sufficere justitiam, non inaniter aestimabat. At ille non quidem contradixit Joanni dicenti: « Ego a te debeo baptizari, » sed nihilominus ut esset plena humilitatis satisfactio, corporis quoque habitu in semetipso significare voluit, quod longe sit homo inferior Deo, subdendo aquis corpus suum, quod secundum materiam terrenam habet fundamentum, quo aquæ superiores sunt, et in initio fuerunt. Quicumque in hoc non imitantur eum, ut volentes descendant, pœnam recipient, ut nolentes descendant. Scriptum est enim: « Introibunt in inferiora terræ (*Psal. LXII*). » Spreverunt consilium Dei, sed non vacabit eis spernere iudicium Dei. Jam erat hoc testimonium unum testimonium aquæ, quod vere esset mitis et humilis corde. Accessit autem et alius testis ejusdem mansuetudinis, scilicet species columbæ. « Vidit enim Spiritus Dei descendentem sicut columbam, et venientem super se. Et ego, inquit Joannes, vidi, et testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei (*Joan. I*). » Splendida gloria, et gloriosus honor Filii Dei, Filii hominis, quod, dum se submittit aquis, aperiantur ei cœli, et Spiritus sanctus visibili specie super eum descendit, voce simul audita de cœlo: « Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui (*Luc. XII*). » Verumtamen in his omnibus non jam consummata gloria, imo gloriæ initium fuit, cujus utique finis postmodum huic initio futurus erat similis, ita ut baptizatus illo baptismo, de quo dixit: « Ego baptismo habeo baptizari, et quomodo coarctor usque dum perficiatur (*ibid.*), » confestim ascenderet de sepulcro ascensu resurrectionis et aperirentur ei cœli ut intraret in gloriam suam, atque inde Spiritus sanctum mitteret discipulis suis, dicente sibi Patre: « Sede a dextris meis (*Psal. CIX*). » Vere igitur ait, « Sic enim decet nos implere omnem justitiam, » quia secundum similitudinem illorum quæ illic gerebantur, futurum erat postmodum ut moreretur « propter delicta nostra, et resurgeret propter justificationem nostram (*Rom. IV*). » Quamvis in aliis quibuslibet aquis hoc idem mysterium potuisset celebrari, verbi gratia: « In Enon juxta Salin (*Joan. III*), » ubi Joannes postea baptizasse legitur, quia aquæ multæ illic erant, tamen magis placet magisque delectat factum hoc esse in aquis Jordanicis. Quam ob causam? Videlicet quia signum sive figura horum olim in eisdem perfulserat aquis. Nam fluvius ille, scilicet Jordanis ex eo, cœpit esse memorabilis quod, mortuo Mose et succedente Josue, divisus aquis transitum illis Israel per alveum suum præbuit, sacerdotibus qui portabant arcam fœderis Domini stantibus super siccam humum in medio Jordanis. « Portaveruntque, ait Scriptura, filii Israel de medio Jordanis alveo duodecim lapides, ut Dominus imperarat, juxta numerum filiorum Israel usque ad locum in quo castrametati sunt, ibique posuerunt eos. Alios quoque duodecim lapides posuit Josue in medio Jordanis alveo, ubi steterant sacerdotes qui portabant arcam fœderis, et sunt ibi usque in præ-

A sentem diem (*Josue, IV*). » Lapidem istos bis duodecim, prophetas intelligimus et apostolos. « Omnes prophetæ, inquit Dominus et lex, usque ad Joannem prophetaverunt (*Math. XI*). » Bene ergo duodecim lapides in medio Jordanis alveo positi sunt; positi, inquam, non transpositi, neque Jordanem transierunt, quoniam prophetæ non nisi usque ad baptismum Joannis prophetaverunt aut prophetare debuerunt Christum esse venturum. Porro a baptismo Joannis incipiens, duodecim apostolos elegit, et non perdidit ex eis quemquam, « et præcepit nobis, ait Petrus, postquam resurrexit a mortuis prædicare populo et testificari, quia ipse esset, qui constitutus est a Deo iudex vivorum et mortuorum; huic omnes prophetæ testimonium perhibent (*Act. I*). » Bene ergo « duodecim alios lapides portaverunt, de medio Jordanis usque ad locum, in quo castrametati sunt, ibique posuerunt eos. » Josue, quod interpretatur *Salvator*, qui Mosi successit et filios Israel in terram promissionis introduxit, quod Moses non fecit, ipse est iste filius hominis, qui Mosaicæ legi Evangelium succedere jussit, et per illud credentibus in se regnum cœlorum aperuit. Sacerdotes, qui stabant in medio Jordanis, ut omnia complerentur, et donec festinans populus transiret, nulli melius intelliguntur, quam hic idem Filius hominis primus sacerdos novi, et Joannes ultimus sacerdos veteris sacerdotii, sive legis et prophetarum finis. Igitur quamvis, ut jam dictum est, in aliis quibuslibet aquis baptizatus Dominus baptismo Joannis, sacramentum designare potuisset baptismi sui, jure magis placet et ad honorem Scripturarum magis pertinet, quod baptizatus, et baptismo illo manifestatus est in aquis Jordanicis. Hic illud pulchre 589 occurrit, quod Apostolus, cum dixisset: « Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron (*Hebr. V*), » subiungit atque ait: « Sic et Christus non semetipsum clarificavit, ut pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum: Filius meus es tu (*ibid.*), » etc. Denique illa prædicatione penitentiae, et baptismo Joannis vocatus et clarificatus est a Deo Filius hominis Jesus Christus, ut pontifex fieret tanquam Aaron, id est juxta quod præfiguratum est in Aaron. Aaron quippe non nisi prius aqua lotus, sacerdotio fungi jussus est, et vestimenta suscepit sacerdotalia, scilicet feminaliâ linea, subuculam lineam, haltheumque et tunicam, superhumeralia et rationale, cidarim quoque et in fronte laminam sacræ venerationis, habentem inscriptum tetragrammaton (*Exod. XXIX; Levit. VIII*), ineffabile nomen Dei, quod octavum decus pontificis, maxime illam designat Ecclesiam et honorem de quo loquimur, Filii hominis de quo Apostolus ait: « Propter quod et Deus illum exaltavit, et donavit illi nomen quod est super omne nomen (*Philip. II*), » etc. De aliis indumentis quid gloriæ, quid honoris singula mystice significent, perscribere præsentis non est negotii, nisi hoc solum quia quod primum sive in initio consecrationis suæ sa-

ardos Aaron jussus est aqua lavari in figura contigit illi, hujus summi et veri sacerdotis, qui in initio suæ functionis sive sacerdotii sui habebat baptizari baptismo Joannis, et cætera quidem veteris illius sacerdotii ministeria, figuræ vel umbræ fuerunt mysteriorum cœlestis et veri hujus sacerdotii, sed ex magna parte similitudo deficit. Ille namque et cæteri sacerdotes, quia morte prohibebantur permanere, « habebant quotidie necessitatem, quemadmodum sacerdotes prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi (*Hebr. vii*). » Hic autem ejusmodi necessitatem non habuit, sed semel hoc fecit, offerendo se non pro suis, sed pro populi delictis. Inchoatio sacrificii sive oblationis, qua semetipsum obtulit, jejunium fuit quod continuo jejunavit, « et cum jejunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus postea esuriit (*Matth. iv*). » Ita namque incipiens agere poenitentiam non pro suis, ut jam dictum est, sed pro populi delictis, laborare non desiit, operans opus salutis, in omnibus « obediens usque ad mortem, mortem autem crucis (*Philip. ii*). » Vere ergo fidelis et verax Deus, implevit quod locutus est. Timebat olim populus audire vocem Domini Dei, et « ultra, inquit, non audiam vocem Domini Dei mei, et ignem hunc maximum amplius non videbo, ne moriar. Et ait Dominus Mosi : Bene omnia sunt locuti. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, et ponam verba mea in ore ejus, loqueturque ad eos omnia, quæ præcepero illi (*Deut. xviii*). » Hunc prophetam esse istum Filium hominis certum est. Quomodo hunc populus ille petivit, aut petere scivit? Cum enim dixisset Moses : « Prophetam de gente tua, et de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi Dominus Deus tuus, ipsum audies, » subjunxit atque ait : « Ut petisti a Domino Deo tuo in Horeb, quando concio congregata est (*ibid.*). » Non invenimus aliter petiisse populum, nisi ita, ut Scriptura refert. « Cunctus autem populus videbat voces et lampades, et sonitum buccinæ, montemque fumantem, et perterriti ac pavore concussi, steterunt procul dicentes Mosi : Loquere tu nobis et audiemus. Non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur (*Exod. xx*). » Si ergo verba hæc populi pro petitione Deus accepit, hujus Prophetarum Domini (*sic*), tanquam populus ita petere, ut petierat ipse Moses : « Obsecro, Domine, mitte quem missurus es (*Exod. iv*), » quid nisi abundantiam intelligere debemus gratiæ exaudientis, qui ubi et humiliter petitur, superabundanter dare consuevit? Hinc enim Apostolus dicit : « Ei autem, qui potens est omnia facere superabundanter, quam petimus aut intelligimus, secundum virtutem, quæ operatur in nobis ; ipsi gloria in Ecclesiis, et in Christo Jesu, in omnes generationes sæculi sæculorum. Amen (*Ephes. iii*). » Fidelis, inquam, et verax Deus hic implevit quod illic locutus est, et hoc testatur columba, imo Spiritus Dei, quem vidit descendentem sicut columbam, et venientem super se vidit, et Joannes, sicut alius evangelista

testatur, ait : « Et ego vidi, et testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei (*Joan. i*). » Quam dissimiles species hic atque illic! Hic species columbæ, illic voces et lampades sive maximus ignis, et mons fumans, et sonitus buccinæ. Proinde non leviter attendendum quod apud alium evangelistam Baptista Joannes cum dixisset : « Ego baptizo in aqua (*ibid.*), » subjunxit, « medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis (*ibid.*), » etc. Puta illum respexisse ad jam dictam promissionem dicentis ad Moysen : « Prophetam suscitabo illis de medio fratrum suorum similem tui (*Deut. xviii*), » et idcirco dixisse, « medius autem vestrum stetit quem vos non scitis, » ut ita subintelligas, ac si dixerit : Ille cujus fortitudinem sustinere non potuit populus, significatam sibi per speciem ignis, et dixit ad Moysen : « Ultra non audiam vocem Domini Dei mei, et ignem hunc maximum amplius non videbo, ne moriar. Loquere tu nobis et audiemus, non loquatur nobis Dominus ne forte moriamur (*ibid.*). » Ille, inquam, abscondita fortitudine zeli ignei similis factus Mosi, id est homo verus ut Moses fuit, medius vestrum stat tolerabilis atque affabilis, mitis et humilis sicut columba, non sicut ignis, et nunc talis de medio vestrum suscitatur vobis, ut loquatur vobis Dominus, et non magis moriamini, quam si Moses loqueretur vobis, si hunc audire vultis. Nam si audire nolueritis, et illic dictum est : « Ego ultor existam (*ibid.*), » et hic dico vobis quia « ventilabrum in manu sua, et permundabit aream suam, et congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inexstinguibili (*Matth. iii*). » Nusquam sacra canonica refert Scriptura quod super aliquem sanctorum, sive in aliquibus operibus suis Spiritus sanctus, Spiritus Domini, tale præsentis suæ signum dederit. Quis alius nisi Spiritus iste Domini per Moysen operatus est in exitu filiorum Israel de terra Ægypti? Denique hoc non soli confessi sunt magi, dicendo : « Digitus Dei est hic (*Exod. viii*) ; » verum etiam Esaias ita declamando dicit : « Ubi est qui eduxit nos de mari, cum pastoribus gregis sui? Ubi est qui posuit in medio ejus Spiritum sancti sui? Qui eduxit ad dexteram Moysen brachio majestatis suæ, qui scidit aquas ante eos, ut faceret sibi nomen sempiternum, qui eduxit eos per abyssos, quasi equum in deserto non impingentem, quasi animal in campo descendens? Spiritus Domini ductor ejus fuit (*Isai. lxi*). » Ergo per Moysen operatus est iste Spiritus in exitu Israel de terra Ægypti, et ubi quinquagesimo die, præsentis vel operationis suæ signum dare voluit, non species columbæ, sed species ignis apparuit, ita ut diceret populus id quod jam supra dictum est, « et ignem hunc maximum amplius non videbo, ne moriar. » Item, ubi post resurrectionem hujus Filii hominis, quinquagesimo die super discipulos ejus venit, et præsentis suæ signum dare voluit, non species columbæ apparuit, sed « apparuerunt illis dispertitæ linguæ, tanquam ignis (*Act. ii*). » Item qui tollere solebat Eliam, siæ

dubio erat iste Spiritus Domini, unde et Abdias : A Jam quidem partem illius promissionis, id est primum acceperunt Spiritus sancti datum, quod est remissio peccatorum, quia stans in medio illorum, qua die resurrexit, insufflavit et dixit : « Accipite Spiritum sanctum, quorum remisistis peccata, remittuntur eis (Joan. xx), » et tamen convalescens præcepit eis ut exspectarent promissionem Patris, quia videlicet restat secundum ejusdem Spiritus sancti datum, de quo et postmodum dixit : « Sed accipietis virtutem supervenientis Spiritus sancti in vos (Act. 1), » etc. Sicut solus de Spiritu sancto conceptus est, ita solus hic in Spiritu sancto baptizatus : non Joannes adhuc quidem ex utero matris sui Spiritu sancto repletus est, sed non de Spiritu sancto conceptus est, et ideo in Spiritu sancto baptizari non potuit, sed cum cæteris sanctis, gratiam Spiritus sancti de plenitudine hujus accepit, sicut ipse quodam loco testatur, « et de plenitudine ejus nos omnes accepimus (Joan. 1). » Quid tandem sibi velit, vel quam ob causam de cælo venit vox dicentis : « Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi hæc complacuit ? » (Matth. xvii.) Quid, inquam, nisi hoc idem, quod « Spiritus Dei sicut columba descendit et veniens super eum, » et hoc idem quod « verbum factum, ut Lucas meminit, super Joannem Zachariæ filium (Luc. 1). » Ad hoc denique et verbum Domini super Joannem factum est, ad hoc Spiritus sanctus descendit, ad hoc vox Patris de cælo facta est, ut sufficiens legitimumque perficeretur testimonium super iato, quod Christus esset, quod Filius Dei esset non alius ; sed iste pauper, iste Jesus a Nazareth, iste qui putabatur filius Joseph. In testimonium veritatis hujus hoc totum factum est, et secundum legem divinam stabile foret testimonium, quia scriptum est in lege : « In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum (Deut. xix). » Hinc Joannes evangelista dicit : « Et tres sunt qui testimonium dant in cælo : Pater, et Verbum, et Spiritus sanctus (1 Joan. v). » Persona Patris ex voce, quæ de cælo venit, audita est ; persona Spiritus sancti, cælis apertis, sicut columba descendit ; persona Verbi, præsens quidem aderat in carne, sed si lebat, neque illa hora qua loquebatur testimonium sui, licet quodam loco dicat : « Ego sum qui testimonium perhibeo de meipso (Joan. viii). » In Joanne autem testimonium perhibebat, quia « super Joannem, » sicut jam dictum est, propter hoc perhibendum testimonium, « verbum Domini factum fuerat. » Horum trium attendens testimonium ipse adversariis suis dicebat : « Si ego testimonium perhibeo de me (Joan. v), » ubi subintelligendum est, sicut solent homines de semetipsis testimonium perhibere, et per inanem gloriam semetipsos commendare, « testimonium meum non est verum. Alius est qui testimonium perhibet de me, et scio quia verum est testimonium, quod perhibet de me. Vos misistis ad Joannem, et testimonium perhibuit veritati. Ego autem non ab homine testimonium accipio, ego autem habeo testimonium majus Joanne

590 voluit, non species columbæ, sed species ignis apparuit. « Cum enim pergerent et incedentes sermocerant, videlicet Elias et Eliseus, ecco currus igneus, et equi ignei diviserunt utrumque, et ascendit Elias per turbinem in cælum (IV Reg. ii). » Neque hic, neque illic ipsa Spiritus sancti substantia visa est mortalibus aut videri potuit ; sed ubi et quomodo voluit, competens operationis vel præsentia suæ signum dedit, ita ut nusquam super ipsam Dominum in specie ignis, nunquam super aliquem sanctorum in specie columbæ visus sit. Quare ? Videlicet quia divina natura, quæ vel cujus plenitudo in isto Filio hominis Jesu Christo corporaliter inhabitat (Coloss. ii), satis per semetipsam fervida est, juxta illud : « Etenim Deus noster ignis consumens est (Deut. iv), » et ideo nobis expediebat ut fortitudinem ejus pietas temperaret, et hæc congrue per speciem columbæ, significata est. Porro nostra, id est humana natura per semetipsam tepida, imo et nimis frigida est, juxta illud : « Et quia superabundavit iniquitas (Rom. v), refrigescet charitas multorum (Matth. xxiv), » et ideo expediebat homines Dei zelo bono calefieri, qui videlicet zelus congrue significatus est per speciem ignis. Nullo libentius modo illud intellexerim, quod et Joannes apud Lucam dicit : « Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igni (Luc. iii). » Et Esaias : « Si abluerit, inquit, Dominus sordem filiarum Sion, et sanguinem ejus laverit de medio ejus in spiritu judicii et spiritu ardoris (Isai. lv), » quam ut duo data Spiritus sancti, duabus dictionibus istis potem significari « in Spiritu sancto et igni » sive « in spiritu judicii et spiritu ardoris. » Iste namque unus idemque Dominus et Spiritus sanctus est et ignis, unus idemque et spiritus judicii et spiritus ardoris ; « judicii, » inquam, id est discretionis, quia fidelem ab infideli discernens, remissionem peccatorum per fidem tribuit, quod est datum primum ; « ardoris » autem, quia purgatum a peccatis hominem deinde boni zeli igne accendit, quod est datum secundum. Utroque dato perficitur atque consummatur baptismus Christi, cum aqua quæ de latere ejus exivit, et ideo Joannes, cum de semetipso dixisset : « Ego baptizo vos in aqua, » continuo, ut declararet quanto melior baptismo suo foret baptismus Christi, « ipse, inquit, vos baptizabit in Spiritu sancto et igni (ibid.). » Hanc Joannis, imo suam vel patris promissionem ipse Dominus ante passionem suam confirmare solebat apostolis suis, sicut post resurrectionem suam eum commemorasse Lucas hoc modo describit : « Et convalescens præcepit eis, ab Hierosolymis ne discederent, sed exspectarent promissionem Patris, quam audistis, inquit, per os meum ; quia Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies (Act. 1). »

(*ibid.*). » Hæc et cætera adversus malitiosam iflorum invidentiam dixit, qui accipere nolentes, et se scire dissimulantes testimonium Dei, qui in testificando non potest falli, et cujus testimonium ex manifestis operibus poterat cognosci, miserunt ad Joannem hominem, quem sperabant posse falli; at ille non falsus est, sed testimonium perhibuit veritati. Tunc utique miserunt ad eum, sperando eum posse falli et agere, volendo ut posset falli, quando facta est quæstio ex discipulis Joannis, cum eis scilicet Judæis de purificatione, et venerunt ad Joannem, et dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, et omnes veniunt ad eum (*Joan. iii.*). » Idcirco namque sic incoeperunt, ut invidiæ aut zeli flamma trerent animam Joannis, atque ita confortatus illis, id est invidens factus cum invidis, diceret aliquid quod esset contrarium veritati. At ille testimonium perhibuit veritati, et non potest, inquit, homo accipere quidquam, nisi fuerit ei datum de celo (*ibid.*), » etc., usque et qui crediderit in Filium, habet vitam æternam, qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum (*ibid.*). » Magnitudo testimonii, et ex specie columbæ, et ex eo quod cum dixisset Pater: « Tu es Filius meus dilectus, » addidit, et in quo mihi bene complacui, » reverenter debet agnoscere. Nam species columbæ, id est Spiritus sanctus, descendens et manens super eum in specie columbæ hoc testificatur, quia et in ipso habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter, » sicut columba totum quiddam est, cui pars corporis nulla deest.

Et hoc dictum, et in quo mihi bene complacui, » **591** hoc testificatur, quia talis hic Filius sola et unica Dei Patris gloria est, et vere in isto solo gloriatur cunctorum mirabilium honorumque omnium mirabilis operator Deus, quia tale nihil fecit, quale est isto Filius, secundum divinitatem increatus, secundum humanitatem creatus et factus. Cum nondum esset homo factus, erat ut nunc est, et imago Dei invisibilis primogenitus omnis creaturæ, et in ipso, ait Apostolus, condita sunt universa in cælis et in terra, visibilia et invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates. Omnia per ipsum et in ipso creata sunt, et ipse est ante omnia, et omnia in ipso constant (*Coloss. i.*). » Ubi homo factus est, ex tunc et ipse est, ait idem Apostolus, caput corporis ecclesiæ, qui est principium primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primatum tenens, quia in ipso complacuit, omnem plenitudinem divinitatis corporaliter habitare, et per eum reconciliari omnia in ipso, pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quæ in terris sunt, sive quæ in cælis (*ibid.*). » Recte igitur Pater gloriosus et hic dicit, et in quo mihi bene complacui, » et eundem in psalmo gloriam suam appellat, dicens ad eum: « Exsurge, gloria mea (*Psal. cvii.*). » De manifestatione ejus hæctenus pro posse dictum est. Manifesta-

A status autem, quo vel quasi ordine procedere incœpit.

CAP. IV.—« Tunc Jesus, ait evangelista, ductus est in desertum a Spiritu, ut tentaretur a diabolo, et cum jejunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus postea esuriit. » Ecce quale, quam pulchrum medicantis divinitatis consilium, ut duceret hunc secundum hominem in desertum ad jejunandum, et ad tolerantiam tentationum, et non jam in paradysum ad manducandum, ubi posuerat hominem primum. Dubitandum est super hoc a quibusdam, propter hoc quod subditur: « Assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem. » Et rursum: « Assumpsit eum in montem excelsum. » Sed vere et absque ulla quæstione convenienter accipitur, ut a sancto Spiritu in desertum ductus credatur, ut illic eum suus Spiritus duceret, ubi hunc ad tentandum malignus spiritus inveniret, et eisdem modis a secundo homine vinceretur, quibus primum hominem se vicisse gloriabatur. Contra primum quippe hominem parentem nostrum in tribus se tentationibus erexit, quia hunc, videlicet gula, vana gloria, avaritia tentavit, et tentando superavit: sed eisdem modis, ut jam dictum est, secundo homini tentato succubuit. Igitur ipse Dominus Deus, qui tulit hominem, quem formaverat, et posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur et custodiret illum, præcepitque ei dicens: Ex omni ligno paradisi comede, de ligno autem scientiæ boni et mali ne comedas (*Gen. ii.*); permisitque eum tentari, ut manifesta fierent et angelis et omnibus superventuris sæculis quæ erant in corde ejus, ipse hunc hominem secundum, quem de ventre virginæ formaverat, tulit, sive ut alius evangelista scripsit, et expulit in desertum (*Marc. i.*),—« expulit, » inquam, tanquam reum, et illius primi hominis portantem reatum, quia et ipse posuit in eo iniquitates omnium nostrum (*Isai. lxi.*), » ut inciperet vapulare jejunando quidquid in illo uno comedente peccaverunt. Perpulchrum est collationem facere illius primi hominis et secundi in eo quod ille positus fuit in loco amœnitatis et satietatis, et excepto uno ligno appositæ sunt ei omnes deliciae paradisi, et tamen in illa tali et tanta satietate, de gula in uno tentatus tam facile succubuit. Hic autem expulsus est in locum horroris et vastæ solitudinis et quadraginta dierum jejunium impositum est ei. Quo peracto, esuriit; et tamen in illa esurie de necessario pane tentatus, tentationi non succubuit, ut utiliter demonstraret insidiatori per miracula sua, quod esset Filius Dei, unde postmodum plenius dicendum erit. Perpulchra, inquam, ut jam dictum est, collatio ex comparatione hujus secundi et illius primi hominis. Verumtamen quoniam non solum illud originale peccatum, verum etiam actuales et Deus posuit in eo iniquitates omnium nostrum, » et ipse puer ille est, de quo propheta prædixerat, et quis puer Israel est, et ego dilexi eum (*Ose. xi.*), et ex Ægypto vocavi Filium meum, » cujus prophetici præconii præsens evangelista superius meminit, libet latius explanare sacramentum hoc tentationum, quas pro nobis puer

iste sustinuit; et quia tres fuerunt tentationes, singularum causas sive rationes, per ordinem de sacris proferre Scripturis. Igitur vocatus ex Ægypto puer Israel, Filius Dei, Dominus Jesus, postquam nabitavit Nazareth, ubi et nutritus est, postquam aquas baptismi transiit, ductus est in desertum a spiritu, et cum jejunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus, tentatus et ipse, et fidelis inventus est in tribus tentationibus, ut patrum suorum, filiorum Israel, totidem et easdem tentationes vacuaret atque deleret: qui educti de terra Ægypti, postquam aquas maris Rubri transierunt, quadraginta annis per desertum circumducti sunt et tentati sunt, quia tentaverunt et infideles inventi sunt. Easdem et totidem fuisse tentationes illorum: quas et quot puer iste jam dictus sustinuit, puer Israel quem ego dilexi, ait in Propheta Dominus, ex ordine per Scripturam demonstrandum est.

Prima fuit tentatio de panibus, sicut scriptum est: « Et murmuravit omnis congregatio filiorum Israel contra Moysen et Aaron in solitudine. Dixeruntque ad eos filii Israel: Utinam mortui essemus per manum Domini in terra Ægypti, quando sedebamus super ollas carniū, et comedebamus panes in saturitate. Cur eduxistis nos in desertum istud, ut occideretis omnem multitudinem fame. Dixit autem Dominus ad Moysen: Ecce ego pluam vobis panes de cœlo (*Exod. xvi.*), » etc. Tentatio fuit hæc non fidelium, sed infidelium: non quia panem petierunt, sed quia male et absque fide petierunt. Hinc est illud, salvo sacratione intellectu, « et tentaverunt Deum in cordibus suis, ut peterent escas animabus suis, et male locuti sunt de Deo; dixerunt: Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto? Nunquid panem poterit dare, aut parare mensam populo suo? » (*Psal. lxxvii.*) Quia sic tentaverunt, idcirco tentati sunt in eo ipso, in quo tentaverunt. Cum enim dixisset Dominus: « Ecce ego pluam vobis panes de cœlo, egredietur populus et colligat quæ sufficiant per singulos dies, » subjunxit atque ait: « ut tentem eum, utrum ambulet in lege mea an non. Die autem sexta parent quod inferant, et sit duplum quam colligere solebant per singulos dies. » Quod cum fecissent, duobus modis comprobatum est quod in lege Dei non ambularent, quia, cum dictum esset eis, « nullus relinquat ex eo in mane, non audierunt, sed dimiserunt quidam ex eis usque mane et scatere cepit vermibus atque computruit. » Item, cum dictum esset eis, « Sabbatum Domini est, idcirco non inveniatur, » nihil minus ingressi sunt ut colligerent, et non invenerunt. « Dixit autem Dominus: Usquequo non vultis custodire mandata mea, et legem meam? » Sic insipiens populus ille per hoc vitium, scilicet per gulæ intemperantiam deliquit, et si recte consideres, pestis ista, scilicet vitium gulæ, permaxima est vexatio generis humani, ex qua suboriuntur plurima sæva atque mortifera vitia carnis, et hæc iniquitas **592** accidit ex radice peccati, quo primus homo, de quo supradictum est, vetitum lignum momordit. Quomodo iste puer Israel nostrum

A hoc vitium in semetipso punivit et emendavit? Primum « quadraginta diebus, et quadraginta noctibus jejunavit, » et deinde cum esuriret, comedere noluit ad suggestionem tentatoris. « Quadraginta, inquam, diebus, et quadraginta noctibus jejunavit, » et ulterius sive diutius jejunando illum affligi, nimis fuisset severitatis. Dicit enim sacra lex, cui per omnia Deus homo factus obedire dignatus est: « Sin autem judices eum qui peccavit, dignum viderint plagis, prosternent et coram se facient verberari. Pro mensura peccati erit et plagarum modus, ita duntaxat ut quadragenarium numerum non excedat, ne fœde laceratus ante oculos tuos habeat frater tuus (*Deut. xxv.*). » Unus idemque puer iste sæpe dictus, scilicet Christus et Judex erat et quasi reus, et coram judicante divinitate sibimet insita vera humanitas ejus prostrata, jejuniorum plagis verberabatur, non quia peccaverat, sed quia peccata gulæ nostræ super se susceperat. Ulterius non debebat extendi jejunium, quia, sicut jam dictum est, sacra jubebat lex ut plagarum modus quadragenarium non excederet numerum. Itaque humilitatem flagellati jam debuit gloria sequi; non gloria inanis, sed gloria vera, gloria Dei. Inanis gloria fuisset, si secundum suggestionem tentatoris fecisset, dicentis: « Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant (*Joan. ii.*). » Forte enim putas quia gloriam suam manifestavisset, si ad ejus dictum lapides facti fuissent panes, sicut in eo gloriam suam postmodum manifestavit, quod ad ejus

B nutum aqua in vinum conversa est; sed non ita est. « Ubi enim hoc fecit initium signorum, et sic manifestavit gloriam suam (*ibid.*); » non gloria fuit inanis, sed gloria cum fructu, quem videlicet fructum protinus evangelista præsentat, dicens: « Et crediderunt in eum discipuli ejus (*ibid.*). » Nunquid crederet in eum tentator insidiosus, adversarius antiquus, si lapides convertisset in panes? Dicit aliquis: Nobis ad fidem vel ad cognoscendam Dei gloriam profuisset, qui legeremus si ita factum fuisset. Imo magis hoc nobis gloriam Dei prodest quod legimus, quia testimonium sææ divinitatis Dei Filius diabolo communicare dedignatus, hoc potius respondit: « Scriptum est: Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. » Et remoto diabolo a participatione sive præsentia refectionis, « accesserunt angeli et ministrabant ei. » Scriptum est autem taliter in libro Deuteronomio: « Adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per desertum, ut affligeret te atque tentaret, et nota fierent quæ in tuo animo versabantur, quia non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod egredietur, ex ore Dei (*Deut. xviii.*). »

Secunda tentatio fuit afflictio sitis et penuria aquæ de qua sic scriptum est: « Igitur profecta omnis multitudo filiorum Israel de deserto Syn per mansiones suas, juxta sermonem Domini castrametata est in Raphidim. Ubi non erat aqua ad bibendum populo. Qui jurgatus contra Moysen, ait: Da nobis aquam ut bibamus (*Exod. xvii.*), » etc., usque

et vocavit nomen loci illius, *tentatio*, propter jur-
 gium filiorum Israel, et quia tentaverunt Domi-
 num, dicentes: Estne Dominus in nobis, an non? »
(Ibid.) Ita miro modo populus et tentabat et tenta-
 batur, et idcirco quia tentabat, justo judicio tenta-
 batur. Nam quod populum tentaret Dominus, Moses
 loco supradicto testatur, « ut affligeret te, inquit,
 atque tentaret Dominus Deus tuus, et nota fierent,
 quæ in tuo animo versabantur (*Deut. viii*). » Quod
 autem ibi quoque populus Dominum tentaverit hoc
 dicto satis innuit, « et vocavit nomen loci illius, *ten-
 tatio*, quia tentaverunt Dominum, dicentes: Estne
 Dominus in nobis, an non? » Super hac re, id est
 super penuria aquæ, non tantum semel, verum etiam
 et alia vice tentavit et tentatus est, et in illam tenta-
 tionem Moses quoque et Aaron inciderunt, ita ut di-
 cerent: « Audite, rebelles et increduli. Num de pe-
 tra hac vobis aquam poterimus elicere? Dixitque
 Dominus ad eos: Quia non credidistis mihi, ut san-
 cificaretis me coram filiis Israel, non introducetis
 hos populos in terram quam dabo cis. » Hoc fuit
 curiositatis vitium, « quia tentaverunt Dominum di-
 centes: Estne Dominus in nobis an non? » (*Num. xx.*)
 Quo modo hic sæpe dictus puer Israel super hoc vi-
 tio tentatus est. « Assumpsit eum diabolus in san-
 ctam civitatem et statuit eum supra pinnaculum
 templi, et dixit ei: Si Filius Dei es, mitte te deor-
 sum. Scriptum est enim: Quia angelis suis manda-
 vit de te, et in manibus tollent te, ne forte offendas
 ad lapidem pedem tuum. Ait illi Jesus: Scriptum
 est: Non tentabis Dominum Deum tuum. » Hoc ite-
 dem, sicut et primum responsum, scriptum est in
 libro Deuteronomii: « Non tentabis, ait Moses, Do-
 minum Deum tuum (*Deut. vi*), » statimque subjun-
 git, « sicut tentasti in loco tentationis (*ibid.*); » qui
 videlicet locus non alius intelligendus est, nisi ille
 jam dictus, de quo ait: « Et vocavit nomen loci
 illius *tentatio*, quia tentaverunt Dominum, dicentes:
 Estne Dominus in nobis, an non? » (*Exod. xvii.*)
 Sane quod hic dicit: « Scriptum est: non tentabis
 Dominum Deum tuum; » et postmodum: « Scri-
 ptum est, ait: Dominum Deum tuum adorabis, et
 illi soli servies, » non sic accipiendum est, tanquam
 ipse diabolus corrigere voluerit, et sic eum docere,
 ac si diceret: O diabole, noli me tentare Dominum
 Deum tuum, quia Scriptura tibi contradicit, et ab
 hoc te compescere intendit; tu mihi dicis: « Hæc
 omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me, » sed tu
 potius me Dominum Deum tuum adorare debes, quia
 Scriptura dicit tibi: « Dominum Deum tuum ado-
 rabis, et illi soli servies. » Hoc vel suspicari nimis
 absurdum est. Nunquid enim Deus aut Dei Filius,
 diaboli Deus aut Dominus vocari dignatur? Absit
 hoc! Magnæ namque est gratiæ, Dominum Deum
 Creatorem omnium velle cujuspian vocari Deum.
 Hinc Apostolus cum de fide patrum multa fuisset
 præclare locutus: « Fide, inquit, qui vocatur
 Abraham obedivit in locum exire, quem accepturus
 erat in hæreditatem, et exiit, nesciens quo iret (*Hebr.*

A xi), » etc. Interea sic intulit: « Ideo non confundi-
 tur Deus vocari eorum Deus, paravit enim illis civi-
 tatem (*ibid.*). » Si nec diaboli confunditur vocari
 Deus aut Dominus, quæ gratia vel quæ beatitudo
 resonat in hoc dicto de patribus, « ideo non confun-
 ditur Deus, vocari eorum Deus? » Cum igitur dicit
 diabolo: « Scriptum est: Dominum Deum tuum ado-
 rabis et illi soli servies; » — cum, inquam, dicit:
 « Scriptum est, » subaudiendum est homini, quia re-
 vera non diabolo sed homini scriptum quidquid lo-
 quitur aut præcipit lex. Est ergo sensus: Nec ego
 homo, nec quisquam alius homo tibi aurem præbere
 debet, ut Dominum Deum suum tentet, sive ut ca-
 dens, o diabole, te adoret, sed audire debet vocem
 Scripturæ dicentis: « Non tentabis, » et solum « Do-
 minum Deum tuum adorabis. »

B
 Tertia tentatio fuit illius populi, qui quoniam ten-
 taverat, jure debebat tentari, ubi Aaron quoque in
 tentationem incidit, ut contra hoc dictum legis
 faceret: « Dominum Deum tuum adorabis, et illi
 soli servies. » Nam sicut puer aliquando volun-
 tati suæ dimittitur, ut remoto magistro
 593 sive pædagogo pareat ex occasione licentiæ,
 quale sit studium ejus; ita dimissus sibi est idem po-
 pulus, ascendente Mose in montem, ubi et fuit qua-
 draginta diebus et quadraginta noctibus, et non fue-
 rat præfinitum quando foret reversurus. Tunc illud
 contigit, quod Scriptura refert: « Videns autem po-
 pulus, quod moram faceret descendendi de monte
 Moses, congregatus adversus Aaron ait: Surge, fac
 nobis deos, qui nos præcedant. Mosi enim huic viro,
 qui nos eduxit de terra Ægypti, ignoramus quid ac-
 ciderit (*Exod. xxxii*). » Tunc revera populus ceci-
 dit, et in forma vituli diabolus adoravit, et quis
 non audivit, quis legendo admirari non potuit quam
 pertinax, quam pronus in illo tali casu suo semper
 fuerit? Sed venit hic alter Israel, qui legem solus
 implet, qui cuncta faceret præcepta justitiæ quæ
 præcepit lex. Unde notandum quia cuncta, quibus ten-
 tatore relidit, testimonia tantum de Deuteronomio
 sumit, quod videlicet Deuteronomium quod dicitur,
 hoc est, secunda lex, sicut et ipse alter sive se-
 cundus Israel dicitur et est, juxta illud propheti-
 cum (cujus et hic evangelista meminit, et nos in lo-
 cis suis tractavimus) testimonium, « quia puer Israel
 est, et ego dilexi eum, et ex Ægypto vocavi filium
 meum (*Osee xi*). » Ergo iste alter sive secundus est
 Israel, post illum Israelem patrem duodecim tribuum
 qui primitus in Ægyptum descendit, et multitudi-
 nem Israeliticam, quæ inde ascendit: et hæc secun-
 da lex huic maxime posita est. Nam illi prævarica-
 tori populo Israel posita est lex cæremoniarum car-
 nalium, quarum circa ritum cæteri versantur Mosi
 libri. In isto libro Deuteronomii, id est secundæ legis,
 fere nihil de cæremoniis agitur, sed cuncta sunt præ-
 cepta justitiæ, præcepta charitatis: et cuncta fere
 ad personam numeri singularis familiariter dicuntur,
 ea quæ spiritualia continent mysteria vitæ et salutis,
 et sic Israel compellatur quasi unus homo, quia hic

vere futurus erat unus homo, qui fideliter et perfecte cuncta persolveret quæcunque Deo debet homo, et hic est verus Israel, vere directus cum Deo. Exempli gratia: « et nunc, Israel, quid Dominus Deus tuus petit a te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum, et ambules in viis ejus, et diligas eum, ac servias Domino Deo tuo in toto corde tuo, et in tota anima tua, custodiasque mandata Domini, et cæremonias ejus, quas ego hodie præcipio ut bene sit tibi? » (*Deut. x.*) Hæc et his similia, quæ tam familiariter et sic dicuntur, quasi uni, iste unus bene audit, et bene implevit, eademque tentationes, in quibus ille prior Israel, id est populus Israel, pro parte reprobatorum inventus est infidelis, et etiam pro parte electorum reprobatus vix parumper fidelis: eandem, inquam, iste sustinens inventus est fidelis (*Eccli. xlii*), sic præsens testatur locus Evangelii, unde et completa est illi fides conventionis, quam innuens, cum dixisset, « ut custodias quæ ego hodie præcipio (*Deut. xxviii*), » protinus addidit, « ut bene sit tibi (*ibid.*). » Porro illa ostensio diaboli qualis putas existit? Qualiter omnia regna mundi et gloriam eorum homini diabolus simul ostendere potuit, et, ut ait Lucas, « in momento temporis? » (*Luc. iv.*) Neque enim natura rerum sive oculorum hoc admittit, ut de monte quolibet, quantumvis excelso, cuncta terræ regna regnorumque omnium gloria simul et in momento possit ab homine perspicere. Nihil tale uspiam sacra Scriptura gestum meminit, quin quod beatus papa Gregorius (*Dialog.*, lib. ii, cap. 35) de uno vitæ venerabilis viro, nomine et gratia Benedicto, refert, quia, dum quiescentibus fratribus instans vigiliis nocturnæ orationis tempora prævenisset, ad fenestram stans et omnipotentem Dominam deprecans, subito vidit factam lucem desuper cunctas noctis tenebras effugasse tantoque splendore clarescere, ut diem vinceret lux illa, quæ inter tenebras radiasset. Mira autem valde res in hac speculatione secuta est, quia sicut post ipse narravit, omnis etiam mundus, velut sub uno solis radio collectus ante oculos ejus adductus est. Verum illa res admirationem habet aliam, quia, sicut jam dictum est, animæ videnti Creatorem angusta est omnis creatura, et quod ante illius sancti oculos collectus fuisse mundus dicitur, hoc egit cum homine omnipotens Deus, et non cælum et terra contracta est, sed videntis animus dilatatus est, qui in Deo raptus, videre sine difficultate potuit omne quod infra Deum est. Cum hæc dicit, addens etiam hæc: In illa ergo hæc, quæ exterioribus oculis fulsit, lux interior in mente fuit, quæ videntis animum, quia ad superiora rapuit, ei quam angusta essent omnia inferiora monstravit; cum, inquam, hæc dicit palam astruit, quia prospectus ille mentis magis quam oculorum fuit. Illud mirantes veneramus, quod egit cum homine omnipotens Deus; de isto vero quid dicemus quod circa hominem Deum Dei Filium tentator egit diabolus? Si qua vobis Scriptura narraret similiter eam fecisse circa quemlibet hominum, ut in momento temporis mundum illi ostenderet univer-

A sum, non dubitarem dicere ostensionem spiritualis nequitie visumque fuisse phantasticum. Nunquid et hunc hominem, quem explorabat utrum esset Filius Dei, per suas phantasias diabolus est ausus aggredi? Animus fidelis hoc vel cogitare perhorrescit. Sed ne abhorrescas, quia quanto major tentatoris injuria, tanto gloriosior victoris patientia. Confer phantasias ejusmodi cum phantasiis quas patimur, quoties tentamur « omni quod in mundo est, ex concupiscentia carnis, et concupiscentia oculorum, et superbia vitæ (*I Joan. ii*). » Quotus quisque nostrum est, qui non in tentatione qualicunque concupiscentie lenocinio mulceatur, forte etiam invitus? Nec mirum: nam nos phantasias intus patimur, ejusmodi autem phantasie quæ de foris veniunt vel foris sunt, aliquando non solum non delectant, verum etiam sensibus corporis molesta sunt; et si a tentatore huic Filio hominis adductæ sunt, indubitanter absque peccato ejus, et accesserunt et recesserunt, ut dicas cum Apostolo, « tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato (*Hebr. iv*). » — Cum autem audisset Jesus quod Joannes traditus esset, recessit in Galilæam, et relicta civitate Nazareth, venit et habitavit in Capharnaum maritimam in finibus Zabulon et Nephtalim ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam: Terra Zabulon et terra Nephtalim, via maris trans Jordanem Galilææ gentium. Populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam, et sedentibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis (*Isa. ix*). Exinde cœpit Jesus prædicare et dicere: Poenitentiam agite, appropinquavit enim regnum cælorum. » Quoad Joannes prædicavit, nequaquam Jesus publicæ prædicationis officium subiiit, sed postquam in traditione ejus clausum est os prophetarum et legis: omnes enim prophete et lex usque ad Joannem prophetaverunt; tunc demum id quod prophetatum fuerat successit, id est Evangelium Christi effulsit. Fecerat quidem aliqua, jamque habebat discipulos, et docebat eos, sicut evangelista Joannes latius meminit, feceratque signa multa coram discipulis suis, quorum fuit initium, quod aquas in vinum vertit (*Joan. ii*); et de quibus idem evangelista dicit, quia, « cum esset Hierosolymis in Pascha, in die festo, multi crediderunt in nomine ejus, ex quibus Nicodemus (*ibid.*); nemo enim, inquit, potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo: et nondum missus fuerat in carcerem Joannes (*Joan. iii*), » sed, sicut jam dictum est, nequaquam publicum prædicandi officium subierat, 594 neque ipsos discipulos qui ad eum venire et audire cœperant, ad hoc vocaverat, ut relictis omnibus ipsum sequerentur. Ab eo præsens evangelista narrationem suam inchoat quod in Galilæam Jesus recessit, prætermittens, « cum autem audisset, quod Joannes traditus esset. » Præter sensum supradictum, hoc etiam in hac temporis designatione considerandum est quod exemplo suo docuit, sicut per Apostolum suum dicturus erat, « nemini dandam ullam offensionem (*II Cor. vi*), » quia videlicet offendebantur

qui offendi volebant, scilicet maxime Pharisei qui spernebant consilium Dei, non baptizati baptismo Joannis (*Luc. vii.*), et hoc optabant existimari quod inter Jesum et Joannem, et inter discipulos eorum per contentionem et per inanem gloriam fieret aliquid. Hinc est illud apud evangelistam Joannem: « Facta est ergo quaestio ex discipulis Joannis cum Judæis de purificatione, et venerunt ad Joannem et dixerunt ei: Rabbi qui erat tecum trans Jordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, et omnes veniunt ad eum (*Joan. iii.*). » Item post aliqua: « Ut ergo cognovit Jesus, quia audierunt Pharisei, quia Jesus plures discipulos facit, et baptizat, quam Joannes quanquam Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus (*Joan. iv.*). » Utrumque ergo rationabiliter observatum est in eo quod non nisi postquam Joannes traditus est prædicare cepit Jesus, scilicet ut et ordinate legi et prophetis quorum Joannes finis erat, Evangelium succederet, et in quantum fieri poterat, quod ex ipso erat, « nemini ullam offensionem » daret. Quæ autem causa fuerit ut secedens in Galilæam tam cito relicta civitate Nazareth, veniret et habitaret in Capharnaum, Lucas manifestius enarrat. Dicebant enim illi: « Nonne hic est filius Joseph? Et repleti sunt, ait, omnes in Synagoga ira: et surrexerunt, et ejecerunt illum extra civitatem, et duxerunt eum usque ad supercilium montis, supra quem civitas illorum erat ædificata, ut præcipitarent illum. Ipse autem transiens per medium illorum ibat; et descendit in Capharnaum civitatem Galilææ, ibique docebat (*Luc. iv.*). » Hoc ita factum est ut adimpleretur, ait, quod dictum est per Esaiam prophetam: Terra Zabulon et terra Naphtalim, » etc. Hoc taliter per prophetam dictum est: « Primo tempore alleviata est terra Zabulon et terra Naphtalim, et novissimo aggravata est via maris trans Jordanem (*Isa. ix.*). » Quid est quod sumptum testimonium non ad integrum scripsit? Duae namque omisit partes præcipuas, « primo tempore alleviata est, et novissimo aggravata est. » Quid, inquam, est, quod istas partes omisit? Videlicet, quia non erat hoc in intentione, seu voluntate prædicantis, et evangelizantis, ut primo tempore alleviata terra illa, novissimo aggravaretur, id est ut presentis Domini prædicatione, et miraculis illustrata Judæa, tandem assumpti in cælum Evangelium repelleret et vitæ æternæ indignam se judicaret. Futurum quidem erat, et idcirco Esaias, revelante spiritu prophetico, prædixerat, quia sic futurum erat: verumtamen non ea Dominus intentione illud prædicare cepit, ut novissimo tempore, id est consummatis omnibus salutis nostræ sacramentis, Judæa cor suum aggravaret ac repelleret verbum fidei. Testes sunt illæ lacrymæ, testis illa lamentatio videntis civitatem et flentis super eam, quia voluntatis ejus non fuit, quod illa taliter cor suum aggravavit, quod tempus visitationis suæ cognoscere noluit (*Luc. xix.*). Hoc solum erat in intentione prædicantis, « illuminare, » ut Zacharias quoque cecinit, « his qui se-

A debant in tenebris et in umbra mortis ad dirigendos pedes nostros in viam pacis (*Luc. i.*). » Recte igitur providus evangelista solum hoc in intentione ejus fuisse significavit, dicendo, « ut impleretur quod dictum est per Esaiam prophetam, » etc. Terram Zabulon et Naphtalim, viam maris trans Jordanem propheticus spiritus opportune in tanta re declamavit, quia videlicet nonnihil pertinuit ad felicitatem nuntii tam boni, nominare locum, unde primo auditum fuerit, quod omnes sancti tanta expectabant attentione, quantam insinuare contendit in eodem propheta mirabilis eloquentia sanctæ sapientiæ, dicendo: « Et elevate signum ad populos, ecce Dominus auditum fecit ab extremis terræ (*Isai. lxii.*). » Puta, vel ipsum Joannem, qui tunc traditus erat mox, ut postmodum decollatus est, ad inferos properando signum elevasse ad omnes sanctos, qui hunc expectabant ab origine mundi in tenebris et in umbra mortis, et dixisse: « Ecce Dominus auditum fecit a terra Zabulon, et a terra Naphtalim, et a via maris trans Jordanem Galilææ, » id est secus mare Galilææ. Sicut alio jam loco dictum est, non solum illud tantillum, quod evangelista de prophetis præscribit testimonio, respicere debet lector studiosus, sive auditor attentus; verum etiam illa quæ assumptis adhærent capitulis, quæ præcedunt sive quæ sequuntur, velut si domum, quæ forte per industriam absque fenestris subobscura facta est lucerna intromissa videre debeas, qualis sit intus, qualis sit situs in medio vel in circuito ejus, et quidem sicut evangelistæ, quoniam brevitate opus erat, amplitudinem testimoniorum vel scribere non vacavit; ita et nobis, quia forte fastidiosum fieret opus, non vacat cuncta prosequi, quæ ipse brevi significatione illustravit: verumtamen in aliqua parte eorum, libet aliquantisper immorari. Præmisso, « populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam (*Isa. ix.*), » subinde idem propheta inter cætera, dicit: « Jugum enim oneris ejus et virgam humeri ejus, et sceptrum exactoris ejus superasti, sicut in die Madian. Parvulus enim natus est nobis, filius datus est nobis (*ibid.*). » Onus sive « jugum oneris ejus, » scilicet populi qui ambulabat vel sedebat in tenebris, peccatum erat; « virga humeri ejus, » peccatum erat; « exactor ejus, » diabolus erat; « sceptrum exactoris illius, » jus vel principatus mortis erat. Quomodo hæc, Domine, superasti? Nimirum novo genere prælii, « sicut in die Madian, id est secundum mysticam similitudinem prælii, quo, sicut habemus in libro Judicum, dux Gedeon cum trecentis viris superavit Madian. Non enim sic in illo die pugnatum est, sicut ante vel post pugnaverunt cæteri duces, judices et reges Israel; « sed divisit trecentis viris in partes tres, dedit tubas in manibus eorum, lagenasque vacuas ac lampades in medio lagenarum. Cumque per gyrum castrorum in tribus personarent locis, et hydria confregissent, tæuerunt sinistris manibus lampades, et dextris sonantes tubas, clamaveruntque: Gladius Domini et Gedeonis! Omnia itaque

castra turbata sunt, immisit Dominus gladium in A
 omnibus castris, et mutuo sese detruncabant. Præ-
 dixerat autem eis Gedeon: Quod me facere videritis, hoc facite (*Judic. vii*). » Secundum similitudinem illius prælii pugnare debere a tempore evangelicæ prædicationis, et regnum exactoris diaboli superandum esse propheta prædixit. Quam ob causam? « Parvulus enim, inquit, natus est nobis, filius datus est nobis. » Antequam parvulus iste nasceretur nobis, antequam filius iste daretur nobis; non solum licitum, verum etiam laudabile erat regibus, sacerdotibus, prophetis, patriarchis ferro dimicare et sanguine præliari, sicut fecit David, sicut fecerunt insignes Machabæi contra gentes, quæ contendebant exterminium facere Israeliticæ gentis, agente spiritu diaboli, ut exinaniretur verbum promissionis, ut non esset unde parvulus iste nasceretur nobis, sicut patribus, primoque **595** *fidei* Abrahamæ fidelis Deus repromisit. At nunc, quoniam « parvulus jam natus est nobis, quoniam filius datus est nobis, parvulus sive filius admirabilis, consiliarius, Deus fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis, » quid opus est materialibus armis? Quid periculi est in hoc, si extirpetur arbor, quoniam fructus omnis assumptus est, et tuto repositus loco? Mutetur modus prælii et pugnetur sicut pugnatum est in diebus Madian. Sint lampades in lagenis fragilibus, in vasis fictilibus, id est dona gratiarum cœlestium in corporum mortalium membris corruptibilibus, sint et tubæ verbi Dei, quarum sonitu hostes visibiles et invisibiles terreantur. Lagenæ in sinistris, tubæ habeantur in manibus dextris, id est in minore corpora, in majore verbum Dei prædicandum habeatur, cura vel diligentia. Quid si corporum fragiles hydrisæ confringantur? Nimirum tunc amplius flammabit [*leg. flammabunt*] miraculorum clarissima luce, et martyres pretiosa morte coronati, exinde fortius præliabuntur. Fecit hoc primus ille Gedeon secundum litteram, et « quod me facere videritis, ait, hoc facite (*Judic. vii*): » fecit hoc primus iste filius hominis secundum spiritum, et « hoc est, ait, præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos, majorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis (*Joan. xv*). » Quoniam ergo sic pugnantum erat, quoniam materialis gladius jam necessarius non erat, videamus quales sibi milites sive militiæ duces elegit. « Ambulans juxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem qui vocatur Petrus et Andream fratrem ejus, mittentes rete in mare; erant enim piscatores, et ait illis: Venite post me, et faciam vos fieri piscatores hominum. At illi continuo relictis retibus, secuti sunt eum. Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Jacobum Zebedæi, et Joannem fratrem ejus in navi, cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia sua, et vocavit eos. Illi autem statim relictis retibus et patre, secuti sunt eum. » Sicut sol visu suo specularia non solum videt, verum etiam suam in illis imaginem format, et imago

A ejus ex ipsis relucet; ita quodam modo verus iste sol vidit Petrum et Andream, Jacobum et Joannem, simplices et tenebrarum partem nullam habentes, et idcirco lux ab eis comprehensa est, imago veræ hujus lucis in eorum cordibus per fidem formata est. Ista virtus tenebrarum non fuit ad comprehendendum, sed obtusa corda gerentes, repulerunt. Exempli gratia, ita ut dicerent: « Unde huic hæc omnia; et quæ est sapientia, quæ data est illi, et virtutes quæ per manus ejus efficiuntur? Nonne iste est faber, filius Mariæ, frater Jacobi et Joseph et Judæ et Simonis (*Matth. xiii*). » — « Et non poterat, ait evangelista Marcus, ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit, et mirabatur propter incredulitatem illorum (*Marc. vi*). » Et quales istos invenit aut vidit, quorum cordis puritatem, et lucidam fidem penetravit? « Mittentes rete in mare vidit eos, » sive « retia sua reficientes, erant enim piscatores. » Quare autem pauperes potius quam divites Deus elegit? Imo « quos elegit ante constitutionem mundi, quos præscivit et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui (*Rom. viii*), » quos vocare, justificare et magnificare proposuerat quare pauperes in hoc mundo nasci vel fieri voluit? Nimirum propter eruditionem ipsorum, quia videlicet conscientia paupertatis grande est instrumentum et valens documentum, ut creatura teneat vel cognoscat id quod coram Creatore perpulchrum et valde justum est, scilicet ordinem suum. Quem vel qualem ordinem suum? Profecto illum, quem Apostolus magno clamore, grandi exclamatione, nobis intimare nititur dicens: « O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus! Quis enim cognovit sensum Domini? Aut quis consiliarius ejus fuit? Aut quis prior dedit ei, et retribuetur ei? quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia, ipsi gloria in sæcula sæculorum. Amen (*Rom. xi*). » Iste est ordo legitimus, ordo necessarius, ut Creatori creatura subjiciatur, sciendo et confitendo quia ex ipso et per ipsum, et in ipso sunt omnia quæcumque bona beatus homo vel sanctus habet angelus, et ad hujus sanctæ rei cognitionem sive commonitionem multum valet, ut jam dictum est, memoria retentus priscae paupertatis caminus, de quali et filii Israel vocati sunt, et in quali Petrus et cæteri apostoli homines sine litteris et idiotæ et præterea censu pauperes inventi sunt. Quid multa? Nimirum quanto plura sancti dona Dei percepturi erant, tanto majoris conscientia paupertatis indiguerunt, ut eadem dona portarent stabiles et firmi, fundati in spiritu humilitatis. Nam « Domini sunt cardines terræ (*I Reg. ii*); pro quo in Hebræo scriptum est, ut ait beatus Hieronymus, *afflicti terræ*, « et posuit super eos orbem (*ibid.*). » Afflicto hæc humilitas est, quæ ad portandum orbem constantes eos facit et fortes. Denique quod facit in corporibus sive rebus corporalibus, ut aliud tardius, aliud citius moveatur, flante vento seu movente manu: hoc facit in mentibus humilitatis

virtus, ut succedentibus prosperis spiritualibus non extollatur animus, pristinæ paupertatis seu cuiuslibet infelicitatis sibi conscius. Orbis, quem super huiusmodi afflictos Dominus posuit, Ecclesia ipsius est, quam illis regendam commisit. Hinc est illud quod huic Simoni Petro dixit: « Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam (*Matth. xvi.*) » Super petram fidei, quam confessus est Petrus, Ecclesiam suam ædificavit, eamque regendam illi, cæterisque apostolis eorumque similibus, commisit.

Quid tandem de mutatione nominis dicemus, quam, ut supra jam dictum est, et alius evangelista scripsit manifestius, et iste non omnino tacuit, dicendo, « Simonem qui vocatur Petrus? » Quæ causa vel ratio fuit mutationis huius? Nunquid enim otiose, id est sine causa, sine ratione mutaret vocabulum hominis sapientia Dei Jesus Christus? Dum de uno querimus, alterius quoque recordemur. Qui enim dixit huic: « Tu es Simon filius Joana, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur *Petrus* (*Joan. i.*) », ipse idem quondam dixerat cuidam alteri: « Quod nomen est tibi? Illo respondente, Jacob, ait ille: Nequaquam, inquit, Jacob appellabitur nomen tuum, sed Israel (*Gen. xxxii.*) » Præter duos istos, quorum alter in Veteri, alter in Novo Testamento notissimus est, alios in sanctis non invenimus Scripturis, quorum Deus vocabula commutaverit, licet quibusdam posuerit, ut Isaac; aliis adauerit vel minuerit, ut Abram et Sarai, hunc Abraham et illam vocando Saram. Quæ igitur causa vel ratio fuit in istis mutantorum nominum? Arbitrari licet quod in ambobus mutationis nominum causa fuerit instans mutatio rerum. In illo priore, cui dictum est: « Nequaquam Jacob appellabitur nomen tuum, sed Israel, » mutandarum sententia rerum fuit hæc. « Quoniam si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines prævalebis? » (*Ibid.*) Nam contra homines prævalere, quid aliud est quam homines interficere? Ex tunc genus Jacob sive Israel non solummodo permissum, verum etiam præceptum habuit peccatores occidere, et in primis Chananæos, quos iuste terra debuit evomere. Exempli gratia: « Vade, inquit Dominus ad Saul, et percutite Amalech, et demolire universa ejus. Non parcas ei, sed interfice a viro **596** usque ad mulierem, et parvulum atque lactantem (*I Reg. xv.*) » Hoc non tantummodo permissum, verum etiam usque adeo fuit præceptum, ut, cum ille pepercisset, diceret Dominus ad Samuel: « Pœnitet me quod constituerim Saul regem, quia dereliquit me, et verba mea opere nonimplevit (*ibid.*) » Ab initio autem non ita fuit, « sed omnis qui occiderit Cain, ait idem Dominus, septuplum punietur (*Gen. iv.*) » Quomodo respondit Dominus dicentibus sibi: « Quid ergo Moses mandavit dare libellum repudii, et dimittere uxorem (*Matth. xix.*) » fere similiter respondendum est, si quæras quid Dominus homines mandavit interfici, dicendo, « quanto magis contra homines prævalebis? » Re-

spondens ait: « Quoniam Moses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras. Ab initio autem non fuit sic. Dico autem vobis quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, mœratur (*ibid.*) » In isto posteriore mutandarum sententia rerum hæc est: « Convertite gladium tuum in locum suum. Exonerat enim gladius suum, et percutiens servum principis sacerdotum, amputavit auriculam ejus (*Matth. xxvi.*) » Si ergo quæras, ut jam dictum est, quid Dominus mandavit peccatores interfici, et quid dixit, « quanto magis contra homines prævalebis; » fere similiter respondendum est, ut « de libello repudii, quoniam Dominus ad duritiam cordis hoc mandavit fieri, ab initio autem non sic fuit. » Quorum ad duritiam cordis? Nimirum hominum talium quales fuerunt Amalechitæ sive Chananæi, et cæteri quorum diabolus cor obduravit, ut non solum servirent creaturæ potius quam Creatori, verum etiam unicum cultorem Creatoris populum Israel conarentur omnibus modis aut facere conformem sibi, aut omnino extirpare radicem gentis ejusdem, ut non esset unde compleretur benedictio quam Deus Abraham repromisit, quamque exigebat ille Jacob dicendo: « Non dimittam te, nisi benedixeris mihi (*Gen. xxxii.*) » et audivit, « quoniam contra homines prævalebis. » Propter ejusmodi duritiam cordis mandavit Dominus peccatores interfici: et qui hoc fecerunt, iudices Israel, et patriarcha David, et præclari laudantur Machabæi. « Ab initio autem non sic fuit, sed quicumque occiderit Cain, septuplum punietur, ait Dominus (*Gen. iv.*) » Et nunc idem loquitur ad istum, cujus mutaverat vocabulum, significans, ut jam dictum est, mutationem rerum: « Convertite gladium tuum in locum suum. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt, » subauditur, nisi poenitentiam egerint; et apud alium evangelistam, dicentibus apostolis: « Domine, ecce gladii duo hic. Dixit eis: Satis est (*Luc. xxii.*) » Item: « Sinite usque huc (*ibid.*) » Quod prudens auditor sic intelligere debet, ac si diceret: Gladiis materialibus jam satis factum est, et in illis huc usque necessario pugnatum est, ob defensionem carnis de qua me Jesum Christum oportebat nasci: jam sinite gladios ejusmodi, et pugnite novo genere prælii, sicut pugnatum est in die Madian, id est sicut significatum est illic ubi Gedeon superavit Madian (*Judic. vii.*) De illo prælio jam superius dictum est: « Et circuibat Jesus totam Galilæam, docens in Synagogis eorum, et prædicans Evangelium regni, et sanans omnem languorem et omnem infirmitatem in populo. Et abiit opinio ejus in totam syriam, et obtulerunt ei omnes male habentes, variis languoribus et tormentis comprehensos, et qui dæmonia habebant, et lunaticos et paralyticos, et curavit eos, et secutæ sunt eum turbæ multæ de Galilæa, et Decapoli et Hierosolymis et Judæa et trans Jordanem. » Opera huiusmodi, opera pietatis, quorum hæc initia fuerunt, portendebat signum paud sive significatio

præsentia Spiritus sancti, quæ super eum apparuit, scilicet species columbæ, quæ nimirum avis naturaliter mitis est, et septem habet insignia pietatis, quæ numerare solent physici, quia sine felle est, et gemitum pro cantu habet et in foraminibus petrae sive caverna maceriae nidificare solet, et nihil vivum comedit, et grana candidiora eligit, et pullos alienos nutrit, et juxta fluentia plenissima residens, insidiosum prævidet atque effugit accipitrem. Omnium pietatis operum, quæ per hæc septem columbæ naturalia bona significantur, initia fuerunt hæc quæ hoc loco narrantur, septem comprehensa dictionibus, quæ sunt: Sanare omnem languorem, et omnem

A infirmitatem, et omnes male habentes, variis languoribus et tormentis comprehensos, et qui dæmonia habebant, et lunaticos et paralyticos. Itidem quod secuta sunt eum turbæ multæ de Galilæa et Decapoli et Hierosolymis et Judæa trans Jordanem, initium fuit populorum sive gentium multarum quæ habebant ad illum concurrere, juxta illud Isaie: « Et gentes, quæ te non noverunt, ad te current, propter Dominum Deum tuum et sanctum Israël, qui glorificavit te (Isai. LV); » et in hoc initio finem vel consummationem propositi sui meditabatur incarnata Sapientia Dei, unde adhuc plenius dicendum erit.

LIBER QUARTUS.

397 Ecclesia in Cantibus dilecti sui pulchritudinem prædicans, dicit inter cætera: « Oculi ejus sicut columbæ super rivos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, et resident juxta fluentia plenissima (Cant. v). » Quid est hoc dicere, nisi quia studia ejus, quandiu « in terra visus est, et cum hominibus conversatus est (Baruch III), » sacræ semper intendebant Scripturæ, sicut in psalmo primo prædictum fuerat, « sed in lege Domini voluntas ejus, et in lege ejus meditabitur die ac nocte (Psal. I). » Ejusmodi studia ejus Spiritum sanctum decuit ita significare, ut descenderet super eum in specie columbæ, quia in eo requieverunt omnes spirituales gratiæ, et anima ejus, apertis cunctarum gratiarum oculis, residebat juxta fluentia plenissima, id est cunctas contemplabatur, ut adimpleret Veritatis Scripturas, quicquid « de ipso in lege Mosi, et prophetis et psalmis scriptum fuerat (Luc. XXIV): » et, quod cum magna reverentia cogitandum nobis est, secundum dispositionem rerum quas meditabatur, habitum vel actiones suas disponebat exterius. Hinc est id quod post ea quæ supradicta sunt, continuo sequitur:

CAP. V. — « Videns autem turbas, ascendit in montem: et cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli ejus, et aperiens os suum, docebat eos, dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. » Futurum quippe erat, nec ipsum latebat, et hoc sine dubio meditabatur, imo « et, sicut quodam loco dixit, arctabatur usque dum perficeretur (Luc. XII), » et ut ascenderet in cælum, et ibi « sederet ad dexteram majestatis in excelsis (Hebr. I), » juxta illud: « Ascendens in cælum, captivam duxit captivitatem (Ephes. IV), » sive illud: « Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris (Psal. CXX). » Pulchre autem, quia ascensurus erat in altitudinem cæli, ipse in montem, id est excelsum terræ locum, ascendit, quem vel Thabor vel quemlibet alium in Galilæa montem excelsum oportet intelligi, quia, postquam, finivit sermones suos, statim

B sequitur: « Cum autem introisset Capharnaum, in montem ejusmodi, videns turbas, ascendit, » quia futurum erat ut, visis turbis, ascenderet, sicut jam dictum est, in altitudinem cæli. Quid enim fecit hic tota vita sua, nisi qui vidit turbas? Vidit plane, vidit turbas generis humani, et non quomodocumque vidit, sed ita ut miseriarum nostrarum caperet experimentum, juxta illud: « Quoniam ipse cognovit signum nostrum (Psal. CII), » id est ipse suscepit, et in semetipso expertus est quia fragile est mortale corpus nostrum. Ita vidit, ut miseretur; ita misertus est, ut miserias nostras consolaretur, id est beatitudinem salutis æternæ per passionem et mortem suam nobis operaretur. Hoc facto, jamque sedente eo ad dexteram Patris, accessuri erant ad eum discipuli ejus, videlicet accessu mentis et profectu fidei, perseverando in spe promissi quod promiserat eis, et « expectando promissionem Patris quam audistis, inquit, per os meum (Act. I), » et cætera. Pulchre igitur sic factum et sic dictum est: « Et cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli ejus. » Itidem futurum erat ut, illic sedens ad dexteram Patris, magis ac magis « aperiret illis sensum, ut intelligerent Scripturas (Luc. XXIV), » videlicet « docendo illos omnem veritatem (Joan. XVI), » per Spiritum sanctum quem dedit illis, sicut promiserat. Ejus rei congrua significatio est in eo quod hic ait evangelista: « Et aperiens os suum docebat eos, » et cætera. Nunc jam litteræ vel sermonis hujus serie ingressiamur. « Aperiens, inquit, os suum, docebat eos, dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. » Hujusmodi locutio sive dictio, « aperiens os suum, » in sæcularibus litteris pro vitio ducitur, et pleonasmus; id est adjectio unius verbi supervacua dicitur, ut illic: Sic ore locuta est. Neque enim quisquam loquitur nisi ore, nec aliter loqui potest, nisi aperiens os suum. Porro in sacris litteris, et maxime hic, nequaquam adjectio supervacua est, sed multum ad negotium pertinet, si illud os Domini cogites, quod

evangelistam divinum attendisse decet. Quod est illud os Domini, nisi Scripturæ per quas nobis loquitur Spiritus Domini? Istæ clausæ fuerant; clausæ, inquam, et signatæ pro ratione temporis erant, et ut clauderent eas ipsi qui scripserunt, præceptum Domini habebant, exempli gratia: « Tu autem, Daniel, claude sermones, signa librum usque ad tempus statutum (*Dan. xii.*) » Et ad Isaiam: « Liga testimonium, signa legem in discipulis meis (*Isai. viii.*) » Quomodo vel quibus Scripturæ Christum prænuntiantes, clausæ erant? Utique spiritualia sic annuntiando ut carnalia sonare viderentur, illis præcipue quorum carni subditus et terrenis cupiditatibus deditus erat animus. Exempli gratia: « Et dominabitur a mari usque ad mare, et dabitur de auro Arabiæ (*Psal. xvii.*) » Hæc et his similia Judæi legentes, aureamque et gemmatam Hierusalem terrenam, regnante Messia, se habituros sperantes, beatos putabant esse divites, cæterisque rebus vel modis prosperatos, quibus mundus inaniter gaudet. Clausum ergo os Domini, id est Scriptura quæ est os Domini, nec nisi docente ipso, poterat ejusmodi os aperiri. In aperiendo quid primum dixit? « Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. Beati qui persecutionem patientur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum. » Hoc primum cecinit canticum beatitudinis cithara gloriosa, cithara **598** sonora et dulcis, cui tota erat et est insita musica Patris, universa sapientia Dei, qui et dicebat ad eum jamdudum in Propheta: « Exsurge, gloria mea, exsurge, psalterium et cithara (*Psal. lvi.*) » Octo chordis antiquitus citharæ fiebant, et quæ per primam, eadem vox resonabat per octavam, secundum musicæ naturalem vim, quia tantum septem sunt discrimina vocum, et octava vox eadem quæ prima est, quod cantatoribus peritis, id est musicis, non incognitum est, et quod non minime delectat in ista beatitudinam cantilena, quæ prima, eadem octava sententia est, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Celebrerrima est apud doctores fere omnes decantatio hæc octo beatitudinum, nec opus est superaddere quidquam ad ipsorum tractatum, nisi hoc solum, ut ostendamus quia, sicut cætera Dominus noster, ita et hoc secundum certam locutus est auctoritatem Scripturarum. Nam quod pauperes spiritu vere beati sint, vel quod ipsorum sit regnum cælorum Abraham, Isaac, Jacob pro exemplo vel testimonio sunt, qui pauperes spiritu fuerunt, sicut enarrat sacra Historiæ textus, et memorat Apostolus. « Confidentes, inquit, quia peregrini et hospites sunt super terram. Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere, et si quidem illius meminissent de qua

exierant, habebant utique tempus revertendi; nunc autem meliorem appetunt, id est, cœlestem (*Hebr. xi.*) » Nonne hæc est paupertas spiritus, non appetere patriam in terris, et humiliter expectare repositam in cœlis in manu Dei? « Ideo, inquit, non confunditur vocari eorum Deus. Paravit enim illis civitatem (*ibid.*) » Quid aliud est illa civitas, nisi regnum cælorum? Quod mites vere beati sint, et quod ipsi possideant terram, Moses pro exemplo vel testimonio est, de quo veridica dicit scriptura: « Erat enim Moses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra (*Num. xii.*) » simulque Josue et Caleph, qui, tanquam mites, non detraxerunt terræ, quam lustraverant per quadraginta dies, sicut detraxerunt immites alii qui exasperaverunt Dominum: et idcirco non possederunt eam, sed pleni alio spiritu laudaverunt, et idcirco possederunt eam (*Num. xiii.*) Non quidem Moses possedit terram ad quam ingrediebatur Israel possidendam, terram trans Jordanem, terram Chanaan (*Num. xiv.*) sed possedit et possidet terram viventium, quam solam in spiritu Psalmista suspirans: « Credo, inquit, videre bona Domini in terra viventium. Portio mea in terra viventium (*Psal. xxvi.*) » In hoc ipso, qui terram illam Chanaan non possedit, mitis fuit, id est semetipsum non defendit, quod est mitis animi. Nam, dicente sibi Domino quod in illam terram non intraret, propter illud quod acciderat ad aquas contradictionis, continuo respondit: « Provideat Dominus Deus spirituum omnis carnis, hominem qui sit super multitudinem hanc, ne sit populus Domini, sicut oves sine pastore (*Num. xxvii.*) » Et in sua quidem causa mitis fuit, in causa vero Dei qualis fuerit, testatur zelus quo zelatus est « pro creatu vituli (*Exod. xxxii.*) » et hiatus terræ qui Dathan et Abiron absorbit, cum ille dixisset ad Dominum: « Ne respicias sacrificia eorum (*Num. xvi.*) » Quod lugentes vere beati sint, et quod ipsi consolabuntur, testantur gesta judicum, qui post Mosen et Josue fuerunt usque ad Samuel, quorum luctum atque clamorem, quo clamaverunt ad Dominum, confitentes quod propter peccata sua traditi fuissent et toties traderentur in manus gentium, gloriosæ consolationes subsecutæ sunt. Primus luctus illorum temporum loco quoque nomen dedit, sicut scriptum est: « Ascenditque angelus Domini de Galgala ad locum flentium. Cur, inquit, hoc fecistis? Cumque loqueretur angelus Domini ad omnes filios Israel, elevaverunt vocem suam, et fleverunt, et vocatum est nomen loci illius flentium sive lacrymarum (*Judic. ii.*) » Luctus ultimus luctus fuit Samuel, qui lugebat Saulem, sicut scriptum est: « Pœnitet me, ait Dominus, quod constituerim Saul regem, quia dereliquit me, et verba mea opere non implevit. Contristatusque est Samuel, et clamavit ad Dominum tota nocte (*I Reg. xv.*) » Et subinde: « Verumtamen lugebat Samuel Saulem, quoniam Dominum pœnitebat quod constitueret eum regem (*ibid.*) » Dixitque Dominus

ad Samuelem : « Usquequo tu luges, Saul (*ibid.*)? » A eos pane et aqua? » (*III Reg. xviii.*) Dicitur hic fuisse et cætera. Consolationes, quibus illi lugentes consolati sunt, tam gloriosæ fuerunt, ut illi quorum per manus Dominus clamantes ad se consolatus est, vocarentur etiam salvatores, utpote Salvatoris venturi quamdam vicem et typum gerentes, salute temporali salvando Israel (*Judic. iii.*). Ultimus Samuel lugendo talem consolationem consecutus est, ut missus a Domino ungeret David regem (*I Reg. xvi.*), et salutis temporalis ducem et salutis æternæ fontem sive originem, id est patrem Salvatoris Christi nominatum post Abraham secundum carnem. Quod esurientes et sitientes justitiam, beati sint, quod ipsi saturabuntur, pro exemplo vel testimonio sunt prophætæ vel prophetarum filii, et quique timentes Dominum, qui sub regibus Israel, Achab et Jezabel, et cæteris, qui prophetas Domini occiderunt, et altaria suffoderunt, per loca deserta diffugientes et latitantes, egestate et fame afflicti sunt, quorum Helias est notissimus, qui, propter minas Jezabel fugitans, ambulavit in fortitudine unius cibi quadraginta diebus et quadraginta noctibus (*III Reg. xix.*); de qualibus et Apostolus ingemiscens loquitur : « Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egestes, angustiati, afflicti; quibus dignus non erat mundus, in solitudinibus errantes, in montibus, in speluncis et in cavernis terræ (*Hebr. xi.*) » Vere ergo beati, de quibus ita veraciter annuntiatur, dignus enim non erat mundus. Esuriebant et sitiabant corporali esurie et corporali siti, propter justitiam esuriebant, et sitiabant spirituali esurie et spirituali siti ipsam justitiam, id est Christum quem expectabant. Etenim quid faceret esuriens et sitiens in eum qui tolleret sibi panem unicum vel potum necessarium? Utique si posset, occideret eum. Similes huic existimavit sacerdotes et prophetas Baal Helias unus vel notissimus esurientium et sitientium justitiam, id est Christum. Et idcirco occidit ex eis quadringentos et quinquaginta viros in die una, quia, quantum in ipsis erat, indignum faciebant populum Israel, cui, secundum promissionem quæ ad patres facta est (*III Reg. xviii.*), conferretur vel daretur Christus, justitia sempiterna. Hic unus vel præcipuus ex illis, postquam esurivit et sitivit mente justitiam, igneo curru raptus est, et translatus in locum ubi non esuriat neque sitiatur (*IV Reg. ii.*) : unde et pro argumento satis est ut credas verum esse quod Veritas loquitur : Beatos esse esurientes et sitientes justitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Quod misericordes vere beati sint, quoniam ipsi misericordiam consequentur, Abdias ille pro exemplo sit, qui misericors fuit et misericordiam fecit cum illis qui esuriebant et sitiabant justitiam, ut supra dictum est, fugientes persecutionem regis Achab et impiissimæ Jezabel. « Nunquid, ait ipse ad Heliam, non indicatum est tibi domino meo quid fecerim, cum interficeret Jezabel prophetas Domini, quod absconderim de prophetis Domini centum viros, quinquagenos et quinquagenos in speluncis, paverim

primum ex eis Petrum : « Converte gladium tuum A in locum suum (*Matth. xxix*). » Nusquam omnino deinceps arma belli atrectaverunt, nisi gladium illum, gladium spiritualem, qui « est sermo Dei vivus et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti (*Hebr. iv*). » Beati illi hactenus nominati, scilicet et pauperes spiritu, et mites, et lugentes, et esurientes atque sitientes, armis interdum bellicis usi sunt, et nihilominus beati fuerunt vel sunt, quoniam secundum tempus pro Domino zelabantur, et occidendo impios viam vitæ venturæ aperiebant, quæ est Christus, videlicet defendendo arborem generis sui, ne pro voluntate diaboli penitus a gentibus exstirparetur, de qua nasciturus erat fructus, sicut jam plenius alio loco diximus. « Tempus belli, dicit Ecclesiastes, et tempus pacis. Tempus occidendi, et tempus sanandi (*Eccle. iii*). » Tempus denique belli et tempus occidendi tunc fuit, magisque expediebat occidere quam occidi, quando conabatur diabolus per impios homines exterminare radicem de qua venturum sperabatur semen, quod est Christus, incipiens per Pharaonem, qui præcepit omni populo dicens : « Quidquid masculini sexus natum fuerit, in flumen projicite quidquid feminei, reservate (*Exod. i*). » Tandemque Pharaon alter quidem in persona, sed idem in malitia, persequens recedentem Israel : « Evaginabo, inquit, gladium meum, interficiet eos manus mea (*Exod. xv*). » Mitissimus quidem, ut supra jam dictum est, « erat Moses super omnes homines qui morabantur in terra (*Num. xii*), sed tamen libenter extendit manum suam severam super mare, ut reverterentur aquæ ad Ægyptios super currus et equites eorum, et pro hoc facto gloriosum Domino cantavit canticum (*Exod. xv*), et ipse pugnavit et vicit Amorrhæum, et ultus est filios Israel de Madianitis (*Num. xxi*). Cætera persequi nimis longum est. Hoc tamen erat demonstrandum quod tunc et exinde, usque dum nascente Christo promissio impleretur, tempus belli et tempus erat occidendi; et qui bellaverunt et occiderunt, merito prædicantur in Ecclesia Dei, maxime David et inclyti Machabæi. Postquam autem natus est Christus, tempus cœpit esse pacis, et tempus sanandi; quod ministerium priores susceperunt apostoli, et ecce « beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur, » ait, et utique fratres mei. « Vade, inquit, ad fratres meos, et dic eis : Ascendo ad Patrem meum et Patrem vestrum (*Joan. xx*). » Quomodo pacis inter Deum et homines ministri fuerunt? Missi a Christo resurgente a mortuis, et dicente, quod antea nusquam dixit semel et iterum ac tertio, secundum Joannem : « Pax vobis (*ibid.*). » — « Deus, aiunt, reconciliavit nos sibi per Christum, et dedit nobis ministerium reconciliationis; quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, et posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo (*II*

Cor. v), » et multa his similia. Et nota, qui in ordine beatitudinum septimo loco sabbatismus pacis est. Octava beatitudo quam dicit, « beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum, » universos complectitur, et pauperes spiritu, et mites et lugentes, et esurientes et sitientes justitiam, et misericordes, et mundicordes, et pacificos; quia videlicet omnes persecutionem passi sunt et patiuntur, quicumque illos imitari volunt. « Omnes enim, inquit Apostolus, qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patiuntur (*I Tim. iii*). » Similiter promissio, « quoniam ipsorum est regnum cœlorum, » quæ ipsa prima et octava est, cunctas interiores complectitur promissiones; quia videlicet regnum cœlorum, et terra est quam mitibus promittit « quoniam ipsi possidebunt terram; » et consolatio quam promittit lugentibus, dicendo « quoniam ipsi consolabuntur; » et saturitas quam pollicetur esurientibus et sitientibus justitiam, dicens « quoniam ipsi saturabuntur; » et misericordia quam spondet misericordibus, « quoniam ipsi misericordiam consequentur; » visio Dei, quam promittit mundicordibus, « quoniam ipsi Deum videbunt; » et gloria filiorum Dei, quam pacificis pollicetur, dicendo « quoniam filii Dei vocabuntur. » In beatitudinibus istis etsi discipulos suos qui præsentem aderant non præterivit, sed eos quoque tetigit, maxime dicendo, « beati pacifici; » non tamen sic locutus est aut ita dixit, ut enuntiaret eis qualem ad gratiam sive gratiæ gradum prædestinati fuissent atque vocati, quia non ad secundam personam verba fecit, protinus autem in sequentibus facere incipit. « Beati estis, cum maledixerint vobis et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum adversum vos, mentientes propter me. **600** Gaudete et exsultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis (*Matth. xxiii*). Sic enim persecuti sunt prophetas qui erant ante vos. Ecce de persona tertia facta conversatione ad secundam, ad eos qui præsentem aderant, discipulos suos verba facit, eosque assimilat vel coæquat prophetis, quorum utique magnum et gloriosum erat memoriale apud viventes filios, quorum patres illos maledixerunt et persecuti sunt, et plerosque ex eis etiam occiderunt. **D** Magnificencia est summi gradus et honoris optimi in hoc dicto : « Sic enim persecuti sunt prophetas qui fuerunt ante vos. » Verumtamen pro magnificencia rei parum erat hoc dixisse : sic enim fecerunt prophetis. Sed ad hoc protinus ait : « Vos estis sal terræ. Quod si sal evanuerit, in quo salietur? Ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras et conculcetur ab hominibus; vos estis lux mundi. » Quo pertinuit, sedendo in monte, statim post apertionem oris, in exordio tanti sermonis mentionem facere salis et lucis, taliter ut diceret : « Vos estis sal; vos estis lux? » Quo respexit, vel quales ad thesauros sapientiæ et scientiæ suos auditores præmittere voluit? Nimirum ad montem illum, imo ad legem sanctam et iustam et bonam, quam ipse olim

dedit in monte Sinai, ubi lux quædam apparebat, sicut scriptum est : † Jam advenerat tertius dies, et mane inolaruerat, et ecce cœperunt audiri tonitrua ac micare fulgura. (*Exod. xix.*) † Item : † Cunctus autem populus videbat voces et lampades (*Exod. xx.*) † etc. Inter illius, quæ tunc data est, legis mysticæ sacramenta, diligentissimè salem commendat. † Quidquid, ait, obtuleris sacrificii, sale condies; ne auferes sal fœderis Domini Dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatione offeres sal (*Levit. ii.*) † Tertio repetit in uno eodemque Scripturæ loco commendationem salis, ne forte primam aut secundam vicem non intellexeris, aut curæ non magnæ putes Deo esse mysterium salis. Cum igitur sedens in monte et dicturus : † Non veni legem solvere, sed adimplere, † præmittit, † vos estis sal, vos estis lux; † utique discipulos suos intelligere vult, sicut postea Spiritum sanctum accipientes et illuminati ab eo sine dubio intellexerunt quod ea quæ visa vel facta sunt in monte Sinai, cognata fuerunt his, et ad rationem pertinuerunt horum quæ facere incipiebat, sedendo in monte et docendo discipulos suos quæque perfecturus erat sedendo in excelsis ad dexteram majestatis, et mittendo illis Spiritum sanctum in linguis igneis : unde et factum est ut essent lux mundi. Ut nunc interim disseram de ratione salis : profecto in eo quod dicit, † vos estis lux mundi, † hoc dat intelligi : Quod ista lux mundi per fulgura et lampades illas designata fuerit, quæ ibi lucebant in medio fumi sive densissimæ nubis, sicut ille manifeste dictum est : † Quia cœperunt micare fulgura, et nubes densissima operire montem (*Exod. xix.*) : † itemque, † cunctus populus videbat voces et lampades, et sonitum buccinæ montemque fumantem (*Exod. xx.*) † Fulgura et lampades in medio fumi et densissimæ nubis, apostoli fuerunt, doctrina lucentes et miraculis coruscantes in medio Judæorum, quos invidiæ fumus excæcavit, et incredulitatis densissima nubes operuit. Sed jam per ordinem litteram sequentes, sermonem hunc ipso duce ingrediamur, qui locutus est : Cum dixisset : † Si enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos, † continuo quasi quærerent beati illi quibus inter maledicta et persecutiones gaudendum atque exsultandum decernebat, † quoniam merces vestra, inquit, magna est in cœlis, † et dicerent, quid sumus et quis finis erit eorum qui prophetas ante nos persecuti sunt, et nos persequuntur, dixit eis : † Vos estis sal terræ. † Breviter dixit; sed in brevitate dicti grandis est sensus, et rationis magna vis. Non dixit tantummodo, † vos estis sal, † quo dicto sola poterat significari bene utentium commoditas; sed dixit, † sal terræ, † quo dicto quid pertendit, nisi vastationem hostilis terræ? Legimus enim urbes quasdam ira victorum sale seminatas, ut nullum in ipsis germen oriretur. Sic ergo accipiendum est ac si diceret : † Omnis sanguis justus, qui effusus est super terram, a sanguine Abel justii (*Matth. xxiii.*), † confluens cum sanguine vestro,

A quos persequuntur sicut persecuti sunt prophetas ante vos, sic erit generationi isti tanquam seminatio salis, ut sit sterilis et nullius boni ferax germinis, sicut civitas ira victorum sale seminata, sterilis sit et inhabitabilis. Hoc adversus illos qui salem in terra sua seminare potius quam in cibum sumere, id est doctrinam apostolicam persequi et, quantum in ipsis fuit, maluerunt annihilare quam venerari et suscipere, indignos se judicantes vitæ æternæ, prævaricatores legis sanctæ, dicentis : † Quidquid obtuleris sacrificii, sale condies, nec auferes sal fœderis Domini Dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatione offeres sal (*Levit. ii.*) † Hujus præcepti, quod ne parvum aut parvipendendum putes, Scriptura triplicavit et sic sublimiter extulit, ut diceret, † sal fœderis Domini Dei tui, † prævaricatores futuri erant Judæi, contemnendo, imo et persequendo doctrinam evangelicam, quæ per istos vel cum istis incipiebat administrari. Quomodo sal superfluos sive nocituros humores carniū desiccet et a putredine purificet, sic apostolica doctrina necessaria Decalogi præcepta, cunctaque justitiæ legalis instituta, desiccatis carnalibus cæremoniis, purificare habebat, et ubique terrarum consilio castitatis salire credentium corpora, quatenus non putrescerent, aut usquequaque putenti corrumpentur luxuria. O quantas salierunt puerorum quoque aut puellarum turmas, ita ut carnes eorum omnino desiccarentur, et usque ad decrepitam senectutem, usque ad finem vitæ incorruptæ perseverarent atque durarent imputribiles continentia et sani virginali pudicitia! Secundo post apostolos meriti vel gratiæ loco viri apostolici Patres orthodoxi et doctores catholici sal dicuntur et sunt, atque lux mundi; quia videlicet sapienter atque fideliter tractando atque tractandæ sacram legis et prophetarum Scripturam, quidquid in ea quasi carnaliter sonat, ita sermone mundo condunt, ut spiritualiter sapiat, et quod erat clausum pateat, quod obscurum et tenebrosum videbatur, clarum et lucidum fiat. Magna igitur dignitas, magna in hoc dicto gloria, † vos estis sal. † Sed audi quid sequitur : † Quod si sal evanuerit, in quo salietur? Ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, et conculcetur ab hominibus. †

D — † Noli ergo altum sapere, sed time (*Rom. xi.*) † o tu omnis qui te ad ordinem illorum pertingere confidis, quibus dictum est, † vos estis sal, † conscius tibi sermonis sapientiæ vel scientiæ, qui forte tibi super alios abundat. Nonnunquam enim accidit ut evanesceret sal, nonnunquam accidit ut scientiam quis habens, abuteretur ea in superbia, et per mentis elationem loqueretur scientiæ vel conscientiæ suæ contraria, sciens veritatem, dum alteri invidet, et alteri cedere, qui forte prior locutus est aut cui juniore revelatum est quod melius est, damnum suum putat, et quasi tormento gravatur, quia superbus et elevatus est. Taliter niti, hoc est veritatem in injustitia detinere, hoc est veritatem Dei commutare in mendacium (*Rom. i.*) †

hoc est verbum dicere contra Spiritum sanctum (Matth. xii). » Et hoc fuit peccatum Phariseorum quando dixerunt : « Hic non ejecit dæmones **601** nisi in Beelzebub principe dæmoniorum (ibid.), » ita per invidiam loquentes, cum scirent quod in digito Dei, id est in Spiritu Dei ejiceret dæmones. Hoc peccatum Arij, peccatum hoc omnium hæresiarcharum fuit, quosunque remedio penitentiae Spiritus sancti indignos judicavit, quia, cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sicuti sub nomine Christiano peccatores antiquos, peccatores paganos, qui commutarunt, ait Apostolus, veritatem Dei in mendacium, et coluerunt, et servierunt creaturæ potius quam Creatori, qui est benedictus in sæcula. Amen (Rom. xi). Ubiunque taliter acciderit, ubi doctor vel magister secundum talium exemplum desipuerit, dicito quia sal evanuit; ubi autem taliter evanuerit, in quo salietur? Quo doctore alio emendabitur? Vere nullo, et frustra effundens sermonem, quia non est ibi auditus. « Eum qui ejusmodi est, hæreticum hominem post primam et secundam admonitionem, ait Apostolus, devota, sciens quia subversus est, et delinquit, cum sit proprio judicio condemnatus (Tit. iii). » « Ad nihilum valet ultra, ait Dominus, nisi ut mittatur foras, et conculcetur ab hominibus. » Et idcirco talium patres ac præcessores Phariseos foras misit, non solum a regno Dei, verum etiam a regno loci terreni, et templi manucti, quia non erat unde saliretur quod evanuerat sal infatutum, quia dicebant et dicere non sinebant verbum contra Spiritum sanctum, id est, quia non per ignorantiam negabant, sed per invidiam blasphemabant eum qui venerat, Jesum Christum. « Nuuc enim, ait, et viderunt et oderunt et me et Patrem meum (Joan. xv). » Secundo similiter gratiæ vel meriti loco dictum sibi non dubitent, « vos estis lux mundi, » quicumque, habendo scientiam Dei, sic lucent et adeo sunt illuminati ut aliis lucere et alios illuminare possint. Una est lux non illuminata, sed illuminans, lux naturaliter lucens, non unde luceret ex accidenti dono habens, et idcirco vel proinde lux vera, sicut habemus apud alium evangelistam, « erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum (Joan. i), » quæ illuminando hoc effecit ut veraciter dicere posset istis : « vos estis lux mundi. » Ad illam lucem veram, quæ illuminat, lucis hujus quæ illuminata est, nulla comparatio, quum sit aliqua similitudo. Porro ad istos, qui sic illuminati sunt ut alios verbo doctrinæ illuminare possint, eorum, qui illuminati sunt quidem, sed illam facultatem non habent ut alios illuminare et erudire possint, talis est comparatio, quasi si stellis comparetur splendor firmamenti. Sic enim de istis ad Danieleum dictum est : « Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, et qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates (Dan. xii) »

Quid porro sibi vult quod præmisso, « vos estis lux

mundi, » continuo subjungit : « Non potest civitas abscondi supra montem posita, neque accendunt lucernam et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt : sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est. » Quid hisi humilitatem colligit, et humilitati respondet eorum qui tali nomine sunt digni ut lux mundi nominentur et sint? Denique talium quisque parvulus est in oculis suis, laterè vult : quia dignum se aspectibus hominum, aut hominem esse non arbitratur, et vix animadvertere audeat quod Altissimus, quamvis omnia videns, cum scire vel videre dignetur. Et quam magna, quam ampla civitas, quam is, « quem cælum, et cæli cælorum capere non possunt, Deus inhabitat! » (III Reg. viii.) Et quo in monte, nisi in altitudine cæli, civitas hujusmodi posita est, juxta illud : « Nostræ autem conversatio in cælis est? » (Philipp. ii.) Non potest abscondi, non patitur ordo vel ratio judicii seu consilii divini ut abscondatur et incognita sit, quæ « ad hoc ædificata est, et ad hoc mille clypei pendunt ex ea, omnis armatura fortium (Cant. iv), » ut omnes qui inter adversarios periclitantur, qui inter Judæos, paganos, atque hæreticos, pro fide agonizantur, recurrere sciant ad civitatem hanc, et in ea communi, de ea sumptis sententis armari, ut habeant unde armari, pro qua illis res est, possit. Ecce alia similitudo : « Nequaquam accendunt lucernam et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt, » juxta hanc similitudinem, quibus dixi : « Vos estis lux mundi, » non idcirco illuminati estis, non idcirco sapientiæ et scientiæ Dei claritatem accepistis (quod fieri tunc incipit, perficietur autem, quando accipietis donum superventis Spiritus sancti in vos, linguis apparentibus igneis [Act. ii], ut sub silentio tegamini vel abscondamini, perpetuis contenti latibulis, nec vos, nec aliqui illorum qui ante vos habuerunt vel post vos habituri sunt gratiam hujusmodi, ut per eorum ministerium Deus mundo innotescere possit. Etiam si quislibet eorum in speluncis et in cavernis terræ delitescere voluit, et ad tempus delituit, nihilominus tamen, ubi causam poposcit, foris prodiit, in publicum Deo jubente vel ordinante venit, ut ei cui prædestinatus, ad quod fuerat vocatus, insistens officio, beneficium lucis, cujus erat particeps, plurimis impertiretur. Exempli gratia : Joannes lucerna ardens et lucens in deserto latere voluit, et illic a teneris annis usque ad annum ferme tricesimum hominibus incognitus, vitam suam detrivit. Nonne interim lucerna quasi sub modio latuit? Sed profecto « lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum (Joan. i), » de quo habebat Joannes ut lucerna existeret, quod et ipse profitetur, dicendo : « Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus (ibid.), » non idcirco illum sic illuminaverat, non idcirco « de Spiritu sancto adhuc ex utero matris suæ repleverat

(*Luc. 1*), » ut illic soli, si aut viveret, soli sibi sub A
 modio vitæ eremiticæ, lucem bonæ conscientiæ taciturnus insumeret. Ubi patri ejus cælestis nuntius
 nativatem ejus evangelizavit, nomen quoque et vitæ
 seriem gerendæ ordine deprompsit, nihil tale denun-
 tiavit, sed hoc quod erat in proposito Dei venerabi-
 liter pronuntiavit. Ipse, inquit, præbit ante illum
 in spiritu et virtute Helicæ parare Domino plebem
 perfectam, id est, cum zelo justitiæ redarguendo et
 corripiendo peccatores prædicare pœnitentiam. Illud
 deserti latibulum sponte subiit, istud publicæ præ-
 dicationis officium obedienter suscepit ab eo per
 quem dicit: « Sed qui misit me baptizare in aqua,
 ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descen-
 dentem et manentem super eum, hic est qui
 baptizat in Spiritu sancto (*Joan. 1*), » et cætera. B
 Igitur verbis et exemplis divini auctoritatis perdo-
 cemur ut sciamus quia Deus, cuicumque sapientiæ,
 vel scientiæ suæ lucidam gratiam dat, idcirco utique
 dat ut super candelabrum aliquod ponatur ejus-
 modi lucerna, quatenus luceat omnibus qui in do-
 mo sunt, et plures luerificat. Aliquod autem can-
 delabrum ideo dixi, quia juxta Joannis Apocalypsim
 septem sunt candelabra aurea, quorum in medio
 Filius hominis deambulat, et « septem candelabra,
 inquit, septem Ecclesiæ sunt (*Apoc. 1*). » Porro,
 septenario numero, quo significari solet universitas,
 universas intelligimus, quas per orbem terrarum
 Christus habet Ecclesias, et 602 hoc utique vult,
 ut qui dono ipsius apostolica præpollet fide et scientia,
 non discrepante vita, nec ipse negligatur vel
 contemnatur alieno, neque ipse proprio refugiat
 judicio, quin ponatur super candelabrum, et in domo
 Dei luceat verbo et exemplo, memor per omnia dicti
 hujus: « Sic luceat lux vestra coram hominibus,
 ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem
 vestrum qui in cælis est. » Hoc etenim dicto et
 inanis gloria propellitur, et utilitas multorum desi-
 deratur, cum ea jubeatur esse intentio bene ope-
 rantis coram hominibus et non ipse, « qui operari
 videtur, sed Deus qui per eum operatur (*I Cor. 11*): »
 — « Deus pater luminum a quo est omne datum
 optimum, et omne descendit donum perfectum (*Jac.*
 1), » laudetur et glorificetur. His præmissis, in ex-
 ordio sermonis, per quæ præparati esse poterant, ut
 ad audiendum existerent attentis, dociles ac bene-
 voli, ingreditur ampla spatia profundi sermonis cæ-
 lestis magister, et dicit: « Nolite putare quia veni
 solvere legem aut prophetas. Non veni solvere, sed
 adimplere. » Postquam enuntiavit aliis, cujus forent
 dignitatis, et sic minores suos discipulos honoravit,
 ut diceret eis: « Vos estis sal terræ, vos estis lux
 mundi, » et de semetipso quoque quid deberet spe-
 rari, quam humiliter significare voluit, et hoc sciri
 non inaniter idoneum duxit. Nam magnum est quod
 de semetipso dicit, « legem adimplere veni, » sed
 magnitudinem rei, ne jactantiam sermo redolere
 videretur, pulcherrime temperavit modus docendi,
 dum in prima fronte excusationem præmittere, et
 justam suimet æstimationem quodammodo flagitare
 curavit, dicendo: « Nolite putare quoniam veni
 solvere legem et prophetas. » Profecto si solam
 legem posuisset ita: « Nolite putare quoniam veni
 solvere legem, » et tunc demum dixisset: « Non
 veni solvere, sed adimplere, » magnum, ut jam di-
 ctum est, hoc esset, et longe plus quam aliquis ho-
 minum de semetipso unquam potuit dicere veraciter.
 Cum autem addit, et prophetas, et de utrisque, sci-
 licet lege et prophetis, dicit quod hæc adimplere
 venerit, rogo quantum est. Nonne æquipollens est
 ac si diceret, cuncta in me adimplebuntur sacra-
 menta legis et prophetarum, etenim cuncta quidem
 de me scripta sunt? Sed, ut jam dictum est, magni-
 tudinem rei suaviorem audientibus efficit modus lo-
 cutionis, similiter et in eo quod protinus subjungit:
 « Amen quippe dico vobis, donec transeat cælum
 et terra, iota unum aut unus apex non præteribit a
 lege, donec omnia fiant. » Quam suavius ac reve-
 rentius sonat taliter dictum, « donec omnia fiant, »
 quam si ita diceret, donec omnia compleam? Quæ
 omnia? Videlicet quæcunque loquuntur lex et pro-
 phetæ. « Non, inquit, præteribit iota unum aut unus
 apex, donec omnia fiant. » Et quousque vel quanto
 tempore fient? « donec transeat cælum et terra, » id
 est usque ad consummationem sæculi, usque in
 diem judicii (*I Cor. 17*), quando prætereunte sive
 jam præterita, quæ nunc est, figura mundi, erit
 terra nova et cæli novi (*II Petr. 11*). Quid ergo est
 quod Apostolus dicit, « Preprobatio quidem sit præ-
 cedentis mandati propter infirmitatem ejus et in-
 utilitatem (*Hebr. 7*), » quoniam hic ait ipse Domi-
 nus: « Iota unum aut unus apex non præteribit a
 lege donec omnia fiant? » Ad hæc sciendum, quia
 nonnulla est distantia rerum quæ significantur no-
 mine legis, Ne longum in respondendo funem tra-
 ham: aliud est legem dedisse Deum pro beneplacito
 suo, quod fecit ante reatum vituli; aliud legem im-
 posuisse non sine animadversione, vel severo judi-
 cio, post reatum vel in ipso reatu vituli. Hic jam
 verba ejusdem Domini ad prophetam Ezechiel mem-
 moranda sunt. « Ejeci eos, inquit, de terra Egypti
 et eduxi in desertum, et dedi eis præcepta mea, et
 judicia mea ostendi eis, quæ faciat homo et vivat
 in eis. Et irritaverunt me domus Israel in deser-
 to, » et cætera usque, « et post idola patrum suorum
 fuerunt oculi eorum. » Statimque sequitur: « Ergo et
 ego dedi eis præcepta non bona, et judicia in quibus
 non vivent, et pollui eos in muneribus suis
 (*Ezech. 20*). » Præcepta et judicia quæ faciat homo
 et vivat in eis, se illis dedisse vel ostendisse dicit:
 præcepta videlicet, « non habebis deos alienos coram
 me, non facies tibi sculptile (*Exod. 20*), » et cætera
 verba Decalogi. Judicia vero, « si emeris servum
 Hebræum, sex annis serviet tibi, in septimo egredietur
 liber gratis (*ibid.*). 21), » et cætera quæ Moses
 plebi omnia narravit et scripsit, ita concludens:
 « Hic est sanguis fœderis quod pepigit Dominus
 vobiscum super cunctis sermonibus suis. » Post-

quam autem fecerunt vitulum, et sicut apud prophetam jam dictum habemus, post idola patrum suorum fuerunt oculi eorum, ubi intelligendum est vituli peccatum, quod fecerunt secundum morem Ægyptium, sicut patres eorum præcepta non bona, et judicia in quibus non vivent, quæ sese illis dedisse dicit, illa sunt de quibus fere totus existit liber Levitici: Verbi gratia, de mundis et immundis animalibus comedendis et non comedendis, de lepræ contaminatione et leprosi emundatione (*Lev. xi, xiii, xxxii*), et cæteris ejusmodi, in quibus sine dubio vita non consistit, sicut nec in sacrificiis carnis et sanguinis taurorum et hircorum et arietum sive agnorum, de quibus et apud Hieremiam Deus ipse dicit: « Holocaustomata vestra addite victimis vestris, et comedite carnes, quia non sum locutus cum patribus vestris, et non præcepi eis in die qua eduxi eos de terra Ægypti, de verbo holocaustomatum et victimarum, sed hoc verbum præcepi eis, dicens: audite vocem meam, et ero vobis Deus, et vos eritis mihi populus (*Jer. vii*). » Cum igitur hic Dominus dicit: « Iota unum aut unus apex non præteribit a lege, » illic autem Apostolus ait: « Reprobatio sit mandati præcedentis propter suam infirmitatem et inutilitatem (*Hebr. vii*), » operæ pretium est scire hanc distinctionem legis, ut hic intelligas præcepta bona et judicia quæ faciat homo et vivat in eis; illic autem præcepta non bona et judicia in quibus non vivent, de quibus ibidem Apostolus: « Nihil enim, ait, ad perfectum adduxit lex (*ibid.*) » Et alibi: « Umbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum per singulos annos iisdem ipsis hostiis quas offerunt indesinenter, nunquam potest perfectos facere (*Hebr. x*). » Et multa in hunc modum. Cæterum etsi secundum litteram lex sive mandatum ejusmodi infirmum erat et inutile, propter quod et reprobatio ejus facta est; attamen his qui secundum spiritum sentiunt, qualium habuerit umbram futurorum bonorum, notum ac perspicuum est quia, nec de lege ejusmodi quidquam præterit aut præteribit quin jam cuncta fere in Christo vel per Christum adimpleta sint, et quod residuum est, nunc adimpleatur et adimplendum sit usque in finem sæculi. Verumtamen loco præcedendi cum dicit: « Iota unum aut unus apex non præteribit a lege, » maxime legem præceptorum et judiciorum illorum oportet intelligi, quæ, ut supradictum est, primum dedit vel ostendit eis, ut apud Ezechielem dicit, nequaquam irritarent eum (*Ezech. xx*), id est ante reatum vituli. Nam de hujusmodi tractat in sequentibus, incipiendo sic: « Qui ergo solverit **603** unum de mandatis istis minimis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum. Qui autem fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum. » In primis in quatuor divisiones totum sermonem distinguere libet, nimirum secundum quatuor virtutes principales, quas ethnici nominare quidem potuerunt, sed non se-

condum cœlestem vel spiritualem ipsarum dignitatem cognoscere meruerunt, scilicet justitiam, temperantiam, fortitudinem, prudentiam. Prima distinctionis hujusce divisio sive pars hic incipit, ubi ait: « Dico enim vobis quia nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum et Phariseorum, non intrabitis in regnum cælorum. » Et illic finitur ubi dicitur: « Estote ergo perfecti, sicut et Pater vester cœlestis perfectus est, totaque hujus partis series ad perfectionem tendit justitiæ, juxta propositum dicentis, quod jam pertractatum est: « Non veni legem solvere, sed adimplere. » Secunda inchoatur ab eo quod protinus ait: « Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis (*Matth. vi*), » et illic terminatur ubi dicit: « Nolite ergo solliciti esse in crastinum: sufficit diei malitia sua (*ibid.*), » et tota hæc tendit ad virtutem temperantiæ, et maxime ut temperetur ab appetitu inanis gloriæ, et deinde a ventris vel corporis sollicitudine, simulque a servitio mammonæ. Tertia ab eo quod ait: « Nolite dare sanctum caninibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos (*Matth. vii*), » usque ad id: « Intrate per angustam portam, quam angusta porta et arcta via quæ ducit ad vitam (*ibid.*); » sine dubio tendendi ad regnum cælorum demonstrat habere fortitudinem perseverantem, perseverantiam fortem. Quarta ab eo quod ait, « Attendite a falsis prophetis (*ibid.*), » usque ad finem sermonis, indubitanter auditorem ad prudentiam adducit, et informat Christianum ut prudens ac providus sit. In singulis partibus istis ex opposito virtutum, Scribas et Phariseos cunctis virtutibus vacuos acerrime culpatur, et nominibus quadrifariam diversis denotatur. Nam prima quidem parte sermonis, manifestis eos nominibus Scribas et Phariseos nuncupatur, dicendo: « Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum et Phariseorum. » In secunda semel et iterum ac tertio hypocritas, insuper ethnicos quoque vocat, dicendo: « Noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt, et cum oratis, non eritis sicut hypocritæ, et orantes autem nolite multum loqui sicut ethnici; et cum autem jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes (*Matth. vi*). » Et quidem de gentibus quoque fuerunt et sunt hypocritæ, quos et præsens sermo damnat intemperantiæ, quoniam adeo sunt festini ad mercedem suam, ut malint perdere sempiternam, quæ differtur, quam carere temporali, id est laude hominum, quæ præsens habeatur. Sed omnium maximi hypocritarum, omnisque hypocriteos erant magistri Scribæ et Pharisei, et maxime contra illos præsentem Salvator sermonem dirigit. Similiter in tertia divisionis hujus parte, dum dicit: « Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, » omnes quidem de quacunque gente sint, tali appellatione illos denotatur, quorum fœda est fortitudo, mordere scilicet more canum, et irruere more porcorum ad conculcandum et dirumpendum, sed talium quoque maxime Scri-

bæ et Pharisæi fuerunt. Nihilominus in quarta illorum, quos denotat dicendo : « Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces : » illorum, inquam, scilicet falsorum prophetarum Scribæ et Pharisæi maximi fuerunt. Itaque virtutibus, quarum singulas in singulis hujus sermonis divisionibus sub lucere perspeximus, scilicet justitia, temperantia, fortitudine, prudentia, penitus vacui demonstrantur. Per hæc nomina, quibus in singulis earumdem partium denotantur, quia videlicet Scribarum et Pharisæorum nulla est vera justitia hypocritarum, quales erant iidem, nulla est a recipienda mercede sua temperantia; porcorum margaritas conculcantium et homines disrumpentium, quales ipsimet erant, nulla est fortitudo vera falsorum prophetarum; imo luporum sub ovina pelle latentium, nulla est prudentia; nam quæ illorum putatur prudentia, malitia est. His prælibatis, jam velut magno et evidenti ostio pulcherrimi sermonis aperto, ipso duce qui aperuit, introrsus incedendum est. « Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum. » Ergo quoniam, inquit, non solum « non veni solvere legem, » verum etiam « adimplere » veni, meum est facere judicium sententiamque dicere super eos qui non solummodo non adimplent, verum etiam solvunt. Quinam illi sunt vel erant tunc? Utique Scribæ et Pharisæi, quos continuo per totum sermonis hujus textum, aliis quoque Evangelii locis vehementer tangit. Quæ autem sunt mandata ista minima, quæ quasi digitum intendens, dicit : « unum de mandatis istis minimis? » Nimirum ista quæ subjecta sunt : « Audistis quia dictum est : Non mœchaberis, » et cætera. Ergone ista sunt mirima? Utique minima. Alioqui quid opus erat adimplere ea quemadmodum dicit, « non veni solvere, sed adimplere, » si erant grandia et sufficientia? In quo autem vel in quantum minima sint commodius in subsequentibus dicitur. Quid autem est, magistrum ejusmodi minimum vocari in regno cælorum? Utique non intrare in regnum cælorum? Sequitur enim : « Dico enim vobis, quia nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum et Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum. » Quam vere minimus est, qui de alto cedit, et episcopatum suum perdit. « Fiant, inquit Psalmista, dies ejus pauci, et episcopatum ejus accipiat alter (*Psal. cVIII*). » Hæc primum Judas proditor pertulit, cujus apostolatam alter accepit (*Act. 1*), et post illum Scribæ et Pharisæi, quorum ille, sicut dux in comprehendendo Jesum, ita et exemplar fuit in perdendo episcopatum, et in suspendendo vel strangulando semetipsum. Sicut enim ille abiens laqueo semetipsum suspendit, et apostolatam sive episcopatum ejus, ut jam dictum est, alter accepit, ita cæterus Pharisæus, cunctusque populus Judaicus persuasus et ab illis et a pontificibus, et propria sese sententia damnavit, clamando : « Sanguis ejus super nos

et super filios nostros (*Matth. xxvii*). » Et pontificatum sive sacerdotium ejus populus alter, populus Christianus accepit. Et sicut ille triginta argenteos sanguinis pretium retulit, ita et huic cuilibet qui non est adversario consentiens, post pauca dicitur hic : « Non exies inde donec reddas novissimum quadrantem. » Igitur cum dicit, « minimus vocabitur in regno cælorum, » sic accipiendum est, « minimus, » tanquam impropertum maximum, ut minimus idem sit quod contemptibilis, juxta illud in visione Abdiæ, ubi cum dixisset ad Edom : « Ecce parvulum te dedi in gentibus (*Abd. 1*), » statim subjunxit : « Contemptibilis tu es valde (*ibid.*). » — (Qui autem fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum. » Quid « fecerit et docuerit? » Nunquid « unum de mandatis istis minimis? » Non sic utique, non sic. Sic enim qui « totam legem observat, offendit autem in uno, factus est omnium reus (*Jac. 11*) : » quanto magis qui facit vel observat : unum forte autem offendit in aliis omnibus? Proinde ergo dicendo, « qui autem fecerit et docuerit, » **604** nec unum de minimis, nec unum de magnis mandatis istis expresse dicit : sed contentus dixisse, « qui fecerit et docuerit, » quasi manum vel digitum mitis et humilis corde reducens in semetipsum : « Hic, ait, magnus vocabitur in regno cælorum. » Hæc enim et huic similia de semetipso profitetur, non jactanter, sed, sicut ait Apostolus, « ille fidelis permanet, negare semetipsum non potest (*II Tim. 11*). » Et quidem fecerunt et docuerunt quamplures qualium optimi fuerunt beati illi auditores dicentes : « Vos estis lux mundi, luceat lux vestra coram hominibus, » et cætera; sed non adeo fecerunt, et non adeo stables vel assidui sive invariables in faciendo fuerunt, ut de facto suo magnificari omnino debuerint, si absque misericordia vocarentur ad judicium. « Omnes defecerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum (*Psal. xiiii*). » Hic unus et solus est qui integre fecit et integre docuit per semetipsum; per illos autem, quantum fuerat gratiæ suæ complacitum. Et proinde magni quidem illi quoque vocantur sive vocabuntur in regno cælorum, sed eorum magnitudo ad hujus magnitudinem non attingit, quam significat in sermone isto loties dicendo : « Dictum est antiquis : Ego autem dico vobis. » Inter magnum istum « qui fecit et docuit » et illius minimum « qui solvit et docuit, » mediæ sunt; et ille qui fecit et non docuit, quia scientiam sive facultatem docendi non habuit, et ille qui nec fecit nec docuit, forte quia tempus faciendi non habuit. De omnibus his magnis iste judicabit, ita ut minimus ille qui solvit et docuit, non intret in regnum cælorum, quamvis videbatur sibi esse filius regni ille autem qui nec fecit nec docuit, quia nec potuit nec scivit, per gratiam sit nonnullus in regno cælorum, qualem considerans Apostolus : « Ei vero, inquit, qui non operatur, credenti autem in eum qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam

(Rom. iv), » etc. Ille qui fecit et non docuit, videlicet omnis qui in populo fuit auditor, et non potuit esse doctor, locum vel ordinem suum in eodem regno cœlorum habebit, nonnihil differentem ab illis qui fecerunt et docuerunt : qualium primi fuerunt apostoli, et his quoque magnus iste, ut jam dictum est, longe præerit. Ex illa suæ magnitudinis auctoritate protinus ait : « Dico enim vobis quia, nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum et Phariseorum, non intrabitis in regnum cœlorum. » Ergo Scribæ et Pharisei non intrabunt in regnum cœlorum, et hoc dico vobis, ait, tanquam magnus, tanquam regni cœlorum arbiter, velut ille cujus dictum in potestate, cujus in dicto potestas summa est. Et quare Scribæ et Pharisei non intrabunt in regnum cœlorum? Videlicet quia non abundat, imo deficit et nulla est justitia illorum. Quid enim, si manibus suis me non occidunt? « Audistis quia dictum est antiquis : « Non occides; qui autem occiderit, reus erit iudicio. » Et hoc dictum sive præceptum se non transgredi fingunt, dum suis manibus non occidunt. « Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. » Quæris quare? Videlicet quia ira voluntas occidendi est. Et quoniam occidere vult, recte jam homicida esse judicatur, juxta illud : « Omnis qui odit fratrem suum, homicida est (I Joan. iii). » Non enim qualemcunque iram, verbi gratia repentinum calentis animi motum leviter surgentem, leniter nihilominus residentem hic intelligere debemus; sed iram ejusmodi, quali scribitur iratus fuisse Cain : « Iratusque est Cain, ait Scriptura, vehementer, et cecidit vultus ejus. Dixitque Dominus ad eum : « Quare iratus es, et cur concidit facies tua (Gen. iv)? » Sic namque iratus est, ut occidere cogitaret. « Qui similiter irascitur, » quisquis ille est, « reus erit iudicio, » subauditur duntaxat divino; quia videlicet humano necdum teneri potest homicida iudicio; latet enim homines odium quod in corde est, Scriptura dicente : « Homo videt in facie, Deus autem in corde (I Reg. xvi). » Quod si odium, quod prius latebat, signo aliquo proditum fuerit, jam non solum divino, verum etiam humano reus erit iudicio. Ait ergo : « Qui autem dixerit fratri suo *raca*, reus erit concilio. » Concilium namque conventus est hominum ad judicandum, eorum qui de peccatis agendi sive judicandi ecclesiasticum sortiti sunt ministerium. *Raca* enim nonnulli dixerunt esse vocem non significantem aliquid, sed indignantis animi motum exprimentem. Has interjectiones grammatici vocant partes orationis significantes commoti animi effectum, velut cum dicitur a dolente, heu! vel ab irascente, hem! Alii dixerunt hoc verbum proprie esse Hebræicum. *Raca* enim dicitur inanis aut vacuus, quem nos possumus vulgata injuria, absque cerebro nuncupare. Igitur « qui dixerit fratri suo *raca*, » id est qui odium intus in corde conceptum tali signo vocis vel oris sui prodiderit hominibus, quale est *raca*, ut non dubium sit, certisque testibus argui

A possit; « qui fratrem suum oderit, reus erit concilio. » Legitimumque fiet super eum iudicium ab hominibus, ita ut etiam ab altare Domini jure amoveatur donec et satisfaciatur Deo, et reconcilietur fratri suo. « Qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis. » Insultantes malis alienis solent dicere, « fatue. » Exempli gratia : Juliano apud Persas interempto, dum nuntiatus fuisset ejus interitus in urbe Antiochia, putantes cuncti habentes festivitatem, et non solum in ecclesiis et sepulturis martyrum, sed etiam in theatris exsultantes, et victoriam Christi prædicantes, communiter clamabant omnes : « Maxime fatue, ubi sunt vaticinia? Vicit Deus et Christus ejus. » Verum sic illi recte insultaverint et recte dixerint, utpote non fratri, quinimo hosti et inimico acerrimo fratris nostri, fratris optimi Jesu Christi, de cujus fide procedit : « omnis fraternitas sive paternitas utilis, quæ in cœlo et in terra nominatur (Ephes. iii). » Fratri autem taliter insultare, taliter dicere, fatue, peccatum est nimis grande, utpote testimonium cordis obdurati, quod habeat odium insatiabile. Igitur justa sententia dicentis, « reus erit gehennæ ignis » et subaudiendum est, nisi pœnitentiam egerit. Ad hunc peccati modum pertinuit illa maledictio Semei, quando regem David fugientem a facie filii sui Absalon, fentem et operto capite nudisque pedibus incedentem maledicebat, dicens : « Egredere, vir sanguinum et vir Belial, ecce premunt te mala, quoniam vir sanguinum es, et ita gradiebatur maledicens et mittens lapides adversus eum, terramque spargens (II Reg. xvi). » Scribæ et Pharisei præcunctis hominibus maligni et, ut propheta prædicit, « in diem malum separati (Amos vi), » sic irati sunt fratri suo, sic dixerunt fratri suo *raca*, sic dixerunt fatue, filii gehennæ, rei gehennalis incendii, cum nihilominus in se confiderent tanquam justii. Non occiderunt fratrem suum manibus suis, sed irati sunt fratri suo, qui dicit in psalmo : « Et odio habuerunt me gratis (Psal. xxxiv, lxxviii). » Irati sunt ei nimis odio implacabili, non aliam ob causam, nisi quam Sapientia testatur eos dixisse, « quoniam contrarius est operibus nostris (Sap. ii). » Universa Ecclesiæ schola legit et concinit, fongoque usu jam detrivit quia qui iratus est Cain vehementer, et concidit vultus ejus (Gen. iv), » cum **605** non aliam haberet causam, nisi quia opera ipsius maligna, fratris autem ejus justa erant, typus fuit hujus odii quo hunc fratrem suum secundum carnem Jesum Christum oderunt Scribæ et Pharisei, non aliam ob causam nisi quia hujus bona, ipsorum autem mala erant opera, et avaritiam eorum in doctrina sua redarguebat. Nonne pro hujusmodi odio rei jam erant iudicio? Addiderunt autem huic peccato, ut non tantum illum haberent odio in corde suo, verum etiam dicerent *raca* eidem fratri suo, scilicet omne verbum malum quodcunque suggerere potuit hostilis indignatio. Exempli gratia : « Nonne hic est filius fabri? » (Matth,

xiii.) Et alibi : « Dæmonium habet, et insanit, A
quid eum auditis? » (*Joan. x.*) Et multa his similia.
Et si nihil plus fecissent aut dixissent, nonne rei
jam fuissent non solum iudicio divino, verum etiam
Ecclesiæ concilio? Propterea quippe sententiam
haberet in eos omne patriarcharum et prophetarum
concilium, ut dicerent, « væ his qui dicunt bonum
malum (*Isa. v.*) » Addiderunt etiam adhuc, ut in-
sultarent ei in ipsius passione, et subsannarent in
ipsa morte, quod erat, ut supra demonstratum est,
dicere, « fatue (*Matth. xxvii.*) » Cum enim moreretur
frater ille, qui dicit in psalmo : « Quasi proximum,
quasi fratrem nostrum, sic complacbam (*Psal. xxxiv.*), »
prætereuntes blasphemabant eum moventes capita sua,
et dicentes : « Vah! qui destruis templum Dei, et in
triduo reedificas, salva temetipsum (*Matth. xxvii.*) »
Antea quoque cum cœpissent eum, sic illudebant ei tanquam
fatuo, sic deridebant eum tanquam fatuum, cædendo colaphis,
et dicendo : « Prophetiza nobis, Christe, quis est qui te
percussit? » (*Ibid. xxvi.*) Inter hæc omnia videbantur
sibi, aut videri volebant iusti, et non transgressores
legis dicentis : « Non occides (*Exod. x.*) » cum
dicerent : « Nobis non licet interficere quemquam, »
et non occiderent eum manibus suis, sic iusti, sic
integri factores legis, « ut non saltem introire
vellent in prætorium gentilis hominis, ut non
contaminarentur, ait Evangelista, sed manducarent
pascha (*Joan. xviii.*) » Recte igitur et vere dixit
« quia, nisi abundaverit iustitia vestra plus quam
Scribarum et Phariseorum, non intrabitis in regnum
cælorum, » id est, nisi non solum manus vestras
contineatis ab occidendo, verum etiam liberetis
animum vestrum ab ira vel odio, et quod plus est,
os vestrum ab indignationis quolibet sono, et, quod
abundantius est, linguam vestram ab insultando
fratri cui libet, in quocunque fuerit malo. Quid
tandem distat inter iudicium, quod dictum est
antiquis : « Qui autem occiderit reus erit iudicio; »
et iudicium istud, quod hic audimus : « Ego autem
dico vobis quia omnis qui irascitur fratri suo,
reus erit iudicio? » Non enim nulla debet esse
distantia iudicii, ubi tanta distantia est reatus
iudicandi, quanta hic intelligitur inter homicidium
quod est perpetratum manibus, et homicidium quod,
ut fieri possit, animo vel cogitatione versatur. De
homicidio quod perpetratur actu, iudicat homo lege
constitutus; de homicidio quod non est opere per-
actum, sed ut fiat, mente tractatur, solus iudicat
Deus, saltem per legem naturalem quæ in cordibus
scripta est, quæ est huiusmodi : « Quod tibi non vis
fieri, alii nec feceris. » Hoc iudicium primo in Cain
sanctum est, qui cum iratus fuisset vehementer,
dixit Dominus ad eum : « Quare iratus es, et cur
concidit facies tua? » (*Gen. iv.*) et cætera. Illud
autem iudicium, ubi homicidii manifestum est opus,
sic iudicat homo, ut se habet causæ modus, quem-
admodum lex loquitur : « Qui, inquit, percusserit
hominem, volens eum occidere, morte moria-

tur. Qui autem non est insidiatus, sed Deus illum
tradidit in manus ejus (*Exod. xxi.*), » et cætera quæ
prosequi longum est. Quid igitur superest consilii?
Iudicium audivimus, quia cuius ira in tantum
progressa est ut diceret fratri suo fatue, reus erit
gehennæ ignis, quæ videlicet gehenna jam non tan-
tummodo iudicium, sed extrema iudicii sententia
est. Nunquid hoc tempore, dum in Evangelio prædicatur
iudicium, misericordiæ unquam obliviscitur
Evangelium? Non utique, sed semper et ubique,
antequam terminetur iudicium, misericordiæ por-
rigit manum, quærendæ indulgentiæ præbet consi-
lium. Hinc est illud quod protinus subsequitur :
« Si ergo offers munus tuum ad altare, et ibi re-
cordatus fueris quia frater tuus habet aliquid ad-
versum te, relinque ibi munus tuum ante altare,
et vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc ve-
niens offeres munus tuum. » Sicut cætera, ita istud
quoque sic sibi putet consuli omnis peccator sive
reus homicidalis odii, quacunque ex gente vel na-
tione sit, ut sciat primum esse in intentione sermo-
nis huius Judæorum sive Scribarum et Phariseo-
rum cœtum, quoniam ad illos, imo et contra illos
totus ille fere hic sermo habitus est, sicut ex ipsa
serie cognosci promptum est. O igitur collegium
malum, concilium malignantium Scribarum et Pha-
riseorum, pontificum et seniorum ! si vis, potes re-
cordari quia frater tuus habet aliquid adversum te,
frater quem odio habuisti gratis, cui multa indi-
gnanter exprobrando dixisti Raca, multum crude-
liter insultando dixisti fatue. Quid munus tuum ad
altare contendis offerre? Nunquid nescis, nunquid
non audisti? Dicit enim in propheta Deus : « Non
est mihi voluntas in vobis, et munus non suscipiam
de manu vestra (*Malach. i.*), » et alibi : « Ne offeratis
ultra sacrificium frustra. Calendas vestras et so-
lemnitates vestras odovit anima mea. Cum exten-
deritis manus vestras, avertam oculos meos a vo-
bis : et cum multiplicaveritis orationes, non exau-
diam (*Isa. i.*) » Quam ob causam? « Manus enim
vestræ plenæ sanguine sunt (*ibid.*) » Hoc est quod
nunc dicit, quia frater tuus habet aliquid adversum
te. Si ergo huius recordatus fueris et munus in-
stanter offerre cupis, relinque munus tuum ante
D altare, et vade prius reconciliari huic fratri tuo,
videlicet secundum consilium Petri quoque apo-
stoli, dicentis : « Pœnitentiam agite, et baptizetur
unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi, in
remissionem peccatorum vestrorum (*Actor. ii.*) :
hoc enim est reconciliari fratri huic. Hoc facto,
tunc veniens offeres munus tuum, munus sanctum,
sacrificium verum, non sicut carnes taurorum,
sanguinem hircorum aut vitulorum; sed ipsum fra-
tris ejusdem, cui reconciliatus es, corpus vivificum,
sanguinem verum, sacrificium sanctum et iuma-
culatum. Quotus ex illo Scribarum et Phariseorum
concilio vel ordine supercilioso atque odii pleno,
recepturus erat istud humilitatis consilium, istud
gratiæ consulentis beneplacitum? Et quidem rece-

pturerant aliqui, quamvis pauci, ut auditis Petri cæterorumque sermonibus apostolorum, reconciliantur fratri huic, baptizati in nomine ejus: sed inter ipsos quanta divisio, quanta fuit dissensio, sicut Actuum apostolorum liber testatur, maxime derelinquendo sive immutando munere vel ritu quo antea munus offerebatur? (Act. xv, xxi) Sequitur ergo: « Esto consentiens adversario tuo cito, dum es in via cum eo, ne forte tradat te adversarius iudici, et iudex tradat te ministro, et in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies inde donec reddas novissimum quadrantem. » Huic dicto Apostolus consonans: **606** « Quapropter, ait, sicut dicit Spiritus sanctus, hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra (Heb. iii, et Psal. xciv), » et cætera quibus præmissis longam et optimam ingreditur disputationem derelinquendo, sicut jam dictum est, prisco munere, et offerendo meliore, sic inter cætera dicens: « Reprobatio quidem sit præcedentis mandati, propter infirmitatem ejus, et inutilitatem (Heb. vii). » Denique adversarius eorum qui erant ejusmodi, sermo fuit Evangelii et omnis prædicator evangelicæ veritatis, potestatem habens, non consentientem sibi tradere iudici, et non solum iudici, verum etiam malo ministro, sub præsentia vel iudicio iudicis, quemadmodum unus illorum jam memoratus Apostolus ad Corinthios dicit: « Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, iudicavi ut præsens eum qui sic operatus est in nomine Domini nostri Jesu Christi congregatis vobis et meo spiritu cum virtute Domini Jesu, tradere hujusmodi Satanæ in interitum carnis (I. Cor. v). » Et ad Timotheum scribit: « Ex quibus est Hymenæus et Alexander, quos tradidi Satanæ, ut discant non blasphemare (I. Tim. i). » Et quid mirum si sermo Dei vel quivis sermonis Dei minister in Evangelio dicatur peccatoris maximeque Judæi, sive Scribæ et Pharisei, rebellis et increduli adversarius, cum inimicus auctoritate prophetica dictus sit ejusdem ipse Deus vel Dei Spiritus? « Ipsi autem, inquit Isaias, ad iracundiam provocaverunt et afflixerunt Spiritum sancti ejus (Isa. lxiii), » et conversus est eis in inimicum, et ipse debellavit eos; et Hieremias lamentando loquitur: « Factus est Dominus velut inimicus, præcipitavit Israel, præcipitavit omnia inœnia ejus. » Itemque ait: « Tetendit arcum suum quasi inimicus, firmavit dexteram suam quasi hostis (Thren. ii). » Igitur o Scriba litteræ occidentis, o Phariseæ magni supercilii, refuga spiritus vivificantis, o Judæis declamator manifestæ circumcissionis, cum sacerdotibus et pontificibus tuis carnariis atque sanguinariis, noli obdurare cor tuum, sed esto consentiens adversario huic, sermoni huic gratiæ et veritatis, et linguæ ejus et ori ejus, in quo tibi cœpit adversari linguæ apostolicæ, ori evangelicæ prædicationis: ne forte excutiendo pulverem pedum suorum in te, tradat te Iudici illi qui per Moysen dixit: « Qui autem verba ejus quæ loquetur

A in nomine meo, audire noluerit, ego ultor existam (Deut. xviii). » Iudex et ultor ille ministrum habet, ministrum, inquam, et servum de quo ad Job loquitur: « Nunquid feriet tecum pactum, et accipies eum servum sempiternum? (Job xl.) » Ille servus, ille minister, si traditus ei fueris, mittet te in carcerem, in inferiorem infernum. Quoad illic eris? « Amen dico tibi, non exies inde donec reddas novissimum quadrantem (Math. xvi). » Tu triginta argenteos appendisti pretium sanguinis ejus (Zach. xi), et donec eos reddas usque ad novissimum quadrantem, non inde exies. Quando autem totum reddere poteris? Nunquid in carcere illo argenteos illos, quos tu proditori dedisti et proditor tibi retulit, tecum habebis ita ut rependere possis? Nunquid et quadrantes et trientes et uncias sive libras quoque integras tibi trutinare vacabit, de thesauris quos hic tibi thesaurizasti? Non utique, non thesaurus tuus, sed solum peccatum et pœna peccati te sequentur illuc. « Ne timearis, inquit Psalmista, cum dives factus fuerit homo, et cum multiplicata fuerit gloria domus ejus, quoniam, cum interierit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria ejus (Psal. xlviii). » Ergo non exies inde, donec reddas usque ad novissimum quadrantem, id est, non inde exies in æternum. Quadrans habet duo minuta. Verumtamen in rationibus ponderum, quas abacistæ in usu habentes etiam scripserunt, quadrans tres uncias habet; uncia vero duodecima pars assis est. Porro assis totum quiddam est, sive libra, sive quippiam aliud, quod in duodecim partes æquas dividendum est. Proinde notandum quia non dixit, donec reddes usque ad quadrantem, sed usque ad novissimum quadrantem, ut per quadrantem novissimum intelligas de minutissimis, quale apud illos dicitur chalcus sive siciliquis, in quæ extrema et uncia, et unciarum particulæ dividuntur. Nam et apud alium evangelistam ita scriptum est: « Dico tibi, non exies inde, donec etiam novissimum minutum reddas (Luc. xi). » Non solum autem supra dictos argenteos, pretium sanguinis fraterni, o infelix et irreconciliate negotiator, a te putes in illo carcere exigendos, verum etiam prædam universam quam fecisti tanta insania, tanta cupiditate lucrandi, ut ipsam domum Dei, quæ domus orationis vocari et esse debuit, speluncam faceres latronum (Math. xxi; Joan. ii). Et proinde quia frater iste contra tuam disputabat avaritiam, implacabile adversus eum mente conciperes odium. Ab initio quo patres tui viginti argenteis venderunt fratrem suum Joseph (Gen. xxxvii) usque nunc avaritiæ morbo languidus incessisti, et hucusque processisti, ut disputantem, sicut jam dictum est, fratrem istum interficeres, ita ut in pretium sanguinis triginta argenteos dares et reciperes. Totam tantorum malorum exactionem potuisses evadere brevi et compendiosa reconciliatione, et amica voce confessionis lucrari remissionem universi delicti. Secundo loco frater tibi est omnis qui tecum unum eundemque Deum

colit, et benedicit Deum et Patrem Domini nostri Jesu Christi, Patrem misericordiarum et Deum totius consolationis » (II. Cor. 1). Si fratri ejusmodi iratus es, si dixisti Raca, si dixisti fatue, etiam pro illo reus es gehennæ ignis, utpote homicida, sicut testatur apostolus Joannes, « quia omnis qui odit fratrem suum, homicida est (I. Joan. III). » Si ergo offers munus tuum ad altare, si orationem, si quamlibet oblationem, festina secundum præsens consilium auferre hujusmodi fermentum : quia [lege, est] et secundum sanctam ac mysticam legem fermentatum malitiæ et nequitiae. Forte vel ipse frater quem odisti, sive alius quis, solus sciens quod pecces irascendo fratri vel odiendo fratrem, corripit te inter te et ipsum solum, et quia corripit, quodammodo tibi adversarius est, et adversari non desinit, adhibendo alium secum si solum eum audire noluisti, dicendo etiam Ecclesiæ, si nec duos audire voluisti, jam ex eo tibi cavendum est ne adversarius tradat te judici, id est, ne has ei sicut ethnicus et publicanus, si nec Ecclesiam audire vuleris (Matth. xviii). » Nam hoc est sine dubio tradere judici, reputare cum his qui foris sunt, de quibus Dominus judicabit. « Quid enim mihi, ait Apostolus, de his qui foris sunt judicare? Nonne de his qui intus sunt, vos judicatis? Nam eos qui foris sunt Deus judicabit (I. Cor. v). » Porro frater quisquis ille est, cui iratus es, quem odisti, et per odium malo vel contumelioso verbo læsisti, non erit tibi difficilis reconciliationem flagitanti, propter illum qui dixit : « Si peccaverit in te frater tuus, et conversus poenitentiam egerit, vel dixerit, poenitet me, dimitte ei (Luc. xvii). » Et multa his similia. Verum tamen non propter hæc injustus

A invenitur in facto suo David, ad quem venit Semei, qui maledixerat ei, et prostratus dixit : Ne reputes mihi, domine mi, iniquitatem, ne memineris injuriam servi tui; agnosco enim 607 servus tuus peccatum meum (II Reg. xix), etc. « Et tunc quidem dixit : Non morieris, juravitque ei (ibid.); » sed postea cum appropinquassent dies ut moreretur, dixit inter cætera filio suo Salomon : « Habes quoque apud te Semei qui maledixit mihi maledictione pessima, quando ibam ad castra; vir autem sapiens es, et scies quæ facies ei, deducesque canosejus, cum sanguine ad infernum? » (III Reg. u.) Non, inquam, injustus in hoc facto invenitur David, quia non vero corde reconciliationem quæsivit Semei, non præ desiderio justitiæ poenituit, sed serviliter metu pænæ confudit, quia rex quidem oderat in corde suo, cui profugienti maledixit, iterum salutat in regno sedit. Mutavit vocem, non mutavit mentem. Hoc quoque innuit Scriptura cum dicit : « Ipse quoque, videlicet Banajas, filius Joiadæ, interfecit virum Ægyptium, virum digno spectaculo, habentem in manu hastam (II Reg. xxii). » Ægyptium moribus, non genere, dixit illum Semei et habentem in manu hastam, id est datam in potestate sua propriæ mentis sententiam, quam hoc modo dedit Salomon : « Quacunque autem die egressus fueris et transieris torrentem Cedron, scito interficiendum. Dixitque Semei : Bonus sermo (III Reg. ii). » Itaque sic fecit David, tanquam non suimet, sed Dei et legis vindex, cujus hoc dictum est : « Principi populi tui non maledices (Exod. xxi). » Sic illum puniri jussit, ut nihilominus secure dicat : « Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam merito et inimicis meis inanis (Psal. viii). »

LIBER QUINTUS.

Cum plurima dicta sint antiquis, et omnia comprehendantur uno nomine legis, quam Dominus ipse, « non veni, inquit, solvere legem, sed adimplere : » rationem non frustra quærat aliquis cur pauca de plurimis, id est tantummodo sex dicta pro exemplo posuerit ut appareret, quibus modis agenda foret adimpletio quam dixit : et cur ista potius quam cætera hic assumpserit, talique ordine digesserit. Primum est : « Non occides; » secundum : « Non mœchaberis; » tertium : Quicumque dimiserit uxorem suam, det illi libellum repudii, quartum : « Non pejerabis; » quintum : « Oculum pro oculo, et dentem pro dente; » sextum : « Diliges proximum tuum, et odies inimicum tuum. » Hæc, ut jam dixi, non frustra quærat aliquis, cur potius ista, quam cætera tali ordine digesserit, per singula subjungens : « Ego autem dico vobis? » Ad hæc breviter dicendum quia quæ sub istis continentur dictis sive præceptis, ita sunt necessaria Christiano homini ad

D perfectionem justitiæ tendenti, ut sine his perfectus esset non possit eadem perfectione, quam post eadem dicto diligenter commendans tandem dicit : « Estote et vos perfecti, sicut et Pater vester cælestis perfectus est. » Hoc namque primum est opus justitiæ, esse unanimes in fide, et fraterna dilectione. Quid aliud nobis intimare curavit, dum præmisso, « dictum est antiquis : Non occides, » adjecit : « Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, » et cætera usque, « esto consentiens adversario tuo? » Post hoc initium justitiæ, quid tam pulchrum, tam Deo dignum, quam pro adipiscenda castitate laborare? Hoc plane vehementi intentione declamat dum præmisso, « dictum est antiquis : Non mœchaberis, » adjecit : « Ego autem dico vobis quoniam omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, » etc., usque « quam totum corpus tuum mittatur in gehennam. » Porro studium castitatis sic discrete erat exercendum, ut

nullum ipsi naturæ generaret scandalum, id est ne prædicatio castitatis occasio fieret adulterii, quod et Apostolus præcavens, « his autem qui matrimonio vincti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere (*I Cor. vii*). » Super hoc nimirum confestim nos instruit, dum præmisso, « dictum est : Quicumque dimiserit uxorem suam, det illi libellum repudii, » subjungit : « Ego autem dico vobis quia omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœcham. » Cum autem hucusque Christianus profecerit ut castitatis virtute præinctus sit, confestim et ille justitiæ successus cum delectare poterit, ut cunctis quoad potest sese eximat negotiis sæculi. Hoc intendens cum deinde dixisset : « Dictum est antiquis : Non pejerabis, » adjecit, « ego autem dico vobis : Non jurare omnino, » etc. Denique sine juramentis quomodo tractari possint negotia sæculi? Cum ergo dicit, « non jurare omnino, » liberum esse vult ab omni sæculari negotio. Profecto qui hanc susceperit partem consilii, consequenter et illud suscipiet, ut injuriam non solum non facere, verum etiam pati propter Deum velit. Mox itaque præmisso, « dictum est : Oculum pro oculo, et dentem pro dente, » adjecit, « ego autem dico vobis : Non resistite malo, » etc. Post hæc unum adhuc necessarium est justitiæ signaculum, quod protinus superponens, « dictum est, ait : Diliges proximum tuum, et odies inimicum tuum; ego autem dico vobis : Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt, » etc. Quæ ita concludit : « Estote et vos perfecti, sicut et Pater vester cœlestis perfectus est. » Nunc horum omnium series juxta propositum sive inceptum diligentius percurrenda est. « Audistis, quia dictum est antiquis : Non mœchaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo. » Quomodo supra homicidii, ita hic adulterii voluntas damnatur, etiam non sequente effectu. Videre namque mulierem ad concupiscendum eam, quid aliud est, nisi contemplari mulierem, habendo voluntatem adulterandi eam? Recte ergo, sicut « qui irascitur fratri suo, » vel « qui odit fratrem suum, homicida est (*I Joan. iii*), et idcirco reus erit judicio; ita qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam, inquit, mœchatus est eam in corde suo, et idcirco nihilominus reus erit judicio. » Verumtamen adhuc parum est, ejusmodi visum continere, si vis in te veracem facere eum qui hæc proloquens dixit « non veni legem solvere, sed adimplere. » Proinde audi quod sequitur adhuc : « Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, et projice abs te. Expedit enim tibi ut pereat unum membrum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam. » Etenim hic [addo est] sensus : Ut sis in castitate perfectus non solum sinistrum oculum aruere, verum etiam dextrum debes projicere abs te, si tamen scandalizat te, id est non solum adultèriam concubitum concupiscentiam fugere, verum

etiam licitum amorem, licitam conjugii copulam solvere et abjicere, si duntaxat tecum non consentit mulier habitare, aut si propter cohabitationem ejus periculum tibi subeundum est vitæ vel salutis æternæ. Nam hoc modo revera dexter oculus tuus scandalizat te, si vel te virum mulierem, vel te mulierem vir conjux non patitur in fide Christi permanere. Huic fundamento fideliter insistens Apostolus, infidelis, ait, si discedit, discedat. « Non est enim servituti subjectus frater aut soror ejusmodi (*I Cor. vii*). » Exempli gratia : Pone Judæum sive gentilem virum sive mulierem converti velle ad Christum, sive jam credidisse in Christum, et de conjugali copula pati hominem scandalum, ut aut solvendum conjugium, aut fidei subeundum sit dispendium. Nonne huic incunctanter, et certissime dicas, « expedit tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam? » Si et fratrum et liberorum atque affinium et propinquorum in causa hac nescire debemus affectum, imo truncare expedit homini portiones, ne, dum volumus lucrifacere cæteros, ipsi in æternum pereamus. Unde et de sacerdote [magno] dicitur, cujus animam cultui Dei dedicata est : « Super patre et matre et filiis non polluetur (*Levit. xxi*), » id est nullius affectum sciet, nisi ejus cujus cultui dedicatus est. « Dictum est autem : Quicumque dimiserit uxorem suam, det illi libellum repudii. Ego autem dico vobis, quia omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœcham. Et qui dimissam duxerit, adulterat. » Ne ergo nimium sis festinus, o auditor evangelicæ pacis, ad eruendum oculum tuum dextrum, ne multum festines quasi propter Evangelium rumpere conjugii vinculum, quod supra diximus competenter significari per oculum dextrum. Dixit tibi supra : « Erue oculum tuum dextrum, si scandalizat te, » et non dixit, erue oculum tuum dextrum ne forte scandalizet te. Ut manifestius fiat quod dico, non tibi dicit Evangelium : « Dimitte uxorem tuam, » quam tecum Christiana fides invenit, ne forte seducat te; sed dicit tibi : « Dimitte eam, » si propter fidem odit te, et tecum non consentit habitare. Adjuvat sensum vestrum Apostolus ad cautelam necessariam, cum dicit : « Si quis frater uxorem habet infidelem, et hæc quidem consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier habet virum infidelem, et hic quidem consentit habitare cum illa, non dimittat virum (*I Cor. vii*), » et subinde : « Unde enim scis, mulier, si virum salvum facies? Aut unde scis vir, si mulierem facies salvam? » (*Ibid.*) Fieri namque potuit et nonnunquam factum est, et nonnunquam futurum Apostolus scire poterat, ut per mulierem vir, et per virum mulier salva fieret. Rachel vero uxor Jacob per idololatriæ culpam pene perditam erat, quippe quæ et cum viro proficiscens, furata fuerat idola patris sui Laban, sed salvata est per virum dicentem paulo antequam moreretur, periclitata partu : « Abjicite deos alienos, et mundamini :

ac mutatae vestimenta vestra. Surgite, et ascendamus in Bethel, ut faciamus ibi altare Deo qui exaudivit me in die tribulationis meae, et fuit socius itineris mei. Dederunt ergo ei omnes deos alienos quos habebant. At ille infodit eos subter therebinthum (*Gen. xxxv.*) Ergo coruscante Christi Evangelio, o tu quicumque conjugatus, quaecunque conjugata inventa es comparem sive tori consortem ad fidem Christi praeveniens, exspecta, nec desperes quandoque sequi posse quamvis tardantem. Habes namque non solum rationem, verum etiam exempla cur de salute comparis desperare non debeas. Sanctificatus est enim vir infidelis in muliere fidei, et sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem (*I Cor. vii.*) videlicet ut illa, quam dixi, Rachel. Sed hoc aliquando factum est et adhuc fieri potest. Una duntaxat causa est, propter quam dimittere liceat etiam invitam et tecum habitare consentientem, scilicet fornicatio. Sola enim causa ista te liberat, ut non judicaris fecisse illam moechari, cum alius eam duxerit, quia prius illa moechata est, quam tu illam dimiteres. Lex quoque ubi dixit antiquis dare libellum repudii, non omnino de isto iudicio tacuit, quod scilicet, et qui dimisit et dimissam duxit, uterque adulterii reus fuit. Quid ergo amplius hic dixit, quam dictum est antiquis? Videlicet quod in Evangelio causa ista non recipienda sit, ut uxorem suam propter odium dimittat quis, nec aliam prorsus ob causam hoc licitum sit, nisi ob illam quam dixit, causam fornicationis, quae sola cum intercederit, reatu moechiae non involvitur is qui dimisit. In posteriori parte hujus Evangelii plenius exponit Salvator quod Moses libellum repudii dari iusserit propter duritiam cordis maritorum, non dissidium concedens, sed auferens homicidium (*Deut. xxiv.*) Multo enim melius est, licet lugubrem, evenire discordiam quam fundi sanguinem per odium. Iterum audistis quia dictum est antiquis: non pejurabis. Reddas autem Domino juramenta tua. Ego autem dico vobis, non jurare omnino, neque per caelum, quia thronus Dei est; neque per terram, quia scabellum est pedum ejus; neque per Hierosolymam, quia civitas est magni regis; neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere aut nigrum. Sit tamen sermo vester, est: non, non. Quod autem his abundantius est a malo est. Sciendum hic in primis quia dictum hoc Domini, non jurare omnino, non nihil in rationibus nostris differt a caeteris dictis ejusdem Domini. Denique ut non irascaris fratri, ut non videas mulierem ad concupiscendum eam, ut non dimittas uxorem excepta fornicationis causa, ut non resistas malo, quinimo percutientis dexteram maxillam praebas et alteram, ut benefacias his qui oderunt te, et ores pro persequentibus et calumniantibus, nec littera, nec spiritus legis usquam contradicit. At vero ut non jures omnino, non videtur lex in tuo reliquisse arbitrio. Dicit enim: Si latet fur, dominus domus, a quo sublatum est furto

A quidpiam in custodiam sibi commendatum applicabitur ad deos, id est sacerdotes, et jurabit quod non extenderit manum suam in rem proximi sui, ad perpetranda fraudem (*Exod. xxii.*) Item: Si quis commendaverit proximo suo quodcumque jumentum ad custodiam, et mortuum fuerit aut debilitatum, vel captum ab hostibus, nullusque hoc viderit, jusjurandum erit in medio, quod non extenderit manum ad rem proximi sui, suscipietque Dominus juramentum, et ille reddere non cogetur (*ibid.*). Quomodo ergo dicit nobis non jurare omnino, nisi ita duntaxat ut velit nos, eorum quoque occasionem sive etiam necessitatem praebent jurandi, nihil proprium possidere in mundo? Et revera hic est ordinatus ad perfectionem justitiae profectus, ut, postquam erueris abs te oculus dextrum eo modo quo supra dictum est, totum deinde sequaris consilium, quod homini est: Si vis profectus esse, vade, et vende universa, quae habes, et da pauperibus, et veni, sequere me (*Matth. xxii.*) Cum enim hoc feceris, in tuo jam erit arbitrio non jurare omnino. Quod deinde dicit, neque per caelum, neque per terram, neque per civitatem Hierosolymam, neque per caput tuum juraveris, jam non solum modo consilium, verum etiam praecceptum est, quia videlicet per elementa mundi jurare, omnino delictum est. Hanc per elementa jurandi pessimam consuetudinem semper habuere Judaei, sicut prophetae sermo eos frequens arguit, utpote creaturas resque carnales venerantes honore et obsequio Dei. Qui enim jurat, profecto aut veneratur aut diligit id quod jurat. Porro, hic venerationem circa haec habendam videtur augere, cum dicit de caelo, quia thronus Dei est, de terra, quia scabellum est pedum ejus, de Hierosolyma, quia civitas est magni regis, et idcirco per ista ne juraveris, inquit. Nunquid hoc sensu res istas magnificat, ut ad earumdem rerum non sit ausu jurandi temeranda majestas? imo haec jurisjurandi vocibus indigna iudicat. Solus enim Deus solus creator est, per quem jurandum sit, si necessitas jurare compellat. Ait enim lex: Et per nomen externorum deorum non jurabitis, nec audietur ex ore vestro (*Exod. xxiii.*) Item: Dominum Deum tuum timebis, et ei servies, ipsi adhærebis, jurabisque in nomine illius (*Deut. vi.*) Et hoc quasi parvulis fuerat lege concessum, ut, quomodo victimas immolabant Deo, nec eas idolis immolarent, sic et jurare permitterentur in Deum, non quod recte hoc facerent, sed quod melius esset Deo id exhibere, quam daemioniis. Cum igitur dicit neque per caelum juraveris, et causam istam subjungit, quia thronus Dei est, itemque de terra quia scabellum est pedum ejus, idem est ac si dicat, quia caelum tanto minoris est eo per quem solum jurare concessum est, quanto minoris est sedente sua sedes, itemque terra tanto minor illo est, quanto minoris est scabellum eo cujus sub pedibus est. Similiter Hierosolyma, quae, ut multum dicam, civitas magni regis est, forte David, qui illam coe-

pit, aut Salomonis, qui illum amplificavit, sive etiam A Dei, propter fundamentum in ea templum Dei. Quid ergo per ista juras cum cœlum non Deus, sed tuo sensu scabellum pedum Dei sit, propter illud, quod in Propheta dicit: « Cœlum mihi sedes est, et terra scabellum pedum meorum (Isa. LXVI), » cum Hierosolyma non Deus, sed civitas sit regis magni? De capite tuo quid dicam? Quid juras per caput tuum, id est per te ipsum, cum tu non feceris te ipsum? Illum namque solum jurare decuit per semetipsum quem alius non fecit, « quia majorem se, ait Apostolus, per quem juraret, non habuit (Hebr. VI). » Hæc secundum tempus illud maxime contra Judæos dixerit, qui per angelos et urbem Hierosolymam et templum, et elementa jurantes, creaturas, resque carnales venerantur honore et obsequio Dei. Denique considera, quod hic Salvator non per Deum jurare prohibuerit, sed per cœlum et terram, et per Hierosolymam, et per caput tuum. Porro evangelica veritas non recipit juramentum, cum omnis sermo fidelis pro jurejurando sit. Dicit enim: « Ego autem dico vobis, non jurare omnino. Sit autem sermo vester, est est, non non: quod autem his abundantius est, a malo est, » subauditur illius, cujus infirmitate, seu duritia jurare coactus est. Exempli gratia: ut is, qui primus ex hominibus jurasse legitur Abraham. Quod enim juravit, a malo ejus fuit, qui dixit: « Jura ergo per Dominum, ne mihi noceas, et posteris meis, stirpique meæ, sed juxta misericordiam, quam feci tibi, facias mihi et terræ, in qua conversatus es advena (Gen. XXI). » Rex enim erat ille, et nisi rogatus ab eo jurasset Abraham, magis illi suspectus esse poterat. Similiter quod Apostolus juravit Corinthiis, si tamen nihil minus habet a juramento quod dicit: « Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui est benedictus in sæcula, scit quod non mentior (II Cor. XI), » itemque, « quotidie morior per vestram gloriam, fratres; » a malo fuit ipsorum, quos ipse culpans, ait: « Factus sum insipiens: vos me coegistis. Ego enim debui a vobis commendari (II Cor. XII). » Postquam consilium hoc sequi cœperit Christianus homo, ut non juret omnino, quod, sicut jam supra dictum est, tunc demum observare poterit, si semetipsum expedit ab omni sæculari negotio; quod jam sequitur secundum propositum ejus ad perfectionem justitiæ tendentis, nisi hoc, ut nulli malum pro malo reddere velit, nec saltem resistere injuriam facienti? Sequitur ergo: « Audistis quia dictum est, oculum pro oculo, et dentem pro dente. Ego autem dico vobis, non resistere malo. » Sicut illud dictum antiquis: « Quicumque dimiserit uxorem suam, det illi locellum repudii (Deut. XXIV), » ita et istud: « Oculum pro oculo, dentem pro dente (Exod. XXI), » non præcipientis, sed concedentis sive permittentis fuit, videlicet ob duritiâ cordis, cui nequaquam sufficit æqua reppensio, nec requiescit, nisi de pœna crudelitatis satiata fuerit. Ergo et in hoc est adimpletio legis, dum non solum vicariam non reppensio doce-

tur pœnam, verum etiam ad omnis injuriæ vir ecclesiasticus formatur patientiam. « Si quis, ait, te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi et alteram. Et ei qui vult tecum judicio contendere, et tunicam tuam tollere, remitte ei et pallium. Et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo alia duo. Qui petit a te, da ei. Et volenti mutuari a te, ne avertaris. » Vere propter hujusmodi doctrinam Salvator quodam loco dicit: « Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos, et discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris (Matth. XI). » Etenim qui contra faciunt, qui percutientem in maxillam quoad possunt, reperiunt; qui pertinaci contentione agunt, ne vincantur ab eo qui vult tollere tunicam vel pallium, nonne laborant? Nonne onerati sunt? Econtra, qui præsens sequuntur consilium, nonne requiem etiam in præsentem sæculo inveniunt? Jam licet illud quod dicit, qui petit a te, da ei, sihilariter fiet, quoniam, ut testatur Apostolus « hilarem datorem diligit Deus (II Cor. IX), » quanta ibi jucunditas? Quanta festivitas? Verumtamen notandum quod non ita dixit, et qui petit a te, da ei quidquid petit. Quis enim hoc semper facere potuit? Forte petit aurum, tu aurum non habes vel argentum. Propterea dic illud, quod Petrus apostolus dixit, dum claudus mendicans peteret in eum, sperans ab eo se aliquid accepturum: « Argentum et aurum non est mecum, quod habeo, hoc do tibi (Act. III). » Etenim « si voluntas prompta est, ait Apostolus Corinthiis, secundum id quod habet, accepta est, non secundum id **610** quod non habet (II Cor. VIII). » Et si non est aliud, sermo reppensiois porrigatur bonus, quia scriptum est: « Sermo bonus super datum optimum (Prov. XV). » Sciendum quia Dominus noster, qui hæc docet, in primis vel maxime fecit quæ docuit. Petenti dedit, imo non expectavit ut peteretur, sed ultro dedit plus quam petere sciret aliquis. Quomodo cœpit: « Scitis enim, ait idem Apostolus, gratiam Domini nostri Jesu Christi, quoniam propter nos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia vos divites essetis (I Cor. VIII). » Ipse percutienti maxillam præbuit non solum et alteram, verum etiam totum corpus, ut saturaretur opprobriis, sicut dictum fuerat per prophetam Hieremiam (Thren. III). Ipse volenti cum eo contendere judicio, videlicet Pilato, sive populo Judaico, non respondit verbum, tollentique « tunicam ejus inconsutilem, et desuper contextam per totum (Joan. XIX), » remisit et omne vestimentum, ut facerent quod scriptum est: « Diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem (Psal. XXI). » Porro, quod adhuc dicit, « et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo alia duo, » subauditur millia passuum, multo insignius quam littera sonat, ipse paulo ante fecerat (Act. I). Hoc primum sciendum, quia mille passus sabbatizantem (sic) lex sacra concedit. Quod autem vel quale est, aut

esse debet spiritualis viri sabbatum, nisi secreta et quieta meditatio rerum spiritualium? Nimirum ejusmodi sabbatum sabbatizabat ipse in deserto quando accessit ad eum tentator. Veraciter hoc fuit mille passus angariari, cum tentatore in illo tali sabbato altercari (*Matth. xv; Luc. iv*). At ipse tantummodo semel passus angariari, id est non tantummodo semel passus est tentari, sed ivit cum illo alia duo, quia duas præter priorem tentationes pertulit, assumptus ab illo in sanctam civitatem, et ductus in montem excelsum valde, et tunc dixit ei: « Vade, Satanas. » Forte et tu, o anima magni apostoli, sive cujuscunque viri apostolici, sabbatizare vis. Exspoliasti te tunica tua, lavisti pedes tuos, et in cubiculo secretæ contemplationis sabbatizare vis. Sed « ecce vox dilecti tui pulsantis: Aperi mihi, soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea (*Cant. v*). » Hæc dicens, utique angariare te vult mille passus, quod est sabbati iter, ut ante jam dictum est: Angariare, inquam, te vult, ut postposita quam elegeras solitariæ contemplationis requie surgas. Illi aperire, vadas Evangelium ejus annuntiare, et hoc in una parte orbis terræ in Asia, ubi sita est Hierusalem sive Judæa, ubi Evangelium ejus primum loqui oportebat. Vade cum illo alia duo millia passuum, id est non contentus esse in una Asia prædicare, sed et in Africa, et in Europa prædicando labora, laborando prædica Evangelium, et hoc modo pulchre angariatus es, vadens cum illo non solum mille passus, sed et alia duo, suntque tria millia passuum, quia tres sunt partes orbis terrarum. Nunquid in hujusmodi angaria plus injuriæ tu pro illo, quam ille pro te passus est? Illum quippe Deum et hominem diabolus tentator, te purum hominem angariavit ipse Deus salvator. Interea justificare debemus Deum, et Patrem Domini nostri Jesu Christi, ipsumque Filium, qui hic loquitur nobis, et dum non accipimus quod ab ipso petimus, nihilominus cum Psalmista dicere: « Fidelis Dominus in omnibus verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis (*Psal. cxlv*). » Quid enim? Nunquid illud solum dixit: « Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis (*Joan. xxvi*); » « petite et accipietis, petite et dabitur vobis (*Luc. xi*). » Nonne et hoc dixit: « Date et dabitur vobis, » et quod hic in præsentem loco habemus, « qui petit a te ne avertaris? (*Luc. vi*). » Volumus audire, « petite et dabitur vobis: » et dissimulamus, « date et dabitur vobis. » Profecto sicut apud Isaiam, ubi præmittens « quærite judicium, subvenite oppresso, » etc., tunc demum subjungit, « et venite et arguite me (*Isa. i*); » ita et hic jurisperitus esse debebis, ut cum feceris quod dicit: « Qui petit a te, da ei, et volenti mutare a te, ne avertaris, » tunc demum venias et arguas eum, eo quod non acceperis, juxta promissum hoc: « petite et accipietis. » Adhuc unum superest, o Christiane, dictum, vel dicendum tibi, et sex erant dicta Domini, ut cum sex quasi diebus dictorum homini bene operatus fueris, legemque adim-

pleveris, tunc demum vir emeritus jure introire in requiem Domini, et sabbatismum filiorum Dei sabbatizare dignus sis. Quid est illud? « Audistis, inquit, quia dictum est: Diliges proximum tuum, et odies inimicum tuum. Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros, et benefacite his qui oderunt vos, et orate pro persequentibus et calumniantibus vos, ut sitis filii Patris vestri, qui in cælis est, qui solem suum orti facit super bonos et malos, et pluit super justos et injustos. » Poteras percipienti maxillam dextram, etiam iratus præbere alteram, et dicere, non, ut Apostolus, pronuntians, « percutiet te Dominus, » sed imprecando: PERCUTIAT te Dominus, paries dealbate (*Act. xxiii*); » poteras auferenti tunicam, etiam iratus remittere et pallium, et dicere non, ut idem Apostolus, comminans sive prænu-tiando, « reddet illi Dominus, » sed maledicendo sive imprecando: REDDAT « illi Dominus secundum opera ejus (*II Tim. iv*), » ut non esset contra hoc legis mandatum adhuc minimum: « Diliges amicum tuum, » neque contra hoc legis permissum, « et odies inimicum tuum. » Porro tendenti tibi ad gradum optimum ut sis filius Patris tui, qui in cælis est, permissio uti non convenit, ut odio habeas inimicum tuum, imo expediat ut diligas eum jam, dum adhuc inimicus est, et pro illo ores. Quare ergo lex dixit, « et odies inimicum tuum? » Nonne ipsa ejusdem vox est, cujus et Evangelium? Quare ergo tam diu distulit dictum hoc tam benignum. Dilige inimicum tuum? Videlicet, quia hoc impossibile erat legi, et in hoc infirmabatur per carnem, sicut Apostolus ait: « In quo per carnem infirmabatur (*Rom. viii*), » nimirum eorum qui sub lege erant, quia carnales erant. Sicut ad duritiam cordis eorum permisit eis dare conjugibus libellos repudii, ita nihilominus ad duritiam cordis eorum et propter infirmitatem carnis eorum alia quoque multa permisit, quorum de notissimis est hoc unum, « et odies inimicum tuum, » sive ita, « qui opinquus occisi statim ut homicidam apprehenderit, interficiet eum (*Num. xxxv*). » Dicis itaque mihi: Nonne et hodie in hominibus eadem est tam duritia cordis quam infirmitas carnis? Est quidem, sed exemplum accessit quod antiquis defuit. Debet plus valere doctrina, ubi doctorem sua commendant opera. Audiri debet præceptum, quod præceptoris roboravit exemplum. Ecce Filius Dei præceptor et doctor de cælo venit, quod præcipit, fecit, quod docet, opere ostendit. Diligit inimicos; « nam, cum inimici essemus, ait Apostolus, reconciliavit nos Deo (*Rom. v*). » In ipso mortis articulo pro persequentibus et calumniantibus se oravit: « Pater, inquit, ignosce illis, non enim sciunt quid faciunt (*Luc. xxiii*), » cunctisque credere volentibus reatum sæe mortis indulsit. Hoc exemplum doctrinam ejus adjuvat, quod quia defuit quando data est lex, erat ipsa lex infirma; simulque quia spiritum dilectionis dare non poterat, tale quid illi efficere, et ad perfectionem cogere homines impossibile erat. Iste quia et perfectio-

nis exemplum et dilectionis spiritum dedit, idcirco jam ex tunc vere a nobis imitationem exigit grandi proposita spe, quæ cum venerit, profecto **611** meritum omne excedit, ut simus filii Dei, frares et cohæredes unici Filii Dei (*Rom. viii*). Et in hoc dicto cum dicit, « ut sitis filii Patris vestri qui in cœlis est, » magna subjungitur distantia filiorum multorum, et ipsius unici Filii Dei. Ille namque non ut esset filius Dei, sed quia erat Filius Dei, dilexit inimicos, secundum naturam suæ bonitatis; alii omnes, non quia sunt, sed ut sint filii Dei, diligant inimicos imitatione illius bonitatis, « qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos et injustos. » Hoc si sensu duplici intelligas, abundantius valet: nam est quidem magnum bonitatis sive benignitatis ejus experimentum, quod solem istum visibilem facit oriri super bonos et malos, et pluviam terræ necessariam pluit super justos et injustos, sed majus multo est, quod solem justitiæ, solem verum, Christum Filium suum notum facit bonis et malis, tam qui ex Judæis quam qui ex gentibus sunt, et voluntaria prædicationis evangelicæ pluvia cunctos irrigans, cohortatur eos facere bonum fidei vel penitentiæ fructum. « Si enim diligitis eos tantum qui vos diligunt, quam mercedem habetis? Nonne et publicani hoc faciunt? Et si salutaveritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? Nonne et ethnici hoc faciunt? Estote ergo perfecti sicut et Pater vester cœlestis perfectus est. » Ubi opus laboriosius, ubi labor est operosior, ibi vel inde merces major, et corona acquiritur gloriosior. Porro, multi præcepta Dei, imbecillitate sua non sanctorum viribus æstimantes, putant esse impossibilia quæ præcepta sunt, et dicunt sufficere virtutibus, non odisse inimicos, cæterum diligere plus esse, quam humana natura patiatur. Non sunt impossibilia, sed possibile est observari hæc omnia, quippe cum de justis hominibus exempla nonnulla sunt, qui hæc observaverunt. Stephanos Protomartyr deprecatus est pro lapidantibus inimicis (*Act. vi*), et Paulus optabat anathema esse pro persecutoribus suis (*Rom. ix*). Sed et ante exemplum hujus Filii Dei, cujus est dictum, quique fecit hoc ipsum, dicens: « Pater, ignosce eis, quod enim faciunt, nesciunt (*Luc. xxiii*), » David injussus planxit Saul, luxit Absalon, ambos persequentes, ambos ipsius animam quærentes (*II Reg. i*). Injussum David idcirco dixi, quia lex non jusserat inimico parci, sive doleri de inimico. Evangelium autem, sicut in cæteris ante dictis, ita in isto supplet defectum legis. Dictum hoc: « Estote ergo et vos perfecti, sicut et Pater vester cœlestis perfectus est, » quantæ gratiæ sit, ex opposito magis elucet, scilicet ex eo quod serpens primis parentibus nostris dixit, suadens transgredi præceptum: Comedit, et eritis sicut dii, scientes bonum et malum (*Gen. iii*). Malam viam quasi ad perfectionem ille sibilando susurravit, bonam viam ad veram perfectionem iste demonstrando prædicavit. Estote, inquit, perfecti, estote non dico

A sicut dii, sed sicut filii Dei. Estote, inquam, ita perfecti, secundum modum perfectionis, quo Pater vester cœlestis perfectus est, id est non odiendo amicum Dei, quod ut fieret, serpens suasit, sed diligendo etiam inimicos, cujus rei vobis exemplum præbet ipse Pater cœlestis. Illius doctrina nequam abduxit hominem ad omnimodam Dei dissimilitudinem. Hæc doctrina æqua conformabit vos ad ejusdem Dei similitudinem, ut fiat quod scriptum est: « Ego dixi: Dii estis, et filii Excelsi omnes (*Psal. lxxxii*). » — « In hoc, inquit apostolus Joannes, manifesti sunt filii Dei, et filii diaboli (*I Joan. iii*). » Nam filii diaboli sunt, qui nec amicos diligunt, in hoc imitantes diabolum, qui non dilexit, imo odio habuit Creatorem suum, cum ille gratis et magnum et speciosum et sapientem, sicut apud Ezechielem testatus (*Ezech. xxviii; xxxi*), fecisset, et in monte sancto Dei, id est in cœlo, posuisset eum, persuasitque homini (*Gen. iii*), ut neque fidem, neque dilectionem haberet erga eumdem Creatorem suum, suoque exemplo contemneret eum, habendo perversum similitudinis, id est divinitatis ejus appetitum. Filii Dei sunt econtra, qui etiam inimicos diligunt, optando ut amici fiant, imitantes ipsum Deum, qui cum inimici essemus, ultro nobis obtulit reconciliationis gratiam, tanta dilectionis abundantia, ut proprio Filio suo non parceret, sed pro nobis omnibus traderet eum (*Rom. v, viii*). Ad hujus imitationem suos Filius Dei auditores invitans, cum dixisset, « estote et vos perfecti, » protinus non quantitatem, sed qualitatem perfectionis proponens, addidit, « sicut et Pater vester cœlestis perfectus est. »

Quod est dicere: Sicut ille vos dilexit, cum essetis inimici, ut amicos faceret de inimicis, ita et vos diligite inimicos, dando operam, quoad potestis, ut convertantur et efficiantur amici. His explicatis, protinus dicit: **CAP. VI.** — « Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum qui in cœlis est. » Post illa quæ hactenus tractata sunt, dicta justitiæ, dicta legis adimplendæ, secundum propositum dicentis: « Non veui solvere legem, sed adimplere; » nunc adversus intemperantiam loqui incipit, exhortando suos et informando ad virtutem temperantiæ. Hoc ita facere incipit, ut attentos nos esse velit, dicendo: « Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus ut videamini ab eis. » Venerabilis igitur et vere cœlestis temperantiæ virtus hic inchoatur prædicari, quam nescierunt, sicut et cæteras virtutes, ethnici, id est gentiles, philosophi inanes, qui nomina quidem earum circa res aniles declamaverunt, sed naturam vel dignitatem ignoraverunt, et fundamentum super quod eas ædificarent, non habuerunt. « Ego, inquit, vobis supra dixi, luceat lux vestra coram hominibus, » sed non dixi, ut videamini ab eis, quod esset, sine Deo velle sabbatizare sive gloriari; imo dixi, « ut videntes opera vestra bona, glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est, » quod est quærere glo-

riam Dei, et tendere in sabbatismum ejus, ubi requiescit et ipse ab operibus suis. Alioquin si mercedem hic recipere festinatis, mercedem momentaneam, quæ in usu hominum, in laude vel favore popularium, quam lenis, quam exilis est, « mercedem, ait, non habebitis apud Patrem vestrum qui in cœlis est. » — « Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis et vicis, ut honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. » Ergo, inquit, quoniam mercedem non habebit, qui idcirco justitiam suam facit coram hominibus, ut videatur ab eis, « cum facis eleemosynam, etc. » Operum honorum ex radice dilectionis prodeuntium, primum vel præcipuum eleemosyna est, sequens oratio, deinde jejunium. Paulo ante radicem dilectionis intus in corde plantatam vel fixam esse volens, dixit : « Audistis quia dictum est : Diliges proximum tuum et odies inimicum tuum, ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, » etc. Si ergo fixa est in corde radix dilectionis, bona est eleemosyna, bona oratio, bonum et utile jejunium, de quibus hic agit ipse plantator ejusdem dilectionis, quæ fructus vitales sunt, et mercedem vitæ æternæ acquirunt. Possunt autem hæc eadem foras extrudi, absque radice dilectionis, sed tali proventus omnis horum fructuum pulchritudo est hypocrisis. Interpretatur enim hypocrisis, deauratio, quod nomen latinum sic a nobis intelligitur ut res quælibet in superficie colore lucens **612** aureo, sentiatur esse intus sine auro. Ut ergo vicinius dictum sit, ille hypocrita est qui eleemosynam quidem dat, et orat et jejunat, sed intus aurum dilectionis non habens, dupliciter ambulat, penetrabilibus sive interioribus fetidis, superficie aurea. Eleemosyna quæ non ejusmodi est, quæ non hypocrisis, id est, deauratio, sed tota aurea, tota ipsa aurum est, cujus vena seu venarum principium dilectio est, unde aurum verum misericordiæ manu effodi solet, hæc pretiosa est, hæc in cœlum ascendit, et ibi Regem regum, Dominumque dominantium delectabiliter pascit, potusque illi est delectabilis, eumque velut vestimentum cooperit, sicut et ipse ore proprio testificabitur in die judicii : « Esurivi enim, et dedistis mihi manducare, » et cætera, usque « quando fecistis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis (Matth. xxv). » Et notandum quod hujus gratiæ sex opera sunt, quamdam habentia similitudinem sex dierum quibus Deus mundum perfecit et omnia quæ in mundo sunt, in eo videlicet quod et ipsa suum promeretur Sabbatum, ut qui hæc fecerit, etiam « ipse requiescat ab operibus suis, ait Apostolus, sicut et a suis Deus (Hebr. iv). » Primum est : Esurivi et dedistis mihi manducare; secundum : Sitivi et dedistis mihi bibere; tertium : Hospes eram et collegistis me; quartum : Nudus et operuistis me; quintum : Infirmus et visitastis me; sextum : In carcere eram et venistis ad me. Ingredientur enim in Sabbatum, id est in re-

quiem Domini, qui hæc sunt operati, vocante ipso qui post sex dies in semetipso requievit, ac dicente : « Venite, benedicti Patris mei, possidere paratum vobis regnum a constitutione mundi. » Tali ac tanto illius sabbatismi bono, animam suam intemperans hypocrita defraudavit, quia faciens eleemosynam, tuba cecinit ante se, voluit videri in synagogis, voluit audiri in vicis, cupivit ab hominibus honorari, et hanc mercedem vanus ambivit, vacuus recepit, inanis tulit. « Te autem, inquit, faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. » Quid enim opus est sinistram adhiberi ubi sola dextera sufficit? Quid opus est totum corpus moveri sive inquietari discurrendo, clamando, tuba canendo, cum sola manus dextera levi ductu sese porrigendo, plus fundere possit quam pauper petere ausus fuerit, plus ingerere quam tuum posse aut velle sit? Utinam quieta manente sinistra tantum dare velis quantum porrigere valet priusquam lassetur aut deficiat protenta dextera. Idcirco sic facito, « ut sit eleemosyna tua in absconso. » Olim in parabolis quoque Sapiencia dixerat : « Manus absconditum exstinguet iram, et donum in sinu indignationem maximam (Prov. xxi). » Hæc est illa redditio Dei, quam protinus familiariter promittens : « Et Pater tuus, inquit, qui videt in absconso reddet tibi. » Unde Pater tuus? Nimirum ex eo quod non contentus es observare illud antiquis dictum, « diliges amicum tuum, et odies inimicum tuum, » sed ad illius dicti supplementum : « Si esurivit inimicus tuus, cibasti illum, si sitivit, dedisti illi potum, ut vinceret in bono malum (Rom. xii), » quæ totius eleemosynæ laudanda perfectio est. Inde est ille Pater tuus, et tu tanti es Patris filius, juxta conditionem d'centis : « Benefacite his qui oderunt vos, ut sitis filii Patris vestri qui in cœlis est. » Eadem de oratione, eadem de jejunio ratio sive sententia est, cavendam scilicet esse in eis nequitiam hypocrisis, qua fermentabatur omnis justitia Scribarum et Phariseorum, et eleemosyna videlicet, et oratio et jejunium, quippe qui sicut eleemosynam facientes tuba canere ante se, ita et « in synagogis et in angulis platearum amant, inquit, stantes orare, ut videantur ab hominibus. Et cum jejuant tristes fiunt, ut pareant hominibus jejunantes. » Unam eandemque per singula justus Judex depromit sententiam : « Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. » Nunc jam quid dicat dignæ orationis formator et institutor pensandum est. « Orantes, inquit, nolite multum loqui sicut ethnici. Putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur : nolite ergo assimilari eis. Scit enim Pater vester quid operis sit vobis, antequam petatis eum. » Ethnicorum non parvum circa voces compositionesque verborum fuit studium, qualium maximi vel notissimi sunt inter poetas Virgilius, inter historiographos Salustius, inter oratores Marcus Tullius. Tali scripta si sanctis ac divinis Scripturis conferas, ea maxime discernuntur distantia, quod apud illos

res exiles, atque ignobiles utpote terrenæ, et de cœlestibus sive spiritualibus nihil habentes, verbis ornantur; in sanctis autem Scripturis non res verbis imo verba rebus venerabiliter decorantur. Ibi verba conquisita jusque [*lege vixque*] sequentia rebus caducis majestatem quamdam afferre coguntur; hic autem res magnas, res divinas sponte verba sequuntur et quamvis pulchra sint, ita rerum majestate operiuntur, ut nisi diligenter attendas, vix appareat eloquentia, quod præsens adsit, dominamque suam sapientiam libenter comitetur. Nolite ergo, inquit, assimilari eis, nolite putare, quemadmodum ipsi quod in multiloquio exaudiamini, Deumque judicem magis longa et eleganti oratione quam rerum veritate flectere aut vincere possitis, aut quod docilem facere sive docere Deum opus sit: « Scit enim Pater vester quid opus sit vobis, antequam petatis eum. » Consurgit in hoc loco quædam hæresis, philosophorum quoque dogma perversum, dicentium: « Si novit Deus quid oremus, et antequam petamus, scit quibus indigeamus, frustra scienti loquimur. Quibus breviter respondendum est: Nos non narratores esse, sed rogatores. Aliud est enim narrare ignorantibus, aliud scientem petere. In illo iudicium est, hic obsequium. Ibi fideliter referimus, hic miserabiliter obsecramus. Plus adhuc dicendum et venerabiliter sentiendum est, quia speciosum hoc inter Deum et homines commercium, scilicet oratio non debet esse solummodo ad accipiendum, verum etiam ad occurrendum, scilicet ut beneficis Dei venientibus, donis Altissimi gratis affluentibus, solemnem et religiosum oratio sancta præbeat occursum, juxta illud Psalmistæ: « Et mane oratio mea præveniet te (*Psal. lxxxvii*). » Exempli gratia: « Ecce ancilla Domini, ait Maria, fiat mihi secundum verbum tuum (*Luc. i*). » Denique jam fiebat, jam ex ore angeli verbum audierat et concipiebat, et tamen orando dixit, impre-cando sibi clamavit clamore cordis inenarrabili, « Fiat mihi secundum verbum tuum. Hoc propemodum est tale, ac si personam dignam chorus excipiat, aut cœtus solemniter procedens obviam, non jam ut veniat, sed quia venit. Hinc est quod quotidie cibum tam spirituales quam corporales cum oratione percipimus, jamque habentes præ oculis aut prope tenentes in manibus panem dominicum vitæ æternæ, panem victuales necessarium huic temporali vitæ, nihilominus oramus et dicimus: « Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, » quia videlicet benigna voluntas Dei omnia tribuentis, similes optat sibi esse vultus interioris hominis accipientis, ut quod datur divinæ charitatis beneficio, suscipiatur cum desiderio desideriumque ipsum testetur oratio, socialiterque orationem subsequens gratiarum actio. Cum igitur dicit: « Scit enim Pater vester quid opus sit vobis, antequam petatis eum, » non otiosum aut superfluum nos existimare vult orationis studium, sed vitare multiloquium, scientes quod et olim de Behemot ad beatum Job dixit: « Non parcam

A 613 ei verbis potentibus, et ad deprecandum compositis (*Job. xli*). » Quid si ex affectu divinæ inspirationis oratio protendatur? Nunquid pro multiloquio reputabitur, et erit contra institutionem dicentis: « Orantes autem nolite multum loqui sicut ethnici? » Nequaquam. Alioquin quid fiet de orationibus psalmisticis, id est psalmis pluribus modo locutionis oratorio vel deprecatorio currentibus, et non adeo brevibus, nec parum bene compositis? Tacco de multis orationibus ecclesiasticis, quas religiosus passim conventus privatim ruminare et publice personare consuevit, plerasque prolixas et luculento sermone a scholasticis compositas; de psalmis duntaxat nunc dico, quos esse compositos non dubitamus auctore Spiritu sancto, spiritu prophetico. Nunquid debebat contemni pro hac auctoritate dicentis: « Nolite multum loqui? » Proinde diligenter animadvertendum est, quia non tantummodo dixit, « nolite multum loqui, » sed addidit, « sicut ethnici, » et sic intelligendum, ac si dixisset: Nolite multum loqui, nisi forte affluant verba precum ex affectu divinæ inspirationis. Ecce aliud: « Scientia inflat, » inquit Apostolus, subjungens: « Charitas autem ædificat (*I Cor. viii*). » Nunquid hoc dicto scientiam condemnat? Non utique, sed charitatem commendat, eamque socialiter cum scientia nobis inesse desiderat. Scientia namque sine charitate, verum quidem est, quia inflat, est enim sæcularis scientia; cum charitate vero scientia multum ædificat, est enim donum Dei, cum sit spiritus scientiæ unus de septem spiritibus Domini, quintus in ordine, quem Propheta taliter præscripsit: « Spiritus sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis, et spiritus timoris Domini (*Isa. ii*). » Itaque, sicut scientiam non propter semetipsam, sed propter viduitatem quamdam, dum sine charitate est, vituperat Apostolus dicens, « scientia inflat, » ita longam et facundam orationem Dominus, non propter semetipsam vel propter suimet longitudinem reprobat, sed propter similem ignobilitatem, dum desiderium sanctum non habens, quilibet more ethnicorum verba multiplicat. Nam si utrumque adsit, non solum orantem juvat, verum etiam audientem ædificat, utque abundantius ædificet, pleraque oratio Ecclesiæ musicæ dulcedinis suavitate condita est. Valet enim auditus musicæ dulcedinis psallendo atque orando ad invitandam sive excitandam in pectore nostro Spiritus sancti gratiam, secundum Elisæi prophetæ exemplum, de quo taliter scriptum est in libro Regum: « Vivit Dominus exercituum, in cuius conspectu sto, ait ipse ad Joram regem Israel, quia si non vultum Josaphat regis Judæ erubescerem, nec attendissem quidem te, nec respexissem. Nunc autem adducite mihi Psalterem. Cumque caneret Psalteres, facta est super eum manus Domini, et ait: Hæc dicit Dominus: Facito in hoc alveo torrentis fossas et fossas (*IV Reg. iii*), » etc. Non dubito plerosque esse, qui hujus rei experimentum quantumcumque assecuti sunt et so-

cundum illud exemplum nonnunquam persenserint in auditu sive decantatione laudis, sive orationis bene et morose cum musico modulamine sonantis, quod ipsorum viscera concuteret impetus Spiritus sancti, inundans affectus divinæ inspirationis, vis magna sanctæ compunctionis. Fit denique nescio qua naturæ vi, ut multo amplius afficiar audiende sublimiter canentem Ecclesiæ chorum cum multitudine sonorum, exempli gratia, illam orationem Mosi, « Obsecro, Domine, dimitte peccata populi tui (*Exod. xxxii*), » itemque quod oravit idem Moses eundem Dominum, et dixit : « Si inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi teipsum manifeste, ut videam te (*Exod. xxxiii*), » quam si simplicem ejusdem orationis litteraturam, ut in libro historico scripta est, legam vel audiam. Quod igitur valet nobis hæc institutio brevitatis, qua nos informare volens : « Sic ergo, inquit, vos orabitis? » Hoc nimirum quod jactantiæ sive elationis vitium, quæ in multiloquio solet obrepere, per compendiam sive brevitatem melius potest animus infirmus effugere, et præterea quia modus hic orationis, qui brevitati studet, cæteris modis facilior, cunctisque pusillis pariter atque majoribus magis accommodatus est. Sunt namque tres orationis modi in quibus Domino beneplacitum est, quartus illi omnino displicet. Primus modus est cum oratio ex affectu, ut jam dictum est, divinæ inspirationis protenditur, sicut flebat Annæ, quæ in tantum multiplicabat preces, ut eam æstimaret Heli temulentam. « Factum est, inquit Scriptura, cum illa multiplicaret preces coram Domino, ut Heli observaret os ejus. Porro Anna loquebatur in corde suo, tantumque labia ejus movebantur, et vox penitus non audiebatur. Æstimavit ergo eam Heli temulentam, dixitque ei : Usquequo ebria eris? Digere paulisper vinum quo mades (*I Reg. i*). » Secundum similitudinem illius, Ecclesia de gentibus, quæ dudum sterilis Deo erat, nunc autem peperit plurimos, preces coram Domino bene multiplicat, et ex quo sic cœpit loqui, æstimavit eam temulentam Heli, scilicet vana sapientia veteris sacerdotii. Dixerunt enim, quia « musto pleni sunt isti (*Act. ii*), » nescientes et deridentes gratiam quæ postea sterilem istam parere fecit. Secundus orationis modus, quem Dominus loco præsentii commendat, ut videlicet, sciat orans quod non in clamosa voce, non in multiloquio, sed in contritione cordis Dominus exaudiat, quodque oratio brevis et pura esse debeat, ut ista : « Pater noster, qui es in cælis, » etc. Tertius modus est dum non solum sine clamosa voce, verum etiam absque motu labiorum quis orat intrinsecus oratione clausa, sicut orabat Moses, quando persequente Pharaone dixit ad eum Dominus : « Quid clamas ad me? » (*Exod. xiv*.) Nihil enim tunc ore loquebatur ad Dominum, sed magnus clamor magnum erat desiderium. Hinc Psalmista : « Desiderium pauperum exaudivit Dominus, præparationes cordis eorum audivit auris tua (*Psal. ix*). » Quartus orationis modus omnino, ut jam dictum est, Domino displicet, vide-

licet ubi multiloquium est absque affectu divinæ inspirationis, quem solum habent vel habere possunt hypocritæ, multum loquentes sicut ethnici, in synagogis et in angulis platearum stantes, vel stando orantes, et videri volentes. De tribus jam dictis modis orandi faciliorem modum tam pusillis quam majoribus magis commodum vel aptum, scilicet, breviorum paucisque verbis contentum, præscribit, dicens : « Sic ergo vos orabitis : Pater noster, qui es in cælis, sanctificetur nomen tuum, » etc. Hæc oratio forsitan discipulis Domini adhuc rudibus ob sui brevitatem insufficientis visa est. Nam, sicut Lucas memorat, cum esset in loco quodam orans, ut cessavit, dixit unus ex discipulis ejus ad eum : « Domine, doce nos orare, sicut et Joannes docuit discipulos suos (*Luc. ii*). » Quale hoc erat, discipulos Domini rogare, ut sicut docuerat homo Joannes illa doceret orare, Joannes enim homo erat? Ut autem, sicut oportet, oremus, nemo docere potest, nisi solus Deus. Hinc Apostolus : « Nam quid oremus sicut oportet nescimus, sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus (*Rom. viii*). » Ergo, quoniam doceri volebant, sicut homo hominem docere potest, sicut homines discipulos suos docere potuerat homo Joannes (*Luc. xi*), quid vel quomodo eis respondit? « Cum oratis, inquit, dicite : Pater, sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum, panem nostrum quotidianum da nobis hodie, et dimitte nobis **614** peccata nostra, siquidem et ipsi dimittimus omni debenti nobis, et ne nos inducas in tentationem. » Si parum compositus vel insufficientis videbatur illis modus orationis, quem secundum hæc evangelistam Matthæum ipse ultro in monte docuit, et idcirco in loco alio rogaverunt se doceri, sicut Joannes orare docuit, pulchre nimirum illis compositionem, sive longitudinem orationis, non solum non auxit, verum etiam diminuit. Nam de septem petitionibus duas omisit, tertiam et ultimam, « fiat voluntas tua sicut in cælo et in terra, » — sed libera nos a malo, » et laudem brevissimam, quam hic in Matthæo præmisit, uti solemne est orationem a laude inchoare, post primam appellationem : « Pater noster qui es in cælis. » Nec mora, ut magis ac magis notum sit oranti, qui cum Deo verba facit, quod non opus sit ei longo vel composito sermone fatigari : « Quis vestrum habebit amicum, et ibit ad illum media nocte et dicet illi : Amice, commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, et non habeo quod ponam ante illum (*Luc. xi*). » Nimirum qui sic venit ad amici sui ostium, non sermonem affert longum, præmeditatum, diligenter compositum sive accuratum, sed et si tota nocte standum sibi et rogandum est, unus idemque sermo est, brevis est, et hoc idem repetit centies resonatque millies : « Amice, commoda mihi tres panes. » Secundum hoc exemplum « Petite, inquit, et dabitur vobis, quærите et invenietis, pulsate, et aperietur vobis. » Quid petimus? Quid quærimus? Spiritum bonum, ait : « Si enim vos, cum sitis mali.

nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester de caelo dabit Spiritum bonum petentibus, » subauditur qui doceat vos orare? Dixistis enim : « Domine, doce nos orare, sicut et Joannes docuit discipulos suos, » ignorantes quia doctrina hujusmodi non est Joannis sive alienius hominis, sed solius Spiritus boni, Spiritus Sancti. Proinde, si compendiosum quæris iter ad consequendam orandi scientiam, nec ista secundum Matthæum brevi, nec illa secundum Lucam breviori oratione adeo opus tibi erit, tantummodo persistas rogans Patrem, postulans amicum : Da mihi spiritum bonum, da mihi Spiritum sanctum. Quem cum ille dederit tibi, jam vere orandi scientiam habebis, et miro modo sic in oratione vehementer occupatus eris, ut verbum ali- quod proferre vix possis, quia non vacabit gemitu continuo totum præoccupante officium vocis. Hinc est illud : « Nam quid oremus sicut oportet nescimus, sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus (Rom. viii). » Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret Spiritus quia secundum Deum postulat pro sanctis. Igitur hanc orationem Dominicam, partesque ejus, id est petitiones septem, quarum prima est, « sanctificetur nomen tuum, » ultima, « sed libera nos a malo, » sic recte accipimus tanquam prima scientiæ vel doctrinæ hujus, qua ad orandum sumus informati, elementa, quoniam veluti pueris hæc tradita sunt, cum necdum accepissent Spiritum Paraclætum, dicentibus interdum : « Domine, doce nos orare, sicut et Joannes docuit discipulos suos. » Etiam si fuerimus perfecti ita, ut, sicut jam supra dictum est, Spiritus ille gemitibus inenarrabilibus oret vel postulet pro nobis; non tamen oratio hæc, oratio Dominica, prima cunctarum orationum ab ore nostro cadere debet, ne videamur nobis ipsis magni et orationis hujus non indigentes, quæ quasi pueris, id est incipientibus proposita sit, ut habeant aliquod initium dissimilitudinis, ab improbitate hypocritarum, quorum tota oratio est multiloquium (Ephes. ii). Et quidem brevis et parvis apta est, sed et magnos delectare atque exercere potest, et in primis appellatio hæc : Pater noster. Qui enim, cui dicimus, Pater noster? Nos quondam filii iræ, filii gehennæ, filii mortis, filii diaboli dicimus Pater noster, Patri misericordiarum, Patri cælestis patriæ, Patri vitæ sempiternæ, Patri Domini nostri Jesu Christi, Dei sibiimet coequalis et coæterni (Rom. vi, Galat. iii). Gratia hujus unici Filii sic loquimur Patri huic, ex quo sumus renati, quia male fuimus nati, et mirabili compendio mala sors nostra sic mutata est, qui effecti sumus filii Dei, credendo in eum, qui cum solus Filius Dei esset, naturæ nostræ particeps factus est (I Petr. i). Gratiam istam miratur omnis creatura, prædicat per orbem sancta Ecclesia, venerantur angeli, reverentur archangeli, magnificent throni, glorificant dominationes, laudant principatus, adorant potestates, benedicunt virtutes, desiderant in eam prospicere cherubin atque seraphin. Admirationem tantæ gratiæ nos quoque

A habere innuit laus ista quam brevis, « qui es in cælis. » Quis enim docilis ad orandum, puer docilis ad invocandum patrem non admiretur quod iste Pater cum in cælis, id est tantum in invisibilibus, quæ nobis invisibilia sunt, possit videri, hic in isto sæculo visibili, ubi cum non videt homo, nos genuit, quem admodum apostolus Jacobus : « Voluntarie enim, inquit, genuit nos verbo veritatis, ut sinus initium aliquod creaturæ ejus (Jac. i). » Quamvis autem cælorum nomine patria significetur invisibilis, ubi sancti habitant angeli, et quo Christus quadragesimo post resurrectionem suam die, videntibus apostolis, ascendit, nihilominus tamen cæli dicuntur et sunt supra memorati novem ordines angelorum, et in ejusmodi cælis hic Pater noster est, quod est beatitudo illorum, quia videlicet, Deum in illis esse, hoc est, permanere et non mutari, quemadmodum dicit ad Moysen : « Ego sum qui sum (Exod. iii); » et hujus essentiam invariabilem in semetipsis semper habent, semper et absque ullo fine beati et immortales habebunt, et immortaliter pascentur hoc summo bono, quo pleni sunt, quo pleni permanebunt. Hinc omnes christiani, magni et parvi, divites et pauperes, nobiles et plebei, domini et servi, reges et mendici, principes cum vulgo ignobili, omnes omnino absque ulla distinctione gentis sive conditionis, sexus et ætatis, ordinis vel officii, Pater noster dicimus huic et nemo nostrum dicit, Pater mi. Unus est Filius primogenitus et unigenitus, non uti nos gratiæ, sed solius naturæ filius, cui convenit dicere, Pater mi, et dixit cum traderetur : « Mi Pater, si possibile est, transeat a me calix iste (Matth. xxvi), » et Pater noster nusquam legitur dixisse. Cur hoc? Videlicet quia dissimiliter illi et nobis Deus Pater est : illum genuit, nos adoptavit. Tali appellatione præmissa, prima petitio hæc est : « Sanctificetur nomen tuum. » Sanctum semper fuit et est nomen Domini, veruntamen modus quidam est sanctificationis ejus nobis utilis, quem per Prophetam hoc modo promissit : « Sanctificabo nomen meum in agnum, dicit Dominus, ut sciant omnes gentes, quia ego Dominus cum sanctificatus fuero in vobis coram eis. » Protinus ac si quæreret aliquis, Quomodo nomen sanctificabis? ait : « Tollam quippe vos de gentibus, et congregabo vos de universis terris, et adducam vos in terram vestram, et effundam super vos aquam mundam, et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, et dabo vobis cor novum, et spiritum novum ponam in medio vestri (Ezech. xxxvi), » et cætera : quibus utique verbis gratia præsignatur baptismi Christi. Ergo tolli de gentibus, et congregari de universis terris credentes in Christum, et baptizari eos in remissionem peccatorum, hoc sanctificari est nomen tuum, o Deus Pater omnium, quia sic sancti fiunt hi, super quos invocatur nomen tuum. Etenim sanctificatio hæc revera nominis tui sanctificatio **615** est, quia non tam ipsis datur, quam tuo nomini, juxta illud quod dictum est per Psalmistam : « Non nobis Domine, non nobis; sed nomini

tao da gloriam (*Psal. cxiii.*) » Ut autem sanctificatio hæc in plures redundaret, primus ipse Christus sanctificatus est, eodem baptismo quo moriendo baptizatus est, sicut prædixerat : « Ego, inquit, baptismo habeo baptizari, et quomodo coarctor usque dum perficiatur? (*Luc. ii.*) » Et sub ipso passionis articulo, cum dixisset orans ad Patrem : « Sanctifica eos in veritate, » subinde, « et pro eis sanctifico, ait, meipsum, ut sint et ipsi sanctificati in veritate (*Joan. xvii.*) » Quid enim sanctificari ipsum Sanctum sanctorum, nisi sanctificari pro peccatis omnium et auferri illi quas posuerat in eo Deus, iniquitates omnium nostrum? (*Isa. liii.*) In illo sanctificationis actu, o Deus Pater, sanctificatum est nomen tuum, quia pro effusionem sanguinis et aquæ de latere ejus sanctificati sunt, et remissionem acceperunt hi super quos invocatum erat nomen tuum. Igitur quod dicimus, « sanctificetur nomen tuum, » hoc dicere est, convertantur gentes et remissionem peccatorum accipiant per nomen tuum, et omnium orationum quasunque offerimus sive pro catechumenis nostris, sive pro hæreticis et schismaticis, sive etiam pro perfidis Judæis, et pro paganis nunc usque incredulis, ut convertantur ad Deum verum et vivum, et unicum Filium ejus Jesum Christum, Deum et Dominum nostrum, summa hæc est, « sanctificetur nomen tuum. » Secunda petitio est : « Adveniat regnum tuum. » Quando hac oratione discipulos suos informabat, sicut baptismi sacramentum, quod nobis est sanctificatio nominis Domini, necdum conditum fuerat, ita et regnum Dei nondum venerat (*Matth. iv.*), sed appropinquabat juxta hoc evangelicæ prædicationis initium : « Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum (*Luc. xvii.*) » Ex eo namque regnum Dei advenit et intra nos est, ex quo princeps mundi hujus foras missus est, quod per passionem et resurrectionem suam mox fore prænuntians, « ecce enim, inquit, regnum Dei intra vos est (*Joan. xii.*) » Eatenus mors regnabat. Quamvis lex subintrasset, nihilominus tamen peccatum tyrannizabat, quemadmodum Apostolus cum dixisset, « sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, » et cætera, demum subintulit : « Lex autem subintravit, ut abundaret delictum (*Rom. v.*) » Quid ergo adhuc oramus, « adveniat regnum tuum? » Videlicet, ut regi regni ejus omnia sint subjecta, totumque compleatur illud, quod Psalmista cum dixisset, « gloria et honore coronasti eum, et constituisti eum super opera manuum tuarum, addidit adhuc : omnia subjectisti sub pedibus ejus (*Psal. viii.*) » Hinc Apostolus : « Nunc autem, ait, necdum videmus omnia subjecta ei, eum autem qui modicum quam Angeli minoratus est, videmus Dominum Jesum propter passionem mortis gloria et honore coronatum (*Hebr. ii.*) » Et alibi dicit : « Deinde finis, cum tradiderit Christus regnum Deo Patri, cum evacuaverit omnem principatum, et potestatem, et virtutem, et dominationem. Oportet autem illum regnare donec ponat inimicos suos sub pedibus ejus. Novissima autem inimica destruetur

mors (*I Cor. xv.*) » Igitur, quamvis jam advenerit, jamque sit intra nos regnum Dei, ex quo Christus propter passionem mortis gloria et honore coronatus est, nihilominus tamen adhuc oramus, « adveniat regnum tuum, » id est novissima destructione mortis perficiatur, nihilque relinquatur illi non subjectum, nullumque remaneat scandalum, juxta quod alibi dicebat : « Et colligent de regno ejus omnia scandala (*Matth. xiii.*) » Tertia petitio : « Fiat voluntas tua sicut in cœlo et in terra. » Juxta sensum jam dictum fere superabundat, unde et apud Lucam studio brevitatis prætermisit eam, ut supra jam dictum est. Quis enim regnat et non fit ejus voluntas? (*Luc. xix.*) Verumtamen nonnihil interest, quia videlicet regnat super bonos et malos, super eos quoque qui dixerunt, nolumus hunc regnare super nos, quemadmodum in propheta dixit : « Et regnabo super vos in furore meo (*Ezech. xx.*) » in solis autem bonis et sanctis voluntas ejus est. Hinc ad Hierusalem dicit : « Non vocaberis ultra derelicta, et terra tua non vocabitur amplius desolata, sed vocaberis Voluntas mea in ea (*Isa. lxii.*) » Econtra reprobis loquitur : « Non est voluntas mihi in vobis (*Malach. i.*) » Recte igitur cum dicimus, « adveniat regnum tuum, » quoniam super adversarios quoque suos regnabit, oramus, ut faciat ipse, quatenus nostra sit subjectio voluntaria, dicendo « fiat voluntas tua sicut in cœlo et in terra. » In cœlo namque, id est in beatis spiritibus, facta est et fit voluntas ejus, nihilque illi repugnat, dejecto cum suis satellitibus adversario, qui idcirco cecidit, quia repugnabat rebellionem voluntatis malæ, unde et vocabatur diabolus et Satanas (*Apoc. xii.*) Et si sunt plurimæ voluntates ejus, quia plura sunt præcepta ejus, unde et in psalmo dicit : « Sanctis qui in terra sunt ejus, mirificavi omnes voluntates meas in eis (*Psal. xv.*) » Hæc summa est voluntas ejus, ut vivamus et salvi fiamus. Hinc ipse Filius loquitur : « Hæc est autem voluntas ejus qui misit me, Patris, ut omne quod dedit mihi non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die. » Et rursus : « Hæc est autem voluntas Patris mei, qui misit me, ut omnis qui videt Filium et credit in eum, habeat vitam æternam (*Joan. vi.*) » Quarta petitio : « Panem nostram supersubstantialem da nobis hodie. » Hic quidem supersubstantialem, in Luca vero panem legimus quotidianum. Possumus supersubstantialem panem intelligere, qui super omnes substantias sit, et universas superet creaturas, qui et dicit : « Ego sum panis vivus qui de cœlo descendi (*ibid.*) » Alii simpliciter putant secundum Apostoli dictum : « Habentes victum et vestitum his contenti sumus (*I Tim. vi.*) » de præsentis tantum cibo sanctos curam gerere, unde et in posterioribus sit præceptum : « Nolite cogitare de crastino (*Matth. vi.*) » Hujusmodi panem » Deo petisse vel sperasse primus legitur Jacob peregre proficiscens : « Si, inquit, fuerit Dominus mecum, et custodierit in via per quam ambulo, et dederit mihi panem ad edendum (*Gen. xxviii.*) » etc. Alius

est panis sermo Dei de quo dicitur: « Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod egreditur de ore Dei (*Deut. viii; Matth. iv.*) » Cujus defectum committitur per Prophetam Deus populo peccatori: « Mittam, inquiens, vobis famem audiendi verbum Dei (*Amos viii.*) » Tertius est panis, caro Christi, quam nobis de sancto altari dat quemadmodum dixit, « et panis quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita (*Joan. vi.*) » Quidlibet horum trium cogites, Dei donum est, nec alius quis præter eum dare potest. Si de pane victuali quæras, quis alius facit, ut eum terra producat? Si de pane spirituali quod est verbum Dei, quomodo, nisi per Dei adspirationem datur? « Quomodo, inquit Apostolus, prædicabunt, nisi mittantur? (*Rom. xx.*) » Si de pane sacramenti, quis nisi Deus facere potest, ut tibi ad vitam detur, et in remissionem peccatorum a te percipiatur? Igitur « panem nostrum quotidianum da nobis hodie, » sic dicat sapiens etiam rex, ut veraciter confiteatur, nec erubescat confiteri, dicens: « Ego autem mendiculus sum et pauper (*Psal. xxxix.*) » Quinta petitio: « Et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. » Qualiter nos, quorum multa sunt debita, dimittamus debitoribus nostris, ipse hujus orationis auctor exemplo suo docuit, qui nulli quidquam debuit. Cum enim crucifigeretur, dicebat: « Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt (*Luc. xxii.*) » Sciebat enim inter eos esse nonnullos, nescientes **616** quid facerent, eosque dicturos esse ad Petrum et ad reliquos apostolos: « Quid faciemus, viri fratres? (*Act. ii.*) » Credituri erant ex illis plurimi, et dimissus est illis sanguis ejus, secundum petitionem dicentis: « Pater, dimitte illis. » Similiter optare debemus cunctis debitoribus nostris, et non quærere ultionem ex eis, et tunc ore libero, mente securo, dicere poterimus: « Dimitte nobis sicut et nos dimittimus. » Quid, si non nesciunt quid faciunt, sed invidendo persequuntur nos et occidunt, maxime propter Christum? Nunquid exigitur a nobis, ut dimittamus eis, si voluimus nobis debita nostra dimitti? Imo non solum inculpabiliter, verum etiam juste clamamus id quod valde notum et usitatum est: « Vindica, Domine, sanguinem sanctorum tuorum qui effusus est, et redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum (*Psal. lxxviii.*) » Nonne his similia, imo et fere graviora, ipsa Christi persona loquitur in Propheta: « Fiant, inquit, uxores eorum absque liberis, et viduæ, et viri eorum interficiantur morte, » et cætera, quæ ita concludit: « Ne propitius iniquitati eorum, et peccatum eorum a facie tua non deleatur. Fiant corruentes in conspectu tuo, in tempore furoris tui abutere eis (*Jer. xvii.*) » Debita pecuniæ seu quarumlibet rerum, quæ nobis jure debentur, ut dimittamus debitoribus nostris, conventio nos ista non cogit, nisi forte pro misericordia, si debitor attenuatus paupertate, reddere non possit. Siquidem et ipse Dominus, quod jure sibi debetur vel quod ei semel quispiam vovit, nequaquam dimittit, sive bonum, sive malum sit,

sed nec altero commutari concedit, imo dicit: « Si quis mutaverit, et hoc quod mutatum est et pro quo mutatum est, sanctificabitur Domino et non redimetur (*Levit. xxvii.*) » Sexta petitio: « Et ne nos inducas in tentationem. » Ergone Deus inducere solet in tentationem, ut dicamus ei, « et ne nos inducas in tentationem? » Non utique in tentationem mali, tentationem concupiscentiæ, sive peccati. « Nemo cum tentatur, ait Jacobus apostolus, dicat quia a Deo tentatur. Deus enim intentator malorum est. Ipse autem neminem tentat. Unusquisque vero tentatur a concupiscentia sua abstractus et illectus (*Jac. i.*) » Est alia tentatio, scilicet tribulatio, quæ ab hoc sæculo multis infertur modis et ejusmodi tentatione Deus sanctos suos tentare consuevit. Hinc est illud per Sapientem dictum: « Deus tentavit illos, tanquam aurum in fornace probavit eos (*Sap. iii.*) » Recte et sapienter sic tentari, id est, tribulari metuentes, et pavidi dicamus Deo, rogemus Patrem, « et ne nos inducas in tentationem. » Sed dicit aliquis: Nonne et gloriosum et optabile est in tribulatione tentatos et probatos coronari? Nonne ex hujusmodi tentationibus martyres sancti facti sunt gloriosi? Nonne ergo magis optare debemus tentationem? De tentatione quoque peccati si placet hic intelligi, non aliter intelligendum est, « et ne nos inducas in tentationem, » nisi ac si diceretur, et ne nos permitas induci in tentationem. Septima petitio: « Sed libera nos a malo. Amen. » Hanc, ut superius jam dictum est secundum Lucam, sicut et tertiam illam: « Fiat voluntas tua sicut in cælo et in terra, » studio brevitatis omisit, dum plenius inculcare vult eis qui nondum intellexerant ex hac prima institutione, quod orantes non oporteret multum loqui. Et quidem unum idemque videntur significare, « et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo, » quoniam in tentationem non induci, id plane est a malo liberari; verumtamen magis universale nomen est *malum* eorum quæ nocent, et naturæ vel salutis humanæ adversa sunt. Nam, ut de cæteris taceam, mors ipsa malum est, et infernus malum est, et diabolus malus est, a quo gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum nos liberet: Amen: hoc signaculum orationis Dominicæ interpretatur *vere vel fideliter*. Ecce hæc est oratio Dominica, septena distincta partibus, id est petitionibus, et ipsa est cunctarum exemplar orationum, ut quidquid a Patre nostro Deo petere volumus, hic probemus utrum Deo placitum, vel ad salutem nostram sit idoneum, quod postulamus. Nam si ab istarum qualibet petitionum petentis intentio discordat, nequaquam in nomine Salvatoris postulat, et idcirco non arroget sibi sponsonem dicentis: « Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis (*Joan. xvi.*) » Et in cunctis quidem petitionibus claret Patris bonitas, in quinta autem quæ est, « et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris, » bonitas simul et severitas, quam protinus ita confirmat: « Si enim dimiseritis hominibus peccata-

eorum, dimittet et vobis Pater vester celestis delicta vestra; si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra. » Quam bene bonitas et severitas pii Patris, et justus iudicis per istam conditionem providit cunctis reconciliationem quaesituris, sicut ipse superius dictavit dicens: « Si ergo offers munus tuum ante altare, et recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum (*Matth. v*). » Legimus hunc ipsum Dominum, ubi praecepta et iudicia sua populo suo per Moysen proposuit, ita dicentem: « Qui percusserit hominem volens eum occidere, morte moriatur. Qui autem non est insidiatus, sed Deus illum tradidit in manus ejus, constituam tibi locum quo fugere

debeat (*Exod. xxi*), » subauditur, ne propinquus occisi intericiat eum, quod alibi constituens plenius edicit (*Num. xxxv*). Quae fortior vel magis munita civitas reis ad refugiendum esse potuit, quam ista conjunctio iustitiae seu charitatis, « si non dimiseritis, nec Pater vester dimittet vobis? » Quis enim Patris huius filius esse volens, civitatis huiusmodi vectes et seras effringere audebit, et in eum vindicare qui in illam confugit, cupiendo reconciliari? Igitur quoniam dixerat superius: « Vade prius reconciliari (*Matth. v*), » et ille poterat causari de difficultate reconciliationis, puta dixisse Dominum, « constituam tibi locum quo fugere debeas (*Exod. xxi*), » id est ponam conditionem de peccatis dimittendis, in quam timens incidere frater tuus, satisfactionem tuam suscipiat.

LIBER SEXTUS.

617 « Misericordiam, et veritatem, ait Psalmista, diligit Deus, gratiam et gloriam dabit Dominus (*Psal. lxxxiii*). » Secundum hoc veridicum carmen haec loquitur Dei Filius, quae nunc tractavimus et tractamus. « Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua, ut sit eleemosyna tua in absconso, et Pater tuus qui videt in absconso, reddet tibi. » Et: « Tu autem cum orabis, intra in cubiculum, et clauso ostio ora Patrem tuum, et Pater tuus qui videt in absconso, reddet tibi. » Ibi misericordia, ibi veritas est, quam Deus diligit. Et quid nisi gratiam et gloriam reddet tibi? Et contra similes et callidi provocant iram Dei qualem videlicet maximi erant hypocritae illi, Scribae, et Pharisei, contra quos dicit: « Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut faciunt hypocritae. » Et: « Cum oratis, non eritis sicut hypocritae. » In tribus his operibus veritatem se diligere testatur. Etenim tertium hoc est: « Cum autem jejunatis, nolite fieri sicut hypocritae tristes. Exterminant enim facies suas, ut pareant hominibus jejunantes; amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam. Tu autem cum jejunas, unge caput tuum, et faciem tuam lava, ne videaris hominibus jejunans, sed Patri tuo qui est in absconso, et Pater tuus qui videt in absconso reddet tibi. » Primus omnium jejunasse legitur Moyses. Nam ex quo primus homo continentiae legem transgressus est, non obaudiens, ut ab uno se ligno contineret, nullus recogitasse legitur, ut per jejunium faciem Domini utcumque complacaret, quam ille per cibum vetitum inobediens offenderat. Nam ille jam dictus Moyses iussus esse non legitur, ut jejunaret, sed sponte jejunavit, ut sermonem ex ore Dei procedentem, in quo vivit homo (*Deut. viii*), accipere atque conscribere dignus existeret. Rursus jejunavit, ut dimissio-

nem peccati populo impetraret quemadmodum dicit ipse Moyses: « Et procidi ante Dominum sicut prius quadraginta diebus et quadraginta noctibus, panem non comedens, et aquam non bibens, propter omnia peccata vestra, quae gessistis contra Dominum, et eum ad iracundiam provocastis. Peccatum autem vestrum quod feceratis, id est vitulum arripens, igne combussi (*Deut. ix*). » Est ergo jejunium divinae auctoritatis res, non quod Deus illud praeceperit, aut digitus ejus in tabulis scripserit, sed quia non sine virtute Dei mortalis homo quadraginta diebus et quadraginta noctibus semel et iterum jejunare potuit, et jejunando multum Deo appropinquavit, a quo primus homo manducando nimis longe recessit. Causam vel intentionem jejunandi Moyses et Elias et Daniel bonam, et Deo dignam habentes gloriosum, et laudabile fecerunt jejunium, videlicet hoc intendentes, hoc expectantes, ut mitteret Deus illud quod Abraham promiserat semen, id est Christum. Qui ubi venit, jam non fuit jejunandum donec auferretur ab eis, quemadmodum ipse dixit Phariseis, facientibus quaestionem, quare discipuli ejus non jejunarent: « Nunquid, ait, possunt filii sponsi lugere, quandiu cum illis est sponsus? Venient autem dies, cum auferetur ab eis sponsus, et tunc jejunabunt (*Matth. ix*). »

Causam istam jejunandi non habuerunt nec habent hypocritae tristes, et tamen jejunaverunt, et jejunant frequenter, desiderium Christi non habentes, et mira vani cordis duritia nonnunquam plus jejunando laborant quam hi qui Christum et vitam aeternam desiderant. Verbum « exterminant, » aliud multum significat, quam vulgo intelligitur. Exterminatur quippe exsul, qui mittitur extra terminos. Pro hoc ergo sermone, demolitur semper debemus accipere. Demolitur autem hypocrita faciem suam, ut tristitiam simulet, et animo forte laetante luctum

gestat in vultu. Quod deinde dicit, « tu autem cum jejunas, unge caput tuum, et faciem tuam lava, » juxta ritum provincie Palæstinæ loquitur, ubi diebus festis solent ungere capita. Præcipit ergo, ut quando jejunamus lætos nos et festivos esse monstremus. Quid autem faciemus nos, quibus consuetudo non est nec fuit, diebus festis ungere capita? Quomodo faciemus id quod dicit: « Tu autem cum jejunas, unge caput tuum, ne videaris ab hominibus jejunans? » Ergo non superfluum est, anagogicum hic admittere sensum, ut ungere caput nostrum hoc sit exhilarare cor, quod est principale nostrum; etenim sicut de eleemosyna, ita et de jejuniis recte dictum intelligitur: « Hilarem enim datorem diligit Deus (II Cor. ix). » Denique gaudere in Spiritu sancto hoc est ungi oleo, quia Spiritus sanctus oleum lætitiæ præ consortibus tuis (Psal. xlv). » Hoc autem gaudio tunc gaudere possumus in jejuniis, si conscientia nostra testimonium habet, quod inter ipsum jejunium pascatur sponsi, qui ablatus est a nobis, sancto desiderio. Gaudium istud hypocritæ non quærunt, et idcirco tristes hic dicuntur, illi autem nescierunt, de quibus propheta Zacharias ita loquitur: « Miserunt ad domum Dei Sarasar et Rogomelech, et viri qui erant cum eo ad deprecandum faciem Domini, ut diceret sacerdotibus et prophetis Domini: Nunquid flendum mihi est in mense quinto, vel sanctificare me debeo, sicut feci jam multis annis? » (Zach. vii.) Videlicet quia soluta erat captivitas Babylonica, templumque manufactum reedificabatur, causam nullam putabant superesse, cur flere deberent aut jejunare. Quasi vero sola captivitas illa deflenda fuerit, et non potius universalis captivitas generis humani, quæ in Adam contigit, et quasi reedificatio templi illius manufacti, malorum omnium finis fuerit, et non potius templum futurum, templum Dominici corporis, quod tandem fabricari, et deinde solvi, et post triduum oportebat excitari. Propterea sic responderi debuit, et sic responsum **618** est illis: « Cum jejunaretis, et plangeretis in quinto et septimo per hos septuaginta annos, nunquid jejunium jejunastis mihi? Et cum comedistis et bibistis, nunquid non vobis comedistis et vobismetipsis bibistis? » (Ibid.) Quod est dicere: Nonne hoc pacto non Dei, sed vestram gloriam quæritis, dum pro rebus temporalibus quia desunt, sive ut affluent, lugetis et jejunatis, et de regno Dei, quod differatur, quod nondum venerit, non curatis? Non ita, sed « jejunium quarti, et jejunium quinti et jejunium septimi, et jejunium decimi erit domui Juda in gaudium, et lætitiæ, et solemnitates præclaras, usquequo venient populi et habitabunt in civitatibus multis, et apprehendent decem homines ex omnibus linguis gentium simbriam viri Judæi (Zach. viii), » etc. Quod hic in Evangelio dictum est jejunanti caput ungere, et faciem lavare, hoc illic in propheta dictum fuerat jejunium in gaudium et lætitiæ et solemnitates præclaras esse debere. Est igitur jeju-

nantium distantia triplex, dum jejunant alii propter Dei regnum, quia differtur, et nondum venit eis per occultum divinitatis consilium, justumque judicium, alii propter infaustam memoriam casuum adversorum, qui circa res temporales acciderunt, alii propter humanæ laudis appetitum, ut glorificentur ab hominibus tanquam justii, quia misera ambitione repleti sunt. Secundum distinctiones istas sequitur adhortans suos, et dicit:

« Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi ærugo et tinea demolitur, et ubi fures effodiunt, et furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in cælo, ubi neque ærugo, neque tinea demolitur, et ubi fures non effodiunt, nec furantur. » Ubi est enim thesaurus tuus, ibi est et cor tuum. Nunquid enim thesaurizare id solummodo est, pecuniam congregare? Imo et opera qualiæcunque, seu bona seu mala facere, thesaurizare est. Nam sicut qui bona agit, gloriam æternam thesaurizat, quapropter et de timente Dominum, scriptum est: « Jucunditatem et exultationem thesaurizavit super eum (Eccl. xv), » sic et qui mala agit, recte iram dicitur thesaurizare. Unde et Apostolus: « Tu autem, inquit, secundum duritiam tuam et cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ (Rom. ix). » Maxime de bonis hic sentiendum est, videlicet de eleemosynis, orationibus et jejuniis, quia de his hactenus sermo fuit. Denique qui jejunantes, caput suum non unxerunt, nec faciem suam laverunt, hi sunt quorum thesauros in terra thesaurizatos tinea vel ærugo demolita est, quia videlicet valde tineosum caput est et æruginosa facies, ubi totus jejunii fructus est videri et glorificari ab hominibus, dum propter tristitiam tristemque vultus maciem, hypocritæ nequam sancti putantur. Econtra qui caput suum unxerunt oleo supra dicto, et faciem suam laverunt, juxta illud: « Hilarem enim datorem diligit Deus (II Cor. ix), » qualium hilaritas est spes quæ in cælo reposita est, hi sunt quorum thesauros in cælo thesaurizatos, nec tinea, nec ærugo demolitur, quia videlicet aridas tineæ nunquam contingit caput, quod in Spiritu sancto delectatur. Fere medii sunt, quorum jejunii causa terrenum quidem habet fundamentum, sed non usquequaque, non sicut causa hypocritarum, sed simpliciter et pene pueriliter, sicut illi supra memorati, qui soluta captivitate Babylonica dum templum reedificaretur, dixerunt: « Nunquid flendum mihi est in die quinto, vel sanctificare me debeo, sicut feci jam multis annis? » (Zach. vii.) Nam et qui ejusmodi sunt, non quidem habent rite jejunandi scientiam, sed propter hoc non imputamus eis hypocritarum malitiam, quia videlicet aliud est propter damna rerum temporalium veraciter dolere et absque fictione lugere; aliud, sine ulla mentis vel spiritus contritione propter adipiscendam sanctitatis opinionem, caput inunctum quasi circulum contorquere, et sacco, et cinere sternere. Sic enim jejunare etiam potuerunt crudeles homicidæ, in ipso crudelitatis vel homicidii meditatione. Exempli gra-

tia : « Prædicate jejunium, inquit Jezabel, et sedere facite Naboth inter primos populi, et submittite duos viros filios Belial contra eum, et falsum dicant testimonium : Benedixit Naboth Deum et regem et educite eum, et lapidetur, sicque moriatur (*III Reg. XXI*). » Aliud fuit hoc, atque aliud quod « cum audisset Achab sermones Helizæ, scidit vestem suam et operuit cilicio carnem suam, jejunavitque et dormivit in sacco, et ambulabat demisso capite, ut malum non induceretur in diebus ejus (*ibid.*). » Ibi Achab jejunando non quidem hypocrita fuit, thesaurizans sibi aliquid, ut diceret Dominus : « Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus ejus (*ibid.*). » Verumtamen hoc ipsum in terra thesaurizavit, « ubi fures effodiant et furantur. » Qualis utique exstitit Jehu, quia videlicet, quamvis jubente Domino, deleverit domum illius, non tamen gloriæ Domini, sed suæ cupiditati studuit; quippe cum regnaret, non fecit voluntatem Domini, ut vitulos, quos fecit Hieroboam, desereret (*IV Reg. IX*).

Quid tandem thesaurizare in cælo? Vel certe quod est illud cælum, in quo nobis est thesaurizandum? Non utique cælum æreum, neque illud quod secundo die factum est, sicut scriptum est : « Dixitque Deus : Fiat firmamentum in medio aquarum, et vocavit Deus firmamentum cælum (*Genes. I*), » sed cælum tertium, quod in principio factum est, sicut etiam scriptum est : « In principio creavit Deus cælum et terram, » cælum invisibile est, invisibilis patria spirituum beatorum, diciturque « cælum cæli (*Psal. CXXIII*), » quia videlicet comparatione ejus terra est, et hoc cælum, et quidquid videri potest oculis terrenis. Quomodo in illo cælo debemus thesaurizare thesauros? Nimirum idcirco jejunando et eleemosynas faciendo, cæterisque modis omnibus legendo, quia illic abiit, et nondum rediit sponsus, qui ablati sunt nobis filii suis. Causa ista cælestis est, et proinde qui hanc habet, recte in cælo thesaurizare dicitur, nimirum tuto in loco, quia fures ibi non effodiant, nec furantur, neque ærugo, neque tineæ demolitur. Fuerunt ibi olim quidam fures, scilicet diabolus et angeli ejus, qui quasi effodientes divinitatis honorem furari voluerunt, sed non valuerunt, imo quidquid honoris vel pulchritudinis habebant a Creatore sibi collatum, ærugo et tineæ nequissimæ hypocriseos demolita est, quia sicut illi per prophetam exprobratur, « In medio lapidum ignitorum ambulavit perfectus in visis suis (*Ezech. XXVII*), » quæ perfectio fuit hypocrisis, ut videretur esse quod non erat, Altissimo similis, et illa hypocrisis æruginatus, jam non splendidus angelus, sed teter est diabolus, tineosum utique præferens caput. Ejusmodi fures ibi fuerunt, sed jam ibi non sunt, nec erunt, nec tineam sive æruginem admisit postea, nec admittet unquam illud cælum casu illorum purificatum. Illic thesaurizate, inquit, ac demum familiariter conscientiam, cujusque conveniens, « ubi est enim, inquit, thesaurus tuus, ibi est et cor

tuum. » Quod dictum quale sit ille aliquantisper intelligit per similitudinem sui, qui sollicitudinem hominis voti seu promissi, vel cujuscumque debiti necessitate ductus vel commonitus corde suo illuc sæpe respicit, ubi novit se reposuisse aliquid, per quod sese liberare possit. Et quis eum jure repellere possit, quin thesaurum suum recipiat, cum voluerit vel tempus fuerit? Porro, in cælo ulla unquam injuria fit, quin cum tempus fuerit, cor ejus, id est **619** ipsemet admissus, accedat illuc, ut fruatur thesauris suis, quos thesaurizavit illic. Et interim dum vivit, semper cor ejus illic est, ubi in manus Domini commisit ac præmisit qualiacunque bona opera, per quæ redimi possit, in die judicii.

« Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt? » Etenim sensus iste est : Idcirco non dixi sic universaliter vobis omnibus faciendibus eleemosynam : Sit eleemosyna vestra in absconso; et : Vos autem cum oratis, intrate in cubiculum, et clauso ostio, orate Patrem vestrum; et : Vos autem cum jejunatis, ungitæ capita vestra; sed dixi singulariter : « Te autem faciente eleemosynam, » etc. quia videlicet non omnibus dico hoc, neque omnibus dicendum est hoc, sed tibi uni vel alteri, similiter unicuique, cujus oculus forte infirmus est, cujus intentio nondum satis firma est. Etenim « lucerna corporis tui est oculus tuus, » et subaudire debes, quia, secundum hujus rei similitudinem, lucerna operis tui est intentio tua. « Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit, » et subintelligere debes quia secundum rei hujus similitudinem, si intentio tua fuerit absque hypocrisi, et absque nebula cuiuslibet miseræ vanitatis, tunc opus tuum totum lucidum erit. « Si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit, » et similiter scire debes quia, si intentio tua fuerit in hypocrisi, totum opus tuum tenebrosum erit, sive jejunium, sive oratio, sive eleemosyna sit. « Si ergo lumen quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt? Quod est dicere : Si opera bona, quæ facies coram hominibus, propter hypocrisin reproba sunt, ipsa opera mala quæ in occulto sunt, quale judicium merentur? Proinde simplicem oculum, id est intentionem bonam in corde habeas, et quomodo vis fac. Nam, si fuerit simplex oculus ejusmodi, tunc profecto acceptum est Deo quod facis, sive cinere aspergas, sive oleo perungas caput tuum, dum jejunas, sive longam sive brevem orationem facias, sive multis videntibus sive nullo sciente pauperi eleemosynam porrigas. Hic autem oculus simplex, hæc intentio bona est, cupere ut homines opera tua videntes, glorificent Patrem qui in cælis est, sicut econtra nequam oculus intentio mala est,

ambire ut ab hominibus glorificeris, quo sit ut tenebrosum sit quodcumque facis, sive cinis sive oleum in capite tuo sit, sive longa sive brevis oratio tua sit, sive publica sive occulta eleemosyna tua sit. Interim, dum nondum purificatus est oculus, dum fieri potest, ut levi vento vel aura miseræ vanitatis intentio lædatur, facito, ut dixi, ut non videaris hominibus jejunans, aut eleemosynas faciens, aut orans.

« Nemo potest duobus dominis servire. Aut enim unum odio habebit, et alterum diliget, aut unum sustinebit, et alterum contemnet. Non potestis Deo servire et mammonæ. Ideo dico vobis, ne solliciti sitis animæ vestræ, quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. » Hactenus temperandum esse debuit a maligna superfluitate hypocritarum, quorum in ipsa temperantia ciborum grande est intemperantiæ vitium, nunc addit quod adhuc melius et perfectius est, ut hi, qui spiritualibus studiis idonei sunt, soluti ac liberi esse cupiant: Domini occupatione curaque sæcularium, ab omni sollicitudine rerum quoque venalium juxta illud: « Martha, Martha, sollicita es, et turbaris erga plurima: Porro unum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea (Luc. x). » Hoc ita incipit: « Nemo potest duobus dominis servire. Aut enim unum odio habebit, et alterum diliget, aut unum sustinebit, et alterum contemnet. » Hanc generalem de dominis sententiam quam veram esse ratio sponte concedit, idcirco præmisit ut specialem opportune subinferret, eadem vixam veritatis firmitate, « non potestis Deo servire et mammonæ. » Sciendum quippe est quod non idem sit, duobus dominis, ac si dixisset: Duobus hominibus, sive duobus regibus aut potestatibus. Nam duobus hominibus, duobus regibus sive potestatibus potest unus homo servire, quia possunt duo reges, duo principes sibi met concordēs existere, ut fuerunt Salomon et Hiram, rex Tyri invicem federati (III Reg. v), et ambobus servire potuit artifex Hiram in ædificatione domus Domini, quem misit rex Hiram prudentem et scientissimum, qui noverat « operari in auro et argento et ære et ferro, marmore et lignis, purpura quoque et hyacintho, et bysso et coccino, » et adinvenire prudenter quodcumque in opere necessarium esset (II Par. ii). Porro duobus dominis neminem posse servire, idcirco dictum est veraciter, quia dominatio superbiæ fastus est, et dualitas dominationis nunquam absque scissura contrarietatis esse potest. Unus enim Dominus, unus Deus est (Ephes. iv); cæteri, qui dicuntur dii vel domini, putative dicuntur, et non sunt. Attamen usus obtinuit ut in suo quisque jure dominus dicatur et sit, ut exempli gratia, in suo regno dominus et rex dicebatur rex David. Duo domini tunc ibi esse cœperunt, quia dominationis unitas in dualitatem scissa est, quando filius ejus Absalon dominationem contra eundem patrem suum ar-

ripuit (II Reg. xvi). Utique duobus illis nemo servire potuit. Aut enim unum odio habuit, et alterum dilexit, ut, verbi gratia, ille Chusai qui, quoniam servus erat bonus, bonum dominum dilexit, et malum odio habuit apud Absalon degens, et saluti David miro atque amabili artificio consulens ac deserviens. Aut unum sustinuit, et alterum contempsit, ut ille Achitofel, qui utique non dilexit Absalon, sed idcirco sustinuit eum, ut David dominum legitimum contemnere posset. Nunquid enim diligebat aut diligere noverat, qui talia quæ legimus, illi consilia dabat? Imo et de toto pene Israel ita sentiendum est, quod videlicet neque Absalon, neque Seba filium Bochri, neque Hieroboam, cæterosque reges, quos habuit, dilexit, quippe quos toties occidit et mutavit, sed ob hoc tamen dominationem illorum sustinuit, ut contemnere posset legitimam dominationem domus David, toties dicendo, ut Scriptura meminit: « Quæ pars nobis in David (II Reg. xx), » vel: « Quæ hæreditas in filio Isai? (III Reg. xii.) »

Non ergo, ait, potestis Deo servire et mammonæ. Ii namque sunt duo domini valde sibi contrarii, sicut veritas et mendacium, sicut justum et iniquum, quia videlicet Deus verus est Dominus, et hic solus jure dominatur. Mammon autem, id est princeps hujus mundi, falsus est dominus, et inique dominatur, et omnino mentitur, de omni gloria mundi, dicens: « Quia mihi hæc omnia tradita sunt, et cui volo, do illa (Matth. iv), » quia non ipse, sed solus « Excelsus dominatur in regno hominum, sicut Nabuchodonosor dictum est cœlitus, et cuique voluerit, dat illud (Dan. iv). » Istis duobus Dominis nemo potest servire, ambus istos nemo diligere, ambos istos nemo potest odio habere vel contemnere. Si enim Dominum verum diligit, fastum odio habet, ut supra dictus David, qui in psalmo loquitur: « Iniquitatem odio habui, legem autem tuam dilexi (Psal cxviii). » Si autem falsum diligit, verum Dominum odit, ut Judei de quibus Salvator: Nunc autem, a't, et viderunt et oderunt et me et Patrem meum (Joan. xv); 620 quique dicunt juxta Isaïæ vaticinium: « Percussimus fœdus cum morte, et cum inferno pepigimus pactum (Isai xxviii). » Horrisonum est hoc, et ipso auditu nimis asperum quempiam odisse Deum, et cum diabolo et cum inferno pepigisse pactum, et hoc omnino est impiorum atque desperatorum. Porro unum sustinere et alterum contemnere et non solum sustinere Deum, contemnere autem diabolum, etiam electis interdum accidit, exempli gratia, ut ipsi jam dicto David. Aliquando enim ille diabolum sustinuit, quem nunquam dilexit. Deum autem contempsit, tunc videlicet quando tentatus est, et in Uriam peccavit. « Quare ergo, inquit Dominus, contempsisti verbum Domini, ut faceres malum in conspectu meo? Quamobrem non recedet gladius de domo tua usque in sempiternum, eo quod despexeris

me (*II Reg. xii*), etc. Bonum ergo Dominum ipse contempsit, malum sustinens dominum propter emolumentum pravæ delectationis, qui et peregrinus dicitur illic, eo quod longe sit a civitate Dei. Quod enim dictum illic per Nathan, quia dives parcens sumere de ovibus et de bobus suis, ut exhiberet convivium peregrino illi qui venerat ad se, tulit ovem viri pauperis, parabolica locutio est, significans qualiter malum dominum sustinuerit, bonum autem contempserit. Rursus vero idem David, malum Dominum contemnens ut in omnibus solitus contemnere fuit, præter illum sermonem Uriæ Ethei, bonum Dominum sustinuit, subauditur corripientem, eo quod numerasset populum, et dixit: « Coarctor nimis, sed melius est ut incidam in manus Domini; multæ enim misericordiæ ejus, quam in manus hominis (*II Reg. xxiv*). »

Quoniam ergo non potestis duobus dominis istis servire, ideo dico vobis, ideo suadeo vobis a malo domino, scilicet a mammona, tam longe recedere, ut ne saltem « solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. » Multos enim sollicitudo ista scandalizavit, ut malum dominum sustinerent, et bonum Dominum contemnerent, et non ad horam tantum, sicut scandalizavit tentatio sanctum David, sed usque in finem, sicut Saulam qui ante illum fuit. Ille enim nimium sollicitus de honore sæculi, et de vita præsentis malum dominum non solum vivens invitus sustinuit propter contemptum Domini, verum etiam in fine vitæ suæ volens subiit, consulendo spiritum Pythonis, et comedendo vitulum, quem Pythonissa mulier apposuit (*I Reg. xxviii*). Alius plus, alius minus a curis hujus sæculi, a sollicitudinibus hujus vitæ scandalizatur. Est quidem licitum, et lege concessum, habere facultates, providere quod domui vel rei familiari necessarium est, inter filios ac nepotes, inter servos et clientes curare, quod dominum vel patrem decet, sed hæc via periculosa est, ne forte, dum quasi ex necessitate cœperis, ad hoc pervenias, ut ex amore servias mammonæ, id est divitiis, et non tu solus [*lege illis*], sed illæ dominantur tibi, et dum putas ire fortiter contra ictum fluminis, victus cupiditatum servus ad inferiora devolaris. Forte dicis: Si istud perfectionis consilium secutus fuero, si omnibus quæ possideo venditis, et in pauperes erogatis (*Matth. xix*), te, Christe, secutus fuero, unde esca? unde vestimentum? Ad hæc inquam: « Nonne anima plus est quam esca et corpus plus est quam vestimentum? Qui majora præstitit, utique et minoræ præstabit. « Respicite volatilia cœli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, et Pater vester cœlestis pascit illa. Nonne vos magis estis pluris illis? » Si ergo volatilia absque cura et ærumnis, Dei aluntur providentia, quæ hodie sunt, et cras non erunt, quorum anima mortalis est, cum esse cessaverint, semper non erunt, quanto magis homines, quibus æternitas reppromittitur, Dei

A reguntur arbitrio? Nonne in psalmo cantatis: « Saturabuntur ligna campi et cedri Libani, quas plautavit; illic passeress nidificabunt. Herodii domus dux est eorum (*Psal. ciii*). » Nolite timere. Sed nominibus et verbis illis de vobis prophetia est, quod Patri vestro cura sit de vobis, cum pauperes, omnibus relictis, nullam habentes sollicitudinem quid manducare aut quo indui debeatis, quasi passeress fueritis effecti, qui non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, et Pater vester cœlestis pascit eos. Magister enim vester unus est Christus, et hic tanquam herodius, avis magna, et fortis ad devincendum etiam aquilam, regiam avem, quamvis in cœlum volaverit, nihilominus tamen vobiscum est omnibus diebus usque ad consummationem sæculi (*Matth. xxviii*). Dominus hujus herodii vita est apostolica quam ipse magister vester Christus exstruxit. Si passeress esse cupitis, si relictis omnibus, hunc Magistrum sequi vultis, domus ejus præcedet volatum vestrum, clamans ad ligna campi, dicens ad cedros Libani, præcipiens potentibus et divitibus hujus sæculi: Expandite ramos vestros, et suscipite passeress istos, effundite thesauros vestros, et pascite voluntarios pauperess istos. Nidificent apud vos passeress isti, construite cœnobias, fundate ecclesias, ubi habitent pauperess isti, ut vacet illis vespere et mane et meridie narrare, et annuntiare (*Psal. lvi*), et exaudiet Deus vocem eorum, tam pro vobis quam pro semetipsis clamantium atque exorantium. Quid ergo de esca vestra solliciti estis, et præ sollicitudine hujusce rei tuæ relictis omnibus sequi timeatis? « Nonne vos magis pluris estis illis? » subauditur passeribus, quorum per similitudinem vos invitavi ad sapientiam fidei. Homo quippe unus, ad imaginem Dei factus, pluris et plus valet apud Deum, multis et magis bubalis aut bobus, ne dicam passeribus parvis.

« Quis autem vestrum cogitans potest adjicere ad staturam suam cubitum unum? » Forte enim dicis: Passeress parvi sunt, parvum habent corpusculum, et idcirco de modico pasci possunt; nos autem grandes sumus et idcirco pluribus et gradioribus alimentis indigemus. Dico autem: « Quis vestrum cogitans potest adjicere ad staturam suam cubitum unum? » Novi enim vos, quia, dum erubescit alter altero apparere brevior, extendit se quisquis ille vel illa sit, sed quantumcunque extendat, non potest adjicere ad staturam suam cubitum unum; et multum est, si per extensionem possit adjicere palmum unum. Cum ergo dicit, « quis autem vestrum potest cogitans adjicere ad staturam suam cubitum unum, » et tu respondes, nemo, si quidem nemo potest hoc facere cogitans, facit autem annos adjiciens, et proficiens per naturam de infantia in juventutem perfectam, non cogitatione, sed posita a Deo lege naturæ, iterum argueris, quia qui te grandem fecit, et crescentem ultra quantitatem vel modulum passeris, ipse et er-

cam tibi augere potest ultra quam necessarium sit. A
 « Et de vestimento quid solliciti estis? Considerate
 lilia agri, quomodo crescunt, non laborant, neque
 nent; dico autem vobis quoniam nec Salomon in
 omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis. »
 Qui passeribus propter voluntariam paupertatem, et
 coelestem conversationem, ipsi illiis cæterisque
 pulchris floribus similes dicuntur in Scripturis
 propter castitatis pulchritudinem cæterarumque vir-
 tutum pulchram varietatem. Hinc Isaias [Sapiens]
 loquitur: « Audite me, divini fructus, et quasi
 rosa plantata super rivos aquarum fructificat.
 Quasi Libanus odorem suavitatis habete. Florete
 flores quasi liliam, et date odorem (Eccli. xxxix). »

621 Et in Canticis Christus dicit: « Ego flos campi,
 et liliam convallium. Sicut liliam inter spinas, sic
 amica mea inter filias (Cant. ii). » Et multa in hunc
 modum. Congruè ergo dum victus atque vestitus
 interdicit sollicitudinem, ad quorum mittit suos
 electos considerationem, scilicet passerum atque li-
 liorum, quorum in antiquis Scripturis divina aucto-
 ritas ascripserat similitudinem: « Considerate, »
 inquit, « lilia agri, quomodo, » et cætera quæ ita
 concludit: « Si enim fenum agri, quod hodie est et
 cras in clibanam mittitur, Deus sic vestit, quanto
 vos magis, minimæ fidei? » (Matth. vi.) Plane multo
 magis, et subaudiendum est, in regno Dei. Nam ut
 isto sæculo sic vestiri velimus, pro stultitia reputa-
 tur, « quia nec Salomon, » inquit, « in omni gloria
 sua coopertus est sicut unum ex istis (ibid.). » Quid
 porro sibi vult, quod tam acriter edicit, « quanto
 magis vos, minimæ fidei? » Aut quid est esse minimæ
 fidei? Non enim leviter aut negligenter attendendum
 est, quod et hic dicit, « vos minimæ fidei, » et alibi
 collaudat magnitudinem fidei, ut illic: « O mulier,
 magna est fides tua, fiat tibi sicut petisti (Matth. xv). »
 Certos ergo terminos nosse cupiamus, quos cum
 attigerit fides, magna sit: cum nondum attigerit,
 parva vel minima sit. Ne longum in quærendo cir-
 cuitum faciamus, promptum adest signaculum sive
 indicium magnæ fidei, ubi ad Nabuchodonosor regem
 dixerunt beati illi tres pueri, eadem hora mittendi in
 fornacem ignis ardentis: « Ecce enim Deus, quem
 colimus, potest eripere nos de camino ignis arden-
 tis, et de manibus tuis, rex, liberare. Quod si no-
 luerit, notum sit tibi, rex, quia deos tuos non coli-
 mus, et statuam auream quam erexisti, non adora-
 mus (Dan. iii). » In hoc quippe agnoscitur magnitudo
 fidei, fortitudo fidei, fortitudo fidelis animi, quod
 cum dixissent, « potens est Deus eripere nos, » addi-
 derunt: « Quod si noluerit, notum sit tibi, rex, quia
 non colimus, non adoramus deos tuos. » Secundum
 quorum exemplum quicumque dicunt: Potens est
 Deus, quem colimus, pascere nos, quoniam et pas-
 seres pascit: potens Deus vestire nos, quoniam et
 fenum, quod hodie est et cras in clibanum mittitur,
 sic vestit, et adhuc adjiciunt: Quod si noluerit pas-
 cere vel vestire nos, nihilominus tibi, o Mammon,
 nequaquam serviemus, imo relictis omnibus, ipsum

sequemur, non solliciti quid manducemus, aut quo
 induamur: nimirum isti magnæ sunt fidei, quia
 fides illorum in futurum sæculum totam se exten-
 dit.

Econtra, minimæ sunt fidei, qui scandalizantur,
 nisi a cunctis protegantur, vel defendantur adver-
 sis, cunctisque fruantur prosperis, nec putant quod
 de ipsis Deo cura sit, vel quod ulla sit providentia
 Dei. « Et dixerunt, » ait Psalmista, « Quomodo scit
 Deus, et si est scientia in Excelso? Ecce ipsi peccato-
 res et abundantes in sæculo obtinuerunt divitias.
 Ergo sine causa justificavi cor meum, et lavi inter
 innocentes manus meas, et fui flagellatus tota die, et
 castigatio mea in matutinis (Psal. lxxii). » Tales
 quique quoniam de victu vel vestitu nimium sunt
 solliciti, et murmurant nisi fuerint saturati, in ipsa
 professione perfectorum, qui relictis omnibus Chris-
 tum sequuntur, recte dicuntur minimæ fidei, con-
 gruitque his illud quod quibusdam ad se venientibus
 ipse dixit: « Amen amen dico vobis, quæritis me,
 non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex
 panibus meis, et saturati estis (Joan. vi). » Certos
 igitur magnæ fidei, certos minimæ fidei terminos
 invenisse nos arbitramur: quia videlicet hæc dicit,
 et sentit simile quid illi dicto beati Job: « Etiam si
 occiderit me, in ipso sperabo (Job xiii). » Hæc au-
 tem tale quid ut est hoc: « Timeo et non possum
 exire de Ægypto, ne aquæ penuriam patiar et sitiam
 in deserto (Exod. xvii). » Magna res et utilis est,
 quam nobis intimare molitur, et idcirco non semel
 dixisse contentus, iterum ac tertio repetit hoc ipsum
 dicens: « Nolite ergo solliciti esse dicentes: Quid
 manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operie-
 mur? Hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim
 Pater vester quia his omnibus indigetis. Quærite
 ergo primum regnum Dei et justitiam ejus, et hæc
 omnia adjicientur vobis. Nolite ergo solliciti esse in
 crastinum. Crastinus enim dies sollicitus erit sibi
 ipsi. Sufficit diei malitia sua (Matth. vi). » Quia
 valde utile est et necessarium hoc unum, quod est
 sabbatizare vel requiescere in studio sive contem-
 platione Verbi Dei, quæ optima pars est, quam, ut
 ait ipse Dominus, Maria elegit (Luc. x), idcirco. ut
 jam dictum est, non tantum semel, sed et iterum ac
 D tertio sententiam repetivit de abjiciendo gravi onere
 sollicitudinis quam venter indicit, et occasio pleris-
 que miseræ servitutis, ut servientes Mammonæ,
 Deo servire non possint.

Ubi secundo dicit, « nolite solliciti esse, » duas
 rationes continuo subjungit: « Hæc enim omnia
 gentes inquirunt, — scit enim Pater vester quia
 his omnibus indigetis. » Altera terrore comescit,
 altera plena est consolationis. Quid est enim dicere,
 « hæc omnia gentes inquirunt, » nisi ac dicatur,
 « eritis enim gentibus similes, quorum deus venter
 est (Philipp. iii), » si sollicitudini huic, quam inter-
 dico, postponitis Deum? Cum enim dicit, « hæc
 omnia gentes inquirunt, » pariter subintelligendum
 est, et præter hoc sæculum nihil amplius quærunt.

« Promptuaria eorum plena sunt, » ait Psalmista, « redundantia ex hoc in illud; non est ruina maceris, neque transitus neque clamor in plateis eorum, et beatum dixerunt populum cui hæc sunt (*Psal. cxliiii*). » Hæc enim tanquam beatitudinem summam quærunt. Hæc ergo sententia veluti iurgio nos percutit: et deinde, quoniam victu et vestitu indigemus, volens nos omnem sollicitudinem nostram projicere in eum, quoniam ipsi cura est de nobis, « scit enim Pater vester quia his omnibus indigetis. » Scit, inquam, et bene scit. Quid enim ille nescit? Causam quoque ipse scit propter quam evenit istud quod omnibus his indigetis. In paradiso erant patres nostri, sola innocentia bene vestiti, et non indigebant pane, quo nunc in sudore vultus vestri vescimini, sufficienter solis impleti pomis paradisi. Prævaricati sunt oculis concupiscendo, et ore comedendo fructum ligni vetiti (*Gen. iii*), et ex tunc omnibus his indigetis, victu ad repellendam famem, vestitu ad abigendum frigus et tegendam turpitudinem. Nunquid vero solummodo scit quia indigetis, et non etiam vult, cum sit Pater vester, ea providere quibus indigetis? Nunquid voluntas deest illi, nisi vos murmuraveritis, et murmurando compuleritis, ut velit? Hæc enim paterna ejus providentia testimonium habet ex aliis multis Scripturarum locis, quod circa justos, et perfectæ fidei viros semper adsit, et nunquam eos derelinquat, et tibi magis utatur virtute sua, virtute inusitata, ubi humana sibi providere nullatenus potest industria. Exempli gratia: Eliam alibi Dominus per angelum, alias rapaces quoque corvi, alibi vidua de parva farinæ hydria pavit (*III Reg. xvii, xix*), Elisæus paucos habens panes: « Da, inquit ad puerum, populo ut comedat, et comederunt, et superfuit juxta Verbum Domini (*IV Reg. iv*). » — « Quærite ergo, ait, primum regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis. » Quid est regnum Dei, nisi verbum Dei? Nam per quod facta sunt omnia (*Joan. i*), per ipsum Verbum reguntur omnia, et in hoc servire, utique regnare est. Quoties ergo **622** ad audiendum, sive tractandum verbum Dei convenimus, quoties lectiones sanctas legimus, aut libenter audimus, et eas opere adimplere studemus, toties quærimus regnum Dei et justitiam ejus. Et hic quidem dum vivimus, quærimus et quærere possumus, invenire autem ad plenum, nisi post hanc vitam non valemus. Thesaurus est hoc Dei regnum in agro absconditus (*Matth. xiii*), thesaurus in agro litteræ legalis atque prophetiæ, litteræ magna ex parte parabolicæ, sive ænigmaticæ, diligenter clausus atque signatus. Hunc thesaurum invenire est, Scripturas sacras intelligere et præ gaudio thesauri omnia vendere et emere agrum, hoc est, præ delectatione cælestium bonorum, vel regni cælorum, quale in sanctis Scripturis promittitur, omnem sollicitudinem abjicere secundum hoc præsens evangelicum consilium, solumque earundem amplecti studium Scripturarum, ut semper hom soit expeditus ad Verbum Dei tractandum,

A sive audiendum: « Hoc facite primum, et hæc omnia, inquit, adjicientur vobis. » O quantos studium hujusmodi non solum usque ad sufficientiam horum, scilicet victus et vestitus, verum etiam usque ad amplissimos honores cito provexit! « Super salutem et omnem pulchritudinem, » ait quidam, « dilexi sapientiam, et proposui pro luce habere illam. Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa (*Sap. vii*). » — « Nolite ergo solliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies sollicitus erit sibi. Sufficit diei malitia sua. »

Jam semel et iterum dixerat, « nolite solliciti esse. » Quid adhuc tertio repetit, nisi quia magnum est negotium quod intendit, et difficile valdeque operosum est evellere de profundo cordis nostri hanc radicem amaritudinis, radicem cupiditatis? Et nota quam terribiliter hac tertia repetitione sollicitudinem interdicat. Cum enim dixisset, « Nolite ergo solliciti esse in crastinum, » protinus ait: « Crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi. » Audiat hoc homo ille dives, vel quicumque similis ejus, cui, cum fructus uberes ager suus attulisset, cogitabat intra sedicens: « Quid faciam quod non habeo quo congregem fructus meos? » et dixit: Hoc faciam, destruiam horrea mea, et majora faciam, et illic congregabo omnia quæ nata sunt mihi et bona mea, et dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona, reposita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare (*Luc. xii*). » Multum ille de crastino sollicitus erat, qui sollicitudinem suam tam delectabiliter in annos plurimos extendebat. At vero crastinus dies, non futurum dico tempus breve aut longum, pro quo solet dici cras, ut illic: « Et respondebit mihi cras justitia mea (*Gen. xxx*), » sed crastinus dies, ut vulgo dici solet dies, qui noctem proximam subsequitur secundum occasum et ortum solis, qui quotidianus est, sollicitus erit sibi ipsi. Nam sequitur: « Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetent a te; quæ autem parasti, cujus erunt? » (*Luc. xii*). Puta quod dixerit: Stulte, quid sollicitus es, non dico in annos plurimos, sed in diem crastinum? Crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi. Quod idem videtur esse, ac si dicatur illi: Crastinus dies alia sollicitudine sollicitus erit, non tibi, sed sibi ipsi, nec tibi concedet status dici crastini, diei mali, quidquam habere rationis, ne dicam sollicitudinis, quia, sicut Ecclesiastes dicit, « nec ratio, nec scientia, nec sapientia erunt apud inferos, quo tu prope-ras (*Eccle. ix*), » hac nocte anima tua abste-rep-ta. Dira occupatio, quæ totum hominem sic involvit, ut nec rationis, nec scientiæ, nec sapientiæ solatium quærere vel admittere possit. Aliter: Crastinus dies, id est, ille qui crastino die venit, sollicitus erit vel esse poterit, sive in eo, ut habens Moysen et prophetas audiat illos (*Luc. xvi*), sive in eo ut majora sibi facere cogitet horrea sicut tu cogitasti. Quod si cogitaverit, dicetur et fiet illi, sicut dictum est et factum illi qui præcessit, sive tibi, sive alicui: « Stulte, hac nocte repetent animam tuam abs te;

quæ autem parasti, cujus erunt? Nam quotusquisque est servorum mammonæ, qui non etiam pridi quam anima ejus ab ipso repetatur, et sub ipso fere mortis articulo in annos plurimos male perseverat sollicitus.

Cum multa his similia de die crastino possint dici, et a prioribus nostris dicta sint, sensus anagogicus magis placet, et expeditius procedit. Nam juxta anagogen dies crastinus, dies malus et maledictus est, diei præsentis oppositus, diei quem benedixit Dominus, de quo in David loquitur Spiritus sanctus: « Hodie si vocem ejus audieritis (*Psal. xciv*); » cujus meminit Apostolus his verbis: « Quapropter, sicut dicit Spiritus sanctus, hodie si vocem ejus audieritis nolite obdurare corda vestra. Videte, fratres, ne sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis, discedendo a Deo vivo, sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur, dum dicitur: Hodie si vocem ejus audieritis (*Hebr. iii*). » Ac deinceps: « Et quidem ab operibus ab institutione mundi factis, dixit quodam loco de die septimo sic: Et requievit Deus die septimo ab omnibus operibus suis; » et in isto rursum: « Si introibunt in requiem meam. Quoniam ergo hi, quibus prioribus annuntiatum est, non introibunt propter incredulitatem, iterum determinat diem quemdam, hodie dicendo in David (*Hebr. iv*), » et cætera.

Huic hodierno diei, quem benedixit, et in quo requiescit Deus, contrarius est dies ille crastinus, scilicet diabolus sive mammon, contra quem dixerat supra: « Nemo potest tuobis dominis servire, non potestis Deo servire et mammonæ (*Matth. vi*). » Nam quem aliam diem putas esse diem illum, quem maledixit sanctus Job? « Aperuit enim os suum Job, et maledixit diei suo, et locutus est: Percat dies in qua natus sum, et nox in qua dictum est: Conceptus est homo. Dies ille vertatur in tenebras, non requirat cum Deus desuper, et non sit in recordatione, et non illustretur lumine (*Job. iii*), » et cætera. In illo namque die nascitur omnis homo, quia nascitur in peccato, vivit in peccato, et moritur in peccato, nisi visitetur a die isto, die hodierno, sancto et benedicto, et ab hoc visitatus sive illustratus, mutet originem, renovet nativitatem, ut natus in Adam, renascatur in Christo; mortuus peccato vivat Deo. Dicitur autem dies ille crastinus eo quod interveniente iniquitatis nocte, ab isto die hodierno sit omnino separatus. Porro non vere est, sed dicitur et videri vult ille dies, nam revera nox est. Propterea sanctus ille maledicens, hoc utrumque dixit: « Pereat dies in qua natus sum, et nox in qua dictum est: Conceptus est homo. » Nunc jam dicendum, quomodo sit vel non sit sollicitus quis in illum diem crastinum, quomodo ille dies sibi metipsi sit sollicitus, et quomodo sufficiat ei malitia ejus. Nam hæc tria dixit Dominus: « Nolite ergo solliciti esse in crastinum, crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi, sufficit enim diei malitia sua. » Sollicitum esse in

A illum diem crastinum, est servire mammonæ, servire cupiditatibus, diligere mundum et ea quæ in mundo sunt. Quod idcirco recte prohibetur, quia sicut profecto nemo potest utrumque præsentem et crastinum diem simul videre, ita nemo potest mundum simul et Deum diligere, Deo servire simul et mammonæ. Quam ob causam? « Crastinus enim, inquit, dies sollicitus erit sibi ipsi. » Quid est, crastinus **623** dies sollicitus erit sibi ipsi? Nimirum diabolus mammon, sive princeps hujus mundi, nihil Deo de sua sollicitudine communicabit, nihil cum Deo commune habebit. Et quidem si ita dixisset, sollicitus est sibi ipsi, id est esse videretur, sed futuro tempore dictum, sollicitus erit, hoc plus habet, quia sempiternitatem innuit divisionis sive separationis, quia, sicut nunc est, ita semper et in æternum a Deo divisus et separatus erit, et absque ullo fine seorsum quæret, quæ sua sunt, non quæ sunt Dei (*Philipp. ii*), nec ulla unquam respectione Deo cupiet rursus confœderari. Unde hoc illi? Unde tanta separationis perseverantia? Ait: « Sufficit tibi malitia tua. » Quomodo vel in quo sufficit huic tali diei malitia sua? Videlicet in eo, ut dicat: « Nullius ego, Deus ego sum. et in cathedra Dei sedi, et ero similis Altissimo (*Ezech. xxviii*; *Isa. xlv*), » et cætera his similia. Igitur « sufficit, ait, diei malitia sua, » id est, hoc superbiæ videtur quod sibi sufficiat. Humilitas autem dicit: « Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est (*I Cor. iii*). » Et alibi: « Satiabor cum apparuerit gloria tua (*Psal. xvi*). »

C **CAP. VII.** — « Nolite judicare, ut non judicemini. In quo enim iudicio judicaveritis, judicabimini, et in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. » Non mandatum novum est hoc, sed mandatum vetus quod ab initio audivimus. Nam per Moysen dixerat hoc idem Dominus: « Ne oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue eum, ne habeas super illo peccatum (*Levit. xix*). » Denique quod de iudicii odio Dominus hic dixerit: « Nolite judicare, ut non judicemini, » et cætera quæ jam dicta sunt protinus manifestat, cum dicit per similitudinem hujusmodi: « Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, et trabem quæ in oculo tuo est non vides. » Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine, ejuciam festucam de oculo tuo, et ecce trabes est in oculo tuo? Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, et tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui. » Igitur quod dicit, « Nolite judicare ut non judicemini, » hoc dicere est, nolite in iudicando habere odium in cordibus vestris. Nam ut omnino non judicemus, sive arguamus vel corripiamus, et evangelica simul et legalis repugnat auctoritas: Legalis, ut eodem capitulo protinus, cum dixisset, « ne oderis fratrem tuum in corde tuo, » subjunxit, « sed publice argue eum, » subauditur hac intentione, ut velis eum lucrari, quod non est odii, sed dilectionis; evangelica, ut illic: « Si peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum inter te et ipsum solum. Si te audierit lucratus eris, fra

trem tuum ; si autem te non audierit, adhibe adhuc A unum tecum vel duos, ut in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum. » Quod si nec eos audierit, dic Ecclesie (Matth. xviii). Simul et hoc evangelica supplevit auctoritas, quod in legali minus apparebat, quia videlicet legalis hoc tantum dixit, « sed argue publice ; » evangelica vero perscripsit quali ordine debeas ad hoc pervenire, ut arguas publice, sive dicas Ecclesie peccatum quod non est publice admissum, sed te solo sciente. Cavendum est ergo iudicium quod ex odii radice procedit, et si non amore justitie, at saltem metu vicissitudinis juste, quam protinus subjungit : « In quo enim iudicio judicaveritis, judicabimini. » Etenim si per odium non causae, sed personae judicaveritis, judicabimini et vos, iudicio non dilectionis, sed odii Dei, qui odit omnem odiose judicantem, imo et « omnes odisti, inquit Psalmista, qui operantur iniquitatem (Psal. v). » Verumtamen hæc et cætera fere omnia maxime contra Scribas et Pharisæos hypocritas dicuntur, ut ab illorum similitudine quam longissime recedant, qui discipuli veritatis esse volunt, et Christiano nomine censentur. Illi namque tunc temporis male judicabant, et iniqua mensura metiebantur, peccatores et publicanos condemnantes, et ipsum Dominum reprehendentes pro eo quod illos suscipiebat, seque conjungebat illis, et dicebant : « Quia hic peccatores recipit, et manducat cum illis (Matth. ix), » et his similia. Profecto ipsi potius erant iudicandi, quia peccatum illorum tanto majus erat peccato publicanorum et meretricum, quando magnitudo trabis parvitate festucæ major est. Proinde cuilibet eorum aptissime dicit : « Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, et trabem in oculo tuo non vides ? » Huic simile hoc est : Quid ignorantiam publicani detestaris, ut dicas, verbi gratia : « Sed turba hæc, quæ non novit legem, maledicti sunt (Joan. vii), » non attendens odium quod in corde habes, quia vidisti et odisti et me et Patrem meum ? (Joan. xv). Non solum me vel Patrem meum, verumetiam qualemcunque fratrem odisse, hoc est trabem in oculo habere. Quomodo ergo dicis fratri tuo : « Sine, ejiciam festucam de oculo tuo, et ecce trabs est in oculo tuo ? » Et forte quod vides, aut videre te putas in oculo fratris tui, non festuca, sed festucæ umbra est, tu autem male vides, et male discernis, quia trabem in oculo tuo non vides.

Sed esto, ut veraciter festuca sit in oculo cujuscunque fratris, festuca iræ repentinae, sive concupiscentiæ subito irruentis, sicut fuit in oculo David, quando iratus propter maledicta Nabal, semetipsum ulcisci voluit (I Reg. xxv), quando uxorem Uriæ Ethæi lavantem se de solarario prospiciens, vidit et concupivit (II Reg. xi). Tu cum sis quasi Semei, quomodo de ejusmodi festucis judicare vel consilium

dare poteris, aut istud conveniet tibi tantam habenti in oculo tuo trabem odii, ut maledicens et lapides mittens, terramque spargens dicas tale quid ut est hoc : « Egrederere, vir sanguinum et vir Belial, reddidit tibi Dominus universum sanguinem, quem effudisti ? (II Reg. xvi). » Nempe etiam si mitius loquaris, cum tua trabe inveterati odii, ut dicas tale quid, ut est hoc : « Increpationem ergo ne reprobos Domini, quia ipse vulnerat et medetur, percudit et manus ejus sanabunt (Job. v) ; » sive illud : « Non ergo te superet ira, ut aliquem opprimas, nec multitudo locorum [al. donorum] inclinet te (Job. xxxvi). » Dicitur tibi : « Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, et tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui. » Denique, quia sapiens Abigail, uxor Nabal insipientis et stulti, trabem ejusmodi non habuit in oculo suo, idcirco perspexit et perspicere potuit qualiter ejiceret festucam de oculo David repente irati, quod et fecit ratione hujusmodi : « In me sit, ait, domine mi, hæc iniquitas, » et cætera usque : « Cum ergo fecerit tibi Dominus domino meo omnia quæ locutus est bona de te, non erit tibi hoc in singultum et in scrupulum cordis domino meo, quod effuderis sanguinem innoxium, aut ipse te ultus fueris (I Reg. xxv). » Ille namque purgato statim oculo, id est sedato iræ impetu, dixit ad Abigail : « Benedictus Dominus Deus Israel, qui misit te hodie in occursum meum, et benedictum eloquium tuum, et benedicta tu quæ prohibuisti me hodie ne irem ad sanguinem, et ulciscerer me manu mea (Ibid.). » Unde illa secundum nomen suum Abigail, quod interpretatur patris mei exsultatio, memorabile exemplum esse debet omni animæ fideli, quatenus studeat paci, et reconciliari, sive mitiget iratum quemcunque potest, ante effectum vel opus peccati, quod ira suggerit, quod studium revera est Patris altissimi. Item, propheta Nathan, quia trabem illam in oculo suo non habuit, idcirco perspexit et perspicere potuit qualiter festucam peccati quod per concupiscentiam commiserat David in uxorem 624 Uriæ Ethæi, educeret de oculo ejus, incipiendo ita quasi de alio loqueretur, et ab hoc illum suaviter perducendo, ut diceret ille penitens : « Peccavi Domino (II Reg. xii). » Porro supra dictus Semei, quia magnam habebat in oculo suo trabem odii, non solum non eduxit festucam, quasi [lego quæ] tunc erat in oculo David, verumetiam zeli justi longævum sive diuturnum iniecit ignem, ut mox dormiturus cum patribus suis, diceret ad Salomonem filium suum : « Quia descendit mihi in occursum cum transirem Jordanem, et juravi ei per Dominum dicens : Non te interficiam gladio, tu noli, eum pati esse innoxium. Vir autem sapiens es, et sciens quæ facias ei, deducesque canos ejus cum sanguine ad infernum (III Reg. u.). »

LIBER SEPTIMUS.

Experimento didici, sed hoc ipsum timens con-
 fiteor, confitens timeo, quia didici et expertus
 sum quidpiam, licet exiguum, de modo quodam lo-
 cutionis, quo dilectus sanctis et dilectis loqui solet
 animabus, sicut audivimus in Canticis, dum quæli-
 bet illarum dicit : « En ipse stat post parietem no-
 strum respiciens per fenestras, et dilectus meus lo-
 quitur mihi : Surge, propera, amica mea, columba
 mea, formosa mea, et veni (*Cant. 11*) » Item hoc ip-
 sum repetens, « Surge, amica mea, speciosa mea, »
 ita subjungit : « Ostende mihi faciem tuam, sonet
 vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis et
 facies tua decora (*ibid.*) » Et quæ me necessitas cogit
 istud confiteri, qui tale quid experimento didicerim ?
 Existimo nonnulla, quia peccat aliquis, dum pene
 scandalizatur in me, hoc ipsum qui scribo, qui Scri-
 pturarum mysteria pertracto, præsumptioni repu-
 tans, et vanæ gloriæ, et subsannando quæritans,
 quid opus sit ut scribam istis, cum sancti Patres
 tam multi ante nos tam multa tamque sufficientia
 scripserunt. Quid igitur ? Scribam ne etiam illud ex-
 perimentum dilecti, quomodo dicat, « surge, pro-
 pera, » quomodo dicat, « sonet in auribus meis vox
 tua ? Vere non ausim, sed hoc tibi, o amice, qui et
 ipse me ad scribendum sæpe hortaris, in aurem di-
 cere non veritus sum, nec verebor, si iterum audi-
 re volueris. Cæteris dico et hoc dixisse satis sit,
 quia revera etiam si tacere sive a scribendi studio
 cessare volucro, non valco, et hoc non concedi mihi
 scio et bene sentio, et hoc gaudeo. Veracem esse di-
 dici, si virtutem discretionis habuisset, amicem beati
 Job, ubi dixit : « Sed conceptum sermonem tenere
 quis possit (*Job. 14*), et quidem conceptum sermonem
 superfluum sive malum non posset tenere, vitiosum
 est et stultum juxta illud Sapientis : « Sagitta infixi
 in femore carnis, sic verbum in corde stulti (*Eccl.*
119), sed econtra conceptum sermonem bonum et
 necessarium non posse tenere, gloriosum, quemad-
 modum Hieremias tenere non valens, cum dixisset :
 « Et factus est mihi sermo Domini in opprobrium
 et in derisum tota die, et dixi : Non recordabor ejus,
 neque loquar, in nomine ipsius (*Jer. 20*), » ita sub-
 junxit : « Et factus est in corde meo quasi ignis
 exæstans, claususque in ossibus meis, et defeci
 ferre non sustinens (*ibid.*). » Verumtamen quomodo-
 cunque volunt præsentis de nobis judicent, futuri
 clementius judicabunt. « Dum enim vivimus, ait vir
 illustris Hieronymus, et vase fragili continemur, vi-
 dentur amicorum prodesse studia, et nocere æmulo-
 rum opprobria. Postquam autem reversa fuerit terra
 in terram suam, et tunc nos qui scribimus, quam eos
 qui de nobis judicant, pallida mors subtraxerit, et
 alia venerit generatio, primisque cadentibus foliis
 virens silva succreverit, tunc sine nominum digni-

tate sola judicantur ingenia. Nec considerat qui lec-
 turus est, cujus vel quale sit quod lecturus est, sive
 ille episcopus, sive sit laicus, imperator et Dominus,
 aut serico, aut in vilissimo miles et servus, aut in pur-
 pura panno jaceat, non bonorum diversitate, sed ope-
 rum merito judicabitur. » Nunc cœpta prosequamur.

« Nolite sanctum dare canibus neque mittatis
 margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent
 eas pedibus suis, et conversi elidant vos. » In doc-
 trina sua servus Domini, scientiam habens Scriptu-
 rarum, unde et dicitur « scriba doctus in regno cœ-
 lorum (*Matth. 13*), » magnam habere debet tempe-
 rantiam, maximeque illi congruit attendere locum,
 tempus personam. Nam si absque consideratione
 horum sermonem effundat intemperans doctor, im-
 moderatus prædicator, sæpe contingit illi dare san-
 ctum canibus, et mittere margaritas suas ante por-
 cos. Nonne etiam plerosque illorum, qui margaritas
 de quibus agitur, diligenter pro tempore et loco ab-
 sconderunt canes et porci, id est homines immundi
 et protervi, injuriose discussurunt ac perscrutati
 sunt, et conculcatis margaritis, ipsos diripuerunt ?
 Multos enim occiderunt, quam plures persecuti sunt,
 non ut ipsi margaritas haberent, sed ut margaritæ
 ipsæ nusquam comparerent. Magnum cautelæ hujus
 exemplum primus ipse, qui hæc loquitur, in facto
 suo præbuit, quia videlicet Scripturam suam ita
 condidit, ut ab omnibus vel a quibuscunque posset
 intelligi. Non ei sufficere visum est, quod labium,
 quod omnibus unum erat, et sermones quos eosdem
 habebat omnis terra, confundit in constructione
 Babylonice turris (*Gen. 11*), atque ita removit om-
 nes gentes a lectione Scripturarum, quas erat tra-
 diturus uni scilicet Hebrææ genti. Nam et in illa
 Dei gente unica, quæ legem accipiebat, qui crede-
 bantur eloquia Dei, non defuerunt nec defuturi
 erant porci vel canes hujusmodi, margaritis
 cœlestium sacramentorum indigni, et quibus
 omne sanctum non deberet dari, quod fieret
 625 vel factum esset, si nudo sermone absque fi-
 guris et ænigmatibus lex et prophetæ fuissent elo-
 cuti. Proinde igitur talem Scripturam condidit, quæ
 non facile posset intelligi quo tenderet, vel quale
 contineret mysterium regni Dei : et sicut ipse tunc
 fecit, ita docet cum dicit : « Nolite sanctum dare
 canibus, neque mittatis margaritas vestras ante
 porcos. » Quare ? « Ne forte conculcent eas pedibus
 suis, et conversi elidant vos. » Duplex causa est,
 videlicet ne et margaritis fiat injuria, et nobis vitæ
 periculum sive mortis occasio nostra indiscretio
 fiat. « Petite et dabitur vobis : quærite, et invenie-
 tis, pulsate, et aperietur vobis. Omnis enim qui pe-
 tit, accipit : et qui quærit, invenit, et pulsanti ape-
 riatur. » Nil ergo obest aut oberit sancto gregi hu-

millium, quod porcis et canibus margaritæ absconditæ sunt, et quod propter canes omne sanctum intus repositum est. Nam « qui habet clavim, imo qui ipse est clavis » David, qui aperit et nemo claudit, claudit et nemo aperit (*Apoc. iii*), » semper præsto est, qui et sicut novit quibus vel qualibus claudendum, ita et optime scit qualibus sit aperiendum, qualibus dandum. Petendo, quærendo et pulsando, semetipsos manifestant hi qui digni sunt. Hic fortitudine opus est. Qua fortitudine? Illa nimirum vel simili illi, quæ pater fortium Jacob cum angelo luctatus est, et victor existens, dicenti sibi: « Dimitte me, non dimittam te, ait, nisi benedixeris mihi (*Gen. xxxii*). » Et benedixit ei in eodem loco. Qualis ergo fuit illa fortitudo? Quid senserat ipse qui dixit: « Quoniam si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines prævalebis? (*ibid.*) » Nimirum fortitudo illa gemitus fuit inenarrabilis, fletus fuit spiritus contribulati, et rogatus cordis contriti et humiliati, quo et Moses eundem Deum dicentem: « Dimitte me (*Exod. xxxii*), » tenere potuit. Denique et hoc testatur Osee, imo et ipse Deus loquens in Osee; qui cum dixisset de illo: « In utero supplantavit fratrem suum, et in fortitudine sua directus est cum angelo, et invaluit ad angelum, et confortatus est (*Ose. xii*), » addidit dicens: « Flevit et rogavit eum (*ibid.*) » Igitur humili fortitudine, forti humilitate hic opus est, ubi sanctum absconditum et in littera obfirmata clausæ tenentur margaritæ sensuum celestium. Et sicut ille Jacob luctatus est cum illo angelo, in quo sine dubio Deus erat, qui et victum se fatebatur, ita luctari debet verbi Dei amator cum sermone vel scriptura quæ est ex Deo, nec dimittere antequam vincat vinctum, sensumque comprehendat utilem in littera latentem. Lucta enim pulcherrima est, tandiu perseverare petendo, donec inveniat pulsando, donec sibi aperiatur. Quantum sibi placeat hujusmodi lucta, quam veraciter vinctum cupiat ipse, qui reluctari videtur, dum non citius aperit, nos animadvertere vult, cum protinus dicit:

« Quis ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, nunquid lapidem dabit illi? aut si piscem petierit, nunquid serpentem porriget ei? Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester qui in cælis est, dabit bona petentibus se. » Argumentum hoc suam habet intensionem, nec dubium est banc esse, ut non simus filii diffidentis propter hoc, si Pater vester petentibus dare et pulsantibus distulerit aperire. Non vult hoc Pater, sed istud potius, ut ubi magis clausum est, ibi magis te exerceas, spemque tuam in exercitio robores ex ea consideratione quia Pater est, et cum differt dare sive aperire, idcirco differt ut experiaris quia nihil habes quod non acceperis et non in teipso glorieris, tanquam sufficiens tibi sis (*I Cor. iv*) quæ gloriatio fuit vel est maligni, sed cogites et loquaris secundum exemplum Apostoli, qui dixit: « Fiduciam autem tandem habemus, non quod sufficientes sumus cogitare ali-

A quid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est (*II Cor. iii*). » — « Si ergo vos, inquit, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester? » Et qualis Pater? Uique bonus, et solus bonus (*Matth. x*), cujus comparatione vos omnes mali estis, et nihil boni, nisi ex accidentali dono ejus habetis. Adam pater atque malus, quippe qui et se et omnem posteritatem suam morti addixit, hic tamen filio suo petenti panem non daret lapidem, petenti piscem non porrigeret serpentem. Herodes quidem, sub quo natus est hic ipse Dominus, qui hæc loquitur, filiis suis plus quam lapidem, scilicet mortiferum præbuit ensem, sed hoc non fecit petentibus panem aut piscem, imo, ut videbatur sibi, Patri machinantibus mortem. « Quanto magis, inquit, pater vester » vobis ad intelligendam Scripturam, quæ vere est panis, petentibus apertionem cordis, nequaquam econtrario faciet, ut cor obtusum et lapideum det vobis? Similiter si petieritis piscem, id est si legentes volueritis cognoscere Christum, cujus sacramentum quodammodo ita latet in Scriptura legali atque prophetica, sive piscis in aqua, nequaquam porriget vobis serpentem, inducendo vos in errorem et sensum a Christo, quem in Scripturis pio quæritis desiderio, longe recedentem. Non est hoc suum, ut, petentibus Spiritum veritatis spiritum det erroris. Apud aliam evangelistam adhuc scriptum est: « Aut si petieritis ovum nunquid porriget illi scorpionem? » (*Luc. xi*). De hoc dicere delectat, quia sancti omnes antiqui, sicut panem Verbi Dei, et sicut piscem, id est Christum, petebant et quærebant, ita et ovum a Patre misericordiarum desideratissime postulabant, et prophetica oracula sine dubio dandum esse confirmabant. Quod vel quale ovum? Illud nimirum, cui Spiritus sanctus obumbrare dignaretur, superveniens in illud in modum volucris, ovo suo supersedentis, donec pullus in eo formetur. Sic enim futurum erat, et sic factum est. Spiritus sanctus, o beata Virgo Maria, supervenit in te, et virtus Altissimi obumbravit tibi (*Luc. i*), et ita concepisti et peperisti Filium volucrum, id est non terrenum sed cælestem, non carnalem sed spiritualem, quamvis veram carnem et terrenum corpus habentem. Hujusmodi ovum petebant sine dubio priores filii, maxime qui non solum fidem, verumetiam prophetiam habebant tanti sacramenti. Exempli gratia, « Qui, » ut supra jam dictum est, « luctabatur cum viro usque mane, Nec dimittam te, ait, nisi benedixeris mihi (*Gen. xxxii*), » sine dubio benedictione illa, ut de stirpe mea fiat illud ovum, ut obumbrante sancto Spiritu femina circumdet virum (*Jer. xxxi*). Nos quoque dum de Scripturis diligenter et desideranter quærimus testimonium, ut certo sciamus quod ita jam sit factum, profecto Patrem petimus ovum, nec Pater nobis porriget scorpionem, ut de beata Virgine quidquam suspicemur quod sit contra veritatem, quod pertineat ad hæreticam pravitatem.

« Omnia ergo quæcunque vultis ut faciant vobis

homines, et vos facite illis. Hæc est enim lex et prophetæ. Intrate per angustam portam, quia lata spatiosa via est quæ ducit ad perditionem. Et multi sunt qui intrant per eam. Quam angusta porta et arcta via quæ ducit ad vitam! Et pauci sunt qui inveniunt eam. » Ergo, inquit, quoniam in Patre vestro promptum est bona petentibus dare, petite rationabiliter, querite sapienter, pulsate prudenter. In quo? In eo videlicet ut « quæcunque vultis ut faciant **626** vobis homines, et vos faciatis eis. » Si enim vos non dederitis, quo jure dabitur vobis? Si non dimiseritis, qua rectitudine dimittemini? Facite ergo ut dixi. « Hæc est enim lex et prophetæ. » Hæc tota est summa illorum: « Diliges proximum tuum sicut teipsum (Matth. xxii). » Hinc Apostolus: « Qui enim diligit proximum, legem implevit: Nam: Non adulterabis: Non occides: Non furaberis: Non falsum testimonium dices: Non concupisces; et si quod est aliud mandatum in hoc verbo instauratur: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Plenitudo legis est dilectio (Rom. xiiii). » Quam laboriosum hoc est carni, et sanguini? Hæc enim regula: « Quodcunque vultis, ut faciant vobis homines, et vos facite illis; sive, « Quod tibi non vis fieri, aliis ne feceris, » usque ad inimicum hominem se extendit: Nonne tu vis, ut inimicus tuus, si te invenerit, parcat tibi, sicut David pepercit Sauli? Ergo et usque ad inimicum hæc regula se extendit, præsertim quia Sapientia dicit, et Apostolus meminit: « Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitierit, da ei aquam bibere (Prov. xxi; Rom. xii). » Et Dominus: « Benefacite his qui vos oderunt (Luc. vi). » Quam laboriosum, inquam, hoc est! Ait ergo: « Intrate per angustam portam. » Non negat esse laboriosum, qui hæc dicit, « Intrate per angustam, » etc. Sed qualibus angusta est hæc porta, et arcta hæc via? Utique superbis et tumidis, qui multi fuerunt et sunt. Tales per latam et spatiosam viam ierunt in perditionem. Nunquid mitibus et humilibus similiter hæc porta angusta et arcta est hæc via? Non utique, sed sicut dicit eis: « Jugum enim meum suave est, et onus meum leve (Matth. xi), » ita veraciter dicat eisdem, porta mea vita mea, et si incipientibus angusta videtur et arcta, postmodum talis invenitur, ut dicas illud quod dicebat Psalmista, hujus habens experimentum: « Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum (Psal. cxviii). »

« Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. » Hic prudentia opus est, prudentia spiritus, quæ una est ex divisionibus gratiarum; est enim discretio spirituum (I Cor. xii). Neque enim absque gratia ista falsi prophetæ cognosci possunt, quia duplices sunt, introrsum turpes, speciosi pelle decora; intrinsecus lupi rapaces, extrinsecus quasi oves simplices, omnem humilitatem et mansuetudinem mentientes. Tales olim venerunt et venturi erant ad subvertendum, si fieri possit, pariter et No-

vum Testamentum. Unde sumenda discretio sive discretionis hujus certitudo? « A fructibus, inquit, eorum cognoscetis eos. » Fructus eorum opera sunt. Possunt enim cognosci et judicari ex verbis suis. Hic, ut jam dictum est, prudentia opus est, quæ armata sit verbo Dei, et oculata oculis scientiæ Scripturarum, quales laudantur in Canticis, quod sint sicut columbæ residentes « super rivulos aquarum juxta fluentia plenissima (Cant. v). » Quidquid dicat quis, conferendum est cum Scripturis, quas non ab homine, neque per hominem, sed a Spiritu sancto per revelationem Jesu Christi acceperunt, ut loquerentur et scriberent homines sancti; et « licet nos, ait Apostolus, aut angelus de cælo evangelizet vobis præter id quod accepistis, anathema sit et iterum anathema sit (Gal. i). » Hoc dictum, hæc sententia similiter omnium illorum est, qui neque ab homine, neque per hominem acceperunt, sed per Spiritum sanctum, unde et scripturæ illorum omnes solæ canonicæ dicuntur et sunt. « Si quis, » ait Joannes in calce suæ Apocalypseos, et alii cuilibet prophetarum et apostolorum dixisse congrueret, « si quis, ait, adjecerit supra hæc, adjiciet Deus supra illum plagas quæ scriptæ sunt in libro hoc, et si quis diminuerit de verbis prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus de libro vitæ (Apoc. xxii). » Sed jam ipsa Domini verba sequamur. « A fructibus, inquit, eorum cognoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit. Mala autem arbor fructus malos facit. Non potest arbor bona fructus malos facere. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos. » In his omnibus sensum quidem habemus evidentem, sed principalem querimus intentionem. Boni auditoris officium est animadvertere, cælestis orator non solum quid dicat, verumetiam quid maxime intendant. Est itaque hic sensus vel hæc intentio in istis verbis ejus. Sicut discernere scitis lignum unde ficum vel uvam colligitis, quod spina vel tribulus aut mala arbor non sit, ita et me, cujus ex ore veritatem simul et opus veritatis accipietis. Exempli gratia, cum dico cuidam centurioni: « Vade, et sicut credidisti fiat tibi (Matth. viii)! » itemque cuidam alii: « Vade, quia filius tuus vivit (Joan. iv), » cum dicam cuidam leproso: « Volo, mundare (Luc. v), » et statim fit, et multa alia multo majora his, me, inquam, per hæc discernite a falsis prophetis, quia non potest utrumque esse, ut et de corde meo conflagando, et falsum loquendo in nomine Domini, arbor mala sim, et fructus faciam tam bonos, ut vos ipsi sentitis quia multa bona opera operor in medio vestri. Ecce loquor « in nomine Domini (Deut. xviii), » scilicet profitendo quod Dominus nomen meum sit, vel quod non semper me, sed in me sit nomen Domini, teste Domino Patre meo, Patre Deo, cum dicit de me quodam loco sic: « Observa eum, et audi vocem ejus, nec contemnendum putes, quia non dimittet cum

peccaveris, et est nomen meum in illo (*Exod. xiiii.*) » A sunt majestate suæ divinitatis, ut illic : « Et sicut Sic, inquam, loquor « in nomine Domini, » ut profitear quod Dominus nomen meum sit, et quod de prophetis ego propheta magnus dominando prædicaturus sim. Dico enim :

« Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum. Multi enim dicent mihi in illa die, Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et in nomine tuo dæmonia ejecimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis quia nunquam novi vos. Discedite a me qui operamini iniquitatem. » Ergo et Dominus et invocantium me Dominum, judex ego sum, adeo tutus et dominationis meæ compos ipse, ut cavendum sit his qui invocant me Dominum, ne indigni judicentur a me, quem invocant, ipsa hujus nominis mei invocatione. Mira assentationis repulsio, qua plurimum delectari solent, maxime in initiis suis « reges gentium, et qui dominantur eorum (*Joan. xviii.*) » Nam quotus quisque tunc erat, qui jam sciret dicere illi. « Domine, Domine, » nisi forte qui curatione indigebant et virtutem ejus sentire incipiebant. At ipse de talibus non curans, quoniam in hoc natus erat, et ad hoc venerat in mundum, ut testimonium perhiberet veritati (*ibid.*), id est sibimetipsi ; « Ego enim sum, ait, qui testimonium perhibeo de meipso, et testimonium perhibet de me, qui misit me, Pater (*Joan. viii.*) » ita loquebatur, ut erat dignum se. scilicet jam cum potestate magna et majestate. Unde postmodum evangelista : « Admirabantur, inquit, turbæ super doctrina ejus. Erat enim docens eos, sicut potestatem habens, non sicut Scribæ eorum et Pharisæi (*Matth. vii.*) » Non, inquam, sicut Scribæ et Pharisæi, quia videlicet non eum delectabat assentatio vel adulatio hæc, ut vocaretur ab hominibus Rabbi. Illi et similes eorum quicumque alii, quam vel qualem **627** in docendo habent potestatem? popularis auræ servi, gloriosæ cupiditatis, qui totum curant de opinione sermonis sui, de profectu audientium nihil. Vere impotes, vere nullam potestatem habentes, quos si laus ventosa perflaverit, tristes extenuantur. Iste, qui lucrum solum quærit animarum, et claritatem ab hominibus non accipit, magister et exemplum omnium, qui non suam, sed Dei gloriam quærent (*Joan. v.*), facit prior ipse quod doceat, assentationem tam præsentium quam futurorum repellens, et dicens : « Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum. » Pater ejus una est persona, quæ in Psalmo dicit de isto Filio suo, Verbo suo : « Eructavit cor meum verbum bonum (*Psal. xlii.*) » : nobis autem adoptionis filiis Pater est unus Deus Pater et Filius et Spiritus sanctus. Unde animadvertendum quia fere ubicunque absque determinatione possessivi hujus pronominis *meus*, vel *mei*, dicit Pater vel Patris, ea quæ loquitur, minora

« Et sicut mandatam dedit mihi Pater, sic facio, quia Pater major me est (*Joan. xiv.*) » Ubi autem determinat, Pater meus, vel Patris mei, non sine indicio loquitur divinæ majestatis, quemadmodum hic, « sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, » subauditur, cum eo quod dicit mihi, « Domine, Domine, ipse intrabit in regnum cælorum, » addens adhuc : « Multi dicent mihi in illa die : Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus? » et cætera ut supra. « Quamobrem confitebor illis, quia nunquam novi vos : Discedite a me, qui operamini iniquitatem? » Nimirum, quia quod prophetaverunt, sibimet prophetaverunt, id est, non prophetando Dei, sed suam gloriam suumque temporale commodum quæsierunt, sicut Balaam, qui cum bona et vera prophetasset, malum dedit consilium ; nam ad suggestionem ejus mulieres Madian deceiverunt filios Israel in Beelphegor (*Num. xxiv.*) Similiter multi, in nomine ejus dæmonia ejicientes, sive de hominibus exorcizando et baptizando, sive de aris et templis dedicando illa Deo vero, in quibus habitabat et colebatur dæmonum multitudo, et multas virtutes homini facientes, quæ videbantur quidem, sed non erant vere virtutes, imo virtutum simulationes, mercedem aliam quam Domini quæsierunt, et mercedem suam receperunt. Idcirco « confitebor illis, Quia non novi vos. » Confitebor, inquam, id est, dicam id quod prius celavi, permittens illis sibi justos videri, juxta illud : « Tacui, semper silui, patiens fui, quasi parturiens loquar (*Isa. liii.*) »

« Omnis ergo qui audit verba mea hæc et facit ea, assimilabitur viro qui ædificavit domum suam supra petram. Et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et non cecidit, fundata enim erat supra petram. Et omnis qui audit verba mea hæc, et non facit ea, similis est viro stulto, qui ædificavit domum suam super arenam. Et descendit pluvia, et venerunt flumina et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et cecidit et fuit ruina ejus magna. » Formidabilis confessio, quæ in illa die sic revelabit vel conscientias fundamenta pseudoprophetarum et omnium qui operantur iniquitatem, quemadmodum tempestas pluviarum et inundatio fluminum et flatus ventorum irruentium revelant fundamenta domus, quæ non supra petram, sed super dissolutam et fluxam fundata est arenam. Cadent enim et ruent ruina magna in turbine vocis hujus : « Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus (*Matth. xxv.*) » non quia audistis verba mea, sed quia non fecistis ea. Domus autem illorum qui audiendo et faciendo posuerunt fundamenta supra petram, firmiter stabit, neque enim hi, qui a dextris erunt cadent eundo cum sinistris in supplicium, imo ascendent in vitam æternam ad percipiendum regnum sempiternum, ab origine mundi sibi paratum.

« Et factum est cum consummasset verba hæc Jesus, admirabantur turbæ super doctrina ejus. Erat

enim docens eos sicut potestatem habens, non sicut Scribæ eorum et Pharisæi. » Qualem, quam vehementem dicit rationem admirationis illius, « qua admirabantur turbæ super doctrina ejus. Erat enim, inquit, docens eos sicut potestatem habens, non sicut Scribæ eorum et Pharisæi. » Quidnam, rogo, est potestatem habere in docendo? Imo quid est potestatem non habere in docendo? Nam ex hoc opposito melius cognoscitur, quid sit potestatem habere in docendo. Ergo potestatem non habere in docendo est bona loqui, et esse malos Scribas et Pharisæos, volendo placere hominibus, et adulando divitibus, ut ex eis aliquid commodi adipiscantur. Contra tales apud Ezechielem sermo propheticus hoc modo gravissime invehitur. « Hæc dicit Dominus Deus: Væ qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus, et faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis, ad capiendas animas! Cum caperent animas populi mei, vivificabant animas eorum, et violabant me ad populum meum, propter pugillum hordei, et fragmen panis, ut interficerent animas quæ non vivunt, mentientes populo meo credenti mendaciis (*Ezech. xiii*). » Quid enim est vivificare animas quæ non vivunt, et interficere animas quæ non moriuntur, nisi justificare impium, et condemnare pium pro muneribus? Hoc namque tale est, quale esse consuere pulvillos sub omni cubito manus, et facere cervical sub capite universæ ætatis, et hoc propter pugillum hordei et fragmen panis, id est propter emolumentum vel commodum temporale, vile nimis et exile comparationem detrimenti justitiæ, quod sibi talis adulator peccati alieni scienter acquirunt. Num ergo hi tales in docendo potestatem habent? imo servi servorum, impotes et venales clientuli sunt. Iste Magister unus, Magister verax, et viam Dei in veritate docebat, qui inter cætera quæ contra avaritiam illorum disputavit, adeo nulli unquam adulatus est, ut in Hierosolyma, civitate magna et opulenta, nec saltem unius noctis hospitium aliquando habuerit.

CAP. VIII. — « Cum autem descendisset de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ. Et ecce leprosus veniens adorabat eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare. Et extendens manum tetigit eum, dicens: Volo, mundare (*Matth. iv*). » Et ante et post sermonem habitum in monte, valde multos narrat evangelista Dominum Jesum infirmos curasse, non exprimens singillatim qualiter et quibus ab infirmitatibus fuerint liberati. Ante enim dixit: « Et circuibat totam Galilæam docens in synagogis, et prædicans Evangelium verbi, et obtulerunt ei omnes male habentes, variis languoribus et tormentis comprehensos, et curavit eos (*Matth. iv*). » Post sermonem vera facta de tribus narratione sigillatim, scilicet, de isto leproso, et de puero centurionis, et de socru Petri, rursus dicit: « Vespere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes, et ejiciebat spiritus verbo, et omnes male habentes curavit. » Pauca ergo de multis conscripta sunt, sed secundum intentionem scribentis evangelistæ pro suscepto

A negotio sufficientia sunt. Iste ergo gloriosus Filius Dei, honorabilis Filius hominis, propterea de monte cœli descenderat in campum hujus mundi, 628 ut infirmitates, id est peccata, sanaret omnis hominis, Judæi primum et deinde gentilis. Curationem Judæi meditabatur in emundatione leprosi, qui et Judæus erat, propter quod et dixit ei, tanquam alumno legis: « Vade, ostende te sacerdoti, et offer mûnus, quod præcepit Moyses in testimonium illis. » Porro, curationem gentilis meditabatur in sanatione pueri centurionis, qui et ipse gentilis erat. Propter quod et indignum se introitu Domini judicavit, et sicut: Lucas meminit (*Luc. vii*), seniores Judæorum quasi suffragium ferebant ei, dicentes: « Quia dignus est, ut hoc illi præstes, diligit enim gentem nostram, et B synagogam ipse ædificavit nobis. » Recte igitur leproso, non solum, « volo, » vel solum « mundare, » dixit, verumetiam manum extendit, eumque tetigit, puerum autem centurionis non tetigit, et nec saltem ad eum introivit, quin videlicet Judæum ita curavit, ut ex ipso carnem assumeret, et in medio ejus habitaret, quod nimirum tangere fuit, ad gentiles autem per semetipsum non accessit, sed postquam totam salutem operatus est, et in cœlum ascendit, suos eis prædicatores misit.

Cum autem dicimus aut legimus prius Judæum, id est Judaicum populum, per præsentiam Salvatoris esse curatum, non solos illos paucos attendimus, qui tunc in corpore inventi, ante vel post passionem ejus crediderunt, sed universam populi illius electionem, omnes qui jam a sæculo migraverunt, a tempore promissionis quæ facta est ad Abraham, usque ad tempus illud, quia tunc salvati, et ab Inferis educti sunt per ipsum, cujus venturi fidem habuerant, Proinde et ipsa infirmitatum diversitas non negligenter pensanda est, quia videlicet ille ex Judæis tantummodo erat leprosus: puer autem centurionis et paralyticus erat, et male torquebatur. Hoc enim secundum similitudinem illorum duorum hominum, plus mali populus gentilis, quam populus Judaicus quia possidebatur a diabolo, dæmonia colens pro Deo, neque enim notus illi erat Deus. Judæus autem tanquam ratione non privatus, in ipsa lepra sua Deum cognoscens, legi erat subditus. Cui enim gravius quam leproso lex dominabatur? Scribuntur fuisse graves manus Moysi (*Exod. xvii*), et revera nulli magis quam leproso gravis fuit manus legis litteralis. « Quicumque, ait, maculatus fuerit lepra, et separatus ad arbitrium sacerdotis, habebit vestimenta dissuta, et caput nudum, os veste contactum, contaminatum, ac sordidum se clamabit omni tempore quo leprosus est immundus, solus habitabit extra castra (*Levit. ii*). » De cæteris quoque immunditiis, scilicet (*Levit. xv*) de fluxu seminis et de menstruis, est judicium legis, sed et de aliis corporalibus maculis, videlicet (*Levit. xxi*) si cæcus fuerit, si claudus, si parva vel grandi vel torto naso, si fracto pede vel manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem, si impu-

tinginem in corpore vel herniosus : non accedet, inquit, offerre hostias Domino, nec panes Deo suo. » Porro de illo, qui male torquetur, id est qui dæmoniosus est, ut erat puer iste centurionis, nullum usquam iudicium lex decrevit. Per omnia igitur congrue, sicut jam dictum est, per leprosum legis alumnus Judaicus, et per gentilis hominis puerum gentilis populus, a suis curandus peccatis, significabatur : per gratiam hujus Filii hominis, qui in operibus suis exterioribus sine dubio salutem animarum, propter quam venerat, die ac nocte meditabatur salutem, et eorum qui sub lege erant, ut ille leprosus, et eorum qui sine lege erant (*Rom. 11*), ut iste puer a proprio sensu captivus.

Quid si vel Judæus postquam a lepra Pharisæica mundatus est, vel gentilis postquam a dæmone, id est a cultura dæmonum, liberatus est; quid, inquam, si vel ille vel iste per fidem Jesu Christi, per lavacrum regenerationis Spiritus sancti salvus factus, iterum peccaverit? Nunquid et postea salvari vel ad salutem revocari poterit? Poterit plane, si dignos pœnitentiæ fructus fecerit. « Filioli mei, » inquit Joannes apostolus, « hæc scribo vobis, ut non peccetis. Sed et si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum iustum, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi (*1 Joan. 11*). » Exemplum hujus rei mysticum divinus evangelista continuo subordinavit. Ait enim : « Et cum venisset Jesus in domum Petri, vidit socrum ejus jacentem et febricitantem, et tetigit manum ejus, et dimisit eam febris. Et surrexit, et ministrabat eis. » Quid enim domus Petri, hominis utique fidelis et fidei ardentis, nisi Ecclesia est Dei viventis? Ergo socrus Petri febricitans, anima est habens quidem fidem Christianam, sed alicujus peccati, seu vitii passione cum periculo vitæ laborans. Lucas evangelista hoc etiam memorat, « Qui rogaverunt illum pro ea (*Luc. 14*). » Igitur socrus Petri, cujus in domum Dominus Jesus venerat, anima est, ut jam diximus, Christiana vel fidei domestica, quæ cum vitis et peccatis febricitare cœperit, et pene spiritum vitæ amiserit, rogant fideles pro ea, et orando ab omnibus confirmatur charitas in ea. Præterea et hoc Lucas meminit, quia, « stans super illam, imperavit febricitanti, et dimisit illam (*ibid.*), » Matthæus dicit quia « tetigit manum ejus, et dimisit eam febris. » Lucas autem, ut jam dictum est, « stans, inquit, super illam, imperavit febricitanti, et dimisit illam. » Uterque surgentis hoc exprimit opus, quia « surrexit continuo, et ministrabat eis, » videlicet Domino et discipulis ejus. Hinc breviter dicendum, quia super febricitantem stare, est ejusmodi animam respectu timoris sui valde terribiliter concutere, iudicii que futuri memoria conturbare, ita ut dicat : « Conturbata sunt omnia ossa mea, et anima mea turbata est valde (*Psal. 61*). » Non enim sicut ante notitiam veritatis lactatur anima dulcibus gratiæ mammillis, ut Creatorem suum cognoscat; non, inquam, ita,

A cum post veritatis agnitionem et susceptam fidem aliquid criminale peccaverit, rursus tam facile prona indulgentia sese illi Jesus impendit, sed quasi desuper stantis terretur animadversione iudicis, voti gratia dicentis : « Qui peccaverit mihi, delebo eum de libro meo quem scripsi (*Exod. xxxi*). » Porro jacentis manum tangere, est confortare et adjuvare volentem violentiæ peccati resistere. Quo enim alio modo quispiam liberaretur de corpore mortis hujus? (*Rom. vii*.) Denique cum vult, potest homo jacere et febricitare, vel qualemcumque passionem corpori suo adducere : sed ut de lecto surgat, eademque passione careat, non in sua voluntate, sed potius in medici positum est curatione. Similiter cum vult, potest sine lege vivere, id est, sine timore Dei mala securitate in peccatis jacere, sed ut surgat, et animæ sanitatem recipiat, non in virtute sua, sed in sola positum est gratia Liberatoris. Etiam si velle adiaceat, non invenit bonum perficere, postquam malo volens tradidit se. Hinc est illud Apostoli, sub persona talium suspirantis : « Condelector regi Dei, secundam interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Infelix ego homo, quis me liberavit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum (*ibid.*). » **629** Igitur secundum mysterium severitatis quidem est, quod ut Lucas scribit, « stetit super illam, » adjuvantis autem sive liberantis gratiæ, quod, sicut ait hic Matthæus, « tetigit manum ejus. » Porro et apud illud et apud istum, sicut in cæteris, ita et in isto facto manifesta et rata est astipulatio veritatis, quia credendum est illi in sermonibus suis, quia sicut Dominus potestatem habens vitæ et mortis, sive vitæ et sanitatis, tantummodo stetit, et imperavit, stetit et tetigit, et febris fugit.

Interea, et hoc dicendum tibi, quicumque es vel esse cupis prudens auditor Evangelii, ne ordinem requiras factorum in omnibus, quæ ab evangelistis conscripta sunt. Non enim ordini intendunt rerum gestarum, sive temporibus describendis, quibus res gestæ sunt, sed provisum singuli sequuntur cœlestis mysterium, utpote animalia spiritalia, quæ ante et retro oculis plena sunt (*Ezech. x*). Nunquid enim ordo factorum apud hunc et apud Lucam tam diversus esset sicut perpendere potes, nisi causa mystica subesset? Imo sicut periti artifices, sicut optimi aurifices, dum quisque illorum vas quodcumque pretiosum, sive decoram regio capiti fabricare cupit coronam, appositis sibi gemmis non curat attendere de singulis, quo tempore vel quali pretio comparate fuerint, sed hoc solum intendit, qualiter auro superordinate, varietate sua melius placere possint intuentium oculis : ita isti fidiissimi fabricatores evangelicæ veritatis, non tantum attendere debuerant, quibus temporibus vel quo temporum ordine miracula gesta fuerint, quantum eorumdem miraculorum qualitates, quæ sumpta de innumerabilibus gestis, et subordinate competentibus locis, sufficere possent

ad splendorem veritatis, ferendumque suffragium gloriae et honori hujus Filii hominis, quod sicut verus homo, ita et verus Deus sit. Hinc est illud in Psalmo: Quoniam praevenisti eum in benedictionibus dulcedinis, posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso (*Psal. xx*). » Quid est enim corona de lapide pretioso in capite, nisi Scriptura haec, testimonium ejus opifex, divinis illustrata miraculis, in initio praedicationis evangelicae? Non igitur magno opere requiras in gestis ordinem temporum, ubi longe pulchriorum fulget ordo mysteriorum, de quo jam dictum est, et adhuc dicendum. Dictum quippe est, quia futurum erat, ut de populo Judaico prius a lepra sua pars aliquantula, et deinde gentilis populus a fanatico errore suo curaretur, ac deinceps quisque jam fidelis, jam Christianus peccatis actualibus iterum oppressus, gratia miserentis Dei liberaretur, secundum similitudines istorum, videlicet leprosi mandati, et pueri centurionis a daemone liberati, et socrus Simonis, quam febricitantem idem Dominus potenti imperio sanavit. Nonne et hoc futurum erat, de haereticis, quod factum est? sicut Joannes Apostolus dixit: « Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis (*Joan. 11*). »

Sequitur ergo: « Vespere autem facto, obtulerunt ei multos daemonia habentes, eiciebat verbo spiritus, et omnes male habentes curavit. » Hoc ipsum Lucas scribens: « Exibant autem, inquit, daemonia a multis clamantia et dicentia: Quia tu es Filius Dei. Et increpans, non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum (*Luc. 14*). » In praesenti facto manifestum magnumque et evidens erat divinitatis sive divinae fortitudinis experimentum, quia sicut caetera, sic et istud in potestate faciebat, et hoc ad testimonium pertinet veritatis, ut veraciter posset dicere: « Opera quae dedit mihi Pater, ut perficiam ea, ipsa testimonium perhibent de me (*Joan. v*). » Porro, juxta mysterium jam praescriptum, spiritus vel daemonia, quae verbo eiciebat, et quae exhibant a multis clamantia et dicentia: Quia tu es Filius Dei, ipse autem increpans non sinebat ea loqui, haereticis sunt, vel fuerunt homines ficti, simulatores, et callidi, qualium primus in Actibus apostolorum Simon exstitit (*Act. viii*), qui et ipse credit, sed fides vel confessio ejus et similia clamantium, « Tu es Filius Dei, » similis est confessioni daemoniorum, quae non sinebat loqui Filius Dei, quia non est speciosa fides vel confessio in ore, si dilectio non sit in corde.

Quid autem est, quod cum dixisset evangelista, « et omnes male habentes curavit, » statim subjungit, « ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam dicentem (*Isa. LIII*): Ipse infirmitates nostras accepit, et aegrotationes portavit. » Denique ubi haec per Isaiam prophetam dictum est, de passione ejus sermo propheticus erat, sicut manifeste docent sequentia haec: « Et nos putavimus eum quasi leprosum, et percussum a Deo et humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras,

attritus est propter scelera nostra. Disciplina pacis nostrae super eum, et livore ejus sanati sumus (*ibid.*), » et caetera. Et revera hoc fuit illi infirmitates nostras accipere, et aegrotationes portare, scilicet, vulnerari propter iniquitates nostras, et alteri propter scelera nostra, flagellis carni usque ad livorem sanctissimi corporis sui, et in similitudinem ovis sive agni ad occisionem duci, et in ipsa occisione cum sceleratis reputari, quae omnia illo prophetae loco conscripta sunt, de quo capitulum hoc evangelista sumpsit. Quid ergo est talis capituli praesens commemoratio, nisi pia et prudens tanti medici vel propositi ejus consideratio? Nam quia propositum ejus hoc erat, ut peccata nostra portaret, quae vere infirmitates, vere sunt animarum nostrarum aegrotationes, valde pium atque pulcherrimum fuit cordi hujus evangelistae considerare, scriptoque suo nobis innuere, quia suum opus quod est aegrotationes, ut jam dictum est, animarum portare sive sanare, ab aegrotationibus corporum coepit operari, ut prius ab illis, dum visibiliter curaret medicus verus innotesceret, et tunc demum ad curandas aegrotationes animarum perveniret. Nam fecit quidem initium signorum coram discipulis suis, convertendo aquas in vinum (*Joan. 11*), sed hoc fuit publicum praedicationis suae officium, cum necdum Joannes suum implevisset cursum. Postquam Joannes traditus est, tunc sive exinde ipse et praedicare regnum Dei, et miracula facere coepit Simoni, scilicet, curare corporum infirmitates, ut perinde, sicut jam dictum est, ad curationem animarum perveniretur. Et de potestate quidem hujus Filii hominis, potestate divina hujus Dei et hominis, et ea quae jam dicta, et ea quae adhuc sunt dicenda, magna et mystica experimenta sive testimonia sunt.

Sed quid sibi vult haec interpositio, quam rebus gestis evangelista taliter interposuit? « Videns autem, inquit, Jesus turbas multas circum se, jussit ire trans fretum. Et accedens unus Scriba, ait illi: Magister, sequar te quocumque ieris. Et dicit ei Jesus: Vulpes foveas habent, et volucres caeli nidus: Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet. Alius autem de discipulis ait illi: Domine, permitte me primum ire, et sepelire patrem meum. » Jesus autem ait illi: Sequere me, et dimitte mortuos sepelire mortuos suos. » Quid, inquam, hoc sibi vult, quod haec dicta Filii hominis ad duos homines tam diversa rebus gestis, id est mirabilibus ejus interposuit? Nam hactenus potestatem ejus evidenter demonstraverat, quomodo cum potestate dixisset ad leprosum, « Volo, mundare; » quomodo dixisset centurioni, « vade, et sicut credidisti fiat tibi! » quomodo tactum sive imperium ejus fugisset febris, quomodo spiritus verbo ejecisset, et omnes male habentes curavisset, inter quos exeuntia daemonia, sicut Lucas meminit, increpans, non sinebat loqui, et continuo dicturus est quomodo surgens imperavit ventis et mari, ut fieret tranquillitas, et obedierunt ei. Quid ergo dicemus? Plane si in

rebus gestis, rerum in Ecclesia gerendarum processum, qualem exponere cœpimus, divinum evangelistam attendisse præsens, causam habes in promptu cur hæc ad duos homines dicta tam diversa præterire, vel tali loco inserere voluerit. Futurum quippe erat ut, curata animarum lepra in Judæis, sedata in gentibus dæmoniaca vexatione fanatici erroris, dum rursus in domo Petri, quæ est Ecclesia, curatur vitiorum febris, et de Ecclesia eliminantur hæretici spiritum malum habentes, et idcirco indigni loqui de Filio Dei; futurum, inquam, et hoc erat, ut multi arriperent, aut suscipere viderentur propositum perfectionis: alii per improvidam præsumptionem, alii per timoratam devotionem. Nimirum eorum qui præsumptione accessuri erant, exemplum est ille, qui dixit: « Magister sequar, te quocunque ieris, » eorum autem qui cum timore vocati sive admoniti accedunt, ille qui ait, « Domine, permitte me primum ire, et sepelire patrem meum. » Quantos putas in Ecclesia fuisse vel esse, qui secundum horum utrorumque exempla tam diversa diversos exitus habuerunt, vel habent professionis suæ? Digne igitur et hoc evangelista non prætereundum existimavit, ut deinde futuras in Ecclesia seditiones prospiciens sive ex falsis fratribus, sive ex manifestis adversariis persequentibus subjungeret, dicens: « Et ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum discipuli ejus, et ecce motus magnus factus est in mari, » etc.

Nunc eadem dicta perspiciamus: « Videns, inquit, turbas multas circum se, jussit ire trans fretum. Sicut tunc turbas multas circum se videbat, ita et multitudines gentium oculis suæ divinitatis, cui omnia præsentia sunt, credituras in se fore prævidebat. Item quod venerabiliter aspiciendum est, sicut plerisque credentium in se dicturus erat per Spiritum sanctum, diffusum in cordibus ipsorum, per inspirationem sancti desiderii, in quo fastidium est præsentium, et appetitus cœlestium, sive futurorum; sicut, inquam, dicturus et ineffabili dictione sua facturus erat, ut transirent vel relinquerent sæculum, tumultumque effugerent curarum sæcularium (ut faciunt nunc hi, qui cœnobialem, sive solitariam vitam eligunt), ita tunc jussit ire trans fretum. Non dictum est, jussit turbis multis, quæ circum se erant, neque dictum est, jussit discipulis suis, qui tunc admodum pauci erant, sed dictum est ab evangelista indefinite, « jussit ire trans fretum. » Cur hoc? nisi quia jussio hæc, juxta sensum hunc mysticum, non tam præceptum est quam consilium. Sicut enim quodam loco dicentibus discipulis ejus (*Matth. xix*). « Si ita causa est homini cum uxore, non expedit nubere, » respondens ait, « Non omnes capiunt verbum istud, » ac deinceps: « Qui potest, inquit, capere, capiat, » ita de omni freto curarum sæcularium, quibus licito quidem fideles implicari possunt, sed cum illis perfecti esse non possunt, prudenter aut discrete sentiendum est, quod sic quosdam jusserit vel jubeat ire trans fretum, ut non ta-

A men omnibus imponat necessitatem omnino relinquendi conjugium, curamque omnium rerum familiarium. Et taliter quidem transfretare, Christum sequi est. Sed attende diligenter, quid vel quomodo fortis ille Scriba dixerit: « Magister, inquit, sequar te quocunque ieris. » Primum ipsa appellatio insuavis est, cum dicit, « Magister, » non dicit, Domine; insuavis, inquam, et sine dilectione. Nam si rite recolis, eorum appellatio, qui cum dilectione appellaverunt, talis erat, ut dicerent: Domine. Exempli gratia: ut appellatio Petri dicentis, « Domine, si tu es, jube me venire ad te (*Matth. xiv*). » Talis appellatio, magister, sive Rabbi, Pharisæica existit, quibus delectabile erat sibi salutare, et sic salutari, vocare et vocari ab hominibus Rabbi (*Matth. xxiii*). Judas D impius sic appellare potuit, ut, cæteris singulatim dicentibus (*Matth. xxvi*), « Nunquid ego sum, Domine, » ille, ut erat cordis amari et perfidi, diceret, « Nunquid ego sum, Rabbi? » Et quidem bonum et suave est utrumque dicere simul, Magister et Domine, unde et dicit ipse: « Vos vocatis me Magister et Domine, et bene dicitis, sum etenim (*Joan. xiii*); sed solum hoc dicere, Magister, sive Rabbi, et non dicere, Domine, cordis est longinqui, id est remoti a familiaritate dilectionis.

Deinde quantæ est præsumptionis dicere vel dixisse Magistro et Domino huic, « sequar te quocunque ieris? » Quis enim unquam fuit qui sequeretur eum quocunque ivit, vel cui diceret ipse ore suo, Sequere me quocunque iero? Sed non mirum, Scriba enim fuit, cujus ordinis homines de justitia sua valde fuere præsumptuosi, et gloriabundi, unde et ab ipso Domino sæpe graviter notati sunt. Exempli gratia, cum dicit: « Super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisei, omnia vero opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus (*Matth. xxiii*), » et his similia. Quomodo ergo illi respondit? Nimirum ut debuit: « Vulpes, inquit, foveas habent, et volucres cœli nidos, Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet. » Quam dissimilis responsio hæc responsioni illi, qua postea Petro respondit, nimis adhuc forti, et confidenti plus quam oportuit. Nam qui dixerat, « Domine, tecum paratus sum et in carcerem et in mortem ire, » itemque, « Quare non possum te modo sequi, animam meam pro te pono, » respondit illi: « Animam tuam pro me pono? Amen, amen dico tibi, non cantabit gallus, donec ter me neges (*Matth. xxvi; Joan. xiii*). » Vere responsio dissimilis, quia fuit illa corripientis, ista autem est omnino reprobantis. Et recte debuit esse dissimilis, quia confidentia Petri de radice dilectionis, hujus autem præsumptio de radice superbiz et nequitiz prodiit. Liane poterat dicere: Sicut vulpes occulte cubant in foveis, et sicut volucres cœli sœviter sibi sedent in nidulis, ita maligni spiritus propter malitiam vulpeculæ, propter elationem volucres cœli jure nominandi, cuncta occupaverunt diversoria pectoris tui, et idcirco falsum loqueris, dicendo, « Sequar te quocunque ieris. » In quo dicto et do-

lus est et superbia simul, dum et me fallere, et ambitione nimia cupis sanctus videri; sed sanctæ discriptionis et temperantiæ Magister venerabilis malignorum spirituum nomen tacuit, et rem nihilominus eandem satis edixit.

Quanti hodieque sunt, horum enim meminisse oportuit, quorum in cordibus, cum in ore sanctam conversationem profiteantur, maligni spiritus ita cubant, sicut vulpes in foveis, sicut volucres in nidulis, et locus in eis non est ubi Filius hominis caput suum reclinet? Simples non ita Magister iste et Dominus repellit, imo et quasi vim faciens, ad se trahit. Sequitur enim: « Alius autem de discipulis ait illi: Domine, permitte me primum ire et sepelire patrem meum. Jesus autem ait illi: Sequere me, et dimitte mortuos sepelire mortuos suos. » In Deuteronomio Moses dicit, benedicens Levi: « Qui dixit patri suo et matri suæ, Nescio vos; et fratribus suis, Ignoro vos, et nescierunt filios suos, **631** ni custodierunt eloquium tuum, et pactum tuum servaverunt, judicia tua, o Jacob, et legem tuam, o Israel (*Deut. xxxiii*). » Hoc de perfectione dixit. Præmiserat enim: « Perfectio tua et doctrina tua viro sancto tuo, quem probasti in perfectione, et judicasti ad aquas contradictionis (*ibid.*). » Ergo iste qui dixit: « Domine, permitte me primum ire, et sepelire patrem meum. » aliquid minus a perfectione habebat, qui non dixerat patri suo: Nescio te, præsertim tali patri, propter quem diceret ei Dominus cum suæ charitatis imperio: « Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. » Non utique talis erat pater hujus, qualis existit Jacobi et Joannis pater Zebedæus, alioquin non diceretur mortuus a mortuis sepeliendus. Attamen illi, scilicet Jacobus et Joannes, vocanti Domino ut sequerentur eum (*Matth. iv*), non dixerunt: Domine, permitte nos primum ire, et sepelire patrem nostrum. Non igitur ejusdem perfectionis iste jam erat, cujus illi fuerunt in ipsa vocatione sua, qualem in Deuteronomio Moyses, ut jam dictum est, collaudat. Sed quid? Nimirum talis et talium exemplum fuerit, quales hodieque nonnullos sumus experti, qui cum desiderent perfecta conversatione Christum Dominum sequi, retrahuntur per affectum carnis, per affectum patris et matris, vel cujuscunque propinquitatis cujus dilectioni tunc demum sancta Scriptura vel Dei charitas contradicit, si propinqui illi Deo mortui sint, id est si adversentur viæ Domini. Adjuvantis igitur est gratiæ, quod Verbum incarnatum dicit infirmo: « Sequere me, » et, « dimitte mortuos sepelire mortuos suos. » Proinde secundum hoc exemplum recte dicas illi, cujus desiderium conversionis cognoscis retardari per affectum carnis, verbi gratia, per affectum patris secundum carnem viventis, et idcirco mortui: Relinque mortuos sepelire mortuos suos, tu autem vade, et annuntia regnum Dei. Quod si et patrem innoxium, qualis jam dictus erat Zebedæus, relinquat aliis sepeliendum, ut sequatur Christum, tunc multo magis cum apostolis facit, scilicet, cum Ja-

A cobo et Joanne, qui patrem Zebedæum reliquerunt.

« Et ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum discipuli ejus, et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus. Ipse vero dormiebat. Et accesserunt ad eum, et suscitaverunt eum dicentes: Domine, salva nos, perimus. Et dicit eis: Quid timidi estis, modicæ fidei? Tunc surgens imperavit ventis et mari, et facta est tranquillitas magna. » Ut cætera, sic et istud in potestate fecit hic Filius hominis, unde et continuo admirantes dixerunt: « Qualis est hic, quia venti et mare obediunt ei. » In hoc genere virtutum Moyses claruit, scilicet utendo elementorum officiis contra Pharaonem in terra Ægypti: de hoc jam supra dictum est, quia signa quæ fecit non ejusmodi erant, ut ea quæ maxime operatus est hic Filius hominis, qui, sicut prædictum fuerat per Isaiam, et hic evangelista meminit, infirmitates nostras accepit, et ægrotationes nostras portavit, circa substantiam hominis suarum beneficia virtutum maxime impendit, incipiens a curatione corporum, ut deinde perveniret ad curationem animarum. Nunquid vero non et in ista parte virtutis, scilicet, in imperando elementis, et Moyse et omnibus virtutum operator major est hic? Vere incomparabiliter major, quia nullus eorum quidquam imperando fecit, nec ipse Moyses imperio usus est, sed de plenitudine alterius accepit, scilicet Dei vel Verbi ejus; de plenitudine, inquam, hujus, de quo solum dictum est, et dici debuit, quia « imperavit. » Non enim Moyses imperavit, sed ab hoc imperatum est illi dicendo: « Extende manum tuam super aquas Ægypti, et vertantur in sanguinem, extende manum tuam super fluvios, et educ ranas super terram Ægypti (*Exod. vii, viii*), » et post multa his similia tandem inquit: « Eleva virgam tuam, et extende manum super mare, et divide illud, ut egrediantur filii Israel in medio mari per siccum, » et rursum, « Extende, ait, manum tuam super mare, ut revertantur aquæ ad Ægyptios, super currus et equites eorum (*Exod. xiv*). » Cuncta hæc alterius imperio fecit, scilicet Dei, suo autem imperio nihil. Homo enim et non Deus erat. Hic solus suo imperio imperavit ventis et mari, Deus enim erat, et obediunt ei.

D Porro, ut de mysteriis cœptum tenorem sequamur, pulchre divinus evangelista miraculum hoc tali ordine scripsit, quia videlicet post illa, quæ hactenus dicta sunt, futurum et hoc erat in Ecclesia, ut manifestæ persecutionis violentia per magnos principes in gentibus, quasi per magnos ventorum motus in mari tempestas excitata, denotaret, ipsamque Ecclesiæ naviculam, quasi dormiente Jesu, pene usque ad periculum vitæ et salutis vehementer vexaret. Quid enim est dormire Jesum in navicula? nisi subtrahi auxilium gratiæ adjuvantis ab Ecclesia? Hoc autem cum fit, ideo utique fit, « ut et qui probati sunt, manifesti fiant (*I Cor. xi*); et qui per prosperitatem falli poterant, per adversitatem instruantur; et qui in peccatis erant, purgentur et

multo martyres coronentur. Igitur toties Dominus A
 Jesus in navicula quasi dormit, aut dormivit, motus-
 que magnus factus est in mari, ita ut navicula ope-
 riretur fluctibus, quoties tardante illo per ordinatis-
 simam dispositionem, et necessaria ad tempus sub-
 trahente præsidia, diabolus ventorum hujus sæculi
 agitator inquietus (qualis utique ventus Nero fuit
 aut funestus Decius, vel certe Diocletianus sive Ma-
 ximinus) persecutiones excitavit, et in mortes sive
 oppressiones sanctorum, mare, id est multitudines
 gentium, per ipsorum leges et edicta commovit.
 Heu! quoties motu hujusmodi facto navicula operta
 est fluctibus! quoties persequentibus et occidentibus
 paganis crudelissimis, Ecclesia sancta calamitatibus
 oppressa est innumerabilibus! Tunc nimirum acce-
 serunt discipuli, et dormientem suscitaverunt Je-
 sum, invocantes eundem Salvatorem. Exempli
 gratia, dicendo illud Davidicum: « Exsurge, quare
 obdormis, Domine, exsurge, et ne repellas in finem
 (Psal. XLIII). » Et rursus: « Exsurge, Domine, ad-
 juva nos et libera nos propter nomen tuum (ibid.). »
 Et alibi: « Adjuva nos, ne forte dicant in gentibus:
 Ubi est Deus eorum (Psal. LXXVIII). » Debit autem
 semper et esse debet suscitatio ista suavis et dul-
 cis, et non molesta, id est cum fide sine despera-
 tione, cum perseverantia absque impatientia. Alio-
 quin suscitantibus se ipse dicit: « Quid timidi estis,
 modicæ fidei? » Ac si patenter dicat: Nonne scri-
 ptum est, quia « non relinquet Dominus virgam
 peccatorum super sortem justorum, ut non exten-
 dant justi ad iniquitatem manus suas (Psal. CXXIV); »
 et quid est, non relinquet, nisi diu durare non per-
 mittet? Recordamini priorum et novissimorum
 Ægyptiorum, atque Assyriorum sive Babyloniorum,
 Medorum atque Persarum, cæterarumque gentium
 barbarorum, regumque hominum impiorum, qui-
 cunque virgam suam, id est potentiam suam vel
 dominium, extenderunt atque elevaverunt super
 sortem justorum, ad affligendos sive delendos illos,
 qui forte, id est gratuita electione misericordiæ, ad
 vitam æternam prædestinati sunt. Nunquid diu du-
 raverunt? Nunquid non hoc ipsum quod ad tempus
 prævalere visi sunt, cooperatum est in bonum justis
 et diligentibus Deum? Quid ergo timidi estis? Num
 quia Nero Petrum crucifigit, et Paulum 632 gladio
 caudit? Nolite timere, nolite timidi esse, sed in patien-
 tia vestra possidete animas vestras (Luc XXI), quia
 non tam diu durabit virga hæc ut necessario extendant
 justis, quasi auxilio destituti, ad iniquitatem manus
 suas: sed cito frangetur et in ignem mittetur ut ardeat.

« Tunc surgens imperavit ventis et mari, et facta
 est tranquillitas magna. » Dominum Jesum surgere,
 ventisque et mari imperare, est pœnitentiam suam
 exercere sive excitare, scilicet, ad adjuvandum
 electos et ad vindicandum in reprobos, ut sæpe par-
 ticulariter factum est, fiet autem universaliter et
 semel, cum in novissimo judicio surrexerit, sicut
 in psalmo dictum est: Terra tremuit et quievit,
 cum exurgeret in judicio Deus (Psal. XLV). » Præ-

terito namque pro futuro tempore usus est, quod
 propheticis locutionibus familiare est, dicens: De
 cœlo auditum fecisti judicium, terra tremuit et
 quievit, pro ut eo diceret, de cœlo veniens auditum
 facies judicium, subauditur dicendo, « Venite, be-
 nedicti Patris mei, percipite regnum (Matth. XXV), »
 et cætera, et tunc terra tremet et quiescet, id est
 impii timebunt et sanctos persequi desinent. Tunc
 utique contra universos consurget, nunc autem in-
 terdum in partes exsurgit, et stat terribilis, ut san-
 ctorum neces vindicet de adversariis et homicidia,
 ut, verbi gratia, tunc exsurrexerat et stabat, nimi-
 rum comminans Judæis, jamque facturus excidium
 gentis et loci, quando Stephanus protomartyr in-
 tendens in cœlum dum staret in concilio, videns
 gloriam Dei, et Jesum stantem a dextris Dei, ait:
 « Ecce video cœlos apertos et Filium hominis stan-
 tem a dextris Dei (Act. VII). » Taliter et in aliis,
 sive contra alios interdum surgente Domino post
 magnos motus, facta est tranquillitas, et pax Ecce-
 siis reddita est.

« Et cum venissent trans fretum in regionem
 Gerasenorum, occurrerunt in duo habentes dæmo-
 nia, de monumentis exeuntes, sævi nimis: ita ut
 nemo posset transire per viam illam. Et ecce cla-
 maverunt dicentes: Quid nobis et tibi, Jesu Fili
 Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos. Erat
 autem non longe ab illis grex porcorum multorum
 pascens. Dæmones autem rogabant eum, dicentes:
 Si ejicias nos, mitte nos in gregem porcorum. Et ait
 illis: Ite. At illi exēvates, abierunt in porcos. Et
 ecce impetu abiit totus grex per præceps in mare, et
 mortui sunt in aquis. » Quali vel quanta cum pote-
 state gloriosus ista Filius hominis hæcenus dæmo-
 nia ejecisset, sicut evangelista paulo ante dixit, quia
 « ejiciebat spiritus verbo, » ab isto claret maxime
 experimento, et littera quidem in manifesto est, ma-
 nifeste signans, quia hic Filius hominis Deus verax
 est, cujus præsentiam tremunt et ferre se non posse
 fatentur dæmonum legiones, et solo ejus nutu torti
 atque exire compulsi tot maligni spiritus rogant, ut
 quoniam exire coguntur, saltem in porcos intrare
 permittantur. Verumtamen unum est, quod non
 otiose quæritur, videlicet, quomodo placuerit huic
 tam miti, tamque mansueto, qui nullum ex semet-
 ipso injuste lædi pateretur, juxta illud: « Non con-
 tendet, neque clamabit, nec audietur foris in plateis
 vox ejus (Isa. XLII); » quomodo, inquam, placuerit
 ei, ut porcos alienos daret vel mitteret spiritibus
 malignis, quatenus per præceps irent in mare et
 morerentur in aquis? Hoc quicumque requirit, scire
 debet homines regionis illius tales fuisse, qui non
 solum porcorum suorum damna, verumetiam pœnas
 omnimodas deberent sustinere. Nam, si rite perpen-
 das, sicut dixit: « Væ tibi, Corozaim, væ tibi, Beth-
 saida, quia, si in Tyro et Sydone factæ fuissent vir-
 tutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio et ci-
 nere pœnitentiam egissent; » statimque subjunxit:
 « Verumtamen dico vobis, Tyro et Sydoni remissius »

erit in die iudicii, quam vobis (*Matth. xi*) : » sic et A istis, videlicet Gerasenis, veraciter dicere potuit. Isti etenim non solum non crediderunt, cum tantas virtutes vidissent, verumetiam rogaverunt eum, ut discederet a finibus eorum. Discessit autem, et contigit eis, sicut et cæteris regionibus scusi [*f.*, stultis], secundum similitudinem porcorum ipsorum qui, a dæmonibus agitati, per præceps in mare abierunt et mortui sunt.

Hujus expositio mysterii jam ab ipso incipienda est exordio præsentis lectionis. Igitur veniente Domino in regionem Gerasenorum, occurrerunt duo habentes dæmonia de monumentis exeuntes, sævi nimis : quia, cum venissent in hujus vitæ incolatum, ad debellandum principem hujus mundi diabolum, duæ mortes generis humani, duce ipso peccati et mortis principe, adversus eum cucurrerunt. Quænam duæ illæ mortes sunt? Videlicet, una mors corporum, et una mors animarum, contra quas erat illi dimicandum. Unde et bene illi duo et sævi nimis, et de monumentis exisse vel in monumentis habitasse dicuntur : quia videlicet, et mors animarum sæva nimis est, et per mortem corporum in monumentorum habitationem devenimus. Et illa quidem mors, quæ est animarum, occurrens nihil contra eum prævaluit, quemadmodum ipse dicit : « Venit enim princeps mundi hujus et in me non habet quidquam (*Joan. xiv*). » Porro illa mors, quæ est corporum, ad tempus illi prævalere permissa est, ut suscipiens vel admittens nostram simplam, evacuaret duplam. Quid autem verius eo, quod ait, « sævi nimis, ita ut nemo posset transire per viam illam? » Quis enim ex omni genere humano sævitiam mortis intactus evasit? « Omnes in Adam peccaverunt, » ait Apostolus, « et omnes in Adam moriuntur (*Rom. v*). » Ubi peccavit Adam, protinus et ipse morte animæ mortuus est; et nos in ipso mortui sumus : et ubi dictum est ei, quia pulvis es et in pulverem reverteris (*Gen. iii*), » et ipse morti corporis, et cum illo nos addicti sumus. Vere igitur per viam illam nullus transire poterat, quia qui mortem non videret, et animam suam erueret de manu inferi, nullus erat. Sed venit iste, in quo nihil juris ulla mors habuit : et quia per unam, videlicet corporis mortem, injuria facta est illi, jure sub illo mors utraque occubuit, non sine magno tormento principis utriusque mortis et satellitum ejus, quas cum illo foras misit. Sicut enim descensus ejus ad inferos populo sanctorum desiderabilis, ita legionibus dæmonum gravis fuit et intolerabilis. Dicebant ergo : « Quid nobis et tibi, Jesu Fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos. » Tempus illud, quo se torquendos esse noverunt, ultimum erit iudicium, quando princeps eorum cum ipsis, et ipsi cum principe suo, videntibus cunctis, ut in *Job* scriptum est, præcipitabuntur in ignem æternum (*Job. xiv*). Quomodo tandem impletum est in mysterio quod significabatur in miraculo, scilicet, in eo quod grex porcorum totus cum impetu per præceps in mare

abiit, et mortui sunt in aquis? Ita nimirum, ut ferret quod ipse Filius hominis sciens prælocutus est : « Cum, inquit, immundus spiritus exierit ab homine, » etc., usque « tunc vadit et assumit septem alios spiritus secum nequiores se, et ingressi habitant ibi, et sunt novissima hominis illius pejora prioribus (*Matth. xii*). » Per unum quippe hominem ejusmodi, Judæos incredulos atque blasphemos vult intelligi, qui non tam Judæi quam Chananæi, non tam vituli æstimandi sunt quam porci. Ipsi namque de honore opere Salvatoris peiores effecti, et inde per invidiam mortui, quod ille unam in semetipso et utramque in suis fidelibus mortem vicit, malignis sunt spiritibus traditi, et per furorem suum facto impetu, semetipsos in mari præcipitaverunt. **633** Nimirum seditiones excitando implacabiles, ut plurimi scriptores, et maxime Josephus refert, in Romanum irruerunt imperium, et mira insania, mirabili pertinacia victores omnium gentium in suas neces, in excidium loci et gentis excitaverunt. Quid fuit ita furere, nisi porcos a malignis spiritibus agitados, per præceps et cum impetu abire in mare? Si ergo perpendas sive respicias quid olim in Ægypto ante acceptam legem fuerint et quid nunc post adventum fecerint Redemptoris aut receperint, recte dicas, quia novissima horum pejora sunt prioribus, et ita tam secundum animam quam secundum corpus in omne miseriarum profundum præcipitati sunt, ut porci illi, quibus propter furias dæmonum nec suus, quamvis brutus, subesse poterat sensus.

CAP. IX.— « Et ascendens in naviculam transfretavit et venit in civitatem suam. Et ecce offerebant ei paralyticum jacentem in lecto. Et videns Jesus fidem illorum, dixit paralytico : Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua. Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se : Hic blasphemat. Et cum vidisset Jesus cogitationes eorum, dixit : Utquid cogitatis mala in cordibus vestris? Quid est facilius dicere, Remittuntur tibi peccata, aut dicere, Surge et ambula? Ut sciatis autem quoniam Filius hominis potestatem habet dimittendi peccata, tunc ait paralytico : Surge, tolle lectum tuum, vade in domum tuam. Et surrexit, et abiit in domum suam. Videntes autem turbæ, timuerunt, et glorificaverunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus. » Potestatem Filii hominis, quam ad honorem et gloriam ipsius considerare et cognoscere intendimus, mirabilibus ejus factis et dictis ipsemet ore proprio hic enuntiavit in re hujusmodi, in qua potissimum expediebat nobis potentem esse hunc Dominum, scilicet, in remissionem peccatorum. Hoc eatenus non dixerat quod potestatem haberet dimittendi peccata, sapienti nimirum usus providentia discretionis, quatenus non hoc ante diceret quam factis comprobaret : et ipsi spiritus, quos verbo ejiciebat, torti confiterentur, ipsum esse, de quo propheta prædixerat : « Et tu, Bethleem, terra Juda, nequaquam minima es in principibus Juda, ex te enim exiit dux, qui regat populum meum Israel

(*Mich. v.*) Quæ enim illic in eodem propheta sequuntur, eorum summa est, «salvum facere populum suum a peccatis eorum (*ibid.*).» Postquam ergo præcedentibus factis comprobatum fuit quod ipse esset et credi deberet esse ille dux Israël, dux messias, id est Christus, tunc demum paralyticum curaturus: «Confide, ait, fili, remittuntur tibi peccata tua,» ut dum tam præsentia miracula, quam antiqua prophetarum oracula, sermonem præsentis confirmant, minus offendantur, qui absque offensione doceri non possunt, tardi ad credendum, imo et impatientes ad audiendum. Nam erant in hoc offendendi, et offendebantur offensione voluntaria, maxime Scribæ et Pharisei, non veritatem querentes, sed veritati invidentes. Nam protinus ubi dixit: «Confide, filii remittuntur tibi peccata tua,— et ecce,» inquit evangelista, «quidam de Scribis dixerunt intra se: Hic blasphematur. Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? Vidit enim cogitationes eorum, et dixit: Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris?» Fortassis et hoc dixerunt intra se, sed et de isto respondit eis sua ipsorum conscientia, et de illo virtus operis manifesta, sequente effectu jussionem dicentis, «Surge et ambula;» et utrinque convicit incredulos, quod excusationem non habeant de peccato suo.

Quid autem ad illam interrogationem respondendum erat, «quid est facilius dicere, Dimittuntur tibi peccata, aut dicere, Surge et ambula:» nisi facilius esse dicere, dimittuntur tibi peccata? Nam apud ipsum quidem Filium hominis ita unum sicut alterum facile erat, sed apud homines longe facilius est dicere, dimittuntur tibi peccata, quam ipsam peccatorum dimissionem comprobare testimonio virtutis qualis protinus est subsequuta. Secundum

exemplum hoc fere quotidie fit in civitate Domini, scilicet in Ecclesia, quæ utique est civitas Domini, civitas Regis magni, ad quam ipse transfretavit et venit, postquam, ut dictum est supra, et mortis eorum nostrorum sævitiam sedavit et mortis animarum nostrarum sævum imperium solvit. Nam quoties facimus illud quod Jacobus apostolus dicit: «Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ et orent super eum, ungentes eum oleo sancto in nomine Domini, et oratio fidei salvabit infirmum, et si in peccatis sit, remittentur ei (*Jac. v.*);» Quoties, inquam, hoc facimus, paralyticum sive undecunque infirmum Domino offerimus, et, sicut videas fidem illorum, dixit: Remittuntur tibi peccata, ita et nunc «oratio fidei solvat infirmum: et si in peccatis est, dimittuntur ei.» Præterea juxta sensum altiorem, paralyticus tunc a Domino curatur, quando fit ut is qui nihil operabatur, jam nunc operetur, quemadmodum dicit Apostolus: «Qui furabatur, jam non furetur; magis autem laboret operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti (*Ephes. iv.*),» Nam qui nihil operabatur, et aliena furabatur, nonne veram paralytin habebat in manibus? Similiter qui ad bonum et utilem sermonem mutus erat, nonne veram in lingua paralytin habebat? Igitur, cum circa hujusmodi sic operatur Dominus, sive per semet ipsum tantum, sive ministris suis cooperantibus: ut qui taliter paralyticus erat, jam nunc et bene laboret operando manibus suis, «et omnis sermo malus ex ore» ejus «non procedat,» ut ait continuo idem Apostolus (*ibid.*), «sed si quis bonus est ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus, merito turbæ glorificent Dominum, qui dedit potestatem talem hominibus.

LIBER OCTAVUS.

634 O sapientia Dei, quæ aperuisti os muti et linguas infantium fecisti disertas (*Sap. x*): ego quondam mutus et infans, nunc autem ore aperto et lingua pene diserta te magnificans, tibi que de auro tuo ac de geminis tuis quamdam quasi regiam gloriæ et honoris facere adorsus coronam, semper quidem multum, nunc autem maxime tua juvari cupio dispositione, atque opitulatione. Non enim nunc ita, ut hactenus uni tantum intentus sum operi, neque debitor unius tantum debiti, sed circumventus, quasi a duobus feneratoribus magnis et avaris, omittere non valeo quin ambobus satisfaciam, cupiens esse fidelis. Alter eorum est angelus, id est, præsul Agrippinensis Ecclesiæ, cui me, ut credo, tu per misericordissimam providentiam, in tempore persecutionis, tanquam patri filium adoptivum commisisti: alter vero, paterfamilias domus tuæ, scilicet, cœnobii Sigebergensis, cui nequeo dicere quantum debitor sim. Hic mihi pri-

mus suaserat hoc opus ingredi, titulum *De gloria et honore Filii hominis*, cum ille alter, et major amicus, vehementer studii nostri bona opinione sive experimento delectatus, jussit atque rogavit, et utroque modo, scilicet jubendo atque rogando, compulit, quatenus in libros Regum totum cor meum cum tua, Domine, gratia converterem, et quantumcumque possem, te adjuvante, magnum et, ut sibi videbatur, utile opus inciperem, et de tuo adjutorio ad perficiendum nunquam desperarem. Quid ego inter istos animo pene diviso facerem? Resultarem pertinaciter patri et pontifici? At ille non solum sic jubebat, verumetiam supplicabat aliquandiu recusanti, ut si non paruissem, mihi ipsi viderer pietati rebellis. Relinquerem hoc opus, quod jam inceperam, rogatu, ut jam dictum est inferioris amici? At ille tanto circa istud angebatur sancti desiderii ardore, ut videns necessitatem meam, quod non possem majori et digniori denegare, aspiciensque hoc

opus, quantum hactenus scriptum fuerat, diceret hoc solum : « Doleo super te, doleo super te, » codicem aspiciens, quem ægre ferebat imperfectum remanere. Igitur necessitate compulsus, dimidium cordis mei uni, et dimidium cordis mei præbui alteri, totum autem, o Sapientia, tibi præbere optavi, dicenti, « Præbe, fili, cor tuum mihi (Prov. xxiii). » Credens quippe et sciens omnia possibilis credenti (Marc. ix), ecce ita me charitati impendi, ut uno eodemque tempore circumsedentes duo calamum in mente mea tinguant notarii. Unde fit ut, si quid bene dictum fuerit, tibi totum imputetur : si quid autem minus bene sonaverit, necessitati digne condonetur.

« Et cum transiret inde Jesus, vidit hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine, et ait illi : Sequere me. Et surgens secutus est eum. » Hoc ad gloriam et honorem Filii hominis prædicandum atque audiendum est, quia hunc hominem vidit, et tam efficaciter vidit ut veraciter conveniat huic dicere : Tu Deus qui vidisti me (Joan. i). Quomodo enim vel quibus oculis vidit? Denique si de oculis humani capitis agitur, quibus ut homo erat oclatus, nunquid solum hunc hominem vidit? Imo et illos talibus oculis vidit, qui paulo supra (Matth. viii), rogabant eum, ut transiret a sinibus eorum, sed et illos, qui crucifixerunt eum. Alii sunt oculi quibus illum vidit, oculi gratiarum : qui juxta Zachariam in uno lapide (Zach. iii), et juxta Apocalypsim Joannis, in capite unius septem agni sunt (Apoc. i) : oculi isti nominibus suis nulli sunt aut esse debent incogniti, quæ videlicet nomina sunt Spiritus sapientiæ et intellectus, consilii et fortitudinis, scientiæ et pietatis, et timoris Domini (Isa. xi). Istis oculis hunc hominem vidit, et cum videret eum exterioribus oculis, per istos interiores oculos recognovit, quod esset unus illorum, quos ante sæcula præcivit et prædestinavit. Itaque videns eum, ait illi : « Sequere me. Et surgens secutus est eum. » Erat enim ipse Matthæus tanquam specular prælucidum, eatenus conspectui solis nequaquam appositum, sed in tenebris reconditum et sub tecto latens curarum nimis sæcularium, utpote telonearius, de navibus negotiatoriis cum clamore vel strepitu forensi, publicum exigens vectigal sive tributum. Ubi ergo vidit eum Jesus, ubi vidit eum salus et sol verus, resplenduit ex aspectu ejus, et quia vidit eum talis Filius hominis, reddidit imaginem ejus, et formata est in ipso facies hominis. Alium quoque vidit, et ex visu ejus formata est in eo facies vituli : vidit et alium, et eo vidente formata est in illo facies leonis : vidit et alium, et videndo formavit in eo faciem aquilæ volantis (Ezech. i, x; Apoc. iv). Iste visus admirabilis, illa est gratia, quam admirans vas electionis Paulus, dicit : « Nam quos præcivit et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui. Quos autem prædestinavit, hos et vocavit. Et quos vocavit, hos et justificavit. Quos autem justificavit, hos et magnificavit (Rom. viii). » Et ante tempora quidem sæcularia præcivit, et prædestina-

vit, in tempore autem vocavit unumquemque in tempore suo, ut nunc istum vocavit, et « Sequere me » ait. Qui quam hilariter vocanti sese præsentaverit, quam alacriter, sive amabiliter pulsanti januas cordis sui aperuerit, illa res de foris satis indicat, « qui fecit ei convivium magnum in domo sua. » Ergo præcipue in isto clarissimum est illius dicti Dominici experimentum : « Si quis audierit vocem meam et aperuerit mihi januam, introibo ad illum et cœnabo cum illo, et ipse mecum (Apoc. iii). » Introivit enim in domum ejus, et cœnavit ipse primus cum illo corporale convivium, et deinde Matthæus cum eo cœnavit cœnam spiritualem. Hoc denique præsens Scriptura probat, Scriptura evangelica, quia revera cum Domino cœnavit, qui **535** hanc primam Novi Testamenti Scripturam tanquam vere saturatus nobis eructavit. Hoc sacramentum Pharisei, neque scientes, neque scire volentes, discumbente Domino cum eo in domo, cum multi quoque publicani et peccatores discumberent cum Domino Jesu et discipulis ejus, dicebant, « Quare cum publicanis et peccatoribus manducat magister vester? » At ille sapienter ac nimis terribiliter ora illorum obstruxit, sapienter quidem dicendo : « Non est opus valentibus medico, sed male habentibus. Euntes autem discite quid sit : Quia misericordiam volo et non sacrificium. » Terribiliter autem subjungendo : « Non enim veni vocare justos, sed peccatores. » Hoc denique dicto, seu verbo terribiliter eos percussit qui in se confidebant tanquam justis. Quos enim hic dicit justos, nisi superbos? Et quos dicit peccatores, nisi humiles? Væ talibus justis, qui suo judicio justis sunt, at non Dei qui justis volunt videri, cum non sint. Econtra felices peccatores, qui suam injustitiam recognoscunt, Dei justitiam esuriunt et sitiunt. Nam illos solos vocare venit, propter istos de cœlis descendit, et « humiliavit semetipsum usque ad mortem, mortem autem crucis (Philipp. ii). »

Tunc accesserunt ad eum discipuli Joannis, dicentes : « Quare nos, et Pharisei jejunamus frequenter, discipuli autem tui non jejunt? » Et ait illis Jesus : Nunquid possunt filii Sponsi jejulare, quandiu cum illis est Sponsus, et tunc jejunt. » Gravissima hæc atque sapientissima responsio quanti sit ponderis, melius ex prophetica Scripturæ collatione valet agnosci, cum apud Zachariam Dominus dicit : « Cum jejunaretis et plangeretis in quinto et septimo per hos septuaginta annos, » et subauditur propter illud quod Nabuchodonosor civitate et templo succenso igni, populum in captivitatem duxit, et propter illud quod Ismael filius Nathaniæ Godoliam, et cum eo reliquias populi interfecit (IV Reg. 25; Jer. xli), « Nunquid jejunium jejunastis mihi? » etc., usque, « jejunium quarti, et jejunium quinti, et jejunium septimi, et jejunium decimi erit domui Juda in gaudium et lætitiā et solemnitates præclaras usquequo venient populi, et habitabant in

civitatibus multis (*Zach. vii, viii*) : quod videlicet, futuram erat per adventum hujus Sponsi de quo et subinde dictum est illic : « In diebus illis, in quibus apprehendent decem homines ex omnibus linguis gentium simbriam viri Judæi dicentes : Ibimus vobiscum, audivimus enim quod Deus vobiscum est (*ibid.*) » Nam de simbria viri Judæi protinus hic in Evangelio habes, quia « mulier, quæ fluxum sanguinis patiebatur duodecim annis, accessit retro, et tetigit simbriam vestimenti ejus (*Matth. ix.*) » Summa sermonis illius prophetici hæc est, debuisse jejunare illos apud quos reposita erat vel esse debet spes et expectatio repositionis, non tam propter temporalium, quæ acciderant, incommoda rerum, et propter captivitatem Babylonicam, quæ facta fuerat illis septuaginta annis, quam propter peccata sua, et propter illam quæ contigit in Adam, universalem captivitatem generis humani. At illi, quoniam soluta erat captivitas Babylonica, et templum reædificabatur, dicebant singuli : Numquid mihi stendum est in mense quinto, vel sanctificare me debeo, sicut feci jam multis annis? Videlicet, quia templum reædificabatur, jam nullam superesse causam putabant, cur jejunarent. Merito ergo relarguebantur a dicente. « Nunquid jejunium jejunastis mihi? (*Zach. vii.*) » Quia videlicet, propter temporalia bona stent et jejunant, quia dosunt, non Domino jejunant. Sed qui propterea jejunant quia præsentem non habent Sponsum, sicut illi nondum habebant, nos autem habuimus quidem, sed jam non habemus, ipsi jejunium Domino jejunant. Igitur, quoniam causa jejunii debuerat omnibus esse, desiderium et expectatio Salvatoris, ut fuit Moisi et Helizæ et Danieli, ipse autem nunc præsens aderat, postmodum recessurus, dulce fuit et jucundum sanctæ charitatis officium, saltem ad breve tempus, propter præsentiam ejus intermitteri jejunium, quia tempus illud, tempus præsentis ejus, quasi tempus erat nuptiarum. Ait ergo : « Nunquid postunt filii Sponsi lugere quandiu cum illis est Sponsus? » Venient autem dies cum auferetur ab eis Sponsus, et tunc jejunabunt. Ac si dicat : Vos, qui filii Sponsi non estis nec esse vultis, sed nec filii illorum licet meremini, qui jejunaverunt præ desiderio adventus Sponsi, imo illorum quibus Deus veraciter dicit, « Nunquid jejunium jejunastis mihi? » jejunalis enim et vos sicut illi, pro eo quod aliquando de rebus transitoriis aliquid adversi contigit, vos, inquam, jejunate quantum vultis, nam isti jejunare non possunt præ gaudio Sponsi præsentis. « Venient autem dies cum auferetur ab eis Sponsus, et tunc jejunabunt. »

« Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus. Tollit enim plenitudinem ejus a vestimento ejus et pejor scissura fit. » Plane jejunabunt in illis proxime venturis diebus, cum ablati fuerit ab eis Sponsus, cum passus, mortuus, et sepultus resurrexerit et in cælum ascenderit, jam non ultra cum eis in mundo hoc corporaliter conversatus. Nunquid vero, ut vos jejunatis, ita jejunabunt

et isti? Non utique, nam hoc tale esset, ac si quis immittat commissuram panni rudis in vestimentum vetus. Denique jejunia vestra, jejunia sunt veteris hominis : homines autem isti cum sint filii nuptiarum cœlestium, sunt homines novi. Si ergo jejunarent propter causas ejusmodi, propter quas et vos jejunatis, scilicet quia Moses tabulas priores scriptas digito Dei projecit de manu, et confregit eas ad radices montis (*Exod. xxxi*), vel quia reversis exploratoribus quos miserat Moses explorare terram, et detrabantibus terræ, cum omnis multitudo versaretur in seditionem, iratus Deus juravit quod non intrarent terram illam donec consumeretur generatio illa quadraginta annis, juxta numerum dierum quadraginta, quibus consideraverant terram (*Num. xiv*), vel quia Nabuchodonosor rex Babylonis, sive Nabuzardan princeps exercitus ejus, capta civitate, succendit domum Domini, et transtulit populum in Babylonem vel quia deinde venit Ismael filius Nathanizæ et percussit Godoliam, quem præfecerat rex Babylonis terræ, et Judæos qui erant cum eo : consurgens autem omnis populus reliquiarum, timeas Chaldæos, fugit in Ægyptum (*IV Reg. xxv; I Per. xxxvi; Jer. xli*). Si, inquam, jejunarent propter causas ejusmodi, hoc esset novos homines flere venias veteris hominis : quod omnino non congruit his quibus « datum est nosse mysterium regni Dei (*Marc. iv; Luc. viii*). » Nam, sicut commissura panni rudis, ubi immissa fuerit in vestimentum vetus, tollit plenitudinem ejus, et pejor scissura fit : ita quilibet homo particeps factus sanctæ hujus novitatis, si ejusmodi Pharisæicis traditionibus sese inseruerit, deterior quovis veteri homine fit, ita et neque vetus, neque novus sit, et neutrum habeat, cum utrumque in se uno permiscere voluerit. Quare autem hoc ipsum quod intendit, quod intelligi vult in verbis istis, « nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus, tollit enim plenitudinem ejus a vestimento et pejor scissura fit, » non manifeste dixit? Quare illis sensum tam bonum, tam verum abscondit, clausit et signavit? Nimirum quia expediebat illis, non expediebat ipsis mysteriis regni Dei, ut divulgarentur vel committerentur eis. « Neque » enim, ait, « mittunt vinum novum in utres **636** veteres. Alioquin rumpuntur utres, et vinum effunditur, et utres pereunt. Sed vinum novum in utres novos mittunt, et ambo conservantur. » Secundum istam similitudinem damnosum fuisset docere illos verbis manifestis quamobrem tunc non jejunarent discipuli ejus, essent autem postea jejunaturi. Pharisæi enim cum his erant qui interrogaverant. Et sicut utres veteres misso intus vino novo rumpuntur, et vinum cum utribus perit, ita illi, si manifeste diceret ipse, audientibus eis, quidpiam ejusmodi, amplius præ invidia rumperentur, et sermo inutilis esset taliter effusus præsertim cum Sapientia dicat : « Ne effundas sermonem, ubi non est auditus (*Eccli. xxxii; Joan. ii*). » Propterea et alius evangelista dicit : « Ipse autem Jesus non credebatur

semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes et quia opus ei non erat ut quis testimonium perhiberet de homine. Ipse enim sciebat quid esset in homine (Zach. vii). »

Bene igitur cum dicere posset, jejunandum erat usque ad me, et cum recessero jejunandum erit post me, secundum veritatem Scripturæ propheticæ, ejus jam supra mentio facta est, maluit sermonem suum sic temperare, ut et futuris innotescens res, eos secum servaret, et præsentibus, qui tunc erant, per invidiam non rumperet. Quid de eo quod subjunxit protinus, « sed vinum novum in utres novos mittat et ambo conservantur. » Nunquid non vel ipsi filii sponsi, super quibus non jejunantibus quæstio hæc mota erat jam utres novi erant? Non jam omnino novi, sed capaces erant sanctæ novitatis. Propterea quodam loco dicebat et ipais: « Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo (Joan. xvi). » Quando sunt omnino innovati? quando acceperunt Spiritum sanctum post resurrectionem ejus cujus gratia novos homines efficit (Joan. xx; Act. ii), tunc vinum novum missum est in utres novos, et ambo conservata sunt, id est revelata sunt illis omnia mysteria Scripturarum, et gustaverunt amorem sponsi, dulcedinemque cælestium nuptiarum, et hoc vino inebriati salvi facti sunt, et vinum bene conservatum fideliter quibus jussu est, refuderunt. « Hæc illo loquente, ecce princeps unus accessit, et adoravit eum dicens: Filia mea modo defuncta est, sed veni, impone manum tuam super eam, et vivet. Et surgens Jesus, sequebatur eum, et discipuli ejus. Et ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro, et tetigit simbriam vestimenti ejus. Dicebat enim intra se: Si tetigero tantum vestimentum ejus, salva ero. » Nequeo satis admirari pulchritudinem gloriæ et honoris in facie Filii hujus hominis, in mirabilibus ejus gestis, secundum dispositionem quam hic divinus evangelista disposuit. Quid enim sibi vult quod dum interrogatus de jejunio respondit, et non jejunantes excusat filios sponsi, res gesta protinus subsequitur hujusmodi de muliere, quæ talem ob causam tanta cum fide simbriam vestimenti ejus tetigit? Quid, inquam, sibi hoc vult, nisi ut insinuet factis quod, sicut jam dictum est, nondum expediebat palam ostendere verbis se illum esse virum, de quo in Zacharia, loco supra memorato, cum item de jejunio fuisset interrogatus, idem addicentibus, « nunquid mihi stendum est in mense quinto, vel sanctificare me debeo sicut jam feci multis annis (Zach. vii), » ita responzionem suam terminavit ut diceret, « usquequo venient populi, et apprehendent decem homines ex omnibus linguis gentium simbriam viri Judæi, dicentes: Ibi-mus vobiscum (Zach. vii). » Hæc ergo dispositio valde venerabilis, et pia consideratione honoranda est. Quid enim aliud est quod in propheta prædixit post responsum de jejunio: « In diebus illis apprehendent decem homines ex omnibus linguis gentium simbriam viri Judæi, » quam quod hic significari vo-

PATROL. CLXVIII.

luit per mulierem, quæ simbriam vestimenti ejus tetigit, et sanata est a fluxu sanguinis? Hæc namque mulier forma fuit omnium gentium, quæ profecto in eum credendo, cujus faciem ante non viderunt, quodammodo retro accedunt, et sequendo vestigia ejus, id est custodiendo præcepta ejus, revera simbriam vestimenti ejus tangunt. Et quid erat juxta hunc sensum sanguinis fluxus, nisi peccatorum illuvies, maximeque sordidus idololatriæ cultus? Porro filia archisynagogi, pro qua rogatus erat, et ibat, Synagogam designabat. Unde valde notandum quia, sicut Marcus manifestius scribit, archisynagogi filia non fuerat mortua, sed jam in extremis erat (Marc. v); ubi autem mulier simbriam tangendo sanata est, tunc ad archisynagogum nuntii venerunt, dicentes: « Quia filia tua mortua est, quid ultra vexas magistrum? » Item, et hoc vigilanter animadvertendum quia et puella quæ mortua est erat annorum duodecim, et mulier quæ sanata est fuerat in profluvio sanguinis annis duodecim. Itaque et quando puella nata est, tunc illa mulier sanguine fluere cepit, et quando sanata est mulier, tunc puella mortua est. Quid hoc sacramento pulchrius, verius, ac præclarior? Quando enim Synagoga in partibus Abraham, Isaac, et Jacob nata est, tunc idololatriæ fluxus in gentibus fluere exorsus est. Quando autem multitudine gentium, credendo in Christum, ab ejusmodi fluxu per fidem suam sanata et salva facta est, tunc Synagoga, quæ eatenus nimis ægra per multas tribulationes fuerat, omnino per invidiam mortua sine Deo facta est. Rursus, « cum multitudo gentium intraverit, tunc omnis Israel salvus fiet (Rom. xi), » atque idcirco congrua pulchritudinis in mysterio consummatio hæc est, quod postquam mulier a fluxu sanguinis sanata est, tunc demum intravit, et tenuit manum puellæ, quæ erat mortua, « et surrexit puella. »

« Et transeunte Jesu inde, secuti sunt enim duo cæci, clamantes: Miserere nostri, fili David. Cum autem venisset domum, accesserunt ad eum cæci, et dixit eis Jesus: Creditis quia possum hoc facere vobis? Dicunt ei: Utique, Domine. Tunc tetigit oculos eorum dicens: Secundum fidem vestram fiat vobis, et aperti sunt oculi eorum. » Memores propositi sumus, ut esse debemus, quod videlicet propositum in hoc opere est considerare quatuor facies unius animalis, scilicet, faciem hominis, faciem vituli, faciem leonis et faciem aquilæ volantis, quæ sunt quatuor sacramenta unius Christi, Filii Dei et filii hominis, quæ ignota esse non licet Christianæ fidei, quæ sunt incarnatio ejus, passio ejus, resurrectio ejus, ascensio ejus. In faciem hominis ad hunc intendimus, et in hoc faciem hanc ex parte nos videre, et per speculum contemplari arbitramur, si in factis et dictis ejus, qualis intentio esse potuerit, sentire moremur. Querimus igitur in faciem intendentes hujus filii hominis, quid sibi voluerit, tantopere requirens meritum fidei, ut diceret cæcis istis: « Creditis quia possum facere hoc vobis? » Statimque: » secundum

fidem vestram, ait, fiat vobis. » Et paulo ante mul-
 lieri dixit : « Confide, filia, fides tua te salvam fecit, »
 et sparsim in omnibus Scripturis tam Veteris instru-
 menti quam Novi, fidem querit, fidem approbat, fi-
 dem collaudat. Causa sive intentio dignationis ejus
 non parvi pendenda hæc est, curare antidoto com-
 petenti stultitiam antiquam nimis credulitatis, qua
 creditum fuit diabolo, loquenti per serpentem, ac di-
 centi : « Scit enim Deus quod in quocunque die com-
 ederitis ex eo, aperientur oculi vestri, et eritis sicut dii,
 scientes bonum et malum (Gen. iii). » Credidit mulier
 diabolo plus quam Deo, quod taliter deberet illumi-
 nari : credamus nos econtra veritati, si veraciter
637 volumus illuminari. Consideratio hæc, cum
 in cæteris ubicunque Dominus fidem querit vel in-
 venit, tum in istis cæcis perpulchra est, dum ante-
 quam illuminet eos, interrogans dicit : « Creditis
 quia possum hæc facere vobis ? » Nostra quippe
 causa significabatur in illis quod maxime ex eo co-
 gnoscendum vel sentiendum est, quia cum aperti
 fuissent oculi eorum, comminatus est eis, dicens :
 « Videte, ne quis sciat. » Hoc denique valde utiliter
 in exemplum nobis revocamus, quicumque præro-
 gativam aliquam illuminationis, qua genus huma-
 num per fidem illuminatum est, accepisse videmur.
 Ad quid enim videamus ne quis sciat, nisi ad hoc, ut
 occursum malum jactantiæ aut elationis illumina-
 tus cordis oculus effugiat ? Verumtamen illi fece-
 runt, sicut protinus subjunctum est : « Illi autem
 exeuntes diffamaverunt eum per totam terram
 illam. » Nos quoque digna facimus, si non illumina-
 tionem nostram lingua nostra, sed illuminatoris
 gloriam prædicent opera nostra. Igitur in duobus
 cæcis omnem intelligamus hominem, sive Judæus
 sive Græcus ille sit, qui tunc revera fiducialiter atque
 efficaciter ab illa luce vera, gratiam petit illumina-
 tionis, si verum et probatum, quem offerat nummum
 habet, non factæ fidei.

« Egressis autem illis, ecce obtulerunt hominem
 mutum, dæmonium habentem. Et ejecto dæmone,
 locutus est mutus, et miratæ sunt turbæ dicentes :
 Nunquam sic apparuit in Israel. » Hoc est, quod
 inter cætera miramur, faciem hujus filii attendentes,
 quia nunquam sic apparuit in Israel, nunquam su-
 per terram talis facies visa est, inter omnes facies
 patriarcharum atque prophetarum, omniumque ho-
 minum quicumque memorabilia super terram ope-
 ratum sunt. Hoc fida discretionem discernendum est,
 quia nunquam talis facies hominis fuit ut hæc.
 « Pharisei autem dicebant : In principe dæmonio-
 rum ejecit dæmones. » Pharisei vero a Deo divisi,
 quantam spirabant angustiam atque penuriam cordis
 sui, cordis amari, qui cum dicere non possent :
 Non ejecit dæmones, illuc se verterunt, ut dicerent :
 « In principe dæmoniorum ejecit dæmones. » Sed
 quia non semel hoc dixerunt, et aliis adhuc locis
 similiter blasphemaverunt, sicut sequentia post hæc
 indicabunt, jam nunc ad alia properemus, quippe
 qui ultra propositum diu nimis in contemplatione

A faciei hominis detinemur, cum et alias facies con-
 templaturi, longum nimis et fastidiosum opus fore
 suspicemur. « Et circuitat Jesus civitates omnes et
 castella, docens in synagogis eorum, et prædicans
 Evangelium regni, et curans omnem languorem, et
 omnem infirmitatem. Videns autem turbas, miser-
 tus est eis, quia erant vexati et jacentes sicut oves
 non habentes pastorem. » Hoc maxime loco specta-
 bilis est ea, quam aspiciamus, facies hominis, quia
 facies est pietatis, facies misericordiæ et miserationis,
 et quidem homines illi, quos tunc aspiciebat fa-
 cies ista, facies benigna, vexati erant et jacebant
 sicut oves non habentes pastorem, quippe qui sub
 nomine pastorum, lupos habebant Annam et Cai-
 pham, de quibus recte dictum fuerit per prophetam
 dicentem : « Principes ejus in medio illius quasi la-
 pos rapientes prædam, ad effundendum sanguinem,
 et perdendas animas, et avare sectantes lucra
 (Ezech. xxi). » Quomodo enim sub ejusmodi, non
 pastoribus, sed lupis oves vexatæ erant et jacebant ?
 Nimirum sicut alibi per eundem prophetam inter
 cætera dicit : « Quod infirmum fuit, non consolida-
 stis, et quod ægrotum non sanastis ; quod confractum
 est, non alligastis, et quod abjectum, non re-
 duxistis ; quod perierat, non quaesistis, sed cum au-
 steritate imperastis ei et cum potentia (Ezech. xxxiv). »
 Quomodo autem, vel in quo miseratus est eis, nisi
 in eo ut jam insisteret facere illud, quod factum
 se ibidem fortiter prædixit ? Ecce, inquit, ego ipse
 super pastores requiram gregem meum de manu
 eorum, et cessare eos faciam, ut ultra non pascat
 gregem meum, nec pascant amplius pastores seme-
 tipsos, et liberabo gregem meum de ore eorum
 (ibid.). » Sed nunquid solas videbat turbas, et
 earum tantum miserebatur, quas tunc oculis cor-
 poralibus aspiciebat ? Imo et omnes omnium gen-
 tium turbas, quæ in eum credituræ erant oculis in-
 terioribus videbat, et omnium miserescens, aliam si-
 militudinem induxit, dicens continuo discipulis suis :
 « Messis quidem multa, operarii autem pauci.
 Rogate ergo Dominum messis, ut efficiat operarios
 in messem. » Hoc usque hodie gemit omnis pater-
 familias Dominicæ messis, quia messis quidem
 multa, operarii autem pauci. Nam, ut breviter di-
 ctum sit, multæ quidem sunt turbæ in Christum cre-
 dentium, multi cœtus in cœnobis, sive xenodochiis
 sub sacra professione degentium, sed in multitudine
 horum pauci sunt qui operantur, id est qui ad illum
 pervenerint profectum, ut eis secure cura vel pro-
 videntia committi possit infirmiorum. Quid ergo fa-
 ciat is cui credita est dispensatio sive procuratio
 messis ejusmodi ? Roget utique Dominum messis,
 ut mittat operarios in messem, id est omni instan-
 tia postulet a Deo, quatenus in pluribus subdito-
 rum multiplicet gratiam spiritualem, imitatus pri-
 mum procuratorum talium Spiritum sanctum, et fi-
 delem Mosen. « Cur, inquit ille ad Dominum, affixi-
 sti servum tuum ? Quare non invenio gratiam coram
 te ? Et cur imposuisti pondus universi hujus populi

super me? Nunquid ego concepi hanc multitudinem, vel genui eam, ut dicas mihi: Porta eos in sinu tuo, sicut portare solet nutrix infantulum, et defer in terram, pro qua juravi patribus eorum? » (Num. xi.) Denique quid Moses in verbis istis intenderit, quid isto tam grandi, tam vehementi gemitu postulaverit, Deus exauditor cordis ejus, sua responsione manifestum facit. Ait enim: « Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti, quod senes populi sint ac magistri, et duces eos ad ostium tabernaculi foederis, et facies ibi stare tecum, ut descendam et loquar tibi, et auferam de spiritu tuo, tradamque eis, ut sustentent tecum corpus populi et non tu solus graveris (*ibid.*). » Igitur quisquis procurator est Dominicæ messis secundum hoc exemplum fidelis Mosi roget supplementum, et debet illi ita duntaxat ut ab omni sinistra emulatione sit immunis, itidem secundum exemplum Mosi. Cum enim cucurrisset puer, et nuntiasset Mosi dicas: « Helda et Medat prophetant in castris (*ibid.*), » statimque Josue filius Nun, minister Mosi et electus a pluribus, dixisset: « Domine mi Moses, prohibe eos (*ibid.*). » — « Quid, inquit ille, emularis pro me? Quis tribuat ut omnis populus prophetet, et det eis Dominus Spiritum suum? (*ibid.*) Notandum isterea, qui cum apud alium evangelistam dicat: « Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios (*Luc. x*), » hic apud hunc evangelistam vehementius dictum est, « ut ejiciat operarios in messem. » Quid enim est dicere, ut ejiciat, nisi quia libenter otiosi sunt, etiam illorum quam plurimi, quibus creditum est talentum operationis, et interdum quasi specie sanctitatis atque perfectionis volunt secretius vivere soli sibi metipsis, cum prodesse possint et aliis! Ejiciat Dominus qui ejusmodi sunt, scilicet conveniendo conscientias eorum, et redarguendo qui damnose abscondant talentum sibi creditum. Ejiciat, inquam, ut operentur, quia revera est ejici, optatam quietem relinquere præ timore Domini.

CAP. X. — « Et convocatis duodecim **638** discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut ejicerent eos, et curarent omnem languorem et omnem infirmitatem. Duodecim autem apostolorum nomina sunt hæc: Primus Simon, qui dicitur Petrus, et Andreas frater ejus, Jacobus Zebedæi, et Joannes frater ejus, Philippus et Bartholomæus, Thomas et Matthæus publicanus, et Jacobus Alphæi, et Thaddæus, Simon Chananzæus, et Judas Ischariotes, qui tradidit eum. » Apud Lucam iam convocatis ac denominatis duodecim apostolis missurus et alios ad prædicandum Dominus, hæc verba dicit, quæ hic eum, antequam istos duodecim convocaret, dixisse legis, « messis quidem multa, operarii autem pauci (*Luc. x*), » etc. Causa iste re anime questione pulsaret, si prius constans existeret quod Dominus prædicans Evangelium regni nunquam vel nusquam unum eundem sermonem nisi semel et uno loco dicere debuisset. Sed

A quis hoc a prædicatore exigit, ut quod uno in loco vel tempore dixit, non repetat aut dicat locis vel temporibus aliis, præsertim cum nec omnes uno in loco adesse, nec omnes æqualiter semel audita perpeti memoria possint retinere? Nunc et in isto opere faciem dominantis vigilanter attende. « Convocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut ejicerent eos, et curarent omnem languorem et infirmitatem. » Si paulo ante, ubi ejecto dæmone, locutus est mutus, merito miratæ sunt turbæ, et veraciter dixerunt: « Nunquam sic apparuit in Israel, » quanto magis de isto quod talem discipulis suis dedit potestatem, mirentur omnes et dicant, « nunquam sic apparuit in Israel? » Nunquid talis Moses? Nunquid sua potestate ranas produxit et muscas, aut alicui potestatem hanc dedit, ut produceret eas? Igitur hic Deus noster est, et non æstimabitur alius ad eum, qui non qualescunque ranas aut muscas, sed principes muscarum, id est sordium dæmones, et ipse sua potestate ejicit, quod neque Moses, neque alius fecit, et hominibus, quibus voluit, ejiciendi potestatem dedit.

Primus, inquit, Apostolorum Simon, qui dicitur Petrus. Et hoc ipsum nomen quod est Petrus, ab ipso Domino impositum est ei, cum diceretur Simon. Nam alius evangelista, videlicet Marcus, cum dixisset, « et dedit illis potestatem curandi et ejiciendi dæmonia, » protinus hæc ipsa duodecim apostolorum nomina præscribens: « Et imposuit, inquit, nomen Simoni Petrus (*Marc. iii*). » Qui huic uni ex omnibus in Novo Testamento [nomen] commutavit, ut qui vocabatur Simon, vocaretur Petrus, ipse est qui similiter uni in Veteri Testamento nomen commutavit, ut qui vocabatur Jacob, vocaretur Israel (*Gen. xxxii*). Ipse enim scriptor nominum, qualia ipse nosse dignatus sit, et habet librum conscriptum ex nominibus splendidissimis, quem sciens Moses dixit: « Aut dimitte populo hanc noxam, aut si non facias, dele me de libro tuo quem scripsisti. Cui respondit Dominus: Qui peccaverit mihi, delebo eum de libro meo, » subauditur, et non te (*Exod. xxxii*). Nam postmodum: « Invenisti enim, ait, gratiam coram me, et te ipsum novi ex nomine (*Exod. xxxiii*). » Nec abs re est quod et illius in Veteri, et hujus in Novo Testamento nomen commutavit, sed si prudens inspector adsit, pulcherrimum est mysterium hujus commutationis, quia videlicet hoc agebatur, ut fioret quod per prophetam dictum est: « Et servos meos vocabo nomine alio, in quo qui benedictus est, benedicetur super terram (*Isa. lxxv*). » Eorum videlicet servorum Dei multorum, ille secundum carnem, ipse autem Dominus noster Jesus Christus secundum spiritum Pater est. Unde et pulcherrimum hoc est in mysterio spectaculum, quia Pater ille secundum carnem principium multitudinis, duodecim filios, hic autem secundum spiritum principium Christianitatis, duodecim genuit apostolos, et sicut illi Patri secundum carnem, sic non sibi met sed etiam Pater inter spiritualis, sed primo vult-

rio suo pristinum commutavit nomen. Interpretatur A
autem Simon, *obediens*, Petrus a *petra* dictus est,
ipse nomine suo soliditatem Ecclesiae vel fidei ca-
tholicae praesagens, quam ipse insigniter ita edixit :
« Tu es Christus Filius Dei vivi (*Matth. xvi*). » Saulo
quoque commutatatum est nomen, ut vocaretur
Paulus ; sed differt commutatio haec, quia videlicet
non ipse Dominus illi ore commutasse legitur. An-
dreus, *decorus* sive *resplendens*. Joannes in quo est
gratia vel Domini gratia et frater ejus Jacobus, am-
bo Boanerges, id est *filius tonitruum*, nominati, videli-
cet ex firmitate vel magnitudine fidei. Philippus *os
lampadis*. Bartholomaeus, *filius suspendentis aquas*.
Thomas *abyssus* vel *geminus*. Unde et Graece *διδυμος*
appellatur. Mathaeus, *donatus*, qui et Levi, videli-
cet a tribu ex qua ortus fuit. Jacobus Alphaei, ob di-
stinctionem prioris cognominatus, qui dicitur Ze-
bedaei, sicut iste filius Alphaei. Simon Chananæus
ad distinctionem Simonis Petri, de vico Galilææ
Chana, ubi aquas Dominus in vinum convertit.
Thaddæus, qui et Judas Jacobi, subauditur frater,
qui alibi appellatur Lebbeus, figuratum nomen ha-
bens a corde, quod nos diminutive corculum possu-
mus appellare. Judas Ischariotes, vel a vico, in quo
ortus est, vel ex tribu Isachar, vocabulum sumpsit,
quodam praesagio futuri in condemnationem sui.
Isachar enim interpretatur *merces*, ut significaretur
pretium proditionis, quo Dominum vendidit. Quare
autem, inquis, Dominus talem non solum ad disci-
pulationem, verumetiam ad apostolatam admisit? Nun-
quid nescivit? Ad hæc breviter dicendum quia fe-
cit hoc ob consolationem nostri, ob consolationem
Ecclesiae futuræ, vel eorum maxime qui Ecclesiis
praesunt, ut cum eis aliquis perierit, respondeant
derogantibus, dicant insultantibus : Ne miremini, et
Christo accidit.

« Hos duodecim misit Jesus præcipiens eis, et di-
cens : In viam gentium ne abieritis, et in civitates
Samaritanorum ne intraveritis, sed potius ite ad
oves quæ perierunt domus Israel. Euntes autem,
praedicate, dicentes : Quia appropinquavit regnum
caelorum. Infirmos curate, mortuos suscite, lepro-
sos mundate, demones ejicite. Gratis accepistis,
gratis date. » Non, ut plerique arbitrantur, tunc
duodecim apostolos Dominus ordinavit, quando ta-
liter eos convocavit, et talem eis potestatem dedit,
sed tantummodo elegit, et numerum eorum duode-
narium praefixit. Non idem est eligi, quod et ordi-
nari sive sacrari. Quando ergo illos ordinavit sive
sacrauit? Nimirum quando functus officio suo ma-
gnus ipse sacerdos introivit in sancta per suam
sanguinem (*Hebr. ix*), tunc eos sacrauit, et tunc
resurgens a mortuis, plenam atque perfectam pote-
statem dedit eis in hæc verba : « Accipite Spiritum
sanctum. Quorum remiseritis peccata, remittuntur
eis (*Joan. xx*), » itemque : « Euntes, inquit, docete
omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et
Filii, et Spiritus sancti (*Matth. xxviii*). » Hæc nam-
que summa est apostolica potestatis atque virtutis.

remittere peccata per gratiam Spiritus sancti, ba-
ptizatis in nomine Patris et Filii et Spiritus san-
cti, quam videlicet potestatem seu virtutem ne-
que praesenti loco, neque usquam in toto Evan-
gelio, ante passionem suam dedisse illis reperire
poteris. Siquidem hic illum dixisse legis, ut
praedicarent, infirmos curarent, demones eicerent,
mortuos suscitarent, leprosos mundarent, sed non
etiam hoc, ut baptizarent et peccata remitterent.
Baptizaverunt quidem aliquando, scilicet, cum
639 impleret cursum suum, nondum traditus Joan-
nes, sed non baptizaverunt ab ipso Domino jussu,
imo, tantum exemplo vel baptismo Joannis, cujus
et plerique illorum erant discipuli. Quare autem
duodecim mittens, et eos instituens, in ipso ins-
titutionis initio dixit : « In viam gentium ne abier-
itis, et in civitates Samaritanorum ne intraveritis? »
Nimirum quia necdum tempus erat, neque hoc et
jam fieret divinae rationis aut evangelicæ prædica-
tionis ordo poscebat. Quid enim jam tunc prædica-
retur gentibus? Ut circumciderentur, aut ut bap-
tizarentur? Sed profecto circumcisio jam in Christo
finem accipiebat, baptismi autem sacramentum nec-
dum conditum erat. Hoc namque sacramentum in
Christi passione vel morte conditum est. Hinc Apo-
stolus : « Quicumque, » ait, « baptizati sumus in
Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus, » etc.
(*Rom. vi*). Bene igitur : « In viam gentium, » in-
quit, « ne abieritis, et in civitates Samaritanorum
ne intraveritis. » Sed quid? « Potius, » ait, « ite ad
oves quæ perierunt domus Israel. » Denique ad il-
lud quod tunc praesentialiter agendum instabat ne-
gotium, permittebat ire tantummodo ad oves quæ
perierant domus Israel, oves pastorem non habea-
tes, homines vexatos atque jacentes : quippe quibus
neque dux, neque princeps, neque rex erat, neque
pontifex, sed sub nomine pastorum lupos habentes,
lupos graves, lupos rapaces et inde pereuntes. Et
quid faciemus ad illas oves?

« Euntes autem, » inquit, « praedicate, dicentes :
Quia appropinquavit regnum caelorum. » Nimirum
quod pertinet ad rationem ovium, appropinquare re-
gnum caelorum, hoc est advenisse jam Pastorem
magnum ovium, ad visitandum oves suas, sicut per
prophetam Ezechiel praedixit : « Ecce, » inquit,
« ego ipse requiram gregem meum de manu eorum
(*Ezech. xxxiv*). » Item : « Ecce ego ipse requiram
oves meas, et visitabo eas sicut visitat pastor gre-
gem suum in die quando fuerit in medio ovium sua-
rum dissipatarum (*ibid.*). » Et quia nec oves ipse
omnes visitationem suam vel pastorem suum cog-
noscere habebant, imo et hircinis cornibus plera-
que illarum percussuræ erant oves optimas, occi-
dendo, crucifigendo, flagellando, et de civitate in
civitatem persequendo. Item postmodum dicit :
« Ecce ego judico inter pecus et pecus, arietem et
hircum (*ibid.*). » Et rursus : « Ecce ipse judico in-
ter pecus pingue et macilentum, pro eo quod late-
ribus et humeris impingebatis, et cornibus vestri-

ventilabatis omnia infirma pecora, donec dispergerentur foras (*ibid.*). » Hujusce judicationis consummatio tunc erit, cum venerit Filius hominis in majestate sua, et omnes angeli cum eo : tunc sedebit super sedem majestatis, et congregabuntur ante eum omnes gentes, et separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hædis, et statuet oves quidem a dextris, hædos autem a sinistris (*Matth. xxv.*) » Hoc erit regnum cælorum, missis hædis in ignem æternum, transire oves in vitam æternam. « Et inducam eas, inquit, in terram suam et pascam eas in montibus Israel, in rivis, et in cuccis sedibus terræ, in pascuis uberrimis pascam eas et in montibus excelsis Israel erunt pascuæ eorum et ibi requiescent (*Ezech. xxxiv.*) » Hoc, inquam, est regnum cælorum, et quia Pastor iste jam venit, propterea dico vobis nunc, ut cantes ad oves quibus hoc per Scripturam prophetica[m] promissum est, prædicetis, et dicentes quia appropinquavit regnum cælorum. » Et quia difficile est ut credant me esse ipsum Dominum Deum visitantem oves suas, « sicut visitat pastor gregem suum, » facite quæ dico. « Infirmos curate, mortuos suscite, leprosos mundate, demones ejicite. » Hæc facite in testimonium, ut de visitatione sua gaudeant quidem oves, sint autem hirci inexcusabiles. In his autem omnibus aliena sit intentio cupiditatis ab operatione virtutis. « Gratis » enim « accepistis, » et ideo « gratis date. » — « Quis enim » vestrum mihi « prior dedit et retribuetur ei ? » (*Rom. xi.*) Potestas ista quam dedi vobis, non est alicujus dati vestri retributio, sed est omnino spontanea, et gratuita donatio. Non solum autem vos, verum etiam ante vos, et prophetæ, et patriarchæ, et alii, quicumque dicunt, et veraciter dicunt, « De plenitudine ejus nos omnes accepimus (*Joan. i.*) » quamcunque operationem virtutum, qualemcunque gratiam acceperunt, gratis acceperunt. Et vos igitur « gratis date. » Etenim quicumque gratis non dederit, non erit quemadmodum illi grati et gratiosi, exempli gratia, quemadmodum Helisæus, qui Naaman Syro, quem a lepra sua mundaverat, dicenti sibi, « Obsecro ut accipias benedictionem a servo tuo : Vivit, ait, Dominus ante quem sto, quia non accipiam ; cumque vim faceret, penitus non accipiebat ; » sed erit quemadmodum Giezi, qui dixit : « Pepercit Dominus meus Syro isti, ut non acciperet ab eo quæ attulit : vivit Dominus, quia curram post eum et accipiam ab eo aliquid. » Encurrit et accepit, et cum reversus esset, lepra Naaman adhæsit ei (*IV Reg. v.*)

» Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris. Non peram in via, neque duas tunicas, neque virgam. Dignus est enim operarius cibo suo. In quamcunque civitatem aut castellum intraveritis, interrogate quis in ea dignus sit, et ibi manete, donec exeatis. » Hæc est illa ordinatio Domini, cujus Apostolus, ad Corinthios scri-

bens, ita meminit : « Nescitis, quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt ? Qui altari deserviunt, cum altari participantur. Na et Dominus ordinavit his qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere (*I Cor. ix.*) » Ad quid enim, neque aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis, neque peram habeant prædicatores Evangelii, nisi quia neque necesse est, neque expedit ? Seminantes enim sua spiritualia, jure illorum quibus seminant metere debent carnalia, secundum istam sententiam a justissimo prolata[m] Domino : « Dignus est enim operarius cibo suo : » Est autem hic aliquid quærendum, quia cum apud hunc evangelistam supra (13)... ita scriptum est, « Et præcepit eis, ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum (*Marc. vi.*) » Et quidem si unam tantum virgam sciremus, difficilior ista quæstio solveretur. Nunc autem duas virgæ sunt, altera regum gentium, alia discipulorum Christi. Virga regum gentium, virga est dominationis : virga discipulorum Christi, virga dilectionis, virga pastoralis officii, super curam animarum sollicitè vigilantis. Illa virga, quæ dominationis est, non est concessa ministris Evangelii pacis, et illa interdicitur hic, dicendo, « neque virgam, » amplius autem illic : « Reges gentium dominantur eorum, et qui potestatem habent super eos, benefici vocantur ; vos autem non sic (*Luc. xxii.*) » Porro, virgam disciplinæ, virgam pastoralis sollicitudinis ac vigilantie, non solum nunquam interdixit, verum etiam ab initio jussit, ab initio, inquam, id est ex quo primus pastores animarum mittere cepit. Talium namque primi fuerunt Moses et Aaron. Illis utique, cum mitteret eos, non præcepit Dominus, ut quidquam tollerent in via, nisi virgam tantum. « Quid est, » ait ipse ad Moysen, « quod tenes in manu tua ? Respondit : Virga. » Ait : « Projice eam in terram. Projecit, et versa est in colubrum, » etc. (*Exod. iv.*) Et subinde : « Virgam quoque hanc sume in manu tua, in qua facturus es signa (*ibid.*) » Quid aliud præcepit huic vel fratri ejus Aaron, ut tollerent in via, nisi virgam tantum illam ? Sic nimirum evangelistis omnibus, cunctis Evangelii prædicatoribus, nihil aliud præcepit in via sua tollere, nisi vigorem pastoralis curæ, nisi legem vitæ ac 640 disciplinæ, et pro hujus rei signa interdum virgam quoque materiale[m] manu gestare. Porro, virgam dominationis, sicut jam dictum est, apud istum evangelistam interdicit. Quod sciens apostolus Petrus, dicit : « Neque dominantes in clero, sed forma facti gregis (*I Petr. v.*) » et Paulus ad Corinthios : « Parcens, inquit, vobis non veni ultra Corinthum, non quia dominamur fidei vestræ, sed adjutores sumus gaudii vestri. Nam fide statis (*II Cor. i.*) » Quid, si non staretis ? Utique tunc « in virga venire[m] ad vos, nunc autem in spiritu mansuetudinis (*I Cor. iv.*) » Quid igitur evangelistæ sunt vel erant facturi, si neque aurum, neque argentum possidere concessum est eis, neque

(13) Præcis manca, cujus sensum integrum assequeris, ita supplendo quæ desunt : Cum apud hunc evangelistam [virga possidet omnino prohibita sit, apud alium] ita, etc. PATROLOGIÆ EDITOR.

pecuniam in zonis? Ait: « Dignus est enim operarius cibo suo. » Et continuo subjungit: « In quamcunque civitatem aut castellum intraveritis, interrogate quis in ea dignus sit, et ibi manete donec exeat, edentes et bibentes quæ apud illos sunt, » sicut Lucas manifestius meminit (*Luc. x*). Hac fiducia neque aurum, neque argentum, neque zonas ære secundas admittunt; aut admittere debent suo comitatu ministri verbi Domini, quia debitor est illis omnis auditor ejusdem verbi Domini, ut illud os impleat cibo corporali, de quo verbum vitæ accepit, qui cibus est spiritualis, ut confidenter dicat: « Si nos vobis nostra spiritualia seminavimus, magnum est, si vestra carnalia metamus? » (*I Cor. ix*). Nunquid aliquem unquam Omnipotentis vernulam verbi spes ista frustravit? Imo et si totus fere mundus aliquando esuriat, et pane indigeat, justum illum, cujus in corde domesticum, cujus in ore familiare est Dei verbum, non videbis derelictum (*Psal. xxxvi*): et verum est, quod Scriptura dicit: « Non interficiet Dominus fame animam justi » (*Prov. x*). Exempli gratia: Cum reges et principes esurirent in Israel, et Helias fortissimus verbi Dei minister superesset, nec haberet qui eum pasceret: « Recede hinc, ait Dominus, et absconde te in torrente et ibi de torrente hibes, corvisque præcepi ut pascant te » (*II Reg. xvii*). » Rursus cum post dies siccatus esset torrens, non enim pluerat super terram: « Surge, inquit, et vade in Sareptha Sydoniorum, et manebis ibi, præcepi enim ibi mulieri viduæ ut pascat te » (*ibid.*). » Sublata est igitur omnis cupiditatis vel miseræ sollicitudinis occasio, ut sit evangelistarum liber animus, et non ipsi aurum dominetur, sed ipse auro, et omnibus quæ possident homines dominetur, et de omnibus nihil nisi victum et vestitum accipere dignetur. Quomodo autem quisquam audeat illis hæc, scilicet victum et vestitum subtrahere aut invidere? Revera nullo modo, nisi semetipsum judicare velit indignum æternæ vitæ. Nam hæc est ipsius sententia Verbi ministros suos in suum opus emittentis.

« In quamcunque civitatem aut domum intraveritis, interrogate quis in ea dignus sit, et ibi manete donec exeat. Intrautes autem domum, salutate eam dicentes: Pax huic domui. Et si quidem fuerit domus digna, veniet super illam pax vestra. Si autem non fuerit digna, pax vestra ad vos revertetur. Et quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros exeuntes de domo vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris. Amen dico vobis tolerabilius erit terræ Sodomorum et Gomorrhæorum in die judicii quam civitati illi. » Hoc est, quod gaudere grati, quod timere debent ingrati. Discernuntur enim grati ab ingratis, recipientes a non recipientibus judicio mirabili, judicio terribili. Nam super istos requiescit pax, super illos celestis secundum exemplum Sodomorum et Gomorrhæorum irruiat ira. Revochemus ad memoriam illam in Sodomis rem gestam, et secundum illius simili-

tudinem clarius animadvertere poterimus præsentem rei veritatem. « Missi Sodomam venerunt vesperæ duo angeli, sedente Loth in foribus civitatis » (*Gen. xix*). Non expectavit ille, videlicet Loth, ut illi hospitium postularent, aut interrogarent, qui in domo ejus essent digni hospitibus tantis, sed obviam vadens et adorans, obsecravit, et obsecrando compulit, ut ad eum diverterent. Et quia ingressus domum suam fecit convivium, coxit azyma, et comederunt, venit super domum illam pax eorum, ut dicerent ad eum: « Surge, tolle uxorem tuam, et duas filias quas habes, ne et tu pariter percas in scelere civitatis. Salva animam tuam, noli respicere post tergum » (*ibid.*), etc. Simul hæc dicentes, « apprehenderunt manum ejus, et manum uxoris ejus, ac duarum filiarum ex eo quod parceret Dominus illi, et eduxerunt eum, posueruntque extra civitatem » (*ibid.*). » Ita super eum pax quædam requievit, super Sodomam autem et Gomorrhæam ira venit, scilicet ignis, et sulphuris pluvia, quæ illos subvertit. Juxta hanc similitudinem, « si fuerit domus digna, » inquit Dominus evangelistis suis, « super eos veniet pax vestra; si autem non fuerit digna, euntes, ait, excutite pulverem de pedibus vestris; et tolerabilius erit terræ Sodomorum et Gomorrhæorum in die judicii quam civitati illi. » Ut dictum, ita et factum est. Enim super Ecclesiam gentium, quæ apostolos Christi recepit, et alacriter, ut dignum erat, respondit dicentibus: « Pax huic domui, » pax apostolica, pax ipse Christus, quemadmodum dicunt, « Ipse est pax nostra » (*Ephes. iii*). » venit, et requievit. Illi autem civitati terrenæ Hierusalem, imo Sodomæ atque Gomorrhæ, quæ pacem istam non recepit, nec solum non recepit, verum etiam crucifixit, qualiter jam acciderit, totus orbis audivit, et in die judicii nullum est dubium, quin judicandum sit peccatum ejus intolerabilius peccato Sodomorum, quemadmodum et Hieremias in Lamentationibus dicit: « Et major est iniquitas filiiæ populi mei peccato Sodomorum, quæ subversa est in momento, et non ceperunt in ea manus » (*Thren. iv*). » Quid enim de illa Sodoma dictum est, « et non ceperunt in ea manus, » nisi quia voluerunt quidem illudere viros Sodomitæ, qui introierant ad Loth, sed in ea (videlicet Sodoma) nullus fuit cujus manus caperent illos (*Gen. xix*). Nam domum quidem circumdederunt, sed manus eorum viros Ælos non ceperunt. At illa quam dicit propheta filiam populi sui, Dominum ipsam et armis circumdedit, et manibus cepit atque comprehendit, illius, conspuat, flagellavit, crucifixit, occidit. Rectissime igitur tolerabilius erit in die judicii Sodomæ et Gomorrhæ, quam civitati illi et omni genti, quæ secundum exemplum illius missos ad se ministros salutis non recepit. Et nota vehementiam separationis et horrendi anathematis, in eo quod dicit, « exeuntes de domo vel civitate illa, etiam pulverem excutite de pedibus vestris, » quod eos fecisse Lucas in Actibus apostolorum manifestissime meminit (*Act. xiv*).

« Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ; cavele autem ab illis hominibus. Tradent enim vos in conciliis, et in synagogis suis flagellabunt vos, et ad præsidēs, et ad reges ducemini propter me, in testimonium illis et gentibus. » Propterea supradixit, et quicumque non receperint vos, quia sciebat quod non essent ab omnibus recipiendi, imo a quampluribus eijciendi, et ad mortem tradendi. Et ipse quoque primus erat eijciendus et ad mortem tradendus. Quomodo eijciendus? qualiter tradendus? « Sicut ovis, ait Esaias, ad occisionem ducetur, et sicut agnus coram tondeute se obmutescet, et non aperiet os suum (Isai. LIII). » Sed et Joannem Baptistam dicentem audierant: « Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi (Joan. 1). » Multis in locis Evangeliorum **641** nominibus utitur hujusmodi, scilicet, pastoris et ovium atque agnorum, pastoris: non regis; ovium, non militum, sed et se ipsum pastorem, non regem, suos discipulos oves, non milites nuncupans. Quod cum ubique diligenter animadvertendum sit, illic maxime delectabile est, ubi cum illi de regio nomine calumnia strueretur a dicentibus: « Quousque animam nostram tollis? si tu es Christus, dic nobis palam (Joan. x), » Christus quippe regium est nomen, et hoc idcirco dicebant, ut in isto nomine captum, possent accusare apud Cæsarem, aut etiam secure invadere, tanquam propter Cæsaris fidelitatem: taliter evasit sapiens eorde, taliter elusit superbos et invidos mitis et humilis corde: « Loquor, ait, vobis, et opera quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me, sed vos non creditis, quia non estis eis ovibus meis. Oves meæ vocem meam audiunt, et ego cognosco eas, et sequuntur me, et ego vitam æternam do eis, » et cætera usque: « Ego et Pater unum sumus (ibid.), » quod utique non minus est quam si palam dixisset eis, Ego sum Christus.

Igitur et hic cum dicit, « ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum, » et ubicunque se pastorem profitetur, suosque sequaces nuncupat oves, duplicem affert utilitatem, quia et illos informat ad mansuetudinem, ut discant ab eo quod sit mitis et humilis corde, et cum omnibus hominibus pacem studet habere, ut nullam habeant adversus eum occasionem justæ querelæ. Exitus probavit quam veraciter ab eo hoc prædictum fuerit: « Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. » Ubi enim exsequabantur suæ missionis officium, diversis in locis ab hominibus impiis, tanquam oves a lupis, invasi sunt, lacerati sunt, et cum male tractarentur, non aperuerunt os suum, inter omnes et apud omnes ita prudentes sicut serpentes, ita simplices sicut columbæ. In quo prudentes sicut serpentes? In eo nimirum, quod cum flagellarentur, occiderentur, lapidarentur, et de civitate in civitatem dispellerentur, cautissime ac vigilantissime agebant, atque patiebantur, tradentes quidem lupis rapacibus corpora sua, custodientes autem Deo Creatori suo

A corda sua, secundum similitudinem serpentis, qui dum percutitur, totum percutienti objicit corpus, maxime pro capite sollicitus, ut quoniam vulneribus carere non potest, saltem caput in quo sibi vita est, utcunque protegatur. Nonne caput hujusmodi ovium est Agnus Dei Christus? Pro quo dum corpora sua tradant ad supplicia et dispendium vitæ præsentis sustinent, ut Christum lucrentur, profecto prudentes sicut serpentes inventiuntur. In quo autem simplices sicut columbæ? In eo videlicet quod nihil eorum faciunt, quæ corvi solent facere: corvi, inquam, id est homines mali, rapaces, cupidi, pro mundo vel pro his quæ mundi sunt, litigantes, invicem mordentes, invicem laniantes. Ita fit ut, dum nihil rapiunt, nullius rem concupiscunt, et omnia innocentes aspiciunt oculis simplicibus, oculis columbarum, nec solum non rapiunt, verum etiam derelinquunt, dando in usus pauperum, quemadmodum oves, et lac suum et lanam suam capientibus non contradipiunt, et insuper corpora sua percutientibus exponunt, solum custodientes caput suum Christum. Ita, inquam, fit, ut et lupis et leonibus et ursis, nulla sit occasio porrecta lacerandi eos, flagellandi eos, occidendi, et de civitate in civitatem persequendi eos. « Cavele autem ab hominibus. Tradent enim vos in conciliis, et in synagogis suis flagellabunt vos, et ad præsidēs et ad reges ducemini propter me, in testimonium illis et gentibus. » Hic est effectus similitudinis serpentium, quem dixit: « Estote ergo prudentes sicut serpentes, » scilicet « cavele ab hominibus, » ut subaudias vel subintelligas, ne homines percutiant caput, totumque obducite, et percutiendum exponite corpus, secundum similitudinem serpentis, de quo jam supra dictum est. Nam hoc est cavere ab hominibus, scilicet intentos esse et valde sollicitos, ne fiat quod homines moliuntur, ne vos, aut terribibus concutiant, aut blandimentis seducant, ut negligatis metu mortis Christum, qui est caput vestrum. Terribile valde est, si rite perpendas, quod cum dixisset, et in synagogis suis flagellabunt vos, et ad præsidēs et ad reges ducemini propter me, » addidit, « in testimonium illis et gentibus. » Ejusnam rei in testimonium? et quo in tempore revelationis laudum est testimonium? Nimirum in die iudicii, quando faciendum erit, ut, quemadmodum supra dixit, tolerabilius sit terræ Sodomorum et Gomorrhæorum, quam illi civitati quæ vos, inquit, non receperit. Quale enim erit in illa die hujusmodi testimonium contra se videre, ut non se possint excusare et dicere: Domine, quando misisti nuntios tuos ad nos, qui prænuuntiarent de iudicio isto, et non recepimus eos? Diceret enim illis Rex sedens super sedem majestatis suæ: Amen dico vobis, ecce isti sunt quos misi ego in medio vestrum, sicut oves in medio luporum, et ecce cicatrices flagellorum quibus flagellastis eos in synagogis vestris; imo ecce signa clavorum in manibus et pedibus meis, quibus me confixistis. Unde et nunc actio re-

probare malam et eligere bonam, certum habens tam ex seipso quam ex istis quos sicut me et propter me occidistis et persecuti estis, contra vos testimonium, atque inde est irreprehensibile iudicium.

« Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. » Sicut cavere ab hominibus, ut supra dixit, prudentiæ serpentiniæ est, ita quod nunc dicit, « nolite cogitare quomodo aut quid loquamini, » simplicitatis est columbinæ. Simplicitas ejusmodi socia est veritatis angulum non quaerentis, cum foris pulsata quaestionibus statim respicit intus, nec aliud scit aut vult eloqui, nisi quod in conscientiae suae libro scriptum invenit, scribente, id est suggerente Spiritu Dei, qui et ipse ob significandam simplicem suimet veritatem super Dominum notum in specie columbae apparuit (*Matth. III*). Simile quid et nobis agendum est tanquam si hic idem optimus informator dicat nobis: Cum autem acceditis ad tractandum verbum Dei, nolite praecogitare qualibus verborum phaleris sanctae Scripturae sensum exornetis, dabuntur enim vobis verba sponte venientia, de Spiritu Patris vestri, quae utique quanto magis sponte venient, tanto et vobis minus fatigationis, et audientibus sive legentibus plus afferent delectationis. O quam dulce, quam praeclarum est, ea quae loquimur aut scribimus, talia esse ut ea prudens auditor sive benevolus lector, nequam dignetur ascribere nobis, dicatque: « Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis! Tradet autem frater fratrem in mortem, et pater filium. Et consurgent filii in parentes, et morte eos afficient. Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. » Sicut hic audivimus praedictum, ita et vidimus factum, ut **642** confidenter dicamus: « Sicut audivimus, sic vidimus in civitate Domini virtutum (*Psal. XLVII*). » Nam quod praemisit illic, « ibi dolores ut parturientis, » maxime sanctos martyres respicit, quorum dolores fuisse non parvi, tunc praecipue, quando frater fratrem, et pater filium in mortem tradidit, et filii in parentes consurrexerunt, et morte eos affecerunt propter nomen Christi. Revera ibi dolores magni, verumtamen non qualescunque, sed « ut parturientis. » Nam qui perseverat usque in finem, ait, hic salvus erit, et salus sic eum faciet dolorum omnium oblivisci, sicut filius natus mulierem quae peperit. « Cum enim pepererit puerum, jam non meminit pressurae propter gaudium, quia natus est homo in mundum (*Joan. XVI*). » Magnus igitur etiam in doloribus istis Dominus et laudabilis nimis, magna gloria et magnus honor hujus filii hominis, quia sicut de seipso Spiritus sanctus praedixerat: « De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput (*Psal. CIX*), » ita et

A ipse suis praedicit futuris militibus, quod bibitur sint similiter, propinantibus cognatis et amicis et parentibus, et propterea suum in salutem debeant exaltare caput. Quid si non valeant aliqui teneriores ejusmodi sustinere dolores? Ait:

« Si autem persequerentur vos in civitate ista, fugite in aliam. Amen dico vobis, non consummabitis civitates Israel, donec regnum Dei veniat. » O ergo quisquis es et prudens et simplex praedicator sive auditor Evangelii, prudens ut serpens, simplex ut columba, non sic praesumas de Spiritu fortitudinis, ut obliviscaris hujusce consilii! Unde enim vis utrum vere habeas Spiritum fortitudinis? imo unde scis utrum amore an odio dignus sis? (*Eccle. II*). Non ergo nimis cito temetipsam praecipites in **B** minimum-tentationis, sed timens ne forte martyrio dignus non sis, cum te persecuti fuerint in una civitate, fuge in aliam, quia « non est volentis neque currentis, sed miserentis Dei (*Rom. IX*), » et justus nec assitas quam voluntas coronam parit. Verumtamen si expertus veraciter, quod donum vel gratiam habeas supernae fortitudinis, et hoc tibi Spiritus sanctus aliquo modo revelavit, pulchrum est, laudabile est ut vexillum crucis ultro arripias, et percurrens contra hostem in procinctu fidei confirmes infirmos, et sperandae a Deo fortitudinis exemplum illis praebearis. Alioqui tatis est ut fugias in spiritu humilitatis, in spiritu timoris Domini, quia Petrum quoque apostolorum principem, cum sibi **C** videretur fortis, ancilla ostiaria terruit (*Matth. XXVI*). Forte dicis: Quo fugiam? Quam civitatem adeam? Nunquid nobis fugientibus multae aperientur civitates? Ad haec ille: « Amen dico vobis, non consummabitis civitates Israel donec regnum Dei veniat. » Ac si dicat: Haecenus paucae fuerunt civitates Israel, ita ut cunctas olim una possideret mulier Jezabel, quae regnavit in Samaria cum filia sua Athalia impiissima, quae regnavit in Hierusalem. Tunc ita paucae fuerunt civitates in Israel, ut cum occiderentur prophetae in una civitate, non haberent aliam in quam fugerent, sed circuibant in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustati, afflicti (*Hebr. XI*), nisi quod Abdias, secundum nomen suum servus Domini, pavit ex eis centum viros quinquagenos et quinquagenos in speluncis (*III Reg. XVII*). **D** At nunc tot erunt civitates Israel, tot erunt per orbem terrarum civitates sive ecclesiae meo nomini dicatae, qui sum verus Israel, civitates hospitales, ecclesiae pauperum, fidelium susceptrices, ut non possit quisvis consummare illas, donec regnum Dei veniat. Nemo quippe tandiu in ista peregrinatione vivit aut vivet, ut fugiendo pertransire possit omnes, quae in me creditur sunt, civitates, tales fugitivos libenter suscipientes, consolantes, honorificantes, et me in illis se recipere non vane existimantes.

« Non est discipulus super magistrum nec servus super dominum suum. Sufficit discipulo, ut sit sicut magister ejus, et servus sicut dominus ejus. Si patremfamilias Beelzebub vocaverunt, quanto ma-

gis domesticos ejus? Ne ergo timueritis eos. » Quo respectu vel qua intentione dixerit, « non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum, sufficit discipulo ut sit sicut magister ejus, et servus sicut dominus ejus » manifestat, subdendo, « si patremfamilias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus? » Sufficiens hæc cunctos discipulos veritatis, omnes servos Altissimi suavissime consolatur, dum traduntur in conciliis, dum flagellantur in synagogis, dum ducuntur ad reges et præsidēs, et odio sunt omnibus et morte afficiuntur propter nomen Domini. Amplius quæ- rere non debet, ne forte fiat discipulus contrarius magistro, aut servus in contrarium dissimilis domino suo, quia nil magis contrarium, quam ut discipulus superior magistro, servus major esse velit domino suo, quod est velle ab hominibus glorificari, et beneficium vocari, cum ille tantus Dominus, ab hominibus reprobatus, et Beelzebub vocatus fuerit, vellē per delicias in regnum Dei [pervenire], cum ille, magister humilitatis, per mortem, mortem autem crucis, in regnum suum pervenerit. Hoc sibi met sufficere judicet perfectus discipulus et fidelis servus, ut sit sicut magister et dominus suus: qui inde magister, quod homo; inde dominus, quod Deus est. Et secundum hoc judicium respondeat adversario, si forte insultans in tribulatione dixerit: Ubi est Deus tuus? aut certe non curat te Deus tuus.

« Ne ergo timueritis eos. Nihil enim opertum quod non revelabitur, et occultum quod non sciatur. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; et quod in aure auditis, prædicate super tecta. » Ne, inquit, timueritis eos, ne timueritis eorum judicium male de vobis judicentium, dum odio vos habent propter nomen meum, et ejiciunt nomen vestrum tanquam malum. Quid autem esset timere eos sive judicium eorum, nisi sperare de providentia Dei, quod non curet aut non dignetur respondere pro humilibus servis suis, et bonæ illorum conscientie verum perhibere testimonium? Timore hujusmodi omnino ne timueritis eos. Nihil enim opertum, quod non sciatur. « Veniet Dominus, inquit Apostolus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium, et tunc laus erit unicuique a Deo (I Cor. iv). » Nam de malis quidem electorum actibus nonnihil opertum, nonnihil remanebit occultum, cum scriptum sit: « Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata (Psal. xxxi), » et Sapientia dicat Deo: « Dissimulans peccata hominum propter poenitentiam (Sap. xi), » quo dicto satis innuit misericordem Deum velle aliquid de peccatis nostris sibi met ipsi quodammodo esse occultum; sed de bonis cujusque actibus, sive de conscientis bonorum hominum, quas ignorantes homines, plerumque de bonis male sentiunt, et indiscretum super eos præcipitant judicium, de bonis, inquam, nihil omnino « est opertum quod non revelabitur, et occultum quod non sciatur. » O quanta in præsentī quoque vita revelavit, et sciri fecit Deus

A circa suos electos, etiam ipsis nolentibus, dum propter humilitatis custodiam semetipsos abscondunt, et opera sua videri cavent ab hominibus. Novit ipse quos, quomodo, et quorum propter utilitatem oporteat revelari vel sciri etiam nunc, ante illam illuminationem sive manifestationem universalem, 643 quam Apostolus, ut jam dictum est, exspectandam pronuntiavit: « Nolite, inquit, ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus, qui et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium (I Cor. iv). » Beatum Job revelatum esse et sciri voluit, quam esset simplex et rectus ac timeus Deum, et recedens a malo (Job. i), et sanctos innumerabiles, qui per humilitatem apud semetipsos latere voluissent, non solum cognosci fecit ex operibus bonis, verumetiam nonnunquam verbis ipsorum secreta cordis eorum utiliter revelavit, ut facerent quod hic continuo subjunctum est:

« Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine, et quod in aure auditis, prædicate super tecta. » Quid ipse dicit in tenebris, et quid in aure loquitur Verbum Dei, Deus ipse Jesus Christus, nisi revelationes Dei, quas in occulto quasi in tenebris, ubi homines non vident, quando vult et prout vult, per Spiritum sanctum immittit? Et hoc bonum quidem per humilitatem abscondere, et occultum tenere videlicet quando, et quomodo gratiam, qua illustratus est, quis acceperit, optimum autem revelare pro gloria et honore Dei, dum utilitatis causa exposcit aut justa necessitas exigit. Nam exempli gratia, natalenus quisquam tam utiliter secretum Dei donum qualiter acceperit silentio premit, quam utiliter Paulus vas electionis prædicavit, scribens Corinthiis inter cætera de semetipso, quod usque ad tertium cælum sive in paradysum raptus, audisset arcana verba quæ non licet homini loqui (II Cor. xii). Nonne talia scribens dixit in lumine quod sibi dictum fuit in tenebris, et quod in aure audierat super tecta prædicavit? Nempe et si non omnia dixit aut scripsit quæ in cælo illo tertio, in illo paradiso audivit, « quoniam audivi, inquit, arcana verba quæ non licet homini loqui, » attamen hoc ipsum quod illuc usque raptus est, recte in tenebris dictum, et in aure auditum recte animadvertit, quia raptum eum illuc fuisse, et arcana verba audisse nullum mortalium vidit, nullus audivit, neque audire poterat, nisi de semetipso enuntiasset ipse qui vidit et audivit. Ecce ergo dixit in lumine quod sibi dictum est in tenebris, et prædicavit super tecta quod in aure audivit. Imitantur autem illum quicumque prædicant gratiam sibi datam, exigente causa justæ necessitatis, procul absente vento miseræ vanitatis. « Et nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potius eum timeate qui potest et animam et corpus perdere in gehennam. » Hic recte dicat quis: Da, Domine, quod jubes, et jube quod vis. Ecce jubes ut non timeamus eos qui occidunt corpus, et ratio consentit eum potius esse timendum qui potest et animam et corpus

perdere in gehennam. Sed quomodo non timet occidi? Petrus apostolorum primus timuit, et mori timens, vitam negavit. Cur hoc, nisi nondum illi dederas et non timeret? qui nisi foras (sic) ut non timeret? Postquam illi dedisti, potuit facere quod jussisti. Esto igitur fortitudo nostra, et fac in nobis quod tu nos facere vis. Verumtamen hoc primum debet scire fides, quod docendo jubes, et jubendo doces, et deinde spes orare, charitas impetrare ut des ipse quod jubes. Oportet autem sicut veram fidem, ita et firmam habere spem, ut non putet quisquam, quamvis exiguus, quod ab Altissimo non sit requirendus, eo quod parvus sibi videatur et abjectus, cum scriptum sit: « Quoniam requirens sanguinem eorum recordatus est, non est oblitus clamorem pauperum (Psal. ix). » Item: « Quoniam non in finem oblivio erit pauperis; patientia pauperum non perit in finem (ibid.). » Sequitur ergo:

« Nonne duo passeret asse veneunt? et unus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro. Vestri autem et capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo timere, multis passeribus meliores estis vos. » Ecce quam fortiter humilitati huic majestas veritatis occurrit. « Nonne, inquit, duo passeret asse veneunt? » vera propositio, quia et vere omnibus notum est, quia duo passeret pro vili dantur pretio, et longe viliores sunt corpore et anima, quibus ex duobus consistit sive subsistit unus rationalis homo, « et unus ex illis, inquit, non cadet super terram sine Patre vestro. » Assume et hoc, quicumque es vel esse cupis discipulus tanti magistri. Sed forte titubas et dicis: Quomodo unus passer sine Patre nostro in terra non cadit, cum nec de bobus, qui utique major est passere, Deo cura sit? Denique Apostolus cum dixisset, scribens Corinthiis: « Scriptum est enim in lege Mosi (Deut. xxvi): Non alligabis os bovi trituranti, » protinus ait: « Nunquid de bobus cura est Deo? An propter nos hæc dicit? Utique propter nos scripta sunt, quoniam debet in spe, qui arat, arare, et qui triturat in spe fructus percipiendi (I Cor. ix), » etc. Quomodo ergo unus ex passeribus non cadit in terram sine Patre vestro, si nec de bobus tanto majoribus, quam sunt passeret, cura est Deo? Ad hæc inquam: Apostolus de lege scripta loquebatur, et hic ejus sensus, quia non fuisset Deo cura, ut de bobus irrationalibus lex scriberetur. Porro hic Filius Dei de providentia Dei loquitur, qui ipse providerit, unde et quomodo det escam omni carni (Psal. cxxxv), ut non solum educat de terra panem homini (Psal. ciii), verumetiam animantibus terræ et volucris cæli escam provideat competentem illis, juxta illud Davidicum: « Qui dat jumentis escam ipsorum, et pullis corvorum invocantibus eum (Psal. cxlvi). » Proinde assume et hoc, « et unus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro, » simulque quod subjungit, « vestri autem et capilli capitis omnes numerati sunt, » quia videlicet Christiana fides exposcit ut non dubites resurrectionem futuram, non solum cum omnibus membris corpo-

ris, verumetiam et cum palpebris sive superciliis, et cum omnibus capillis suis. Cum hoc ut Christianus homo assumpseris, statim fortissimo syllogismo saviter stringeris, inferente illo: « Nolite ergo timere, multis passeribus meliores estis vos. » Meliores, inquam, id est majoris pretii estis vos. Rationalis enim creatura est homo, et vita ejus longe diuturnior est presenti sæculo, quia non moritur homo, sed solum corpus, et ipsum resurrecturum, ac sine fine cum anima semper victurum est.

« Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo qui in cælis est. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram Patre meo qui in cælis est. » Ergo, inquit, quoniam unus homo multis passeribus melior est, vos non dubitantes curam de vobis esse Deo, nolite, ut jam dictum est, timere eos qui occidunt corpus, sed confitemini me coram vestris interfecto-ribus, quia tale judicium erit super hoc, ut qui me confessus fuerit, ego confitear eum, et qui me negaverit, negem et ego eum coram Patre meo. Profecto gloria erit ei, quem talis in illa die confitebitur; confusio autem illi, quem negabit, sive confundetur, quod apud alium evangelistam legimus, id est erubescet confiteri quod suus sit. Quod hujus rei Apostolus magnifice meminit, dicens ad Hebræos de sanctis Patribus: Ideo non confunditur Deus vocari eorum Deus, videlicet quia confessi sunt quod peregrini et hospites essent super terram, manentem hic non habentes civitatem, et meliorem appetentes, id est **644** cœlestem (Hebr. xi). Profecto dum de illis negatur, simul de oppositis, id est de infidelibus affirmatur quia confundetur Deus vocari eorum Deus. Et vae illis, quorum Deus esse, quos confiteri et salvare ipse, salvo honore suo, non poterit! « Nolite arbitrari quia venerim pacem mittere in terram. Non veni pacem mittere, sed gladium. Veni enim separare hominem a- versus patrem suum, et nurum adversus socrum suam, et inimici hominis, domestici ejus. » Cum dicit: « Nolite arbitrari quia venerim mittere pacem, » subaudiendum est, quomodo mundus dat, qualem mundus pacem mittit, qualem requirit. Nam et alibi cum dixisset: « Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis, » protinus ait: « Non quomodo mundus dat, ego do vobis. » Est ergo pax mundi, quam iste Dominus et princeps pacis mittere non venit. Est enim illa contraria paci Dei, de qua Apostolus ad Galatas: « Fructus autem Spiritus est, charitas, gaudium, pax (Gal. v). » Item: « Et pax Dei, quæ exsuperat omnem sensum, custodiat corda vestra et intelligentias vestras (Philipp. iv). » Hæc pax princeps, ipse est (Isai. ix), et hæc mittere venit, primo pacificans per suum sanguinem omnia quæ in cælis, et quæ in terra sunt (Col. i), et deinde: « evangelizans, ait Apostolus, pacem vobis, qui longe fuistis, et pacem his qui prope sunt (Ephes. ii). » Pax ista remissio peccatorum est, sed mundus in maligno positus, istam non querit, sed

qualem tunc habebat sibi vallis visionis, scilicet Hierusalem, cui dicebat iste pacificus verus. « Et quidem in hac die tua quæ ad pacem tibi (Luc. xix). » Hæc pax erat, « et hoc gaudium, et hæc lætitia, » ait Esaias in onere ejusdem vallis visionis, « occidere vitulos et jugulare arietes, comedere carnes et bibere vinum. Comedamus et bibamus, cras enim moriemur (Isa. xxii). »

Non, inquit, veni mittere pacem ejusmodi, sed gladium, id est separationem filiorum pacis Dei a filiis illius non pacis, sed iniquitatis, quemadmodum ibidem continuo subjunctum est: « Si dimittetur iniquitas hæc vobis, donec moriamini, dicit Dominus exercituum (ibid.). » Quis nescit, quis non audivit, persæpe factum esse vel fieri, quod hic se factorum prædixit, « veni enim separare hominem adversus Patrem suum, et nurum adversus socrum suam. » Simulque nota quam pulchre, quam convenienter discipulos suos ad propheticam auctoritatem mittit, ut cognoscant, quam antiqua veritatis hujus constantia sit, dicendo, « et inimici hominis, domestici ejus. » Sic enim in Michæa prædictum fuerat: « Nolite credere amico, et nolite confidere in duce. Ab ea quæ dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui, quia filius contumeliam facit patri, filia consurgit adversus matrem suam, nurus contra socrum suam, inimici hominis domestici ejus (Mich. vii). » Commemorando hanc ultimam prophetiæ sententiam, « et inimici hominis domestici ejus, » profecto prophetiam ipsam pulchre innuit testimonium ferre dictis suis, nec posse aliter Scripturas impleri, nisi faciat ipse quemadmodum dicit, « non pacem, sed gladium mittere veni. » Et quidem sunt aliæ quoque affinitates, quas inter dividit gladius Evangelii, sed ex multis istæ duæ sufficient, quarum altera, scilicet hominis et patris sui de majoribus; altera, videlicet socrus et nurus suæ, de minoribus affinitatibus sit, adeo ut rara inter socram et nurum concordia est. Unde apud comicum quemdam socrus, dum apud nurum suspectam se hujus vitii persentiret, seque excusare intendere, inquit:

.... Non facile est excusatu [expurgatu].

(TERENT. Hecyr. act. II, scen. 3.)

Ita animum induxerunt socrus omnes esse iniquas. Dum ergo dicit, « veni enim separare hominem adversus patrem suum, et nurum adversus socrum suam, » idem est ac dicat: Omnes omnino tam majores quam minores affinitates separare veni, demonstrando rumpendam esse pacem malam, et lerandam carnis discordiam propter Dei concordiam.

« Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus. Et qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus. Et qui non accipit crucem suam et sequitur me, non est me dignus. » Ecce gladius separantis, ecce separatio propinquitatis. Ecce divisio quæ unum eundemque hominem contra semetipsum dividit: « Non est me dignus, ait

A qui patrem aut matrem, qui filium aut filiam diligit plusquam me, non est me dignus, qui non crucem suam accipit ut sequatur me. » Hoc verbum judicantis, gladius est separantis. Quis enim habens cor carneum, quis non habens cor lapideum, æquanimiter audire patitur, « non est me dignus? » Valeat potius pater sive mater, valeat potius filius sive filia, dispareat potius ipsa caro sive præsens vita, ait quisque sensatus auditor hujus verbi, quam ego, o Christe, dignus te non sim. Itaque omnem propinquitatem et omnem amicum relinquit, semetipsum contemnit, ubi nihil horum se posse retinere perpendit, salva dignitate discipulatus Christi. Nunquid mandatum hoc novum est? Nonne est mandatum vetus, quod ab initio audivimus? Ait enim Moses in benedictione Levi: « Qui dixerit patri suo et matri suæ: Nescio vos; et fratribus suis: Ignoro vos; et nescierunt filios suos, hi custodierunt eloquium tuum et pactum tuum, servaverunt judicia tua, o Jacob, et legem tuam, o Israel. Ponent thymiama in furore tuo, et holocaustum super altare tuum (Deut. xxxiii). » Quod deinde sequitur: « Benedic, Domine, fortitudini ejus, et opera manuum illius suscipe (ibid.), » recte de fortitudine ista intelligas, quæ hic exigitur, dicendo, « et qui non accipit crucem suam et sequitur me, non est me dignus. » Accipere namque crucem et sequi Christum sive in persecutione tradendo corpus suum ad supplicia propter Deum, sive in pace frangendo desideria carnis, sive propter metum gehennæ, sive propter vitæ æternæ desiderium, fortitudo magna et opus est magnum. fortitudo benedicenda, opus acceptione Domini dignum. Qui hoc non facit, non solum gloriam amittit, verumetiam poenam incurrit. Sequitur enim: « Qui invenit animam suam, perdet eam. » Quisnam est qui invenit animam suam, nisi qui non vult tollere crucem suam, ne non suaviter transigat præsentem vitam? De illo qui in persecutione ita invenit animam suam, ut Christo negato, lucrum istud faciat, qualenus in corpore retineat quam persecutoris gladius extrudere poterat, animam, ex abundanti est astruere, quod æterna perditione perdat illam. Et e converso: « Qui perdidit, ait, animam suam propter me, inveniet eam. » Non indiget Christiana fides assertionem illa, ut demonstretur sibi veram hanc esse sententiam, quia valde certum est quod pius martyr perdens animam suam, in fasciculo viventium custoditam inveniet eam. Quid tandem superest pupillis et orphanis istis, cum propter Evangelium patrem aut matrem amiserint; sive orbatibus istis, cum filium vel filiam propter Christum dereliquerint? Quid, inquam, nisi ut Christus ipse sollicitus sit pro illis? Non enim fallitur quisque talium, cum in psalmo dicit: « Ego autem mendicium sum et pauper, Dominus sollicitus est mei (Psal. xxxix). » Nonne hic protinus adsunt verba illius sollicitudinis? Sequitur enim:

« Qui recipit vos me recipit. Et qui me recipit, recipit eum qui me misit. Qui recipit prophetam in nomine

propheta, mercedem prophetae accipiet. Et qui recipit justum in nomine justii, mercedem justii accipiet. Et quicumque dederit potum uni ex minimis istis calicem aquae frigidae tantum in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam. » Quantos putas futuros esse sciebat, qui ipsum recipere euperent, qui mercedem prophetarum atque justorum accipere optarent? Multos ergo receptores sollicitus Dominus, hoc dicendo, praeparabat illis, quos videbat patrem aut matrem amissuros causa sui, quatenus posset quisque illorum etiam hoc dicere: « Quoniam Pater meus et mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me (Psal. xxvi). » Ut dictum ita videmus et factum, quia plures sunt rectorum talium, scilicet prophetarum et justorum, quos patres et matres dereliquerunt, quam ut vincantur multitudine eorum. Nam, ut taceam de ceteris recipiendi modis, tot caenobia, tot xenodochia receptioni eorum praeparaverunt, ut deficientibus justis ejusmodi, in quibus fatetur Christus se recipi, plerisque in locis res sive fundi pro talibus Deo oblatis, ad usus saecularium patres et matres, filios et filias habentium, et Christum non sequentium, magna ex parte redierint.

Nunc ipsa verba perpende: « Qui recipit vos, me recipit, et qui me recipit, recipit eum qui me misit. » Hoc ipsum apud alium evangelistam hoc modo edicit: « Amen, amen dico vobis, qui accipit si quem misero, me accipit. Qui autem me accipit, accipit eum qui me misit (Joan. xiiii). » Ergo veri adoratores non superflue agunt, quando supervenientes hospites ita suscipiunt, ut proni in terram adorent. Christus enim in eis adoratur, qui et suscipitur. Dicam adhuc: Deus et Pater Domini Jesu Christi et Spiritus sanctus in eis adoratur, qui et suscipitur. Nam cum dixisset, « qui recipit vos, me recipit, » ne quem forte cogitatio sua illo tempore pulsaret, dicens: Quid magnum est istum recipi hominem mortalem, qui et injuriis affici possit et cruciigi? protinus addidit: « Et qui me recipit, recipit eum qui me misit. » Et quis est qui istum misit, nisi Deus Pater et Spiritus sanctus. Licet enim istud apud nos testimonio jam pene non indigeat, sic ipse in Esaia loquitur: « Accedite ad me, et audite hoc. Non a principio in abscondito locutus sum, ex tempore antequam fierent, ibi eram (Isa. xlviii). » Quod idem est ac si diceret: In principio Deus eram, et hominibus loquens non in abscondito, sed magnis cum signis et prodigiis venturum me testificatus sum, et ego qui loquebar, quippe ibi eram, scilicet apud Deum, ecce adsum, factus homo, mittente Do-

mino Patre meo, mittente et cooperante per uterum Virginis Spiritu sancto. Igitur in illis qui mittuntur recte ipse, qui mittit eos, Deus adoratur. Nunquid autem hoc sine exemplo vel auctoritate antiqua facimus? Aut nunquid hoc facientes, tanquam creaturam adorantes culpamur? Cum staret Abraham ad radices Mambre apparuerunt ei tres viri stantes propter eum. Quos cum vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, et adoravit et dixit: Domine, si inveni gratiam in oculis tuis (Gen. xviii), etc. Item Scriptura dicit: « Veneruntque duo angeli Sodomam vespere, sedente Lot in foribus civitatis. Quos cum vidisset, surrexit et abiit obviam eis, adoravitque pronus in terram (Gen. xix). » Nunquid non angelica aequè ut humana substantia creatura est? Sed Deus in illis adorabatur, qui et suscipiebatur. Propter hoc et ille coram tribus adorans, uni loquebatur: « Domine, inquit, si inveni gratiam in oculis tuis, ne trans eas servum tuum (Gen. xviii); » et iste coram duobus adorans: « Quaesio, domine mi, quia invenit servus tuus gratiam coram te (Gen. xix), » etc. Quae tandem pro hac receptione merces erit? Ait: « Qui recipit prophetam in nomine prophetae, mercedem prophetae accipiet. Et qui recipit justum in nomine justii, mercedem justii accipiet. » Ergo et Deus [f. ejus] qui recipitur, et ejus qui recipit, una eademque merces erit. Non enim dixit mercedem de propheta, sive mercedem de justo, sed mercedem prophetae, mercedem justii accipiet. Magna retributio, larga recompensatio. Quænam est merces prophetae sive merces justii, qui ut prophetaret, sive regnum Dei annuntiaret, quique justitiam Dei custodiret, non patrem aut matrem, non filium aut filiam plusquam illos omnes amavit (sic), et tollens crucem suam, Christum secutus est non timens perdere animam suam propter justitiam? Quæ, inquam, merces talium, nisi ipsum manifeste videre Christum? Hoc enim pro summa mercede promisit diligentibus se. « Qui diligit me, ait, diligitur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum (Joan. xiv). » O igitur receptor prophetae, acceptor justii, in nomine prophetae, in nomine justii, id est propter hoc ipsum quo prophetam vel justum esse animadvertisti, tanta tibi mercede proposita, hilariter age quod agis, bona voluntate porridge quod porrigis, da quod habes, sive parum, sive multum sit! Non enim perdes mercedem tuam, etiam si non plusquam calicem aquae frigidae dare possis. Quod si nec illum in tempore possis, saltem voluntas non desit, quia « pax in terra hominibus bonæ voluntatis (Luc. ii). »

646 LIBER NONUS.

CAP. XI. — « Et factum est, cum consummasset Jesus præcipiens duodecim discipulis suis, transitit hinc, ut doceret et prædicaret in civitatibus eorum.

Joannes autem cum audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, ait illi: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? » Joannes pro-

pheta et plus quam propheta erat, sicut de illo in hac eadem lectione Dominus ipse testatus est : « Quid, inquit, existis videre? prophetam? Etiam dico vobis, et plus quam prophetam. » Quis autem prophetarum nescivit aut tacuit passurum esse Christum? Omnes sciverunt, omnes prænuntiaverunt, et hodie legentibus clarum est Scripturas eorum sere per omnem seriem significare salutiferam sacrosanctæ passionis ejus sacramentum. Hinc Petrus in Actibus apostolorum : « Deus autem qui prænuntiavit per os omnium prophetarum pati Christum suum, implevit sic (Act. iii.) » Istud enim ignorare, illorum erat, qui prophetas aut non legerant, aut non intellexerant. Quomodo ergo saltem propheta, ne dicam plus quam propheta, diceretur aut esset? Cum per hujusmodi rationem adducti, recte senserimus quia Joannes sicut cætera Christi sacramenta, ita et hoc ipsum sciebat, restat ut quæramus quid interrogaverit dicendo : « Tu es qui venturus es, an alium expectamus ; » et quod opus fuerit ut hoc interrogaret missis discipulis duobus. Profecto hoc interrogavit utrum ipse esset Messias, id est Christus, qui utique expectabatur venturus, ita ut mulier quoque Samaritana dixisse legitur : « Scio quia Messias venit, qui dicitur Christus. Cum ergo venerit, ille nobis annuntiabit omnia (Joan. iv.) » Nec mirum quod hic in una eademque re, circa unam eandemque personam, præsentem simul et futuro tempore usus est, dicendo, « tu es, qui venturus es. » Nam et turbæ, quas paverat de quinque panibus et duobus piscibus, ita dixerunt : « Quia hic est vere Propheta qui venturus est in mundum (Joan. vi.) » Et hic et illic quod dicitur venturus, idem testat ac si diceretur, de quo Scripturæ sive prophetæ testati sunt quod esset venturus. Hoc igitur, ut jam dictum est, interrogavit utrum ipse esset Christus, an alius hoc nomine esset expectandus. Cur autem hoc interrogavit eum, quem ipsum esse, prophetando, baptizando, ostendendo clamaverat! Utique magnam ob causam, quam evangelista non præterivit, præmittendo, « cum audisset Joannes in vinculis opera Christi. » Quidnam sibi vult dicitio hominis, audisse Joannem in vinculis opera Christi, et idcirco missis duobus discipulis interrogasse illum interrogatione hujusmodi? Nonne idem Joannes, antequam missus fuisset in carcerem, audierat opera Christi, quorum illud pulcherrimum fuit, quod invitatus ad nuptias, aquam in vinum convertit? (Joan. ii.) Nonne et vocem audierat Patris de celo super eum dicentis : « Tu es Filius meus in quo mihi bene complacui? (Matth. iii.) Si interrogatione opus erat, cur non illis prioribus signis commonitus interrogavit?

Pendenda igitur subtilius est causa, quam, ut jam dictum est, evangelista significavit, præmittendo : « Joannes autem cum audisset in vinculis opera Christi. » Nimirum hoc vult intelligi, quia cum opera ejus revera essent opera Christi, id est, talia opera qualia nemo alius facere potuisset, nisi

solus ipse Christus Filius Dei : Inter ipsa tamen opera, Christum se esse palam non dicebat, imo et discipulos suos hoc dicere prohibebat. Exempli gratia : Cum interrogasset discipulos suos, dicens : « Quem dicunt homines esse Filium hominis? (Matth. xvi.) » ac subinde : « Vos autem quem me esse dicitis? (ibid.) » Respondente Petro : « Tu es Christus Filius Dei vivi, » illum quidem beatificavit pro cognitione et confessione veritatis (ibid.), » sed prohibuit eos dicere in vulgus, sicut alibi refert evangelista : « Tunc, inquit, præcepit discipulis suis, ne cui dicerent quod ipse esset Christus (Luc. ix.) » Causam quoque propter quam illud præceperit, ex his quæ continuo sequuntur, promptum est agnosci. « Exinde, inquit Evangelista, cœpit Jesus ostendere discipulis suis, quia oportet eum ire Hierosolyman, et multa pati a senioribus et Scribis et principibus sacerdotum et occidi et tertia die resurgere (ibid.) » Denique per occasionem, sive accusationem regii nominis, scilicet Christi, futurum erat ut traderetur gentibus a Judæis dicentibus : « Omnis qui se regem facit, contradicit Cæsari. Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris (Joan. xix.) » Maxime hanc ob causam ita præcepit. Ergone hoc dicimus quod mortem refugere voluerit, et idcirco mortis occasionem, scilicet regium nomen tacuerit, et discipulis suis, ut de hoc tacerent, præcepit? Nequaquam, sed sicut mortem ejus oportebat non multum differri, ita profecto expediebat non nimis accelerari. Prius oportebat condi Evangelium, et tanta fieri quanta facta sunt, quorum pars aliqua conscripta sufficientibus testimoniis probare posset Christianæ fidei sacramentum. Ubi tempus fuit, postquam et docuit, et signa sufficientia fecit, tunc (quod valde notandum est) non solum neminem prohibuit, verum etiam turbam multam et pueros multos admixit sibi ad publicam acclamationem regii nominis, dicentes : « Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini, benedictum quod venit regnum patris nostri David, benedictus qui venit rex in nomine Domini, pax in cælo et gloria in excelsis (Matth. xxi; Marc. xi; Luc. xix.) » Demonstratum est quia Dominus noster ante tempus suæ passionis, licet Filium Dei se esse edixerit, et operibus comprobaverit, **647** tamen regium nomen quod est Christus, quia nimis invidiosum foret, non solis Judæis, verumetiam Romanæ potestati, et ipse tacuit, et discipulis suis, ut de hoc tacerent, præcepit. Hoc idcirco demonstravimus, ut consequenter elucescat qualis esse potuerit sollicitudo Joannis, qui « cum audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, ait illi : Tu es qui venturus es, an alium expectamus? » Qualis ergo sollicitudo ejus fuit? Pro qua re sollicitus fuit? Auribus nostris audivimus, audiendo experti sumus, etiam adhuc dicere Judæos adversarios nominis hujus : Vos dicitis, discipuli ejus dixerunt, ipse tamen non dixit, quod ipse esset Christus, quod ipse esset Messias quem nos expectamus. Putasne quod et discipuli ejusdem Joannis,

qui, æmulantes pro magistro suo, nonnunquam talia loquebatur quale est illud : « Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, et omnes veniunt ad eum (Joan. 11); » putasne, inquam, quod aliquando etiam istud dixerint : Rabbi, tu illum Christum esse dixisti, ipse autem Christum se esse non dicit?

Volens igitur ipsius ex ore auditum esse quod Christus ipse esset, et sciens quia illi fidelis permanet (II Tim. 11), negare seipsum non potest, « mitens duos de discipulis suis, ait illi : Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Et respondens Jesus, ait illis : Euntes, renuntiate Joanni quæ audistis et vidistis : Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur. Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me. Illis autem abeuntibus, cœpit Jesus dicere ad turbas de Joanne : Quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam? Sed quid existis videre? Hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Sed quid existis videre? Prophetam? Ecce dico vobis et plus quam prophetam. Hic est enim de quo scriptum est : Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. » Diligenter animadvertite, o lector sive auditor, qualis, quam rei, vel tempori congrua fuerit responsio hæc. Denique in Malachia, ubi scriptum est illud quod edixit : « Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam qui præparabit viam tuam ante te (Malac. 3), » continuo sequitur : « Et statim veniet ad templum sanctum suum dominator, quem vos queritis, et Angelus testamenti quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus exercituum (ibid.). Forte optares, o tu quicumque es discipulus Joannis, discipulus gratiæ Domini, necdum tamen perfectus ad cognoscendum in quo sit constans illud quod habes in psalmo toties decantatum : « Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum (Psal. 1); » optares, inquam, ut ad interrogationem istam, « Tu es qui venturus es, an alium expectamus, » responderet : Ego sum, nec alius est expectandus. Esset quippe responsio hæc eloquium castum, argentum verum; sed apud homines non videretur eloquium castum, non æstimaretur argentum igne examinatum : quippe quorum dijudicatio tam est iniqua, ut ipse sciens et providens diceret, maxime pro sua persona : « Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua (Luc. 11). » Sapiens igitur et ipsa Sapientia, inde protulit suæ responsionis eloquium castum, ubi nihil est dictum vel scriptum quod non sit argentum igne examinatum, nec audet dicere quisquam, nisi impius, quod non sit irrefragabiliter verum. Nunc igitur quoniam et nos discipuli sumus gratiæ Domini et Dominus Jesus ad turbas loquitur de Joanne, syllogismum amabilem perficiamus. Proponit ipse Christus : « Hic est enim de quo scriptum est : Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante

A faciem tuam. » Assumamus nos : Sequitur autem protinus in eodem propheta : « Et statim veniet ad templum sanctum suum Dominator, quem vos queritis, et Angelus testamenti quem vos vultis. » Concludant omnes turbæ Christianorum : Igitur jam non est expectandus alius, certissime enim jam venit qui expectabatur venturus Dominator quem vos querelatis, o servi Domini, Angelus testamenti quem volebatis, o vos quibus et Testamentum creditum fuit et promissio (Rom. 11, 12), ejus spem in testamento ipso iste magni consilii Angelus confirmavit.

Jam, inquam, venit, statim quippe illum secundum veritatem Scripturæ venire oportuit, ubi missus est iste angelus ad hoc destinatus, ut pararet viam ante faciem ejus. Si autem de facie Dominatoris hujus dubitatis et dicitis, Ubi est ille, vel quis est ille qui jam venit, si vobis non sufficit index digitus, dicens : « Ecce Agnus Dei (Joan. 1), » accipite aliud testimonium, quod huic testimonio Scripturæ præmisit : « Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur. » Hoc testimonium operum, quæ utique sunt opera Christi, quæ Joannes in vinculis audivit, quæ nemo alius nisi Christus facere potuit : hoc, inquam, testimonium cum illo testimonio Scripturæ collatum, ad quod misit nos dicendo de Joanne : « Hic est enim de quo scriptum est : Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, » non sinit ignorare, nisi eum, qui vult istum Jesum a Nazareth, qui « putabatur filius Joseph (Luc. 3), » illum esse dominatorem et Angelum testamenti, quem querelatis, quem volebatis. Hoc plane Joannes quondam nesciebat, videlicet quis homo, quali facie vel habitu inter homines ambularet, apud quos sive inter quos nutritus esset is qui rex Christus dici vel esse deberet, a quo mundum universum et ipsum Joannem baptizari oporteret. Sciebat tanquam propheta quod jam venisset, sed nesciebat quisnam, ubinam ille esset priusquam Spiritus sanctus demonstraret eum, descendens sicut columba, et manens super eum. Hinc ipse dicebat : « Et ego nesciebam eum, sed ut manifestaretur in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans (Joan. 1). » Item : « Et ego nesciebam eum, sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit : Super quem videris Spiritum descendentem sicut columbam, et manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu Sancto (ibid.). » Hoc nimirum pro sinceritate testimonium sui dixit, volens scire auditores, quod non pro favore humano testimonium illi perhiberet, testem idoneum esse designans eum qui in testificando non personam attendit, sed causam in testimonio suo, cum sciret causam, nondum sciebat personam. Hoc, inquam, nesciebat, et salva prophetiæ gratiæ magnitudine, nescire poterat quis homo quali facie vel habitu esset Messias, id est Christus, quem venisse constabat. Sic Samuel sciebat quidem de filiis Israhel electum jam esse regem, locuto ad se Domino, « Providi enim mihi in filiis ejus regem, » sed quis eorum

ejus esset Dei effectus, nesciebat in tantum ut diceret viso Heliab: « Nunc coram Domino est Christus ejus? » (*I Reg. xvi.*) Similiter in cæteris filiis ita suum exsecutus est officium, et Domini expectavit judicium, ut cum tandem ungeret David, revera dicere posset, « Et ego nesciebam cum. » Ecce quod quærebat Joannes interrogando dicens, « Tu es qui venturus es? » Hoc enim ille fidelis amicus quærebat, hoc intendebat, ut non contentus Filius Dei testimonio Joannis majori **648** testimonio manifestaret se testimonio Dei Patris sui, quemadmodum apud alium evangelistam ipse dicit Judæis: « Vos misistis ad Joannem, et ille testimonium perhibuit veritati. Ego autem ab homine testimonium non accipio (*Joan. v.*) » Item: « Ego autem habeo testimonium majus Joanne. Opera enim, quæ dedit mihi Pater ut perficiam ea, ipsa opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quia Pater me misit, etc., usque, « scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere, et illæ sunt quæ testimonium perhibent de me (*ibid.*). »

Quenam sunt opera quæ dedit Pater in testimonium huic Filio suo Jesu Christo, nisi ista quæ nunc dicit, « Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur? » Et quæ vel quales sunt Scripturæ, quas scrutari præcipiens, « Et illæ sunt, inquit, quæ testimonium perhibent de me, » nisi quales hic de gustare potest in isto capitulo: « Hic est enim de quo scriptum est: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te? » si tamen sequentia perlegas. Ecce igitur, quod cupiebat Joannes, ex ore ipsius auditum est testimonium majus Joanne, imo testimonia, de quibus recte dixerat Psalmista: « Mirabilia testimonia tua, ideo scrutata est ea anima mea (*Psal. cxviii.*) » Sunt enim duo testimonia hic, alterum mirandorum operum, alterum in declaratione Scripturarum. Vere mirabilia testimonia hæc, et ideo scrutari ea debet anima nostra. Primum ita scrutandum est, ut non solummodo respiciamus cæcos illos qui tunc corporaliter illuminati viderunt, claudos illos qui tunc corporaliter ambulaverunt, leprosos illos qui tunc corporaliter mundati sunt, mortuos illos qui tunc corpore resurrexerunt. Ibi namque non perfectio sed initium erat operum « quæ dedit mihi Pater, ait, ut perficiam ea? » (*Joan. v.*) Nimirum in morte et resurrectione sua, quando mortem nostram moriendo devicit, et vitam resurgendo reparavit, ita ut jam non moriatur, mors illi ultra non dominetur (*Rom. vi.*), quod et de nobis non incerti speramus. Et nunc dato Spiritu sancto perficit opera ista, quia vere cæci vident, claudi ambulant, qui nimirum cæci, qui claudi, qui leprosi, qui surdi, qui mortui, qui pauperes nos eramus, et hoc nobis multum debet valere ad testimonium hujus respondentis pro se, quia per fidem ejus videmus, ambulamus, mundati sumus, audimus, a morte peccati innumerabiles secundum exemplum Mariæ resurreximus (*Luc. xvii.*), et ita

A evangelizati sumus, ut qui pauperes eramus, divites in verbo et scientia facti sumus (*I Cor. i.*) Prout potuit animus fidelis limare atque polire conatus est aurum loci præsentis, quatenus et intentionem Joannis interrogantis et majestatem Christi ad interrogata respondentis, ex verbis ipsis, o lector sive auditor, splendidius apparentem agnoscere possis. Nunc illud non præterire libet, quia testimonium testi suo Joanni pulchra vicissitudine reddens iste, « Testis fidelis (*Apoc. i.*), » valde congruum secundam rem ipsam initium sumpsit. « Quid, » inquit, « existis in desertum videre? » Sciendum quippe quia cum diceret, tunc neque Joannes in deserto, sed in carcere erat, neque Christus ipse in deserto, sed in qualibet civitatum loquebatur ad turbas de

B Joanne. Sic enim præmissum est, quia « præcipiens Apostolis suis duodecim, transiit, ut doceret et prædicaret in civitatibus eorum. » Ergo ad illum exitum turbarum respexit, et illius exitus turbas memores esse voluit, de quo Marcus ita præscribens, « Initium sancti evangelii Jesu Christi Filii Dei (*Marc. i.*), » statim subjunxit, « Sicut scriptum est in Isaia propheta: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam. Vox clamantis in deserto, parate viam Domini, rectas facite semitas ejus. Fuit Joannes in deserto baptizans et prædicans baptismum pœnitentiæ, in remissionem peccatorum. Et egrediebantur ad illum omnis Judææ regio, et Hierosolymitæ universi, et baptizabantur ab illo in Jordane flumine, confitentes peccata sua (*Marc. i.*) » Memorabiles illos exitus turbarum ipsa Joannis verba nobis fecerunt, inter quæ illud maximum fuit, quod existimante populo, et cogitantibus omnibus in cordibus suis de eo, ne forte ipse esset Christus, « confessus est: Quia non sum ego Christus (*Joan. i.*) »

Propterea testis iste fidelis, qui testimonium redditurus est omnibus in die judicii, et pro merito suo singulis, « arundinem, » inquit, « vento agitatam existis videre? » Non utique, quia non flexus est, non inani gloriæ cessit, et pro nihilo habuit popularem auram sive ventum tantæ existimationis. Aliud fuit, quod hominibus placere non curans, ipsum Herodem arguit, « non licet, » inquit, « tibi habere uxorem fratris tui (*Matth. xiv; Marc. vi.*) »

D Propterea subjunxit: « Sed quid existis videre? » hominem mollibus vestitum. Non utique, quia « ecce qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt: » Joannes autem non in domo, sed in carcere regis est. Homines mollibus vestiti, id est adulatores, qui regum suorum adulant peccatis, tractabiles atque suaves dominatoribus tanquam beneficis, cum sint iniqui, sicut Herodes patrator adulterii, ecce in domibus convivii circa latera regalia comedunt et bibunt. Joannes autem spinosus, et aspero vestitu armatus, ita ut palpari non possit, juxta illud: « Verba sapientium, quasi stimuli, et quasi clavi in altum defixi (*Eccle. xii.*) » Hic talis extra convivium in carcere clausus est, nec aliter admittitur in illas domus regum, nisi ita ut afferatur caput ejus in

disco, saltatrix præmium, saltationis pretium. Dux istæ interrogationes, quibus singulis sine dubio subiungitur, non, auditorem attentum fecerunt ad interrogationem tertiam, cui ipse qui interrogat subiungit hoc etiam modo: « Sed quid existis videre? Prophetam? Etiam dico vobis, et plusquam prophetam. » Et ita esse ratione subiecta protinus probat. « Hic est enim, » ait, « de quo scriptum est (*Malac. iii*): Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. » Attentis namque auribus hic opus erat, ut audito hoc scripto, non solæ, quæ tunc præsentibus aderant turbæ, verum etiam omnes populi sive gentes, quæ hoc erant audituræ, oculos aperirent, circumspicerent, et perlegendum sequentia capituli huius, quorum supra iam meminimus, scirent quid vel quantum esset responsum ad intentionem interrogationis huius, « Tu es, qui venturus es, an alium expectamus? » Et quid vel quantum hoc est? Nimirum hoc tale vel tantum est, ac si diceret: Joannes ante faciem meam officium angeli, quod videlicet officium angeli, quantum distet ab officio prophetæ, debet scriba doctus quærere et proferre de Scripturis sanctis. Quibus requisitis, audire et dicere poterit: Angelorum officium est, non solum res venturas sive jam instantes pronuntiare, verum etiam ad certas mitti personas, per quas oporteat administrari res ipsas, et eorum corda præparare colloquii sui præparatione, qui digni sint operatione Divinitatis, quam oportet fidem (*sic*), per quam iustus vivit, familiariter pervenire. In hoc officio primi, post verbum promissionis, fuerunt illi tres angeli, qui apparentes Abraham in figura sanctæ Trinitatis, hospitio ejus fuerunt recepti (*Genes. xv*), loquente in ipsis Domino, ac dicente: « Revertens veniam ad te tempore isto, vita comite, et habebit filium Sara uxor tua. »

649 Novissimus angelorum qui ejusdem promissionis administratorii fuerunt, Gabriel ad Mariam missus est virginem, ut præparabilem ejus mentem præpararet annuntiatione ista: « Ecce concipies et paries filium (*Luc. i*). » Porro prophetarum officium fuit promissionem eandem, sive adventum ejus absque certis pronuntiare personis. Exempli gratia: « Audite ergo, ait Esaias, domus David: Ecce virgo concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel (*Isa. vii*). » Neque iste, neque quisquam alius prophetarum, ad certam aliquam personam missus est, ut tale quid evangelizaret, nisi iste plusquam propheta Joannes, qui ad hoc missus est, ut præsentem Christum hominibus digito demonstrans, viam ante faciem ejus ipsa demonstratione præpararet. Pro hac excellentia Joannes plusquam propheta et angelus est. Unde adhuc testis iste fidelis, Jesus Christus, clarissima testificatione intonat:

« Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista. Qui autem minor est in regno cælorum, major est illo. » Nota et orbi universo celebris atque clarissima sententia hæc hoc solo indiget, ut intentio quoque tanti testimonii

nota sit, id est ut sciatur quæ causa fuerit, ut eo potissimum loco vel tempore de præcursore suo Dominus testimonium proferret tantæ magnitudinis. Quam ergo putamus fuisse causam, nisi magnam humilitatem beatissimi Joannis? Ille namque plusquam propheta, sciens sese non esse servandum tempori illi, quo palam prædicari deberet mysterium sacrosanctæ Incarnationis Jesu Christi Filii Dei, hoc ipsum ascribebat suæ indignitati, ita ut diceret, prius quam in carcerem missus fuisset: « Qui post me venturus est, fortior me est, cujus non sum dignus calceamenta portare (*Joan. iii*). » Nonne hoc ipsum dicebat apud se, quando tenebatur in vinculis occidendus, et sic ad tempus illud non perventurus? Nimirum fidelis amicus sponsi beatus et omni honore dignus existimabat illos quibus contingeret calceamenta illa portare, id est Incarnationis illius mysterium tempore opportuno palam omni mundo prædicare, licet nullus ad plenum, sicuti est, tantæ rei sacramentum potuerit aut possit evolvere, seipsum autem illis beatis longe imparem, longe minorem, propter hoc ipsum, quia morte præveniente futurum erat ut non posset illa calceamenta portantium, hoc Evangelium prædicantium, socius aut viator existere. Consolatum igitur illum existimare (*sic*) consolatione magnificentæ huius, quia profecto, si non inter natos mulierum, nec inter apostolos sive evangelistas, qui utique nati mulierum sunt, surrexit quisquam major Joanne Baptista, quis tandem ille est minor in regno cælorum, qui major est illo? Putas: e angelus minorum meriti, quo omnes angeli, quantumcunque diversi sint meriti aut ordinis, majores sunt eo, quod ille minimi sit meriti? Sed illum nescimus quis sit. Neque enim Scriptura de ejusmodi quidquam nobis annuntiavit. Nunquid vero regnum cælorum de solis angelis, et non etiam de hominibus consistit? Solet etiam regnum cælorum Ecclesia præsens intelligi, ut illic: « Mittet Filius hominis angelos suos, et colligent de regno ejus omnia scandala (*Matth. xiii*). » Neque enim in illa Ecclesia cælesti scandala erunt, quæ possint auferri. Ergone quisquis in isto regno cælorum minimus, vel minimi est meriti, major Joanne erit? Nimirum juxta hunc sensum contraria sententia obveniet, ut consequenter dicat: « Inter natos mulierum non surrexit minor Joanne Baptista. » Quærendus est igitur ille minor in regno cælorum, quis sit, et cito invenietur, quia in veritate ipse est qui hæc loquitur, Christus Jesus Filius Dei, minor vel minimus omnium nostrum, minor cunctis parvulis, humilior humilibus cunctis, miro modo ministrans ut minimus, regnans ut maximus, quemadmodum dicit: « Qui major est vestrum, erit minister vester (*Matth. xx*). » Item: « Nam quis major est, qui recumbit an qui ministrat? Nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. Et ego dispono vobis sicut disposuit mihi Pater meus regnum (*Luc. xxii*), » ea videlicet dispositione, ut ibi tanto quisque sit major, quanto apud se est minor, id est humilior. Diceret aliquis:

Ubi est illud regnum? Aut quando veniet illud regnum cœlorum? Ait ergo :

« A diebus autem Joannis regnum cœlorum vim patitur, et violenti rapiunt illud. » Apud alium evangelistam interrogatus idem Dominus a Phariseis quando venit regnum Dei, dixit eis : « Non venit regnum Dei cum observatione, neque dicent : Ecce hic, aut illic. Ecce enim regnum Dei intra vos est (*Luc. xvii*). » Plus aliquid hic dixit, attamen ad idem respicit. Cum enim prædicaret, dicens : « Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum (*Matth. iv*), » profecto nescientes mysterium regni Dei, sæpe quærebant, sæpius inter se conferebant ubinam esset aut quando veniret illud regnum Dei. Proinde ipse volens eos scire quia regnum Dei præsentia esset adventus ipsius regis Christi, et quod in illud regnum intrare, hoc esset pœnitentiam agere, secundum prædicationem vel testimonium Joannis Baptistæ, et illic interrogatus a Phariseis, dixit : « Ecce enim regnum Dei intra vos est, » et hic cogitationibus turbarum respondens, « a diebus autem, inquit, Joannis Baptistæ regnum cœlorum vim patitur, et violenti rapiunt illud. » Ac si diceret : Non sicut olim, ita et nunc, regnum Dei sive regnum cœlorum de longinquo venturum exspectatur, sed jam venit, jam intra vos est, ita ut apprehendi possit; namque manu apprehenditur, manu rapitur, vim patiens a violentis, id est a peccatoribus pœnitentibus, et hoc a diebus Joannis Baptistæ, nam ante illum non ita erat. Ante ejus dies prænuntiabatur, et nondum venerat. Hoc est quod continuo sequitur : « Omnes enim prophætæ et lex usque ad Joannem prophætaverunt. Et si vultis recipere, ipse est Helias qui venturus est. Qui habet aures audiendi audiat. » Prophætaverunt, id est venturum fore Christum prænuntiaverunt, Joannes autem post omnes illos veniens, non prophætatur, ut illi, aut prænuntiat, sed digito demonstrat. Statim ut ille venit, venisse constat regnum Dei, secundum supra memoratam propheticam veritatem, ubi præmisso, « ecce ego mitto angelum meum, et præparabit viam ante faciem tuam (*Malach. iii*), » continuo sequitur, « et statim veniet ad templum sanctum suum dominator, quem vos quæritis, et Angelus testamenti, quem vos vultis (*ibid.*). »

Itaque, sicut jam dictum est, omnes prophætæ et lex usque ad Joannem prophætaverunt, subauditur de primo adventu Christi sive regni Dei, a diebus autem ejus usque nunc id est quandiu dicitur nunc, sive, ut Apostolus dicit, dum dicitur, « hodie si vocem ejus audieritis (*Hebr. iv*), » scilicet ab illis diebus Joannis usque ad consummationem sæculi, jam non prophætatur, aut non prænuntiat, sed præsens adest regnum Dei, et violenti, scilicet peccato es qui propter peccata sua nihil juris haberent in regno Dei, fortes facti per spiritum humilitatis, qua Moses, homo mortalis, volentem irasci Deum tenere potuit (*Exod. xxxii*), rapiunt regnum Dei pie violenti, et ipsum regnum Dei vim patitur, et non quomodocum-

que, sed libenter patitur vim ejusmodi, **650** et hoc fit usque nunc, id est usque ad consummationem sæculi. Ita se habet res a diebus Joannis. « Et si vultis, ait, recipere, » si vultis Scripturam sive prophetiam spiritualem spiritualiter intelligere dicentem : « Ecce ego mitto vobis Heliam prophetam, antequam veniat dies Domini magnus et horribilis, et convertet cor patrum ad filios, et cor filiorum ad patres eorum, ne forte veniam et percutiam terram anathemate (*Malac. iv*). » — « Si, inquam, vultis recipere, ipse est Helias, qui venturus est, » id est de quo legitis quia venturus est. Helias utique non proprietate personæ, sed spiritu et virtute, magnum sacramentum, magnum mysterium. Propterea dicit : « Qui habet aures audiendi audiat. » Hic jam forte quærat aliquis, quicumque est ille qui audit. Et si in cæteris Joannes spiritum et virtutem Helicæ habuit, nonne multum dissimilis venit illi, saltem in zeli magnitudine? Helias namque zelo zelatus sum, ait, pro Domino Deo exercituum (*III Reg. xix*), » interfecerat enim gladio prophetas Baal quadringentos et quinquaginta viros, et ita non solum verbo redarguit, verumetiam ferro persecutus est impietatem regis Achab et uxoris ejus Jezabel (*III Reg. xviii*). Joannes nihil tale fecit. Nam vere quidem sicut de Helia dictum est, ita de Joanne dicere convenit, quia « surrexit sicut ignis, et verbum ipsius quasi facula ardebat (*Eccli. xlviii*). » Verbi gratia, ut diceret : « Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere a ventura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ; jam enim securis ad radicem arborum posita est (*Matth. iii*), et his similia. Sed neque securi, neque gladio materiali quemquam percussit, imo ipse gladio caput amisit, in carcere Herodis et Herodiadis (*Marc. vi*). Helias autem furorem Achab et minas Jezabel curru igneo sublevatus evasis (*I Reg. ii*). Nonne ergo vel in hoc magna est dissimilitudo istorum, scilicet Helicæ et Joannis? Ad hæc, ut brevier respondeam, dicendum in primis quia sicut Dominus noster hic elocutus est, dicens : « Omnes enim prophætæ et lex usque ad Joannem prophætaverunt, » subauditur Christi adventum, jam vero non est prophætandum, quia venit quem prophætabant venturum, ita ut veraciter dicas quia non solus Helias, sed et **D** omnes sancti et justi usque ad Joannem, recte et necessario sese gladiis accinxerunt, in gladio percusserunt, et sicut ante nos dictum est, verberaverunt tyrannos, sacrilegos interfecerunt : A diebus autem Joannis, nec ipsi Joanni, nec alicui viro spiritualis propositi conceditur evaginare gladium. Sed « convertite, ait Dominus, gladium tuum in locum suum (*Matth. xxvi*), » et quod uni Petro dixit, omnibus dicit : « Satis est, sinite usque adhuc (*Luc. xxii*). » Et est sensus : Hucusque necessarium fuit ut omnes exspectatores regni Dei, quoniam nondum venerat, materialibus uterentur gladiis ob defensionem generis sui, cujus de carne, juxta promissiones, oportebat venire regnum Dei : quod videlicet genus eorum, si, ut volebat diabolus, fuisset a gea-

libus exstirpatum, non esset unde implerentur p-
omissiones, sicut succisa arbore unde fructum speres.
Itaque usquehuc, ait, subauditur gladii necessarii
fuerunt; jam sinite, satis est. Igitur partem istam
spiritus Heliae, quæ est zelo bono in gladio percutere,
non requirimus in Joanne, imo gaudemus in eo de-
fuisse, quia temporis alterius Joannes initium fuit,
ita ut tempus superius respiciens, recte dicas pro
causa quam dixi: « Tempus occidendi, et tempus
sanandi. Tempus belli, et tempus pacis (*Eccl. 11*). »
Hactenus juxta intentionem interrogantis Joannis
respondens, summa sapientia peroravit, et responsio
ejus per istam viam qua gradimur lucem sparsit, ut
videamus, et non ignoremus illud quod Joannes di-
scipulos suos scire voluit, mittens illos ad interro-
gandum: « Tu es qui venturus es, an alium expec-
tamus? »

Tandem operæ pretium est scire conclusionem hu-
jusce orationis, qualis sit ait: « Cui autem similem
existimabo generationem istam? Similis est pueris
sedentibus in foro, qui clamantes coequalibus di-
cunt: Cecinimus vobis, et non saltastis, lamentavi-
mus et non planxistis. Venit enim Joannes neque
manducans neque bibens, et dicunt: Dæmonium
habet. Venit Filius hominis manducans et bibens, et
dicunt: Ecce homo vorax, et potator vini, publicano-
rum et peccatorum amicus. Et justificata est sapientia
a filiis suis. » Sensus iste est: Dixi vobis de Joanne
quia angelus, quia Helias est, angelus non societate
naturæ, sed officii dignitate. Helias non proprie-
tate personæ, sed spiritu et virtute. Et si habetis
aures audiendi, consequenter audire et intelligere
debuistis, quia ego Dominum quem vos quæritis,
et Angelus testamenti quem vos vultis, et nunc veni
pro salute generis humani, antequam veniet dies
meus, dies judicii magnus et horribilis. Vos autem
neque præcursionem ejus neque adventum meum sus-
cipere parati estis, aut parari vultis, contra vosmet-
ipsos divisi, et quam imparati sitis finis utriusque
probat, finis meus, finis Joannis. « Cui ergo similem
dicam generationem istam, » cujus tempore et Joannes
quasi angelus prævenit, et ego Dominator statim veni,
triginta annos, et paulo plus vobiscum morati, qui
sunt dies unius generationis? « Similis est pueris
sedentibus in foro, » etc. Quam boni pueri, qui di-
cunt, « cantavimus, lamentavimus. » Quam mali et
quam stulti pueri, quibus dicunt, « non saltastis,
non planxistis! » Puerorum cantantium primus et
præceptor optimus erat ipse Dominus noster Jesus
Christus, de quo Deus Pater in Esaia loquitur:
« Ecce puer meus exaltabitur et elevaritur, et subli-
mis erit valde (*Isa. 52*). » Et alibi puer idem ipse
dicit: « Ecce ego et pueri quos mihi dedit Deus
(*Isa. 7*). » Hujusmodi puerorum cantatio fuit,
quam puer iste primus sic incæpit ut cum publicanis
et peccatoribus manducaret, quatenus per hanc be-
nignissimam condescensionem benevoli redderentur
ad audiendum bonum nuntium, scilicet paratam
sibi esse remissionem peccatorum. Ad hujusmodi

A cantationem Judæi non saltaverunt, non exultave-
runt, non in bonis operibus sese excitaverunt, imo
cantanti huic et pueris ejus, scilicet apostolis, invi-
derunt, et ipsum maxime blasphemaverunt. Propterea
dicit: « Venit Filius hominis manducans et bi-
bens, et dicunt: Ecce homo vorans [*leg. vorax*], et
potator vini, publicanorum et peccatorum amicus. »
Puerorum lamentantium primus vel maximos erat
Joannes, qui peccatis arguendis asperrimus: « Geni-
mina, inquit, viperarum, quis ostendit vobis fugere
a ventura ira? (*Luc. 11*). » — « Erat autem vestitus
pilis cameli, et zona pellicea circa lumbos ejus, et lo-
custas et mel silvestre edebat (*Matth. 11*). » Hoc totum
lamentatio erat, Ad hujusmodi lamentationem non
planxerunt, quia pœnitentiam non egerunt, imo
B et velut insanum detestati sunt. Propterea dicit:
« Venit Joannes neque manducans neque bibens, et
dicunt: Dæmonium habet. » Nonne ergo inexcusa-
bilis est generatio hæc? Plane inexcusabilis, ut stulti
pueri. Deus autem, vel Sapientia Dei non est unde
arguatur, ita ut constanter dicere possit: « Quid ultra
dehui facere tibi, et non feci? (*Isa. 54*). » Propterea
dicit: « Et justificata est sapientia a filiis hominum. »
Justificata veraciter justificatione illa, quam Psalmista
desiderans dicebat: « ut justificeris in sermonibus
tuis, et vincas cum judicaris (*Psal. 1*). » Vere magna
et gloriosa justificatio, cujus Apostolus hoc modo me-
minit: **651** « Quid enim si quidam illorum non cre-
diderunt? Nunquid incredulitas illorum fidem Dei ra-
cuavit? Absit! Est autem Deus verax, omnis autem
C homo mendax, sicut scriptum est (*Psal. 117*), ut
justificeris in sermonibus tuis et vincas cum judi-
caris (*Rom. 15*). » Poterat ergo dicere sic, et justifi-
catus est in sermonibus suis Deus, fideliter adim-
plendo quod patribus promisit, proximus factus per
assumptionem carnis generationi huic ingræte et
mendaci, sed quia de pueris similitudinem propo-
suerat, dicere maluit, « et justificata est sapientia a
filiis suis, » quia videlicet pueri qui dicunt, « can-
tavimus, lamentavimus, » ipsi sunt filii sapientiæ,
et ipsorum cantare, sive lamentari, est justifica-
ri, laudare et glorificare sapientiam Dei, cujus
summum opus est incarnatio sive adventus Filii
Dei.

D « Tunc cœpit Jesus exprobrare civitatibus in
quibus factæ sunt plurimæ virtutes, quia non egis-
sent pœnitentiam. Væ tibi Corozaim! væ tibi Beth-
saida! Quia si in Tyro et Sydone factæ essent virtu-
tes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio et cinero
pœnitentiam egissent. Verumtamen dico vobis, Tyro
et Sydoni remissius erit in die judicii quam vobis.
Et tu, Capharnaum, nunquid usque in cœlum exal-
taberis? Usque in infernum descendes. Quia si in
Sodomis factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in
te, forte mansissent usque in hanc diem. Verumta-
men dico vobis « quod terræ Sodomorum remissius
erit in die judicii quam tibi. » Miro modo post illam
sententiam quam dixit, et justificata est sapientia a
filiis suis, ita subjunctum est: Tunc cœpit Jesus ex-

probrare civitatibus illis. Nam vere capitulum hoc magnum est, et a sanctis patribus scrupulose tractatum, qui utique sapientiam eandem in omnibus justificare studuerunt. Ecce enim quasi oppositum. Si, inquit, in Tyro et Sydone factæ essent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio et cinere poenitentiam egissent. Si in Sodomis factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in te, o Capharnaum, forte mansissent usque in hanc diem. Cur ergo illuc vel illuc prædicatores non misit? Cur virtutes, quatenus fierent in eis, non procuravit? Itaque consequens visum est quod illos salvos fieri noluerit, et, deficiente ratione, hoc solum sufficere nobis voluerunt, quia cuncta Dei judicia justa sunt, et quia nemo potest universum eorumdem judiciorum Dei penetrare profundum (*Rom. xi*). Sed nos excitati quorundam modernorum importunitate, qui sentire nisi sunt contra illam Apostoli sententiam: « Qui omnes homines vult salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire (*I Tim. ii*), » animadvertimus non consequi quod illos Deus salvos fieri noluerit, scilicet Tyros et Sydonios atque Sodomitas [*Add. dum in eis fieri virtutes*], per quas ad poenitentiam agendum excitarentur, non procuravit. Hoc potius consequenter intelligi debet, quod de illorum poenitentia non curavit. Nunquid enim quævis poenitentia curæ esse debet Deo Altissimo? Non utique, sed poenitentia illa, quæ est secundum Deum, qualem tunc ipse prædicare incipiebat, dicens: « Poenitentiam agite; appropinquabit enim regnum cælorum (*Matth. iv*). » Est autem alia poenitentia secundum sæculum, qualem agere potuit impius Achab, scindens vestem suam, et operiens cilicio carnem suam, jejunansque et dormiens in sacco, et ambulans demisso capite propter sermones Helix quos dixerat: « Si mortuus fuerit Achab in civitate, comedent eum canes, si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cæli (*III Reg. xxi*). » Nunquid iste poenitentiam egit propter regnum cælorum? Non utique, sed propter regnum terrenum, propter vitam præsentem, et ne insepultus projiceretur contra honorem regium. Similiter Ninivæ nunquid poenitentiam egerunt propter regnum cælorum? Non utique, sed propter hoc tantum ne subverteretur illa Ninive (*Joan. iii*). Nunquid vero poenitentiam pro causa hujusmodi agere, id est quod salvum fieri, vel salvum esse? illa namque poenitentia salutem affert, quæ secundum Deum est, quæ pro spe agitur sæculi venturi, pro metu gehennæ, pro amore vitæ æternæ. Unde diligenter notandum quia non dixit, « si in Tyro et Sydone, si in Sodomis factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in vobis, » salvi fuissent; sed olim, ait, « in cilicio et cinere poenitentiam egissent, et forte mansissent usque in hunc diem, » quorum neutrum idem est ac si diceret, salvi fuissent.

Ut igitur et in isto non solum fideliter, verumetiam scienter justificata sit sapientia a filiis suis, quærenda erat diligentius intentio præsentis capituli, et Deo dante, citius occurrit. Intendit enim de-

A monstrare dicendo hæc Dominus noster Judæos cunctis gentibus, etiam infidelibus, esse deteriores. Duo enim illis prædicabat, et ut crederent, virtutes faciebat, scilicet et temporale exidium loci vel gentis, quod futurum erat, et factum est a Romanis, et æternam poenam gehennæ ignis, quæ in die judicii parata est diabolo et angelis ejus, et hominibus impiis. Cum utrumque prædicaret Judæis, poenitentiam non egerunt. Unum verbum si fuisset prædicatum Sodomitis, Tyris ac Sydoniis, cum testimonio tantarum virtutum, scilicet temporale exterminium, quod passuri erant, poenitentiam egissent, sicut et prophetis Dominus dicere solebat. Exempli gratia: « Et si ad illos mitterem te, ipsi audirent te. Domus autem Israel nolunt audire te, quia nolunt audire me (*Ezech. iii*). » Et hoc in Ninivitis probatum est (*Jon. iii*). Porro alterum, si tunc prædicatum illis fuisset regnum Dei, non credidissent neque poenitentiam egissent. Unde nec fuissent salvi, et idcirco prædicatores eis mittere non curavit. His dictis pro questione difficili, nunc ipsa scrutemur verba præsentis capituli. « Væ tibi, inquit, Corozaim! væ tibi Bethsaida! » Quoniam Corozaim interpretatur *hoc mysterium meum*, pulchre per hoc ipsum vocabulum commonemur in his verbis sensum sequi mysticum, incipientes ab interpretatione nominum. Corozaim ergo, cui væ, interpretatur, ut jam dictum est, *hoc mysterium meum*, generationis illius, contra quam maxime loquitur, significat superbiam sive sapientiam vanam, cui, dum absconduntur hæc, ut postmodum dicitur est, nimirum quodammodo dicitur: Hoc mysterium meum vobis absconditum, non vobis, sed parvulis revelandum. Bethsaida, cui similiter væ, interpretatur *domus frugum*, sive domus venatorum et illorum significat avaritiam; quos ejiciens, « scriptum est, ait, domus mea domus orationis vocabitur; vos autem fecistis illam speluncam latronum (*Matth. xxi*). » Capharnaum, cuius exaltationem percutiens: « Descendes, ait, usque in infernum, » interpretatur *villa consolationis* et eos omnes denotat qui ab isto sæculo capiunt consolationem. Exempli gratia, ut ille dives, qui dicebat animæ suæ: « Anima, habes multa bona posita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare (*Luc. xii*), » et his dictis quasi exaltatus in cælum, eadem nocte descendit usque in infernum. Talium quales istis tribus nominibus denotantur, notissimi generationis illius pueri fuerunt, quia non per ignorantiam, sed per superbiam et per invidiam saltare noluerunt, et propter avaritiam plangere noluerunt ad evangelicæ prædicationis cantum sive lamentum. Contra gentes, quæ ignorabant et errabant, et audito Evangelio visisque virtutibus credituri erant, per hæc nomina mystice designantur Tyrum, Sydonem et Sodomam. Tyrus namque *angustia*, Sydonem *venatio*, Sodoma **352** *muta sive silens pecus* interpretatur. Talis erat gentilitas. Erat enim in angustia, videlicet sicut Tyrus mari ita profundo ignorantiae circumdata. Erat venatio, scilicet malignorum

spirituum, quasi deorum, ut putabat, laqueis irrita. Erat muta vel quasi pecus silens, quia sola quas carnis sunt sapiens, ea quæ sunt spiritus cogitare aut loqui nesciebat. Talium ante adventum Christi nonnulli, scilicet Ninivitarum, poenitentiam egerunt pro solo metu temporalis exterminii; post adventum vero ejusdem Christi, quam multæ gentes pro solo auditu judicii vel sæculi venturi, Judæis in incredulitate perseverantibus, cum utrumque ut supra jam dictum est, prædicatum fuisset eis. In his et in cæteris hujusmodi judiciis justificatur sapientia a filiis suis, et non a semetipsis, sed ex revelatione supernæ gratiæ hæc habent, ut eam justificare norint.

Unde protinus evangelista subjungit: « In illo tempore respondens Jesus, dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine cæli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. Ita, Pater, quoniam sic fuit placitum ante te. » Ad ea quæ sibi in Scripturis dici noverat, qualium unum est illud quod supra demonstravit, « ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te (Malac. iii). » respiciebat ut diceret: « Confiteor tibi, Pater, Domine cæli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus et revelasti ea parvulis. » Et idcirco pulcherrime atque sanctissime dictum est, « in illo tempore respondens Jesus. De his maxime Scripturarum vocibus, quæ ex persona Patris ad Filium vel de Filio profertur, illud sciendum quia tanta tamque gloriosa continent sacramenta, ut pro ipsis confessione, id est laudatione, merito respondere debuerit ipse Filius. Exempli gratia, ut est illud: « Exsurge, gloria mea, exsurge, psalterium et cithara (Psal. lvi). » Huic dicto ex persona Patris respondens Filius: « Exurgam, inquit, diluculo (ibid.), » statimque sequitur: « Confitebor tibi in populis, Domine, et psallam tibi in nationibus (ibid.). » Et in alio psalmo dicit: « Propterea confitebor tibi in nationibus, Domine, et nomini tuo psallam dicam (Psal. cvii). » Premiserat autem de parvulis quidem, quibus hæc revelanda erant: « Populus quem non cognovi servivit mihi, in auditu auris obedivit mihi (Psal. xvii), » de sapientibus autem et prudentibus, quibus hæc abscondita et abscondenda erant: « Filii alieni meituti sunt mihi, filii alieni inveterati sunt, et claudicaverunt a semitis suis (ibid.). » Igitur secundum Scripturas veritatis loquens et confitens, id est laudans, postquam contra superbos dixit, « cantavimus vobis et non saltastis, lamentavimus et non planxistis, » quasi consolatus consolatione, quam per prophetam prædixit hoc modo: « Heu, consolabor super hostibus meis, et vindicabor de inimicis meis, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis (Isa. i). » Et repetens appellationem reverendam pro rei magnitudine, » ita, inquit, Pater, quoniam sic fuit placitum ante te. » Utique hæc dicens et ita confitens, facit ipse primus et princeps quod dixerat, et justificata sapientia a filiis suis, justificat enim assumptus homo in judicis

A suis. Et notandum quod Deum Creatorem omnium Patrem suum, cæli et terræ Dominum vocat. Ejus enim solius natura Deus Pater est, cæli autem et terræ, id est omnium visibilium atque invisibilium Dominus est. Sequitur:

« Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. Et nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare. » Quorsum tendit hæc summa enuntiatio? Eo nimirum ut animadvertent audientes quod non esset ipse, « ut putabatur, filius Joseph (Luc. iii), » imo esset filius Omnipotentis, omnia in potestate habentis Dei; et poterat quidem dicere sic, non sum filius Joseph, sed sum Filius Dei: sed irvidium majorem excitaret hic modus locutionis. Maluit ergo dicere, « omnia mihi tradita sunt a Patre meo. » In quo dicto sonus suavior, et sensus idem est: Nemo enim, nisi solus Deus, omnia tradere potest Filio suo. Hoc ipsum autem cum auctoritate Scripturæ dicit. Exempli gratia: « Aspiciebam, inquit Daniel, in visu noctis, et ecce, in nubibus cæli quasi Filius hominis veniebat, et usque ad Antiquum dierum pervenit, et in conspectu ejus obtulerunt eum, et dedit ei potestatem et honorem et regnum, et omnes populi, tribus, et linguæ ipsi servient (Dan. vii). » Amplius autem ex eo quod sequitur, demonstrat longe supra esse quam si esset, ut putabatur, filius Joseph. « Et nemo, inquit, novit Filium, nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare. » Nonne hominem illum, qui hæc loquebatur, se nosse arbitrabantur? imo nimis illum se nosse putabant, maxime homines patriæ ejus, unde et postmodum scriptum est: « Et veniens in patriam suam, docebat eos in synagogis eorum, ita ut mirarentur et dicerent: Unde est huic sapientia hæc et virtutes? Nonne hic est filius fabri? nonne mater ejus dicitur Maria, et fratres ejus Jacobus et Joseph et Simon et Judas. Et sorores ejus nonne apud nos sunt? Unde ergo huic omnia ista? Et scandalizabantur in eo (Matth. xiii). » Adeo totum se nosse illum putabant et male putabant. Opportune ergo ipse, qui, sicut Apostolus ait, « si nos negaverimus eum, fidelis permanet, negare seipsum non potest (II Tim. ii), » opportune, inquam, et omni mundo necessarium erat, confitetur quia Filius Dei sit. Nam vere illi, qui aures illas quas ista dicturus requirebat, dicens: « Qui habet aures audiendi, audiat. » Confessio ista confessio magna est, quia sicut de Joanne narrat evangelista, dum interrogaretur: Tu quis es? et confessus est et non negavit, et confessus est quia non sum ego Christus (Joan. i), ita et secundum confessionem istam ubi hic interrogatus, « tu es qui venturus est, an alium expectamus? — confiteor, inquit, tibi Pater, etc., » recte dicat prudens auditor quia confessus est et non negavit, et confessus quia ego sum Christus Filius Dei. Nec vero sensus iste priorem destruit, quo, cum dicimus confessionem pro laude accipi, solemus uti testimonio verbi præsentis, quo dixit, « confiteor tibi, Pa-

ter, » quia vere laus est ei confessio veritatis, quam in illo tempore confiteri cœpit, confitendo se esse Filium Dei verbis istis, « omnia mihi tradita sunt a Patre meo, » et nemo novit Filium, nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare. Et in confessione hac perseveraverit usque ad mortem, ubi et coram Pilato dixit : « Ego in hoc natus sum, et ad hoc veni in mundum ut testimonium perhibeam veritati (Joan. xviii.) » Et coram principe Sacerdotum, dicente : « Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis si tu es Christus Filius Dei (Matth. xxvi.), » respondit : « Tu dixisti (ibid.). » Pro hoc nomine martyrizatus est ipse testis fidelis, clamantibus Judæis ad Pilatum : « Nos legem habemus, et secundum legem nostram debet mori, quia Filium Dei se fecit (Joan. xix.). » Et ne quis dubi et testimonium illud recte confessionem dici, Paulus apostolus ad Timotheum dicit : « Præcipio tibi coram Deo, qui vivificat omnia, et Christo Jesu, qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato, bonam confessionem, ut serves mandatum (I Tim. vi.). » Vere bona confessio, qua veritas incarnata simul utrumque asserit, videlicet et quod ipse Jesus Christus Filius Dei sit, et quod utraque natura, scilicet divina pariter et humana, non duæ personæ, sed una persona sit. Non enim dicit, « omnia mihi tradita sunt a Patre » **653** verbi mihi insiti, sed « a Patre meo, » inquit : cum utique constet, quia divina Christi natura, Verbum Deus nihil unquam non habuerit, sed humanæ tantum naturæ traditum sit quod ante non habuerat, scilicet omnis potestas in cœlo et in terra,

Interea sciendum quia, sicut, ubi dixit, « neque Patrem quis novit, nisi Filius, » subjunxit, « et cui voluerit Filius revelare, » ita ubi præmisit, « et nemo Filium novit, nisi Pater, » subaudire oportet, et cui voluerit Pater revelare. Nam sicut de revelatione, qua Patrem revelat Filius, testimonium hoc habemus : « Pater, manifestavi nomen tuum hominibus quos dedisti mihi (Joan. xvii.) : » et cætera hujusmodi : ita de revelatione qua Filium revelat Pater, testimonium illud habemus : « Beatus es, Simon Bar-Jona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cœlis est (Matth. xvi.). » Ipsius autem revelationis operatio, sancti Spiritus aspiratio est, per quem cognoscitur Filius, cognoscitur Pater, cognoscitur et ipse qui unus amborum Spiritus est. In qua revelatione quantæ divitiæ, quanta consolatio sit, ex verbis sequentibus vult intelligi. « Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos, et discite a me quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris. Jugum enim meum suave est, et onus meum leve. » Quam vera sint ista ille scit qui experiri meruit, qui postquam laboravit et oneratus fuit, vocem hanc audivit invitantis, et refectus est. Exempli gratia, Paulus apostolus, qui dixit, quia « scriptum est, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis as-

cendit, quæ præparavit Deus his qui diligunt eum, » statimque subjunxit, « nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum (I Cor. ii), » ipse expertus est. Laboraverat enim in eo, maxime quod « adhuc spirans minarum et cædis in discipulos Domini (Act. ix), » persequeretur eos usque ad mortem, alligans et tradens in custodias viros ac mulieres, et oneratus fuerat non solum onere peccatorum, verum etiam onere quod portare contendebat cæremoniarum carnalium, quod neque patres nostri, aut Petrus apostolus, neque nos portare potuimus. Audivit beatam invitationem hanc, et venit, et refectus est. Non quidem jam tunc pleno convivio satiatus est, sed parvo interim gustu refectus, donec veniret quod perfectum est. Quid putas illa perfectio vel quantum habet suavitatis? Quantum reficit? Parvus iste gustus, vere fateor et non incertus credo, quia nullo potest exprimi eloquio. Sentiri potest, dici non potest. Quanto magis illa perfectio? Et quotusquisque est, qui illud quoque quod sequitur, digne possit appendere? « Tollite, ait, jugum meum super vos, et discite a me quia mitis sum et humilis corde. » O laborantes, o onerati, qui cum jugo peccati et onere mortalitatis, quod commune est humano generi, regum quoque vel dominorum dura imperia sustinistis, quales potius feræ quam homines merentur dici, sicut hactenus apud Daniele præsignatum, per quatuor facies ferarum, lænæ et ursi, pardî et illius sine nomine bestię terribilis atque mirabilis, dentes magnos, dentes ferreos habentis (Dan. xii), o vos, inquam, defessi ac detriti jugo dominorum hujusmodi, « venite, ait, ad me, et ego reficiam vos. » Ecce facies mea facies est hominis, et ecce ego sum ille Filius hominis, qui post illas feras veni in nubibus cœli, et usque ad Antiquum dierum perveni, Antiquum dierum Patrem meum, cui nunc confidens dico, « quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. » Non sum ut feræ illæ, sed homo sum mitis et humilis corde. » Sub jugo illorum, non hominum, sed ferarum, laborastis et onerati fuistis : sub jugo meo « invenietis requiem animabus vestris, » quia « jugum meum suave est, et onus meum leve : » ita ut scienter dicatis quia nosse me, vivere, et mihi servire, regnare est.

CAP. XII. — « In illo tempore : Abiit Jesus Sabbato per sata : discipuli autem ejus esurientes, cœperunt vellere spicas et manducare. Pharisei autem videntes, dixerunt ei : Ecce discipuli tui faciunt quod non licet eis facere Sabbatis. At ille dixit eis : Non legistis quid fecerit David, quando esuriit, et qui cum eo erant, quomodo intravit in domum Dei, et panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, nisi solis sacerdotibus? (I Reg. xxi.) aut non legistis in lege, quia Sabbatis sacerdotes in templo Sabbatum violant et sine crimine sunt? (Exod. xxix.) Dico autem vobis quia templo major est hic. Si autem sciretis quid est, misericordiam volo et non sacrificium (Osee. vi),

nunquam condemnassetis innocentes. Dominus est enim Filius hominis etiam Sabbati. » O vos parvuli, quibus Pater ista revelavit, quid vobis per istam rem gestam revelatione dignum emicuit? « Multa » enim « alia fecit » Dominus « Jesus, » quæ scripta non sunt, et, si scriberentur « per singula, nec ipsum, ait evangelista Joannes, arbitror mundum capere eos qui scribendi sunt libros (*Joan. xxi*). » Quare ergo de multis quæ scripta non sunt, inter pauca istud conscribi dignum fuit, « abiit » Dominus « Jesus Sabbato per sata, » et « discipuli ejus esurientes, cœperunt vellere spicas et manducare. Pharisæi autem videntes, dixerunt ei : Ecce discipuli tui faciunt quod non licet eis facere Sabbatis? » Quare, inquam, nisi quia responsio quam respondit eis, multum pertinet ad venerabilem confessionem illam, qua, ut jam dictum est, confessus est se esse Filium Dei, sic incipiens : « Confiteor tibi, Pater, Domine cœli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. » Dixit enim : « Dico autem vobis, quia templo major est hic. » Item dixit : « Dominus est enim Filius hominis etiam Sabbati. » Nobis scire hæc expediebat, et idcirco scripta sunt, et scribi debuerunt tanta hæc majestatis ejus præconia. Quantum enim hoc est quod ait : « Dico vobis quia templo major est hic? » Nam propter honorem nominis divini magnum quid est templum, ita ut reverentiam debeat templo quicumque cupit esse subditus et reverentiam præstare Deo? Nimirum cum dicit, « templo major est hic, » nec altare excipit, quo procul dubio nihil majus est, quam Deus, cujus altare est. Nam propter nomen Domini cui specialiter altare dicatum est, omni creaturæ ipsum altare reverendum est. Ergo dum Dei Filium sese hoc dicto confitetur, qui veraciter templo vel altari idcirco major est, quia Deus. Cum item dicit : « Dominus est enim Filius hominis etiam Sabbati, » profecto omnium Dominum et Deum sese esse venerabiliter astruit. Nullus est enim Dominus Sabbati, nisi Deus ipse qui Sabbathum constituit. His dictis pro gloria illius jam dictæ confessionis, consideranda sunt duo hæc argumenta innocentiae, quibus discipulos defendit, dicens : « Si autem sciretis quid est, misericordiam volo et non sacrificium, nunquam condemnassetis innocentes. » Primum est quod ita dixit : « Non legistis quid fecerit David, quando esuriit, et qui cum eo erant, quomodo intravit in domum Dei et panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, nisi sacerdotibus solis, » duo tunc David fecisse legitur, quorum in altero sacerdotem, qui panes propositionis esurienti dedit, misericordia justificat : et eum qui comedit necessitas excusat. In altero autem semetipsum David idem jure accusat, dicens ad eum qui residuus erat, scilicet **654** Abiathar : « Sciebam in die illa, quod cum ibi esset Doech Idumæus, procul dubio annuntiaret Saul : Ego sum reus omnium animarum patris tui (*I Reg. xxi*). » Fecerat eum enim, dicens : « Rex præcepit mihi

A sermonem, et dixit : Nemo sciat rem propter quam a me missus es (*ibid. xxi*), etc. Hæc idcirco dixerim, ne non satis congruum videatur induxisse sermonem pro argumento innocentiae, discipulorum spicas Sabbato vellentium et manducantium. Nam Dominus quid in illa re historica suo judicio defenderit, satis indicat dicendo : « Si autem sciretis quid sit, misericordiam volo et non sacrificium, nunquam condemnassetis innocentes. » Quæ sententia de propheta Osee sumpta (*Ose. vi*), sicut illum sacerdotem de misericordia justificat, qui melius existimavit esurienti laico dare panes propositionis, quam observare ritum illius sacrificii, sic eontra de inclementia condemnat Pharisæos, qui maffent discipulos Christi fame perire, quam spicas Sabbato vellendas concedere.

B Secundum sive alterum innocentiae discipulorum ejus argumentum hoc est. « Aut non legistis in lege, quia Sabbatis sacerdotes in templo Sabbathum violant, et sine crimine sunt? » Violant, ait, videlicet secundum ausum præjudicii vestri. Nam revera non violant in priori tabernaculo semper introeuntes, et sacrificiorum officia consummantes. Per singulos dies, ait lex, jugiter agnos anniculos duos, unum mane agnum, et alterum vespere, decimam partem similæ conspersæ oleo tuso, quod habeat mensuram quartam partem hin, et vinum ad libandum ejusdem mensuræ in agno uno. Alterum vero agnum offeres ad vesperam, juxta ritum matutinae oblationis (*Exod. xxi*). » Hoc agentes Sabbatho æque ut prima vel secunda Sabbati, profecto Sabbathum violant si omne opus absque ulla exceptione Sabbati violatio est. Quid enim operosius est, spicas vellere, an duos agnos anniculos cædere et pelles eorum detrahere, et eos cum libamentis suis offerre mane et vespere? Sed ita demum Sabbathum violatur, si quis faciat servile opus. Servilis operis definitio vera, est præcepti contemptus. Exempli gratia : « Cum essent filii Israel in solitudine, et invenissent hominem colligentem ligna die Sabbati, obtulerunt eum Mose et Aaron et universæ multitudini. Qui recluserunt eum in carcere, nescientes quid super eo facere deberent. Dixitque Dominus ad Mosen : Morte moriatur homo iste, obruat eum lapidibus omnis turba extra castra. Cumque eduxissent eum foras, obruerunt lapidibus et mortuus est, sicut præceperat Dominus (*Num. xv*). » Opus illius hominis non ex ignorantia, non ex infirmitate, sed ex superbia venit, et peccatum ejus contemptus fuit. Recte ergo tanquam Sabbati violator mori debuit secundum sententiam hanc ibidem præscriptam. « Anima vero quæ per superbiam aliquid commiserit, sive civis sit ille, sive peregrinus, quoniam adversus Dominum rebellis fuit, peribit de populo suo. Verbum enim Domini contempsit, et præceptum illius irritum fecit, idcirco delebitur et portabit iniquitatem suam (*ibid.*). » Diceret aliquis illorum : Idcirco sacerdotes Sabbatho hæc facientes sine crimine sunt, quia faciunt in templo Domini, ex præcepto ejus qui Domi-

nus est etiam Sabbati. Ad hæc ille : « Dico vobis, A quia templo major est hic, » et « Dominus est Filius hominis etiam Sabbati. » Quibus verbis si non credis, o tu quisquis es, operibus crede. Sequitur enim : « Et cum inde transisset, venit in synagogam eorum : et ecce homo habens manum aridam. Et interrogabant eum, dicentes : Si licet Sabbatis curare, ut accusarent eum ; ipse autem dixit eis : Quis erit ex vobis homo, qui habet ovem unam, et si ceciderit hæc Sabbatis in foveam, nonne tenebit et levabit eam? Quanto magis melior est homo ove? Itaque licet Sabbatis benefacere. Tunc ait homini : Extende manum tuam. Et extendit : Et restituta est sanitati sicut altera. » Si, inquam, verbis non credis, o tu quisquis es sapiens vel prudens, et parvulus nondum esse didicisti, qualium supra in confessione sua meminit iste Filius Dei, iste major templo, et Dominus etiam Sabbati, operibus crede. Nunquid enim sic et sic operaretur, si in confessione ista fuisset mentitus : « Confiteor tibi, inquam, Pater, » et « omnia mihi tradita sunt a Patre meo, » et « templo major est hic, » et « Dominus est Filius hominis etiam Sabbati? » Ille qui semetipsum mendaciter magnificavit, qui, sicut per Ezechielem exprobratur illi, elevans cor suum dixit : « Deus ego sum, et in cathedra Dei sedi (*Ezech. xxviii*), » et ego feci metipsum, quia mentitus est, idcirco tanquam superbus judicatus est, et nihil unquam divinum, nihil utile fecit. Veniam ad homines quorum extollentia de Scripturis nota est. Maria prophetes, soror Mosi et Aaron, quia locuta est contra Mosen, dicens : Num per solum Mosen locutus est Dominus, nonne et nobis similiter locutus est? (*Num. xii*) non impune transit, sed tanquam superbe locuta, confusibilem poenam recepit, operuit enim eam candens lepra quasi nix. Amplius autem Chore, Dathan et Abyron in superbiam erecti et sacerdotium vindicantes sibi, poenam terribilem receperunt, alii cœlitus igne consumpti, alii vivi a terra absorpti (*Num. xvi*). Saul quoque rex quondam electus Dei, propter superbiam projectus, et maligno spiritui traditus est (*I Reg. xvi*). Iste majora de semetipso confitens, quam aliquis illorum hominum peccatorum, majora et majori cum potestate fecit opera, quam aliquis hominum justorum, ut est illud, quod protinus, cum dixisset, « Dominus est enim Filius hominis etiam Sabbati, » transiens et veniens synagogam ipsa die Sabbati, homini manum habenti aridam, non precem fundendo, ut quivis sanctus homo, sed imperando ut Deus dixit : « Extende manum tuam, et extendit. » Igitur et ex hoc et ex cæteris operibus, quæ post tantam confessionem illam fecit, qualia nemo alius fecit, vobis o sapientes et prudentes, constans esse debuisset, quia Dei Filium et etiam Sabbati Dominum se esse confitendo, non mentitus est. Sed quid sequitur?

Euntes « autem Pharisei consilium faciebant adversus eum quomodo eum perderent. » Ergo causa absconsionis, quam supra dixit : « Quia abscon-

sti hæc a sapientibus et prudentibus, » invidia ipsorum fuit. Superati enim et veritate sermonis et potentia virtutis, atque ideo de ignorantia inexcessabiles, « consilium faciebant quomodo eum perderent : » nec destiterunt ejusmodi sapientes et prudentes, a vera sapientia deinceps magis ac magis superati, et operibus bonis irritati, donec « eum perderent » ut eis visum est. Justo igitur iudicio « abscondisti, inquit, hæc a sapientibus et prudentibus. » Quam videlicet absconsionem continuo verbis insinuavit mysticis, sapientia justificata et justificanda a filiis suis. Sequitur enim : Jesus autem sciens, recessit inde, et secuti sunt eum multi, et curavit omnes, et præcepit eis ne manifestum eum facerent. » Nisi enim mysterium intelligas, in illa « præcepit eis ne manifestum eum facerent, » contrarium videbitur ei quod sequitur : « Tunc oblatus est ei dæmonium habens, cæcus et mutus, et curavit eum, ita ut loqueretur et videret. Stupebant omnes turbæ, et dicebant : Nunquid hic est filius David? Pharisei autem audientes, dixerunt : Hic non ejicit dæmones, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum. » Ergo in præceptione hujusmodi mysterium est. Nimirum forma servi homo exterior, consilio vel **655** iudicio subserviens insitæ sibi Divinitatis, ita locutus est, ita præcepit ; consilium hoc erat, iudicium istud erat, recedere ab invidentibus et blasphemantibus Judæis, præcipere apostolis vel prædicatoribus suis ne apud illos docerent aut prædicarent, juxta illud per Isaiam dictum : « Et nubibus mandabo ne pluant super vineam meam imbrem (*Isa. v*). » Ad hoc pertinet propheticum subjungit evangelista testimonium. Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam, dicentem : « Ecce puer meus quem elegi. Dilectus meus in quo complacuit animæ meæ. Ponam spiritum meum super eum, iudicium gentibus nuntiabit. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus. Arundinem quassatam non confringet, et linum fumigans non exstinguet, donec ejiciat ad victoriam iudicium, et in nomine ejus gentes sperabunt (*Isa. xlii*). » Si enim in eo quod præcepit eis ne manifestum eum facerent, nihil aliud attendas, nisi quod littera sonare videtur, quomodo per hoc adimpletum est illud quod hic in testimonio prophético inter cætera dictum est, et « iudicium gentibus nuntiabit..., et in nomine ejus gentes sperabunt? » Sed profecto in præceptione mysterium est mandati illius, quo, ut jam dictum est, mandare habet nubibus ne pluerent super vineam suam imbrem, id est apostolis suis, ne illis impenderent evangelicam prædicationem, et excusso pulvere pedum in eos (*Matth. x*), converterentur ad gentes, quod et factum est (*Act. xii*), et hoc factum nimirum « iudicium gentibus » nuntiavit « et in nomine ejus gentes sperabunt. » Quam ob causam taliter mandare debuit ne apud Judæos prædicarent aut docerent? Ut adimpleretur quod dictum est de hoc puero Domini, de hoc electo et dilecto, bene serviente in forma servi. « Non con-

tendet neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus. »

Plane hoc nos intelligere vult, quod plena contentionis plena clamoris prædicatio est, ubiqueque Christus prædicatur Judæis. Nolunt enim audire, sed verba verbis contraria reddere, et sine sensu clamare, ut vel clamando videantur vicisse, aut rationem habere cur Evangelio non debeant cedere. Ergo « non contendet, ait, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus, » id est mandabit de se non prædicari illis, quia communiter contentiosi sunt et clamosi, juxta illud : Ne effundas sermonem ubi non est auditus (*Eccel. xxxii*). Hinc est illud Apostoli ad Titum : « Stultas autem quæstiones et genealogias et contentiones et pugnas legis devita, sunt enim inutiles et vanæ (*Tit. iii*). » Item ad Timotheum : Stultas autem et sine disciplina quæstiones devita, sciens quia generant lites. Servum autem Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes (*II Tim. ii*). Quod deinde sequitur : « Arundinem quassatam non confringet, et linum fumigans non exstinguet, » circa ipsos Judæos sic recte potest intelligi, ut illud : « Cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis (*Habac. iii*). » Ecce enim ubi venerunt Romani, gentemque et locum tulerunt, civitasque et templum datum est in exustionem ignis, tunc utique arundo quassata est, et ex tunc linum fumigat longa captivitatis dispersione palam cunctis exhibens suæ calamitatis monumenta. Sed neque arundinem sic quassatam confringet, neque linum sic fumigans exstinguet, « quia cæcitas ex parte contingit in Israel, donec plenitudo gentium » subintraret, et tunc reliquæ salvæ fient (*Rom. xi*). Hoc est quod continuo dicit : « Donec ejiciat ad victoriam judicium, et in nomine ejus gentes sperabunt. » Illud namque judicium, de quo alibi dixit : « In judicium ego veni in hunc mundum, ut qui non vident, videant, et qui vident, cæcifiant (*Joan. ix*). » relictis Judæis et gentibus in nomine ejus sperantibus, ejicit, id est fortiter pervenire facit, et victoriam, et in hoc ipso multum proficit, quod arundinem, id est Judaici populi lenitatem, modo supra dicto quassatam, non omnino confregit, et linum fumigans, id est ejusdem populi vetus sacerdotium, igne, ut jam dictum est, perustum non omnino exstinxit, sed semiustum nunc usque in dispersione captivitatis fumigare permittit. Multum, inquam hoc ad illam victoriam proficit, juxta sensum illius versiculi ex persona hujus pueri per Psalmistam prolatus : « Deus » ostendit « mihi super inimicos meos, ne occidas eos, ne quando obliviscantur populi mei. Disperge illos in virtute tua et depone eos protector meus, Domine (*Psal. lvm*). » — « Tunc oblatus est ei dæmonium habens cæcus et mutus, et curavit eum, ita ut loqueretur et videret, et stupebant omnes turbæ, et dicebant : Nunquid hic est filius David? Pharisei autem audientes dixerunt : hic non ejicit dæmones, nisi in Beelzebub, principe dæmoniorum. » Ordo vere mysticus ac divinus,

A quando Dominus Jesus sciens cogitationes eorum « recessit inde, et sequentibus se præcepit ne manifestum eum facerent, et tunc oblatus est ei dæmonium habens, cæcus et mutus, et curavit eum, ita ut loqueretur et videret, » quia sic futurum erat, et sic factum est, ut quando ex revelatione Spiritus sancti et auctoritate Scripturæ, relictis blasphemantibus Judæis converterent ad gentes, tunc gentes audientes gauderent, seque ultro offerrent : quarum omnis multitudo, quoniam a principe hujus mundi diabolo possidebatur, idola colens, et Creatorem suum nec nominare sciens, et quo ducebatur ac-sciscens, recte per hominem designata est dæmonium habentem, cæcum et mutum.

B Futurum autem et hoc erat, ut propter eandem gentium conversionem, Judæi magis ac magis blasphemarent, mira insania gentibus invidentes, gentium salutem odientes, ita ut ne audire quidem paterentur hoc ipsum, quod de gentibus Deo cura esset. Exempli gratia : Cum Paulus ad plebem rationem reddens, illuc usque narrasset : « Et dixit ad me : Vade, quoniam ego in nationes longe mittam te, audiebant autem eum, ait Scriptura, usque ad hoc verbum, et elevaverunt vocem suam dicentes : Tollite de terra hujusmodi, non enim fas est eum vivere. Vociferantibus autem eis, et projicientibus vestimenta sua, et pulverem jactantibus in aerem, jussit tribunus induci eum in castra, et flagellis cædi et torqueri, ut sciret propter quam causam sic acclamarent ei (*Act. xxii*). » His atque aliis modis futurum erat ut contradicerent his quæ ab apostolis dicebantur blasphemantes. Tantæ blasphemie initium simul et prodigium fuit, quod Pharisei audientes dixerunt : « Hic non ejicit dæmones, nisi in Beelzebub, principe dæmoniorum. » Et quia, propter hujusmodi blasphemias et perseverantem impietatem, futurum erat ut contra semetipsos divideretur in quamdam similitudinem dæmonum, quorum participem in divisione ipsorum sacrilegi dicere ausi sunt Filium Dei, venerabilis mysterii pulcherrimus ordo continuatur sic : « Jesus autem sciens cogitationes eorum, dixit : Omne regnum divisum contra se desolabitur. Et omnis civitas vel domus divisa contra se, non stabit. Et si Satanam Satanam ejicit, adversus se divisus est. Quomodo ergo stabit regnum ejus? Et si ego in Beelzebub ejicio dæmones, illi vestri in quo ejiciunt? Ideo ipsi judices vestri erunt. Si autem ego in spiritu Dei ejicio dæmones, igitur pervenit in vos regnum Dei. Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis et vasa ejus diripere, nisi prius alligaverit fortem, et tunc domum illius diripiat? » Sciens, inquit, cogitationes eorum, videlicet **656** quod non per ignorantiam errarent, sed invidiam blasphemarent, quum aliud posset, istud in primis dicere maluit : « Omne regnum in seipsum divisum, desolabitur, et omnis civitas vel domus divisa contra se, non stabit, » sententiam utique veram, cujus veritatem in semet-ipsis experturi erant.

Futurum namque, ut jam dictum est, hoc erat et factum est, ut regnum eorum et civitas præclara ac ditissima Hierusalem, de foris Romano exercitu circumdata, intus triplici divisione contra se divideretur, principibus divisionum Joanne, Eleazaro et Simone, summa, et media, et inferiora civitatis loca tenentibus, et mirabili insania contra semetipsos debacchantibus tam atrociter ut ipsi hostes, scilicet Romani, dæros infidelium casus misererentur, qui inter illorum furias latronum, nulla pace intercurrente, consumebantur. Plane Divinitas, cui omnia præsentia sunt, hoc futuram tanquam præsens jam videbat, imo ut fieret æquissimo judicio decernebat, quoniam sic dicebant et existimari volebant de ipso Dei Filio, quod cum Beelzebub, principe dæmoniorum pactum habens, quod auditu quoque nefas est, concordi operatione per eum dæmones ejiceret. Et ut justissimum judicium intelligas, percontatur, dicens ad eos: « Et si ego in Beelzebub ejicio dæmones, filii vestri in quæ ejiciunt? » Ac si diceret: Et si vos contra me tale verbum dicitis, quid facietis aut dicetis, cum filios vestros, scilicet apostolos, postquam glorificatus fuero, dæmones ejicere videbitis, manifesta operatione Spiritus sancti, non solum de corporibus obsessis, verumetiam de templis vel delubris in quibus coluntur pro diis? Quid tunc dicetis? utique dicetis quia in Beelzebub faciunt hæc. Si enim patremfamilias Beelzebub vocastis, quanto magis domesticos ejus? Homini percontatione præmissa, statim subjungit. « Ideo ipsi iudices vestri erunt. » Nam revera, si finem fecissent blasphemandi, saltem ubi clamaverunt: « Reus est mortis, » et non solummodo verbum hujusmodi dixerunt contra Filium hominis, verumetiam: « expuerunt in faciem ejus, et colaphis eum ceciderunt (Matth. xxv), » et ad ultimum crucifixum prætereuntes, blasphemabant eum: si, inquam, saltem tunc finem fecissent blasphemandi, et non etiam post resurrectionem et ascensionem ejus, missum de celo et in apostolis loquentem Spiritum sanctum ac prædicantem poenitentiam et remissionem peccatorum similiter blasphemassent, non fuissent iudicati, non judicassent eos filii ipsorum apostoli. Verbi gratia, ut dicerent excutientes vestimenta sua: « Sanguis vester super caput vestrum, » mundi nos ex hoc ad gentes ibimus (Act. xviii).

Nec vero totum judicium, sed iudicii fuit initium divisio illa regni sive civitatis eorum. Perfectum et plenum tunc erit judicium illorum, quando iudices illi, de quibus ait: « Ideo ipsi iudices vestri erunt, » sedebunt super sedes duodecim, « judicantes duodecim tribus Israel (Matth. xii), » ita ut terræ Sodomorum remissius debeat esse, quam illis, scilicet in die iudicii. Nunc perpendere libet, ad quid inveniendum sive comprobandum summa Sapientia fecerit syllogismum hunc, id est argumentationem ex tribus constantem, propositione, assumptione, conclusione. Præmisso namque sciens cogitationes eorum, sic illum evangelista proposuisse narrat:

« Omne regnum in seipsum divisum desolabitur, et omnis civitas vel domus divisa contra se non stabit. » Propositioni huic, vellent nolent, audientes consentire oportebat. Sequitur assumptio, quam itidem, vellent nolent, veram esse concederent, scilicet, Satanam esse divisum contra se, quoniam ipsorum erat sententia: in Beelzebub, principe dæmoniorum ejicit dæmones. Proinde assumens, dicit: « Et si Satanæ Satanam ejicit, adversum se divisus est. » Statim concludit: « Quomodo ergo stabit regnum ejus? » Quid sibi vult hujusmodi argumentatio? Nonne hoc manifeste innuit quod sciret cogitationes eorum tales esse, ut propositum haberent in regno Satanæ contra Spiritum sanctum stare? Incredibile hoc videbatur illi cujus sensus non recipit vel non credit quod ullus unquam homo foedus cum diabolo pepigerit. Porro Isaias de istis prophetavit: « Propter hoc audite Verbum Domini, viri illusores, qui dominamini super populum meum, qui est in Hierusalem. Dixistis enim: Percussimus foedus cum morte, et cum inferno fecimus pactum » et cætera, usque « et delebitur foedus vestrum cum morte, et pactum vestrum cum inferno non stabit (Isa. xxviii). » De istis, inquam, hoc Isaias prophetavit. Nam de eo quod postmodum dicit: « Et dixit Dominus, eo quod appropinquat populus iste ore suo, et labiis suis glorificat me, cor autem ejus longe est a me, et timerunt me mandato hominum et doctrinis (ibid. xxix), ipse Dominus in hoc eodem evangelista taliter contra eos mentionem fecit: Hypocritæ, bene prophetavit Isaias de vobis, dicens: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas et mandata hominum (Matth. xv). Miro igitur modo blasphemiam illorum assumptam, justæ iræ cinxit sententiis, ita proponens: « Omne regnum contra se divisum desolabitur, et omnis civitas vel domus divisa contra se non stabit, » qua sententia illud intendebat, ut jam dictum est, quod in obidione Romanorum contra semetipsos forent dividendi, sique casuri ac desolandi. Et ita concludens, « quomodo ergo stabit regnum ejus? » qua sententia terribilius eosdem percutit, casuros cum diabolo in die iudicii. Quidnam est percontari « quomodo stabit regnum ejus? » nisi ac si diceret: Quomodo stabit illud quod pepigistis cum morte sive cum inferno, id est cum diabolo, pactum vel foedus? Non enim foederatis suis, ut vos estis, pactum custodire vel parcere poterit mors sive infernus, flagellum inundans, id est diabolus. Vane dixistis: « Flagellum inundans cum transierit, non veniet super nos, quia posuimus mendacium spem nostram, et mendacio protecti sumus (Isa. xxviii). » Cum ita secundum prophetica veritatem speretis in protectione mendacii, quasi in protectione stantis regni, hoc dicitis contra me, dicitis odio mei, quia, me agente « Satanæ Satanam ejicit, » quod repugnans est eidem vestræ spei. Stulti et cæci, si Satanæ Satanam ejicit, quomodo Satanæ parcat vobis

hominibus fœderatis sibi? Non ita, sed « flagellum inundans cum transierit, eritis ei in conculcationem. Quandocumque pertransierit, tollet vos, quoniam mane diluculo pertransibit, in die et in nocte, et tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui (*ibid.*): » Istud « bene » et veraciter « de vobis prophetavit Isaias : » — « Flagellum » enim « inundans, » id est diabolus utique mors super peccatores inundans, « cum transierit, eritis in conculcationem, » quando pertransierit, « tollet vos. » Duo dicta sunt : « Cum transierit, » conculcabit, quando pertransierit, « tollet vos. » Ecce transibit iudicii præsentis, de quo nunc dico : « Nunc iudicium est mundi, nunc princeps mundi ejicietur foras (*Jouan. xii*), et tunc conculcabit vos. Cum enim resurrexero

A a mortuis, quod est illum foras mitti sive transire tunc vos conculcabit conculcatione exercitus Romani. Quando autem venero in nubibus cœli, ad iudicandum vivos et mortuos, et ille « videntibus cunctis, præcipitabitur (*Job xl*), » quod erit illi pertransire, tunc « tollet vos, » ut neque ipse neque vos amplius sitis, aut scandala **657** regno Dei faciatis. Illo iudicio manifesto in æternum pertransibit, et idcirco sic dictum est : « Mane diluculo in die et in nocte pertransibit. Omni enim æternitate cessabit, et tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui (*Isa. xxviii*); » quia ante illam præcipitationem non intelliget ipse, non intelligent fœderati ejus quam stulti sint vel fuerint.

LIBER DECIMUS.

Propositi modum supergressus esse videor, reverende mi Cuno, præsul Ecclesiæ Ratisponensis, in opere De gloria et honore Filii hominis, quod tu a me magno charitatis imperio, quo circa me uti solebas, ut scriberem, vehementer exegisti. Proposueram quippe in isto libro generationis Jesu Christi, Filii David, Filii Abraham, sive in hoc Evangelio Matthæi, facies quatuor unius ejusdemque animalis contemplari, faciem hominis, faciem vituli, faciem leonis, faciem aquilæ volantis, id est quatuor sacra hæc, quæ Christiano ignorare non licet, incarnationem, passionem, resurrectionem atque ascensionem unius ejusdemque Jesu Christi. Hoc, inquam, proposueram, quoniam pertinet ad intentionem operis consideratio hæc, et præfixo congruit titulo : De gloria et honore Filii hominis. Nec erat in intentione, totum peragrarè profundum hujus pelagi, totum continua expositione pertractare textum hujus Evangelii. Ecce autem cum ita proposuissem, volumen extendi, seriemque evangelicam magna ex parte transegi, atque ita, quasi agente spiritu vehementi, qui non longe a portu navigare decreveram, fere usque ad medium pelagi mea propelli vela permisi. Revocabo igitur sermonis cursum, modumque tenere curabo, et, omisso tractatu eorum quæ in Evangelio sequuntur, post illa quæ, prout potui Domino adjuvante, dixi hactenus in contemplatione faciei hominis, accedam ad contemplandam faciem vituli, dignum aliquid fari desiderans promisso vel titulo, cujus tu mihi auctor exstitisti, amator gloriæ et honoris Filii hominis. Vere fidelis Dominus in verbis suis (*Psal. cxlvi*), veraciter dixit : « Sed quicumque glorificaverit me, glorificabo eum, qui autem contemnant me, erunt ignobiles (*I Reg. ii*). Veritatem hujus dicti, in tē quoque apparere nunc gloriamur. Nam quia tu ejus gloriam desideranter quæsisisti, de cujus desiderii fonte processit istud quoque ut di-

B ceres : Scribe mihi opus de gloria et honore Filii hominis; vestem sanctam, vestem pontificalem in gloriam et decorem ipse tibi fecit, cujus gratiæ finis iste sit ut illic te invenias in ordine sacerdotum, ubi, sicut dicit Apostolus, « unusquisque in suo ordine resurgit, primitiæ Christus (*I Cor. xv*). » Faciem vituli sacramentum esse Dominicæ passionis, ex hoc accipimus, quod sicut in exordio minimus hujus operis, sacra et mystica lex vitulum in figura ejus, pro peccato jussit offerri. « Si, inquit, sacerdos peccaverit, delinquere faciens populum, vel si omnis turba ignoraverit, et per imperitiam fecerit quod contra mandatum Domini est, offeret pro peccato vitulum immaculatum Domino (*Levit. iv*), et cætera quæ miro modo, et ordine vere sacro et mystico figurant sacramentum passionis Jesu Christi, « cujus sanguis, » secundum quod ritus ille significat, « emundavit conscientiam nostram, ait Apostolus, ab operibus mortuis (*Hebr. ix*). » In initio quoque quando Moses ascensus in montem, et tabulas erat accepturus lapideas, dicente Domino : « Ascende in montem et esto ibi, daboque tibi duas tabulas lapideas, legem ac mandata quæ scripsi, ut doceas filios Israel (*Exod. xxxi*), » sacrificium obtulit homini, scilicet vitulos duodecim. Et quidem alia quoque animalia jussum est offerri, scilicet hircum de capris sive capram, agnum sive arietem, quæ omnia sacramentum mystice spirabant ejusdem sacrosanctæ passionis, præcipueque agnus ille qui immolabatur ad vesperam, quartadecima die mensis primi (*Exod. xii*); sed omnium illorum maximum est vitulus, quorum pro hoc mysterio fundebatur sanguis, et idcirco recte pro omnibus hic in mysterio una ponitur facies vituli. Aspectus faciei hujus ab eo nobis incipit, quod dixit Dominus Jesus discipulis suis :

CAP. XIII. — « Scitis quia post biduum Pascha fiet, et Filius hominis tradetur, ut crucifigatur. »

Nemo vere qui nesciat Pascha illud fuisse immolationem agni, ad vesperam quarta decima die mensis primi, statutumque fuisse Judæis ut per singulos annos eorum ritu celebrarent, secundum hæc verba Domini : « Habebitis autem diem hanc in monumentum, et celebrabitis eam solemnem Domino in generationibus vestris cultu sempiterno (*Exod. xii.*) » Item : « Hanc observare debent omnes filii Israel in generationibus suis (*Ibid.*) » Hoc tamen intererat quod lex ita dixisset : « Mense primo quarta decima die mensis ad vesperam Pascha Domini est, et quinta decima die mensis hujus solemnitas azymorum Domini est (*Levit. xxiii.*) » Interdum non ita fiebat, neque anno illo ita factum est. Nam inter traditiones plurimas, quas seniores Judæorum superstatuerant traditionibus Dei, istud quoque statuerant, ut si diem ante Sabbatum, quam sextam feriam dicimus, contingeret esse quintam decimam mensis, non celebraretur solemnitas, sed differretur in diem sequentem Sabbati, difficile et incommodum esse dicentes duo Sabbata continuare, id est duobus diebus vacare ab omni opere, multas ob causas, quarum ex præcipuis una erat quod cadavera suorum, nonnunquam usque in quartam diem insepulta, fetoris molestiam generarent. Traditio hæc cognita, magnam solvit quæstionem ei qui forte dicat : Cum Judæi, quarta decima die ad vesperam Pascha celebrando agnum comedissent, et sequenti die, quoniam quinta decima **658** erat, solemnitatem celebrare, et secundum legem vacare debuissent, quomodo illis judicia tractare licuit, quibus tunc totum diem insumperunt in condemnatione Domini et eorum quos cum illo crucifixerunt? Hanc, inquam, quæstionem cognitio cito solvit illius jam dictæ traditionis, quia traditum illis fuerat, differre solemnitatem, cum evenisset ante Sabbatum legale quinta decima dies mensis, et pro duobus Sabbatis unum celebrare Sabbatum magnum, solemnitate duplici. Unde cum dixisset evangelista : « Judæi ergo, quoniam Parasceve erat, ut non remanerent in cruce Sabbato corpora (*Joan. xix.*), causam istam subjunxit : « Erat enim magnus dies ille Sabbati (*ibid.*) » His dictis pro traditione seniorum, quam observantes servi peccati, tunc in quinta decima die mensis quasi licitum habuerunt operari et male operati sunt. Nunc redcamus ad rem.

« Scitis, inquit, quia post biduum Pascha fiet, et Filius hominis tradetur ut crucifigatur. » Et quidem sciebant quia Pascha fieret, sed hoc nesciebant, quod in illa paschali vespera tradendus, et die sequenti crucifigendus esset. Ipse autem non solum sciebat, verum etiam ab initio taliter fieri prædestinaverat, quatenus, finem accipiente Pascha veteri, id est legalis agni immolatione, confestim verus ipse Agnus et Pascha novum immolaretur, atque ita quod eatenus velut in umbra significatum fuerat, jam in re procederet, figuræ transeunti veritas permanens succederet. Nunquid vero vel illud a mysterio

A vacare putandum est, quo post biduum hoc futurum esse prædixit? Poterat etiam ante hoc ipsum prædicere, ita ut diceret, post triduum, sive post quadriduum. Ergo nec istud vacare patimur, quod tunc prædixit, ex quo post triduum, id est tertia die erat crucifigendus. Unde sciendum quia sicut triduana sepultura, ita et triduana fuit passio ejus, qua necessarium erat sanctam placari Trinitatem, cunctis trium temporum hominibus salutem hanc expectantibus, scilicet et illis ante legem, et illis qui sub lege fuerunt, et nobis qui nunc sub gratis vivimus. Hæc ejus triduana passio sic discernitur. Qua die dixit hoc discipulis suis : « Scitis quia post biduum Pascha fiet, » venditus fuit, Juda traditore loquente cum principibus sacerdotum et magistratibus, et illis paciscentibus pecuniam illi dare, quibus et spondit illum tradere. Transacto sequenti die, jam ad vesperam plena, id est, quinta decima, luna effulgente, Pascha de more factum est; et tunc ipse, cum esset nox, Juda foras egresso ad tradendum, agonizans et prolixius orans, sudoremque sanguineum sudans (*Luc. xxii.*), traditus, comprehensus et ligatus, ad principes sacerdotum adductus est, et die succedente crucifixus est. Nunc rei ordinem ingrediamur :

« Tunc congregati sunt principes sacerdotum, et seniores populi in atrium principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas, et consilium fecerunt ut Jesum dolo tenerent et occiderent. Dicebant autem : Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo. » Consilium istud erat, quod patriarcha Jacob prævidens, dicebat : « Simeon et Levi fratres, vasa iniquitatis bellantia. In consilio eorum ne veniat anima mea, et in cœtu ipsorum non sit gloria mea, quia in furore suo occiderunt virum, et in voluntate sua suffoderunt murum. Maledictus furor eorum, quia pertinax : et indignatio eorum, quia dura (*Gen. xlix.*) » Nam si tantummodo illud attenderet quod fecerant in Sychem propter violatam sororem suam Dinam, quæ ratio esset, optare de præterito, et dicere, « in consilio eorum ne veniat anima mea, et in cœtu ipsorum non sit gloria mea? » Simul considerandum quia dicturus hæc, etc., filiis suis, præmisit : « Congregamini, et audite, filii Jacob, audite, Israel, patrem vestrum, congregamini, ut annuntiemus quæ ventura sunt vobis diebus novissimis (*Ibid.*) » Ergo futuri hujus prophetica erat annuntiatio consilii, quod tunc, ut jam dictum est, congregati fecerunt principes sacerdotum utique de tribu Levi, nec ante desierunt in furore pertinaces, donec morte crucis virum occiderent, et lancea murum suffoderent, murum templi non manufacti, de quo vir ipse dixit : « Solvite templum hoc et in triduo excitabo illud (*Joan. ii.*) » Propter congregationem ejusmodi, quia tale in consilium congregati sunt : « Dividam eos, inquit, in Jacob, et dispergam eos in Israel (*Gen. xlix.*), quia videlicet propter scelus illud, et pertinaciam indignationemque duram, id est invidiam, qua in crudelitate persistunt, ecce divisi sunt in Jacob et dispersi sunt in Israel, id est in populis

Christianorum, qui supplantaverunt eos, quique, propter fidei rectitudinem, dicuntur et sunt verus Israel. Accelerationem illius consilii, et intentionem do'i per hoc intelligimus, quod evangelista subjungit: « Dicebant enim: Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo. » Dies festus, ut jam dictum est supra, futurus erat magnus dies ille Sabbati, quem non exspectaverunt, sed pridie crucifixerunt illum, nocte quæ præcesserat, comprehensum. Ergo in hoc fuit consilium, ut anticiparent diem festum, et inter tenebras nocturnas comprehenderent illum, metuentes turbas quæ de civitatibus aliis et regionibus ascenderant ad diem festum, et sequebantur eum, quippe quæ et ingredientem civitatem Hierusalem glorificaverant, præcedendo et subsequendo cum laudibus et ramis palmarum.

« Cum autem esset Jesus in Bethania in domo Simonis leprosi, accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti pretiosi, et effudit super caput ipsius recumbentis. Videntes autem discipuli, indignati sunt, dicentes: Ut quid perditio hæc? Potuit enim istud venundari multo et dari pauperibus. Sciens autem Jesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? Opus bonum operata est in me. Nam semper pauperes habetis vobiscum: me autem non semper habebitis. Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum, ad speliendum me fecit. Amen dico vobis, ubicunque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, dicetur et quod hæc fecit in memoriam ejus. » Quoniam hic ad contemplandam, ut jam dictum est, faciem vituli ingredimur, memoriæ non debet abesse quia quatuor istæ facies apud Ezechielem, ita quatuor dicuntur esse animalia, ut nihilominus dicatur et sit unum animal; quippe ubi descrip'tis ac repetitis quatuor faciebus sive animalibus istis, ita postmodum scriptum est: « Ipsum est animal quod videram juxta fluvium Chobar (Ezech. x). » Iterumque præmisso: « Et elevanti cherubim alas suas exaltata sunt a terra coram me et gloria Domini Dei Israel erat super ea, ipsum est, inquit, animal quod vidi subter Deum Israel, juxta fluvium Chobar (ibid.). Paucisque interpositis; et similitudo, ait, vultuum eorum ipsi vultus quos videram juxta fluvium Chobar, et intuitus eorum et impetus singulorum ante faciem suam (ibid.). Quorsum ista? Videlicet quia hic jam perspicere libet quod veraciter de hujusmodi animalibus dictum est, « quia plena erant oculis ante et retro (Apoc. iv). » Nam ecce in ista facie vituli, in isto sacramento Dominicæ passionis, cum de oculis ejus alia quoque dici possint et dicta sint, illud maxime delectat, quia clarissime patent duo oculi, misericordiæ scilicet prospectus, et intentio judicii, ante et retro, id est tam in initio quam in fine ejusdem passionis. Denique hic ante, h.c. in initio duæ sunt personæ, quarum in altera misericordiæ, in altera prospectus est judicii, scilicet mulier peccatrix quondam, et

659 Julius incensor indignationis discipulorum

A dicentium: Ut quid perditio ista unguenti? Et retro, id est in fine passionis, ubi jam expiraturus erat, idem duæ personæ, quarum in altera misericordiæ, in altera est intuitus judicii, videlicet hinc latro qui confessus est, inde latro qui in blasphemia perseveravit. Itaque faciem istam, faciem vituli, claret ante et retro plenam oculis esse, ut recte dicas, tam de anteriore, quam de posteriore intuitu, quia « opus ejus coram eo (Isai. xl), » opus bipartitum, misericordiæ et judicii, misericordiæ hic erga mulierem quondam peccatricem et illic erga latronem constituentem, judicii, hic super Judam indignantem, et ad Phariseos, abeuntem, et illic super latronem blasphemum in peccato suo morientem. De cæteris faciebus, sive animalibus, quod et ipsa secundum similem rationem plena sint oculis ante et retro, jam hic præscribere nobis quidem jucundum, sed forte esset legentibus fastidiosum. Suis ergo locis opportunius de singulis erit dicendum. Nunc jam secundum litteræ seriem, faciei hujus, faciei vitulinæ mansuetudinem in passione sacrosancta considerare operæ pretium est.

« Cum autem esset Jesus in Bethania in domo Simonis leprosi, » etc., ut supra. Quoto die ante diem azymorum hæc facta sint, et qualiter acta sint, Joannes manifestius exprimit his verbis: « Jesus autem ante sex dies Paschæ venit Bethaniam ubi erat Lazarus mortuus, quem suscitavit Jesus. Fecerunt autem ei cenam ibi, et Martha ministrabat. Lazarus vero unus erat ex discumbentibus cum eo. Maria ergo accepit libram unguenti nardi pistici pretiosi, et unxit caput Jesu, et extersit pedes ejus capillis suis, et domus impleta est odore unguenti. Dixit ergo unus ex discipulis ejus Judas Iscariotes, qui erat eum traditurus. Quare hoc unguentum non venit [Al. venditur] trecentis denariis, et datum est egenis? (Joan. xii). Hoc in littera Joannes a Matthæo et Marco differt, quod Matthæus, et Marcus mulierem hanc scripserunt hoc loco « super caput, » Joannes autem « super pedes ejus » effudisse unguentum; et de priore quidem effusione unguenti, quando venit ad Dominum, erat adhuc peccatrix et mor justificanda secundum hoc misericordiæ dictum: « Dimissa sunt ei peccata multa quoniam dilexit multum (Luc. vii); quod et Lucas plenius narrat, et Joannes quoque ante hunc locum, in morte sive resuscitatione Lazari, patenter memorat, dicens: « Maria autem erat, quæ unxit unguento Dominum, et extersit pedes ejus capillis suis, cujus frater Lazarus infirmabatur (Joan. xi). De illa, inquam, prima effusione unguenti constat quia facta est tantummodo super pedes Domini: Neque enim poterat statim capite ejus dignam se existimare peccatrix. Nunc autem quomodo et Joannes super pedes, et cæteri evangelistæ super caput ejus effusum narrat unguentum, non dubium quin utrumque, scilicet et caput et pedes, unxerit; et idcirco jam etiam caput, quia jam non peccatrix, sed jamdudum justificata dimissis sibi peccatis multis. Mirum qua intentione,

vel quo sensu, devota mulier tale obsequium Domino præstiterit. Neque enim jam scire vel præscire poterat illud, quod Dominus ipse præsciens, « mittens enim ait hæc unguentum hoc in corpus meum ad sepeliendum me fecit; » sive, ut alius evangelista scripsit, « prævenit ungere corpus meum in sepulturam (Marc. xiv). Ipse vitulus sacrificii Domini, suimet adesse immolationem, et facies talis vituli aram inspiciebat et tabernaculum, cujus ad ostium ipse immolandus, cujus in interiora de sanguine ejus inferendum, cujus in introitu reliquum sanguinis ejus secundum mysterium sacræ legis fundendum erat. Illa autem nihil horum sciebat, sicut nec ipsi discipuli Domini, qui nondum sciebant Scripturas, quod oporteret eum pati, et resurgere a mortuis (Joan. xx). Quo ergo sensu, vel quid intendens, tale obsequium morituro impendit, nisi eodem sensu, et eadem intentione qua cum primum venit ad eum, dum rigaret pedes ejus lacrymis et capillis capitis sui tergeret, et oscularetur, unguento etiam unxit pedes ejus? Illud autem agendo utique primum pœnitentiæ fructum, congruumque fecit emendationis initium. Liqueat enim quod illicitis actibus prius mulier intenta unguentum sibi pro odore suæ carnis adhibuit. Ideo, quod sibi turpiter adhibuerat, hoc jam Deo laudabiliter offerebat. Igitur de Anna Samuelis matre scriptum est: « Vultusque illius non sunt amplius in diversa mutati (I Reg. i), » id est in eadem intentione et oratione perseveravit, hoc ista de semetipsa exteriori opere demonstravit, dum finem obsequii similem initio fecit, imo quia melior est, vel esse debet, sicut orationis, ita et operis, finis quam principium ejus, opus bonum bene inceptum, melius consummavit. Nam, sicut jam dictum est, in initio tantummodo pedes Domini unguento unxit; hic autem, quando ea quæ de ipso erant prope jam finem habebant, et pedes unxit, et super caput ejus unguentum effudit. Quod autem illa bene exhibuit, hoc Dominus ipse melius, et valde rationabilius admisit, certi videlicet gratia mysterii, de quo postmodum dicendum erit. Aliter visum est discipulis, qui « videntes indignati sunt, dicentes: Ut quid perditio hæc? » maximeque Judæ proditori, qui non simpliciter indignatus est, ut alii, pro sola quasi perditione unguenti, sed (quod nequissimum fuit) hoc doluit, quia furari consueto, et ad furandum inhianti tam lucrosa res commissa non fuit, ut posset furari. « Dixit enim hoc, ait evangelista, non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, et loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat (Joan. xii). » Quomodo autem dictum est, aut dici debuit: « Mittens hoc unguentum, ad sepeliendum me fecit, » sive « prævenit ungere corpus meum in sepulturam, » cum illa, sicut jam dictum est, hoc faciens sepeliendum sive moriturum eum fore nescierit? sed pro hoc nihil est immorandum, quia pro congruetudine loquendi recte ad sepeliendum hoc fecisse dicitur, quod usque ad sepulturam ejus proventurum non ignorabatur ab

A ipso, disponente quidquid boni vel ipsa operata est, vel nos omnes operamur. Sic Jacob ad filios suos loquitur: « In meam hoc fecistis miseriam, ut indicaretis Pharaoni, et alium vos habere fratrem (Gen. xlvi), » non quod illi hac intentione fecissent, sed pervenisse videbat ad illam, quam patiebatur jam in anima sua, miseriam. Quapropter sciendum quia non totum, quod habebat in alabastro, mulier effudit unguentum.

Denique proditori Judæ dicenti: « Quare hoc unguentum non veniit trecentis denariis, et datum est egenis, » ita respondit Dominus Jesus: « Sine illam, ut in diem sepulturæ meæ servet illud. » Non ergo totum effudit illud, sed reservatum aliquid effundere habebat in die sepulturæ ejus, quando futurum erat, et factum est, ut Joseph ab Arimathea sepeliret corpus ejus cum liuteis et aromatibus, Nicodemo quoque mixturam ferente myrrhæ et aloes, quasi libras centum, ubi aderat et ista mulier, sicut evangelistæ testantur (Matth. xxvii; Joan. xix). Porro Judas et quod effusum erat perditum esse calumniabatur, et quod non erat effusum, venundare properabat, ut de pretio furaretur. Falsum locutus est, frustra calumniatus est, quoniam ei, qui unguentum admisit, non erat ibi delectatio profusionis, imo meditatio vicinæ mortis, quod notum esse voluit, dicens: « Ad sepeliendum me fecit. » Quod protinus sequitur: « Amen dico vobis, ubicunque 660 prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, dicetur et quod hæc fecit in memoriam ejus, » magis ac magis vos excitat ad considerandam hanc faciem vituli hujus. Quid enim nobis innuit, vel quorsum hæc facies tendit intuitum, dicendo: Hoc Evangelium, nisi in ipsum passionis suæ sacramentum, in quo stabat, et de quo loquebatur paulo ante, sic incipiens: « Scitis quia post biduum Pascha fiet, et Filius hominis tradetur ut crucifigatur? » Ipsam nimirum passionis, sepulturæ et resurrectionis suæ prædicationem, quæ tunc in toto mundo audienda erat, et nunc audita est, vere et fideliter nominavit, Evangelium, quod interpretatur *bonum nuntium*. Audivimus, credidimus, « propter quod loquimur (II Cor. iv), » quia vere bonum est nuntium, et ubicunque prædicatur hoc bonum nuntium, dicetur et quod hæc fecit in memoriam ejus, et valde utiliter evangelica Scriptura dicitur, ut et nos similiter faciamus, nos, inquam, omnis Ecclesia de cunctis gentibus peccatricibus et justificatis per gratiam ejus. Cum enim charitatis obsequium quibuslibet ex minimis ejus, pro eo quod sunt ejus fideles, impendunt divites, dando manducare esurientibus, dando bibere sitientibus, hospites colligendo, nudos operiendo, infirmos visitando, et veniendo ad eos qui in carcere sunt (Matth. xxv), nimirum suave et odoriferum effundunt unguentum super pedes ejus, et hoc faciendo, effundunt etiam super caput ejus, dum pro eo quod sic ministrant de rebus temporalibus, nihil omnino vanæ gloriæ sive laudis humanæ nescire volentes, spem suam totam reponunt in coele-

stibus. Et ut de spiritalibus quoque obsequiis non taceam, quando fidelem et utilem de illo habemus, vel facimus sermonem, Deum et hominem eum confidentes sive prædicantes, nimirum et super caput, et super pedes ejus unguentum bonum effundimus, et ex ejusmodi odore unguenti domus impletur, totus Christianus conventus lætificatur. O quoties indignati sunt pro ejusmodi, etiam illorum nonnulli quos negare non posses discipulos esse Domini, et fremuerunt adversus fidelem animam ita facientem, componentem optimum unguentum, et effundentem super caput et pedes Domini, id est scribentem scripta fidelia secundum veritatem sanctarum Scripturarum, spirantia ubique sive redolentia fidem et confessionem veræ divinitatis et veræ humanitatis, Dei et hominis Dei, et hominis Jesu Christi. Indignationem ejusmodi in plerisque legimus, et nos ipsi, nostris diebus, nostris pro opusculis, non nihil experti sumus. Verum quomodo illic alii discipuli simpliciter indignati sunt, Judas vero qui indignationis illorum fuit incendium, malitiosus et pro cupiditate lucri indignatus est, ita et tunc et usque nunc Judæi quidem et hæretici malitiose indignantur, nonnulli autem Catholici simpliciter indignati sunt et indignantur adversum nos, scribentes et studentes in Scripturis, et quasi perditionem unguenti existimant quod scribimus, putantes quod per præsumptionem et pro vana gloria hoc faciamus. Sed tandem loquitur Dominus, testis fidelis, et conscius cujusque intentionis et dicit: « Quid molesti estis huic mulieri? Opus bonum operata est in me. » Denique etiam præter commune testimonium quod perhibebit omnibus, et quo omnes defendet in die judicii, jam hic nonnullos talium defendit, qualibet defensione ut inter indignationes ipsas perseverare, et opus bonum quod operari cœperint, valeant perficere.

« Tunc abiit unus de duodecim, qui dicitur Judas Iscariotes, ad principes sacerdotum, et ait illis: Quid vultis mihi dare, et ego vobis eum tradam? At illi constituerunt ei triginta argenteos. Et exinde quærebat opportunitatem, ut eum traderet. » Hoc opus illi operi mulieris oppositum, sive contrarium est, ut bono malum. Plane sicut de illa dixit, « opus bonum operata est in me, » sic contra, de isto dicat Dominus, malum opus operatus est in me. Illa enim ad sepeliendum me pretioso unguento unxit, iste ad crucifigendum me vili pretio vendidit. Nulla tradidit Scriptura quempiam sanctorum sive prophetarum, qui multi interfecti fuerant, ita ut aliquando diceret unus ex illis Helias: « Relictus sum ego solus, et quærent animam meam (III Reg. xix), » sic venditum sive emptum fuisse, ut venditus sive emptus est iste Sanctus sanctorum, id est sic emptum, ut emptores interficerent eum. Joseph quidem sanctus in typum hujus fuit venditus, sed emptores non idcirco emerunt, ut interficerent eum (Gen. xxxvii). Et Aman impiissimus idcirco, ut interficeret, emere voluit universum genus Judæorum, in quo utique nonnulli justi erant, dicens regi Assuero: « Si tibi placet,

decerne ut pereat, et decem millia talentorum appendam arcariis gazæ tuæ (Esther. iii). » Sed neque rex accepto argento populum vendidit, neque Aman placito suo gratis concessum interficere potuit. Iste unus Sanctus sanctorum ad hoc emptus est ut interficeretur, emptus pretio vili, scilicet triginta argenteis, quod pretium vix est unius vituli bruti, quo multo melior erat iste vitulus Domini. Quanto melior? « Caput ejus, ait dilecta in Canticis, aurum optimum, manus ejus auræ plenæ hyacinthis. Venter eburneus, distinctus sapphiris. Crura columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas (Cant. v). » Hic tantus triginta emptus est argenteis, venditore nimis ultroneo, ponente pretium in arbitrio ementium, ac dicente: « Quid vultis mihi dare, et ego eum vobis tradam? » Hinc per prophetam Amos dictum est: « Super tribus sceleribus Israel, et super quatuor non convertam eum, pro eo quod vendiderit argento justum, et pauperem pro calceamentis (Amos. ii). » Denique etsi hoc persæpe fecit ille Israel, nos tamen ea tantum attendimus quæ cognita de Scripturis habemus. Primo vendiderunt argento justum, et pro calceamentis pauperem, quando decem filii Jacob fratrem suum Joseph viginti argenteis Ismaelitis vendiderunt (Gen. xxxvii), quo ex pretio cum singulis non plures obvenissent quam duo argentei, vix inde potuerunt calcari. In illo scelere sic isti mensuram patrum suorum impleverunt (Matth. xxiii), ut triginta argenteis Judas venderet, emerent autem principes sacerdotum talem tantumque pauperem justum; qui videlicet, duo principes sacerdotum, Annas et Caiphas, pompaticè solliciti incedere, ex eodem pretio, cum retaliis eis traditor, vix satis insigniter potuerunt calcari. Hoc agendo Judas infelix vere abiit et veraciter sic dictum est, « tunc abiit unus de duodecim. » Abiit enim, et totus recessit ab illis; apostolatam suam dimisit, episcopatum suum alteri reliquit (Psal. ciii; Act. i). Abiit, inquam, in consilio impiorum et in via peccatorum stetit, et in cathedra pestilentie sedit (Psal. i). Abiit a Deo, stetit cum diabolo, et relatis triginta argenteis, nihilominus in triginta maledictionibus, ore prophetico, in psalmo centesimo octavo trecies maledictus, antequam natus. Prima est maledictio, « constituit super eum peccatorem. » Secunda, « et diabolus stetit a dextris ejus. » Tertia, « cum judicatur, exeat condemnatus. » Quarta, « et oratio ejus fiat in peccatum. » Quinta, « sicut dies ejus pauci. » Sexta, « et episcopatum ejus accipiat alter. » Septima, « sicut filii ejus orphani. » Octava, « et uxor ejus vidua. » Nona, « nutantes transferantur filii ejus et mendicent. » Decima, « ejiciantur de habitationibus suis. » Undecima, « scrutetur fenerator omnem substantiam ejus. » Duodecima, « et diripiant alieni labores ejus. » Tertia decima, « non sit illi adjutor. » Quarta decima, « nec sit qui misereatur pupillis ejus. » Quinta decima, « sicut nati ejus in interitum. » Sexta decima, « in generatione una deleatur nomen ejus. » Septima decima, « in memoriam redeat

iniquitas patrum ejus in conspectu Domini. » Octava A
decima, « et peccatum matris ejus non deleatur. »
Nona decima, « fiant contra Dominum semper. » Vi-
cesima, « et dispereat de terra memoria ejus. » Vi-
cesima prima, « et dilexit maledictionem, et venit
ei. » Vicesima secunda, « et noluit benedictionem,
et elongabitur ab eo. » Vicesima tertia, « et induit
maledictionem sicut vestimentum. » Vicesima quarta,
« et intravit sicut aqua in interiora ejus. » Vicesima
quinta, « et sicut oleum in ossibus ejus. » Vicesima
sexta, « fiat ei sicut vestimentum quo operitur. »
Vicesima septima, « et sicut zona qua semper præ-
cingitur. » Vicesima octava, « qui insurgunt in me,
confundantur. » Vicesima nona, « induantur qui de-
trahunt mihi, pudore. » Tricesima, « et operiantur
sicut diploide confusione sua. » Quam ergo mala,
quam damnosa decimatione miser, nec tamen mise-
rabilis Judas, illam quam perditionem unguenti re-
cuperavit : Dixerat enim : « Ut quid perditio hæc ? »
Quare hoc unguentum non veniit [al. venditur] tre-
centis argenteis et datum est egenis ? » Trecentorum
quippe denariorum decimatio sunt triginta denarii,
quot vel quibus benedictum vendidit, et triginta ma-
ledictiones hæreditate possedit.

« Prima autem die azymorum accesserunt disci-
puli ad Jesum dicentes : Ubi vis paremus tibi com-
edere Pascha ? At Jesus dixit : Ite in civitatem ad
quemdam, et dicite ei : Magister dicit : Tempus
meum prope est ; apud te facio Pascha cum discipu-
lis meis. Et fecerunt discipuli sicut constituit Jesus
illis, et paraverunt Pascha. » Prima die azymorum,
quarta decima dies erat mensis primi, cujus ad
vesperam Pascha erat, id est immolatio agni, di-
cente Domino ad Moysen : « Mensis iste principium
vobis mensium, primus erit in mensibus anni, » et
cætera usque, « septem diebus azyma comedetis
(Exod. xii). » In die primo non erit fermentatum in
orationibus vestris. » Item : « Primo mense, quarta
decima die mensis ad vesperam comedetis azyma,
usque ad diem vicesimam primam ejusdem mensis
ad vesperam (Deut. xvi). » Sane primus mensis
apud Hebræos Nisan, apud nos dicitur Aprilis, quem
ita secundum legem propter rationem Paschæ obser-
vamus, ut lunatio, cujus quarta decima dies in ipso
æquinotio vel post æquinotium evenierit, ipsa
mensis primus habeatur. Ad vesperam illius diei,
quando luna plenissima est, Agnus mystico ritu im-
molabatur, et comedebatur cum azymis panibus et
lactucis agrestibus. Illa die cum in cunctis domibus
immolandus teneretur agnus, a decima die servatus,
ut ad vesperam immolaretur, quærebat Judas op-
portunitatem ut Agnum Dei traderet, et opportuni-
tas hoc modo quærebatur : « Ite, ait Dominus Jesus,
in civitatem ad quemdam, et dicite ei : Magister di-
cit : Tempus meum prope est, » etc. Nam in civita-
tem hoc est, in Hierusalem a Bethania venit, et illic
veniendo ac diutius immorando, traditori opportu-
nitatem fecit. Sciendum quippe quia cæteris diebus
cum in templo docuisset, ad vesperam egrediebatur

in Bethaniam, et ibi noctibus morabatur, adeo nulli
unquam adulatus, ut in tam magna et ampla civi-
tate, nec saltem unius noctis unquam habuerit hos-
pitiū. Illa nocte qua tradendus erat, diutius, ut
jam dictum est, immorari voluit, licet sciens, ut
evangelista Joannes scribit, omnia quæ ventura erant
super eum (Joan. xviii). Non enim deceret princi-
pem fortitudinis, quamvis nostræ mortalitatis infir-
mitate circumdatum, quamvis morte instante pave-
ret et tæderet (Marc. xiv), refugere horam vel tem-
pus suum, redeundo more solito citius in Bethaniam.
Nunquid enim deberet, nunquid justum aut legiti-
mum esset, alias quam Hierosolymis illud vetus
Pascha consummare, nonnunquam corporis et san-
guinis sui sacrificium, quod illa nocte fecit, offerre ?
B « Cave, inquit lex, ne offeras holocausta tua in omni
loco quem videris, sed in eo quem elegerit Dominus,
in una tribuum tuarum offeres hostias, et facies
quæcunque præcipio tibi (Deut. xii). » Factus sub
lege, obedientiam legi debebat, ut non in Bethania
sive in alio quocunque loco, sed in loco quem ele-
gerat Dominus, scilicet in Hierosolymis sacrificium
offerret. Quando putas locum illum elegit Dominus ?
Putasne, quando Salomon in ea civitate templum
condidit (III Reg. viii). Imo quando pater Abraham
filium suum Isaac ibi obtulit, tentante Domino ac
dicente : « Tolle filium tuum unigenitum quem dili-
gis, Isaac, et vade in terram visionis, atque offer
eum ibi in holocaustum super unum montium quem
monstravero tibi (Gen. xxii). » Jam tunc elegerat
Dominus locum illum sacrificio huic, cujus in typum
jusserat Dominus Isaac ibidem a patre suo sibi of-
ferri. Nam quod legimus in terram visionis, in
Hebræo habet Moria, et est mons in quo postea
templum conditum est in area Ornan Jebusæi. Sicut
ei in Paralipomenon scriptum est : « Et cœpit Salo-
mon domum Domini in Hierusalem in monte Moria,
qui demonstratus fuerat David patri ejus, in loco
quem paraverat David in area Ornan Jebusæi (I Par.
iii). » Hæc idcirco dixerim, ne ignorem causam cur
vultus iste sive agnus immolandus accedere debue-
rit ad locum immolationis, scilicet quia factus sub
lege, debuit obedire legi (Gal. iv). Idem de ingressu
ejus in eandem civitatem, quo ingressus est decima
D die, sentiendum ac dicendum est. Neque enim, ut
nonnulli putant et dicunt, idcirco cum tanta gloria
tunc in civitatem introivit, ut eos provocaret ad in-
fectionem sui, sed obediens legi dicenti : « Ter in
anno apparebit omne masculinum tuum coram Do-
mino Deo tuo, tribus vicibus per annos singulos
ascendebat, scilicet in solemnitate azymorum, in
solemnitate mensis primitivorum, et in solemnitate
tabernaculorum (Exod. xxiii ; Matth. xxi ; Joan. xi). »
Populorum autem turbæ, quæ convenerant ad diem
festum, idcirco cum tanta gloria obviam ei vene-
runt, quia audierant eum fecisse recens illud mira-
culum, scilicet vocasse de monumento Lazarum
mortuum quatruiduanum.

« Vespere autem facto, discumbebat cum duode-

cim discipulis suis. Et edentibus illis, dixit : Amen. **A** dico vobis, quia unus vestrum me traditurus est. Et contristati valde, cœperunt singuli dicere : Nunquid ego sum, Domine? At ipse respondens ait : Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet. Filius quidem hominis vadit sicut scriptum est de illo. Væ autem homini illi per quem Filius hominis tradetur! Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. Respondens autem Judas, qui tradidit cum, dixit : Nunquid ego sum, Rabbi? Ait illi : Tu dixisti. Cœnantibus autem eis accepit Jesus panem, et benedixit ac fregit deditque discipulis suis et ait : Accipite et comedite, hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit, et dedit illis, dicens : Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus Novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Dico autem vobis, non bibam amodo de hoc genimine vitis, usque in diem illum cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei. » Hic idem narrationis ordo apud Marcum habetur (*Marc. xiv*), scilicet, **662** inter manducandum et bibendum, dum manducarent vetus Pascha, id est Agnum assum cum azymis panibus et lactucis agrestibus, proditorem fuisse designatum, dicendo : « Amen dico vobis, quia unus vestrum me traditurus est, » etc., usquequo ait illi, « Tu dixisti. » Et tunc demum sacramentum corporis et sanguinis sui Dominum tradidisse discipulis suis, ubi jam de traditore illo nulla mentio fit. Porro apud Lucam textus vel ordo litteræ se aliter habet. Prius enim utrumque Pascha, scilicet vetus et novum continua narratione describit, et tunc demum hæc Domini verba subjungit : Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa (*Luc. xxii*), etc. Hæc diversitas in ordine narrationis, diversas magnis atque catholicis Patribus de Juda traditore sententias peperit, aliis dicentibus de illo quod interfuerit, aliis astruentibus quod jam exisset et non interfuerit, ubi Dominus jam dictum corporis et sanguinis sui sacramentum discipulis suis tradidit. Præcipuus Pater Augustinus, attendens Lucæ evangelistæ narrationem sive litteræ ejus seriem, hoc sensit, hoc in plerisque locis scripsit, quod ille interfuerit, et cum cæteris apostolis sacramentum hoc acceperit. Exempli gratia : In Evangelio secundum Joannem, ubi dictum est : « Et post buccellam tunc introivit in illum Satanas (*Joan. xvii*), » non autem ait, ut putant quidam negligenter legentes, tunc Judas Christi corpus accepit. Intelligent enim est quod jam omnibus eis distribuerat Dominus corporis et sanguinis sui sacramentum, ubi et ipse Judas erat, sicut sanctus Lucas evidentissime narrat, ac deinde ad hoc ventum est, ubi secundum narrationem Joannis apertissime Dominus per buccellam tinctam atque porrectam, suum exprimit traditorem, fortassis per panis tinctionem, illius significans fictionem.

(13) S. Hilar. Comment. in Matth. cap. 20, 2, Patrol. tom. ix, édit. Migne.

(14) S. Hieron. in Psal. lxxxvi, Patrol. tom.

Porro beatus Hilarius hanc Matthæi narrationem sequens, in hoc ipso Evangelio dicit : « Postquam Judas proditor indicatur, sine quo Pascha accepto calice et fracto pane conficitur, dignus enim æternorum sacramentorum communionem non fuerat. Nam discessisse statim hic intelligitur, quod cum turbis reversus est : neditur. Neque sane [de tel cum] Deo [tunc] bibere poterat, qui non erat bibiturus in regno, cum universos istum bibentes, ex vitis istius fructu secum postea bibituros polliceretur (13). » Si ergo causa postulaverit ut in questionem veniat utrum Judas adhuc in illa hora cum discipulis fuerit, an ante eam exierit, quis horum magis audiendus vel acquendus erit? Is utique cui magis opitulatur ratio sumpta de textu evangelicæ narrationis. Soli namque sunt prophætæ et apostoli, quorum de Scripturis in aliquo dubitare nefarium sit. Quod cum multis ipsorum, qui Scripturas tractaverunt confirmari possit sententiis, una sufficiat beati Hieronymi in versiculo psalmi lxxxvi : « Dominus narrabit in scripturis populorum et principum horum qui fuerunt in ea. » — « Videte, » ait, quid dicat : « Qui fuerunt, » non qui sunt, ut exceptis apostolis quocunque aliud postea dicitur, abscindatur, non habeat auctoritatem. Quanvis ergo sanctus sit aliquis post apostolos, quamvis disertus sit, non habeat auctoritatem, quoniam Dominus narrat in scripturis populorum et principum horum qui fuerunt in ea (14). » Si igitur scire opus est vel scire cupimus ejusnam ratio firmior sit, pervidendum est prius quomodo Lucas a cæteris evangelistis Matthæo et Marco in ista narratione non discrepet, quia videlicet beatus Augustinus eorum consonantiam hic non requisivit, dum Lucæ narrationem sequi visus est. Quærentibus istud jam occurrit, quia videlicet, cum dixisset : « Et accepto pane, gratias egit, fregit et dedit eis, dicens : Hoc est corpus meum quod pro vobis datur, hoc facite in meam commemorationem : similiter et calicem, » ita determinavit, ut diceret postquam cœnavit (*Luc. xxii*). » Profecto si postquam cœnavit, ergo et post verba hæc : « Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa, » quia, sicut jam dictum est, secundum alios evangelistas hæc verba dixit, nec postquam cœnavit, sed quando cœnavit, et de cœna ipsa buccellam tinctam Judæ porrexit, qui et, sicut Joannes refert, continuo exivit (*Joan. xiii*). Hic jam quæritur quid opus fuerit ut hic evangelista tali uteretur modo narrationis. Est enim hic modus, quem recapitulationem vocant. « Unde Ticonius quidam, ut ait beatus Augustinus, contra Donatistas invictissime disseruit, sextam regulam scripsit in libro quem Regularum vocavit, quia in eo quasdam septem regulas exsecutus est, quibus quasi clavibus divinarum Scripturarum aperientur occulta (15). » — « Sextam regulam ille recapitulationem vocavit, in

XXVI, édit. Migne.

(15) S. August. de Doct. Christ. Lib. iii, cap. 30, Patrol. tom. XXXIV, édit. Migne.

obscuritate Scripturarum satis vigilanter inventam. Sic enim dicuntur quædam quasi sequantur in ordine temporis, vel rerum continuatione narrentur, cum ad priora quæ pretermissa fuerant latenter narratio revocetur, quod nisi ex hac regula intelligatur, erratur. Exempli gratia : In Genesi scriptum est : « Plantaverat autem Dominus Deus paradisum voluptatis a principio, in quo posuit hominem quem formaverat (Gen. 1). » Statimque sequitur : « Produxitque Dominus Deus omne lignum pulchrum visu et ad vescendum suave, lignum etiam vitæ in medio paradisi, lignumque scientiæ boni et mali (ibid.). » Hoc igitur videtur dictum, tanquam id factum sit, postquam factum posuit Deus hominem in paradiso, cum breviter utroque commemorato, scilicet et quod plantaverat Dominus Deus paradisum, et quod in eo posuit hominem quem formaverat, recapitulando redeat et dicat quod prætermiserat, videlicet quomodo plantatus fuisset paradisus (16). »

multa secundum hunc modum in Scripturis inveniuntur, quorum ad obscuritatem elucidandam regula hæc, scilicet recapitulatio, valde utilis est. Hoc ergo queritur, ut jam dictum est, cur Lucas evangelista scribendo illam Domini cœnam, tali narrationis modo uti voluerit. Istud querentibus, illud in primis demonstrandum est, quia solus ipse, videlicet Lucas, hæc Domini verba præscripsit, dicta in illa priori cœna typici Paschæ sive agni pascalis, quem comedit cum suis discipulis secundum morem veteris mandati. « Desiderio, ait, desideravi hoc Pascha manducare vobiscum antequam patiar. Dico enim vobis quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei. Et accepto calice, gratias egit, et dixit : Accipite et dividite inter vos. Dico enim vobis, quod non bibam de genimine vitis, donec regnum Dei veniat (Luc. xxii). » Hoc solus, ut jam dictum est, Lucas scribere curavit Dominum dixisse quod desiderio desideraverit cum discipulis suis comedere Pascha illius anni, qui annus erat tricesimus tertius assumptæ humanitatis, sulque desiderii causam hanc subjunxisse, quod Pascha illud manducaturus, et calicem ejusdem typici Paschæ bibiturus non esset, donec impleatur in regno Dei. Congruum quoque fuit, ut modum adimpletionis illius continuo describeret, et idcirco dilatis quæ in eadem cœnata sunt : « Et accepto, inquit, pane gratias egit, et egit, et dedit eis dicens : Hoc est corpus meum quod pro vobis datur; hoc facite in meam commemorationem. » Similiter et calicem postquam cœnavit dicens : **663** Hic est calix, novum testamentum in meo sanguine, qui pro vobis fundetur (ibid.). » Hoc itaque modo impletur in regno Dei illud quod illo priore Pascha et priore calice figurabatur. Extunc enim venit regnum Dei, cujus videlicet regni initium erat Passio ejus, ad quam nocte illa tradebatur, tertiaque resurrexerit. Itaque causam nos arbitramur

A dixisse idoneam, propter quam solus Lucas utriusque, scilicet veteris ac novi paschæ, narrationem continuare voluerit, ac demum per recapitulationem rediisse ad verba quæ ante sacramentum novi paschæ dicta esse testantur evangelistæ cæteri.

B Non ignoro quod plerique et fere omnes sensum sequantur et magis amplectantur beati Augustini, quam beati Hilarii sententiam, quem tamen aliter sensisse vel scripsisse hactenus noverant admodum pauci. Aiunt namque multos hodieque indignos, quod verum est, idem sacramentum accipere, et accipiendo iudicium sibi manducare et bibere. Aiunt etiam, quod itidem verum est, nemini nisi confesso vel convicto de crimine sacramentum hoc denegari debere, et cum alia ratione, imo multis rationibus, illud comprobetur, maxime huic rationi iunitur, quia Dominus Judæ traditori, sicut et cæteris apostolis, sicut nondum confesso, aut convicto, communionem ejusdem sacramenti non negavit. Sed videamus utrum Judas secundum præscriptam considerationem confessus vel convictus fuerit, an non, quando Dominus hoc sacramentum tradidit. Nam quomodo vel quali ordine in occultis criminibus ad hoc perveniendum sit, ut confessus vel convictus quis habeatur, Dominus ipse prædocuit : « Si, » inquit, « peccaverit in te frater tuus, vade et corripue eum inter te et ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum. Si autem te non audierit adhibe tecum adhuc unum vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quod si non audierit eos, dic ecclesiæ. Si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus (Math. xviii). » Videndum ergo utrum, sicut in cæteris accipimus quia cepit Jesus facere, et docere (Act. 1), ita et in isto fecerit ipse quod docuit. Utique peccabat in eum Judas frater fictus, quia festinabat tradere eum, nullo fratrum, id est discipulorum sciente, præter ipsum qui omnia noverat, quem latere non poterat. Ait autem suppresso nomine traditoris : « Unus ex vobis tradet me. » Ita dicendo, profecto corripuit eum inter se et ipsum solum, quia præter ipsum, quem sua ipsius conscientia latere non poterat, nemo scivit de quo diceret, non audivit corripientem quippe qui in intentione persistens, manum quoque cum Domino intingebat in catino, callidus ut putabat ipse. « Tunc, » ut plenius Joannes narrat, « aspicientibus ad invicem discipulis, et hæsitantibus de quo diceret, erat recumbens unus ex discipulis Jesu in sinu ejus, quem diligebat Jesus. Innuit ergo huic Simon Petrus, et dixit ei : Quis est de quo dicit? Itaque cum recubisset ille supra pectus Jesu, dicit ei : Domine, quis est? Cui respondit Jesus : Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit Judæ Iscariothi (Joan. xiii). » Hoc agendo nimirum adhibuit unum alium secum, scilicet Joannem, cui locutus fuerat, audiente ipso Juda, quia propius as-

sidebat, ut seret quod dixerat, quia « in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. » Non audivit eos, imo deterior factus est, sicut per hæc verba inquit evangelista : « Et post buccellam tunc intraivit in illam Satanas, et cum indignatione dixit : Nunquid ego sum, Rabbi? Et ait Jesus illi : Tu dixisti (*ibid.*). » Et hoc nimirum ecclesie dicere fuit, quia conventus discipulorum audire potuit, continuo exivit, ecclesiam non audieturus, imo quod faciebat, facturum sitius, jam ethnicus et publicanus, ethnicorum et publicanorum deterrimus. Hæc idcirco dixerim, ut si sententiam beati Hilarii superscriptam sequamur, nihilominus constare sciamus quod sacra communio nemini demergenda sit nisi de crimine confessus sit aut convictus. Jam, ut ad propositum sermo recurrat, considerandum in isto capitulo, quanta sit faciei præscripta, faciei vitulina mansuetudo, quanta ratio, quanta veritatis et justitiæ pulchritudo. Non antehac tradidit vel condidit hoc sacramentum corporis et sanguinis sui, sed tunc primum, quando in passione jam agonizabatur, ipsa nocte qua tradebatur, quando jam strues lignorum componebatur, super quam secundum spiritalium ritum sacris ac mystice legis membra talis vituli cæsa ordinarentur subjecto in altari igne magis charitatis, sive Spiritus sancti, per quam desiderabat offerri, tunc adipem suum pro peccato ipse obtulit, scilicet, omnem necessariam nobis utilitatem suæ passionis sub istis speciebus panis et vini, dicendo : « Hic panis est corpus meum, hic calix novum est testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur. » Et recte

etque rationabiliter; etenim sacramentum hoc, quo mors ejus annuntiatur, quemadmodum Apostolus dicit : « Quotiescumque enim manducabitis panem hunc et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat (*I Cor. xi*) ; » quando debuerat condidit vel dari, nisi sub ipsius articulo passionis? Hoc demique ratio vel nocte salutis ordo præcebat, ut non nisi jam mundatis per passionem ejus ab illa veteri macula peccati originali, deretur iste cibus vite contra illud edulium mortis, quod primus homo maligna intentione comedit, volens esse Deus similis, in quo omnes peccavimus (*Gen. iii*), in quo omnes auperturbis veneno infecti fuimus.

• Sed dicit aliquis : Nondum erat suus ille sanguis, sed fusus est die sequenti, quo et ipse apostolus oportebat emundari, quibus primis illa nocte hanc esse et hunc potum dedit. Ad hæc inquam : Jam venditus erat iste Agnus Dei, jam tradebatur iste vitulus sacrificii veri, et iherosolymam nocte mundi habebantur, jamque veraciter vocabantur amici, ita ut diceret eis : « Jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis ; » et subinde : « Vos amici mei estis (*Joan. xv*). » Et notandum quod non dixit, propter passionem vel mortem meam jam vos mundi estis, jam vos amici estis, sed « propter sermonem, » ait, « quem locutus sum vobis. » Non enim passio vel mors ejus aliter eis profuisset, nisi sermo quem locutus fuerat eis, creditus vel admistus fidei

fuisse. Quod autem istis dixit, omnibus quoque sanctis dixit, aut dicere potuit, qui eum expectabant ab origine mundi, « Jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis, » Nam revera propter eum, quem locutus est eis, sermonem legis et prophetarum; propter illud, quod primum ad Abraham locutus est, promissionis verbum de semine ejus, quod est ipse Christus (*Gen. xv, xvi, xxii*; *Gal. iii*); propter illum, inquam, sermonem quia crediderunt, jam ex eo mundi sunt, et mandavit eos ipsa passio ejus, quæ tunc agebatur; ipsa sanguis ejus, cujus effusio nocte illa parabatur. Unde licet jam dictum corporis et sanguinis ejus sacramentum humana comprehendere ratione non possit, quomodo panis corpus ejus, et vinum quomodo sanguis fiat, quomodo dudum de isto loquens mystice dixerit : « Et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita (*Joan. vi*); » hoc tamen rationabiliter dixeris, quod vel pro eo panis iste recte dicatur, et vere sit caro Christi, quia nobis manducatis, qui nondum eramus nati, nobis viventibus, sive venientibus ab ipsis apostolis, idem facti comens iste panis quod illis prioribus sanctis fecit in sua specie crucifixæ, moriens et sepulta caro Christi. Remissionem peccatorum contulit prioribus illis caro Christi mortua, et eodem ventre recepta, quo sepulta continebantur eorum corpora, et sanguis ille, quem et vivens illa nocte sudando emanavit, et jam mortuus, cum aqua de latere suo sudit remissionem peccatorum, operatur et nobis sacramentum ejusdem carnis et sanguinis sub istis speciebus panis et vini. Igitur ut dicere coeperam, non ante passionem, sed sub ipso passionis vel mortis articulo sacramentum hoc fieri vel dari debuit, quod simul omnes, tam mortui quam vivi, credentes ab illa macula veteris cibi abluerentur, et simul omnes isto novi testamenti sacramento epularentur; mortui modo sibi congruo, et vivi modo sibi congruo. Denique mortui, quoniam in vita sua de sacrificiis hujus sacramenti significantius initiati fuerant, venturum et moriturum Christum licet intelligerent pauci signis illis annuntiantes, idcirco recte refectionis perfectionem illam, quam diximus, assequuti sunt, ut et mortui Christi anima vel spiritus ad animas illorum descenderet, per quod factum est, ut statim viderent et scirent, quam suavis est Dominus Deus, qui angelorum cibus est, quos pascat immortaliter, et corpus in ejusdem terræ ventrem deveniret, quo condita erant eorum corpora, per quod resurrectio ad vitam daretur eis sicut ex multis qui cum eo jam tunc resurrexerunt (*Matth. xxvii*) confirmatum est.

Porro vivis, id est nobis, quibus veraciter dicitur, et qui fideliter credimus, quia « Christus resurgens a mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur (*Rom. vi*), » non jam figuræ proponatur, quæ Christi morte impleatur, sed ipsa rei veritas, verum sacrificium, quo ipsa Christi mors veritas, manifestis cum signaculo crucis ejus annuntiat, ubi miro modo et vivimus et mortui sumus. « Quicumque

enim, ait Apostolus, baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus (*ibid.*), quo videlicet baptismo nisi mortui fuisset non esset nobis in cibo et potu isto annuntiare mortem ejus, libet hic nota uti similitudine. In libro Numerorum scriptum est: « Misit Moyses exploratores ad considerandam terram, » et: « Confortamini, » inquit, « et afferte nobis de fructibus terræ. Cumque ascendissent, exploraverunt terram, pergentes usque ad torrentem botri, absciderunt palmitem cum uva sua, quem portaverunt in vecte duo viri (*Num. xiiii.*) » Secundum illius rei gestæ similitudinem, nimirum et illi qui tempore præcesserunt, et nos qui subsequimur Christi adventum, utrique portamus quasi botrum cum palmitis suo, magnum promissionis dulcè experimentum, scilicet Dominicæ incarnationis, passionis, resurrectionis atque ascensionis mirabile sacramentum. Illi portaverunt in sacris ac mysticis sacrificiorum cæremoniis umbraticis et significativis, nos portamus in isto unico sacrificio panis, et vini. Quapropter hic animadvertendum quia virorum illorum portantium botrum illum alter, qui præcedebat, quod portabat ipse, non videbat: alter, qui sequebatur, quod portabat ante se videbat. In hoc denique nos atque illi non minime discernimur quod nos manifestis, ut jam dictum est, verbis cum signaculo vividæ crucis verum perficientes sacrificium, mortem Domini annuntiamus, mortem Domini sequimur, et crucem bajulamus. Botrus quippe in vecte, Christus est in cruce, et hoc aperta facie contemplamur, illi autem portabant quidem, sed non videbant, legebant, sed non intelligebant, et qui optimi erant, qui intelligere digni erant, qui prophetici oculis videbant, eis dicebatur ne propalarent. Exempli gratia: « Tu autem, Daniel, claudes sermones et signa librum usque ad tempus statutum. Pertransibunt plurimi et multiplex erit scientia (*Dan. xii.*) » Ad Isaiam autem: « Liga testimonium: signa legem in discipulis meis (*Isa. viii.*) »

Quamvis de hoc sacramento a majoribus nostris multa sufficienter dicta sint, et fastidium legentis vitandum sit, unum tamen adhuc, quod mens suggerit, libet eloqui. Jam enim forte quis animadvertent quod hic maxima tentatio sit. Et revera non fallitur quisquis hoc animadvertit: est enim hic tentatio Dei, tentatio quærens fidem: cui contraria est tentatio diaboli, tentatio quærens perfidiam. Cujus videlicet tentationis Dei, ut de simili causa proferamus testimonium, ecce in Exodo dicit Dominus ad Moysen: « Ecce ego pluam vobis panes de cælo. Egredietur populus et colligat qui sufficiant per singulos dies ut tentem eum, utrum ambulet in lege mea, an non (*Exod. xvi.*) » De simili causa ideo dixi, quia profecto quod tunc Dominus manna de cælo pluit, in figura sacramenti hujus contigit illis (*I Cor. x.*, ut itidem tentationis diaboli de causa contraria proferamus exemplum, serpens, imo in serpente diabolus, dixit ad mulierem: « Nequaquam morte moriemini. Scit enim Deus quod in quacunque die come-

deritis ex eo, aperientur oculi vestri et eritis sicut dii, scientes bonum et malum. Comedit mulier, deditque viro suo, et comedit (*Gen. iii.*) » Ita tentati a diabolo, tentaverunt Deum, et aperti sunt oculi amborum, non ut scirent bonum et malum, sed ut a bono caderent in malum, non ita ut se esse deos, sed ita ut cognoscerent se esse nudos. Non autem putandum quod tunc primum tentaverint Deum, quando vetitum comedendo experiri ausi sunt uter verior existeret, Deusne qui dixerat: « In quocunque die comederitis ex eo, morte moriemini (*ibid.*), » an serpens qui dicebat: « Nequaquam morte moriemini, sed eritis sicut dii. » Jam ante tentare Deum incœperant, jam antequam foris audissent malum serpentis consilium, intus in corde suo tentabant Deum, versantes divinitatis appetitum. Non, sicut ante nos dictum est, nisi prius intus intumuisse, foris tentati tam facile non cecidissent. Alioqui quomodo æquum fuisset, ut Deus tentaret eos, ponendo præceptum quod non ignorabat eos fore prævaricatos? Deus enim intentator malorum est (*Jac. i.*). Quod ut apertius dictum sit, Deus non nisi male tentatus ab aliquo, non tentat aliquem tentatione, in qua comprehendatur prævaricator. Exempli gratia: In tentatione supra memorata, qua tentavit populum, dicens: « Egredietur populus, et colligant quæ sufficiant per singulos dies, ut tentem eum, utrum ambulet in lege mea, an non: die autem sexta parent quod inferant, et sit duplum quam colligere solebant, quia in die septimo non invenietur (*Exod. xvi.*) » prævaricatores inveniendi erant. Venit enim dies septima, et egressi de populo ut colligerent, non invenerunt. Dixit autem Dominus ad Moysen: « Usquequo non vultis custodire mandata mea, et legem meam? » (*ibid.*) Nunquid intentatus Deus eos illa tentatione tentavit, quos prævaricatos non ignoravit? Non utique intentatus, murmuravit enim omnis congregatio filiorum Israel, murmurando tentans, tentando murmurans, sicut habemus in Psalmo: « Et tentaverunt Deum in cordibus suis ut peterent escas animabus suis, et male locuti sunt de Deo; dixerunt: Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto? Nunquid et panem poterit dare, aut parare mensam populo suo? » (*Psal. lxxvii.*)

Porro si quem tentat Deus, a quo non ipse est male tentatus, illi nimirum omnis tentatio in gloriam cooperatur. Unde non solus Abraham, quem Deus tentavit in oblatione filii sui, verumetiam fere omnes sancti pro exemplo sunt, de quibus Sapientia dicit: « Et si coram hominibus tormenta passi sunt, Deus tentavit illos, et invenit eos dignos se (*Sap. iii.*) » Omnibus his Moyses dicit illud quod Israeli in Deuteronomio dicit: « Adduxit te Dominus Deus tuus per desertum ut affligeret te atque tentaret, et nota fierent quæ in tuo animo versabantur, utrum custodires mandata illius an non (*Deut. viii.*) » Ac deinceps: « Eduxit rivos de petra durissima, et dedit tibi manna in solitudine, quod nescierunt patres tui.

Et postquam afflixit ac probavit, ad extremum misertus est tui (*ibid.*). Igitur, ut ad propositum redeam, magna in isto sacramento tentatio Dei est, tentatio quærens fidem, ad evacuantem perfidiam, quam tentatio diaboli in primis hominibus invenit, quibus vetitura comedere persuasit. « Est autem fides, ait Apostolus, sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium (*Hebr. xi*). » Oportebat ergo non apparere res, ut locum haberet substantia hæc, res, inquam, id est carnem et sanguinem non apparere oportebat, non solum ne sensus nostros comedentium atque bibentium naturali offensione offenderent, quibus humanam carnem manducare vel dentibus terere, sanguinemque humanum bibere, neque pium neque naturæ amicum est, veram etiam ut locum haberet hæc sperandarum substantia rerum, hoc argumentum rerum non apparentium, scilicet fides in qua « testimonium, » ait idem Apostolus, « consecuti sunt senes (*ibid.*). » Denique, si omnes respicias senes, id est antiquos patres, quibus testimonium sancta perhibet Scriptura, quod fuerint fideles, quosque Apostolus ibidem enumerat, sententiam hanc veram interserens : « Sine autem, ait, fide impossibile est placere Deo (*ibid.*), » omnium illorum fidem probatam invenis circa res illas quæ non apparebant, quas ipsi jam non videre, sed tantum sperare poterant, quarum etiam aliquæ non solum non apparebant, sed et supra naturam erant. In hoc itaque sacramento, cum sit opus magnæ atque ineffabilis misericordiæ, miro nihilominus iudicio, miranda tentatur veritate, ut manifesti fiant hi quorum est fides, quibus salva iudicii rectitudine, misericordia condonare debeat morsus illos ligni vetiti, quos momordit mulier et dedit viro suo, mala in Deum suspitione, perversa et nimia circa serpentem credulitate, Nonne creditum ibi fuit quod non apparebat, quod non videbatur? nunquid oculis videbant in illo fructu ligni virtutem tantæ rei effectivam, quam serpens promisit dicens : « Eritis sicut dii? (*Gen. iii.*) » Et quidem nec illa mors apparebat aut videri poterat oculis, quam interminatus fuerat Deus, dicens : « In quocunque die comederis ex eo, morte morieris (*Gen. ii*), » sed credere oportuisset Deo creatori, fideli in omnibus quæcunque dixit; creditum autem fuit non Creatori sed serpenti, non Deo sed diabolo. Totum illud sacrilegium per istud emendatur sacramentum in illis qui credunt, et credentes percipiunt, in fide humiles, in humilitate fideles; ac proinde illis parentibus longe dissimiles, cum illi promissum illud audierint in pretium prævaricationis : Eritis sicut dii superbi et male creduli, ac proinde male creduli, quia superbi, isti autem vocem humilitatis audiunt in mysterio sive annuntiatione mortis ejus : « Vos amici mei estis, mar. ete in me et ego in vobis (*Joan. xv*). » Quanto enim suavior est hæc vox : « Qui manducat carnem meam et bibit sanguinem meum, in me manet et ego in illo dilectione [*fort. illectione*], (*Joan. vi*) illa,

quam serpens susurravit : Comedite, et eritis sicut dii, qui utique de suo non dabit, sed rapinam facere suadebat; hic autem non qualecunque suum, sed suam carnem et suum sanguinem dat. In illi; qui non credunt, et non credentes o. e. tamen sacramentum percipiunt, cibus et potus iste operatur iudicium, quia tentati reprobi inventi sunt, eo ipsa quod sine fide sunt, et male tentant Deum.

De hominibus hæreticis in illo psalmo parabolarum, qui sic incipit : « Attendite, popule meus, legem meam; inclinate aurem vestram in verba oris mei, aperiam in parabolis os meum (*Psal. lxxvii*), » ita dictum est : « Adhuc esca eorum erat in ore ipsorum, et ira Dei ascendit super eos, et occidit pingues eorum, et electos Israel impedivit. » Eorum namque peccatum est in eo quod dicunt : Tentemus Deum, « quoniam percussit petram et fluxerunt aquæ, et torrentes inundaverunt, nunquid et panem poterit dare, aut parere mensam populo suo? » (*ibid.*) Est enim hic sensus : Nunquid quia potuit Deus facere, ut patefacto crucifixi Jesu Christi latere, quod fuit percuti petram, flueret aqua cum sanguine, et implerentur Scripturæ, et intelligibiles fierent, sufficerentque mentibus nostris ad bibendum, in modum torrentium inundantium : nunquid, inquam, quia potuit illud facere, poterit etiam panem confectum manibus hominum convertere in corpus et viam de palmitibus istis in sanguinem suum? Alioquin nisi mysterium attendas, sensus secundum litteram non constat, « quoniam percussit petram, et fluxerunt aquæ, nunquid et panem poterit dare, » quia videlicet iste panis, id est manna, secundum historiam prius datum est, quam percussa petra fluere aquæ. Hactenus dilectio sacramenti hujus morositas nos detinuerit, nunc ad cætera pergamus.

« Et hymno dicto, exierunt in montem Oliveti. Tunc illis dicit Jesus : Omnes vos scandalum patiemini in me, in ista nocte. Scriptum est enim (*Zach. xiii*) : Percutiam pastorem, et dispergentur oves gregis. Postquam autem surrexero, præcedam vos in Galilæam. Respondens autem Petrus, ait illi : Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor. Ait illi Jesus : Amen dico tibi, qui in hac nocte, antequam gallus cantet, ter negabis. Ait illi Petrus : Et si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter et omnes discipuli dixerunt. » Exitus iste in montem Oliveti ille est, quem apud Joannem habemus cum terribilibus ac reverendis verbis istis : « Surgite, eamus hinc (*Joan. xiv*). » Quidam erat dicere, « surgite, eamus hinc, » et ita exire in montem Oliveti, in ipsa hora suæ traditionis, quando Judas loquebatur cum senioribus statim venturus cum cohorte et ministris, nisi relinquere civitatem illam, quemadmodum per prophetam Hieremiam prædixit : « Reliqui, ait, domum meam, dimisi hæreditatem meam, facta est mihi hæreditas mea, quasi leo in silva, dedit contra me vocem suam, ideo odivi eam (*Jer. xii*). » Ergo et prophetiam hanc et illud, quod per semetipsum

dixerat ante biduum ecce relinquetur vobis domus vestra deserta (*Math. xxiii*), jam impleri significans, surgite, inquit, eamus hinc: « Et exierunt in montem Oliveti. » Factis enim non minus, quam verbis loqui, sapientiæ Dei familiare est. Josephus quoque vocem similem testatur fuisse auditam: « Nocte, inquit, sacerdotes intimum templum more suo ad divinas res celebrandas ingressi, primum quidem motum quemdam strepitumque senserunt, postea vero subitam vocem audierunt, quæ diceret: Migremus hinc (17). » Ita cum terribili significatione vocum omne præsidium salutis sese ab illa civitate migrare demonstravit, juxta quod et ab ipso templo extens idem Dominus prius significaverat, dicente evangelista: « Jesus autem abscondit se, et exivit de templo (*Joan. viii*). » Mala subsequencia probaverunt, vere et de templo illo exisse, et de civitate illa abiisse Jesum, et ab utroque migrasse omne angelorum præsidium. Et congrue non quavis, sed juxta consuetudinem tunc quoque exivit in montem Oliveti. Illinc enim ascensurus erat in cælum, quo facto « reversi sunt, ait Lucas, Hierosolymam a monte, qui dicitur Oliveti, qui est juxta Hierusalem Sabbati habens iter (*Act. i*). » Nec vero repugnat illud, quod scripsit idem Lucas: « Eduxit autem eos foras in Bethaniam, et elevatis manibus suis, benedixit eis, et factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis, et ferebatur in cælum (*Luc. xxiv*). » Bethania namque in latere montis Oliveti sita est. Ergo ubi per ascensionem consummanda erat ejus gloria, illuc recte exivit, eandem gloriam suam oratione prævenire, et agonem suæ passionis inchoare, quod idem Lucas evidentius narrat: « Positis, inquit, genibus, orabat, factus in agonia, et factus est sudor ejus, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram (*Luc. xxii*). » Jam dicti exitus sui causam, propter quam recte diceret, « relinquetur vobis domus vestra deserta (*Math. xxiii*), » breviter innuat, dicens: « Omnes vos scandalum patientium in me, in ista nocte. Scriptum est enim: Percutiam pastorem et dispergentur oves gregis. » Scandalum illud omnes novimus, nec demonstrare opus est, quomodo scandalizati fuerint, quomodo omnes relicto eo fugerint, quomodo Petrus suæ, quam putabat fortitudinis oblitus, scandalo noctis illius sic offensus sit, ut ter eum negaret, dicens: « Nescio quid dicis, non novi hominem, » et tunc demum gallo cantante, « recordatus sit verbi Jesu dicentis: Priusquam gallus cantet ter me negabis, et respiciente eum Domino, egressus foras amare fleverit. » Non, inquam, demonstratione opus est, sed nos proposito tenemur, non faciem istam, faciem vituli in hac immolatione ipsius contemplari delectamur. Si cui vacat, sedeat nobiscum, et contempletur pariter in claritate faciei hujus pulchritudinem oculorum ipsius. Et hoc ut locupletius fiat, res antierius gesta ad memoriam est reducenda; valet enim mysterium ejus in attentione ista.

(17) Joseph. De bello Jud. lib. vii, cap. 12.

Jussit aliquando hic Dominus noster discipulos suos ascendere in naviculam, et præcedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas; cumque dimissa turba solus ascendisset in montem, et vesperæ factæ solus esset ibi, et oraret, « navicula in medio mari jactabatur fluctibus, erat enim ventus contrarius. Quarta autem vigilia noctis venit ad eos, ambulans super mare. » Cumque turbatis illis dixisset: « Habete fiduciam, ego sum, nolite timere. Domine, inquit Petrus, si tu es, jube me venire ad te super aquas, et descendens de navicula, ambulabat super aquas. Videns ergo ventum validum, timebat. Et cum cepisset mergi, clamavit, dicens: Domine, salvam me fac. Et continuo Jesus extendens manum, apprehendit eum, et ait illi: Modicæ fidei quare dubitasti? » (*Math. xiv*.) Denique res illa gesta miro modo, et res gesta, et rei gerendæ quædam facta parabola, siquidem placet parabolam dici, non solum in verbis, verum etiam in factis, quoniam et Apostolus enumeratis compositionibus primi et secundi tabernaculi, « quæ, inquit, parabola est temporis instantis (*Hebr. ix*). » Igitur dimissa turba solus Jesus ascendit in montem orare, quia sic futurum erat et sic factum est, ut exiens de civitate jam non docturus turbam, exiret, ut jam dictum est, in montem Oliveti solus orare; Exierunt quidem cum eo discipuli, sed non usque ad locum orationis. Nam « sustinete hic, ait, sive sedete hic, donec vadam illuc et orem (*Math. xxvi*). » Et assumpsit quidem Petrum, et Jacobum et Joannem secum, sed et illis iterum dixit: « Sustinete hic, et vigilate (*ibid.*). » Et progressus pusillum sive avulsus ab illis, quantum est jactus lapidis, proclit in faciem suam, orans (*Luc. xxii*). » Ita relictis illis iterum et tertio abiit, et oravit. Solus ergo erat orans nocte illa, sive vespera profunda. Navicula autem in medio mari jactabatur fluctibus, id est, fides discipulorum nimis contristabatur, ita ut oculi eorum præ tristitia gravarentur. Sed venit Dominus Jesus ambulans super aquas, quia tempestates illas quæ propter ipsum motæ erant, et movebantur, prompto spiritu conculcabat, licet caro esset infirma. Etenim caro quidem infirma, dicebat in oratione: « Mi Pater, si possibile est, transeat a me calix iste, » sed spiritus promptus: « Verumtamen, ait, non sicut ego volo, sed sicut tu. » Ibi confidentia Petri, se quoque promptam esse putavit: « Domine, inquiens, jube me venire ad te super aquas (*Math. xiv*). » Dixit enim: « Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor. » — « Animam meam ponam pro te, tecum paratus sum, et in carcerem, et in mortem ire (*Joan. xiii; Luc. xxii*). » Cum ista fiducia, quasi jam fortis et bene einctus ambulabat et ipse super aquas, ut veniret ad Jesum. Cum enim discipuli omnes relicto Domino fugissent, « ipse sequebatur longe usque in atrium, et ingressus intro sedebat cum ministris ut videret finem. » Sed ecce vidit ventum validum, et

venit, cœpitque mergi. Cum enim sederet in atrio
 eam ministris, ut jam dictum est, accessit ad eam
 una ancilla ostiaria, dicens: Et tu cum Jesu Galilæo
 eras. At ille negavit coram omnibus, dicens: Nescio
 quid dicis. Iterum ab alia similiter ventilata
 ancilla, dixit: Non novi hominem. Tertio
 ab his qui stabant, magno vento impulsus, cœpit
 detestari et jurare, quia non novisset hominem. Cum
 ita cœpisset mergi, clamavit, dicens: Domine,
 saluum me fac (*Matth. xiv.*). Gallo quippe
 cantante, recordatus verbi Jesu quod dixerat, priusquam
 gallus cantet, ter me negabis, egressus foras,
 flevit amaro. Denique sic flere, hoc fuit clamare,
 et salvationem querere. Ut ita clamaret, respectus
 fecit Salvatoris, quem Lucas venerabiliter expressit
 dicens: Et conversus Dominus, respexit Petrum
 (*Luc. xii.*). Postquam resurrexit, sicut et hic
 prædixit: Postquam autem resurrexero præcedam
 vos in Galilæam, apparuit ei, sicut in Evangelio
 ejusdem Lucæ scriptum est, quia duo ex discipulis
 regressi in Hierusalem invenerunt congregatos
 undecim, et eos qui eum ipsis erant, dicentes: Quod
 surrexit Dominus vere, et apparuit Simoni (*Luc.
 xxiv.*). Sed et angelus loquens mulieribus, hunc in
 nomine consolatum esse voluit dicendo, sed et ite,
 dicitis discipulis ejus et Petro, quia præcedet vos in
 Galilæam (*Maro. xvi.*). Vere ergo Jesus extendens
 manum, apprehendit eam: reseravit enim illi grã-
 dum suum, reservavit et stabilivit principem apo-
 stolorum. Libet nunc inspicere librum prophetiæ lo-
 cum, quem nobis illustrare debet scintilla hæc, ex
 ore ejus dicentis, scriptum est enim: Percutiam
 pastorem, et dispergentur oves gregis (*Zach. xiii.*).
 Pauca ex præcedentibus, et subsequen-
 tibus diligenter inspecta, pulchram intelligentiæ lucem referunt.
 Præcedentiæ sunt hæc: Et eris in die illa, dicit
 Dominus Deus exercituum, disperdam nomina ido-
 lorum de terra, et non memorabuntur ultra. et
 prophetas et spiritum immundum auferam de terra.
 Et erit cum prophetaverit quispiam ultra, dicent
 ei pater ejus, et mater ejus qui genuerunt eum:
 667 Non vives quia mendacium locutus es in nomine
 Domini, et configent eum pater ejus, et mater ejus
 genitores ejus, cum prophetaverit. Et erit: In die
 illa confundentur prophete unusquisque ex visione
 sua cum prophetaverit, nec operientur pallio saceno

ut mentiantur, sed dicet, non sum propheta, homo
 agricola ego sum, quoniam Adam exemplum meum
 ab adolescentia. Et dicetur ei: Quid sunt plagæ istæ
 in membris tuis? Et dicet: His plagatus sum in medio
 [Vulg. domo] eorum qui diligebant me (*ibid.*). His præmissis, Framea, in-
 quit, susci- are super pastorem meum, et super vi-
 rum coherentem mihi, dicit Dominus exercituum:
 Percute pastorem, et dispergentur oves (*ibid.*).
 Deinde subsequitur: Et convertam manum meam
 ad parvulos, et erunt in omni terra, dicit Dominus,
 partes duæ, et dispergentur, et deficient, et tertia
 pars relinquetur in ea, et ducam tertiam partem
 per ignem, et uram eos, sicut uritur argentum, et
 probabo eos sicut probatur aurum. Ipse vocabit no-
 men meum, et ego exaudiam eum. Dicam: Populus
 meus es, et ipse dicet: Dominus Deus meus. Ecce
 ventent dies Domini, et dividentur spolia in medio
 tui (*Zach. xiii, xiv.*), etc. Totum illud prophetiæ ca-
 pitulum illustrat nobis, ut jam dictum est, brevis
 sententiæ hæc scintillans de pectore et ore ipsius
 Domini, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ et
 scientiæ absconditi (*Coloss. ii.*), idem præmissis, om-
 nes vos scandalum patiemini in me ista nocte sub-
 jungit: Scriptum est enim: Percute pastorem, et
 dispergentur oves gregis. Itaque ut competenter
 evangelicæ utar similitudine molentis. Ait enim ipse
 Dominus: Duæ erunt molentes in unum, una as-
 stinetur, et altera relinquetur (*Matth. xxiv.*). Hæc
 prophetica quasi mola inferior ponenda est, et
 cœpta jam evangelicæ narratio Dominiæ passionis
 superponenda quasi mola superior, ut agente manu
 Domini, circumacta volucti cursu, fructuosum fru-
 menti granum salubriter nobis teramta, et de opti-
 ma ejus medulla candidissimæ farris panem in
 usum vitæ æternæ conficiamus. Tale frumenti gra-
 num Christus est, qui de semetipso dicit: Nisi
 granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit,
 ipsum solum manet, si autem mortuum fuerit,
 multum fructum affert (*Joan. xii.*). Tale, inquam,
 granum est, ut molendo nunquam dissipetur, eoque
 integro permanente diffundi aut dissilire nunquam
 destinet medulla ejus. Nunc interim finis hic sit li-
 belli hujus, et sequentem cum jam dicto prophetiæ
 D capitulo, reparatis post lassitudinem viribus, exor-
 diamur.

LIBER UNDECIMUS.

Tuam in Scripturis sanctis gloriam, tuum, q
 Fili hominis, querere et invenire honorem in pro-
 pheticis et in evangelicis præconiis, tale nobis es
 Inter tædia vitæ præsentis, quale fesso viatori, rem-
 missis Interdum gravibus sarcinis, residere sub
 umbra odoriferæ arboris prope rivulum aquæ jugi-
 ter salientis, gratoque otio fugacem insequi et com-

prehensam attricare columbam, tactu blando, ma-
 nibus innocuis. Et revera sic est; sancta quippe
 Scriptura ipsa est columba illa, de qua ipsius auctor
 Spiritus sanctus in psalmo dicit: Pennæ columbe
 deargentate, et posteriora dorsi ejus in pallore
 auri (*Psal. lxxvii.*). Ne ergo miretur quis dicens, quid
 vel ad quid iste scribit, cum sancti Patres sufficer

tit scripserint, quæ cuncta perlegere nemo nostrum sufficit? Nam et si alii nemini, at mihi scribenti hoc ipsum quod scribo jam proficit. Hoc dulces studium jam in præsentî nonnihil præmil, nonnullum habet sæ exercitacionis emolumentum. Quam suave est ut jam dixi, viatori, demissis interdum sarehns, pennulas columbæ deargentatas et aurea dorsî ejus præ oculis habere, et manibus tractare posteriora, tam suave et jucundum est inter medias curas sanctam tractare Scripturam, cujus et exterior sermo castus, absque omni superfluitate, nitet quasi argentum, et interior sensus rutilat velut aurum.

. *Trahit sua quemque voluptas.*

(Vitis. *Eclog.* II, 68.)

Et hoc habeo testimonium conscientie quod dixerim ego voluptati hule : « Trahe me post te (*Can.* I). » Ecce argentum, ecce aurum, videlicet susceptum in fine præcedentis libelli quod cum evangelica narratione Dominicæ passionis tractare proposui, prophetiæ capitulum : « Et erit, inquit, in die illa, dicit Dominus exercituum, disperdiam nomina idolorum de terra, et non memorabuntur ultra, et prophetas et spiritum immundum auferam de terra (*Zach.* XIII). » Præmiserat autem : « In die illa erit fons patens domui David, et habitantibus Hierusalem in ablutionem peccatoris et menstruatae (*ibid.*). » Ergo diem illam, quam hic prophetiæ spiritus intendit, diem Dominicæ Passionis necesse est intelligi, quia nimirum lancea militis latus apertendo Salvatoris, fontem patefecit domui David, et habitantibus Hierusalem, fontem sanguinis et aquæ, credentibus in Christum, qui propter hoc ipsam dicuntur, et sunt domus David, et habitatores Hierusalem, quia credunt in Christum Filium David, cujus æternæ civitatis quoddam erat exemplar illa Hierusalem, in qua regnavit David. Et ille fons erit, inquit, in ablutionem peccatoris et menstruatae : «—« peccatoris, » inquam, id est, gentilis populi, qui sine lege peccavit; et « menstruatae » quæ per legem peccavit, quæ, ne de justitia præsumeret factorum, unus ex optimis ejus illis confessus est, et dixit : « Et facti sumus ut immundi omnes nos, et quasi pannus menstruatae universæ justitiæ nostræ (*Isa.* LXIV). »

Quærendum itaque, qui vel quales in illa die fuerunt prophetae, quoniam dixit « et prophetas et spiritum immundum auferam de terra. » Hic citius evangelistæ Joannis narratio occurrit. **668** Alt enim : « Collegerunt pontifices et Pharisei concilium et dicebant : Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum : Et venient Romani et tollent nostrum et locum et gentem. Unus ex ipsis Caiphas, cum esset pontifex anni illius, dixit eis : Vos nescitis quidquam, nec cogitatis quia expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo, et non tota gens pereat. Hoc autem a semetipso non dixit, sed cum esset pontifex anni illius prophetavit, quia moriturus erat Jesus pro gente, et non tantum pro gente sed

etiam ut filios Dei, qui erant dispersi congregaret in unum (*Joan.* XI). » Hujusmodi prophetas auferam, ait, de terra. » Nam ne prophetas bonos suspiceris, « spiritum immundum » illis copulavit. Ait enim, « et prophetas et spiritum immundum auferam de terra. » Ergo prophetas mali, prophetae immundo spiritu pleni, in die illa fuerunt auferendi de terra non solum de terra viventium, verumetiam de terra ipsa et civitate, quam tunc mortales et Deo mortui inhabitaverunt, qui malam sibi hanc prophetiam de corde suo prophetaverunt : « Quid facimus, quia hic homo multa signa facit, » etc. Nempe excepto quod præmiserunt, « si dimittimus eum, » sic totum quod dixerunt, in prophetiam reputandum est illis, ut omnes crederent in eum : illis autem non credentibus venirent Romani, et tollent eorum et locum, et gentem. Fuit inter illos unus Caiphas talium prophetarum maximus, qui dixit : « Vos nescitis quidquam, neque cogitatis quia expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo, et non tota gens pereat. » Hoc autem, « evangelista sequitur, « a semetipso non dixit, sed cum esset pontifex anni illius, prophetavit, quia Jesus moriturus erat pro gente. Et non tantum pro gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum. » Causam eorum propter quam auferendi essent de terra, ipse propheta latenter, ut oportuit, continuo subjunxit : Ait enim : « Et erit cum prophetaverit quispiam ultra, dicent ei pater ejus et mater ejus qui genuerunt eum : Non vives, quia mendacium locutus es in nomine Domini. Et configent eum pater ejus et mater ejus genitores ejus, cum prophetaverit (*Zac.* XIII). » Propheta magnus de semetipso ultra prophetavit, quia illi et præcipue Caiphas prophetaverunt, quod expedit eum mori, ipse autem prophetaverit, quod oporteret eum resurgere a mortuis. Hoc ultra fuit, videlicet, prophetiam illorum, prophetiam mortis, qui prophetavit prophetiam resurrectionis. Dixit enim : « Solvite templum hoc, et post triduum excitabo illud (*Joan.* II). » Hoc autem dicebat de templo corporis sui. Cum ergo « prophetaverit quispiam ultra, » quem nominare nolo, quia non expedit, « dicent, inquit, ei pater ejus et mater ejus qui genuerunt eum : Non vives, quia mendacium locutus es in nomine Domini. » Pater ejus Judaicus populus, et mater ejus Synagoga, qui secundum carnem genuerunt eum, ita dixerunt ei; cum enim aliud non haberent, unde accusarent eum, novissime submissis duobus falsis testibus istud protulerunt : « Hic dixit : Possim destruere templum Dei, et in triduo reedificare illud; » cumque principi sacerdotum diceret, « Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis, si tu es Christus Filius Dei, » respondit, « tu dixisti, » et « amodo videbitis Filium hominis sedentem a dextris virtutis, et venientem in nubibus cæli : » clamaverunt. « Reus est mortis. » Nonne hoc erat dicere, « Non vives, quia falsum locutus es in nomine Domini? »

Ex illa visione sua quomodo confusi prophetæ illi? Ait enim: « Et erit in die illa, confundentur prophetæ, unusquisque ex visione sua cum prophetaverit. Aut quomodo prophetantes illi operiebantur pallio sacco ut mentirentur? Nam et hoc sequitur. « Nec operientur pallio sacco ut mentiantur (Zach. xiii). » Nisi se operuissent aliquando, frustra diceret, « nec operientur pallio sacco. » Quid ergo fuit operire se « pallio sacco, » ut mentirentur, nisi per nequissimam hypocrisim simulare dolorem, et fingere timorem, ut paveret populus? Hoc fecit ille propheta, ille prophetarum impiorum impiissimus Caiphas. Denique ut mentiretur, ut magnificaret et confirmaret mendacium visionis suæ, quam pariter in concilio suo dixerant, venturos esse Romanos, ut tollerent et locum et gentem, nisi Jesum interficerent, idcirco scidit vestimenta sua. Adjuraverat Dominum Jesum dicens: « Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis si tu es Christus Filius Dei benedicti. » Et cur addiderit « benedicti, » nescias nisi quia stultissimus ipsi Deo adulari præsumperit, in causa ejusmodi, adulatione crudeli. Cum ille fidelis permanens qui seipsum negari non potest, respondisset, « Tu dixisti, » subjungens: « Verumtamen dico vobis, amodo videbitis Filium hominis sedentem a dextris virtutis, et venientem in nubibus cæli, » tunc, ut jam dictum est, « scidit vestimenta sua, et dixit: Blasphemavit. Quid adhuc egemus testibus? Ecce, nunc audistis blasphemiam. Quid vobis videtur? » Atque hoc modo saccinum simulatæ tristitiæ pallium sibimetipsi superdixit ut mentiretur, ut mendacium corroboraret, ut videns populus male credulus, magis paveret, ubi non erat pavor, sicut in psalmo dictum est: Ibi trepidaverunt, ubi non erat timor (Psal. xxxii). Taliter sacco solebant operiri pallio patres eorum fundendo sanguinem prophetarum et justorum, quorum isti mensuram impleverunt. Exempli gratia: Scripsit Jezabel per litteras ex nomine Achab, et signavit eas annulo ejus, et misit ad majores natu, et ad optimates, qui erant in civitate ejus, et habitabant cum Naboth. Litterarum autem erat ista sententia: « Prædicate jejunium, et sedere facite Naboth inter primos populi, et submitte duos viros filios Belial contra eum, et falsum testimonium dicant, benedixit Deum et regem, et educite eum et lapidate, sicque moriatur. Fecerunt ergo cives ejus, et majores natu, et optimates qui erant cum eo in urbe, sicut præceperat Jezabel, et sicut scriptum erat in litteris quas miserat ad eos. Prædicaverunt jejunium, et sedere fecerunt Naboth inter primos populi, et adductis duobus viris filiis diaboli fecerunt eos sedere contra eum (III Reg. xxi), » etc. Et illud jejunium, et quidquid deinceps fecerunt imitatores illorum, usque ad hypocritas istos, qui, ut mentirentur, ut firmarent sibi sermonem nequam (Psal. lxxii), sciderunt vestimenta sua, recte nimirum et pulchre appellaverit Spiritus sanctus, brevi appellatione, pallium saccinum, quo non operientur,

ait ultra ut mentiantur. Nam ipsa mentieandi auctoritas eis auferetur, et miro modo, ex visione sua confundentur, ex visione mendaci quam prophetaverunt dicendo, venient Romani si dimiseritis eum sic. Etenim econtra idcirco factum est, ut venirent Romani, quia non dimiserunt eum sic, et ecce non tantummodo secundum visionem illorum, pro sensu ipsorum mendaci, locum tulerunt et gentem, verum etiam id quod plus est, quod ipsi videre aut nesciebant timere; tulerunt quoque optima quæ illorum erant, scilicet adoptionem filiorum et gloriam, et testamenta, et legislationem, et obsequium et promissa, et totam hæreditatem patrum ex quibus Christus secundum carnem, 669 qui est super omnia Deus benedictus in sæcula, Amen (Rom. ix). Hæc enim omnia tulerunt eis, et cum cæteris nunc gentibus possident Romani, longe alii quam Romani illi qui tantummodo locum et gentem tulerunt eis, perfuerunt, et permanserunt pagani, quia non curaverunt, neque curare scierunt de spoliis istis opimis, tantummodo locum et gentem, ducibus Vespasiano et Tito, tulisse contenti. Quapropter militaverint, quidem huic Domino et regi Jesu Christo, in vindictam sanguinis ejus contra civitatem Ariel, quod interpretatur *leo Dei*, juxta quod ipse dixit: Facta est mihi hæreditas mea quasi leo in silva (Jer. xii), contra civitatem Hierusalem, quam expugnavit per eos, iste verus David filius, secundum carnem illius David, secundam prophetiam hujusmodi: « Væ Ariel, civitas quam expugnavit David. Additus est annus ad annum, solemnitates evolutæ sunt. Et circumvallabo Ariel, et erit tristis et mœrens et erit mihi quasi Ariel. Et circumvallabo quasi sphaeram in circuito tuo, et jaciæ contra te aggerem, et munimenta ponam in obsidione tuam: Humiliaberis, de terra loqueris, et de humo audietur eloquium tuum. Et erit quasi pythons de terra vox tua, et de humo eloquium tuum mussabit (Isa xxix). » Militaverunt quidem in hoc, ut dixi, Christo Domino et regi, et hoc væ Ariel, sed nihilominus væ et ipsis, sicut væ Assur. Sequitur enim: « Et erit, sicut pulvis tenuis multitudo ventilantium te, et sicut favilla pertransiens, multitudo eorum qui contra te prævaluerunt. Eritque repente confestim a Domino exercituum, visitabitur in tonitruo, et commotione terræ, et voce magna turbinis, et tempestatis, et flammæ ignis devorantis. Et erit sicut somnium visionis nocturnæ, multitudo omnium gentium, quæ dimicaverunt contra Ariel, et omnes qui militaverunt et obsederunt, et prævaluerunt adversus eam, et sicut somniat esuriens, ut comedat, cum autem fuerit expergefactus, vacua est anima ejus, et sicut somniat sitiens, ut bibat, et postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit, et anima ejus vacua est, sic erit multitudo omnium gentium quæ dimicaverunt contra montem Sion (ibid). » Ita miro modo puniendi ad pulchrum venerunt Romani, et dimicaverunt contra Ariel, materialibus armis, et ecce confusi sunt, nec jam

licet eis operiri pallio saccino ut mentiantur imo captivi per omnes gentes, nec locum habent quo ad similiter mentiendum congregentur. Sed econtra dicit eis quispiam insultabundus, qui, ut jam dictum est, prophetavit ultra subauditur, quam fuisset ab adjurante principe sacerdotum interrogatus: « Non sum propheta, homo agricola ego sum, quoniam Adam exemplum meum ab adolescentia mea (*Zach. xiii.*) » Grandis insultatio, et ironia gravissima, quippe qui negando acrius affirmat, et affirmando vehementius negat. « Non sum, inquit, propheta, » subauditur, vestro arbitrato, sic enim dixistis: « Propheta a Galilæa non surget; non hic a Deo (*Joan. vii, ix.*), » et his similia. « Homo agricola ego sum, » itidem vestro arbitrato dicentium: « Quomodo hic litteras scit, cum non didicerit? Nonne hic est fabri filius? » (*Math. xiii.*) Attamen vera sunt quæ prædixi, et vos captivi estis, nec jam pallio saccino, licet vobis operiri, ut mentiamini, et quempiam vestrum interficiatis. Dixistis, « quoniam Adam exemplum meum ab adolescentia mea, » calumniando quod ego gloriam meam quærerem, et dicendo: quem teipsum facis? » (*Joan. viii.*) Et alibi: « Quia tu homo cum sis facis teipsum Deum (*Joan. x.*) » Hæc fuit exprobratio vestra, sed aliter est. Longe ego dissimilis Adam, et ille exemplum meum non fuit, qui gloriam suam quæsit, imo et dicebam, et quod dicebam verum est: « Ego gloriam meam non quæro, est, qui quærat et judicet (*Joan. viii.*) » Judicium ejus pro me super vos manifestum est. Nam ecce quem confixistis, qui mortuus fuit, ecce loquor, et respondeo loquentibus mihi. Hoc est, quod sequitur:

« Et dicitur ei: Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum. Et dicit: His plagatus sum in domo eorum qui diligebant me (*Zach. xiii.*) » Perspicuum est diligentibus, occultam est negligentibus, quod iste, qui hic respondet percontantibus, unus et solus sit Filius hominis Jesus Christus. Quis enim alius interrogatus est aut respondit, sive interrogari et respondere potuit, postquam mortuus est, plagis acceptis in medio manuum suarum nisi iste solus qui mortuus resurrexit, ut posset loqui, cujus videlicet locutionis hoc initium fuit, ut ostenderet plagas suas dicendo: « Videte manus meas et pedes meos (*Luc. xxiv.*) » Hæc ergo gloriosa sicut cætera prophetarum præconia, dicta sunt de te, o Fili hominis, et verum est quod de sancto Paracleto sub ipso tuæ passionis articulo promittens dixisti: « Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis (*Joan. xvi.*) » Tuum est et vere tuum est, quidquid sancti prophetæ locuti sunt. Etenim illi de te scripserunt, de te quid scriberent, acceperunt, et de illo tuo Spiritus paracletus, quantum sibi placeat accipiens et nobis annuntians, id est, intelligere faciens, clarificat te nobis, ut claritatem jam hic ex parte videamus sive cognoscamus, tantæ gloriæ tantique honoris tui, cujus hæc summa est, quia cum fueris mortuus plagis, quas in medio manuum tua-

rum accepisti, adhuc loqueris, et ipsas respondens plagis interrogantibus jugiter respondeas responsione mirabili. Quid enim? Quandiu, quomodo, a quo, vel a quibus interrogaberis, sive dicetur tibi, quid istæ plagæ sint? Nimirum in sæcula sæculorum, sine cessatione, et cum ineffabili admiratione dicitur tibi: Et a Deo Patre, cui factus es obediens usque ad mortem, mortem autem crucis (*Philipp. ii.*), dicitur tibi, et a sanctis angelis qui in te desiderant prospicere (*I Petr. i.*), dicitur tibi, et ab hominibus quos morte tua redemisti, dicitur tibi et jugiter interrogaberis quid istæ plagæ sint, et tu dices eis dictione quæ nullum unquam finem habet: « His plagatus sum in domo eorum qui diligebant me. » Et, o magnum sacrilegium, sacrilegum homicidium, plagas ejusmodi tibi esse illatas in domo diligentium! Non dices: His plagatus sum ab his qui diligebant me, sed in domo eorum qui diligebant me. Nam qui plagas intulerunt, non dilexerunt te; erant autem secundum carnem domus Abraham, et Isaac, et Jacob, et David et cæterorum talium qui diligebant te, qui promissum sibi expectabant te. Verumtamen hoc dicere, non est respondere, ad hanc interrogationem, quid sunt plagæ istæ. Aliud namque est percontando dicere quid sunt plagæ iste, et aliud dicere ubi factæ sunt plagæ iste. Illud quæritur quid sint plagæ iste. Ergo ex abundanti dicit, « his plagatus sum in domo eorum qui diligebant me. » Et tunc demum dicit quid sint plagæ, dicit: Calix est quem Pater dedit mihi bibere (*Joan. xviii.*) Nam quod protinus sequitur, æquipollens est; vox enim est Patris ejusdem, qui calicem dedit, et ex persona ejus sonat hoc dictum in auribus nostris:

« Framea suscitare super pastorem meum, et super virum cohærentem mihi. Percute pastorem, et dispergentur oves gregis (*Zach. xiii.*) » Memoriter tenendum est, cur in hunc prophetiæ locum sermo devenit, quia videlicet facies ista, quæ nunc contemplamur, facies vituli ante et retro plena oculis, cum jam protinus ad victimam raperetur, huc respexit: « Omnes, inquit, vos scandalum patiemini in me in ista nocte, scriptum est enim: Percutiam pastorem, et dispergentur oves gregis. » Idcirco et nos huc respeximus, et vidimus locum hunc sive capitulum prophetiæ fidelis, illustratum respectu scintillantis faciei hujus, vidimus, inquam, prophetiæ sensum hoc dicto elucidatum, scriptum est enim: « Percutiam pastorem, et dispergentur oves gregis. » Etenim littera licet non sic se habeat, sensus procul dubio sub ista littera hoc habet, quia quid littera sonat, « framea suscitare super pastorem meum, percute pastorem, » dictum est Patris, frameam adhibentis, sive imperio suo suscitantis, et quod hic dicit, « percutionem pastorem, et dispergentur oves gregis, » responsum frameæ, responsum est mortis. Quid enim est framea hæc, nisi mors? Non dico mors peccati, mors animæ, quæ peccantem animam a Deo vivo sejungit,

sed mors corporis est framea hæc qua omnes percuntur, dum ejusque nostrum anima a corpore separatur. Frameam hanc super omne genus humanum Deus suscitavit, et nos omnes percussit, quando primo homini dixit: « Donec revertaris in terram de qua sumptus es, quia pulvis es, et in pulverem revertaris (Gen. iii). » Et nos quidem recte omnes tali framea percuntur, inutiliter enim, imo perniciosissime in æternum viveremus secundum corpus, qui secundum animam morte peccati mortui eramus, hic autem pastor Dei Patris, et vir cohærens illi, est enim una eademque persona cum divinitate Verbi, quid fecit, ut hæc framea super eum suscitaretur, ut diceret: Pater, percutite pastorem? Nihil fecit, nullum in se habuit peccatum, sed hoc dicere fuit, ponere in eo iniquitates omnium nostrum. Quid autem et de eo dicemus, quod in prophetia, cum dixissem, « percutite pastorem, et dispergentur oves gregis » statim subjunctum est, « et convertam manum meam ad parvulos? » (Zach. xiii.) Nonne et hoc ipsum vobis illustravi? Ubi enim dixit, « scriptum est enim: Percutiam pastorem » etc., protinus addidit: « Postquam autem resurrexero, præcedam vos in Galilæam. » Nonne hoc fuit Domino convertere manum suam ad parvulos post resurrectionem suam apparere in Galilæa discipulis suis, et illic dicere eis: « Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti (Matth. xxviii). » Ejusmodi namque humiles auditores suos non solum illic in prophetia, verumetiam et hic in Evangelio parvulos appellavit, « confiteor, » inquit, « tibi, Pater, Domine cœli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis (Matth. xi). »

Tres istæ partes, una sapientium, scilicet Græcorum sive gentilium, et alia prudentium, videlicet Judæorum non credentium, quibus sacramenta hæc abscondita sunt, et tertia parvulorum, id est humilium quibus credentibus hæc revelata sunt, tres illæ partes sunt, de quibus, ubi præmisit, « et convertam manum meam ad parvulos, » statim subjunxit. « Et erunt in omni terra, dicit Dominus, partes duæ, et disperdentur, et deficiet, et tertia pars relinquetur in eam, et ducam tertiam partem per ignem, et uram eos sicut uritur argentum, et probabo eos sicut probatur aurum (Zach. xiii). » Hoc ex parte maxima videmus jam factum. Nam duæ partes jam dictæ sapientium atque prudentium, de quibus Apostolus: « Nos autem, inquit, prædicamus Jesum Christum, Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam (I Cor. i). Ecce disperditæ sunt et defecerunt, partem autem tertiam, partem parvulorum, id est, humilium, reservavit Dominus, et duxit per ignem multarum tribulationum, ut examinaret eos sicut examinatur argentum, ut probaret eos sicut probatur aurum. Superius jam dictum est de beato Petro, quia dum ambularet super aquas, ut veniret ad Dominum Jesum, videns ventum validum, timuit, et cepit mergi (Matth. xiv)

id est, dum semetipsum fortem putasset, ita ut diceret: Quare non possum te modo sequi, « animum meam ponam pro te, tecum paratus sum, et in carcerem, et in mortem ire (Joan. xiii; Luc. xxii), » propter vocem unius ostiariæ mortem timuit, et vitam negavit, quod fuit incipere mergi; at ipse non omninomersus est, et ut non mergeretur, ut tempestatem illam evaderet, respectus Domini fecit, quia conversus Dominus, ait evangelista, respexit Petrum, et recordatus verbi Domini Petrus, egressus foras flevit amare, » sletu pœnitentiæ (Luc. xxii). Respectus venerabilis, respectus misericordiæ et propitiationis ille fuit, qui pœnitentiam operatus est, pœnitentiam bonam, et salutem stabilem fecit illi. Ecce autem alia et longe dissimilis pœnitentia.

« Tunc, inquit Evangelista, videns Judas, qui eum tradidit quod damnatus esset, pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum et senioribus dicens: Peccavi, tradens sanguinem justum. At illi dixerunt: Quid ad nos? Tu videris. Et projectis argenteis in templo recessit, et abiens, laqueo se suspendit. » Vere enim longe dissimilis et valde contraria hujus pœnitentiæ fuit pœnitentiæ jam dictæ Petri apostoli, quia mortem israhel, salutem autem operata est illa pœnitentia. Venerari, et honorare intendimus hic, ut sæpe jam dictum est, faciem hujus vituli, qui tunc ducebatur ad victimam, quando Petrum respexit, et ad prædicandam claritatem oculorum ejus hoc dicimus, quia facies eadem quæ Petrum respexit, super Judam quoque respexit, sed respectu dissimili: Videlicet Petrum respectu misericordiæ, Judam respexit respectu judicii. Nam ne quis existimet respectum Domini semper fieri in bonum illius super quem respicit: ecce Scriptura manifeste dicit: « Jamque advenerat vigilia matutina, et ecce respiciens Dominus super castra Ægyptiorum per columnam ignis et nubis, interfecit exercitum eorum, et subvertit rotas curruum, serebanturque in profundum (Exod. xiv). » Et de utroque pariter respectu, videlicet, et de respectu gratiæ sive misericordiæ, et de respectu iræ sive judicii, psalmus dicit sententiis continuatis: « Oculi Domini super justos et aures ejus in preces eorum. Vultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum (Psal. xxxiii). » Igitur ipsa facies, quæ Petrum respexit, ut ad pœnitentiam salutarem compungeret Judam quoque respexit ut ad pœnitentiam exitialem conturbaret. Et ad contemplantandam talis respectus justitiam jam quidem trahimur, sed prius est, ut de modis pœnitentiæ quidpiam loquamur, quoniam de isto perditionis alio ita dictam est, quia « pœnitentia ductus retulit triginta argenteos, et abiens laqueo se suspendit. » Unus est pœnitentiæ modus, de quo justus et misericors Deus curare dignetur, videlicet ubi causa pœnitentiam agendi est, fides futuri sæculi, metus gehennæ, desideriumque regni Dei. Hujusmodi pœnitentiam non solam per suos nuntios, verum et maxime per su-

metipsam Deus de cælo veniens prædicare curavit, A ac accipiens Evangelium suum : « Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum (Matth. iv). » Alius est pœnitentiæ modus, ubi causa pœnitentiæ agendi est, amor præsentis sæculi, pro qua videlicet causa pœnitentiæ egit impius Achab, de sanguine Naboth Israëlitiæ, scindens vestem suam, jejunansque ac dormiens in sacco, et ambulans demisso capite (III Reg. xxi). Pro causa hac et Sodomitæ, Tyril ac Sidonii pœnitentiæ egissent quemadmodum Dominus dicit : « Quia si in Sodomis factæ essent virtutes quæ factæ sunt in vobis, et Corazaim et Bethsaida, olim in cilicio et cinere pœnitentiæ egissent (Matth. xi). » De hujusmodi **671** pœnitentiæ, quoniam salutem non operatur (II Cor. vii), Deus nunquam curasse legitur, ut vel per semetipsum vel per nuntios suos, eam prædicare dignaretur, præter quod ad Ninivem civitatem magnam misit prophetam Jonam, licet ille nec pœnitentiæ ibi prædicaverit, aut prædicare jussus fuerit, sed hoc tantum, « Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur (Jon. iii). »

Cum ergo duæ sint istæ causæ pœnitentiæ agendi, propter quam earum pœnitentiæ ductus est iste filius perditionis? Nunquid propter causam futuri sæculi? Non utique cum diabolus esset, sic ipse Dominus jam dudum dixerat : « Nonne ergo vos duodecim elegi, et unus ex vobis diabolus est? (Joan. vi.) » Non, inquam, de isto sæculo curavit, aut quidquam spei habuit. Nunquid vero propter causam præsentis sæculi? Non utique, nam et hoc male relinqueret, abiens laqueo se suspendit. Qualis ergo causa esse potuit, quæ fecit illum pœnitentiæ duci? Hanc enim non otiose quaerimus : Et obscura quidem et incerta nobis est, sed per aliud simile fieri potest, ut nonnihil inveniamus. Scriptum est de Achitofel, qui fuerat consiliarius David, et versus ad Absalon consilium inutile dederat contra David, quia « videns quod non fuisset factum consilium suum, stravit asinum suum, et surrexit, et abiit in domum suam et in civitatem suam, et disposita domo sua, suspensio interiit (II Reg. xvii). » Quam ob causam se ille suspendit? Vidit enim quia non erat factum consilium suum. Parum dictum est, nisi simul subintelligas, quia malignus conjector conjiciebatur, decipiendum fore Absalon, et reversurum esse David in regnum suum, quod sibi æstimabat fore intolerabile malum ; quippe qui inter cætera mala jam ante dederat consilium ut Absalon foedaret patrem suum. Illud simile isti recte dixerim : Quis enim nesciat illum David similitudinem vel typum prætulisse hujus Jesu Christi Filii Dei, et sui quoque secundum carnem filii? Nam ut et secundum præsens sacramentum quatuor facierum aliquid loquar : Propinquus ipse fuit faciei hominis, pro eo maxime quod ex semine ejus Christus secundum carnem (Psal. cxxxii) : Et faciei leonis, pro eo quod fortissimus ipse « cum leonibus lusit ut Sapientia meminit, quasi cum agnis et in ursis similiter fecit. Nunquid

non occidit gigantem, et abstulit opprobrium in Israel? Contrivit inimicos undique, et contrivit cornu ipsorum, usque et in æternum in omni opere (Eccl. xlvi). » De similitudine quoque faciei vituli plurimum habuit, quia videlicet multis laboribus eruditus fuit, et multis tribulationibus passiones Christi præsignavit. Unde et sicut itidem Sapientia testatur : « Christus purgavit peccata ipsius et exaltavit in æternum cornu ejus (ibid.). » Nihilominus illud multum attinet ad faciem aquilæ volantis, quod prophetica gratiæ oculis mirabiliter et vidit et cœcinit sacramenta cœlestia, ejusdem Christi sessuri ad dextram Patris, vidit, inquam, et audivit ut inter cætera referret nobis dicens : « Dixit Dominus Domino meo sede a dextris meis (Psal. cix). » Suo quoque nomine ad similitudinem accedit interpretatur enim David manu fortis sive desiderabilis. Porro Achitofel et nomine et re similitudinem prætulit hujus, de quo nunc sermo est, Judæ filii perditionis. Achitofel quippe interpretatur frater meus cadens sive irruens. Et sicut ille voluit et in eo intendit ut David de regno ejectus, etiam funditus deleteretur, id est moreretur, et ita periret nomen ejus. Dixit enim ad Absalon : « Eligam tibi duodecim millia virorum, et consurgens persequar David hæc nocte (quippe qui lassus est, et solutus manibus), percussurum eum (II Reg. xvii), » sic et iste Dominum nostrum, non quomocumque mori, sed ita mori voluit, ut periret nomen ejus, testante psalmo ex persona ejusdem Christi, quo cum dixisset : « Inimici mei dixerunt mala mihi : quando morietur et peribit nomen ejus (Psal. xl)? » protinus de isto insidiatore maximo et insidiantium pessimo, ita subjunxit : « Et ingrediebatur ut videret, vana loquebatur cor ejus, congregavit iniquitatem sibi. Egrediebatur foras et loquebatur in idipsum (ibid.). » Et hoc idem iterum repetens, cum de universis dixisset : « Adversum me subsurrabant omnes inimici mei, adversum me cogitabant mala mihi, » (ibid.), etc. istum manifestius expressit dicens : « Etenim homo pacis meæ, in quo speravi, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem (ibid.). »

Hinc manifestum est quod iste nec solus iste, sed maxime iste sic Dominum Christum mori voluit, ut periret nomen ejus, id est ut nulla fama vel memoria, et nulla superesset doctrina ejus, sicut ille videlicet Achitofel, illud intendebat, ut David, sicut jam dictum est de regno ejectus, nequaquam ultra regnare posset, morte præventus. Eamdem igitur vel similem ob causam uterque pœnitentiæ ductus est, et uterque laqueo se suspendit, videlicet quia persensit, tam iste quam ille, quod res non procederet secundum consilium ejus. Et inde pulcherrimam similitudinis perfectionem ! Quomodo ille persensit vel unde ille percepit non fieri secundum intentionem suam, ut funditus exterminaretur David? Nimirum ex eo quod Chusai, amicus David, quasi relicto David, venerat ad Absalon, quem utique sciebat nequaquam animo recessisse a David, neque

corde esse eum Absalon. Nonne iste similiter de A Domino Christo dicere poterat, quod quamvis esset damnatus et moreretur, non tamen periret nomen ejus: ex eo quod superstites erant discipuli ejus, pradicaturi nomen et resurrectionem ejus? Denique hoc voluerat ut discipuli quoque ejus cum eo comprehenderentur. Et manifestius evangelista Joannes exprimens: « Stabat autem, inquit, et Judas qui tradebat eum, cum ipsis. Ut ergo dixit eis: Ego sum abierunt retrorsum, et ceciderunt in terram, etc., usque: « si ergo me queritis, sinite hos abire, ut impleretur sermo quem dixit (*Isa. viii*): Quia quos dedisti mihi non perdidisti ex eis quemquam (*Joan. xviii*). » Horum videlicet discipulorum quibus ipse jam dixerat: « Jam non dico vos servos, sed amicos meos (*Joan. xv*), » et nomine et re similitudinem gessit ille Chusai, Chusai quippe interpretatur *silentium*. Nam Chusai aliud nomen est, quod ad istud non pertinet, « et interpretatur *Aethiops*, ait beatus Hieronymus (18), aliisque litteris scribitur. Hoc ergo nomine Chusai quod, ut jam dictum est, interpretatur pulchre præsignatum est silentium discipulorum metuentium, qui relicto eo omnes fugerunt, et non solum siluerunt de illo, propter metum Judæorum. verum etiam negavit eum Petrus maximus illorum. Qualis illa negatio fuit? Nonne solummodo linguæ, et non etiam cordis? Sicut enim ille Chusai, non corde vel animo, sed ore solummodo negavit amicum David dum dicente Absalon; « Quare non ivisti cum amico tuo? » respondit, nequaquam, qui illius ero quem elegit Dominus, et hic omnis populus et universus Israel, et cum eo manebam (*II Reg. xvi*); sic et Petrus apostolus non corde, sed solo ore Christum negavit, dum dicente aliquo: « Et tu ex discipulis ejus es? » respondit: Non sum. » Et sicut illud quod taliter Chusai recessit a David, per voluntatem factum est ipsius David, dicentis: « Si veneris mecum, eris mihi oneri, sin autem in civitatem revertaris, et dixeris Absalon, servus tuus sum rex, sicut fui servus patris tui, sic ero servus tuus, dissipabis consilium Achitofel (*II Reg. xv*); » sic et istud quod omnes discipuli relicto Domino fugerunt, et inter Judæos per silentium jam dictum semetipsos reservaverunt, **672** voluntate factum est ipsius Domini, dicentis: « Quo ego vado vos non potestis venire (*Joan. xiii*), » quo ego vado non potes me modo sequi. « Si ergo me queritis, sinite hos abire (*Joan. xviii*), » ut videlicet dissiparetur consilium Judæ, fieretque illis reservatis, ut eo mortuo nomen ejus non periret nobis quibus annuntiaverunt: Quia resurrexit. Ex hac nota similitudine, documentum sumere libuit ad demonstrandum quod pœnitentia Judæ dolor fuerit natus ex invidia crudeli, et confessio ejus dicentis: « Peccavi, tradens sanguinem justum, » parum, aut nihil differre potuerit a confessione dæmonum, qui illum non solum justum, verum etiam Filium Dei esse interdum confessi sunt.

Et quia similitudinibus hujusmodi uti delectabile est in sanctis Scripturis, non tædeat nos ceptam hanc similitudinem adhuc longius persequi. Sicut enim illius desertoris Achitofel suspenidium, quo interit dirum fuit prodigum Absalon et populo Israel egresso ad pugnam contra viros David, sic suspensum hujus proditoris Judæ, « qui et suspensus crepuit medius, et diffusa sunt omnia viscera ejus, sicut in Actibus apostolorum meminit Petrus apostolus (*Act. i*) horribile fuit portentum populo Judæorum, non desistenti persequi discipulos Christi filii David. Denique et ibi post suspensum Achitofel, Absalon quoque suspensus pependit, sicut Scriptura dicit: « Quia cum ingressus fuisset mulus, cui sedebat, subter condensam quercum et magnam, ad hæsit caput ejus quercui, et illo suspensio inter cœlum et terram, mulus, cui sederat, pertransiit et ipse Absalon confossus est lanceis, et populus Israel cæsus est a viris David, multoque plures erant, quos saltus consumpserat de populo, quam hi quos voraverat gladius in die illo (*II Reg. xviii*). Et hic suspensio Juda, populus Judæorum totam damnationis ejus suscepit hæreditatem pendens inter cœlum et terram, id est neque spem habens in cœlo, quia vitæ æternæ indignum se judicavit, neque terram habens suam; venerunt enim Romani tolerantque locum et gentem et multo plures quam ullo unquam die vocasset gladius de populo illo consumpsit in obsidione illa saltus Romani exercitus post quadraginta annos, ducibus Vespasiano et Tyto, juxta quod prædictum fuerat per Psalmistam: « Exterminavit eam aper de silva, et singularis ferus depastus est eam (*Psal. lxxix*). » Nonne hoc est pendere inter cœlum et terram, et crepuisse, et omnia pendentis viscera diffusa esse, scilicet neque in cœlo spem sive ullam partem, neque in terra quam calcamus locum ullum proprium habere, et post seditionem ingentem crepitum, quem historiographus denarrat Josephus, reliquias conclusæ multitudinis, quæ gladio superferunt, in omnes gentes captivas ductas esse? Et ille siquidem Achitofel festinans ad interitum domum suam disposuit sicut littera refert. « Et disposita domo sua suspensio interiit (*II Reg. xvii*); » hujus autem domum, scilicet jam dictum populum Judaicum, qui domus ejus recte dicitur, ex quo dux ipse fuit eorum qui comprehenderunt Dominum Jesum, jam dudum disposuerat spiritus propheticus in psalmo centesimo octavo sub triginta maledictionibus, quas et nos præcedenti loco numeravimus, quarum prima est, « constitue super eum peccatorem. » Tricesima, « et induantur sicut diploide confusione sua, » secundum numerum triginta argenteorum, quos iste venditor justis sanguinis ab illis emptoribus acceperat. Illius nimirum prophetici spiritus dispositione, illud quoque dispositum fuit, ut eodem triginta argenteos Judas referret principibus sacerdotum et senioribus, atque

(18) S. Hieron. lib. Quæst. in Gen. cap. 10 v. 6, *Patrol.* tom. XXII, edit. Migne.

projiceret in templo, et illi acceptis argenteis dicerent : « Non licet mittere eos in Corbanan, quia pretium sanguinis est, et concilio invito emerunt ex illis, agrum figuli, in sepulturam peregrinorum. » Nam ne casu hoc accidisse quis putet. « Tunc, inquit Evangelista, impletum quod dictum est per prophetam, dicentem ? Et acceperunt triginta argenteos pretium appetiati, quem appetiaverunt a filiis Israel, et dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus. » Propheta per quem hoc dictum fuerat, Zacharias est, sed per incuriam scriptorum inolevit, ut hic pro Zacharia nominaretur Hieremias, et ipsa prophetia, quam hic abbreviavit evangelista, maxima querela est Pastoris boni juxta illud quod alibi dicit : « Retribuebant mihi mala pro bonis (Psal. xxxiv). » Narrat quippe gregem se pavisse Pastor bonus, ab eo quo ait : « Hæc dicit Dominus Deus meus : Pasce pecora occisionis, quæ qui possederant, occidebant, et non dolebant, » usque ad id, « et dixit Dominus ad me, adhuc sume tibi vasa pastoris stulti (Zach. xi), » quæ omnia hic præscribere et explanare nimis longum est. Testimonium, quod evangelista brevius posuit, sic se habet inter cætera illius capituli : « Et dixi ad eos : Si bonum est coram vobis, afferte mercedem meam : et si non quiescite. Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Et dixit Dominus ad me : Projice illud ad statuarium, decorum pretium quod [al. quo] appetiatus sum ab eis, et tuli triginta argenteos et projeci illos in domum Dei ad statuarium (ibid.). »

Denique hoc sciendum quia sub conditione, et quasi conventionione facta, gregem pavi, scilicet filios Israel, de quibus Psalmista dicit : « Deduxisti sicut oves populum tuum, in manu Moysi et Aaron (Psal. lxxvi). » Et sub conditione legem dedi eis in monte Sinai, et terram Chanaan, cujus videlicet conditionis sive conventionionis summam Psalmista breviter exprimit his verbis : « Et dedit illis regiones gentium, et labores populorum possederunt, ut custodiant justificationes ejus, et legem ejus requirant (Psal. civ). » Quid ergo est hic dicere : « si bonum est coram vobis, afferte mercedem meam, et si non, quiescite, » nisi in arbitrio ipsorum quid mallent ponere, et voluntarias debiti cultus et susceptæ legis observationes quærere ? Nam voluntarium servitium ab eis quæsisse Deum, manifestum est. Exempli gratia : « Testes, ait, ipse per Moysen, invoco cælum et terram, quod proposuerim vobis vitam et bonum benedictionem et maledictionem. Elige ergo vitam, ut et tu vivas et semen tuum (Deut. xxx). » Et Josue dixit ad eos : « Sin autem malum vobis videtur ut Domino serviatis, optio vobis datur : Eligite hodie quod placet, cui servire potissimum debeatis (Jos. xxiv). » Igitur quod dicit : « Si bonum est coram vobis afferte mercedem meam, et si non quiescite, » tale est, ac si dicat : Ille filius patrisfamilias et domini vineæ, missus ad agricolas tempore fructuum, ut acciperet vineæ fructus, Ecce Pater meus, post-

A quam servos suos misit, quorum alios cecidistis alios lapidavistis, me novissime misit ad vos dicens : « Verebuntur filium meum (Matth. xxi). » Si ergo bonum est coram vobis, date fructus vineæ, et si non, saltem quiescite : ut non occidatis me dicentes : « Hic est hæres, venite, occidamus eum, et habebimus hæreditatem ejus (ibid.). » At illi, non solum fructus vineæ non dederunt, verumetiam ab hoc malo non quieverunt quin ejicerent me extra vineam et occiderent. Et ut hoc facere possent, appenderunt triginta argenteos, quos ironice dico mercedem meam ; quia non mea vel mihi debita merces, sed sanguinis mei pretium erant. Miraculum tam malæ retributionis spectandum erat oculis, Patris, qui miserat me, ut vineæ fructus exigerem ab eis. Dixit ergo Dominus ad me : « Projice illud ad statuarium decorum pretium. » — « Denique pretium quod sic appetiatus sum 673 ab eis (Zach. xi). » Cum gravissima ironia dixit decorum. Ille statuarium, id est, figulus, sive plasmator hominis, Deus Pater meus. Tuli enim triginta argenteos et projeci illos in domum Dei ad statuarium (ibid.), ut scilicet videret retributionem tam iniquam, daret judicium, et judicaret eos ex ore ipsorum dicentium : « Malos male perdet, et vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis (Matth. xxi). » Ad hunc sensum valet quod continuo sequitur : Et præcidi virgam meam secundam quæ appellabatur funiculus, ut dissolverem germanitatem inter Judam et Israel (Zach. xi). » In isto prophetiæ capitulo, quod totum hic præscribere piguit, ita præmiserat : « Et assumpsit mihi duas virgas, unam vocavi decorem, et alteram vocavi funiculum, et pavi gregem. » Ac deinceps : « Et tuli virgam meam, quæ vocabatur decus, et abscidi eam, ut irritum facerem sædus meum, quod pepigi cum omnibus populis. » Et est sensus : Regendas susceperam omnes gentes, et sædus pepigeram cum eis, dicens ad Noe, et ad filios ejus, « Ecce ego statuam pactum meum vobiscum, et cum semine vestro post vos (Gen. ix), » et illius regiminis virgam vocavi, inquit, decorem. Decus enim sive decor quidam est non parvus inter omne genus humanum : et deinde seorsum regendum susceperam gregem unum gentis Israelitiæ. Et hujus regiminis virgam alteram, inquit, vocavi funiculum, juxta illud : « Pars autem Domini populi ejus. Jacob funiculus hæreditatis ejus (Deut. xxxii). » Quomodo autem abscondi virgam illam priorem, quam vocaveram decorem ? Dimittendo scilicet gentes omnes abire quo volebant, quemadmodum et Paulus in Actibus apostolorum dicit : « Annuntiamus vobis ab his vanis converti ad Deum vivum, qui fecit cælum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt, qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas (Act. xiv). » Porro virgam secundam, quam vocaverat funiculum, præcidi, ait, ut dissolverem germanitatem inter Judam et Israel, faciendo scilicet, quod ipsimet judicaverunt ad quos et propter quos parabolam dixerat, « malos male

perdet, et vineam suam locabit aliis agricolis. » Sicut prædictum, ita et factum est. Præcidit virgam suam secundam, quæ appellabatur funiculus, et hoc non quomodocunque, non ita ut repelleret plebem suam, « Nunquid » enim, ait Apostolus, « repulit Deus populum suum? absit, nam et ego Israelita sum, ex semine Abraham, de tribu Benjamin: non repulit Deus plebem suam quam præcivit (Rom. xi); » sed ita, ut dissolveret germanitatem inter Judam et Israel. Et est sensus: Sicut olim dissoluta germanitas inter Judam et Israel, quando decem tribus scissæ sunt a domo David, facientes sibi regem Jeroboam, et colendo vitulos, quos ille fecit, tribus autem Juda permansit cum domo David, habens civitatem Hierusalem, et unicum templum nominis Domini (III Reg. xii), ita est nunc, Sicut enim tunc in illa dissolutione germanitatis tribus Juda, ex qua oportebat Christum nasci, adhæsit regi suo David, cujus de domo natiuitas illa sperabatur, quia Dominus juraverat illi (Psal. lxxviii, cxxxi), et sicut in ipso Israel, id est, in decem tribus aliqui erant residui dicente Domino, « Reliqui mihi septem millia virorum, qui non survaverunt genua ante Baal (III Reg. xix), » sic et in hoc tempore ait idem Apostolus, reliquiæ secundum electionem gratiæ salvæ factæ sunt (Rom. i). » Et in his tanta est dissolutio germanitatis, quantum significari potuit significatione gladii, cum Dominus dicit: « Nolite arbitrari quia venerim pacem mittere in terram. Non veni pacem mittere, sed gladium. Veni enim separare hominem adversus patrem suum, et avum adversus socrum suam, et inimici hominis domestici ejus (Matth. x). » — « Ibi dolores ut parturientis (Psal. xlvii), » pro tanta dissolutione germanitatis. Exempli gratia cum Paulus apostolus dicit: « Veritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto, quoniam tristitia est mihi magna, et continuus dolor cordi meo. Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem (Rom. ix). » In tueri tandem libet quia inter prophetiam et inter rem gestam, secundum qualitates verborum nonnulla distantia est. Nam in re « Judas, » ait evangelista, « repulit triginta argenteos principibus sacerdotum et senioribus, » et projecit eos in templum (Matth. xxvii); in prophetia autem ipse, qui mercedem suam quærebat, qui gregem paverat, Dominus dicit: « Et tuli triginta argenteos, et projecit illos in domum Dei (Zach. xi). » Itemque et cum futurum esset, et ita factum sit, ut dicerent illi emptores sanguinis: « Non licet eos mittere in carbonem, quia pretium sanguinis est, » et hæc dicentes emerunt « ex illis agrum figuli in sepulturam peregrinorum, » ita prophetatum fuerat: « Et dixit Dominus ad me: Projice illos argenteos sive illud pretium ad statuarium (ibid.), » id est figulum. Itaque quod fecit Judas referens argenteos, et quod fecerunt principes sacerdotum et seniores, emendo ex illis agrum figuli, hoc secundum verba prophetiæ semetipsam fecisse dicit

ipse cujus sanguinis pretium fuerunt illi argentei. Diligenter animadvertite: Non quod talem appendunt mercedem divites illi, negotiantes in templo, et dicere soliti, quod in hoc ipso capitulo præmissum est, « Benedictus Dominus, divites facti sumus (ibid.); » non, inquam, quod constituerunt traditori dare triginta argenteos pro traditione Domini, hoc fecit Dominus; sed quod traditor eosdem repulit argenteos, et quod illi « consilio inito emerunt ex illis agrum figuli in sepulturam peregrinorum, » hoc fecit Dominus Dei Filius, et hoc inquit, « constituit, mihi Dominus. » Et quem non delectet justitiæ causam cognoscere, cur ita fecerit Dominus, cur tantopere hoc facere voluerit Dei Filius, ut super faciendo, quasi jam facto, tubam præmitteret propheticam personantem suo perfante Spiritu? Denique per hoc excitati æstimare debemus argenteos illos gravissimos et maximi fuisse ponderis, magnique signatos inscriptione mysterii, quam ipse noverat qui omnia in sapientia fecit. Appendamus eos melius in statera rationis, quia male appenderunt ipsi qui dederunt eos in pretium sanguinis justii. Primo sciendum quia argentum illud fuit Domini, sicut et cætera et omnia quæcumque possidebant illi divites facti, filii pauperum, quorum Patres nihil habuerunt, quippe quos de Ægyptia servitute, quæ propter venditionem fratris sui Joseph diu servierant, Dominus eduxit (Gen. xxxvii; Psal. civ), nihil habentes, nisi quod dedit eis regiones gentium et labores populorum possederunt, sub ista conditione, sicut jam superius dictum est, ut custodirent justificationes ejus, et legem ejus requirant. « Et terra, » inquit, « mea est: vos autem coloni mei estis (Levit. xxv), » Tunc dedit et ex tunc multiplicavit eis aurum et argentum videlicet de laboribus populorum jam suis, de regionibus Chananeorum in suum jus redactis, quia per justum illis abstulerat judicium, propter scelera ipsorum. Nihil ergo juris isti habuerunt in bonis illis, nisi hoc, ut servientes Domino, bonis Domini uterentur tanquam mercenarii. At illi utepotes hominis Domini persæpe nimis fraudaverunt servitium Domini, in tantum ut hæc ipsa bona quæ pro mercede acceperant servitii Domini sacrarent diis alienis, et simulacra fabricarent dæmonij. Hoc est quod per prophetam Osee Dominus idem conqueitur, his verbis sub similitudine mulieris fornicatricis. « Et hæc nescivit, quia 674 ego dedi ei frumentum, et vinum et oleum, et argentum multiplicavi ei et aurum, quæ fecerunt Baal. Idcirco converterat, et sumam frumentum meum in tempore suo, et vinum meum in tempore suo, et liberabo lanam et linum meum, quæ operiebant ignominiam ejus (Osee ii). » Parum illud fuit, quod argentum et aurum Domini fecerunt Baal. Impleverunt isti filii mensuram patrum suorum, in eo maxime, quod argentum ejusdem Domini pretium sanguinis ejus fecerunt. Igitur jam plane tempus erat faciendi quod in illa prophetia præscriptum fuit, tempus Domino liberandi lanam suam et linum suum, quæ operiebant ignominiam

suam fornicatrici illius, liberandi frumentum, et vinum suum, aurum suum et argentum suum. Hujusce liberationis initium quale esse potuisset convenientius, justius, aut venerabilius, quam ut recaret, et de manu traditoris abstraheret, atque in templo projiceret illud ad statuarium jam dictum, scilicet, Deum Patrem suum, illos triginta argenteos sanguinis sui pretium? Nam vere ipsa relatio argenteorum liberationis jam dictæ fuit initium liberationis omnium honorum, quibus sibi collatis illi nimis sacrilego et crudeliter abusi sunt. Finis autem vel consummatio, quando venerunt Romani, totamque aurum et argentum sive in templo sive extra templum, lanamque et linum, quod incendio superfuit, abstulerunt; et factum est quod in eodem propheta compinatus fuerat Dominus, et ne forte, iniquiens, et exspoliet eam nudam, et statuam eam secundum diem natiuitatis suæ, et ponam eam quasi solitudinem, et statuam eam velut terram inviam, et interficiam eam siti (*ibid.*). Quoniam autem et hoc fecit Dominus, sicut jam supra dictum est, et non licet eos mittere in carbonem, quia pretium sanguinis est, emerunt ex illis agrum figuli in sepulturam peregrinorum. In isto quoque facto quis dubitet scita dignum subesse mysterium? Nos enim eramus peregrini, quippe et quibus dicit Apostolus: et qui eratis illo in tempore sine Christo, alienati a conversatione Israel. Hospites testamentorum, promissionis apem non habentes, et sine Deo in hoc mundo. Et nunc quidem, et sit idem, et jam non hospites et adventæ sed estis cives sanctorum et domestici Dei (*Eph. ii*), et verumtamen mutata peregrinatione peregrini sumus, præsentem cum eodem, quia et non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus (*Hebr. xiii*), et facientes quod idem dicit: et Exeamus igitur ad eum extra castra improperium ejus portantes (*ibid.*). Igitur illi emendo et agrum figuli in sepulturam peregrinorum, sicut constituit mihi Dominus, et Domini Dei Filius, mysterium nobis operati sunt, et licet ignorantes, justitiæ Dei servierunt. In eo videlicet, quod sicut illi argentei non remanserunt traditori, qui vendiderat non suum, sic nec sibi pretium illud remanere passi sunt, qui bonum operarium et vineæ Dominum, non de suo sed de bonis ejusdem Domini, de mercede ejusdem operarii, emerant ad interficiendum. Erat autem carbona gazophylacium, et interpretatur carbona oblatio, et proinde sic appellabatur, quia de oblationibus implebatur, quæ nimirum oblationes ad ipsos perveniebant. Ne igitur ad illos illi argentei redirent, quibus et ipsum gazophylacium et cætera omnia juste tollenda erant, hoc providit Dominus, hoc et constituit Dominus, et ut emerent ex illis agrum jam dictum, qui vocaretur ager sanguinis, in præsegiu malum ipsis, bonum nobis. Ager quippe sanguinis tota est illis Ecclesia Christi, quæ sanguinem illum usque hodie fideliter bibit, clamantem ad Deum adversus maledictos illos secundum similitudinem sanguinis Abel justii, de quo Dominus loquitur ad Cain:

Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris super terram, quæ aperuit os suum, et suscepit sanguinem fratris tui de manu tua (*Gen. iv*). Quomodo autem in hujusmodi agro scelpimur aut sepulti sumus nos peregrini? Quis hoc nesciat? Quicumque baptizati sumus, ait Apostolus, et in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum ipso per baptismum in mortem, etc. (*Rom. vi*). Interca jugum obedientiæ trahit ipsa, cujus ad honorem hæc loquimur, facies vituli, et adversa obvieniunt ei, juxta quod in propheta dictum fuerat, et Facies autem bovis sive vituli a sinistris. Et facies leonis a dextris (*Ezech. i*), et de qua dicendum post hæc erit. Sinistra hæc sunt, quod illuditur, flagellatur, et crucifigitur. Illus enim est prius ab ipsis Judæis et pontificibus sive pontificum ministris, exspuendo in faciem ejus, velando faciem ejus, colaphis eum cadendo, et palmas ei in faciem dando, cum cachinno crudeli, ut dicerent: et Prophetiza nobis, Christe, quis est qui te percussit. Deinde illusus est a gentibus, quibus eum tradiderunt, militibus præsulis [*leg. præsidis*]. Congregata quippe ad eum omni cohorte, et exuentes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei, et plectentes coronam de spinis posuerunt super caput ejus, et arundinem in dextera ejus, et genu flexo ante eum, illudebant ei, dicentes; Ave Rex Judæorum. Et exspuerunt in eum acceperunt arundinem, et percutebant caput ejus; et deinde flagellatum tunc deum crucifixerunt eum. Fuit ergo duplex illusio, altera canum, alia vitulorum et canum, id est, gentilium; vitulorum læcivientium, id est Judæorum, sicut ipse in psalmo clamavit, et adhuc clamans dicit: et Circumdederunt me vituli multi, tauri pingues obsederunt me, aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens et rugiens, et etc. (*Psal. xxi*). Ac deinceps: et Quoniam circumdederunt me canes multi, concilium malignantium obsedit me, foderunt manus meas et pedes meos (*ibid.*). Miro modo prophetiæ hæc ordinem tenuit historie sive rei gerendæ, ut sicut futurum erat, et sicut factum est, quod prius a Judæis, et deinde a gentilibus illusus et male tractatus est; ita prius de Judæis, et Judæorum pontificibus querelam depromeret, sub nominibus vitulorum et taurorum pinguium, qui quasi munda erant animalia, quia putabant vel dicebant se cognoscere Deum, deinde de gentilibus sub nomine canum, quia sine Deo viventes, nec saltem nomen scientes ejus, palam inmundi erant. Cuncta hæc sinistra fuerunt, unde et facies hæc recte, ut jam dictum est, a sinistris fuisse paribatur. Facies in gloria et despecta, sicut geminatus propheta loquitur: et Et ascendit sicut virgultum coram eo, sicut radix de terra sibiæ. Non est ei species neque decor. Et vidimus eum et non erat aspectus, et consideravimus eum et despectum et navissimum virorum, virum dolorum et scientem infirmitatem et quasi absconditus vultus ejus, et etc. (*Isai. lii*). Sinistra, inquam, id est, adversa hæc fuerunt, sed non

hæc sinistra, cuncta nobis dextra, per hæc adversa, A cuncta nobis prospera venerunt. Et illis quidem vitulis sive tauris sinistra hæc ignominiosa, et canibus illis contemptibilia fuerunt, unde et Apostolus loquitur: « Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam; (I Cor. 1); sed nobis, » id est, nostro sensui, illud « stultum Dei sapientius est hominibus » Judæis, « et infirmum » illud « Dei, fortius est hominibus » ethnicis, quos cum auctoritates supra scripta, vitulos et canes dicere audemus potius quam homines. « Beatus est, ait ipse, qui non fuerit scandalizatus in me (Matth. 1), » et hoc scientes non scandalizamus, sed gloriamur, et faciem hanc in ista quasi stultitia et infirmitate **675** maxime gloriosam prædicamus, quippe qui ipsas ejus contumelias sacramentis et majestate judicii plenas esse intelligimus. Primum illud quod illudentes faciem quoque ejus (quod Marci et Lucæ narratio non præterivit [Marc. xiv; Luc. xxii], velaverunt, quantum usque hodie super illos exercet judicium? Nam quia sic faciem ejus velaverunt, idcirco velamen positum est super cor eorum, secundum illud portentum, quod Moyses ponebat velamen super faciem suam (Exod. xxxiv), et « usque in hodiernum diem, ait Apostolus, cum legitur Moyses, velamen positum est super cor eorum (II Cor. iii). » Et quia sic velata facie incurvabant eum ad colaphizandum, recta imprecatione, sive justa concessione in psalmo spiritus propheticus: « Obscuretur, inquit, oculi eorum, ne videant, et dorsum eorum semper incurva (Psal. lxxviii). » Sibi met ergo faciem ejus absconderunt, quamvis ipse illis abscondisse dicatur, dicente Isaia: « Et exspectabo Dominum, qui abscondit faciem suam a domo Jacob, et præstolabor eum (Isa. viii), » subauditur, donec ostendat eis faciem suam, sicut loco memorato prosequitur Apostolus, dicens: « Cum autem Israel conversus fuerit ad Dominum, auferetur velamen (II Cor. iii). » Interim absconditus est ab eis pro reatu velationis, et reprobationis illius, qua reprobarerunt eum, lapidem summum, lapidem angularem, non qualicumque modo, sed ita procaciter ut inter reprobandum in faciem quoque ejus expuerent. Quo enim modo quidpiam magis quam conspuendo reprobamus? Ejus namque rei, quam conspuimus, odorem nobis fetere significamus. D Nimis ergo illi reprobarerunt ædificantes istum lapidem, sed frustra, factus est enim in caput anguli (Psal. cxvii). Et principium est fortitudinis, unde plenius dicendum erit in contemplatione faciei leonis. Præter hæc et vocem cachinni non sine justa indignatione Deus audierit, dum velata facie quasi non videntem colaphizantes, et alapis cædentes, dicerent: « Prophetiza nobis, Christe: Quis est qui te percussit? » Stulti et cæci, nos pro illo vobis prophetizamus, id est secundum veram prophetiam respondemus, quia percussit eum filia latronis. Quæ percussit eum, tota Synagoga vestra vocatur et est filia latronis. Sic enim habet prophetia, quam ipse velata tibi facie nobis videt, nobis ostendit.

« Nunc vastaberis, filia latronis (Mich. v). » Quam ob causam? « Obsidionem, ait, posuerunt super nos, in virga percipienti maxillam judicis Israel (ibid.). » Quem judicem Israel, si quæras quisnam sit? ecce dicimus, quia ipse est, qui natus in Bethlehem de virgine Maria, ab initio autem sive ab æterno Deus erat. Nam protinus sequitur, et ait: « Et tu Bethlehem Ephrata, parvulus es in millibus Juda, ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel, et egressus ejus ab initio a diebus æternitatis (ibid.). » Ergo filia latronis tu es, o Synagoga Satanae, quæ tanti judicis maxillam percussisti, et hoc prophetizat tibi loquens in prophetis, loquens, etiam in nobis. Cujus filia latronis? Nonne Barabæ, Erat enim Barabas latro, et propter seditionem et homicidium missus fuerat in carcerem (Matth. xxviii; Luc. xxiii), illum tu tibi donari petisti, auctorem seditionis, occidisti autem hunc, principem pacis. Vere ergo filia latronis, et patris ejusmodi, seditiones et latrocinia justa in hæreditate possidisti. Et idcirco vastata es, quia obsidionem posuisti, eos prohibens loqui, et persequens et occidens eos qui prænantabant de adventu justis, scilicet jam dicti judicis, et ejusdem cum præsens esset, maxillam percussisti. Et quidem gentiles quoque, quibus eum tradidisti, non minus illuserunt, imo et amplius illuserunt, quia præter hoc, quod similiter, uti tu, expuerunt in eum, et alapas ei dederunt, simul etiam ad derisionem regii nominis, super quo accusaveras eum chlamidem coccineam circumdederunt ei.

Et plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput ejus, et arundinem in dextera ejus, et genu flexo, regem salutantes, arundine percutiebant caput ejus. Sed in omnibus his, tu filia latronis, majus peccatum habes, quia legem et prophetas, Messiam tibi promittentes acceperas, ita ut excusationem non habeas de peccato tuo, quin sciens et per invidiam Dominum et regem tuum illuseris, illudendumque et flagellandum et crucifigendum tradideris. Illi autem ejusmodi nihil habentes aut scientes, hæc omnia fecerunt, multo excusabiliores comparatione tui. Nam de tuis aliqui a te persuasi, per ignorantiam fecerunt, illi autem omnino nescierunt: Exeamus tandem ad eum, vel cum eo, in locum qui dicitur Golgotha, quod est Calvarie locus, ubi crucifigentes eum, dividerunt sibi vestimenta ejus, et videamus in humilitate vel pœna judicati, gloriosum et terribile mysterium judicaturi. Illic enim ipse duorum latronum medius, alterum a dextris pœnitentem suscepit, « et amen, inquit, dico tibi, hodie mecum eris in paradiso (Luc. xxiii), » alterum a sinistris, in nequitia perseverantem, in damnatione reliquit. Illic et Joannes ex amicis amicissimus cum Maria matre ipsius, stans juxta crucem ejus (Joan. xix), unde abierant, non voluntate, sed metu cæteri discipuli ejus et Barabas latro nescio quo abierat, a Judæis dimissus. In his quatuor tam diversis hominibus quam magnum subluceat mysterium judica-

turi hujus, qui, ut jam dictum est, duorum latronum medius pendeat, judicatus : tunc demum rite perpendis, si simul prospicias, quia cum sederit, ut judicet omnes gentes, super sedem majestatis suæ, tunc omne genus humanum in quatuor partes dividetur. Illic erunt a dextris qui judicentur et condemnentur, atque illic erant qui non judicentur, sed judicent. Nimirum apostolicæ perfectionis homines, et judicabunt sancti nationes (*Sap. III*), et videlicet cum illis principibus quibus specialiter dictum est : « Sedebitis et vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel (*Matth. XIX*). » Quarta pars erit illorum qui nec judicabuntur, quia jam judicati sunt, juxta illud Apostoli dictum : « Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt (*Rom. II*). » Jam ergo crux ipsa Christi judicati quoddam erit tribunal ejusdem tremendi judicis, quia circa ipsum alter latronum judicatus, id est punitus et salvatus est; alter judicatus, de illo judicio vel poena transivit ad poenam æternam, imponitens et usque in finem suum blasphemus; et dilectus Joannes, neque tunc, neque deinceps crucifixus, vel alia vi peremptus est. Quartus Barabbas, a Deo quidem damnatus erat, sed ab hominibus non judicatus, imo dimissus, ut jam dictum est.

Splendidissimum mysterium hoc nobis faciet sancta et mystica lex, capitulo quod hujusmodi est : « Locutus est Dominus ad Moysen, dicens : Post mortem duorum filiorum Aaron, quando offerentes ignem alienum interfecti sunt, et præcepit, ei, dicens : Loquere ad Aaron fratrem tuum, ne omni tempore ingrediatur sanctuarium, quod est intra velum, coram propitiatorio quo legitur arca, ut non moriatur (quia in nube apparebo super oraculum), nisi ante hæc fecerit. Vitulum offeret pro peccato, et arietem in holocaustum. Tunica linea vestiatur, feminalibus lineis verenda celabit, accingetur zona linea, et cidarim lineam imponet capiti. Hæc enim vestimenta sunt sancta, quibus cunctis, cum lotus fuerit, induetur, suscipietque ab universa multitudine filiorum Israel duos hircos pro peccato, et arietem in holocaustum. Cumque obtulerit vitulum, et oraverit pro se et pro domo sua, duobus hircos **676** stare faciet coram Domino in ostio tabernaculi testimonii, mittens super utrumque sortem, unam Domino et alteram capro emissario. Cujus sors exierit Domino, offeret illum pro peccato. Cujus autem in caprum emissarium, statuet eum vivum coram Domino ut fundat preces super eum, et emittat illum in solitudinem. His rite celebratis, offeret vitulum, et rogans pro se et pro domo sua, immolabit eum, assumptoque thuribulo quod de prunis altaris impleverit, et hauriens manu compositum thymiana in incensum, ultra velum intrabit in sancta, ut positus super ignem aromatibus nebula eorum ut vapor operiat oraculum quod est super testimonium, et non moriatur. Tolle quoque de sanguine vituli, et

Asperget septies digito contra propitiatorium ad orientem. Cumque mactaverit hircum pro peccato populi, inferet sanguinem ejus intra velum, sicut præceptum est de sanguine vituli, ut aspergat e regione oraculi, et expiet sanctuarium ab immunditiis filiorum Israel, et a prævaricationibus eorum cunctisque peccatis. Juxta hunc ritum faciet tabernaculo testimonii, quod fixum est inter eos, in medio sordium habitationis eorum. Nullus hominum sit in tabernaculo, quando pontifex ingreditur sanctuarium, ut roget pro se et domo sua, et universo coetu Israel, donec egrediatur. Cum autem exierit ad altare quod coram Domino est, oret pro se, et sumptum sanguinem vituli atque hirci fundat super cornua ejus per gyrum, aspergensque digito septies expiet, et sanctificet illud ab immunditiis filiorum Israel. Postquam autem emundaverit sanctuarium, et tabernaculum, et altare, tunc offerat hircum viventem; et posita utraque manu super caput ejus, confiteatur omnes iniquitates filiorum Israel, et universa delicta atque peccata eorum, quæ imprecans capiti ejus emittet illum per hominem paratum in desertum. Cumque portaverit hircus omnes iniquitates eorum in terram solitariam, et dimissus fuerit in deserto, revertetur Aaron in tabernaculum testimonii, et positus vestibus, quibus prius indutus erat, cum intraret sanctuarium, relictisque ibi, lavabit carnem suam in loco sancto, indueturque vestimentis suis. Et postquam egressus, obtulit holocaustum suum ac plebis, rogabit tam pro se quam pro populo, et adipem qui oblatus est pro peccatis, adolebit super altare. Ille vero qui dimiserit caprum emissarium, lavabit vestimenta et corpus aqua, et sic ingreditur in castra. Vitulum autem et hircum, qui pro peccato fuerant immolati, et quorum sanguis illatus est, ut in sanctuario expiatio compleretur, asportabunt foras extra castra, et comburent igni, tam pelles quam carnes eorum et fimum. Et quicumque combusserit ea lavabit vestimenta sua, et carnem aqua, et sic ingreditur in castra, eritque hoc vobis legitimum sempiternum (*Levit. XVI*). »

Assertionem nostram non indiget, demonstratio nostra non opus est, quod hæc et cætera legalia instituta fuerint exemplaria cælestium, de quorum, quibusdam præscriptis Apostolus dicit : Necessè est ergo exemplaria cælestium his mundari; ipsa autem cælestia melioribus hostiis quam istis (*Hebr. IX*). Denique et Mosi, cum hæc ordinarentur, Deus dixit : « Inspice, et fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est (*Exod. XXV*). » Ergo exemplaria cælestium ista fuerunt, immolatio vituli pro peccato, et oblatio arietis in holocaustum, et ab universa multitudine filiorum Israel susceptio duorum hircorum pro peccato cum ariete jam dicto in holocaustum, et cætera quæ præscripta sunt, exemplaria fuere cælestium. Ipsa autem cælestia sunt ista de quibus est jam dictum, immolatio Christi crucifixi, et sortes divisæ latronum qui cum eo crucifixi sunt, dimisso Barabba per petitionem Judæorum. Dicamus ergo : « Non, inquit, omni tempore

ingredietur sacerdos in sanctuarium, quod est intra velum, coram propitiatorio quo tegitur arca, » etc. Sacerdos et hostia ipse Christus est, ipse vitulus, ipse aries, ipse et hircus, sed diverso respectu. Sacerdos namque est, quia, sicut Apostolus dicit, ipse « assistens Pontifex futurorum bonorum, per amplius et perfectius tabernaculum non manu factum, id est non hujus creationis neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa (Hebr. ix), » sacrificium præferens panis et vini, secundum ordinem Melchisedech (Psal. cix) in sacramento corporis et sanguinis sui. Vitulus, quia sicut pro nobis, ita pro illis quoque oportuit eum pati, qui usque ad adventum ejus portantes jugum legis, juste vixerunt, et mundi fuerunt per justitiam fidei. Aries ipse, videlicet immolatus et pro arietibus quoque, id est pro apostolis suis de quibus psalmus dicit: « Afferte Domino, filii Dei, afferte Domino filios arietum (Psal. cxviii). » Ipsi namque duplici de causa recte arietes dicti sunt, vel quia duces sunt totius Ecclesiæ, sicut arietes duces sunt totius gregis, vel quia sicut arietes duobus cornibus, sic ipsi duobus testamentis oppugnantia sibi impugnant, hoc a vitulis, id est ab anterioribus sanctis differentes, quod jugum legis non portant, « quod neque nos, ut ait Petrus apostolus, neque patres nostri portare potuimus (Act. xv). » Hircus, ipse nimirum pro illis, quorum graviora peccata tulit, sive qui ante adventum ejus sub lege fuerunt, sive quos in adventu suo ipse, finis legis, per penitentiam suscepit, vel suscipit, qualium novissimus latro ille est, quem, ut supra diximus, in cruce penitentem suscepit. Igitur cum vitulo et ariete et duobus hircis, tunc accessit sacerdos coram Domino, in ostio tabernaculi testimonii, quando Redemptor noster ad passionem venit, « obediens Patri usque ad mortem, mortem autem crucis (Philipp. ii). » Ostium quippe tabernaculi sancti et veri, ipsa est passio ejusdem Redemptoris. Et illud maxime vulnus ejusdem passionis, quo latus ejus unus ex militibus lancea percutiens aperuit, apertio est illius ostii, quo ingredimur, et præter quod ostium non est aliud, per quod possumus ingredi in gloriam illius cœlestis sanctuarii. Nos autem extunc « regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis » effecti (I Petr. ii).

« Suscipiet, inquit, ab universa multitudine filiorum Israel duos hircos pro peccato, et unum arietem in holocaustum. Cumque obtulerit vitulum, » etc. Unus vitulus et unus aries, quia videlicet justorum atque sanctorum hominum, propter quorum imperfectam justitiam sive sanctitatem, Christum tanquam vitulum, et velut arietem pati sive immolari oportuit, quoniam et si propriis vel actualibus criminibus non erant impliciti, peccato tamen originali tenebantur obnoxii; nulla dualitas, nulla divisio est, sed omnes unum sunt. Porro, hirci duo sunt, sorte separandi, quia peccatores sive impii divisi sunt

A divisione hujusmodi, ut alii per penitentiam conversi, remissionem peccatorum accipiant in sanguine Christi; alii impoenitentes in suis moriantur peccatis, et non prodest illis sanguis Christi, imo in judicium venit super eos, sicut quidam eorum sibimetipsis imprecati sunt, dicentes: « Sanguis ejus super nos, et super filios nostros (Matth. xxvii). » Ait ergo: « Cumque obtulerit sacerdos vitulum, et oraverit pro se et pro domo sua, duos hircos stare faciet coram Domino in ostio tabernaculi testimonii, mittens super utrumque sortem, unam Domino, et alteram capro emissario. » Hoc ita factum est. Voluntati **677** Patris obediens sacerdos, verus Dominus Jesus Christus; semetipsum tanquam vitulum obtulit, et pro se ac pro domo sua, quæ est Ecclesia, oravit, quando procidens in faciem suam: « Mi Pat'r, inquit, si possibile est, transeat a me calix iste; ve: umtamen non sicut ego volo, sed sicut tu, factusque in agonia, prolixius orabat, et factus est sudor ejus, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram (Luc. xxii). » Tunc ubi comprehensus est, et præsi di Pilato traditus: « Quem, inquit ille, vultis dimittam volis, Barabbam an Jesum qui dicitur Christus? » Hoc plane fuit sortem mitti super duos hircos. Hircus enim ipse, qui aries et vitulus diverso respectu, ut supra meminimus. « Cujus sors exierit a Domino, illum, ait, offeret pro peccato. Cujus autem in caprum emissarium, statuet eum vivum coram Domino, ut fundat preces super eum, et emittat illum in solitudinem, » et hoc ita factum est. Quem illi sibi petierunt dimitti, dimissus est illis, scilicet Barabbas latro, Jesum autem flagellatum tradidit eis Pilatus ut crucifigeretur, quod fuit hircum sortis Domini offerri pro peccato. Quæ autem fuit solitudo vel desertum, quo dimissus abiit ille Barabbas latro? Sic enim dictum est de hirci emissario: « Statuet eum vivum coram Domino, ut fundat preces super eum, et emittat illum in solitudinem. » Quod dicit, « ut fundat super eum preces, » id intelligi oportet inprecationes. Nam rursus ita dictum est: « Tunc offe. at hircum viventem, et posita utraque manu super caput ejus, confiteatur omnes iniquitates filiorum Israel, et universa delicta atque peccata eorum, quæ imprecans capiti ejus, emittet illum per hominem paratum in desertum. » Quod ergo desertum, vel quæ fuit solitudo, in quam emissus est ille Barabbas, hircus reprobus, malis precibus diris super caput suum coopertus imprecationibus? Nimirum illa solitudo illud est desertum, quod intelligi oportet in verbis istis, quæ sacerdos ille prædixerat: « Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta (Matth. xxiii), » præmissis imprecationibus hujusmodi: « Ut veniat super vos omnis sanguis justus, qui effusus est super terram a sanguine Abel justî usque ad sanguinem Zachariæ filii Barachîæ, quem occidistis inter templum et altare. Amen dico vobis, venient hæc omnia super generationem istam (ibid.). » Vere deserta domus, quam deseruit salus, quam deseruit Deus, et Dominus Jesus Christus, foras du

cius, extra civitatem crucifixus. Ejusmodi preces sive imprecationes, « imprecabitur, ait, capiti ejus, posita utraque manu super caput ejus. » Non enim una manu, non uno vel simplici, sed duplici punivit eos judicio, scilicet et in isto et in futuro sæculo, condemnatos ex ore suo dicentes, « sanguis ejus super nos et super filios nostros. » Ergo imprecantis utraque manus posita est super caput ejus, scilicet Barabbæ in primis, et cum eo populi, cui petenti dimissus est talis hircus, portans iniquitates filiorum Israel, et universa delicta atque peccata eorum, scilicet contra ipsos in testimonium, quod seditiones hæreditario jure possidere deberent, quia seditionis auctorem sibi dimitti petierunt.

Quid tandem facere debuit aut potuit ille homo, qui dimisit ejusmodi caprum emissarium? aut quis ille homo, aut quomodo paratus fuit, quoniam sic dictum est, « emittet illum per hominem paratum in desertum? » — « Principes sacerdotum, ait evangelista, et seniores persuaserunt populo, ut peterent Barabbam, Jesum vero perderent. » Illa persuasio fuit præparatio, et ille homo unus congrue populus unus intelligitur, illa persuasione præparatus. Quid ergo facere debuit homo immundus, tali præparatione et talis capri contagione pollutus? « Lavabit, inquit, vestimenta sua et corpus aqua, et sic ingredietur in castra. » Quali aqua lavabit? Nimirum aqua baptismatis, aqua sanguine mista, ex ejus latere sors Domino exiit, ut immolaretur sive offerretur pro peccatis. Qui pœnitentiam egerit, eo quod persuasus caprum emissarium dimisit, et istum mactari petivit, tali aqua lavabitur ut salvari possit. Hoc ita factum est. « Pœnitentiam agite, inquit Petrus, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum, et accipietis donum Spiritus sancti (Act. ii). » Item: « Vos autem, ait, Sanctum et justum negastis, et petistis vitium homicidam donari vobis, auctorem vero vitæ interemistis. Pœnitimini igitur et convertimini, ut deleantur vestra peccata (Act. iii). » His auditis, compuncti sunt corde, et baptizati sunt primo tria millia, et deinde quinque millia, atque hoc modo, qui caprum emissarium, id est Barabbam, dimittens, auctorem vitæ interfecerat, lavit conscientie suæ vestimenta, et corpus aqua, et sic ingressus est in castra, appositus est ad illorum numerum quos ab initio mundi credentes usque in illam horam et sanguis exiens de latere Christi emundaverat. Non omnes ita egerunt, sed qui voluit, sic lotus est, et in castra sanctorum mundus ingressus est. Et de isto quidem hirco reprobato et male emisso, pro tempore et re, ut puto, satis dictum est; de cæteris adhuc dicendum, quod plurimum delectat, quia tantummodo tres istæ species animalium, vitulus, aries, et hircus, sub virga pastoris transeunt, qualis videlicet pastor fuit ipse Moses, per quem ordinata sunt hæc exemplaria cælestium. Pascebat enim oves socii sui Jethro, quando vocavit eum Deus de rubo

(Exod. iii). Respice in hæc partem, et non plures, sed totidem ordines invenis animalium rationalium, quæ sub virga boni pastoris hujus transeunt, de quo loquimur, quia posuit animam suam pro ovibus suis, et pro grege suo mori dignatus est. Nam unus est ordo illorum, qui congregati sunt, curisque sæcularibus licitis inserviunt, inter quas et propter quas armis quoque utentes, quasi cornu olunco, more vitulorum adversantes sibi feriunt, neminem tamen concutientes, neque calumniam facientes, et contenti stipendiis, vel justis laboribus suis (Luc. iii). Talium est dicere: « Servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus (Luc. xvii), » quia videlicet tantum, et non plus quam præceptum est, fecerunt. Hi in suo ordine, tanquam vituli boni pastori suo dilecti sunt. Exempli gratia, ut ille adolescens in Evangelio, qui cum de præceptis interrogatus, respondisset: « Magister, hæc omnia servavi a juventute mea, Jesus autem, inquit Evangelista, intuitus eum, dilexit eum (Marc. x). » Alius est ordo illorum qui nullum sæculi jugum trahunt, nec ea quæ mundi sunt, appetunt, imo quæ propria si i esse poterant habentibus distribuunt, et velut toni arietes, depositis velleribus, sequuntur eundem pastorem suum, cornu quidem habentes, sed recurvum, quo neminem perfoderent, quia et si interdum excitantur in zelum, non contra homines, sed contra vitia hominum, suæ fortitudinis impetum faciunt. Tales erant apostoli et quotquot apostolicæ perfectionis viam tenere student, aut studuerunt, ad hunc ordinem pertingunt. Distantiæ horum summa hæc est, quod illi tantummodo præcepta custodiunt, isti super præceptum addiderunt facere consilium dicentis: « Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et veni, sequere me (Matth. xix). »

Tertius ordo illorum est qui non solum non secuti sunt consilium, sed nec impleverunt præceptum, velut hirci, qui neque lanis suis pastorem vestiunt, neque in opere aliquo jugum ejus suscipiunt; tandem autem 678 conversi ad pœnitentiam post crimina quælibet remissionem et ipsi percipiunt, ita tamen, ut pervenire non debeant ad honores seu gradus ecclesiasticos, sicut sacri canones rationabiliter diffiniunt. Igitur quot sub virga pastoris hominis, qualis fuit Moses, brutorum animalium transeunt species, totidem sub manu summi Pastoris Dei et hominis, sunt electorum ordines, quasdam habentes, de quibus jam dictum est, similitudines, sicut et ipsi pastores, sive Jacob, sive jam dictus Moses nonnulla gesserunt in figura boni pastoris Christi, quod fere nonnulli [al. nulli, seu non ulli] incognitum est. Summa autem inter hæc in hoc distantia est, quod brutorum animalium causa non postulabat ut pastor ipsorum pro ipsis moreretur. Istis autem rationalibus vitulis, arietibus et hircis, scilicet hominibus cunctis, in veritate expediebat quatenus hic Pastor bonus animam suam pro eis poneret, et pro eis mori dignaretur; ipsi autem

mortuo commorerentur illo videlicet modo, quo jam mortui sumus, jamque resurreximus, sicut dicit Apostolus : « Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo surrexit Christus a mortuis per gloriam Patris, ita nos in novitate vite ambulemus (Rom. vi). » Magna hæc distantia est, quod illic pastores sive sacerdotes, Moses et Aaron, et cæteri de stirpe ejus in sacrificio non moriebantur, sed tamen pecora occidebantur; hic autem et Pastor mortuus est, et quotquot sunt de grege ejus, illi, ut jam dictum est, necessario commoriebantur. Utriusque, et Pastoris pro grege morientis, et gregis Pastori suo commorientis sacramentum in hac figura legis perspicere plurimum delectat, ubi vituli et hirci solus sanguis infertur in sancta, et corpora cremantur extra castra; aries vero solus et totus super altare in holocaustum offerri jubetur.

Denique Dominus Jesus Christus, animalium rationalium Pastor bonus extra castra, id est extra civitatem passus, et omnes anteriores justos, sive electos, et peccatorum pœnitentium primitias, scilicet latronem, qui cum eo crucifixus fuit, tanquam vitulos et hircos suo sanguine mundavit; intus autem cum arielibus, id est cum apostolis, nocte præcedenti ipse verus aries, post cœnam typicam paschalis agni, sacramentum corporis et sanguinis sui in holocaustum obtulit, quod optime notum est Christianæ sive catholicæ fidei. Gregis huic Pastori, ut dictum est, commorientis lex eadem eadem est, et esse debet quemadmodum Apostolus dicit : « Optimum est enim gratia stabilire cor, non escis, quæ non proferunt ambulantes in eis (Hebr. xiii). » Ac deinceps : « Propter quod et Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum extra portam passus est. Excamus igitur ad eum extra castra, improprium ejus portantes (ibid.). » Hæc et cætera cum dicit, nulli jam ignotum, vel dubium est, quin exire velit tam Hebræos quibus ea scripsit, quam nos qui cum eis unum ovile sumus effecti, extra castra justitiæ carnis, justitiæ servientium solummodo in cibis et potibus et variis baptismatibus, quæ non possunt, ait, perfectum facere servientem in illis (Hebr. ix). Hoc est extra castra cremari secundum similitudinem vel ad imitationem summi hujus vituli sive hirci, extra castra passi, spernere Judaicas justitias, et justitiæ Dei subijci, et hoc est sanguine suo communicare sanguini ejus, illato in sancta, carnem suam crucifigere cum vitulis et concupiscentiis (Gal. v). Perfectis autem his, est etiam velut arietem in holocaustum offerri, id est non solum illicitis abstinere rebus sive concupiscentiis, et ea servare præcepta, quæ in tabulis scripta sunt digito Dei; verum etiam a licitis sive concessis, quod primi vel maxime cœperunt facere sancti apostoli, ut secundum ipsum nomen holocausti totum eorum propositum sit sacrificium, quia videlicet holocaustum interpretatur totum incensum.

Multa sunt adhuc sacramenta ejusdem capituli præscripti, ad rationem pertinentia faciei hujus, faciei vituli, sed quia veremur esse nimii, vitandumque est fastidium etiam in rebus pretiosis, nos pluribus omissis, hoc tamen intactum præterire non patimur, quod interea dicit : « Tollet quoque sacerdos de sanguine vituli, et asperget digito septies contra propitiatorium. » Itidem et alibi dicit : « Immolatoque vitulo in conspectu Domini, inferet sacerdos, qui unctus est de sanguine ejus in tabernaculum testimonii, tincto digito aspergens contra velum (Levit. iv). » Denique hoc valde pertinet ad illum, cui hoc opusculum dicavimus, honorem Filii hominis, quod hujus sacræ litteræ vivificans spiritus vigilanter aspicientibus innuit. Ut quid enim vitulus iste immolatus, ut quid sanguis Christi est fusus, nisi ut Spiritum sanctum, qui in eo septiformi plenitudine requiescit, in remissionem peccatorum acciperemus? Septies ergo contra propitiatorium sive contra velum debuit aspergi sanguis illius vituli significativi digito sacerdotis, quia non nisi per passionem et sanguinem hujus Filii hominis potuit aut debuit sanctus septiformis Spiritus in remissionem peccatorum dari nobis. Nec hoc dicimus, quin et ante adventum ejus Spiritum sanctum acceperint, et patriarum et prophetarum et justorum quamplurimi, sed non hoc dato, quod dicitur, et est peccatorum remissio. Duo quippe sunt data Spiritus, alterum in divisione gratiarum, quo solo illi anteriores illustrati fuerunt, alterum in remissionem peccatorum, quod ante hoc datum non fuerat, sicut evangelista testatur : « Nondum enim, inquit, erat Spiritus datus, quia Jesus nondum fuerat glorificatus (Joan. vii). » Hoc sciens ipse, videlicet quod datum hoc non daretur, nisi per mortem et sanguinem ejus, dicebat ipsa nocte qua tradebatur : « Vado ad eum qui me misit, sed quia hæc locutus sum vobis tristitia implevit cor vestrum, sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis ut ego vadam. Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos (Joan. xvi). » Quod eum dixisse de passione vel morte sua, liquido constat potius quam de futura ascensione post quadraginta dies a resurrectione sua, quia videlicet propter illam discessionem ejus, discipuli non contristari, imo gauderi habebant, sicut sanctus Lucas memorat, dicens : « Et ipsi adorantes, reversi sunt in Hierusalem cum gaudio magno (Luc. xxiv). » De passione vel morte sua dixisse omnino rectius intelligitur, sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis ut ego vadam, etc. præsertim quia sic evangelista præmiserat, dicens : « Ante diem festum Paschæ sciens Jesus quia ejus hora venit ut transeat ex hoc mundo ad Patrem (Joan. xiii). » Igitur necessario valde sacerdos iste in sanguine vituli digito tinxit, et contra propitiatorium sive contra velum sæpius aspersit, quia verum est, et hoc ab ipso in veritate dictum sit, quia [add. nisi] sanguis ejus prius funderetur;

neque conditum baptismi sacramentum, neque Spiritus sanctus datus fuisset in eo quod est Paracletus, id est consolator, scilicet in eo quod est remissor vel remissio peccatorum, quæ una vel summa est consolatio sanctorum, electorumque omnium

A tam præcedentium quam subsequentium, quia omnes, tam illi quam isti, sanguine ejus emundati sunt, nec aliter dissolvi poterat eis medius paries inimicitiarum, qui significabatur per velum, quod erat ante propitiatorium.

LIBER DUODECIMUS.

679 Audire delectat, propter gloriam et honorem tuum, Fili hominis, audire et intelligere dulce est, o gloriosum animal, in contemplando quatuor facies tuas, illud quod dixit sanctus Ezechiel, ubi propheticis te vidit oculis juxta fluvium Chobar. « Cum, inquit, aspicerem animalia, apparuit rota una super terram juxta animalia, habens quatuor facies (*Ezech. 1*), » etc. Rota ista nimirum sancta Scriptura est, habens et ipsa quatuor facies, et sicut unum animal quatuor sunt animalia, ita et quatuor rotæ sunt una rota quia sicut habet ipsa prophetiæ series, ipsæ vel eadem sunt rotarum, quæ animalium facies. Verus ergo et fidelis sermo, quem dicit, « quia cum aspicerem animalia, apparuit rota una, » etc. Cum enim tu, quicumque es, aspicias hæc animalia, tunc et non prius apparet tibi rota ista; cum, inquam, aspicias vel respicias ista Filii hominis sæpe dicta quatuor sacramenta, incarnationem, passionem, resurrectionem atque ascensionem, tunc vel extunc apparet et elucet tibi quid velit, quo tendat sancta veteris Instrumenti Scriptura, rotunda, volubilis, perfecta, quatuor faciebus secundum istas quatuor partes distincta. Quarum partium pro hac ratione prima est liber Genesios, secunda lex cæremoniarum sive sacrificiorum, tertia libri Regum, quarta libri Prophetarum. Nam revera si in libro Genesios rite perpendas, quo aspiciat intentio Dei, ibi in rota ista facies est hominis, exempli gratia: Ubi tanta cura est Deo de Patrum sive patriarcharum conjugiiis, cum dicit Abraham servo seniori domus suæ: « Pone manum tuam subter femur meum, ut adjurem te per Dominum Deum cæli et terræ, ut non accipias uxorem filio meo de filiabus Chananæorum, inter quos habito (*Gen. xxiv*), » etc., si in isto et in cæteris similibus solummodo res gestas attendis, et non etiam intentionem gerentis Dei, non tibi apparet rota, imo nimis est obscura talis Scriptura; si autem aspicias, quod in hominem Deus intenderit (intendebat enim in eam, quam ante sæcula proposuerat, incarnationem Verbi sui) rota apparet, Scriptura lucida est, et in rota facies hominis est. Similiter in legalibus cæremoniis, in immolatione vituli, arietis et hirci, in omni ritu sacrificiorum, quem per manum Mosi Deus ordinavit, si solum quod gerebatur attendis, et non etiam intentionem ejus qui hæc fieri mandavit, non tibi apparet rota, imo vilis, et abstracta est tota Scripturæ littera; si autem aspicias, quia Deus intendebat figuram in illis haberi passionis ejusdem incarnati Filii sui, quoniam opus erat electis illius temporis per hæc initiari, rota tibi apparet. Et in ea faciem vituli, quod animal eorum

quæ sacrificabantur, maximum est, et hanc ibi faciem agnoscere pium atque honorificum est. Nihilominus in rebus gestis, rebus bellicis regum, quorum David primus exstitit, de quo Sapia dicit, quia « cum leonibus lusit quasi cum agnis, et in uris similiter fecit sicut in agnis ovium (*Eccli. xlvii*), » ab isto quoque usque ad Judam Machabæum, de quo sic scriptum est: « Similis est leoni in operibus suis, et sicut catulus leonis rugiens in venatione (*I Mach. iii*), » nonne rota ista faciem habet leonis? Narrat quippe fortitudinem tantam regum, ducumque fidelium, quanta sufficere potuit aut debuit, quanta pro tempore, et re necessaria fuit contra leones, ursos et pardos, cæterasque feras diaboli, scilicet primo contra gentes, quæ in circuitu erant, quarum prima et diuturnior fuit gens Philisthim. Deinde contra Assyrios, Babylonios, Persas, Medos, Macedones, sive Græcos, per quos diabolus laboravit extirpare arborem feracem fructus æterni, delere gentem de qua Christum oportebat nasci secundum promissionem Dei, firmatam juramento ad Abraham (*Gen. xv, xxii*), juramento David (*Psal. lxxxviii, cxxxi*).

Hæc ergo tertia facies rotæ, id est sacræ Scripturæ recte dicitur, et est facies leonis. In prophetis profecto rectissime quartam accipis faciem rotæ, faciem aquilæ volantis. Illa namque sacræ Scripturæ pars sublimer volat, totiusque intentionis suæ oculos in verum solem figit apertos, non solum factis illum significans, sed (quod majus est) majestatem divinitatis ejus verbis enuntians. Igitur « cum aspicerem, ait, animalia, apparuit rota una super terram juxta animalia, hominis quatuor facies (*Ezech. 1*), » id est cum crederem et firmiter tenerem Deum Dei Filium vere hominem factum, vere passum vel mortuum, vere resurrexisse a mortuis et ascendisse in cælum, tunc intelligibilis mihi facta est sancta veteris Instrumenti Scriptura, continens hæc, et tota tendens in hæc quatuor sacramenta. Alioqui clausa mihi fuisset et occulta, ut est usque nunc omnibus illis, qui non aspiciunt hæc animalia, Judæis maxime, qui non recipiunt, qui agnoscere nolunt hæc salutis nostræ sacramenta. Unde Apostolus: « Usque in hodiernum diem, ait, id ipsum velamen Veteris Testamenti manet non revelatum, quoniam in Christo evacuatur (*II Cor. iii*). » Experimento didicimus, et cum gratiarum actione, tanquam experti, verum esse perhibemus quod deinde dicit, quia « cum ambularent animalia, ambulabant pariter et rotæ juxta ea, et cum elevarentur animalia de terra, elevabantur simul et rotæ; et quocumque ibat spiritus, illie eunte spiritu, et rotæ pariter

elevabantur, sequentes cum. Spiritus enim vitæ erat in rotis (*Ezech. 1*). » Hoc, inquam, ita esse, ut dicitur, non solum credimus, verum etiam oculis nostris ipsi videmus. Olim antequam ambularent, et eleventur animalia, non ambulabant neque elevabantur rotæ de terra, sed **680** conclusæ erant in sola Judæa; neque enim editæ fuerant Scripturæ plus quam in una lingua, scilicet Hebræa, et ibi quia non intelligebantur quasi jacebant in terra. Denique præter paucissimos, gratiam habentes Spiritus prophetici, hoc ipsi nesciebant Hebræi, quod spiritus vitæ esset in rotis, quod in litterali structura subsesset vigor cœlestis ministerii. Nunc ipsi videmus, quia rotæ istæ ambulaverunt et ambulant, ex quo animalia ambulare cœperunt, videmus quia de angustiis terræ Judææ, de cavernis linguæ Hebræicæ, sanctæ veteris Instrumenti Scripturæ prodierunt, et usque in medium gentium ambulaverunt, ubicunque incarnationis, passionis, resurrectionis atque ascensionis Jesu Christi prædicatur, aut prædicatum est Evangelium et ubique juxta sunt, ut quidquid horum dicat Evangelium, statim paratum consonet testimonium, quod sic oportuerit fieri, nec aliter venire sive ambulare aut procedere, Messias, quem exspectaverant ipsi Judæi, quam venit, ambulavit, et processit iste Filius hominis a Nazareth, iste Jesus filius Mariæ, et qui putabatur filius Joseph (*Luc. 11*). » In quo illud valde mirum est, et mirabiliter a Deo provisum, quod ipsi qui sanctorum animalium adversarii rotas istas gyrant juxta ea per orbem terrarum auxilium ipsis, ipsi qui contradicunt et contradicere volunt sæpe dictis quatuor sacramentis, Judæi per omnes gentes captivi, Scripturas bajulant, sua, id est Hebræica, lingua conscriptas in testimonium veritatis, atque ita, quamvis nolentes, affirmant quia sic scriptum est, et sic oportuit fieri. Procedamus igitur, cœpto itinere, inter fluxus atque refluxus rotarum currentium, et hæc animalia sequentium, inter voces alarum animalium, alteram ad alteram percurrentium, unde audivimus vocem commotionis magnæ: « Benedicta gloria Domini de loco sancto suo (*Ezech. 11*), » quoniam gloria hæc est et iste honor, qua gloria glorificatum, et quo honore honorificatum Filium hominis, nostra in præsentem opere devota spectat intentio.

Sed quid agis, anima? Ut sentio, fatigaris, et in procedendo quasi dormire incipis. Dic ergo animalibus istis, sive huic animali, uni quatuor facies habenti, dic spiritui vitæ qui est in rotis: « Dormitavit anima mea præ tædio, confirma me in verbis tuis (*Psal. cxviii*). » Tu sæpe dicte, et sæpe dicende mihi Cuno, venerabilis pontifex Ecclesiæ Ratisponensis, fatigationis hujus causam præbui, et ex te occasio venit difficultatis, qua nunc animus meus vacillat, et pene fluctuat in viis suis. Ante hoc fere triennium, miranti tibi et scire volenti narraveram qualem per eventum accidisset ut, post tam multos sanctos Patres catholicos atque nominatissimos, quorum scripta sufficienter impleverunt arma: a ec-

clesiarum Christi, ego, *περιφρασα* omnium, animum inducerem ad scribendum tam copiose, et, ut dicere solitus erat, tam efficaciter sive utiliter, ut dubitare non possis quin sit Dei donum (*I Cor. iv*), et quia ista quoque facultas de sursum sit, et descenderit a Patre luminum, a quo est omne datum optimum et omne donum perfectum (*Jac. 1*). » Admirationem tibi augebat facilitas conversationis meæ; videlicet quia fere nihil in me videbas de illis præparationibus sanctorum Patrum, quibus in ejusmodi studiis laboraturi, feliciter se præparaverunt, sicut Dei ministros, ut beatus Apostolus ait, in vigiliis, in jejuniis (*II Cor. vi*), et cæteris bonis, quibus adhibitis clarificari solet sensus hominis, ut recto intuitu mereatur incedere per sanctas ac venerabiles Scripturas veritatis. Narraveram ergo tibi causas, puero loquacior, lepore timidior, quanquam scirem et certus essem de te non esse verendum; quippe qui longe ab illis es omnimoda dissimilitudine, quibus interdum illud maxime fetet, quod boni odoris est, qualium nimis aversos ac terribiles oculos primus expertus est, omnia sua denarrans, puer Joseph (*Gen. xxxvii*). Auditis causis, tu homo simplicis oculi, ac totus lucidi corporis, dixisti: Scribe hæc mihi. Mæ prorsus abnuente, tu iterum atque iterum repetens atque exigens, ut hæc scriberem, cum nuda prece nihil obtineres, magnum nimis et forte vinculum, quo me traheres, collo injecisti, scilicet, adjurationem sancti ac tremendi nominis: « Per Patrem, inquit, et Filium et Spiritum sanctum præcipio tibi, ut hæc scribas mihi. » Non ignoro, Pater et domine mi, quando talis ac tanta vehementia de radice vel fonte dilectionis prodierit, qua nostra semper opuscula quibuscunque potes, commendare operas, homo cujus oblita est invidia, quique cum beato Job dicere possis: « Quia ab infantia mea crevit mecum miseratio, et de utero matris, meæ egressa est mecum (*Job xxxi*). » Ad hanc partem, scilicet ad meorum commendationem scriptorum, nonnihil valere arbitraris notitiam, sive memoriam eorum, quæ ut scribam, tu tantopere compellis, et pro quibus nimium vehemens exactor, cum recusarem, ut jam dixi, adjurationem quoque adhibuisti.

Tandem ergo, quoniam parendum est, ob reverentiam nominis Domini, recordabor gemitum meorum et divinæ consolationis, vel unum ex Patribus orthodoxis, in exemplo habens beatum Hieronymum, qui cum jam multos haberet vel habiturus esset obtractatores, scribere non timuit, quanta super eo cura fuisset supernæ majestati, ut flagellis cæsum depelleret a sæcularium librorum studiis, atque ad sanctarum compelleret studium Scripturarum, profuturum, ut nunc apparet, cunctis per orbem terrarum Ecclesiis Christi. Primo hanc veritatem dicam, quia facultas hæc, quam sic amplecteris, et pro qua mihi congratularis, consolatio est miserentis Dei, juxta beneplacitum sapientiæ ejus, quæ cum dixisset: « Noli regibus, o Lamuel, noli regibus dare vinum, quia nullum secretum est, ubi

regnat ebrietas, ne forte bibant et obliviscantur iudiciorum, et mutent causam florum pauperis (*Prov. xxxi*), continuo subjunxit: « Date siocram mœrentibus, et vinum his qui amaro sunt animo. Bibant, et obliviscantur egestatis suæ, et doloris non recordentur amplius (*ibid.*). » Mœrens quippe eram atque amaro animo incedebam puer sive adolescentulus, cujus videlicet mœroris atque amaritudinis causa, ut jam breviter eloquar, hoc dico, quia sedebam juxta flumen Chobar (*Ezecli. i*). Hæc enim lectio nunc mihi erat in manibus, tractanti de quatuor animalibus, sive de quatuor unius animalis faciebus. Novit ipsum gloriosum animal, et ipse novit spiritus vitæ, qui est vel erat in rotis, quia cum in exordio libri hujus undecimi De gloria et honore Filii hominis, ista lectio sese offerret, tunc in mente non habebam, ut hac vice huc diverterem, tibi que parerem in hac parte, quam verebar, quod cujus suspecta posset esse præsumptionis et vanæ gloriæ. Verum ubi jam dictam lectionem atigi, et post contemplationem faciei vitulis, procedere volui ad contemplandam faciem tertiam, scilicet faciem leonis, recordatio tui sese obtulit, instantius atque vehementius, quam eatenus occurrisset senserim, et quasi manu me tenuit, quodammodo dicens mihi: Huc diverte, quia nisi rem, pro qua sic adjuratus es, prius effeceris, nusquam solita facultate uti poteris, ut commode progrediaris. Quid multa? Quasi subsistente spiritu qui me ducebat aut ducere videbatur, coactus sum huc a proposito cursu divertere; tamen multum varius, diuque incertus, nunc probans, nunc improbens digressionem **681** hanc; tandem vix animo sedit, visumque est non nimis discrepare a voluntate sapientiæ, si scriberem quomodo vel ad quid mœrenti mihi, qualemve egestatem deploranti, siceram suam et vinum suum dederit, scilicet, præsentem consolationem de sanctis Scripturis, quo aliquantis per obliviseerem doloris mei.

Igitur sedebam, ut jam dixi, juxta flumen magnæ Babylonis, juxta fluvium Chobar, quod interpretatur *gravitudo* vel *gravitas*. De illa namque Babylone loquor, cujus est rex vel princeps, in qua tyrannizavit spiritualis Nabuchodonosor, scilicet diabolus, jugumque suum aggravavit super filios quoque civitatis Dei viventis, Hierusalem cœlestis, quos omnes in istam suam Babylonem, in hoc sæculum nequam captivos abduxit, subditos peccato originali, reos mortis. Hæc mihi, o Lamuel, magni mœroris et amari causa erat animi. Audiebam enim auditu intellectuali voces peregrinorum sive captivorum lamentantium atque dicentium: « Super flumina Babylonis illic sedimus et flevimus, dum recordaremur Sion (*Psal. cxxxvi*). » Assumptoque luctu in absconditis in interiore homine flebam et ego passim atque lamentabar scienter, et lamentando laudabam, sicut docet Ecclesiastes, mortuos magis quam viventes (*Eccle. iv*). Mortui namque illi, qui in Domino mortui sunt, securitatem suimet assecuti sunt, reversi in illam beatam Sion; unde omnes per

A peccatum Adæ exciderunt, cujus recordatione, dum captivi essent, fleverunt. Porro viventes quandiu in corpore sunt, et a Domino peregrinantur (*II Cor. v*), quomodo securi esse possunt? Non est enim tuta sessio, vel firma statio secus flumen Chobar, vel supra cætera Babylonis flumina, præsertim cum et Apostolus dicat: « Qui se existimat stare, videat ne cadat (*I Cor. x*). » Ipsa namque fluminum littora lutosa sunt atque palustria, tamque lubrica, ut semper suspectus esse debeas, ne moto vel prolapsa pede subjectum flumen cadas.

Laudabam igitur, ut jam dixi, mortuos magis quam viventes, non qualicumque, sed gemituosa et luctuosa laudatione, ac si jam vererem mihi accidisse illud, quod in Evangelio dictum est: « Duo in lecto, unus assumetur et alter relinquetur (*Matth. xxiv*); » sive (ut cum hac similitudine secundum numerum nostrorum loquar) tres uno ex utero, duo assumuntur, et unus relinquetur. « Relictus sum, aiebat, ego solus; et quærent animam meam (*III Reg. xix*), » et cum hujusmodi verbis cantilenam lugubrem frequentabam. Jam quid mihi acciderit, qualibus audeam verbis eloqui? « Cum essem in medio captivorum » (iste, cujus memor nunc eram visor animalium cœlestium) cum essem in medio captivorum « juxta fluvium Chobar, aperti sunt cœli, et vidi visiones Dei, » et cætera usque « similitudo hominis in eis (*Ezech. i*). » Sed quid hic simile illi? Verumtamen quam similitudinem cognovi, jamque ex parte tetigi, istius magnæ Babylonis, in qua omnes simul nati, et illius, in qua tunc erat ille captivus cum captivis, libet quamvis cum timore vicina sub eo locutione uti, quia aperti sunt mihi oculi, et vidi Filium Dei, vidi ipsum vigilans in cruce viventem Filium hominis. Non corporali visu vidi, sed ut viderem, repente evanuerunt corporis oculi, et aperti sunt meliores, id est interiores oculi, cum tenerem in sinu atque complecterer crucem ligneam, et in ea imaginem ejusdem Salvatoris, sedens occultus retro post sanctum altare in quodam oratorio beatæ Mariæ semper virginis, claro jam diluculo, multis eandem imaginem deligens atque circuiens osculis, et adorans, ut solebam, frequenti dimissione capitis. Solitus eram idipsum facere, sed illo diluculo agebam majore contractione, id est mentis humilitate. Qualis autem visus est aspectus ejus? Humana hoc non potest lingua verbis comprehendere, tantumque dixerim, quia sensi breviter illic, quam veraciter dicat ipse: « Et discite a me quia mitis sum et humilis corde (*Matth. xi*), » quam veraciter de ipso Apostolus dicat: « Quia exauditus est pro sua reverentia (*Hebr. v*). » Vultus ejus miro atque ineffabili modo sese demittens, quam reverentibus oculis accepta se habere significavit oscula adorantis, et adorationem osculantis. Nulla mora interfuit, et ad visum communem reversus, crucem quidem super altare loco suo restitui. Gustus autem quidam ineffabilis, gustus suavitatis ejus in ore animæ aliquandiu ipsa die superfuit, qui tamen paulatim recedens, tandemque deficiens, me-

morem adhuc facit me versiculi hujus : « Gustate et videte quam suavis est Dominus (*Psal. xxxiii.*) » Et quid mirum, si Veritas verum dixit : « Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur (*Matth. v.*) » et consolationis primitias jam in isto sæculo Paracletus, id est, consolator spiritus pueris suis dare dignatur? Nam pueris maxima, id est infirmis et invalidis, pro ipsa infirmitate sua lugentibus, consolatione opus est. Hinc ipse Dominus in Isaia, cum sanctæ civitatis suæ Hierusalem lætitiâ et diem festum agere demandaret, hæc inter cætera dixit : « Pueri eorum in humeris portabuntur, et supra genua consolabuntur. Quemadmodum mater consolatur filios suos, et ego consolabor vos, et in Hierusalem consolabimini (*Isa. lxxvi.*) » Notum est quia mater cum suos filios diligit omnes, citius tamen atque pronius ad consolationem flentis parvuli sui sese impendit, et illum super humerum aut in brachio suo portat, et super genua consolatur.

Dicam ergo gratias agens, qualem deinde mihi fecerit consolationem, perseveranti in illo, cujus supra nemini, fletu captivorum dicentium : « Super flumina Babylonis illic sedimus et flevimus, dum recordaremur Sion (*Psal. cxxxvi.*) » Quid enim si quis tegens contempserit? Hodie confessiones beati Augustini, id est libros, in quibus confitetur miserationes Domini, nemo contemnit. Forsitan dum ipse viveret, aliquis legens non pro magno duxit. Confortemur ergo, quoniam, tu Pater mi, præsul Christo amabilis, quod hæc secretius habiturus esses, promissisti. Quin et si quis hæc præripiens et legens, quasi gloriabundum me contemnendum putaverit, dicentem me audiant pro istis exiguis idipsum, quod pro suis vere magnis Apostolus dixit : « Nam et si voluero, inquit, gloriari, non ero insipiens. Veritatem enim dicam (*I Cor. ii.*) » Denique non parum habet confortationis in hujusmodi conscientia veritatis. Confugeram bona spe circa idem tempus ad invocandum nomen Domini nomen, quod invocatum est super nos, et in quo sumus signati, sanctamque Trinitatem invocabam et adorabam invocatione supplici, adoratione fidei. « Turris enim fortissima, ait Sapientia, nomen Domini, ad ipsam currit justus et exaltabitur. Substantia divitis, urbs roboris ejus, et quasi murus validus circumdans eum (*Prov. xviii.*) » Sentiebam quippe hostes invisibiles persequentes me, et ideo currebam ad nomen istud matutina prece, ut velut turris fortissima exaltaret me, ut velut urbs roboris muniret me, ut velut murus validus circumdaret me, et hoc quidem facere cœpit; spero autem quia perficiet. Visa per idem tempus visione memorabili, plena venerandæ suavitatis, præcedente causa hujusmodi. Mœrens eram, meque somno dederam hora solitæ orationis, sive adorationis illius, quam prædixi; et causa erat mœroris, quia non tam cito nec tanta, ut volebam, pax mihi provenerat de insurgentibus in me malignantibus, quasi unquam dum vivimus, tuti vel securi esse possimus, cum potius « militia sit vita hominis super terram.

(*Job vii.*), » in qua si legitime certamus, nimirum et ferimus et interdum ferimur. Hæcque mœrens quasi puer, cujus voluntas non statim fit, somno me dederam hora solitæ orationis, cum ecce video semi-vigilans in ipso lectulo magnam lucem velut solem super me incumbentem, et audio sonans in ecclesiâ signum, ut fieri solet dum statutam convocaveram ad orationem. Surgere et ad orationem currere mihi visus sum. Fiat mihi secundum voces aut verba que audivi, canente uno conventu multorum, que nescivi, in una parte ecclesiæ psalmum quinquagesimum, *Miserere mei, Deus*, et alio conventu in alia parte ecclesiæ psalmum vicesimum sextum *Dominus illuminatio mea*, stante maligno adversario contra me in angulo in ingressu oratorii: quem ut vidi, exprobravi, velut exprobare solemus quempiam larvalem aspectum signo totius faciei potius quam verbis; propter quod cum ille iratus contra me irrueret, somno illo tenui excitus sum.

Intelligere poteram quod pro consolatione hæc mihi fierent; verumtamen illum quoque diem totum in mœrore transegi, et sequentis diluculi sive antelucani hora, oratione omissa, quam consueveram, somno cum tristitia me reddidi, cum ecce tenuiter dormienti similiter, ut pridie visum est signum ad orationem commoveri. Surrexi et ad ecclesiam cucurri, et ecce quasi pro solemnitate Domini multa ecclesiam compleverat turba diversorum ordinum, maxime autem monachorum, quodam veneranda canitiei episcopo celebrante solemnia missarum. Multa ad offerendum quasi post Evangelium, quando solet offerri sanctum sacrificium, ascendebat processio utriusque sexus personarum venerabilium. Cucurri et ego, quasi elemosynam petiturus de oblationibus illis; et ecce juxta dextrum cornu altaris tres personæ stantes, habitus valde reverendi et dignitatis, quantam nulla potest lingua verbis consequi. Duæ personæ multum antiquæ, id est valde canæ erant capitis, persona tertia ut speciosus astabat juvenis, regia dignitate, ut ex vestitu ejus poterat agnosci. Una ex personis, ut dixi, venerandæ canitiei, valde jucunda dignatione ac sereno vultu manum meam apprehendit, meque osculata est, et pauca verba dixit: quæ quidem memoria non tenui, scio tamen quia pertinebant ad officium vel ministerium scribendi. Persona illa regia, juvenis ille speciosus, nihil quidem loquebatur, sed me tanquam fratrem, quam germana affectione, quam reverenter seu venerabiliter, quieto ac modesto vultu me intuebatur, meaque præcordia suo penetrabat intuitu. Non statim, sed postmodum sanctam in his Trinitatem, juremque illum esse Filium Dei, hoc modo agnovi: Quidam spiritus mali, me ab utraque parte circumstantes, coram ipso altari me altivem ipsis pusillis infestare, et latera mea fodere cœperunt digitulis importunis. Cum ita me affigerent, et ego auxilium implorarem ab his quos videbam; Dominus Jesus qui paululum secesserat, ita tamen ut viderem eum, per nomen mihi innotuit, dicentibus personis aliis:

Exspecta paulisper, Jesus veniet confestim, teque ad-
 jurabit. Hoc audito, ipsum invocavi Dominum Jesum
 ex nomine. Nec cunctatus ipse, ascendit iterum per
 gradus per quos descenderat, quasi cum potestate et
 reverenda majestate, et potenter spiritus illos prop-
 pellens, manusque illorum a lateribus meis cito avel-
 lens, liberavit me. Tunc ipsæ tres personæ grandi et
 pari statura æquales, me pusillum circumsteterunt,
 et aperto pergrandi libro, me superpositum eidem
 libro in sublime sustulerunt. Quo facto, is qui me
 in initio fuerat cœsulatus, confortans diguanter et
 familiariter, hæc locutus est : Noli timere, et desi-
 gnans super sanctum altare quædam sanctorum phy-
 lacteria auro fabrefacta, quæ vulgo dicimus feretra.
 Adhuc enim, ait, eris melior quam ista sint. Visio
 hæc tam manifesta fuit, ut veraciter dicere possim,
 quia « sive in corpore, sive extra corpus nescio,
 Deus scit (II Cor. xii), » quamvis res ista nihil ad
 magnitudinem illam dicentis, « quia raptus est usque
 ad tertium cœlum, quia raptus est in paradysum, et
 audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui
 (ibid.). » Nam et cum adducerer ad videndum, scio
 me de lectulo exsillisse, et in ecclesiam cucurrisse,
 recto et vigilantibus solito itinere; et completa vi-
 sione cum personas illas abeuntes prosequi vellem,
 neque concederetur mihi, aspexi quod nudus, et sine
 omni vestimento essem, et ab hoc festinus eo recur-
 rens, unde veneram, ubi lectulum attingi, confestim
 expectatus sum.

De apertione libri, et de ratione quam persona
 illa dixit, aureas ostendens sanctorum memorias
 sive phylacteria, non opus est, ut interpretationem
 faciam tuæ charitati, cujus de me iudicium sæpe
 audierunt et secuti sunt multi, quod vere Deus li-
 brum suum, id est Scripturam sanctam mihi ape-
 ruit, et multis sanctorum Patrum sententiis, quorum
 in sancta Ecclesia digne celebris est memoria, et
 velut aurum utilitat, alinquantio meliora dixerim :
 Quid deinde dicam ? « Si flagellat, ait beatus Job,
 occidat semel, et non de pœnis innocentum rideat
 (Job ix). » Cujus dicti nunc idcirco meminerim,
 quia per idem tempus de pœna mea, id est de ex-
 pectatione mea quæ impatienti animo videbatur ni-
 mis longa, ipse quodammodo risit. Non imputo illi.
 Jamdudum enim condonavi, videlicet illa condona-
 tione justissima, quam idem beatus Job exprimit his
 verbis : « Solvat manum suam, et succidat me, et
 hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore non
 parcat, nec contradicam sermonibus sancti (Job
 vi). » Ejusmodi condonationem, quæ non est con-
 tradicere sermonibus sancti, non reprehendere ju-
 dicia sancti et justii, ut certissime credo a me exe-
 gerat, dum solito plus dolerem, et abundantius
 flerem propter causam eandem, id est propter tæ-
 dium vitæ præsentis, et fore per triduum non muta-
 rentur in diversa vultus mei. Visus quippe mihi se-
 dens post sanctum altare, tali schemate vel habitu

A pro quo debeat dici, ut vere est, Antiquus dierum
 (Dan. vii), cum propius accessissem, crucem pergran-
 dem signum magni doloris bajulans, prolenta manu
 dextera Pater clementissimus, naturæ nostræ amicus,
 mitis et humilis : Amice, inquit, dona mihi quod feci
 tibi. Illico manum ejus manu mea velut pro firma-
 mento condonationis, quam vehementer, quam ala-
 criter percussi ; quam ille fortiter stringens, me
 totum quasi ad amplexus et oscula traxit : sed non
 mora, vis magna cœjusdam sanctæ ac divinæ volu-
 ptatis me somno excussit. Num infantilia videntur
 hæc ? Imo res valde seria est, condonare illi quidquid
 super nos grave ab ipso illatum est, omnia quorum
 hoc initium vel summa fuit, « quia audisti vocem
 uxoris tuæ et comedisti de ligno, ex quo præceperam
 tibi ne comederes, maledicta terra in opere
 tuo, » et cætera usque « quia pulvis es et in pulve-
 rem reverteris (Gen. iii). » Quæcunque mala super
 nos propter peccatum induxit, nimirum condonanda
 sunt ei videlicet corde et ore dicendo tale quid, ut
 est hoc dictum a Daniele vel cæteris concaptivis :
 « Omnia quæ fecisti nobis, Domine, in vero iudicio
 fecisti, quia peccavimus tibi (Dan. iii). » Maxime
 autem dilectionis et fidei est non patienter mori, sed
 683 patienter vivere in hoc sæculo pleno peccatis,
 et voluntatem sequi creatoris cuncta bene disponen-
 tis, dum non cito exauditur cupiens esse dissolvi,
 desiderans ab ista valle lacrymarum migrare ad
 gaudium visionis Dei.

Igitur condonavi quidem, verumtamen inter cæ-
 tera pro quibus adjurasti, Pater mi, narrabo quomodo
 de pœna mea riserit, tandemque me consolatus sit.
 Vir quidam venerando habitu stare visus est, meque
 intuens familiariter : « Adhuc, inquit, octo annos
 victurus es. » Cum quasi ludibundum hæc euro
 dixisse putare, eundem sermonem repetens : « Ve-
 rum, ait, loquor, adhuc octo annos victurus es. »
 Nox erat illa solemnis et festiva beati Mathæi apo-
 stoli, cujus super Evangelii fundamentum ut præsen-
 opus construerem, tu exegisti, opus De gloria et
 honore Filii hominis. Cum sanctas manus ejus
 osculari vellem, non admisit ; et ab hoc depulsus,
 evigilavi. Quid putas, quomodo subsequentes et dies
 et menses et annos enumeravi mihi ? Sic enim acce-
 peram, et sic eum dixisse volebam, ac si omnino
 determinasset, atque dixisset ita : Octo annos, et
 non plus, victurus es. Non attendam, neque attendere
 volebam præ nimia desiderantis animi festinatione,
 posse aliquid subesse, in quo errarem, salva visionis
 veritate, neque recogitabam de Cassio Narniensi
 episcopo, cui a Domino per ejus presbyterum, ut
 refert beatus papa Gregorius, hoc demandatum est :
 « Age quod agis, operare quod operaris, non cesset pes-
 tuus, non cesset manus tua. Natali apostolorum ve-
 nies ad me, et retribuam incedem tuam (18°). » Tunc
 e vivo apostolorum natalitius dies imminebat. Eodem
 ergo tempore sollicitus fuit : secundo quoque anno

vel tertio, in mortis expectatione suspensus, quarto; quinto et sexto similiter. Qui desperare de veritate revelationis poterat, cum ecce anno septimo, in vigiliis expectati Natalis, lenis hunc calor attingit, atque ipso die Natalitio, cum solemnia missarum peregisset, et mysteria sacræ concionis accepisset, e corpore exivit (19).) Si parva licet simulare magnis, similiter ego, ut ille, sensu sive intellectu properantior fui, quam haberet ipse sermo visionis, quia sicut illi non totum hoc dictum est, Natalitio die apostolorum præsentis anni venies ad me, sic nec mihi dictum fuerat, quod statim completis octo annis, deberem hanc vitam finire. Transierunt ergo mihi septem anni, et octavus annus volvi incæperat, magna cum expectatione et pene jugi mortis meditatione, cum ego fere totus et solito vigilantior in me conversus, mirari cœpi quid mecum gererem, et qualiter pro expectatione tantæ rei me habere debuisssem. Habebam autem tunc in manibus librum beati Augustini De civitate Dei. Et hic erat locus quem legebam : « Cum autem, inquit, unicuique mortaliū, sub quotidianis vitæ hujus casibus, innumerales mortes quodammodo comminentur, quandiu incertum est quænam earum ventura sit, quæro utrum satius sit unam, perpeti moriendo, an omnes timere vivendo (20), » etc. Ex occasione lectionis hujus tunc instantius cor meum conveni, laudans cum Ecclesiaste magis mortuos quam viventes (Eccle. iv), ut jam superius dixi, et suspirans consilium hoc mecum inii, quatenus quærerem a Deo precibus attentis veritatem seu certitudinem tantæ rei, ut si ex ipso visio supradicta venisset iterato mihi oraculo dignatio ejus ipsam confirmaret. Ad hoc negotium sedit animo sanctum invocare Spiritum, quoniam et si Patris et Filii et Spiritus sancti una substantia est, una divinitas et operatio inseparabilis, tamen sicut Patris proprium est opus hominis conditio, et Filii proprium opus redemptio, sic proprium est opus Spiritus sancti ejusdem hominis illuminatio, revelationumque gratia, et omnium gratiarum divisio. Ad hunc ergo converti me, toto corde, et pro tantæ rei negotio ausus sum illum interpellare, licet mihi occurreret, faciemque mentis meæ reverberaret illud, quod in Isaia Dominus, cum præmisisset : « Clamare ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, et annuntia populo meo scelera eorum, et domui Jacob peccata eorum (Isa. lviii), » continuo subjunxit : « Me etenim de die in diem quærunt, et scire vias meas volunt, quasi gens quæ justitiam fecerit, et quæ judicium Dei sui non dereliquerit (ibid.). » Non enim omnium est responsa Domini quærere, quæ tunc per prophetas administrabantur, sed eorum duntaxat, qui judicium faciunt et justitiā operantur. Verumtamen fiduciam in hoc præstabat non solum communis fides, verum etiam propria quædam conscientia, seu dignationis ejusdem Spiritus sancti memoria, quia

A diebus illis nonnunquam visitationem seu respectum ejus modis qualibuscunque sentiebam, super quibus parcendum est, præsertim cum et magnus Apostolus dicat : « Parco autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me (II Cor. xii). »

Verumtamen quoniam hæcenus propter illam communem trium personarum visionem singulariter dixi, et de illa quæ videbatur persona Patris, et de persona Filii, qualiter dolorem meum consolata fuerint, conveniens videtur, ut et visum non minus jucundum narrem de tertia persona Spiritus sancti. Nam quocumque quispiam accipiat, forsitan benignitas ejusdem Dei Patris et Filii et Spiritus sancti narrationem hanc, sic tanquam gratiarum actionem suscipit, quoniam solet Deus ab homine gratiarum actionem exigere pro suis beneficiis. Exempli gratia : « Nonne, inquit Dominus, decem mundati sunt, et novem ubi sunt? Non inventus qui rediret et daret gloriam Deo, nisi hic alienigena (Luc. xvii). » Dicam ergo : Jacobam aliquando non valde sopitus, imo semivigilans in lectulo, et ecce, ut videbatur, per gradus dormitorii fratrum descenderam, multorumque spirituum horribiliū et facie crudelium quasi castra contra me consistebant. Ego ut aliquoties eatenus nomen Spiritus sancti per somnum quoque, horrore aliquo ingruente; proferre solitus eram, nihil aliud contra eos dicere dignatus, hoc solum nomen terribis eorum vultibus objeci, Spiritus sanctus. Ipsum testor, quasi magno turbine retroacti pene resupinabantur, non ferentes virtutem nominis. Cum pro hoc illis insultarem, paululumque intermissa sancti nominis enuntiatione, gestu facie totius exprobrarem, illi quasi viribus ex iracundia resumptis, in me velut fortes irruerunt, et ego in fugam versus in pratium, quod inter columnia claudunt, illic invenio senem antiquum, virgam manu gestantem, et agnosco Spiritum sanctum, filiule, filiule, inclamantem quo nomine parvulos appellare solemus, quos de sacro fonte suscepimus, meque tali appellatione confortantem gestu potentis pariter et adjuvantis, ut si consisterent adversum me castra, non timeret cor meum, si exurgeret adversum me prælium in hoc ego sperarem (Psal. xxvi).

D Confortatus ergo, eoque unde veneram procurrens contra illas phalanges terribinas, et cum illis congressus eodem modo vel ordine quo prius, ingavescente conflictu, iterum ad patronum confugi, sic eum appellans ad succurrendum congeminato clamore appellationis, quomodo solet quis illum appellare qui eum de fonte suscepit. Ecce autem inventus est eodem in loco, non sicut prius senex antiquus, sed ignis valde serenus, et circa eum quietitudo et securitas magna, ita ut oblitus totius adversitatis, quasi nulla 684 fuisset, solum ignem illum demissus attenderem, et delixis introrsus oculis per-

(19) S. Gregor. Dial. lib. iv, cap. 56, Patrol. tom. LXXVII, edit. Migne.

(20) S. August. De civ. Dei, lib. i, c. 11, Patrol. tom. XLI, edit. Migne.

spicere vellem. At ille quasi quoddam sibimet de semetipso fecit umbraculum, duo hinc et inde velamenta sublevans in modum alarum, quæ paulatim convenientia, me quasi ablactatum, ad sensus communes ab illa contemplatione remiserunt, non ignarum interpretationis, quid sibi voluisset species ignis, et quod habitus senis quasi patrii filiolum consolantis. Ipse est enim sanctæ regenerationis nobis auctor in baptismo, et ipse est ignis quem Dominus noster Jesus Christus misit in terram, et voluit vehementer accendi (*Luc. xii*). Hoc ergo utrumque in oratione sive hymno, quem tunc de ipso composui, gratulanter confessus sum his verbis: « Et sicut mori voluit, nos quoque doces commori, dum vivos aqua sepelis, o artifex mirabilis. Pro sepulturæ triduo fit trina rei mersio, ut mortuus obruitur, ut resurgens egreditur. O Deus, nostris auribus audivimus, patres nostri opus quod operatus es, annuntiaverunt nobis (*Psal. xliii*), cum processisti igneis in linguis a throno Dei, ut terra cælum fieret, ut dii essent homines (*Act. ii*). Sed jam redeamus ad rem, propter quam etiam hanc intuli narrationem. Memoria donationis ejusdem Spiritus sancti, qua conscientiam meam nonnunquam lætificaverat, illis diebus per visitationes hujuscemodi fiduciam in hoc mihi præstabat, ut jam dixi, quatenus iterato mihi oraculo confirmare dignaretur visionem, si ex ipso fuisset, quæ mihi dictum fuerat, « adhuc annos octo victurus es, » eo quod septem anni transissent, et unus superesset. Fatigabar enim, juxta quod in parabolis Sapientia dicit: « Spes quæ differtur affligit animam (*Prov. xiii*). » Ut ergo fieret mihi quod sequitur: « Lignum vitæ desiderium veniens (*ibid.*), » et iterum: « Desiderium, si compleatur, delectat animam (*ibid.*), » converti me, ut jam dixi, ad exorandum pro hac re Spiritum sanctum, et audeo dicere quia feci hoc tanquam cervo similis, juxta quod in psalmo fidelis anima dicit: « Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus, Sitivit anima mea ad Deum, fontem vivum. Quando veniam et apparebo ante faciem Dei? (*Psal. xli*). » Tunc enim fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte (*ibid.*), et per triduum vultus mei non sunt in diversa mutati (*I Reg. i*), et mira intentione nihil aut parum cogitans de meritis, quæ nulla erant, sola fide nixus, cum tuo luctabar nomine, sancte Spiritus, et votum volebam tibi, quod sempiternas tibi retribuere gratiarum actiones, pro beneficio impetrato tantæ exauditionis, et nunquid hoc frivolum erat? Quid enim aliud faciemus ibi? Omnes siquidem, qui illuc transeunt, in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei transeunt in voce exultationis et confessionis (*Psal. l*). Et alibi Psalmista cum dixisset: « Illuc enim ascenderunt tribus Domini, testimonium Israel (*Psal. cxxi*), » quæsi quæres ad quid ascendant illuc, ait: « Ad constandum nomini Domini (*ibid.*). »

Gaudeo igitur, Domine, sancte Spiritus, quia sic luctatus sum, scilicet prece et lacrymis; nam hæc

A fuit lucta Jacob (*Gen. xxiii*), scilicet flere et rogare, secundum veritatem Scripturæ propheticæ, quia cum dixisset propheta Osee, et in fortitudine sua directus est cum angelo, et invaluit ad angelum et confortatus est, statim fortitudinis ejus expressit modum, subjungens: « Flevit et rogavit eum (*Ose. xii*). » Gaudeo, inquam, quia non dimisi nisi benediceres mihi, et tu hoc modo benedixisti mihi. Nox erat instantis diei, quem Christiana religio nuncupat caput jejunii, capita solemniter cinere conspergens, sana correctione illius culpæ primi parentis, qua ambivit esse Deo similis, videbat terra et cinis, cum ego leniter dormiens, videbar mihi quasi cum amico loqui, quærente quid deberem, quid tantopere instarem ad quærendam seu invenientiam ejusmodi rem. Ego respondens dicebam esse (ut vere est) magnum negotium, cujus rei cum haberem desiderium, propter multa, quæ hic occurrunt pericula peccatorum, scirem tamen impensis majoribus opus esse, ut aliquatenus præpararer ad migrandum. Cum hæc talia dixissen, repente paululum semotus ab eo cui loquebar, video quasi cælum desuper modice aperiri, atque inde quasi talentum lucidum substantiæ ineffabilis, substantiæ viventis, velociter ac dicto citius demitti, quod meo illapsum pectori, magnitudine vel pondere suo me protinus somno excussit, auro gravius, melle dulcius. Quod ubi elapsum [*leg. illapsum*] est, primum quidem aliquanta morula quievit, seque ab omni motu continuit, me quoque quieto, ut forte resupinus jacebam, expectante eventum rei; mox autem moveri cœpit, et circiter uterum interioris hominis, uterum animæ, quem eatenus nesciebam, cujus vel quantæ esset capacitatis. Circuibat itaque modo mirabili res viva et vera vita, semperque circuitus sequens præcedente erat major multoque amplior; quos tamen circuitus, cum multi fierent, non attendi ad numerarem. Miroque atque ineffabili modo et circuibant inundationes, altera post alteram, et sese infundebant, donec tandem ultima infusio veluti quoddam magnum flumen inundans, hoc mihi dabat intelligi, et hoc sentire me fecit, quod totum animæ vel cordis exceptorium plenum esset et plus capere non posset. Quo facto, iterum quievit paulisper, ut neque influeret quod jam fecerat, neque efflueret quod postmodum fecit; et interim volebat homo interior quasi faciem clarior videre illius substantiæ viventis, sed quodammodo occultabat se, ut non videretur facies ejus, cum valde magno pondere portaretur, et in magna dulcedine sentiretur. Postquam cœpit reflecti, aliamque in partem circuitus agens in modum fluminis per lævum latus effluxit, videntibus oculis interioris hominis, quod cum ultimus circuitus proflueret, paululum substitit, et ecce videbam quia substantia illa pulcherrima quasi aurum liquidum erat.

Ubi hoc actum est, et ejus rei sensus præteriiit, ego ignorans quid deinde proventurum esset, hoc solum dolebam, quia secundum intentionem meam nihil dixisset, qui hoc pro maximo gratiæ beneficio

accepissem, si diceret: Hoc anno, ut exspectasti, A
de corpore migraturus es!

Ecce in hoc obedivi nomini Domini, per quod adjurasti me, venerande pontifex, amator gloriæ nominis Domini, ut scriberem tibi quod viva voce incontinens narraveram, secretius auribus tuis libenter audientibus opera Domini, qualiter hanc acceperim facultatem in sanctis Scripturis, de qua dubitare nunquam voluisti, quin esset ex gratia vel Spiritu Dei. Et vere audeo scire et fateri quia donum est Altissimi pro consolatione doloris mei, quem dixi, quo accepto, jam non invenit anima mea in se, ut interpellaret eum pro ejusmodi re, aut ita festinaret, ut prius, vesperam rapere diei hujus, finem vitæ hujus, ratione admissa quod prius aliquid sit operandum quam exigenda merces, quoniam nobis quoque pusillis talis operum materia data est. Ita consolatus sum, et ita spes, quam dedit mihi in verbo suo, « me consolata est in humilitate mea (Psal. cxviii), » ut illud quod dixit dator ejusdem spoi Christus Filius Dei, non dubitem mihi accidisse. « Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ (Joan. vii). » Quæ videlicet **685** Scriptura, cum ita dixisset: « Bibe aquam de cisterna tua et fluenta putei tui: deriventur foras fontes tui, et in plateis aquas tuas divide, habeto eas solus, nec sint alieni participes tui (Prov. v). » Quo dicto docet nos et discere et docere in unitate fidei, nihilque in sanctis Scripturis sentire cum hæreticis, ita subjunxit: « Sit vena tua benedicta, et lætare cum muliere adolescentiæ tuæ (ibid.). » Denique hoc mihi est lætare cum muliere adolescentiæ meæ, in omni studio sive exercitio sanctæ Scripturæ consolationem habere. Hæc namque est illa mulier, sapientia, cui dixit Sapiens: « Soror mea es (Prov. vii), » et prudentia, quam vocavit amicam suam (ibid.). Hæc est illa mulier, quam tu in somnis (si meministi) uxorem me duxisse vidisti, natosque ex ea mihi filios complectebaris, quod utique facis, dum scripta mea libenter legis et libris meis nusquam carere vis. Accipe nunc qualibus verbis ibidem continuo Sapientia delicitur, et congratuletur collætantibus tali mulieri, tali adolescenti: « Cervæ, inquit, charissima et gratissima hinnulus. Ubera ejus inebrient te omni tempore, et in amore illius delectare jugiter (Prov. v). » Jam quale initium fecerim, qualem vocem primam ediderim post illam, quam præscripsi, inundationem fluminis, scribendo libellum Hymnorum, in laudibus Spiritus sancti, non præteribo; tu more solito sedulus audi.

*Flumini magno sitiētibz quod
Petra deserta crucifixa judi,
Gratias Christo, quia civitatem
Lætificavit:*

*Qui nec argentum, nec habebat aurum
Pauper hic vinum bibit, atque lactis
Copiam, cuncti properate, gratis
Gratia fundit.*

Huic libens offert pia gaudii vox:

*Hostiam laudis melius quod optem
Quam salutaris calicem tenere,
Reddere vota.*

*Tu modo mentem rege Pnema sanctum
De tuo reple cor et os apertum,
Qui jubes festum dare tympanum, vel
Sumere psalmum,
Sancte sanctorum, Deltas deorum,
Gaudium, lumen, medicina, vita,
Sit tibi laus cum Patre, cumque Nato,
Spiritus alme. Amen.*

Sic incipiens magnam intus versabam materiam, per angustum foramen ubertim prodire non valentem, dum metricis pedibus verba ligando, ut in scholasticis assuetus eram, longum in paucis sermonibus laborem innumerem. Nondum enim plene mihi acciderat id, quod supra memoravi, dictum a Sapientia: « Sit vena tua benedicta (Prov. v), » id est nondum, cum suscipere potuissem, ordinem presbyterii susceperam. Scriptum est autem: « Labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirunt ex ore ejus (Malach. ii). » Ad hoc ergo (ut reor, et sicut postmodum expertus sum) interim differebar, ut prius in isto gradu consistere, et tunc demum ad tractandas ecclesiastico more sacras Scripturas, legitimam acciperem oris apertionem. Eatenus diuturna Christi Ecclesiam vexaverat discordia, propter sedis apostolicæ schisma, quæ tamen mortuis auctoribus paululum conquieverat: propter illam et propter alias quoque causas multi et qui magis videbantur religiosi, et ecclesiasticam puritatem diligebant, episcopos suos in suscipiendis ordinibus devitabant, simplici quidem oculo, sed in omnibus discretionem opus est. Nam quandiu palme manet in vite, potest fructum ferre, postquam autem abscissus, et foras missus fuerit, jam fructum ferre non poterit (Joan. xv). Sic nimirum quislibet Ecclesiæ sacramentorum Christi minister, quandiu in concione universitatis manet, quidquid administrat, ratum est; ubi autem a legitimo iudicio denuntiatum fuerat, præcisum illum esse vel damnatum, quidquid deinceps operari videtur, speciem quidem pietatis habere potest, sed virtutem ejus habere non potest. Et ego quoque simplici illos ordinatores, qui infames fuerant, devitabam. Et idcirco, ut dixi, ordinem presbyterii jam præordinatis quibusdam junioribus nondum susceperam, et fortassis propter illam quam dixi causam, illud quoque mihi inierat [leg. inerat], quia dignum me non existimabam. Venit autem, et illud quoque non præteribo, quomodo venerit Dominus et Pater nuptiarum, qui vocavit nos ad nuptias, et dixit mihi quod diceret recumbenti in novissimo loco: « Amice, ascende superius (Luc. xiv). » Plenus eram et plenus ieram ad lectulum diuturnis cogitationibus, qualibus nonnunquam delectabar, imo et sæpe exercebar, et in quibus deficiebat spiritus meus cogitans dies antiquos, et in mente habens annos æternos (Psal. lxxvi), quod is qui creavit et redemit nos, tremendo tandem iudicio iudicaturus esset nos. Optabat anima pavida, si quomodo daretur facultas

illum Judicis adventum anticipare, et meditabar cum corde meo, quomodo possem prævenire, et aliqua cum ipso secretius verba facere. Summam cogitationum illarum, ut memini, sonant hæc verba beati Job: « Nunc quoque in amaritudine est sermo meus, et manus plagæ meæ aggravata est super gemitum meum. Quis mihi tribuat, ut cognoscam et inveniam illum, et veniam usque ad solium ejus? Ponam coram eo judicium, et os meum replebo increpationibus, ut sciam verba quæ mihi respondeat, et intelligam quid loquatur mihi (Job xxiii). »

Cum hujusmodi cogitationibus ieram ad lectulum, ut jam dixi, et dormienti somnus meus hoc modo suavis exstitit mihi. Videbam stans coram altare, super ipsum in medio stantem Dominicam crucem, et in ipsa Domini Salvatoris imaginem. Quem cum diligentius intuitus essem, agnovi ipsum Dominum Jesum ibidem, crucifixum et viventem, oculos in me apertos habentem. Quod ubi perspexi, confestim inclinans faciem aio ad eum: « Benedictus qui venit in nomine Domini (Matth. xxiii). » Quam salutationem quanta cum humilitate, cum qua reverentia capitis sui defluxione suscepit, nullatenus edicere possim, nisi hoc tantum, quia potuit homo interior hoc intuens aliquatenus sentire, quam veraciter de semetipso dicat, « discite a me quia mitis sum et humilis corde (Matth. xi). » Non satis hoc mihi erat, nisi in manibus apprehenderem, amplexumque deoscularer. Sed quid agerem? Altius erat altare ipsum, quam ut eum attingere possem. Ut ergo ejusmodi cogitationem seu voluntatem meam, voluit et ipse. Sensi enim ego quia voluit, et nutu voluntatis ejus ipsum altare, per medium sese aperuit, meque introrsus currentem suscepit. Quod cum festinus introissem, apprehendi quem diligit anima mea, tenui illum, amplexatus sum eum, diutius osculatus sum eum. Sensi quam graviter hunc gestum dilectionis admitteret, cum inter osculandum suum ipse os aperiret, ut profundius oscularer. Plane hoc agebatur, hoc illa significatione parabatur, ut fieret illud, quod in Canticis dilecta exoptans, dicit: « Quis mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris meæ, ut inveniam te foris, et deosculer et jam me nemo despiciet. Apprehendam te, et ducam te in domum matris meæ, et in cubiculum genitricis meæ, ibi me docebis, et dabo tibi poculum ex vino condito, et mustum malorum **686** granatorum meorum (Cant. viii). » Denique extunc mihi nonnihil provenit secundum sensum dictorum hujusmodi, quia, cum ad me reversus fuisset, et infra vigilias nocturnas visum hujusmodi suavissime retractarem, sicque interpretarer illam altaris et ipsius oris Domini Jesu apertionem, quod sacramentorum ejus profunda deinceps clarius intelligere deberem; interea paulatim amor illius sacerdotalis officii menti sese infudit, tantumque excrevit ut mox die facto dicerem patri meo spirituali me non velle amplius reniti, imo velle ire eum primum juberet, et suscipere jugum Domini,

A causa tamen tacita quæ acciderat, ut jam dixi. Gratulatus est, et ut primum adfuit tempus ordinationis, hunc sacrum, licet indignus, ordinem suscepi. Nec vero minore signo, quam prævenerat Deus meus misericordia mea, me in hoc officio subsecuta est. Non enim plus quam triginta dies transierant, cum ecce jacente me in lectulo, fere clauso jam die, cum vix oculos in somno clausissem, venit desuper quasi similitudo viri proni, et æqualiter extensi, solam quam maxime faciem suam occultans, et in me demissa, totam complevit animæ meæ substantiam, eo modo mihi impressa, quem verbis exprimere nullatenus possim, multo citius atque profundius, quam cera, quamvis mollissima, sigillum fortiter impressum admittere possit. Protinus somno **B** qui vix obrepserat, excussus sum, et vigilans sensi dulce pondus, vigilans delectatus sum, et quid dicam? « Anima mea liquefacta est (Cant. v); » anima mea, Domine, pene defecit, pene de corpore effusa est. O quam vera concionatoris nostri sententia: « Adolescentia enim, inquit, et voluptas vana sunt (Eccl. xi). » Porro ibi non vanitas, sed veritas, ibi vera et viva voluptas, ubi usque in finem completur quod scriptum est: « Qui adhæret Domino unus spiritus est (I Cor. vi). » Hinc est quod canimus in psalmo: « Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, et torrente voluptatis tuæ potabis eos (Psal. xxxv). »

Ejusmodi voluptatem viventis in corpore saltem gustasse jucundum est, jucunditatis et exaltationis **C** thesaurus est. Verum dicere liceat quia, nisi illa repentina sanctæ voluptatis mundatio cito se continuisset, animam velociter in sua de corpore in modum torrentis abstraxisse, secumque detulisse poterat: unde et melius jam scio, quomodo sentiendum sit quod Deus ad hominem locutus est: « Non enim videbit me homo, et vivere potest (Exod. xxxiii). » Sed, ut dixi, cito subsistit inundans illa vis amoris, paulatimque decessit; ego autem extunc os meum aperui, et cessare quando scriberem nequaquam potui, et usque nunc, etiam si velim, tacere non possum. Sit hoc mihi facere illud, quod supra memoravi de Canticis, scilicet invenire dilectum foris, et deosculari, ut jam me nemo despiciat apprehendere eum, et inducere in domum matris meæ, et in cubiculum genitricis meæ (Cant. iii), **D** ut aliquis filiorum ejus ex hoc proficiat, neque doceri a spiritu veritatis et dare illi « poculum ex vino condito (Cant. viii), » id est sermonem bonum sive rectum et bene sonantem ex Spiritu sancto, « et mustum malorum granatorum meorum (ibid.), » scilicet delectamentum scientiæ cum fructu bonorum operum. Si veritatem dixi, si nihil horum de corde meo finxi, turris fortissima sit mihi nomen Domini, per quod adjurasti me, Pater et dominus mi, et fiat mihi secundum quod dixit Filius Dei, idemque Filius hominis: « Qui autem diligit me, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum (Joan. xv), » et luceat mihi

justitiæ sol, sitque illuminatio mea Dominus, et misericordia mea Deus meus, et sublevet me de corruptione et egestate, quemadmodum in propheta: « Et sustollam te super altitudinem terræ, et cibabo te hæreditate Jacob patris tui (*Isa. LVIII*). » Et condonet mihi quidquid de timore quem timebam evenit mihi, quidquid eorum quæ verebar accidit, toto tempore hujus peregrinationis sive incolatus prolongati, numerusque dierum meorum prima et octava beatitudine compleatur, quæ est possidere regnum cælorum; fiatque mihi, quod ei dicimus in psalmo: « Tibi enim derelictus est pauper, pupillo tu eris adjutor (*Psal. IX*). » Et ad me quoque illud pertineat quod in Isaia dictum est: « Iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas ejus, panis ei datus est, aquæ ejus fideles sunt (*Isa. XXXIII*); » et introeam ad altare Dei, ad altare celestis sanctuarii, et ibi contingat animæ meæ quod verus amor dicit: « Osculetur me osculo oris sui (*Cant. I*), » et ipse sponsus immortalis in illo contineat me corpore sponsæ suæ Ecclesiæ, cui amore æterno et sempiternis copulabitur nuptiis. Non enim sine causa sic incipiens factus sum, neque tu sine causa instanter me adjurasti, ut de meipso scriberem res hujuscemodi.

De causa libet hic aliqua breviter eloqui. Nonnulli putantes se probe illud facere quod in Job dictum est: « Sapientes confitentur et non abscondunt patres suos, quibus solis data est terra, non transiit alienus per eos (*Job XV*), » quondam, ut verbis loquar ejusdem beati Job, afflixerunt animam meam, et attriverunt me sermonibus, et non minus quam decies confoderunt me, et non erubescant opprimentes me (*Job XIX*), refragantem quibusdam sententiis quas proferebant, a vero et recto sensu discrepantes, quas tamen a magnis et valde nominatis patribus suis, id est magistris suis, accepisse videbantur, quos videlicet patres suos confiteri, et non abscondere gloriosum arbitrabantur. Quorum videlicet patrum ipsorum auctoritati, utpote hominum, quamvis sapientium, cum ego non crederem, meliusque et sanius loqui audeam, secundum Scripturarum auctoritatem. O quanta indignatio, quanta exprobratio juxta hunc modum! Intellige prius, et sic loquamur: « Quid tumet contra Deum spiritus tuus, ut proferas de ore tuo hujuscemodi sermones? Sapientes confitentur, et non abscondunt patres suos (*Job. XV*). » Tui patres ubi sunt? Qui vel quales magistri te docuerunt? Secundum hæc et his similia non semel, nec paucis diebus, sed multoties, et aliquot annis me confoderunt, et sermonibus oppresserunt, donec perseverantiæ virtute, et Scripturarum auctoritate subnixus, obtinui victoriæ palmam, te quoque plurimum adjuvante, et testimonium perhibente quod non ex timore spiritus, non ex præsumptione proprii cordis, sed ex dono mihi accidisset gratiæ Domini, ex dignatione Spiritus sancti, fiduciam talem habere tractandi sanctorum Scripturarum sacramenta, et quod nullo modo

A facultatem hanc assequi potuissem, nisi per spiritum bonum, de quo vel a quo bona cuncta procedunt. Confiteantur ergo sapientes illi quantum volunt, nec abscondant patres suos, quibus solis, ut aiunt, data est terra (*ibid.*), id est Scripturarum artiumque liberalium scientia. Ego, quamvis et ipse nonnullos in discipulis scholaribus patres habuerim, et in libris artium liberalium non segniter studiosus exstiterim, hoc profiteor, quia visitatio ab Altissimo melior mihi est quam decem patres ejusmodi, cujus sub virga sæpe in labiis percussus, nonnunquam etiam toto corpore concussus sicut auribus tuis fidelibus aliquoties intimavi, loquor ad scribendum quidquid ille monitor suggerit, spem habens istam quam Sapientia dicit: « De fructu oris viri replebitur venter ejus, et gemina labiorum ejus saturabunt illum (*Prov. XVII*). »

687 Nunc ad te sermo meus liberior dirigitur, discipule veritatis, desiderator sanctitatis, amator Filii Dei, ejusdemque Filii hominis episcopo, bonis omnibus amabilis. Jam dudum in hoc gaudeo, et pro hoc tibi jure gratulor, quia præclare in te quoque lucet experimentum veritatis, quæ in Evangelio secundum Marcum dicit: « Amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me, et Evangelium, qui non accipiat centies tantum, nunc in tempore hoc domos, et fratres, et sorores, et patrem, et matrem, et filios, et agros, cum persecutionibus, et in sæculo futuro vitam æternam (*Marc. X*). » Antequam veri hujus sermonis in te habitum collaudem experimentum, dicere libet aliquid propter eos, qui hic hæere vel mirari et dicere possunt. Nunquid omnes qui sua qualiacunque sive quantumcumque propter Christum reliquerunt, centies tantum in hoc tempore, vel in hoc sæculo receperunt? Ut de cæteris taceamus, nunquid eremitæ sive anachoretæ centies tantum, quantum reliquerant propter Christum, in isto sæculo receperunt? Propter eos quibus hujusmodi cogitationes occurrere possunt, notandum est quia non dixit, « qui reliquerit propter me » tantum, sed addidit « et propter Evangelium. » Denique si tantumdem et non plus est propter Evangelium, quam propter Christum, superfluum erit præmisso « propter me, » addidisse « et propter Evangelium. » Quærendum ergo vel sciendum est quid addiderit in sensu addendo verbis, « et propter Evangelium? » Illud mirum in sensu addidit per hoc dictum, ut sentias eum dixisse in hoc esse perfectionem, etiam præsentem remunerationem dignam, cum quis non contentus propria salute, relictis omnibus sequendo Christum discurret, festinat, suscitatur amicum, id est prædicat Evangelium, ut audientes filii sequantur Christum, quod videlicet ministerium in primis est apostolorum, qui tunc instruebantur, cum hæc diceret eis, quorum primus Petrus dixerat ei: « Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te: Quid ergo erit nobis? (*Matth. XIX*). » De hujusmodi non dat quispiam

aliquem, « qui non receperit vel recipiat in suo tempore, et domos, et fratres, et sorores, et patrem, et matrem, et filios, et agros, cum persecutionibus, id est in medio etiam persecutionibus, quæ volentibus pie vivere in Christo non desunt (*II Tim. III*), centuplum quam reliquerat, idcirco expeditus prædicare Evangelium, et tunc demum dubitet de promissione hac, utrum vera sit, an non. Exempli gratia: Petrus qui piscator erat, qui dives non fuerat, qui cibos manu et arte quærebat, hic, ubi misso Spiritu sancto de cælo prædicare cœpit Evangelium, nonne centies tantum recepit, quantum reliquerat, vocantem de navicula sequens Christum? ut taceam quod et primum in Antiochia, et deinde in urbe Roma magna residens pontifex, et domos habuit, ino et ecclesias construxit, et fratres, et sorores spirituales, et patres, et matres, et filios multo plures secundum spiritum habuit, quam secundum carnem quis habere possit, ut, inquam, illa omnia taceam, solum illud jus possessionum sive facultatum communium in initio Evangelii, ubi « multitudinis credentium erat cor unum, et anima una, nec quisquam eorum, quæ possidebant aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia (*Act. II, 4*), » valuit illi plus quam centum retia, centumque naviculas, qualium unam reliquerat.

Illis animadversis, illud quoque quod in Matthæo taliter scriptum est: « Et omnis qui reliquerit hæc propter nomen meum (*Matth. XIX*), » liquet, plus esse quam si dixisset, propter me, videlicet ut propter nomen meum id esse intelligas, propter me notificandum, quod sit prædicando Evangelium. Igitur ut dicere cœperam, congratulamur tibi, episcopo venerabilis, quia magnum in te experimentum lucet hujus veritatis. Domum quippe unam nescio quantulam, et propinquos aliquos, ut percepi, non infirmos, non nihil agrorum habentes, in una civitate reliquisti. Et ecce dominus factus es in hoc tempore ejusdem civitatis. Nunquid non centies tantum est? Præter hoc autem hæc spes in sinu tuo reposita est, quod in futuro sæculo vitam æternam habebis. Laudi ejus, qui quos ante tempora sæcularia præscivit, et prædestinavit sanctos omnes, ipsos et suo quemque tempore vocavit, justificavit et magnificavit illud ascribendum est (*Rom. VIII*). Quod te non qualicumque tempore sed in ipso ingressu ferventis adolescentiæ vocavit cita vocatione, ut eum, quem quasi in ingressu mundi posueras, retraheres pedem, et relictis omnibus, patria quoque sive provincia nativitatis tuæ longe post tergum dimissa, peregrinus ad monasticam vitam confugeris, in montem spiritualis victoriæ suo nomine præsagum (vocatur enim Sigebertus). Quis enim hoc fecit, nisi aspiratio gratiæ vocantis? A fructibus cognosci possunt quia plantatio tuæ conversionis, plantatio fuit Patris cœlestis, quæ nunquam possit eradicari (*Matth. XV*). Nunquid puer sive adolescentulus tunc eras, quando vidisti inter Deum et antiquum de te certamen haberi, quasi du-

A biu[m] esset uter eorum, scilicet Deus creator, an Satan corruptor te habere deberet, ita rudis fuisti, ut putares de te solo inter partes tam contrarias ejusmodi certamen haberi? Imo et de toto genere humano certamen hoc fuit ab initio. Utrum Deus, qui creavit, an diabolus qui primum hominem cepit, deberet possidere nos.

De hoc certamine ego tibi efflagitanti nuper scripsi opusculum libellorum duodecim, intitulatum De victoria Verbi Dei, quod admirationi esse multis etiam sapientibus, et ab ipsis libentissime legi, fateor, ipse gaudens audivi. Certamen istud vetus est, et pro omnibus certatum est, et adhuc pro singulis certatur, et in omnibus vel pro omnibus electis suis vincit Deus. « Nemo enim, ait Filius Dei, potest rapere de manu Patris mei (*Joan. X*); » sive: « Et non rapiet, inquit, oves meas quisquam de manu tua (*ibid.*). » Tibi autem de teipso idcirco demonstrata est illa singularis visio, ut esses sollicitior, et territus fugisti non perspecto neque præmonstrato tibi, quænam pars vincere, et quæ haberet vinci, forte ne te comprehendisse arbitrareris. Et tunc quidem sciens reliqueras omnia propter Christum, sed nondum sciebas quod ea reliquisses propter Evangelium, id est idcirco ut aliis multis evangelizares Christum. Ipse autem sciebat qui te vocaverat in opus prædestinatum. Illud quoque nesciebas futuri hujus ministerii quoddam esse initium, quid acceptum desuper datum optimum, scilicet boni ingenii vel perspicacis intelligentiæ talentum, factus juvenis sub obedientia patris spiritualis impendebas non solum junioribus, verum etiam coævis tuis, non magis præceptor scientiæ, quam exemplar disciplinæ monasticæ. Unde et ipsum talentum sive donum acceptum merito in te crevit, juxta illud: « Qui habet, dabitur ei, et abundabit (*Matth. XIII*). » Quid multa? Tunc super clarissimum candelabrum non contemnendæ altitudinis, posita est lucernula Dei, quando tu, quem illuminabat lux vera, et verus accendebat ignis, regimen suscepisti Ecclesiæ Sigebertensis. O quam multi jam extunc in lumine gaudere cœperunt! Omnis simplex oculus longe lateque manentium, maximeque in domo magna quæ est Agrippinensis sive Coloniensis Ecclesia, flammam tui **688** luminis libenter aspiciebat; et si quis erat nequam oculus, qui tibi adversaretur, hoc ipsum quod sibi gravis esses etiam ad videndum fateri non audebat. Tanta erat tui luminis auctoritas, ut statim contra se dictum putare posset illud propheticum: « Væ qui dicitis malum bonum, et bonum malum, ponentes tenebras lucem, et lucem tenebras (*Isa. V*). » Interea dum familia Domini, super quam tu fidelis servus, et prudens constitutus eras, cui corde flammato et ore lucido vitam æternam evangelizabas, merito et numero augetur ac multiplicaretur, tu tamen in oculis tuis parvulus et fere nullus eras, quod maxime percipiebant hi qui familiares tibi erant; quique tecum de salute animæ familiariter colloquium habebant, quod ipse ego persen-

tiens, animadverti nonnihil, imo multum ad te at-
tendere illud propheticum: « Quare dicis, Jacob, et
loqueris Israel: Abscondita est via mea a Domino et
iudicium meum a Deo meo transiit? Nunquid nescis,
aut non audisti? Deus sempiternus Dominus, qui
creavit terminos terræ, non deficiet neque laborabit,
nec est investigatio sapientiæ ejus, qui dat lasso vir-
tutem, et his qui non sunt fortitudinem et robur
multiplicat (*Isa. xl.*). » Itemque illud: « Ego Deus
tuus apprehendens manum tuam, dicensque tibi:
Ne timeas, ego adjuvi te. Noli timere, vermis Jacob,
qui mortui estis in Israel. Ego auxiliator sum tui
(*Isa. xli.*). »

Hujusmodi responsa tuæ humilitati esse con-
gruentia, si hactenus non advertisti, at saltem nunc
attende, commonitus augmento gratiæ seu magnitu-
dine beneficii, quod Altissimo nonnulla de te cura
sit. In primis hæc appellatio, « noli timere, vermis
Jacob, qui mortui estis, » dicam quomodo congruat
tibi et similibus tui, imo cunctis humilibus corde,
qui didicerunt a bono Magistro discente: « Discite a
me quia mitis sum et humilis (*Matth. xi.*). » Humilis
quisque spiritualium Pater filiorum et vermis est et
Jacob, vermis quidem suo, Jacob autem, Dei iudicio.
Jacob denique magnus homo fuit, et multos habens
mares filios, pro causa unius femine, quam solam
filiam genuit, afflictus est, et tristitiam habuit (*Gen.
xxxiv.*). Sic nimirum viri apud Deum magni, qua-
lium omnium viventium tu mihi notissimus es, cum
multas habeant virtutes, multosque, ut et tu habe-
bas, filios spirituales, aliquam habent quasi filiam,
id est infirmitatem, occultam, pro qua dum quis
humiliatur coram Domino, et vermis est, et Jacob,
vermis, ut dixi, suo; Jacob autem, Dei iudicio, et
mortuus est sibi, id est timet se illa infirmitate mori,
sed vivit Deo. « Noli ergo timere, dici tibi: Ego
auxiliator sum tui, » et ab effectis probat, quia non
fuit, nec est a me abscondita via tua, nec a me ju-
diciam tuam transibit, sed hoc potius dicit: Tu
Deus, qui vidisti me et iudicium meum, hoc quod
judicasti, et qui se humiliat, exaltabitur, non transi-
it a te. Ego quoque cum ipso Deo interrogante,
verbis ipsius interrogo te, qui cum de homine se-
cretam aliquoties haberemus colloquutionem, volebam
consolatum te esse: « Nunquid nescis, aut non audi-
sti? (*Isa. xl.*). » Videlicet istud quod sequitur: « Deus
sempiternus Dominus qui creavit terminos terræ,
non deficiet, neque laborabit (*ibid.*). » scilicet ubi-
cunque vel quotiescunque infirmum curare, vel pau-
perem honestare voluerit. Cuncta enim possibilia,
cuncta facilia sunt ei. « Nec est, inquit, investigatio
sapientiæ ejus (*ibid.*). » In quo? Nimirum, ut secun-
dum causam præsentem loquar, in eo quod « dat
lasso virtutem, et his qui non sunt fortitudinem et
robur multiplicat (*ibid.*). » id est qui electum suum
prius dimittit lassari, et lassitudinem suam agnoscere,
ita ut penitus sibi videatur non esse, sive nihil esse,
et tunc demum « virtutem dat, tunc demum fortitu-
dinem et robur multiplicat. » Non ita est cum forti-

bus, non sic agitur cum sanis, id est cum illis qui
sibi justi videntur, et in suis confidunt viribus. Sed
quid? Continuo subjungens: « Deficient pueri, et
laborabunt, et juvenes in infirmitate cadent (*ibid.*). »
Pueri namque recte dicuntur qui sunt inexerti,
quique in tentationibus non militaverunt; juvenes
autem qui sibi videntur fortes, et quasi de suis vir-
tutibus superbiunt.

Manifestum jam te habere non dubitamus iudicium
sive experimentum, quod via tua Domino abscon-
dita non fuerit, et iudicium tuum a Deo tunc non
transierit, quia cum nescires, cum præsens non ades-
ses, imo longe remotus abesses, Ratisponensis Ec-
clesia pastore suo viduata, pastorem te, id est pon-
tificem, sibi elegit, quæ magna est gratia, donum-
que Pontificis magni, « qui celos penetravit (*Hebr.
iv.*). » quemadmodum Apostolus dicit: « Et ipse de-
dit quosdam quidem apostolos, quosdam autem pro-
phetas, alios autem evangelistas, alios autem pasto-
res et doctores (*I Cor. xii.*). » Cum clerus et populus
in partes pro eligendo sibi pastore divideretur, se-
retque periculosa partium contentio, aliis nunc, aliis
illum clamantibus, jamque prope esset ut in sedi-
tione invalescente ad arma concurreretur, unus sa-
pientior cæteris, cujus cor Deus tetigit, repente
tuum nomen in medium protulit, teque eligi consu-
luit, et in te unum, quæ divisa fuerat, unitas Ecclē-
siæ concessit. Cujus nutu, cujus intuitu taliter cre-
damus actum, nisi illius, de quo Apostolus: « Ipse
est, inquit, pax nostra, qui fecit utraque unum?
(*Ephes. ii.*). Gaudeas igitur, quia, sicut jam dixi,
non ita fuit via tua abscondita a Domino, quin vi-
deret te, quamvis parvulum inter multos, quos ha-
bet ipse regendos, sive disponendos. Ergone, ait ali-
quis, gaudendum est in re hujusmodi? Nonne po-
tius renitendum est, secundum exemplum Mosi,
cum mitteretur ad tantum ministerium, ut fieret
populo Israel dux, et princeps liberationis, educa-
dos eos de terra Ægypti? (*Exod. iii.*) Ad hæc, in-
quam: Nonne et illius exemplum sequendum est,
qui cum audisset vocem Domini dicentis: « Quem
mittam, et quis ibit nobis? » (*Isa. vi.*) Dixit: « Ecce
ego, mitto me (*ibid.*). » Nimirum Mosi quidem ha-
militas laudanda, et in exemplum pro tempore et re
assumenda est; sed præter humilitatem aliam quo-
que rationem habuit, quæ ex verbis istis intelli-
gitur, quæ dixit, postquam semel et iterum, ac tertio
recusavit: « Obsecro, inquit, Domine, mitte quem
missurus es (*Exod. iv.*). » Quisnam erat ille, nisi de
quo patriarcha Jacob prædixerat: « Donec veniat
qui mittendus est? » (*Gen. xlix.*) Christum ergo jam
ad salutem populi sui nimium festinus mitti volebat,
et idcirco recusabat. Ac si diceret: Non ego vica-
rius eam, sed ille obsecro jam veniat. Itaque præter
istum qui ejusmodi causam intendebat, ostendo mihi
aliquem, qui jussus inire officium sive ministerium
ejusmodi, laudabiliter recusaverit, nisi forte recu-
santis esse putes, quod Hieremias dixit: « A, a, a,

Domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum (Jer. 1.) » At ille hoc dicere potuit non recusando ministerium, sed potius optando sibi augeri donum, quod et protinus factum est, quia « misit Dominus, ait, manum suam, et tetigit os meum (ibid.), » etc.

Illi ergo maxime laudabiles sunt, qui dilectionis instinctu, ob salutem proximorum semetipsos offerunt, sicut et Heliasæus se offerens : « O, o, inquit, ad Heliam, ut fiat spiritus tuus duplex in me (IV Reg. 11), » scilicet spiritus operationis virtutum, ut duplicia, quam tu fecisti signa possim facere, per quæ commoveatur populus, et non obliviscatur dicere illud quod te agente dixit : « Dominus ipse est Deus, Dominus ipse est Deus (III Reg. xviii), » contra quem Jezabel impia nititur. Congratulantis animo cuncta hæc tuæ sanctæ loquor paternitati. 689 et inter hæc non præteribo illud, quod valde placet oculis nostris, quia nonnihil habes de imitatione beati Martini. Jam vero episcopatu sumpto, ait scriptor Vitæ ejus, qualem se quantumque præstiterit, non est nostræ facultatis evolvere. Idem enim constantissime perseverabat, qui prius fuerat, eadem in corde humilitas, eadem in vestitu ejus vilitas erat, atque ita plenus auctoritatis et gratiæ, implebat episcopi dignitatem, ut non tamen propositum monachi virtutemque desereret. Vidimus te præclaræ civitatis episcopum, veræ cum pellibus et pulla desuper cappa cooperatum, sive affibulatum præcedentem, et euntes post te præclaros utriusque tam clericalis quam laicalis ordinis spectabiles viros, peregrinorum murium pelliculis secundum morem vel honorem suum coloratos sive defloratos, in eo sapientes quod episcopum se habere vel sequi gauderent, talium contemptorem, censu divitem, affectu vel habitu pauperem, in corde humilem, in vestitu vilem, in mensa sibi communi, cum dignitate episcopi propositum monachi virtutemque non deserentem. Hoc esse dixi de imitatione beati Martini.

Unde non vanam fuisse constat illius sanctimonialis visionem, quam audisti. Referebat dictum sibi per visum occurrendum esse beato Martino, isto die suo, in ipsis rogationum diebus tunc imminentiibus, quæ ante Ascensionem Domini ex more celebrantur. Mirabatur illa pro nuntio hujuscemodi, sciens, et in somnis quoque memoria tenens, festum beati Martini non agi diebus illis, sed longe alio tempore anni undecimo die mensis Novembris. Non ergo multum attendens visum velut otiosum reticuit, donec tu, quem venturum esse non ante visum illum sciebat, electus advenisti, die Rogationum. O quanta cum lætitia cleri et populi, quanto cum tripudio non solius civitatis, verum etiam totius patriæ, quantis cum laudibus Christi civitatem introisti? Cujus laus, cujus erat ille honor? Nunquid tuus aut tibi debitus? Ergo tibi verbis congruentibus vicem rependere volo. Nam quia solitus eras vel mihi, vel de me aliis dicere, quod ea quæ scriberem ego, mihi non magis imputares quam asi-

no, ego similiter dico quia tantam ill'us susceptionis gloriam fere non magis tibi ascribo, quam illam gloriam, sive honorem, laudesque turbarum, cum palmarum ramis occurrentium Domino ascribere velim illi, cui sedebat asello. Non enim propter se, sed propter sessorem suum dignus erat asellus ambulare viam stratam vestimentis hominum, tantisque circumdari floribus, et ramis palmarum (Matth. xxi). Sic nec tu taliter suscipi dignus fuisti propter temetipsum, sed propter habitantem in corde tuo per fidem Jesum Christum (Ephes. iii). Hæc videns illa jam dicta sanctimonialis, visum quem viderat, ad te pertinere recognovit, et extunc quibusque fiduciaibus enarravit. De humilitatis tuæ insignibus sermonem repetam sperans, et spem meam firmissimam esse desiderans quod in ipsa perseverabis, et perseverando gloriam tibi in futurum thesaurizabis, quia non gloria humilitatem, sed « humilitas, ait Sapientia, gloriam præcedit (Prov. xv). » Hoc tibi vel cordi tuo recte persuasisti, propter humilitatem Filii hominis, cujus gloriam et honorem beata dilectione diligis. Ipse enim dixit : « Non ita erit inter vos, sicut inter principes gentium, qui dominantur eorum. Sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister, et qui voluerit inter vos primus esse erit vester servus. Sicut Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, et dare animam suam redemptionem pro multis (Matth. xx; Luc. xxii). » Nonne quotidie hic Filius hominis ministrat nobis in sancto altari ministerium ejusdem redemptionis, scilicet, sacramentum corporis et sanguinis sui? Quare ergo non crubescimus ministrari, tali ministro ministrante nobis, et audemus cuiquam dominari, nisi solis vitis? Audi me adhuc unum quod narrabo tibi de hujusmodi, qualia superius narravi, quia sic voluisti. Cum adhuc essem recentior, et proinde etiam attentior in ordine hujus ministerii, scilicet in officio presbyterii, vidi in visu pleno jucunditatis, ministrantem nobis istum Filium hominis. Quid dicam, vel qualibus verbis eloquar habitum gestumque ministrantis?

Denique quasi in magna domo ad mensam decoram et magnam residentibus multis, ipse aspectu reverendus et amabilis, defibulato ac deposito, quo super tunicam amictus erat pallio, manibus decentissimis, et incessu quam spectabili ministrabat, hinc et inde ministrationem panis et vini. Erant autem quasi crustula panis candidissimi concava, vinumque fustum in se recipientia, et ferulum hujusmodi omnibus ministrabat. Amplius dicere non possum, nisi quia quod exprimi non potest, salva majestate ministrabat, et sic eum ministrare valde decebat, tali vel tanto affectu, ac si diceret illud de Canticis : « Comedite, amici, et bibite, et inebriamini, charissimi (Cant. v). » Et quidem vera est, et mihi tunc vera fuit sententia, multas curas somnia, sed nihilominus verum est, quia bonas curas plerumque bona et vera sequuntur somnia (Eccle. v). Non fuit hoc de somniis ejusmodi, quæ

multos errare fecerunt (*Eccli. xxxiv*), imo ad veritatem ducit, in eo quod mihi dulciter et sæpe commemorat, et tibi cupio ut commemoret illud dictum Filii hominis : « Ego autem in medio vestrum sicut qui ministrat (*Luc. xxii*), » et adjuvante commemoratione hac, ab eo quod cœpisti humilitatis gradu comminister sanctitatis, non desistas. Quid multa? « Omni tempore, ait Sapientia, sint vestimenta tua candida, et oleum de capite tuo non deficiat (*Eccle. ix*). » Scienti loquor, quia vestimentum tuum hominibus quidem nigrum, sed Deo et ea quæ Dei sapientibus candida sunt, et oleum in capite tuo charitatis est in corde tuo, quæ nunquam deficiat. Ego quidem dispendium timere potui pro absentia tui, secundum præsagium quod vidi prius quam progredere. Mancum me esse videbam, dextera de cubito suo manu avulsa, quæ res illud sine dubio, quod de te actum est præsignabat. Vortamen bene utrumque erat, quia dexteram ipsam, quamvis avulsam, non omnino amiseram, sed altera, id est sinistra manu deportabam, simulque quasi miraculum factum est, ut alio loco illius tenella manus dextera succresceret. Secundum hæc revera, te manum dexteram meam non omnino amisi, sed adhuc in sinistra, id est in præsentis vitæ cura tu mihi auxilium qualecunque ferre poteris. Certiorem autem habemus, et habere debemus Paracletum, id est consolatorem, videlicet eum qui dicit per Psalmistam : « Dominus custodit te, Dominus protectio tua, super manum dexteram tuam (*Psal. cxx*). » Quamvis ergo præsentia tua caream, quam sic habebam veluti custodiam fidam, et dexteram manum meam, non sim quasi desolatus, sed ipse custodiat sperantem in se, qui custodire et protegere potest super omnem manum dexteram. Spem istam inter cætera nonnihil roboret recordatio miraculi, cujus ego in Opere quod de Canticis canticorum scripsi, mentionem feci, ubi dilecta loquitur : « Dilectus meus misit manum suam per foramen, et venter meus intremuit ad tactum ejus (*Cant. v*). » Fateor, de me quoque illam narrationem feci, sed quia verebar insipientiam meam, ne viderer gloriari frustra, necessitatem non hominis quam nunc habeo, qui, sicut sæpe dixi, tu me adjurasti. Idcirco sic ipsam narrationem transfiguravi, **690** ut et rem ipsam veraciter dicerem, et tamen persona non posset agnosci.

Ultimo tandem libelli hujus capitulo exoratum se esse noverit, quisquis ista legerit, ut non quasi insipientem subsannare, sed quasi mœsti parvuli causam compatiens attendere velit illam videlicet quam in initio horum dixi, secundum verba Sapientiae dicentis : « Noli regibus, o Lamuel, noli regibus dare vinum, quia nullum secretum est ubi regnat ebrietas, ne forte bibant et obliviscantur iudiciorum, et mutant causam filiorum pauperis. Date siceram inorientibus, et vinum his qui amaro sunt animo :

A Bibant et obliviscantur egestatis suæ, et doloris non recordentur amplius (*Prov. xxxi*). » Verba ipsa quoniam recitavi, libet aliquantisper aperire. Lamuel, quod interpretatur in quo Deus, ipse est Christus; de quo Apostolus dicit : « Quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi (*II Cor. v*). » Hic sese gratum habere, et gratanter adimplere consilium istud spiritus Sapientiae, dicemus : « Noli, Lamuel, regibus dare vinum, » etc. Dicit in Evangelio : « Confiteor tibi, Pater, Domine cœli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis (*Matth. xi*). » Denique et hic reges, et ibi prudentes et sapientes iidem sunt, scilicet superbi, « sensu suæ carnis inflati (*Col. ii*). » Istitis ait : « Noli dare vinum, » id est noli aperire, imo claude divinatorum profunda mysteriorum. Quam ob causam? Videlicet, quia nullum secretum est, ubi regnat ebrietas, id est nulla oris custodia, ubi scientia inflat (*I Cor. viii*). Secretum illud non est ibi, quod eadem sapientia desiderans a se, cum dixisset : « Deriventur fontes tui foras, et in plateis aquas tuas divide (*Prov. v*), » subjunxit atque ait : « Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui (*ibid.*). » Quia ergo secretum non est ibi, et alienis, id est hæreticis, communes se faciunt. « Noli, inquit, dare eis vinum, ne forte, » quod sæpe contigit, « ita bibant ut obliviscantur iudiciorum et mutant causam filiorum pauperis (*Prov. xxxi*), » id est ne male judicent de Scripturis, et aliter interpretentur quam expedit saluti auditorum, quos tu pauper, tu ipse mitis et humilis corde, filios tibi ex aqua et Spiritu sancto regenerasti. Mœrentes et amaro animo sive egentes atque dolentes sunt jam dicti parvuli, id est humiles qualium est ille gemitus : « Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est (*Psal. cxix*), » qui in isto sæculo consolari renuunt, et idcirco lugent, quia sponsus ab eis ablatus est (*Matth. ix*). Istitis date siceram, istis date vinum, id est istis aperiantur sensus, ut intelligant Scripturas, legentes legem et Evangelium, et ita bibentes, nunc interim consolentur ex parte donec veniat quod perfectum est (*I Cor. xiii*). Fateor, talium ego unus eram, quondam tam ætate adolescentiæ, quam propria parvulus æstimatione, ita nunc scienter lugens, et cum beato Job dicens : « Preat dies in qua natus sum, et nox in qua dictum est : Conceptus est homo. Noctem illam tenebrosus turbo possideat, non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus. Sit nox illa solitaria nec laude digna (*Job. iii*). » Sed bibi siceram, bibi vinum, eo modo vel ordine quo fideliter denarravi, in quo quia, ut puto, satisfeci tibi, jam nunc istorum finem scienter, interruptum subnectam sive repetam, ut compleam quod superest operis De gloria et honore Filii hominis, sperans quod in proximo te visurus sim.

LIBER DECIMUS TERTIUS.

« Benedicta gloria Domini de loco sancto suo (Ezech. iii), » ait illa, quam audivit propheta, ut longe superius memorare jam cœperam, vox commotionis magnæ, et vox alarum animalium percutientium alteram ad alteram, et vox rotarum sequentium animalia, et iterum vox commotionis magnæ (*ibid.*). Ab illa commotione, o gloriosum animal quod nunc videmus per speculum et in ænigmate (*I Cor. xiii*), juxta sæpe dictum flumen Chobar, animal quatuor facierum, quæ tua quatuor sacramenta sunt, scilicet incarnatio, passio, resurrectio, atque ascensio, illam faciem tuam jam juxta propositum laudare cupimus, quæ recte dicitur facies leonis, videlicet fortissimam atque invictam virtutem tuæ resurrectionis. Ejusdem commotionis veraciter magnæ, initium simul et præsagium fuit illud, quod te clamante voce magna et emittente spiritum: « Ecce velum templi scissum est in duas partes a summo usque deorsum, et terra mota est, et petra scissæ sunt, et monumenta aperta sunt, et multa corpora sanctorum [qui dormierant surrexerunt (*Matth. xxvii*), » non antequam resurges, sed te primogenito mortuorum resurgente (*Col. i*), resurrexerunt. Eatenus se continuerat facies leonis, agente vel patiente quod suum erat vituli facie, donec diceret: « Consummatum est, » et inclinato capite traderet spiritum, et patefacto latere per lanceam militis exiret sanguis et aqua (*Joan. xix*), redemptionis animarum simul et corporum pretium. Statim et extunc, ut verbis Sapientia loquar: « Sicut fremitus leonis, ita et ira regis, et sicut ros super herbam, ita et hilaritas ejus (*Prov. xix*). » Cui, quæso, statim ira regis, sicut fremitus leonis? Nonne inferno et sempiternæ morti diabolo tenebrarum principi, antiquo peccatori, proposito mortis? Et cui vel quibus hilaritas ejus, sicut ros super herbam? Nonne omnibus sanctis sive electis, qui expectaverunt eum ab origine mundi? Talem fremitum tanti leonis quomodo senserunt spiritus illi, quandoquidem terra insensibilis et inanimata sensit? Mota est enim, et motu suo cum scissura petrarum fremitum illum se sustinere non posse clamavit. Econtra hilaritatem vultus ejus quomodo senserunt Abraham, Isaac, et Jacob, et cæteri sancti, quandoquidem et latro constans sicut rorem sensit? Audierat enim paulo ante sibi dictum ab illo: « Amen **691** dico tibi, hodie mecum eris in paradiso (*Luc. xxiii*). » Pulchre igitur dictum et veraciter adimpletum est: « Juda, te laudabunt fratres tui. Manus tua in cervicibus inimicorum tuorum: Adorabunt te filii patris tui. Catulus leonis Juda, ad prædam, filii mi, ascendisti. Requiescens accubuisti ut leo, et quasi læna. Quis suscitabit eum? » (*Gen. xlix*). Secundum hæc et his similia, quæ et vox alarum animalium

A percutientium alteram ad alteram, et vox clare personantium rotarum animalia sequentium (*Ezech. iii*), id est Scripturarum veterum sacramentis evangelicis consonantium, recte dicta est hæc facies leonis esse a dextris. Nam facies vituli a sinistris, perquam, videlicet sinistram, significata est adversitas passionis, et facies leonis, ut jam dictum est, a dextris, per quam designatur prosperitas vel gloria resurrectionis. Sinistra autem dixerim pro infirmitate assumptæ humanitatis, salvo eo quod sicut resurrectio carnis ejus nostris corporibus, ita passio ejus nostris animabus dextera est. Nam per passionem ejus primam, quæ est animarum, resurrectionem habemus, et per resurrectionem ejus, resurrectionem secundam, quæ corporum est, in vitam æternam exspectamus. Sibi ergo soli facies vituli, id est sua passio a sinistris erat secundum quod tristis erat anima ejus, et tædebat, et pavebat (*Marc. xiv*). Nam interim pro causa valde necessaria dexteram ejus Pater tenebat, id est fortitudinem ejus differri volebat, ut ea non jam tunc, sed opportuno uteretur tempore, juxta quod in psalmo competit dicere: « Tenuisti manum dexteram meam, et voluntate tua deduxisti me, et cum gloria suscepisti me (*Psal. lxxii*). » Nam et si cujuslibet sancti vel justi vox ista esse potest, nihilominus et multo magis ex persona hujus eam intelligi deceat. Nam revera juxta quod ipse orans dixit: « Verumtamen non mea voluntas sed tua fiat (*Matth. xxvi*), » Deus Pater manum ejus dexteram tenuit, Deus Pater sua voluntate illum obedientis repressit ad tempus fremitum leonis. Qui paulo ante, scilicet postera die qua passurus, ingressus est civitatem, leviter se excutens cum parvo flagello, quem fecit de resticulis, tantam multitudinem vendentium et ementium de templo eiecit, et mercionia sive lucra eorum cum cathedris evertit (*Marc. xi*). Et deinde cum tradere, dicendo: « Quem quæritis, ego sum (*Joan. xviii*), » totam cohortem præsidis et ministros pontificum cum traditore prostravit. Eo usque tenuit dexteram illam, ut non saltem descenderet de cruce, dicentibus Judæis: « Si rex Israel est, descendat nunc de cruce et credimus ei (*Matth. xxvii*). » Postquam ergo tenuit manum dexteram ejus, et in voluntate sua deduxit eum, fecit et quod protinus sequitur, « et cum gloria suscepisti me, » id est, a mortuis gloriose suscitasti me.

Nunc jam suprascripto prophetiæ capitulo, sermo attentius innitatur, et secundum verba ipsa, quod ad jam dictum fremitum leonis pertineat, aliquid loquamur. « Et audivi, inquit, post me vocem commotionis magnæ: Benedicta gloria Domini de loco sancto suo, » et cætera, ut supra. Sicut hic in prophetia semel et iterum auditam habemus vocem

commotionis magnæ, sic et in illo fremitu leonis, scilicet et in descensu ad inferos, et in resurrectione Jesu Christi factum esse terræmotum jam supra diximus, magnæ commotionis initium fuisse simul et præsagium. Initium, quia protinus cum ipso terræmotu ablatum est ab eis omne cœleste præsidium, clamantibus, ut Josephus quoque testatur, præsidibus templi virtutibus: « Transeamus ex his sedibus (22). Præsagium, quia videlicet in eo quod velum templi scissum est, nobis quidem revelatio cœlestium mysteriorum, sed illis scissura veli cum scissura petrarum præsagium fuit implacabilem seditionum, quibus extunc inter se discissi sunt, excitantes etiam contra semetipsos Romani imperii terræmotum. Hanc denique partem fremitus leonis simul memorare libet, quoniam et alius propheta, videlicet Amos, taliter incipit: « Dominus de Sion rugiet, et de Hierusalem dabit vocem suam, et luxerunt speciosa pastorum, et exsiccatus est vertex Carmeli (Amos 1). » Quænam fuerunt illa speciosa pastorum, nisi illa, de pulcherrimo templo lucra pontificum sive sacerdotum? et quid vertex Carmeli quod interpretatur scientia circumcisionis, nisi superbia Judaici populi, carne quidem circumcisi, sed corde et auribus incircumcisi? « Luxerunt ergo, ait, speciosa pastorum, et exsiccatus est vertex Carmeli, » id est desolata est civitas et templum, super quo gloriabantur pastores illi dicentes: « Templum Domini, templum Domini, templum Domini est (Jer. vii), » et ablatum est a Judæis omnis viror gratiæ spiritualis (Isa. xv), mandatum quippe est nubibus, ne pluerent imbrem super illum superbiæ verticem, mandatum est apostolis, ut excusso pulvere pedum in eos, ipsi ad gentes transirent (Matth. x). Istæ sunt quatuor partes illius commotionis magnæ, cujus vocem, ut præmissum est, sanctus Ezechiel audivit post se. Nam « Dominus de Sion rugiet, » hoc recte intelligitur, Dominus tanquam leo sive catulus leonis infernum confringet, et ante faciem ejus mors fugiet, juxta illud, quod jam supra memini, « catulus leonis Juda, ad prædam ascendisti, filii mi. » — « Et de Hierusalem dabit vocem suam, » id est incipiendo ab Hierusalem prædicari faciet in nomine suo cunctis gentibus pœnitentiam. Ejusmodi autem vox Domini, scilicet prædicatio Evangelii, nunquid non et ipsa rugitus leonis est? « Justitia enim Dei in eo revelatur, ait Apostolus: Revelatur enim ira Dei de cœlo super omnem impietatem, et injustitiam hominum, eorum qui veritatem Dei in injustitia detinent (Rom. 1). » Differunt tamen præsentem locum rugitus Domini, et vox ipsius quam dedit. Rugitus namque solus infert timorem, vox autem loquelam exprimit, cum terrore habet etiam doctrinæ rationem. Et Dominus nimirum super infernum solummodo rugiit, et rugitu suo mortem exterruit atque fugavit; mundo autem, id est cunctis gentibus vocem suam dedit, doctrinæ rationem expressit, vocem, inquam, suam, scilicet loquendo Evangelio per

(22) Josephus De Bello Jud. lib. vii, cap. 12.

commotionem magnam. « Conturbatæ sunt gentes, ait Psalmista, et inclinata sunt regna, dedit vocem suam, mota est terra (Psal. xlv). » Nec vero simplex commotio illa. Nam alii moti sunt ad persequendum, alii ad agendam pœnitentiam credendo judicium futurum, secundum vocem alarum animalium, alteram ad alteram percussentium, et secundum vocem rotarum animalia sequentium. Altera namque ad alteram ala percutitur, quia duo sunt adventus leonis hujus, et alter de altero confirmatur; secundus in quo judicaturus est de primo, in quo judicatus est. Magna et fortis percussio alarum hujusmodi et percussio vox valde terribilis. Exempli gratia, cum dicit: « Amodo videbitis Filium hominis venientem in nubibus cœli (Matth. xxiv). » Et angeli dicunt: « Sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum (Act. 1), » quod profecto testificatur vox rotarum, vox legis, et prophetarum et psalmodum, tunc erit et alia commotio magna, quando sic veniet ille judicaturus. « Nam et virtutes cœlorum movebuntur (Matth. xxiv). » Unde non otiose repetit, quod jam scmel dixerat, « et vocem commotionis magnæ. » Hæc pro illo terræmotu dicta sint, quia videlicet et quod eo moriente, et quod eo resurgente terræmotus factus est, magnæ commotionis signum fuit, de qua pro rerum magnitudine nulla potest lingua sufficienter eloqui.

Quæ tandem vel quid est gloria illa Domini, quam prædicat et benedicit, tam animalium quam sequentium rotarum omnis vox, dicendo: « Benedicta gloria Domini de loco sancto suo? » Quid, inquam, est gloria ipsa cui maxime propositum nostrum intendit, in præsentem opere De gloria et honore Filii hominis? Quo alio nomine, ut melius possit agnosci, nuncupanda est gloria Domini? Nempe isto nomine quid est veritas Domini? et ipsa veritas Domini, quid est nisi Verbum Domini? Verumtamen causa postulat, et causam dicturi sumus, cur ipsum Verbum Domini, in quo gloriatur Dominus, libeat præsentem loco nuncupare veritatem Domini. Cum staret sub judicio ante præsidem, ipsum incarnatum Verbum Domini, et interroganti et dicenti: « Ergo rex es tu? » (Joan. xviii), respondisset: « Tu dicis, quia rex ego sum (ibid.), » statim causam suam, causam adventus sive incarnationis suæ taliter edixit: « Ego in hoc natus sum, et ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati. Omnis qui est ex veritate, audit meam vocem (ibid.). » Magnum valde capitulum, in brevi sermone sensus pergrandis, quem si assecutus es, tunc revera dicas: « Benedicta gloria Domini. » Ut ergo clarescat ipsa veritas, quanta sit gloria Domini, et quam gloriosum opus hujus Filii hominis, moriendo et resurgendo testimonium perhibere vel perhibuisse veritati, primo consideranda est ipsa facies veritatis qualis sit. Non enim hic vulgariter nomen veritatis debet accipi, id est eo modo tantum, quo nominari solet in nostris quoque commu-

nibus verbis, juxta quem modum ethnicus quoque A sive comicus ille veritatem nominare potuit, dicens :

Obsequium amicos, veritas odium parit.

(TERENT. *Andr.*, act. I, scen. 1, vers. 41.)

Unde ergo vel per quid juvari melius possis ad cognoscendam faciem veritatis, quam ex eo quod illi oppositum est, scilicet ex inconstantia vanitatis? Cujus, quæso, vanitatis? est enim tam amplum nomen vel significatio vanitatis, ut non solum phantasmata diaboli, qualia fecerunt magi Ægyptiorum coram Pharaone contra veritatem Dei (*Exod. vii, viii*); verum etiam cuncta quæ sunt sub sole, vana dicantur et sint: « Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes, vanitas vanitatum, et omnia vanitas (*Eccle. i*). » Et post enumerationes multorum, quæ sub sole sunt: « Vidi, inquit, in omnibus vanitatem et afflictionem animi, et nihil permanere sub sole (*ibid.*). » Nimirum cuncta quæ non permanent, propter hoc ipsum quia non permanent, vana esse judicavit; verumtamen ut hæc vana esse judicentur, seu vanitatis arguantur, non tam temporalis conditio ipsorum quam cupiditas meretur hominum; qui nimirum vani et falsi sunt, dum in eorum usu sive affluentia beatitudinem sibi constituere præsumunt. Denique et ædificare domos, et plantare vineas, et facere hortos et pomeria possidere, servos et ancillas multamque familiam habere, armenta quoque, et magnos ovium greges, aurum et argentum et substantias regum ac provinciarum et cætera hujusmodi (*Eccle. ii*), sancti quoque patres, Abraham, Isaac, et Jacob, et Job, et David possidere poterunt, nec tamen ea possidendo in vanitate ambulaverunt. Ad summum, « vidit Deus, inquit Scriptura, cuncta quæ fecerat, et erant valde bona (*Gen. i*). » Et de cibis Apostolus loquitur, quia « omnis natura Dei bona est, et nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur (*I Tim. iv*). » Ergo ut vana judicentur, non ipsorum natura, sed male utentium facit affectus, quando nimium vel supervacue diliguntur, videlicet præ concupiscentia carnis, et concupiscentia oculorum, et superbia vitæ. A quibus nos revocans Joannes apostolus: « Quoniam, inquit, omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitæ (*I Joan. ii*): » quæ non est ex Patre, sed ex mundo est, « et mundus transit et concupiscentia ejus (*ibid.*). »

Semota igitur mediarum multitudine vanitatum, summam vanitatem, et quæ recte dicatur vanitas vanitatum, explorare libet, quatenus ex deprehensione illius vitæ partis notior fiat hæc pars vitæ, scilicet veritas Dei, victoriæ laudem adepta per testimonium hujus Filii hominis, quemadmodum dixit, ut supra jam memini: « Ego in hoc natus sum, et ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati. » Explorata est, et ipsa altitudo Satanæ,

quemadmodum dicunt, ait Joannes apostolus (*Apoc. ii*), subauditur, hi qui eum cognoverunt, vel stulte admirati sunt. Explorata, inquam, est maxime sanctis prophetis. Nam in Ezechiele Deus exprobrat illi sub nomine Pharaonis regis Ægypti: « Ecce, inquit, ego ad te, Pharaon rex Ægypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, et dicis, meus est fluvius, et ego feci memetipsum, » et cætera, usque « eo quod dixeris: Fluvius meus est, et ego feci eum (*Ezech. xxix*). » Quid, rogo, est dicere istum draconem magnum: « Meus est fluvius, et ego feci eum, » nisi dicere, meum est humanum genus, et ego feci illud? Et unde putas illi altitudinem Satanæ ut hoc audeat dicere? Puta quod proinde gloriatur sic, tantumque sibi arroget, quia nequissimus venator per os serpentis sibilans, radicem nostræ originis in primis parentibus vitavit, ut tam multiplex ultra numerum succresceret propago generis humani, supra numerum, inquam, eorum, « quos Deus præscivit et prædestinavit regni sui consortes fieri (*Rom. viii*), » quosque in benedictione jussit nasci, benedicens enim dixit: « Crescite et multiplicamini (*Gen. iii*). » Nam revera si intercessisset prævaricatio, auctore illo serpente maligno, non dixisset Deus ad mulierem: « Multiplicabo ærumnas tuas et conceptus tuos (*ibid.*), » non profuisset ex carnis liquore tantus flavus tanta superfluitate abundans, imo superabundans humanum genus. Sic vanus et mendax nebulo ille malignus, ut proinde ausus sit dicere factorem se humani generis, pro eo quia vitator est humanæ originis. Qualis autem, quam mala sit intentio vel semper fuerit, in operatione tanti adversarii « in omni virtute et signis et prodigiis mendacibus, et in omni seductione iniquitatis (*II Thess. ii*), » quorum primum illud ex Scripturis agnovimus, quod serpentem ingressus, et per os ejus locutus, stultam mulieri admirationem fecit, eamque seduxit; ultimum quod hominem peccati, scilicet Antichristum, ingressurus est, et seducet eos, qui juste pereant, eo quod charitatem veritatis non reeeperunt credentes mendacio, judicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati, qualis, inquam, intentio ejus sit vel fuerit, operæ pretium est, et ad præsens negotium pertinet hic breviter edicere, ut, sicut propositum est, per hoc oppositum bonam et utilem intentionem Dei clarius queamus agnoscere. Hæc nimirum intentio ejus fuit, quæ nunc frustrata est per Jesum Christum, ut creatura cognoscere non posset Creatorem suum. Quam ob causam? Videlicet, quia cognoscere illum vita æterna est, quam illi Deo mortuus et mortis auctor omnibus invidet. Econtra intentio Dei in omni operatione suæ bonitatis, in omni virtute et signis, et prodigiis veracibus in omnibus quas condidit Scripturis veritatis, hæc fuit et est, ut creatura Creatorem suum in veritate cognosceret. Quam itidem ob causam? Nimirum

quia cognoscere illum, vita æterna est, quam ille nobis cupit, quia bonus est: Nam « hæc est vita æterna, » inquit Filius ad Patrem, « ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum (Joan. xvii). » Causa ista vere magna est, et digna Deo, propter quam voluerit cognosci **693** et glorificari, et admirabilis fieri, magnumque certamen suscipere contra illam intentionem diaboli, quo posset, vincendo illum, mellus cognosci, eo quod fructus cognitionis ejus, vita æterna creaturæ sit. « Quemadmodum Jamnes et Mambres restiterunt Mosi, ita hi resistunt veritati: homines corrupti mente, reprobi circa fidem, sed ultra non proficiunt, Insipientia enim eorum manifesta erit omnibus sicut et illorum fuit (II Tim. iii). » Igitur ut certamen per amplum atque diuturnum, diffusum in universitate melius per compendium, perspicias in parte, sit tibi Pharao ille carneus, tanquam spiritualis Pharao diabolus, sic illa localis Ægyptus, tanquam totus mundus, sic Israelitæ peregrinantes in illa Ægypto, tanquam omnes electi Dei, degentes captivi in hoc sæculo, sic omnis temporis illius Ægyptus tanquam omnes homines reprobi, et a Deo alieni, sic illi duo magi, tanquam omnes ministri Satanæ, quicumque resisterunt veritati, maleficiis sive quibusdam arcanis et incantationibus maxime armati, sic Moses et Aaron tanquam omnes sancti et prophetae vel justii, quicumque doctrinam vel ministerium veritatis assecuti, ad hoc missi sunt et in hoc steterunt, ut testimonium perhiberent veritati. Quo tendebat Pharao, vocans sapientes et maleficos, ut facerent ipsi per incantationes Ægyptias et arcana quædam similiter ut Moses et Aaron, projectentes singuli virgas suas, quæ conversæ sunt in dracones: et convertentes aquas in sanguinem, et educentes ranas super terram Ægypti, similiter ut Moses et Aaron, licet ultra proficere non potuerunt? (Exod. vii, viii.) Quo tendebat, nisi eo ut Dominus Deus Hebræorum dicere non posset quod dicebat: « Ut scias quod non sit similis mei in omni terra? » (Exod. ix.) At ille et magi ipsius resisterunt quidem veritati, sed ultra non profecerunt, et insipientia illorum manifesta fuit, dum per immolationem agni tandem effectum est, ut cantare liceret Israeli: « Quis similis tui in fortibus, Domine? quis similis tui, magnificus in sanctitate, terribilis atque laudabilis et faciens mirabilia? » (Exod. xv.) Juxta hunc modum qui spectatus est in parte spectandum est et in universitate. Quo enim tendebat spiritualis Pharao diabolus, adhibens et subordinans sibi per mundum universum templa et sacerdotes arreptitios sive fanaticos, magos et aruspices, poetas quoque turpium numinum declamatores, similiter, ut putabat, sicut Deus, imo plures quam Deus, qui tantum in una gente habebat prophetas et sacerdotes. Quo tendebat nisi eo, ut nesciret mundus, nebula ejus obtenebratus, illud quod scire vita æterna est, scilicet quod non sit Deus, nisi unus?

A Non propositum nobis est demonstrare, sed neque scire licet, quibus modis, quibus artibus homines corruptos mente in jus suum deduxit, qui nisi corrupti sua sponte fuissent, et voluptatum amatores, odiumque veritatis habentes, non tam facile, non tam curiose, tantum admississent creaturæ Dei adulterium, non ignorantes iniquum esse et impium, cum illo habere pactum, sed plane scientes, et tamen obsequentes, propter illum, quem nimis diligebant, temporalem hujus mundi successum. Exempli gratia: « Numa Pompilius, tertius [Leg. secundus] a Romulo rex, sacrorum Romanorum constitutor, conscriptas eorumdem sacrorum causas, ipse quidem, quoad vixit, penes se habuit, sed nec populo nec senatui, nec saltem ipsis sacerdotibus eas innotescere voluit. » Constat quippe quia curiositate **B** illicita, ad ea dæmonum pervenerat secreta, quæ ipse quidem ut scriberet, ut haberet unde legendo commoveretur, sed tamen quamvis rex esset, qui minime quemquam metueret, scire neminem voluit, ne homines nefaria doceret, violare autem timuit, ne dæmones iratos haberet. Obruit ergo ubi tutum putavit, scilicet in sepulcro suo, cui appropinquare aratrum posse non credidit, quod tamen factum est. Nam cujusdam Terentii bubulcus, cum juxta sepulcrum ejusdem Numæ aratrum trajiceret, libros illos ex terra eruit, et in Urbem ad prætorem pertulit. At ille cum respexisset principia, rem tantam detulit ad senatum. Ubi cum primores quasdam causas legissent, cur quidque in sacris fuerit institutum, eosdem libros, ut prætor combureret, tanquam **C** religiosi patres censerunt (23). Sed redeamus ad rem.

Quam vano tumore inflatus ille Satanæ, sibi metum applaudebat, eo quod effecisset, ut non solum cætera Dei opera, quorum sub sole nil permanet, ait Ecclesiastes (Eccle. ii), verum etiam ipse homo, ad imaginem Dei factus, vanitatis argui posset, ita ut Scriptura quoque diceret: « Homo vanitati similis factus est, dies ejus sicut umbra prætereunt (Psal. cxliii). » Item: « Verumtamen universa vanitas, omnis homo vivens (Psal. xxviii). » Et iterum alia Scriptura dicit: « Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis, qui quasi flos egreditur et conteritur, et fugit velut umbra, et nunquam in eodem statu permanet (Job xiv). » Effecerat quippe duas hujusmodi mortes, alteram animæ, alteram corporis, secundum illam mysticam similitudinem in Ægypto, vel, sicut jam supradictum est, Magi coram Pharaone, cum duo essent, projecerunt singuli virgas suas quæ versæ sunt in dracones, nescientes futurum, quod virga Dei virga Aaron versa in columbrum devoraret virgas eorum. Unam quippe solummodo quæ carnis est, mortem, Deus homini bene providus intulit, dicendo: « Ne forte sumat de ligno vitæ et vivat in æternum, » emittens eum de paradiso, et dicens ei: « Quia terra es, et in terram ibis

(23) S. August. De civit. Dei, lib. vii, cap. 24, Patrol. tom. XLI, edit. Migne.

(Gen. iii.) › Verumtamen et ipsa mors carnis non minus quam mors animæ auctori diabolo ascribenda est, quia propter peccatum, cujus ille auctor existit, utraque mors in hunc mundum subintravit (Rom. v). Itaque vanus male gloriabatur, quod optimam Dei creaturam, scilicet hominem, quasi victor, vanitati et morti subjecisset, ignorans futurum, quod, sicut jam dictum est, virga Dei versa in colubrum virgas contrarias devoraret, id est mors carnis siviuitas provisa, utramque generis humani mortem evacualet. Quam justo econtra dolore interim omnis creaturæ angelicæ et humanæ pars electa dolebat, bene æmulans pro sui Creatoris honore, eo quod spiritus ejus nondum ita esset consummatum in veritate, ut obstrueretur os nebulonis illius, gloriantis quasi pro victoria, tanquam omnino et irrecuperabiliter avertisset propositum Dei, parte angelorum letracta, et vitata omni creatura humana. Hinc Ioannes in Apocalypsi cum præmississet: « Et nemo poterat in cælo, neque in terra, neque sub terra, aperire librum, neque respicere illum, et ego, inquit, flebam multum, quia nemo dignus inventus est aperire librum, nec videre eum (Apoc. v). › Denique in persona flentis Joannis universitatem intelligimus, et eorum qui erant in cælo, id est sanctorum angelorum, et eorum qui erant in terra, scilicet hominum justorum in quacunque generatione viventium, et eorum qui erant sub terra, videlicet mortuorum fidelium, quia apud inferos longum videnti gloriam Dei habebant desiderium. Omnes itaque dolebant tanto dolore, quantum ille Joannis fletus lebut significare, eo quod nemo dignus inveniretur aperire librum, et solvere signacula ejus, id est adimplere sacramenta salutis nostræ, vel promissa quæ scripturis veritatis clausa continebantur. Ab aliqua similitudine capiamus argumentum. Cum ille Philisthæus Goliath, stans clamaret adversus phalanges Israel, et diceret: « Quare venistis parati in bellum? nunquid ego non sum Philisthæus, et vos ervi Saul? eligite ex vobis virum et descendat ad ingulare certamen (I Reg. xvii), et post hæc et cætera ejusmodi, jactaret se dicens: « Ego exprobravi gminibus Israelis hodie (ibid.): nimirum dolebant omnes viri Israelitæ, quia nemo inveniebatur qui uferret hoc opprobrium ab Israel, cum præcederet Ilem Philisthæus mane et vespere, et staret quadraginta diebus. Fugiebant omnes a facie ejus timentes eum valde, et dicentes alter ad alterum: « Ad exprobrandum Israel ascendit, ad exprobrandas acies ei viventis (ibid.). › Quid autem erat opprobrium ive exprobratio unius hominis, pro causa ejusmodi a comparatione tantæ rei, tanti adversarii, dicentis: Deus ego sum et in cathedra Dei sedi, et meus est uvius, et ego feci eum, › scilicet genus humanum? Ezech. xxviii, xxix.) Si ergo dolore justo dolebant omnes Israelitæ propter unum talem Philisthæum, et propter illud tale opprobrium Israel, quia non habebant virum qui descenderet ad singulare certamen, quanto magis jure dolebant omnes sancti, et homi-

nes, et angeli, pro gloria Dei, eo quod non haberent, qui pugnarent contra talem tantumque adversarium diabolum, secundum jam dictam similitudinem Joannis multum flentis, eo quod nemo esset inventus, neque in cælo, neque sub terra dignus aperire librum vel respicere eum.

Igitur Dominus, Pater Verbi æterni, et Deus totius consolationis, qui non statim, sed post quadraginta dies illius opprobrii, cum jam bene experti essent omnes Israelitæ quod non deberent confidere in viribus suis, misit eis parvulum David, quem providerat sibi regem in filiis Isai, in quo experimentum faceret virtutis nominis sui, dicente: « Tu venis ad me cum gladio et hasta et clypeo, ego autem venio ad te in nomine Domini, ut sciat omnis terra quia non in gladio, nec in hasta salvat Dominus (I Reg. xvii). › Ipse non statim post verbum promissionis, sed post generationes quadraginta, quarum prima in ipso Abraham, quadagesima reputatur in Joseph, « misit filium suum Christum, › sicut ait Apostolus, « in plenitudine temporis (Gal. iv), › qui salvaret non in gladio, neque in hasta, sed in sua humilitate et patientia. Quis ita futurum crederet, quod talis ille parvulus, de domo patris cujus pascebat oves assumptus, tale experimentum daret virtutis seu nominis Domini? Nunquam enim sic contigerat in Israel. Sed nec quisquam eatenus prodierat ex cunctis hostibus Israel, qui multi fuerant taliter, ut ad singulare certamen provocaret, et talem conditionem proponeret. « Si quiverit pugnare mecum, et percusserit me, erimus vobis servi; si autem prævalero, et percussero eum, vos servi eritis, et servietis nobis (I Reg. xvii). › Itaque venerabilis in puero causa, propter quam se periculo dedit, spem firmissimam habens in nomine Domini, quod auferret opprobrium ab Israel, scilicet ut ultra non dominarentur, aut prævalerent eis Philisthiim, venerabilis, inquam, causa quam dixit, « ut sciat omnis terra, quia est Dominus Deus Israel, › et moverit universa Ecclesia hæc, quia non in gladio nec in hasta salvat Dominus; ipsius est enim bellum. Similiter quis, nisi cui Deus revelaverat per spiritum suum, existimare vel sperare posset quod mortalis homo, per omnia nostræ naturæ in Deum in ipsa sui conceptione assumptus, in hoc nasciturus, et ad hoc esset in mundum venturus, ut tale testimonium perhiberet veritati, quemadmodum dixit, quod jam superius memini, « Ego in hoc natus sum, et ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati. › Quale enim vel quomodo et cujus rei testimonium perhibuit veritati, scilicet Verbo Dei, Verbo Deo qui illum assumpsit? Nimirum fidele testimonium perhibuit, id est experimentum in semetipso dedit, quod veritas quæ non est aliud quam ipsum Verbum Dei, non minus in humilitate seu infirmitate mortalis naturæ quam in majestate seu fortitudine divinitatis suæ, non minus in profundo inferni, quam in altitudine cæli, esset insuperabilis, infatigabilis, incommutabilis. Hujus rei testimonium per-

libuit veritati moriendo, ad infernum descendendo, A
a mortuis resurgendo, et in cœlum unde venerat
ascendendo, ut sciret omnis creatura angelica et hu-
mana, per hoc experimentum, quia « verbum Domini
manet in æternum (*Isa. xl.*); » et hoc sciendo ipsa
quoque creatura viveret in æternum, nam « hæc est,
inquit, vita æterna, ut cognoscant te solum verum
Deum, et quem misisti Jesum Christum (*Joan. xvii.*). »
Cujus unquam oculus hoc vidit? Cujus auris audivit?
Cujus in cor hominis ascendit, quod taliter deberet
feri, nisi prophetarum paucorum, quibus Deus per
spiritum suum revelavit? Ut de hominibus taceam,
nunquid vel sancti totum hoc sacramentum sciebant
omnes angeli?

Denique Apostolus dicit: « Mihi minimo omnium
sanctorum data est gratia hæc, in gentibus evangelizare
investigabiles divitias Christi, et illuminare omnes,
quæ sit dispensatio sacramenti absconditi a sæculis
in Deo, qui omnia creavit, ut innotescat principibus
et potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam multi-
formis sapientia Dei, secundum prædinitionem sæcu-
lorum, quam fecit in Christo Jesu Domino nostro
(*Ephes. iii.*). » Non dixit ut innotescat Ecclesiæ per
principatus et potestates quæ sunt in cœlestibus,
quod minus mirum videretur, sed « ut innotescat
per Ecclesiam principibus et potestatibus in cœlesti-
bus multiformis sapientia Dei, quam fecit in Christo
Jesu, » ita videlicet ut videntes glorificationem caput
ejusdem Ecclesiæ, admirentur et dicant: « Quis est
iste qui venit de Edom, tinctus vestibus, de Bosra? »
iste formosus in stola sua gradiens in multitudine
fortitudinis suæ (*Isa. lxxiii.*). » Et alibi: « Quis est
iste rex gloriæ, quis est iste rex gloriæ? (*Psal. xxiii.*). »
Quorum ne omnino ignoremus admirationem quod
vere digna sit, consideremus, quoad possumus, rem
tanti sacramenti, quod a sæculis absconditum inno-
tuit eis, secundum hæc ipsa verba beati Apostoli:
« Data est mihi, inquit, gratia in gentibus evangeli-
zare investigabiles divitias Christi, » et cætera, ut
supra. Pulcherrimas et valde pretiosas divitias Chri-
sti, quas eidem filio suo thesaurizavit dives Pater
Deus, qui omnia creavit, quas alias vult intelligi,
nisi eas quas continet gazophylacium Dei, gazophy-
lacium Evangelii ejusdem Jesu Christi? Quas enim
alios investigabiles divitias ipse, qui hæc loquitur,
Apostolus in gentibus evangelizavit? Ergo divitiæ
Christi, divitiæ investigabiles sunt omnes gratiæ vel
dona Spiritus sancti, « omnis habitans in eo corpo-
raliter plenitudo divinitatis (*Col. ii.*), » plenitudo
gratiæ et veritatis, quia « vidimus, ait evangelista
Joannes, gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Pa-
tre, plenum, » subauditur, vidimus eum, « gratiæ et
veritatis (*Joan. i.*). » De hujusmodi divitiis aliqua
dicturi, prius dicendum arbitramur de illa dispensa-
tione sacramenti absconditi, imo et ante de ipso sa-
cramento abscondito a sæculis æternis in Deo, qui
omnia creavit. Cujus, quæso, de absconsione sacra-
menti hæc dicit? Cognito namque sacramento sive
absconsione sacramenti, tunc denuo sine scrupulo

viam sese ostendit ad cognoscendam dispensationem
sacramenti de qua dixit, « et illuminare omnes quæ
sit dispensatio sacramenti absconditi. » Quid ergo in-
telligi vult nomine « sacramenti absconditi a sæculis, »
subjungendo, « in Deo qui omnia creavit? » An
forte causam ipsam secretam, propter quam Deus
695 omnia creavit? Non enim frustra vel otiose.
talem præsentem loco relationem fecit, dicens « in Deo
qui omnia creavit, » et quæ causa est, propter
quam Deus omnia creavit, nisi iste Filius hominis?
Religiose dicendum, reverenter est audiendum, quia
propter istum Filium hominis, gloria et honore co-
ronandum, Deus omnia creavit. Unde enim Aposto-
lus ad Hebræos cum præmisisset: « Videmus Domi-
num Jesum propter passionem mortis gloria et honore
coronatum (*Hebr. ii.*), » ut gratia Dei pro omni-
bus gustaret mortem, ita subjunxit: « Decebat enim
eum, propter quem omnia et per quem omnia, qui
multos filios in gloriam adduxerat auctorem salutis
eorum per passionem consummari (*ibid.*). » Diligen-
ter animadvertendum, duo dixit, propter quem om-
nia et per quem omnia. Et quidem per quem omnia
si solum dixisset, non esset adeo mirum sive inco-
gnitum; scimus enim omnes quia « per ipsum facta
sunt, et sine ipso factum est nihil (*Joan. i.*). » Nunc
autem duo hæc dixit, prius, propter quem omnia:
deinde, et per quem omnia. Ergo ipse causa est,
propter quam videlicet causam Deus creavit omnia,
et quam pulchre, quam venerabiliter sacramentum
appellavit absconditum a sæculis in Deo qui omnia
creavit. Denique cum diceret Deus, hoc fiat vel illud,
« fiat firmamentum in medio aquarum, stant lumi-
naria et illuminent terram (*Gen. i.*), » et ita fieret;
sciebant angeli de his et de cæteris, quod per Ver-
bum fierent, quoniam de omnibus: « Ipse dixit, et
facta sunt, ipse mandavit et creata sunt (*Psal. cxxv,
cxlvi.*). » Causa autem, cur hæc omnia faceret,
abscondita erat in Deo, et idcirco causa ipsa recte
dicitur sacramentum, quia hoc erat in Deo abscon-
ditum, id est soli Deo cognitum, propter quid et an-
gelos creasset, et fabricam hujus mundi conderet.

Nunc autem innotuit, et angelis in cœlestibus et
hominibus in terra, quia per quem facta sunt omnia
propter ipsum etiam facta sunt omnia. Quod, ut
D lucidius pateat, jam de dispensatione sacramenti
ejusdem dicendum est. « Et illuminare, inquit, om-
nes, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi, a
sæculis in Deo qui omnia creavit. » Eorum quæ præ-
cipue sunt in dispensatione sacramenti, id est causæ
secretæ, propter quam Deus omnia creavit, scilicet
Verbi Dei, ejusdemque Filii hominis, propter quem
omnia, sicut jam dictum est, eorum, inquam, pri-
mum est opus incarnatio, secundum passio, ter-
tium resurrectio, quartum ascensio, de quibus qua-
tuor sacramentis, ad æternam salutem necessariis,
nam absque horum fide nemo potest salvari, hic
nobis sermo est scribendus De gloria et honore Filii
hominis. Sic namque accipimus unum sacramentum
quod erat in absconsione illa, et quatuor sacramenta.

quæ apparuerunt in dispensatione ista, sicut in visione prophetica, de qua in hoc opere jam sæpe dictum est, unum animal et quatuor accipimus facies, sive quatuor animalia (*Ezech. 1*). Nunc vide in ista quaternaria dispensatione sacramenti, quomodo sancti angeli mirantes interfuerint, quoniam Apostolus de isto sacramento dixit, « ut innotescat principibus et potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam multiformis sapientiæ Dei. » Nato illo de virgine Maria, ipsa nocte pastoribus angelus locutus est cum claritate magna, et mox ut ille gaudium magnum annuntiavit dicens : « Quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus in civitate David, subito facta est cum illo multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum, et dicentium : Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis (*Luc. 11*). » Nimirum jure laudabant, recte admirabantur et glorificabant, quia magnum innotuerat eis sacramentum, quia videbant ejusdem Dei et Domini sui in terra non minorem humilitatem sive clementiam, quam viderant in cœlo majestatem sive potentiam. Item, cum pateretur, et cum in passione agonizaretur, nimirum præsentibus aderant angeli ad tam mirum patientiæ et humilitatis ejus spectaculum. An quia de uno solo narrat evangelista, « quia apparuit ei angelus de cœlo confortans eum (*Luc. xxii*), » putas quia non plures adfuerunt? Imo et illos præsentibus habebat, et si voluisset, visibiliter exhibuisset, de quibus Petro dicebat : « An putas quia non possum rogare Patrem meum et exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones angelorum? » (*Matth. xxvi*.) Item, cum resurgeret a mortuis, et ex abundanti est astruere quia læti exceperunt eum omnes sancti angeli, et sicut alibi scriptum est : « Laudaverunt eum astra matutina, et jubilaverunt omnes filii Dei (*Job xxxviii*), » attoniti præ gaudio tanti sacramenti, quod innotuerat eis, ita ut dicerent : « Quis est iste rex gloriæ? quis est iste rex gloriæ (*Psal. xxi*)? » et responderent ipsi suæ admirationi : « Dominus fortis et potens, Dominus potens in prælio, ipse est rex gloriæ, Dominus virtutum ipse est rex gloriæ (*ibid.*). » Sufficiebant duo ex illis ad iudicium sive pro testimonio magnæ cunctorum festivitatis, sedentes visibiliter ad monumentum ejus in albis (*Luc. xxiv*). In cœlum cum ascenderet, et apostoli intuerentur eum euntem in cœlum, magnam cunctorum beatorum spirituum festivitatem satis indicaverunt duo ex ipsis, qui astiterunt juxta illos in vestibus albis (*Act. 1*). Hæc idcirco dicta sint, ut aliquatenus persentire queamus, quam magna et quam læta fuerit admiratio sanctis angelis super illo sacramento, secundum hæc verba B. Apostoli :

« Et illuminare omnes quæ sit dispensatio sacramenti absconditi a sæculis in Deo, qui creavit omnia, ut innotescat principibus et potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam multiformis sapientiæ Dei (*Ephes. iii*). » Adhuc de ista vera Domini gloria seu veritate gloriosa, quæ diaboli veritatem et menda-

ciam taliter vincit, aliqua dicturi magno ejusdem ducimur amore veritatis, ut non intactam prætereamus illam stultitiæ suspicionem, quam Apostolus in gentibus redarguens : « Nos autem, inquit, prædicamus Christum Jesum crucifixum, Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam (*I Cor. 1*). » Stultitiam namque visum est gentium sapientibus, quod Deus cum prædicetur omnipotens, ut vere est, causas evenire permisit, propter quas oporteret eum hominem fieri et crucifigi, secundum stultam, ut eis visum est, prædicationem Evangelii. Quare non potius fecit ut omnipotens Deus, quatenus neque homo caderet, neque angelus, atque ita salva starent omnia sine labore ejus : Stultum namque fuit, aiunt sapientes hujus sæculi, quorum sapientiam Deus stultam fecit, stultum fuit, malle pro mortuis mori, sicut prædicatis, quam prævenire malum sive causam, propter quam oporteret, necessario Deum hominem factum, etiam pro hominibus mori, malle pro reparandis ruinis laborare, quam creaturas angelicam atque humanam, ne ruere possent, firmiter in ipso creationis initio stabilire. Secundum istam sæculi sapientiam consequens visum est nonnullis etiam ecclesiasticis, quod Deus voluerit malum ipsum fieri, propter quod oporteret Dei Filium hominem factum, ut jam dictum est, mori, ne si aliter dicerent, viderentur consequenter debere fateri, quod Deus omnipotens non sit. Itaque utrobique magna est difficultas humano sensui, et utrobique præsumptoribus blasphemandi occasionem parit. Aiunt enim isti : Si malum Deus fieri noluit, malum autem evenit, propter quod ipsum usque ad mortem laborare oportuit, **696** ergo Deus omnipotens non est. Aiunt econtra illi : Si Deus omnipotens est, et malum ne fieret avertere potuit, malum autem eo permittente factum est, propter quod usque ad mortem laboraturus erat, ergo Deus sapiens non est.

Et ut de aliquo exemplo nos magis coarctent, id est sapientes hujus sæculi, quorum, ut jam dictum est, sapientiam Deus stultam fecit, dicere possunt, si volunt : Si potuisset fortissimus Samson inimicos suos omnes principes Philistinorum, et cum eis tot viros ac mulieres sic interficere, ut non ipse moretur, nonne stultum fuisset sic de illis ultionem querere, et sic eos interficere, ut etiam ipse moretur? (*Judic. xvi*.) Medium istarum partium eximius Pater Augustinus, regiam tenens viam, dixit : « Quis enim audeat credere aut dicere, ut neque angelus, neque homo caderet in Dei potestate non fuisse? Sed eorum hoc potestati maluit non auferre, atque ita et quantum mali eorum superbia, et quantum boni sua gratia valeret, respondere. » Verumtamen cum hæc dicit, non satis illorum suspicionem perimit, quibus cum Dei omnipotentia constet, consequens esse videtur quod Deus malum fieri voluerit, cum eo sciente vel præsciente factum sit. Qui igitur dicemus ad hæc, nisi esse aliquod quod Deus omnipotens potuerit aut non possit? Nec vero primum a nobis dicendum, imò longe ante nos dictum

est, quia Deus injustus esse non potest. Sed et in Evangelio Marcus hoc negationis verbo uti non dubitavit. Cum enim abiisset Dominus Jesus in patriam suam, dicentibus illis : « Unde huic hæc omnia, nonne iste est faber, filius Mariæ? non poterat, inquit, ibi virtutem ullam facere (*Marc. vi*), » scilicet iriutem fidei, virtutem spei, virtutem charitatis. Hujusmodi namque virtutes intelligi voluit, subjungendo, « nisi paucos infirmos impositis manibus curavit, et mirabatur propter incredulitatem eorum (*ibid.*). » Si ergo Dominum virtutum, verum Dei, Dei omnipotentis omnipotentem Filium dixit, in illis conviciis ejus non potuisse facere virtutem illam, quia non per ignorantiam errabant, sed per invidiam blasphemabant, quanto magis de illis spiritibus malis et malignis, superbis et invidis, qui gloriæ Creatoris invidabant, sane, dicas, quia non potuit in eis facere ullam virtutem? An putas quia de virtute in vitium, et non potius de vitio in vitium ruendo, et angelus cecidit de cælo et homo ejectus est de paradiso? Non enim ita cecidit ut qui erat sanctus, sive in aliqua sanctitatis arce locatus fieret iniquus, et in id quod sanctitati est contrarium laberetur, sed ad hoc ut sanctus fieret, Deumque cognoscendo et diligendo sanctus fieret et ad sanctitatem proficeret, et angelus in cælo, et homo positus fuerat in paradiso. Non ergo de sanctitate, quam non attigerat, in iniquitatem, sed de loco in locum, de cælo in istum caliginosum aerem, de mansionibus quæ in domo ab initio et angelis et hominibus multæ paratæ sunt, cecidit sive ejectus ille angelus, et cadendo factus est diabolus, quia superbivit, et sibimet ipse placuit tanquam sibi sufficiens, quod non fuit de virtute in vitium cadere, sed in eo, quod factus est remanere, scilicet in vanitate, quod quidam medium est inter veram et incontaminabilem essentiam Dei, et illud unde omnia creavit, scilicet, nihil. Et cætera quidem nascentium genera in id revertuntur, unde facta sunt, scilicet in nihilum, et idcirco interim, dum subsistunt, recte vana dicuntur et sunt; angelica vero et humana creatura, non quidem in nihilum, ita ut omnino non sit, sed in semetipsa remanens, et Deo qui vere est, frui contemnens, nihilominus vana, imo et ipsa vanitas est.

« Vanitas enim vanitatum, dixit Ecclesiastes : Vanitas vanitatum et omnia vanitas (*Eccle. i*), » et homo ipse vanitas, sive vanitati similis factus est. Et ipse diabolus non solummodo vanus, verum etiam totius vanitatis est princeps, quia Deo frui contempsit, et in semetipso remanere noluit, ut jam dictum est. Utrum in potestate Dei fuerit, quatenus nec iste de cælo, nec homo illum imitans caderet, sive ejiceretur de paradiso, dicat ipse Dei Filius, omnipotens ex omnipotente, Deus ex Deo : « Non possum, ait, ego a meipso facere quidquam; sicut audio, judico (*Joan. xv*). » Unde sciendum quia iudex injustus est, qui a semetipso facit, id est, qui aliter iudicat

quam audit, sive intelligit. Hoc facere Deo impossibile est, injustus enim [esse] omnino non potest. Et proinde sicut audivit, sic illum iudicare oportuit, ut sese non communicaret aut impartiretur creaturæ illi quæ ausa est velle seipsam sufficere sibi. Salva igitur omnipotentia, salva benevolentia Dei, ruente diabolo et homine decepto, malum accidit, propter quod Deum sapientem laudabiliter hominem fieri, et pro omnibus mori oportuit, aliterque homo salvari non potuit, et hoc nimirum sensu fidelis animus non sequior, imo citator fit ad occurrendum, et gratias agendum charitati Dei, quia necessario propter nos tantum se humiliavit. Nunc ad illud longe superius memoratum Apostoli capitulum recurrere libet, quo dicit : « Decebat enim eum, propter quem omnia et per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem saluorum corum per passionem consummari (*Hebr. ii*). » Hic primum illud quærere libet utrum iste Filius Dei, de quo hic sermo est, etiam si peccatum, propter quod omnes morimur, non intercessisset, homo fieret, an non. Nam de eo quod mortalis homo non fieret, quod mortale corpus non assumeret, nisi peccatum accidisset, propter quod et nos omnes facti sumus mortales, nulli dubium est, nulli nisi infideli incognitum est. Illud quærimus utrum hoc futurum, et humano generi aliquo modo necessarium erat, ut Deus homo fieret caput et rex omnium, ut nunc est, et quid de hoc respondebitur? Nimirum de omnibus sanctis et electis certum est, quia nati fuissent omnes, et soli, si non accidisset illud peccatum primæ prævaricationis. Hinc Pater Augustinus in libro decimo quarto De civitate Dei : « Quisquis autem dicit primos homines non coituos fuisse, nec generaturos nisi peccassent, quid dicit, nisi propter numerositatem sanctorum necessarium hominis fuisse peccatum? Si enim non peccando soli remanerent, quia, sicut putant, nisi peccassent generare non possent, profecto ut non soli duo homines justi possent esse, sed multi, necessarium peccatum fuit. Quod si credere absurdum est, illud potius credendum quod sanctorum numerus, quantus complendæ illi sufficit beatissimæ civitati, tantus existeret, et si nemo peccasset, quantus nunc per Dei gratiam de multitudine colligitur peccatorum, quousque filii sæculi hujus generant et generantur (24). » Cum ergo de sanctis et electis omnibus dubium non sit, quod nascituri forent omnes usque ad prælimitum numerum secundum propositum Dei, quo ante peccatum benedicens : « Crescite, ait, et multiplicamini (*Gen. i*), » et absurdum sit putare, quod propter eos, ut nascerentur, peccatum necessarium fuerit, quod de isto capite, et rege omnium electorum angelorum et hominum sentiendam, nisi quod et ipse maxime causam necessariam non habuerit ipsum peccatum, ut homo fieret ex hominibus delicias suæ charitatis habiturus cum filiis hominum (*Prov. viii*).

(24) S. August. De civit. Dei, lib. xiv, cap. 23, Patrol. tom. XLI, edit. Migne.

697 Ipse est enim sapientia Dei, quæ de isto suo proposito dicit, « Dominus possedit me iuitio viarum suarum, » (*Prov. viii*) etc., quæ ita concludit : « Quando appendebat fundamenta terræ, cum eo erant cuncta componens, et delectabar per singulos dies, ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarum, et deliciæ meæ esse cum filiis hominum (*Ibid.*). » Tantæ charitatis propositum, quo proposuerat Deus Dei Verbum deliciari cum filiis hominum, formam habendo circumscriptam ex natura humana in medio angelorum et hominum, mirum et adoratione dignum, quia non evacuavit ex aduerso veniens peccatum, imo jam tunc factum est illud, quod alibi sive aliunde dictum est : « Ubi autem abundavit delictum, superabundavit et gratia (*Rom. v*). » Ubi namque abundavit tantum tantæ prævaricationis delictum, ubi super mortem animæ, qua mortui fuimus in illis parentibus nostris per illud originale peccatum, accessit mors altera, mors scilicet corporis, providentia Dei, dicentis ad hominem : Quia terra es, et in terram ibis (*Gen. iii*) : gratiosum accessit præceptum ad charitatem Filii obedientis, quatenus ipse Filius talis fieret absque peccato, quales nos propter peccatum facti fuimus, id est, non solum nostram, quam proposuerat assumere naturam, offensus non resurgeret [refugeret?], verum etiam propter nos usque ad mortem nostram descenderet, quod cum maxime diceret, quemadmodum, ut jam meminimus, Apostolus dicit : « Decebat enim eum propter quem omnia, et per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummari (*Hebr. ii*). » In hac ergo consummatione, eo quod per passionem consummatus est ipse auctor salutis nostræ, pondus est paterni præcepti, decus est obedientiæ Filii paternæ dilectionis, de quo idem Apostolus dicit : « Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis (*Philip. ii*). » Et alibi : « Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum (*Rom. viii*). » Et ipse Filius ipsa nocte qua tradebatur, ait ad discipulos suos : « Sed ut cognoscat mundus, quia ego diligo Patrem, et sicut mandatum dedit mihi Pater sic facio (*Joan. xiv*). » Et quia per charitatem Pater hoc mandatum dedit, et per charitatem Filius obediuit usque ad mortem crucis, ipsa autem charitas sanctus est Spiritus eorumdem Patris et Filii, recte et venerabiliter idem Apostolus ad Hebræos dicit : « Sanguis Christi qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundavit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad servendum Deo viventi (*Hebr. ix*). »

Hanc ejus humilitatis et obedientiæ gloriam magna gloria confestim secuta est. Nam « propter hoc Deus illum exaltavit, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium et infernorum (*Philip. ii*). » Illic jam audire plurimum dele-

ctat illud, quod idem Apostolus vas electionis quam gratiose, quam venerabiliter intonat : « Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ, ut misericordiam consequamur, et gratiam inveniamus in auxilio opportuno (*I Cor. viii*). » Fidentes nos esse vult, fiduciam nos habere hortatur, quæ videlicet fiducia nimirum venerabilis atque laudabilis est, quoniam fides eam cum dilectione, fides scientiam cum charitate habens, operatur. Quid enim? Tu forte suspensa mente alta cœlorum suspiciens, et illic intuens oculo contemplationis hunc altissimum Dei Filium, stantem, sive sedentem a dextris Dei, ad dexteram majestatis in excelsis, tremebundus et magna formidine tactus in corde tuo dicis : Eheu, quidnam erit de nobis servis iniquis et scelestis, quorum propter scelera talis ac tantus Dominus, tot et tantis affectus est contumeliis usque ad mortem, mortem autem crucis? Cum hoc vel huic simile aliquid dixeris, non vane videatur tibi, quod ille (ut est mitis et humilis corde [*Matth. xi*]), veraciter respondere possit : Nec ego talis ac tantus nunc existerem, nisi causa tui, nisi propter peccata generis humani. Et revera sic est, tanquam certum nobis esse debet, ac si ore proprio responsum ejusmodi daret aut dedisset. Ut quid enim homo iste sive Filius hominis in Deum assumptus est? Ut quid passus vel mortuus est? Nonne pro impiis. Nonne pro inimicis? « Videmus » autem, ait idem Apostolus, Dominum « Jesum, » Christum, « propter passionem gloria et honore coronatum (*Hebr. ii*). » Ergo impii et sceleratis causa fuerunt ei ut coronaretur et sederet a dextris Dei, coronatus gloria regni, honore pontificii. Multum igitur debet impiis per fidem ejus ad pietatem conversis, multum debet inimicis per ipsum Deo reconciliatis. Hinc jure nobis fiducia, et fiducia nostra ipsi placet, quoniam justa est, quoniam rationalis est. Igitur « cum fiducia, inquit, adeamus. » Quo adeamus? « Ad thronum gratiæ. » Magnifice dictum, venerabiliter audiendum. Quid enim est thronus gratiæ? Dulcius quippe ac delectabilius hoc sonat, quod dicit, « ad thronum gratiæ, » quam si diceret, ad thronum judicii vel justitiæ. Et quidem thronus Christi Filii Dei thronus est judicii vel justitiæ, et in hoc tempore magis expedit nobis ut primum sit thronus gratiæ. Quibus vel qualibus nobis? Nimirum peccatoribus, « quorum, » ait idem Apostolus, « primus ego sum (*I Tim. i*), » et « gratia Dei sum id quod sum (*I Cor. xv*). »

Denique et ejus consecutionis, de qua cum præmisisset, quod jam dictum, « adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ, » protinus subjunxit, « ut misericordiam consequamur, et gratiam inveniamus in auxilio opportuno : » magnum in se ipse sciebat experimentum, quia, cum fuisset peccator et blasphemus, consecutus erat de illo throno gratiæ duo hæc, misericordiam et gratiam, misericordiam videlicet remissionem peccatorum, et gratiam, scilicet, insuper apostolatam. Hoc nunc interim opus

sive officium est, non tam iudicis sedentis in throno A iudicii sive justitiæ, quam pontificis summi sedentis in throno gratiæ, futurum autem est ut sedeat iudex in throno iudicii, sedeat rex in throno justitiæ, quando revertentur quatuor animalia hæc, sive quatuor unius animalis facies de quibus nobis hactenus sermo est. Revertentur enim modo quodam, et non revertentur. Utrumque enim in propheta scriptum est: « Non revertentur, » ait, « cum incederent, sed unumquodque eorum ante faciem suam gradiebatur (Ezech. 1). » Et subinde: « Et animalia ibant, et revertentur in similitudinem fulguris coruscantis (ibid.). » Quo ergo modo non revertentur? Eo nimirum modo non revertentur, ut Christus, qui semel passus est, iterum patiat. Quo autem modo revertentur? Memoriter quippe tenendum, quatuor unius animalis facies esse unius Christi quatuor sacramenta hæc quæ Christiano ignorare non licet, incarnationem, passionem, resurrectionem, ascensionem. Eo utique modo, ut sedeat in novissimo die in sede maiestatis suæ, Filius hominis cum insignibus suæ passionis, scilicet, cum cicatricibus vulnerum, quæ in manibus et pedibus et in latere suo suscepit, et demonstret omnibus quia resurrexit in veritate carnis, et faciet cum omnibus electis suis, qui erunt a dextris, illud quod dictum est in cantico Deuteronomii: « Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, et super eos volitans, expandit alas suas et assumpsit eum, atque portavit in humeris suis (Deut. xxxii). » De utroque hoc, scilicet, et de non revertendo, et de revertendo, idem Apostolus dicit: « Neque ut sæpe offerat semetipsum, quemadmodum pontifex intrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno. Alioqui oportebat eum frequenter pati ab origine mundi. Nunc autem semel in consummatione sæculorum ad destructionem peccati per hostiam suam apparuit. Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc iudicium, sic et Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata, secundo sine peccato apparebit expectantibus se in salutem (Hebr. ix). » Quod cum dicit, non ab re quærat aliquis: Quid factum est hactenus vel nunc sit in omnibus sanctis, qui expectaverunt eum ab origine mundi, si tunc apparebit? Nam *apparebit* de eo dicimus quod nos videmus. Quid ergo factum est illis? Nunquid non dum vident gloriam Domini, gloriam et honorem huius Filii hominis, sedentis a dextris Dei? Ut quid ergo tantopere desiderant peregrinari a corpore (II Cor. v), nisi ut præsentem sint ad Deum? Ut quid cupiunt dissolvi, nisi ut cum Christo sint? (Philip. i.) Quomodo ergo nunc dicit, « secundo apparebit expectantibus se in salutem? » An forte propter illos dicit qui tunc in corpore præsentem erant, juxta quod ad Thessalonicenses dixit: « Deinde nos qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aera, et sic semper cum Domino erimus (I Thess. iv). » Et hoc quidem recte sentitur. Verumtamen et de

omnibus sanctis, qui, peregrini a corpore, præsentem sunt ad Deum, nihilominus recte dicas quia expectant eum; recte, inquam, dicas quia et vident eum, et expectant eum. Nondum enim toti vident eum, nondum in carne sua vident Deum. Hæc est expectatio illorum ut in carne videant Deum. « Scio enim, » ait beatus Job, « quod Redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus sum, et rursus circumdabor pelle mea, et in carne mea videbo Deum salvatorem meum (Job xix). »

Pro huiusmodi expectatione recte intelligis dictum « secundo apparebit expectantibus se in salutem. » Et qualis, rogo, tunc erit ejus apparitio? quali cum voce gloria Domini, quanta cum commotione apparebit? « In jussu » enim, ait idem Apostolus, « et in voce archangeli, et in tuba Dei, descendet de cælo, et mortui qui in Christo sunt resurgent primi (Thess. iv). » Magnus erit ille rugitus leonis, tenentis atque amplexantis prædam, scilicet sanctos et electos omnes constitutos a dextris, quorum omni multitudo diabolum spoliavit, et rugientis super illos qui a sinistris erant, tali rugitu ut dicat: « Ite, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus, » postquam dixerit a dextris: « Venite, benedicti Patris mei (Matth. vii). » Tunc, sicut ad beatum Job dictum est (Job xl), videntibus cunctis præcipitabitur ille Behemoth, quod interpretatur animal, scilicet diabolus, leo contrarius, leo dictus propter feritatem.

Nam iste qui rugiet super eum, et suo rugitu præcipitabit eum, leo dicitur propter fortitudinem. Cum hoc factum fuerit, tunc demum omnis rugitus magni huius leonis cessabit, causam deinceps propter quam rugiat non habituri, videlicet ablatis de regno ejus omnibus scandalis (Matth. xii), et tunc facies aquilæ sublimius evolabit, pariter volantibus et sequentibus quocumque ierit, pullis ejus omnibus, bene adultis, et bene probatis, quod non degeneres sint, valentes et digni oculis apertis inspicere summam claritatem Solis æterni, videre faciem ad faciem gloriam summæ Divinitatis, gloriam beatæ Trinitatis, unius Dei, Patris et Filii, et Spiritus sancti. Quid amplius de facie ista, scilicet facie aquilæ, dicere possum? Longius enim supereminet quam ut visu nostro consequi valeamus, quandiu in hoc mortali corpore peregrinamur. Hoc tantum dixisse libet, quia visio faciei huius, visio claritatis Filii Dei, quam videbunt illi beati, secundum hanc orationem ipsius: « Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi ego sum et illi sint mecum, ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante constitutionem mundi (Joan. xvii); » visio, inquam, illa, videntibus ignis erit, nec qualiscunque ignis, imo et caminus erit, juxta illud Esaiæ: « Dixit Dominus, cujus ignis est in Sion, et caminus ejus in Hierusalem (Isai. xxxi). » Denique in Sion, id est, in præsentem Ecclesia, quantuluscunque ignis est, cognoscere ex parte, videre per speculum et in æni-

mate (*I Cor. xiii*); at in illa cœlesti Hierusalem videre facie ad faciem caminus est, inestimabiliter magnum æterni amoris incendium est. Hominis quatuor inconsumptibilia fomenta hæc. « Propter quem omnia, et per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctor salutis eorum per passionem consummatus est (*Hebr. ii*). » Nonne istorum consideratio sive frequens meditatio, quemdam facit amoris ignem in ista Sion? In primis de eo quod primum positum est, « propter quem omnia, » interrogo, nonne dum istud consideras, nonne ex subjacente fidei scintilla suscitatur in te lucida jucundæ dilectionis flamma? Quid enim? Pater optimus, dum unicum in secreto sui pectoris haberet Filium, thesaurizare voluit illi thesauros auri et argenti, lapidumque pretiosorum, et omnis bonæ suppellectilis, ædificare palatium regni, cunctaque providere ministeria regalis curiæ, exercitum copiosum, familiam numerosam, duces, præfectos, tribunos ac centuriones, servos et ancillas, seu clientes, ac ministros, qui pulchra varietate distincti, astarent ei sedenti in medio ipsorum, ac deservirent in ordinibus suis.

Idcirco fecit hæc omnia, cœlum et terram, cœlum invisibile replens angelorum agminibus, terram autem tot et tantis humanæ creaturæ generationibus in quibus sumus et nos. Quis ad hæc non respondeat, quia vel sola causa hæc magnam dilectionem exigit, magnæ nos illi dilectionis ac devotionis debitores facit. Adde quod secundo loco dictum est « per quem omnia. » Omnia enim « per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil (*Joan. i*). » Si omnia utique per

A ipsum inter omnia. Adde quod tertio loco dictum est, « qui multos filios in gloriam adduxerat. » Unus enim et solus ipse Dei Filius erat, sed noluit solus remanere, imo voluit multos fratres habere, quos et ante omnia sæcula sibi conformes facere, id est, in gloriam filiorum Dei adducere prædestinaverat (*Rom. viii; Tit. i*). Adde quod illum optime decebat, quia, cum periissent in Adam tot filii Dei, fratres sui, ipse auctor salutis eorum per passionem consummatus est. Quanta dilectione digna sunt hæc? Nimirum propter hæc non diligere illum, nimis ingratitudinis est, summa nequitia est. Quasi ligna hæc sunt, subjecta semperque subjicienda in altari, ad nutriendum sanctæ hujus dilectionis seu justis amoris ignem, sicut in sancta et mystica lege scriptum est : « Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos, subjiciens mane ligna per singulos dies et imposito holocausto desuper, adolebit adipem pacificorum (*Levit. vi*). » Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet in altari. Et nunc quidem in Sion, id est, in præsentī Ecclesia, sicut jam dictum est, dilectio hæc sive amor iste ignis est, sed nondum tantus, ut caminus jure dici possit. Caminus illic erit, ubi præ magnitudine amoris, et torrente voluptatis illi beatæ Hierusalem, 699 scilicet, sanctorum atque electorum omnium universitati, nihil aliud quam Deum cogitare aut respicere vacabit. Holocausta super hunc ignem, et adipem pacificorum, laudes et gratiarum actiones erunt, a quibus nunquam cessare poterunt. Nam « beati, qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te (*Psal. lxxxiii*). » Amen.

HYMNUS SIVE ORATIO RUPERTI

AD SANCTUM SPIRITUM

Cujus mentionem facit in libro duodecimo, qui decantari potest sicut et hymnus ille :
Veni, Creator Spiritus, etc.

Deus meus et Dominus,
Tu es, o sancte Spiritus,
Arma mea, scutum meum,
Veni in adjutorium,
Tu Patris indulgentia,
Tu vera Christi charitas,
Ex te fuit consilium
Salvationis hominum
Traxisti de cœlo Deum,
In uterum femineum.
Tu es amor, per quem Deo
Conjuncta est nostra caro.
Fecisti domum corporis
In matre Filio Dei,
Septem columnis editam
Per septiformem gratiam.
Virga Jesse flos ortus est

D
Super quem requiesceres.
Cum tuis septem oculis
Unus lapis apparuit.
Tot cornibus, tot oculis
Præmuniens Agnum Dei.
Opponis hunc in prælio
Urso, leoni, colubro.
Et sicut mori voluit,
Nos quoque doces commori,
Dum vivos aqua sepelis,
O artifex mirabilis,
Pro sepulturæ triduo
Fit trina rei mersio,
Ut mortuus obruitur,
Ut resurgens egreditur,
O Deus, nostris aurbus
Audivimus, Patres nostri